JĀTAKATTHAVAṆṆANĀ

BY

V. FAUSBØLL.

THE

JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PALI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. III

Published for the Pali Text Society
by
LUZAC & COMPANY LTD.
46 Great Russell Street, London, W.C.1
1963

First published, (by Trübner & Co.) 1883
Reprinted (Pali Text Society) - - 1963

PRINTED IN GREAT BRITAIN BY OFFSET LITHOGRAPHY BY
BILLING AND SONS LTD., GUILDFORD AND LONDON

TO THE GREAT SCHOLARS, MY INTIMATE FRIENDS,

REINHOLD ROST

AND

VILHELM TRENCKNER,

THIS VOLUME IS DEDICATED

WITH PROFOUND RESPECT AND IN THANKFUL

ACKNOWLEDGMENT OF ASSISTANCE RENDERED.

PRELIMINARY REMARKS 4.

In issuing this third volume of the Jātaka I have only to state that I, as will be seen by the foot-notes, for pp. 1—227 have had the before mentioned MSS., C^k C^s B^i B^d, for pp. 228 to the end C^k C^s B^d, and for pp. 419 to the end a transcript of the verses in Burmese characters on paper which Prof. Forchhammer has been kind enough to send me from Rangoon. C^{s2} means a duplicate transcript of some Jātakas, sent by Subhūti, and B^s the readings of a Burmese MS. which the same Reverend gentleman has now and then noted down.

Kopenhagen, June 26, 1883.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 6,9 read „Kāliṅgassa
— 7,9 — upaṭṭhā-
— 9,17 — Bala-
— 9,18 — khandhā-
— 13,8 Ekarāja-, cfr. Morris Cariyāp. p. 101.
— 16,23 read -sāmîti
— 18,7 — camarī
— 19,25 — nikkamo
— 23,12 — upaṭṭhānaṁ
— 26,18 cfr. Dhp. p. 147,1
— 28, v. 1 4, cfr. Vinaya IV p. 204; Dhp. p. 215,28.
— 32,8 cfr. supra p. 29.
— 42,11 cfr. Alwis, Sidhat Sangarawa p. CLX.
— 51 Sasa-, cfr. Morris, Cariyāp. p. 82.
— 63,9 read niminni, cfr. p. 221
— 65,10 — paripanthe
— 72,16 'ti
— 75,9 — -rukkha-
— 115,17 — naṁ
— 133,18 — ure

Page 157,18 read osiñcaṁ.
— 196,22 — Dhp. v. 205.
— 205,5 cfr. supra p. 114,13
— 208,6 read Pañña-, cfr. p. 18,4.
— 214,12 dele tasmā tvaṁ, cfr. p. 390,10.
— 224,23 read Lolavatthuṁ
— 224,26 — lolatāya
— 232,24 — māṇave
— 233,18 — ācariya
— 233,30 — patiññaṁ
— 243,20 — kāmesu
— 264,24 — Suci-
— 272,23 — rāja-
— 285,6 — ācariya ekaṁ
— 305,25 — bhikkhunamassane
— 384,3 — Ghositā-
— 384,23 — Buddha-
— 409,15 — p. 255.
— 418,18 — Agamissati
— 421,23 — likkhitam
— 444,11 — Aṅgāra-
— 488,16 — vv. 328 30.

IV. CATUKKANIPĀTA.

1. VIVARAVAGGA.

1. Cullakāliṅgajātaka.

Vivaratha imāsaṁ[1] dvāran ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto catunnam paribbājikānaṁ pabbajjaṁ ārabbha kathesi. Vesāliyaṁ[2] kira Licchavirājūnaṁ sattasahassāni sattasatāni satta ca Licchavī vasiṁsu. Te sabbe pi paṭipucchāvitakkā ahesuṁ. Ath' eko pañcasu vādasatesu vyatto nigaṇṭho Vesāliyaṁ[3] pāpuṇi[4]. Te tassa saṅgahaṁ akaṁsu. Aparâpi evarūpā[5] nigaṇṭhī sampāpuṇi. Rājāno dve pi jane vādaṁ kāresuṁ. Ubho[6] sadisā va ahesuṁ. Tato Licchavīnaṁ etad ahosi: „ime dve[7] paṭicca uppanno putto vyatto[8] bhavissatîti" tesaṁ vivāhaṁ kāretvā dve pi ekato vāsesuṁ. Atha nesaṁ saṁvāsam anvāya paṭipāṭiyā catasso dārikā eko ca dārako jāyi. Dārikānaṁ Saccā[9] Lolā Avavādakā[10] Paṭācārā[11] ti nāmaṁ akaṁsu, dārakassa Saccako ti. Te pañca janā viññūtaṁ patvā mātito pañcasatāni pitito pañcasatāni[12] vādasahassaṁ uggaṇhiṁsu. Mātāpitaro dārikānaṁ evaṁ[13] ovadiṁsu[14]: „sace koci gihī tumhākaṁ vādaṁ bhindati[15] tassa pādaparicārikā bhaveyyātha sace pabbajito bhindati[15] tassa santike pabbajeyyāthā[16]" 'ti. Aparabhāge mātāpitaro kālam akaṁsu. Tesu kālakatesu[17] Saccakanigaṇṭho[18] tatth' eva Vesāliyaṁ Licchavi-sippaṁ[19] sikkhanto[20] vasi. Bhaginiyo jambusākhaṁ gahetvā

[1] Bid vivarithimāsaṁ [2] Cs -yā. [3] Bi -līyā. [4] Bd sampāpuṇi. [5] Ck adds va. [6] Bid add pi. [7] Cs adds pi. [8] Bid byatto. [9] Bi saccakā, Bd saccā corr. to saccākā. [10] Bi avacārikā, Bd avibādakā corr. to avadārikā. [11] Bid paticchādā. [12] Bid add ti. [13] Bi adds ovādaṁ. [14] Bid ovādiṁsu. [15] Bid -dissati. [16] Bi pabbāj-, Bd pabbajjo-. [17] Bid kālaṅka-. [18] Bi saccanikaṇṭho, Bd saccako nikaṇṭho. [19] Ck -vī-, Bid -vīnaṁ sippaṁ. [20] Bid sikkhāpento.

vādatthāya[1] nagare nagare[2] caramānā Sāvatthiyaṁ[3] patvā[4] nagaradvāre jambusākhā[5] nikhaṇitvā[6] „yo amhākaṁ vādaṁ āropetuṁ sakkoti gihī vā pabbajito vā so etaṁ paṁsupuñjaṁ[7] pādehi vikiritvā pādeh' eva sākhaṁ maddassū[8]" 'ti dārakānaṁ vatvā bhikkhāya[9] nagaraṁ pavisiṁsu. Atha āyasmā Sāriputto asammaṭṭhānaṁ[10] sammajjitvā rittaghaṭesu pānīyaṁ[11] upaṭṭhapetvā gilāne ca[12] paṭijaggitvā divātaraṁ Sāvatthiṁ piṇḍāya pavisanto taṁ sākhaṁ disvā[13] pucchitvā[14] dārakeh' eva pātāpetvā maddāpetvā „yehi ayaṁ sākhā ṭhapitā te katabhattakiccā[15] āgantvā Jetavana-dvārakoṭṭhake maṁ passantū" 'ti dārakānaṁ vatvā nagaraṁ pavisitvā katabhattakicco vihāradvārakoṭṭhake aṭṭhāsi. Tâpi paribbājikā bhikkhaṁ caritvā āgatā[16] sākhaṁ madditaṁ disvā „kenâyaṁ madditā" ti vatvā „Sāriputtattherena[17], sace tumhe vādatthikā vihāradvārakoṭṭhakaṁ[18] kira gacchathā" 'ti dārakehi puna vuttā[19] puna nagaraṁ pavisitvā mahājanaṁ sannipātetvā[20] vihāradvārakoṭṭhakaṁ gantvā theraṁ vādasahassaṁ pucchiṁsu. Thero[21] vissajjetvā „aññaṁ kiñci jānāthā" 'ti pucchi. „Na jānāma sāmîti". „Ahaṁ pana vo kiñci pucchāmi[22]". „Puccha sāmi[23], jānantiyo kathessāmā[24]" 'ti. Thero ekaṁ nāma kinti[25] pucchi. Tā na jāniṁsu. Thero vissajjesi. Tā „amhākaṁ sāmi parājayo tumhākaṁ jayo" ti āhaṁsu. „Idāni kiṁ karissathā" 'ti[26]. „Amhākaṁ mātāpitūhi ayaṁ ovādo dinno: 'sace vo gihī vādaṁ bhindati[27] tassa pajāpatiyo[28] bhaveyyātha, sace pabbajito tassa santike pabbajeyyāthā' 'ti[29] pabbajjaṁ no dethā" 'ti. Thero „sādhū" 'ti vatvā tā Uppalavaṇṇātheriyā[30] santike pabbājesi. Sabbā[31] nacirass' eva arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Ath' ekadivasaṁ[32] dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Sāriputtatthero catunnaṁ paribbājikānaṁ avassayo hutvā sabbā arahattaṁ pāpesîti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa etāsaṁ avas-

[1] B^i tavattāya. [2] B^i nagaraṁ, P^d nagarā nagaraṁ. [3] B^i sāvatthi [4] B^i gantvā [5] B^i sākhaṁ, P^d jambusākhaṁ. [6] C^s nikhanitvā corr. to -ṇi-, P^d nikkhaṇitvā. [7] C^s -pūjaṁ, B^i -puñcaṁ. [8] B^{id} maddatū. [9] P^d bhikkhatthāya [10] B^i sammajjanaṭhānaṁ, P^d asammajjanaṭhānaṁ. [11] B^{id} pāṇiyaṁ [12] C^k va, P^{id} omit ca. [13] B^{id} add dārake. [14] B^{id} add dārakā taṁ pavatti ācakkhiṁsu thero. [15] B^i adds va. [16] B^i āgaṁtvā. [17] P^i -ṇā ti. [18] B^i jetavanavih-, P^d jetavane-. [19] B^i -hi vatvā, P^d -hi vuttā. [20] C^s -pātāpetvā. [21] B^{id} add taṁ. [22] B^i pucchissami ti. [23] B^i pucchassāmi. [24] B^i -mi. [25] B^i kiñci. [26] B^{id} add āha. [27] B^i -dissati. [28] B^i -tikā [29] B^i -tha and omits ti. [30] C^k -vantā-, B^i -vaṇṇāya theriyā. [31] B^i tā sabbā. [32] B^{id} add bhikkhū.

sayo ahosi, idāni pana pabbajjābhisekaṁ[1] dāpesi, pubbe rājamahesiṭṭhāne ṭhapesîti" vatvā[2] atītaṁ āhari:

Atīte Kāliṅgaraṭṭhe Dantapuranagare Kāliṅge rajjaṁ kārente Assakaraṭṭhe Potalinagare[3] Assako[4] rajjaṁ kāresi. Kāliṅgo sampannabalavāhano sayam pi nāgabalo paṭiyodhaṁ[5] na passati. So yuddhakāmo hutvā amaccānaṁ ārocesi: „ahaṁ yuddhatthiko, paṭiyodhaṁ[5] pana na passāmi, kiṁ karomā" 'ti[6]. Amaccā „atth' eko mahārāja upāyo, dhītaro[7] te catasso uttamarūpadharā, tā pasādhetvā paṭicchannayāne nisīdāpetvā balaparivuto gāmanigamarājadhāniyo carāpetha, yo rājā tā[8] attano gehe kātukāmo bhavissati tena saddhiṁ yuddhaṁ karissāmā" 'ti vadiṁsu. Rājā tathā kāresi. Tāhi gatagataṭṭhāne[9] rājāno bhayena tāsaṁ nagaraṁ pavisituṁ na denti, paṇṇākāraṁ pesetvā bāhiren' eva[10] vasāpenti[11]. Evaṁ sakala-Jambudīpaṁ caritvā[12] Assakaraṭṭhe Potalinagaraṁ[13] pāpuṇiṁsu. Assako pi nagaradvārāni pidahāpetvā paṇṇākāraṁ pesesi. Tassa Nandiseno nāma amacco paṇḍito vyatto[14] upāyakusalo. So cintesi: „imā kira rājadhītaro sakala-Jambudīpaṁ caritvā[12] paṭiyodhaṁ[5] na labhiṁsu, evaṁ sante Jambudīpo tuccho nāma hoti[15], ahaṁ Kāliṅgena saha[16] yujjhissāmîti" so nagaradvāraṁ[17] gantvā dovārike āmantetvā tāsaṁ dvāraṁ vivarāpetuṁ paṭhamaṁ gātham āha:

1. Vivaratha imāsaṁ[18] dvāraṁ, nagaraṁ pavisantu[19]
Aruṇarājassa sīhena susatthena[20] surakkhitaṁ[21] Nandisenenā 'ti. 1.

Tattha Aruṇarājassā 'ti so hi rajje patiṭṭhito[22] Kāliṅgaraṭṭhanāmavasena[23] Kāliṅgo viya[24] Assako nāma jāto, kuladattikaṁ[25] pan' assa nāmaṁ

---

[1] Bi pappajānibhi-. [2] Bid add tunhi ahosi tehi yācito. [3] Cs potali- corr. to potalika-, Bid pātali-. [4] Bi assakanāma rājā, Bd assako nāma rājā. [5] Bid paṭiyuddhaṁ. [6] Bi adds amacce pucchi. [7] Bid add ca. [8] Bd omits tā. [9] Bi Cs omit one gata. [10] Cs ba-, Bid bahinagare yeva. [11] Cks yāpenti, Bi sāpenti. [12] Bid vica-. [13] Bid pā-. [14] Bd by-, Bi omits vyatto. [15] Bid ahosi. [16] Bid saddhiṁ. [17] Ck nagaraṁ. [18] Bid -thimāsaṁ. [19] Bi pavīsituṁ tayā, Bd pavisituṁ tayā corr. to -mayā. [20] Bid susiṭhena. [21] Bd omits sur-. [22] Bid -ta. [23] Bi koleraṭhā-, Bd kāleraṭha-. [24] Bid omit kāliṅgo viya. [25] Bid -yaṁ.

Aruṇo ti, tenâha Aruṇarājassā 'ti, sīhenā 'ti purisasīhena, susatthenā[1] 'ti ācariyehi suṭṭhu anusāsitena, Nandisenenā 'ti mayā[2] Nandisenena nāma.

So evaṁ vatvā dvāraṁ vivarāpetvā tā[3] gahetvā Assakarañño dassetvā[4] „tumhe mā bhāyatha[5], yujjhe[6] sati ahaṁ jānissāmi, imā uttamarūpadharā rājadhītaro mahesiyo[7] karothā“ 'ti tāsaṁ abhisekaṁ dāpetvā tāhi saddhiṁ āgatapurise[8] „gacchatha, tumhe rājadhītānaṁ[9] Assakarājena mahesiṭṭhāne ṭhapitabhāvaṁ tumhākaṁ rañño ācikkhathā“ 'ti uyyojesi. Te gantvā ārocesuṁ. Kāliṅgo „na hi nūna[10] so mayhaṁ balaṁ jānātîti“ vatvā tāvad eva mahatiyā senāya nikkhami. Nandiseno tassa āgamanaṁ[11] ñatvā „attano[12] rajjasīmāyam eva hotu, mā amhākaṁ[13] rajjasīmaṁ otaratu[14], ubhinnaṁ rajjānam antare yuddhaṁ bhavissatîti“ sāsanaṁ pesesi. So lekhaṁ[15] sutvā attano rajjapariyante yeva[16] aṭṭhāsi. Assako pi attano rajjapariyante[17] aṭṭhāsi. Tadā Bodhisatto isipabbajjaṁ pabbajitvā tesaṁ dvinnaṁ[18] rajjānam antare paṇṇasālāya[19] vasati. Kāliṅgo[20] „samaṇā nāma kiñci jānanti[21], ko jānāti[22] kassa jayo vā parājayo vā[23] bhavissati, tāpasaṁ[24] pucchissāmîti“ aññātakavesena Bodhisattaṁ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisīditvā[25] paṭisanthāraṁ katvā „bhante Kāliṅgo ca Assako ca yujjhitukāmā attano attano rajjasīmāyam eva ṭhitā, etesu kassa jayo hoti[26] kassa parājayo bhavissatîti[27]“ pucchi. „Mahāpuñña, ahaṁ 'asukassa jayo asukassa parājayo' ti na jānāmi[28], Sakko pana[29] devarājā idhâgacchati, tam ahaṁ pucchitvā kathessāmi[30], sve[31] āgaccheyyāsîti[32].“ Sakko[33] Bodhisattassa upaṭṭhānam

[1] B^{id} susiṭhenā. [2] B^{i} mahā [3] C^{k} nā, C^{s} na corr. to nā? [4] B^{id} datvā. [5] B^{i} bhāyi, B^{d} bhāyittha. [6] B^{id} yuddhe. [7] B^{id} aggama-. [8] B^{id} āgate-. [9] B^{i} -dhitunaṁ, B^{d} -dhītūnaṁ. [10] C^{k} nahanuna, C^{s} nahanūna, B^{i} nahinana, B^{d} nahinuna corr. to nanuna. [11] B^{d} tasasāgamanaṁ. [12] B^{id} add kira [13] B^{id} add rañño. [14] B^{i} uttaratu. [15] B^{id} sāsanaṁ. [16] B^{id} -yantameva. [17] B^{i} -yantaṁ. [18] C^{ks} di-. [19] B^{d} -yaṁ. [20] B^{id} add cintesi. [21] B^{id} jānissanti. [22] B^{i} adds kiṁ bhavissati kassati, B^{d} kiṁ bhavissati. [23] B^{id} add ki. [24] B^{id} -ssaṁ. [25] B^{id} nisinno. [26] B^{id} bhavissati. [27] B^{id} omit bhavissatī. [28] B^{id} adds atha kho. [29] B^{i} pana sakko, B^{d} omits pana. [30] B^{id} kathissāmi. [31] C^{k} yeva, C^{s} seva. [32] B^{id} add āha. [33] B^{id} add pi.

āgantvā nisīdi. Atha naṁ Bodhisatto tam atthaṁ pucchi. „Bhante, Kāliṅgo jinissati, Assako parājissati, idañ c' idañ ca[1] pubbanimittaṁ paññāyissatîti". Kāliṅgo punadivase āgantvā pucchi. Bodhisatto pi 'ssa ācikkhi. So „kiṁ nāma pubbanimittaṁ bhavissatîti" apucchitvā[2] va „ahaṁ kira[3] jinissāmîti[4]" tuṭṭhiyā pakkāmi. Sā kathā vitthārikā[5] ahosi. Taṁ sutvā Assako Nandisenaṁ pakkosāpetvā „Kāliṅgo kira jinissati, mayaṁ parajjhissāma[6], kin nu kho kattabban[7]" ti āha. So „ko etam mahārāja[8] jānāti[9]: kassa jayo vā[10] parājayo vā, tumhe mā cintayitthā" 'ti rājānaṁ assāsetvā Bodhisattaṁ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisinno „bhante ko jinissati, ko parajjhissatîti[11]" pucchi. „Kāliṅgo jinissati, Assako parajjhissatîti[12]". „Bhante, jinantassa kiṁ[13] pubbanimittaṁ[14] bhavissati, kiṁ parajjhantassā[15]" ti. „Mahāpuñña, jinantassa ārakkhadevatā[16] sabbaseto usabho bhavissati, itarassa sabbakāḷako[17], ubhinnam pi ārakkhadevatā yujjhitvā jayaparājayaṁ karissantîti". Nandiseno taṁ sutvā uṭṭhāya gantvā „rañño sahāyasahassamattā[18] mahāyodhā, te[19] gahetvā avidūre pabbataṁ āruyha[20] ambho[21] amhākaṁ rañño jīvitaṁ dātuṁ sakkhissathā" 'ti pucchi. „Āma sakkhissāmā' 'ti. „Tena hi imasmiṁ papāte patathā" 'ti. Te patitum ārabhiṁsu[22]. Atha ne vāretvā „alaṁ ettha patanena[23], amhākaṁ rañño suhadā[24] anivattino hutvā yujjhathā" 'ti[25]. Te sampaṭicchiṁsu. Ubho pi atha saṁgāme paccupaṭṭhite[26] Kālingo „ahaṁ kira jinissāmîti" vosānaṁ āpādi[27], balakāyo[28] pi 'ssa „amhākaṁ kira jayo" ti vosānaṁ āpajji[29], sannāhaṁ katvā[30]

---

[1] Bid omit idañc [2] Ck āpu- [3] Bid omit kira. [4] Bid add uṭhāya. [5] Bid vittā-. [6] Bi parijhissāmā ti, Bd parājissāmā ti, Cs parājissāma. [7] Bid kāta-. [8] Bid etaṁ and omit mahārāja. [9] Bid add mahārāja. [10] Bid add kassa. [11] Cs Bd parājissa-, Bi parajjissa-. [12] Cs Bd parājissa-, Bi parajhissa-. [13] Bid omit kiṁ. [14] Bid add kiṁ. [15] Bd parajantassā. [16] Bd ārakkhā-. [17] Bid add ti. [18] Bid sahāyā-. [19] Ck ne, Cs ne? [20] Bid abhiruyha. [21] Bd adds tumhe. [22] Bid te sādhū ti paṭisuṇiṁsu. [23] Bi pappaṭhānena [24] Bid -dayā. [25] Bid add āha. [26] Bid upaṭṭhite. [27] Bi -ti te sānasanaṁ pāpesi [28] Bid -yā. [29] Bd āpajjiṁsu, Bi ti the vosāsanam āpajjisu. [30] Bi akatvā, Bd agahetvā.

vaggavaggā hutvā yathāruciṁ pakkamiṁsu, viriyakaraṇakāle viriyaṁ na kariṁsu. Ubho pi rājāno assaṁ abhiruhitvā[1] „yujjhissāmā“ 'ti aññamaññaṁ upasaṁkamanti. Ubhinnaṁ ārakkhadevatā purato gantvā[2] Kāliṅgassa[3] ārakkhadevatā sabbaseto usabho ahosi itarassa sabbakāḷako[4], te pi[7] aññamaññaṁ yujjhanākāraṁ dassetvā[6] upasaṁkamiṁsu, te pana usabhā dvinnaṁ[7] rājūnaṁ yeva paññāyanti na aññesaṁ. Nandiseno Assakaṁ pucchi: „paññāyati te mahārāja ārakkhadevatā“ ti. „Āma paññāyatîti[8].“ „Kenâkārenā[9]“ 'ti. Kāliṅgassa[5] ārakkhadevatā sabbaseto usabho hutva paññāyati, amhākaṁ ārakkhadevatā sabbakāḷo[10] kilanto[11] hutvā“ ti[12]. „Mahārāja, tumhe mā bhāyatha[13], mayaṁ jinissāma, Kāliṅgo parajjhissati[14], tumhe assa piṭṭhito otaritvā imaṁ sattiṁ gahetvā susikkhitasindhavaṁ udarapasse vāmahatthena uppīḷetvā[15] iminā purisasahassena saddhiṁ vegasā[16] gantvā Kāliṅgassa[5] devataṁ[17] sattippahārena pātetha, tato mayaṁ sahassamattā sattisahassena paharissāma, evaṁ Kāliṅgassa ārakkhadevatā nassissati[18], tato Kāliṅgo parajjhissati, mayaṁ jinissāmā“ 'ti. Rājā „sādhū“ 'ti Nandisenena dinnasaññāya gantvā sattiyā pahari[19], amaccâpi sattisahassena pahariṁsu, ārakkhadevatā tatth' eva jīvitakkhayaṁ pāpuṇi. Tāvad eva Kāliṅgo parajjhitvā palāyi. Taṁ[20] disvā sahassamattāmaccā[21] „Kāliṅgo palāyatîti“ unnadiṁsu[22]. Kāliṅgo maraṇabhayabhīto palāyamāno taṁ tāpasaṁ akkosanto dutiyaṁ gāthaṁ āha:

2. 'Jayo Kaliṅgānaṁ asayhasāhinaṁ[23],
parājayo anayo[24] Assakānaṁ',

[1] C^s -rū-, B^d -rūyhi-. [2] B^i purito katvā. [3] B^{id} kaliṅgarañño. [4] C^s -lako, B^i -koliko, B^d -kāliko. [5] B^{id} tāvadeva tāpi. [6] B^{id} dassento. [7] B^{id} ubhinnaṁ. [8] C^{ks} -yati [9] C^s kena kārenā, B^i te kāraṇā, B^d kenākāraṇenā. [10] B^{id} -kāliko, B^i adds ettha pavatto, B^d ettha paviṭho. [11] B^d kilamanto. [12] B^{id} add tiṭhatīti. [13] B^d -yittha. [14] B^i parajji-, B^d parajhi-. [15] B^{id} uppilitvā. [16] B^{id} vegena. [17] B^i ārakkhadevatā, B^d ārakkhadevataṁ, C^{ks} devatāya. [18] B^d nassati. [19] B^d adds sūrayodhā sahassāpi, B^i suyova sahassāpi. [20] B^{id} add palāyamānaṁ. [21] B^{id} -ttā amaccā. [22] B^{id} unnā-. [23] B^{id} aseyha [24] B^i anvāto, B^d anvato.

icc-eva te bhāsitaṁ brahmacāri,
na ujjubhūtā vitathaṁ bhaṇantîti. 2.

Tattha asayhasāhinan[1] ti asayhaṁ[2] dussahaṁ sahituṁ samatthānaṁ[3], icceva[4] te bhāsitan ti evaṁ tayā kūṭatāpasa lañcaṁ[5] gahetvā parajjhanarājānaṁ[6] jinissati jinanarājānaṁ ca parajjhissatîti[7] bhāsitaṁ, na ujjubhūtā ti ye kāyena vācā manasā[8] ca ujukā[9] na te evaṁ musā bhaṇantîti.

Evaṁ so tāpasaṁ akkosanto palāyitvā[10] attano nagaram eva gato, nivattitvā oloketuṁ pi nâsakkhi. Tato katipāhaccayena Sakko tāpasassa upaṭṭhanaṁ agamāsi. Tāpaso tena saddhiṁ kathento tatiyaṁ gātham āha:

3. Devā musāvādaṁ upātivattā[11],
saccan dhanaṁ paraman tesu Sakka[12],
tan te musā bhāsitaṁ devarāja
kiṁ vā paṭicca Maghavā[13] mahindā ti. 3.

Tattha tan te musā bhāsitan ti yaṁ tayā mayhaṁ bhāsitaṁ taṁ[14] atthabhañjanakamusāvādaṁ karontena[15] tayā musā bhāsitaṁ, taṁ[14] tayā kiṁ kāraṇaṁ[16] paṭicca evaṁ bhāsitan ti.

Taṁ sutvā Sakko catutthaṁ gātham āha:

4. Nanu te sutaṁ brāhmaṇa bhaññamāne:
devā na issanti purisaparakkamassa,
damo samādhi manaso adejjho[17]
avyaggatā nikkamanañ ca kāle
daḷhañ ca viriyaṁ purisaparakkamo ca
ten' eva āsi[18] vijayo Assakānan ti. 4.

Tass' attho: kiṁ tayā brāhmaṇa tattha tattha vacane bhaññamāne idaṁ na sutapubbaṁ yaṁ[19] devā purisaparakkamassa na issanti na usūyanti[20], assa[21]

---

[1] Bid aseyha. [2] Bid aseyhaṁ. [3] Bd as-. [4] Bd -vaṁ. [5] Bi duṭhatā-, Bd -lañjaṁ [6] Bid kaliṅgaparajjhanakarā-. [7] Bi jinissatīti parājayo na anvāto assakarājānañ ca anito bujhāssatīti, Bd jinissatīti parājayo anvayato assakarājānañ ca anvayato parajjhissati. [8] Bid vācāya mānasā [9] Bid ujubhūtā. [10] Bid palāyanto. [11] Bi uhatipattā, Bd upativatta, Cs upātivatvā. [12] Bi saccaṁ kata pemakaraṇa sakkā, Bd saccaṁ kathaṁ paramaṁ karaṁ nu sakka. [13] Ck saccavā, Bi māghaṭa. [14] Bid omit taṁ. [15] Bid kathentena. [16] Bid -ṇā. [17] Ck adojjho, Bi abhesajjo, Bd abhajjo. [18] Bid asi [19] Bi tathā, Bd yathā. [20] Bid ussuyanti. [21] Bd assakassa

ca rañño[1] viriyakaraṇavasena attadamanasaṁkhāto damo samaggabhāvena manaso[2] adejjho[3] abhejjasamādhi, Assakarañño sahāyānaṁ[4] viriyakaraṇakāle avyaggatāya yathā Kāliṅgassa manussā vaggavaggā[5] hutvā osakkiṁsu evaṁ[6] anosakkānaṁ[7] samaggabhāvena pana[8] abhejjacittāni[9] viriyañ ca purisaparakkamo ca[10] dhīro[11] ahosi, ten' eva kāraṇena Assakānaṁ[12] jayo āsîti[13].

Palāte ca pana Kāliṅge Assakarājā vilopaṁ gāhāpetvā attano nagaraṁ gato. Nandiseno Kāliṅgassa sāsanaṁ pesesi: „imesaṁ catunnaṁ rājakaññānaṁ dāyajjakoṭṭhāsaṁ pesetu, sace na peseti[14] kātabbam ettha jānissāmîti“. So taṁ sāsanaṁ sutvā bhītatasito tāhi laddhabbadāyajjaṁ pesesi. Tato paṭṭhāya samaggavāsaṁ vasiṁsu.

Satthā imaṁ desanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Kāliṅgarañño dhītaro imā daharabhikkhuniyo ahesuṁ, Nandiseno Sāriputto, tāpaso pana aham evā“ 'ti. Cullakāliṅgajātakaṁ[15].

2. Mahāassārohajātaka.

Adeyyesu dadaṁ dānan[16] ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Ānandattheraṁ ārabbha kathesi. Paccuppannavatthuṁ heṭṭhā[17] kathitam eva. Porāṇakapaṇḍitâpi attano upakāravasen' eva kariṁsū 'ti vatvā idhâpi atītaṁ āhari:

Atīte Bodhisatto Bārāṇasirājā hutvā dhammena samena rajjaṁ kāreti dānaṁ deti sīlaṁ rakkhati. So „paccantaṁ kupitaṁ[18] vūpasamessāmîti“ balavāhanaparivuto gantvā parājito assaṁ abhirūhitvā[19] palāyamāno ekaṁ paccantagāmaṁ pāpuṇi. Tattha tiṁsa janā rājasevakā vasanti. Te pāto va gāmamajjhe sannipatitvā gāmakiccaṁ karonti. Tasmiṁ khaṇe rājā vammitaṁ[20] assaṁ āruyha[21] alaṁkatapaṭiyatto va[22] gāma-

---

[1] B^{id} assakaññā mātā. [2] B^{id} mānaso. [3] B^{id} abhajjo. [4] B^{id} mahāviriyānaṁ. [5] C^{k} vaggāvaggā corr. to vagga-. [6] C^{ks} etaṁ. [7] C^{ks} anosakkanaṁ. [8] B^{id} omit pana. [9] B^{i} abhajjacittona, B^{d} abhejjacittānaṁ. [10] C^{ks} va. [11] B^{i} riyo, B^{d} dhiro api. [12] B^{id} assakarañño. [13] B^{i} ahosi, B^{d} ahositi. [14] B^{id} -si. [15] B^{i} cūḷakakaliṅga-, B^{d} cūlakaliṅga-. [16] C^{k} dada dānan, B^{i} dadantānan, B^{d} adantānan. [17] Cfr. J. II p. 23. [18] B^{id} kuppi- [19] C^{s} -ruh-, B^{id} -rūyh-. [20] C^{s} vammikaṁ corr. to -taṁ, B^{id} dhammikaṁ. [21] B^{id} abhirūhi-. [22] B^{id} omit va.

dvārena antogāmaṁ pāvisi. Te „kinnu kho idan“ ti bhītā palāyitvā sakasakagehāni pavisiṁsu. Eko pan' ettha attano gehaṁ agantvā[1] rañño paccuggamanaṁ katvā „rājā kira paccantaṁ gato ti[2], tvaṁ ko si[3], rājapuriso, corapuriso?“ ti. „Rājapuriso sammā“ 'ti. „Tena hi ehîti“ rājānaṁ gehaṁ netvā attano pīṭhake nisīdāpetvā „ehi bhadde, sahāyassa[4] pāde dhovā“ 'ti bhariyāya[5] pāde dhovāpetvā attano balānurūpena āhāraṁ datvā „muhuttaṁ vissamathā“ 'ti sayanaṁ paññāpesi. Rājā nipajji. Tato[6] itaro assassa sannāhaṁ mocetvā caṁkamāpetvā udakaṁ pāyetvā piṭṭhiṁ telena makkhetvā tiṇaṁ adāsi. Evaṁ tayo cattāro divase rājānaṁ paṭijaggitvā „gacchām' āhaṁ[7] sammā“ 'ti vutte puna rañño ca assassa ca kattabbayuttakaṁ sabbam akāsi. Rājā bhuñjitvā gacchanto „ahaṁ samma mahāassāroho[8] nāma, nagaramajjhe amhākaṁ gehaṁ, sace kenaci kiccena nagaraṁ āgacchasi dakkhiṇadvāre ṭhatvā dovārikaṁ 'mahāassāroho[8] kataragehe vasatîti' vatvā[9] dovārikaṁ[10] gahetvā amhākaṁ gehaṁ āgaccheyyāsîti“ vatvā[11] pakkāmi. Balākāyo pi rājānaṁ adisvā bahinagare kandhāvāraṁ bandhitvā ṭhito rājānaṁ disvā paccuggantvā parivāresi. Rājā nagaraṁ pavisanto dvārantare ṭhatvā dovārikaṁ pakkosāpetvā mahājanaṁ paṭikkamāpetvā „tāta eko paccantagāmavāsī[12] maṁ daṭṭhukāmo āgantvā 'mahāassārohassa kahaṁ gehan' ti taṁ[13] pucchissati, tvaṁ hatthe gahetvā va[14] ānetvā maṁ dasseyyāsi[15], tadā tvaṁ[16] sahassaṁ lacchasîti“ āha. So na āgañchi[17]. Tasmiṁ anāgacchante rājā tassa vasanagāmaṁ[18] baliṁ vaḍḍhāpesi. Balimhi vaḍḍhite na āgacchati[17]. Evaṁ dutiyam pi tatiyam pi baliṁ vaḍḍhāpesi, n' eva āgacchati. Atha naṁ gāmavāsino sannipatitvā āhaṁsu: „ayyo[19] tava[20] assārohassa āgatakālato

[1] C^{ks} B^{i} āg- [2] B^{id} add suyyati. [3] B^{id} ko si tvaṁ [4] B^{id} -yakassa. [5] B^{id} bhariyaṁ tassa. [6] B^{id} omit tato. [7] C^{s} B^{i} -mahaṁ, B^{d} -ma mayaṁ. [8] B^{id} -assa-. [9] B^{d} pucchitvā. [10] C^{k} vari, C^{s} dovāri. [11] B^{i} ṭhatvā pucchā ti vatvā samma ito nivattathā ti vatvā. [12] all four MSS. -si. [13] B^{id} omit taṁ. [14] C^{s} B^{i} omit va. [15] C^{ks} B^{i} -sīti. [16] B^{id} add pi. [17] B^{id} nāgacchati. [18] B^{id} -me. [19] B^{id} ayya. [20] B^{i} adds sahāyakā mahā, B^{d} sahāya mahā.

paṭṭhāya mayaṁ balinā pīḷiyamānā sīsaṁ ukkhipituṁ na sakkoma, gacchatha[1] mahāassārohassa vatvā amhākaṁ baliṁ vissajjayehîti[2]“. „Sādhu[3] gacchissāmi, na pana sakkā tucchahatthena gantuṁ, mayhaṁ sahāyassa dve dārakā atthi, tesañ ca bhariyāya c' assa sahāyakassa ca me nivāsanapārupanapiḷandhanāni[4] sajjethā“ 'ti. „Sādhu sajjessāmā“ 'ti te sabbaṁ paṇṇākāraṁ sajjayiṁsu. So tañ ca attano ghare pakkapūvañ ca ādāya gantvā dakkhiṇadvāraṁ patvā dovārikaṁ pucchi: „kahaṁ samma mahāassārohassa gehan“ ti. So „ehi dassemi[5] te“ ti taṁ[6] hatthe gahetvā rājadvāraṁ gantvā „dovāriko[7] paccantagāmavāsiṁ[8] gahetvā āgato“ ti paṭivedesi[9]. Rājā[10] sutvā va āsanā vuṭṭhāya[11] „mayhaṁ sahāyo ca tena saddhiṁ āgatā ca pavisantū“ 'ti paccuggamanaṁ katvā disvā va naṁ parissajitvā[12] „mayhaṁ sahāyikā ca dārakā[13] c' assa[14] ārogā[15]“ ti pucchitvā hatthe gahetvā mahātalaṁ āruyha[16] setacchattassa heṭṭhā rājāsane nisīdāpetvā aggamahesiṁ pakkosāpetvā „bhadde, sahāyassa me pāde dhovā[17]“ 'ti āha. Sā tassa pāde dhovi. Rājā suvaṇṇabhiṁkārena udakaṁ āsiñci[18]. Devī pāde dhovitvā gandhatelena makkhesi. Rājā „kiṁ samma atthi kiñci amhākaṁ khādaniyaṁ“ ti pucchi. So „atthîti“ pasibbake[19] pūve nīharāpesi. Rājā suvaṇṇataṭṭakena gahetvā tassa saṁgahaṁ karonto „mama sahāyena ānītaṁ[20] khādathā“ 'ti deviyā ca amaccānañ ca dāpetvā[21] sayaṁ pi khādi. Itaro itaraṁ pi paṇṇākāraṁ dassesi. Rājā tassa gaṇhanatthaṁ[22] kāsivatthāni[23] apanetvā tena ābhatavatthayugaṁ[24] nivāsesi,

[1] B^{id} sakkoma ayya gaccha tava sahāya. [2] B^{id} visajjāpehīti. [3] B^{id} so sādhū ti. [4] B^{id} -pārumpanapilandhanadīni. [5] B^{id} dassāmi. [6] B^{id} tassa [7] B^{i} adds ethaṁ, B^{d} ekaṁ [8] C^{ks} paccantavāsiṁ. [9] B^{i} paṭivegesa, C^{ks} vutte. [10] B^{id} add taṁ. [11] B^{id} uṭhāya. [12] B^{i} paṭisajjetvā, B^{d} parimajjitvā. [13] B^{id} dārikāyo. [14] B^{id} ca. [15] C^{s} ārogā corr. to arogā, B^{id} arogā [16] B^{i} abhirūyhitvā, B^{d} abhiruyha. [17] B^{id} -vāhī. [18] B^{id} abhisiñci. [19] B^{i} vassibakate, B^{d} pasippakato. [20] B^{id} ānitakhādaniyaṁ. [21] B^{id} khādāpetvā. [22] B^{i} saṅgayhanattaṁ, B^{d} saṅgahanatthaṁ. [23] B^{id} kāsikava-. [24] B^{i} tena bhaṭavattayuggaṁ, B^{d} tenābhatavattayuggaṁ, C^{k} āhata-, C^{s} tenāhaṁ taṁ-.

devī[1] pi kāsikasāṭakañ[2] c' eva ābharaṇāni ca apanetvā tena ānītaṁ sāṭakaṁ[3] nivāsetvā ābharaṇāni piḷandhi. Atha naṁ rājārahaṁ bhojanaṁ bhojāpetvā ekaṁ amaccaṁ āṇāpesi: „gaccha[4] imassa mama karaṇaniyāmen' eva massukammaṁ kāretvā gandhodakena nahāpetvā[5] satasahassagghanikaṁ kāsikavatthaṁ nivāsāpetvā rājālaṁkārena alaṁkārāpetvā ānehîti“. So tathā akāsi. Rājā nagare bheriñ carāpetvā amacce sannipātetvā[6] setacchattassa majjhe jātihiṅgulakasuttaṁ[7] pātetvā upaḍḍharajjaṁ adāsi. Te tato paṭṭhāya ekato bhuñjanti pivanti sayanti, vissāso thiro ahosi kenâpi[8] abhejjo. Ath' assa rājā[9] puttadāre pi pakkosāpetvā antonagare nivesanaṁ māpetvā adāsi. Te samaggā sammodamānā rajjaṁ kārenti. Atha amaccā kujjhitvā rājaputtaṁ āhaṁsu: „kumāra, rājā ekassa gahapatikassa upaḍḍharajjaṁ datvā tena saddhiṁ ekato bhuñjati pivati sayati dārake vandāpeti[10], iminâpi rañño[11] katakammam pi[12] na jānāma, kiṁ karoti rājā, mayaṁ lajjāma[13], tvaṁ rañño kathehîti“. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā sabbaṁ taṁ kathaṁ rañño ārocetvā „mā evaṁ karohi mahārājā“ 'ti āha. „Tāta, ahaṁ yuddhaparājito[14] kahaṁ vasiṁ[15], api nu jānāthā[16]“ ti. „Na jānāma devā“ 'ti. „Ahaṁ etassa ghare vasanto ārogo[17] hutvā āgantvā rajjaṁ kāresiṁ[18], evaṁ mama upakārino kasmā sampattiṁ na dassāmîti“ evaṁ vatvā ca pana[19] Bodhisatto „tāta, yo hi adātabbayuttakassa deti dātabbayuttakassa na deti so āpadaṁ patvā kañci[20] upakāraṁ[21] na labhatîti“ dassento imā gāthā[22] āha:

---

[1] Cks devim. [2] Bi kāsikavattarañ, Bd kāsika...thañ. [3] Bi tenābhaṭavattaṁ, Bd tenābhatavasāṭakaṁ, Cs tenānitaṁ sā-. [4] Bid add tvaṁ. [5] Bi nhā-. [6] Bid -pātāpetvā. [7] Bid -li-. [8] Bi yena, Bd kenaci. [9] Bid omit rājā. [10] Bi ca vandāpesi, Bd ca vaddhāpesi. [11] Bid iminā raññā. [12] Bid omit pi. [14] Bid rājā ambe lajjāpeti. [14] Bd adds tadā. [15] Bid vasatîti. [16] Bi aññe pi hana pucchanattā, Bd maññasi nu putta jānāthā. [17] Cks ar-. [18] Bi karemi, Bd kāremi. [19] Bid omit ca pana [20] Bi omits kañci, Bd kiñci. [21] Bid -rakampi. [22] Bid pathamaṁ gāthaṁ.

1. Adeyyesu dadaṁ dānaṁ[1] deyyesu na-ppavecchati[2]
āpāsu[3] vyasanaṁ patto sahāyaṁ nâdhigacchati. 5.
2. Nâdeyyesu dadaṁ dānaṁ[4] deyyesu yo pavecchati[5]
āpāsu[3] vyasanaṁ patto sahāyaṁ adhigacchati. 6.
3. Saññogasambhogavisesadassanaṁ
anariyadhammesu saṭhesu[6] nassati,
katañ ca ariyesu ca añjayesu[7] ca
mahapphalaṁ hoti aṇum[8] pi tādisu. 7.
4. Yo pubbe katakalyāṇo akā lokesu dukkaraṁ
pacchā kayira[9] na vā kayirā[10] accantaṁ pūjanāraho ti. 8.

Tattha adeyyesū 'ti pubbe akatūpakāresu, deyyesū 'ti[11] katūpakāresu, nappavecchatîti[12] na pavesati[13] na deti, āpāsū[3] ti āpadāsu, vyasanan ti dukkhaṁ, saññogasambhogavisesadassanan ti yo mittena kato saññogo c' eva sambhogo c' eva[14] tassa visesanadassanaṁ[15] guṇadassanaṁ[16] sukataṁ mayhaṁ iminā ti etaṁ sabbaṁ[17] asuddhadhammattā anariyadhammesu kerāṭikattā[18] saṭhesu[19] nassati, ariyesū 'ti attano kataguṇajānanena[20] ariyesu parisuddhesu, añjayesū[21] 'ti ten' eva kāraṇena ujukesu akuṭilesu, aṇum[22] pî ti appamattakam pi, tādisū 'ti ye tādisā puggalā honti[23] ariyā ujū tesu[24] ariyesu[25] appam pi[26] kataṁ mahapphalaṁ hoti mahāvipphāraṁ mahājutikaṁ[27], sukhette[28] vuttabījam iva[28] na[29] nassatîti attho, vuttam pi c' etaṁ: yathā bījaṁ aggismiṁ[30] ḍayhati na virūhati evaṁ kataṁ asappurise ḍayhati na virūhati

Kataññumhi ca posamhi sīlavante ariyavuttine
sukhette viya bījāni katam tam[31] pi[32] na nassatîti.

Pubbekatakalyāṇo[33] ti paṭhamataraṁ upakāraṁ katvā ṭhito, akā ti akari, ayaṁ lokesu dukkaraṁ nāma akāsîti attho, pacchā kayirā[34] ti so pacchā

---

[1] Bi danantāna, Bd dadantānaṁ. [2] Ck -jjati, Bi na pācchati, Bd na pavecchasi. [3] Bid āvāsu. [4] Bi adesu dadantānaṁ, Bi adeyyesu adantānaṁ. [5] Bd -pavacchati, Bi deyyayyesu yo yā pagacchati [6] Cs saṭṭhesu, Bi tesu, Bd sapathesu. [7] Bi ajjavesu, Bd ājjavesu. [8] Bi anaṁ, Bd aṇuram, Cks anum. [9] Cs -raṁ, Bi kariyā, Bd kriyā. [10] Bd kriyā. [11] Bid add pubbe. [12] Bi nappagacchatîti, Bd nappavacchasîti. [13] Bid -sasi. [14] Bi cati, Bd cāti. [15] Bi visesaṁ, Bd visesadassanaṁ. [16] Ck gunaṁ-, Bi guṇaṁdasānaṁ. [17] Bid etamatthaṁ. [18] Bi karotikattā, Bd karotikatattā. [19] Bi sathesu, Bd sapatesu. [20] Cks -jānanakena, Bd -jānanaṇesu. [21] Bd ājjavesu, Bi ajjevesu. [22] Cks anum, Bi anukaṁ. [23] Bd adds mahapphalaṁ hotîti. [24] Cks ujutesu, Bid ujubhūtesu. [25] Bid omit ariyesu. [26] Bid omit pi [27] Bid mahāju - - mahāvi- [28] Bi supappabī-, Bd suvappabī-, Cs vuttabījameva; Bid add itarasmiṁ pana pāpe bahuṁ pi kataṁ aggimhi khittabījamiva. [29] Bid omit na. [30] Bid aggimhi. [31] Bi kataṁnanakataṁ, Bd kataṁkataṁ. [32] Bid omit pi. [33] Bid tattha yo pubbe. [34] Bid kariyā.

aññaṁ kiñci guṇaṁ karotu[1] vā mā vā ten' eva paṭhamakatena[2] guṇena accantapūjanāraho[3] hoti[4] sabbaṁ sakkārasammānaṁ arahatîti.

Idaṁ pana sutvā n' eva amaccā na[5] rājaputto puna[6] kiñci kathesi[7].

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā paccantagāmavāsī[8] Ānando ahosi, Bārāṇasirājā pana aham evā" 'ti. Mahāassārohajātakaṁ[9].

3. Ekarājajātaka.

Anuttare kāmaguṇe samiddhe ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññataraṁ Kosalarājasevakaṁ ārabbha kathesi. Paccuppannavatthuṁ heṭṭhā Seyyaṁsajātake[10] kathitam eva. Idha pana Satthā „na tvaṁ ñeva anatthena atthaṁ āhari, porāṇakapaṇḍitâpi attano anatthena atthaṁ āhariṁsū" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasirañño upaṭṭhāko amacco rājantepure dubbhi. Rājā paccakkhato tassa dosaṁ disvā raṭṭhā pabbājesi. So Dabbasenaṁ[11] nāma Kosalarājānaṁ upaṭṭhahanto ti sabbaṁ Mahāsīlavajātake kathitam eva. Idha pana Dabbaseno[11] mahātale amaccamajjhe nisinnaṁ Bārāṇasirājānaṁ gaṇhāpetvā[12] sikkhāya[13] pakkhipāpetvā uttarummāre heṭṭhāsīsakaṁ olambāpesi. Rājā corarājānaṁ ārabbha mettaṁ bhāvetvā kasiṇaṁ[14] parikammaṁ katvā jhānāni[15] nibbattesi, bandhanaṁ chinditvā[16] rājā ākāse pallaṁkena nisīdi. Corassa[17] sarīre ḍāho uppajji, „ḍayhāmi ḍayhāmîti" bhūmiyaṁ aparāparaṁ pavattati[18], „kiṁ etan" ti ca vutte „mahārāja, tumhe evarūpaṁ dhammikarājānaṁ[19] niraparādhaṁ dvārassa uttarummāre heṭṭhāsīsakaṁ olambāpethā" 'ti vadiṁsu. „Tena hi vegena gantvā mocetha nan" ti. Purisā gantvā rājānaṁ ākāse pallaṁkena

[1] B^i karonto, B^d karontu. [2] B^id -kata. [3] B^id accantaṁ-. [4] C^s B^id ti. [5] C^ks naṁ. [6] C^s na, B^i omits puna, C^k pana. [7] B^i -sati, B^d -siti. [8] C^ks paccantavāsī. [9] B^id add dutiyaṁ. [10] B^id seyyajā-. [11] B^d dubbhise-. [12] B^id bandhitvā. [13] B^id sikkāya. [14] B^id -ṇa, C^k -ṇā. [15] B^id -naṁ. [16] C^ks add gataṁ. [17] B^i vorājassa, B^d corarājassa. [18] C^k pavaddhati, C^s pavaḍḍhati corr. to pavaddhati, B^id parivatteti. [19] C^k dhammikamahārā-.

nisinnaṁ disvā āgantvā Dabbasenassa[1] kathesuṁ[2]. So vegena gantvā taṁ vanditvā khamāpetvā[3] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Anuttare kāmaguṇe samiddhe
bhutvāna pubbe vasi ekarājā,
so dāni dugge narakamhi khitto
na-ppajahe vaṇṇabalaṁ purāṇan ti. 9.

Tattha vasîti vuttho[4], ekarājā ti Bodhisattaṁ nāmenâlapati, so dānîti so tvam idāni, dugge ti visame, narakamhîti āvāṭe, olambitaṭṭhānaṁ sandhāy' etaṁ vuttaṁ, na-ppajahe vaṇṇabalaṁ purāṇan ti evarūpe visamaṭṭhāne khitto pi porāṇakavaṇṇañ[5] ca balañ ca na-ppajahasîti[6] pucchi.

Taṁ sutvā Bodhisatto sesagāthā avoca:

2. Pubbe va khantī ca tapo ca mayhaṁ
sampatthitā[7] Dabbasenā[8] ahosi,
taṁ dāni laddhāna kathan[9] nu rāja
jahe ahaṁ vaṇṇabalaṁ purāṇaṁ. 10.

3. Sabbaṁ kir' evaṁ[10] pariniṭṭhitāni
yasassinaṁ paññavataṁ[11] visayha[12],
yaso ca laddhā purimaṁ uḷāraṁ
na-ppajahe vaṇṇabalaṁ purāṇaṁ. 11.

4. Panujja dukkhena sukhaṁ janinda
sukhena vā dukkham asayhasāhi[13]
ubhayattha sattā abhinibbutattā[14]
sukhe ca dukkhe ca bhavanti tulyā ti. 12.

Tattha khantîti adhivāsanakhanti, tapo[15] ti tapakaraṇaṁ[16], sampatthitā[17] ti icchitā abhikaṁkhitā. Dabbasenā[8] 'ti taṁ nāmenâlapati, taṁ dāni laddhānā 'ti taṁ patthanaṁ[18] dānâhaṁ labhitvā, jahe ti kena kāraṇena[19] jaheyyaṁ[20], yassa hi dukkhaṁ vā domanassaṁ vā hoti so taṁ jaheyyā 'ti dīpeti, sabbaṁ kir eva[21] pariniṭṭhitānîti anussavavasena attano sampattim dassento

---

[1] Bid dubbhise-. [2] Bid ārocesuṁ. [3] Bid -petuṁ. [4] Ck Bid vutto, Cs vutto corr. to vuttho. [5] Bd pu-. [6] Ck -tīti, Bi nappahesīti, Bd -hasiti. [7] Bid -paṭhitā. [8] Cs -na, Bid dubbhisena. [9] Bid -thaṁ. [10] Cs kireva, Bi sabbakireva, Bd sabbaṁkideva. [11] Bid -vantaṁ. [12] Ck -ha, Cs -haṁ, Bi viseyhaṁ, Bd viseyha. [13] Cs -sāni corr. to sāhi, Ck dukkha ca sayhasāhi, Bi dukkhamaseyhati, Bd dukkhapaseyhasāhi. [14] Cs -tattā corr. to -tatthā, Bi -ppukattā. [15] Cks tapa. [16] Bid tapacara. [17] Ck -pattitā, Cs -pattinā corr. to -tthitā, Bid saṁ paṭhitā. [18] Bid paṭhanaṁ. [19] Bid add ahaṁ. [20] Cs jaheyyaṁ corr. to jaheyaṁ. [21] Bd kideva.

āha, idaṁ vuttaṁ hoti: sabbān' eva mama kattabbakiccāni dānasīlauposathakammāni[1] pubbe yeva[2] niṭṭhitāni, yasassinaṁ paññavataṁ[3] visayhā[4] ti parivārasampattiyā saddhiṁ[5] paññāsampadāya[6] paññāvatā[8] asayhasāhitāya[7] visayhā[8], tīṇi p' etāni ālapanatthe, nan[9] ti pan' ettha nipāto vyañjanasiliṭṭhavasena[10] nakārassa anunāsikā katā ti paccetabbā, yaso cā 'ti yasañ c' eva, laddhā puriman ti labhitvā purimaṁ pubbe aladdhapubbaṁ uḷārikaṁ mahantaṁ, kilesavikkhambhanamettabhāvanajjhānuppattiyo[11] sandhāy' evam āha, nappajaheti evarūpaṁ yasaṁ laddhā kiṁkāraṇā vaṇṇabalaṁ[12] jahissāmîti attho, dukkhenā 'ti tayā uppāditena nirayamhi[13] khipanadukkhena panujja sukhaṁ[14] panuditvā[15], sukhena vā dukkhan ti[16] jhānasukhena vā taṁ dukkhaṁ panuditvā[17], ubhayattha sattā[18] ti ye sattā[18] honti mādisā te dvīsu pi etesu koṭṭhāsesu abhinibbutasabhāvā majjhattā, sukhe[19] dukkhe[19] bhavanti tulyā ekasadisā nibbikārā va hontîti.

Idaṁ sutvā Dabbaseno[20] Bodhisattaṁ khamāpetvā „tumhākaṁ rajjaṁ tumhe va kāretha[21], ahaṁ vo core paribāhissāmîti[22]" vatvā tassa duṭṭhāmaccassa rājāṇaṁ katvā[23] pakkāmi. Bodhisatto pi rajjaṁ amaccānaṁ niyyādetvā isipabbajjaṁ pabbajitvā Brahmaloka-parāyano ahosi.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Dabbaseno Ānando ahosi, Bārāṇasirājā pana aham evā" 'ti. Ekarājajātakaṁ[24].

4. Daddarajātaka.

Imāni man ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ kodhanaṁ[25] ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā kathitam eva. Tadā hi dhammasabhāyaṁ tassa kodhanabhāvakathāya samuṭṭhitāya Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte taṁ pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu kodhano[26]" ti vatvā „āma bhante" ti vutte „na bhik-

---

[1] B^{id} dānasīlabhāvanāupo-. [2] B^{i} ca, B^{d} va. [3] B^{id} paññavantaṁ. [4] B^{id} viseyhā. [5] B^{i} yasassānaṁ, B^{d} yasassinaṁ. [6] P^{id} paññāya sampadāya [7] B^{id} aseyha-. [8] C^{ks} -haṁ, B^{id} viseyhaṁ, and add evaṁ. [9] B^{id} ālapanāne vanan. [10] B^{i} byañcanassaliṭhatāvasena, B^{d} byañjanasiliṭhatāva-. [11] C^{ks} B^{i} -nupattiyo. [12] B^{id} purāṇavaṇṇa-. [13] B^{id} narakamhi. [14] C^{ks} -dukkhena panuyujja sukhaṁ, B^{id} -dukkhena mama rajjasukhaṁ. [15] C^{s} P^{i} panudisvā, B^{d} anusaritvā. [16] C^{ks} dukkhenti. [17] P^{i} anuppādetvā, B^{d} anuppāditvā [18] B^{id} santo. [19] B^{id} add ca. [20] B^{id} dubbhise-. [21] B^{id} karotha. [22] B^{i} paṭi-, B^{d} pati-. [23] B^{d} kāretvā. [24] B^{id} add tatiyaṁ. [25] B^{id} kodhanabhikkhuṁ. [26] B^{id} add si.

khave idān' eva pubbe p' esa kodhano yeva, kodhanabhāven' ev' assa[1] porāṇakapaṇḍitā parisuddhā nāgarājabhāve ṭhitâpi tīṇi vassāni gūthabharitāya[2] ukkārabhūmiyaṁ vasiṁsū" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto — Himavantapadese[3] Daddarapabbatapāde Daddaranāgabhavanaṁ[4] atthi — tattha rajjaṁ kārentassa[5] Sūradaddararañño[6] putto Mahādaddaro nāma ahosi, kaniṭṭhabhātā pan' assa Culladaddaro[7] nāma. So kodhano pharuso nāgamāṇavikā akkosanto[8] paharanto carati[9]. Nāgarājā tassa pharusabhāvaṁ ñatvā taṁ nāgabhavanato nīharāpetuṁ āṇāpesi. Mahādaddaro pana pitaraṁ khamāpetvā vāresi[10]. Dutiyam pi tassa rājā[11] kujjhi, dutiyam pi khamāpesi. Tatiyavāre pana „tvaṁ maṁ[12] imaṁ anācāraṁ[13] nīharāpentaṁ[14] vāresi[11], gacchatha, dve pi janā imamhā nāgabhavanā nikkhamitvā Bārāṇasiyaṁ ukkārabhūmiyaṁ tīṇi vassāni vasathā" 'ti nāgabhavanā nikkaḍḍhāpesi. Te tattha gantvā vasiṁsu. Atha ne ukkārabhūmiyaṁ[15] udakapariyante gocaraṁ pariyesamāne[16] gāmadārakā disvā paharantā leḍḍudaṇḍādayo khipantā[17] „ke ime puthulasīsā sūcinaṅguṭṭhā[18] udakadeḍḍubhā[19]" ti ādīni vatvā akkosanti[20]. Culladaddaro[21] caṇḍapharusatāya tesaṁ tam avamānaṁ asahanto „bhātika ime dārakā amhe paribhavanti[22], āsīvisabhāvaṁ no na jānanti, ahaṁ etesaṁ[23] avamānaṁ sahituṁ na sakkomi, nāsāvātena te nāsessāmīti" bhātarā saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Imāni maṁ Daddara tāpayanti
vācāduruttāni manussaloke
'maṇḍūkabhakkhā' 'udakantasevī'
āsīvisaṁ maṁ avisā sapantîti. 13.

---

1 C^{k} -vena cassa, B^{i} vena nevassa. 2 B^{i} gujaparitāya, B^{d} gudhaparitāya. 3 B^{id} -tappa-. 4 B^{id} add nāma. 5 C^{ks} kārentaṁ. 6 C^{s} sura-, B^{id} omit sūra-. 7 B^{id} cuḷa-. 8 B^{id} add paribhāsanto. 9 B^{id} vicarati. 10 B^{id} nivā- 11 B^{id} rājā tassa. 12 B^{id} omit maṁ. 13 B^{d} anācāriyaṁ. 14 B^{id} niharāpetuṁ. 15 B^{id} add ca. 16 C^{ks} -no. 17 B^{id} -ti. 18 C^{k} sūcī-, C^{s} B^{id} suci- 19 C^{k} deḍḍū-, B^{i} deṇḍubhakkhā, B^{d} deṇḍubhā. 20 B^{id} add paribhāsanti. 21 B^{id} cūḷa- 22 B^{i} paharayanti, B^{d} abhibhavanti. 23 B^{id} tesaṁ.

Tattha tāpayantîti dukkhāpenti, maṇḍūkabhakkhā udakantasevîti maṇḍūkabhakkhā ti[1] udakantasevîti ca vadantā ete avisā gāmadārakā[2] maṁ āsīvisaṁ samānaṁ sapanti akkosantîti.

Tassa vacanaṁ sutvā Mahādaddaro sesagāthā abhāsi:

2. Sakā raṭṭhā pabbajito[3] aññaṁ janapadaṁ gato
mahantaṁ koṭṭhaṁ kayirātha duruttānaṁ nidhetave. 14.

3. Yattha posaṁ na jānanti jātiyā vinayena vā
na tattha mānaṁ kayirātha vasam aññātake jane[4]. 15.

4. Videsavāsaṁ vasato jātavedasamena[5] pi
khamitabbaṁ sapaññena api dāsassa tajjitan ti. 16.

Tattha duruttānaṁ nidhetave ti yathā dhaññānaṁ nidhānatthāya mahantaṁ koṭṭhaṁ katvā pūretvā kicce uppanne dhaññaṁ valañjenti[6] evam evaṁ videsagato[7] antohadaye paṇḍito puriso[8] duruttānaṁ nidhānatthāya mahantaṁ koṭṭhaṁ kayirātha, tattha tāni duruttāni nidahitvā[9] puna attano pahonakālaṁ[10] kātabbaṁ karissati, jātiyā vinayena vā ti ayaṁ[11] khattiyo brāhmaṇo ti vā sīlavā bahussuto guṇasampanno ti vā evaṁ yattha[12] jātiyā vinayena vā na jānantîti attho, mānan ti evarūpaṁ maṁ[13] lāmakavohārena[14] voharanti na sakkaronti na garukarontîti[15] mānaṁ na kareyya, vasam aññātake jane ti attano jātigottaṁ[16] ajānantassa santike vasanto, vasato ti vasatā[17] ayam eva vā pāṭho.

Evaṁ[17] tattha tīṇi vassāni vasiṁsu. Atha[18] pitā pakkosāpesi[20]. Te[21] tato paṭṭhāya nihatamānā jātā.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne[22] kodhano bhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi) Tadā Culladaddaro kodhano bhikkhu ahosi. Mahādaddaro pana aham evā 'ti. Daddarajātakaṁ[23].

[1] Bid add ca. [2] Ck -kaṁ, Cs -kaṁ corr. to -kā. [3] Bd pabbā-. [4] Cs -tatejano, Bi -tathejane. [5] Bi jātidevasayena. Bd jātiyā vinayena. [6] Ck val-, Bid valañcanti. [7] Cs -saṁgato, Bi -savāsaṁ vasato, Bd -savāsaṁ vasanto [8] Bid poso. [9] Bi niddāyitvā, Bd niddahitvā. [10] Bid pahonakakāle. [11] Bid ahaṁ. [12] Bi yatta evaṁ, Bd omits evaṁ. [13] Bid omit maṁ. [14] Bi omits voh-, Bd ravasena. [15] Bid garuṁka-. [16] Bid -ttādīni. [17] Ck vasanā na, Cs vasatāva, Bi vasathā ti. [18] Bid add te. [19] Bid add ne. [20] Bid -petvā. [21] Bid omit te. [22] Bid add so. [23] Bid add catutthaṁ.

5. Sīlavīmaṁsanajātaka.

N' atthi loke raho nāmā 'ti. Idaṁ **Satthā Jetavane** viharanto **kilesaniggahaṁ** ārabbha kathesi. Vatthuṁ Ekādasanipāte Pānīyajātake[1] āvibhavissati. Ayaṁ pan' ettha saṁkhepo: pañcasatā bhikkhū anto Jetavane vasantā majjhimayāmasamanantare kāmavitakkaṁ vitakkayiṁsu. Satthā chasu pi rattiṁdivākoṭṭhāsesu yathā ekacakkhuko cakkhuṁ ekaputto puttaṁ cāmarī[2] vālaṁ appamādena rakkhati evaṁ niccakālaṁ bhikkhū[3] oloketi[4]. So rattibhāge dibbacakkhunā Jetavanaṁ olokento cakkavattirañño anto[5] nivesane uppannacore viya te bhikkhū disvā gandhakuṭiṁ vivaritvā Ānandattheraṁ pakkositvā[6] „Ānanda, anto[7] koṭisanthāre[8] bhikkhū[9] sannipātetvā[10] gandhakuṭidvāre āsanaṁ paññāpehîti" āha. So tathā katvā Satthu paṭivedesi. Satthā paññattāsane nisīditvā sabbasaṁgāhikavasena āmantetvā „bhikkhave, porāṇakapaṇḍitā 'pāpakaraṇe raho nāma n' atthîti' pāpaṁ na kariṁsū" 'ti vatvā[11] atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto tatth' eva Bārāṇasiyaṁ disāpāmokkhassa[12] santike pañcannaṁ māṇavakasatānaṁ jeṭṭho[13] hutvā sippaṁ uggaṇhi[14]. Ācariyassa[15] vayappattadhītā[16] atthi. So cintesi: „imesaṁ māṇavakānaṁ sīlaṁ vīmaṁsitvā sīlasampannass' etaṁ[17] dassāmîti" so ekadivasaṁ māṇavake āmantetvā „tātā, mayhaṁ dhītā vayappattā, vivāhaṁ assā kāressāmi, vatthālaṁkāraṁ laddhuṁ vaṭṭati[18], tumhe attano ñātakānaṁ apassantānaṁ[19] thenetvā vatthālaṁkāre āharatha, kenaci adiṭṭham eva gaṇhāmi[0], dassetvā ābhataṁ na gaṇhāmîti" āha. Te „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya ñātakānaṁ apassantānaṁ thenetvā vatthapilandhanādīni āharanti, ācariyo ābhataṁ ābhataṁ[21] visuṁ visuṁ yeva[22] ṭhapesi. Bodhisatto[23] na kiñci āhari. Atha naṁ ācariyo āha:

---

[1] C^{ks} paṁñājā-, B^{i} paññāsajā-, B^{d} pāniyajā-. [2] C^{k} camarī, C^{s} camari, B^{id} cāmari. [3] B^{d} -uṁ, C^{s} B^{i} -u. [4] C^{s} -kesi. [5] B^{id} attano. [6] B^{id} āmantetvā. [7] B^{id} add jetavane. [8] B^{i} -sandhāre, B^{d} -sandhāgāre. [9] B^{id} vasanakabhī-. [10] B^{id} -pātāpetvā. [11] B^{id} add tehi yācito. [12] B^{id} add ācariyassa. [13] B^{id} jeṭhako. [14] B^{i} -hiti, B^{d} -hati. [15] B^{id} add pana. [16] B^{id} -ttā-. [17] B^{id} -nnasseva dhītaraṁ. [16] B^{id} add gacchatha. [19] B^{id} -nañ ñeva. [20] B^{id} gaṇhatha. [21] B^{id} ābhaṭābhaṭaṁ, C^{k} ābataṁ. [22] B^{id} omit yeva. [23] B^{id} add pana.

„tvaṁ pana tāta na kiñci āharasîti“. „Āma ācariyā“ 'ti. „Kasmā tātā“ 'ti. „Tumhe[1] kassaci passantassa ābhataṁ na[2] gaṇhatha, ahaṁ pana pāpakaraṇe raho[3] na passāmîti“ dīpento ime dve gāthā āha:

1. N' atthi loke raho nāma pāpakammaṁ pakubbato,
passanti vanabhūtāni, taṁ bālo maññatī[4] raho. 17.
2. Ahaṁ raho na passāmi, suññaṁ vâpi na vijjati,
yattha aññaṁ[5] na passāmi asuññaṁ hoti taṁ mayā ti. 18.

Tattha raho ti paṭicchannaṭṭhānaṁ, vanabhūtānîti vane nibbattabhūtāni, taṁ bālo ti taṁ pāpakammaṁ raho nāma[6] mayā kataṁ ti bālo maññati, suññaṁ vâpîti yaṁ vā ṭhānaṁ sattehi suññaṁ tucchaṁ bhaveyya tam pi n' atthîti āha.

Ācariyo tassa pasīditvā „tāta, na[7] mayhaṁ gehe dhanaṁ n' atthi, ahaṁ pana sīlasampannassa dhītaraṁ dātukāmo ime māṇavake vīmaṁsanto evaṁ akāsiṁ, mama dhītā tumhaṁ[8] ñeva anucchavikā“ ti dhītaraṁ alaṁkaritvā Bodhisattassa adāsi, sesamāṇavake „tumhehi ābhatābhataṁ[9] tumhākaṁ gehaṁ eva nethā“ 'ti āha.

Satthā „iti kho bhikkhave[10] dussīlamāṇavakā attano dussīlatāya taṁ itthiṁ na labhiṁsu, itaro paṇḍitamaṇavo sīlasampannatāya labhîti[11]“ vatvā abhisambuddho hutvā itarā dve gāthā abhāsi:

3. Dujjacco ca ajacco[12] ca nando ca sukhavacchano[13]
vajjho[14] addhuvasīlo[15] ca te dhammaṁ jahum atthikā[16]. 19.
4. Brāhmaṇo ca kathaṁ jahe sabbadhammāna pāragū
yo dhammam anupāleti dhitimā saccanikamo ti. 20.

Tattha dujjacco ti ādayo cha[17] jeṭṭhamāṇavakā[18], tesaṁ nāmaṁ gaṇhi, avasesānaṁ nāmaṁ agahetvā sabbasaṅgāhikavasen' eva te dhammaṁ jahumatthikā[16] ti āha, tattha te ti sabbe pi te māṇavā dhammaṁ ti itthi-

---

[1] Bid add na. [2] Bid omit na. [3] Bid add nāma. [4] Bid -te. [5] Bid suññaṁ. [6] Ck nā, Bid omit nāma. [7] so all four MSS. [8] Cs tumhākañ corr. to tumhañ, Bi tuyhañ. [9] Bid ābhatābhataṁ. [10] Bid add te. [11] Bid labhatîti. [12] Bd sujacco, Bi succo. [13] Bid -vaḍhito. [14] Bi vajho, Bd vaḍho? Cks vejjo. [15] Bi andhaca-, Bd andhāca-. [16] Bid -mattikā. [17] Ck ja, Bi sa, Cs omits cha. [18] Bid jeṭhakamā-.

paṭilābhasabhāvaṁ jahumatthikā[1] ti jahuatthikā[2] ayam eva vā pāṭho, makāro pana[3] vyañjanasandhivasena vutto, idaṁ vuttaṁ hoti: sabbe pi te māṇavā tāya itthiyā[4] atthikā va hutvā attano dussīlatāya taṁ itthipaṭilābhasabhāvam[5] jahiṁsu[6], brāhmaṇo cā 'ti itaro pana sīlasampanno brāhmaṇo kathaṁ hi[7] kena kāraṇena taṁ itthipaṭilābhaṁ[8] jahissati, sabbadhammānan ti imasmiṁ ṭhāne ḷokiyāni pañca sīlāni dasa sīlāni tīṇi sucaritāni sabbadhammā nāma, tesaṁ so[9] pāraṁ gato ti pāragū, dhamman ti vuttappakāram eva dhammaṁ so[10] pāleti rakkhati, dhitimā ti sīlarakkhanādhitiyā[11] samannāgato, saccanikkamo ti sacce[12] sabhāvabhūte[13] yathāvutte[14] sīladhamme[15] nikkamena samannāgato

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne tāni pañcabhikkhusatāni arahatte patiṭṭhahiṁsu) „Tadā ācariyo Sāriputto ahosi, paṇḍitamāṇavo pana aham evā“ 'ti. Sīlavīmaṁsanajātakaṁ[16].

6. Sujātajātaka.

Kiṁ aṇḍakā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Mallikaṁ[17] deviṁ ārabbha kathesi. Ekadivasaṁ kira rañño tāya saddhiṁ sirivivādo ahosi, sayanakalaho ti pi vadanti yeva. Rājā kujjhitvā tassā atthibhāvam pi[18] na jānāti. Mallikā[19] „Satthā rañño mayi kuddhabhāvaṁ na jānāti[20], maññe[21]“ ti cintesi. Satthâpi ñatvā „imesaṁ samaggabhāvaṁ karissāmîti“ pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaram ādāya pañcabhikkhusataparivāro[22] Sāvatthiṁ pavisitvā rājadvāram agamāsi. Rājā Tathāgatassa pattaṁ gahetvā nivesanaṁ pavesetvā paññattāsane nisīdāpetvā Buddha-pamukhassa saṁghassa[23] dakkhiṇodakaṁ datvā yāgukhajjakaṁ āhari[24]. Satthā pattaṁ hatthena[25] pidahitvā „mahārāja kahaṁ devîti“ āha. „Kiṁ bhante tāya, attano yasena mattā esā“ ti[26]. „Mahārāja, sayam eva yasaṁ datvā mātugāmaṁ ukkhipitvā tāya katassa aparādhassa asahanan nāma ayuttan“ ti. Rājā Satthu vacanaṁ sutvā taṁ pakkosāpesi. Sà

---

[1] B^{id} -mattikā. [2] B^{id} jahimattikā. [3] B^{id} pada. [4] B^{d} adds paṭilābha sabhāvam jahiyā. [5] C^{s} itthiṁ-. [6] B^{i} vijahiṁsu [7] B^{id} jahoti. [8] B^{id} -bhasabhāvaṁ. [9] B^{id} so tesaṁ. [10] B^{id} yo. [11] B^{id} -na- [12] B^{id} sacca. [13] B^{i} -to, B^{d} -tena, C^{s} -teti. [14] B^{id} -ttena. [15] B^{id} -mma. [16] B^{id} add pañcamaṁ. [17] C^{s} -kā corr. to -kaṁ, B^{i} -ka, B^{d} -kā. [18] B^{id} omit pi. [19] B^{i} adds devīpissa, B^{d} devipi. [20] B^{id} -tīti. [21] B^{id} omit maññe. [22] B^{id} pañcasatabhikkhu-. [23] B^{id} bhikkhusa-. [24] C^{k} -rati, B^{i} -ritvā. [25] B^{id} hatthena pattaṁ. [26] B^{id} mattāyāti.

Satthāraṁ parivisi. Satthā „aññamaññaṁ samaggehi bhavituṁ[1] vaṭṭatîti[2]“ sāmaggiyarasassa vaṇṇaṁ kathetvā pakkāmi. Tato paṭṭhāya ubho samaggavāsaṁ vasiṁsu. Bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso, Satthā ekavacanen' eva ubho samagge akāsîti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' āhaṁ ete ekovāden' eva[3] samagge akāsin“ ti vatvā[4] atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa atthadhammānusāsako amacco ahosi. Ath' ekadivasaṁ rājā mahāvātapānaṁ[5] vivaritvā rājaṅgaṇaṁ olokayamāno aṭṭhāsi. Tasmiṁ khaṇe ekā paṇṇikadhītā abhirūpā paṭhamavaye ṭhitā[6] badarapacchiṁ sīse katvā „badarāni gaṇhatha[7], badarāni gaṇhathā[8]“ 'ti vadamānā rājaṅgaṇena gacchati[9]. Rājā tassā saddaṁ sutvā[10] paṭibaddhacitto hutvā assāmikabhāvaṁ ñatvā pakkosāpetvā taṁ aggamahesiṭṭhāne ṭhapetvā mahantaṁ yasaṁ adāsi. Sā rañño piyā ahosi manāpā. Ath' ekadivasaṁ rājā suvaṇṇataṭṭake badarāni khādanto nisīdi[11]. Sujātā devī rājānaṁ badarāni khādantaṁ disvā „mahārāja, kin nāma[12] tumhe khādathā“ 'ti pucchantī paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

1. Kiṁ aṇḍakā[13] ime deva nikkhittā kaṁsamallake
upalohitakā vaggū, te[14] me akkhāhi pucchito ti. 21.

Tattha kiṁ aṇḍakā[13] ti kiṁ phalāni nāma etānîti[15] parimaṇḍalavasena pana aṇḍakā ti āha, kaṁsamallake ti suvaṇṇataṭṭake, upalohitakā ti rattavaṇṇā, vaggū ti vokkhā[16] nimmalā.

Rājā kujjhitvā „badarapakkavāṇijake[17] paṇṇikagahapatikassa dhīte[18] attano kulasantakāni badarāni pi na jānāsîti‘, vatvā dve gāthā abhāsi:

---

[1] C[s] vasituṁ. [2] C[k] vaddhatīti, B[i] paṭhatīti, B[d] vattatīti [3] C[s] ekovāreṇeva corr. to -vādeneva, B[d] ekavāreneva, B[i] ekavacaneneva. [4] B[id] add tehi yācito. [5] B[id] omit mahā. [6] B[id] add sujātā nāma. [7] B[d] kiṇātha. [8] B[d] kiṇāthā. [9] B[id] agamāsi. [10] B[id] add tāya. [11] B[id] add tadā. [12] B[i] nāmetaṁ, B[d] nāmapetaṁ [13] B[id] -kāni. [14] B[id] taṁ. [15] B[id] etāni. [16] C[k] vokkā, B[id] cokkhā. [17] B[id] -paṇṇavāṇijjake. [18] B[d] dhitā.

2. Yāni pure tuvaṁ[1] devi bhaṇḍu nantakavāsinī[2]
ucchaṅgahatthā pacināsi tassā te koliyaṁ phalaṁ. 22.
3. Uḍayhate[3] na ramati, bhogā vippajahanti taṁ,
tatth' ev' imaṁ paṭinetha[4] yattha kolaṁ pacissatîti. 23.

Tattha bhaṇḍū ti muṇḍasīsā hutvā, nantakavāsinîti[5] jiṇṇapilotikanivatthā, ucchaṅgahatthā pacināsîti aṭaviṁ pavisitvā aṁkusakena sākhaṁ nametvā[6] ocitocitaṁ hatthena ucchaṅge pakkhipanavasena ucchaṅgahatthā hutvā pacināsi ocināsi, tassā te koliyaṁ phalan ti tassā tava evaṁ pacinantiyā[7] yaṁ mayaṁ idāni khādāma imaṁ[8] koliyaṁ kuladattikaṁ[9] phalan ti attho, uḍayhate na ramatîti ayaṁ jambī imasmiṁ rājakule vasamānā lohakumbhiyaṁ pakkhittā viya ḍayhati nâbhiramati, bhogā ti rājabhogā imaṁ alakkhikaṁ vippajahanti, yattha kolaṁ pacissatîti yattha gantvā puna badaram eva pacinitvā[10] vikkinantī jīvikaṁ kappessati tatth' eva naṁ nethā 'ti[11]

Bodhisatto „ṭhapetvā maṁ añño ime samagge kātuṁ na sakkhissati[12], rājānaṁ saññāpetvā imissā anikkaḍḍhanaṁ karissāmîti" cintetvā catutthaṁ gātham āha:

4. Honti h' ete mahārāja iddhippattāya nāriyā,
khama[13] deva Sujātāya. mâssā[14] kujjhi rathesabhā 'ti. 24.

Tass' attho: mahārāja ete evarūpā pamādadosāya sampattāya[15] nāriyā honti na na honti[16], etaṁ evarūpe ucce ṭhāne ṭhapetvā idāni ettakassa aparādhassa asahanaṁ nāma na yuttaṁ tumhākaṁ, tasmā khama[17] deva Sujātāya, etissā[18] mā kujjhi rathesabha[19] rathajeṭṭhakā 'ti[20].

Rājā tassa vacanena deviyā taṁ aparādhaṁ sahitvā yathāṭhāne yeva naṁ ṭhapesi. Tato paṭṭhāya ubho samaggavāsaṁ vasiṁsu.

Satthā imaṁ desanaṁ[21] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Bārāṇasirājā Kosalarājā ahosi, Sujātā Mallikā, amacco[22] aham evā" 'ti. Sujātajātakaṁ[23].

---

[1] Cks tvaṁ. [2] Bi nandavāsini, Bd nandakavāsini. [3] Cs uḍḍa-. [4] Bid pati-. [5] Bi nandagāvīsiniti. [6] Bid sākhaṁ nā-. [7] Bid pacināya ocināya. [8] Bid idaṁ. [9] Bid -yaṁ. [10] Bid vici-. [11] Bid add vadati. [12] Bid -tīti. [13] Bid khamatha. [14] Cs māssu, Bid māsu. [15] Bid pamattāya. [16] Bid omit nana honti. [17] Bid khamatha [18] Bid etissā sujātāya. [19] Bid -bhā ti. [20] Bid add attho. [21] Bid dhammade-. [22] Bid add pana [23] Bid chaṭhaṁ.

7. Palāsajātaka.

Acetanaṁ brāhmaṇā[1] 'ti. Idaṁ **Satthā** parinibbānamañce nipanno **Ānandattheraṁ** ārabbha kathesi. So h' āyasmā „ajja rattiyaṁ paccūsasamaye Satthā parinibbāyissatîti“ ñatvā „ahañ c' amhi sekho karaṇīyo[2] Satthu ca me parinibbānaṁ bhavissati[3], pañcavīsati vassāni Satthu kataṁ upaṭṭhānaṁ nipphalaṁ bhavissatîti“ sokābhitunno[4] uyyānovarake[5] kapisīse[6] ālambitvā parodi. Satthā taṁ apassanto „kahaṁ bhikkhave Ānando“ ti pucchitvā tam atthaṁ sutvā[7] pakkosāpetvā[8] „katapuñño si tvaṁ Ānanda, padhānam anuyuñja[9], khippaṁ hosi anāsavo[10], mā cintayi[11], idāni tayā mama kataṁ upaṭṭhānaṁ kiṁkāraṇā nipphalaṁ bhavissati, yassa te pubbe sarāgādikāle pi mama kataṁ uppaṭṭhānaṁ nipphalaṁ nâhosîti“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte **Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte** rajjaṁ kārente **Bodhisatto** Bārāṇasito avidūre **palāsarukkhadevatā** hutvā nibbatti. Tadā Bārāṇasivāsino[12] devatāmaṅgalikā[13] ahesuṁ niccaṁ balikaraṇādīsu payuttā. Ath' eko duggatabrāhmaṇo „aham p' ekaṁ[14] devataṁ paṭijaggissāmîti“ ekassa unnatappadese[15] ṭhitassa mahato[16] palāsarukkhassa mūlaṁ samaṁ nittiṇaṁ[17] katvā parikkhipitvā vālikaṁ[18] okirāpetvā[19] sammajjitvā rukkhe[20] gandhapañcaṅgulikāni datvā mālāgandhadhūpehi pūjetvā dīpaṁ jāletvā „sukhaṁ sayā[21]“ 'ti vatvā rukkhaṁ padakkhiṇaṁ katvā pakkamati. Dutiyadivase[22] pāto va gantvā sukhaseyyaṁ pucchati. Ath' ekadivasaṁ rukkhadevatā cintesi: „ayaṁ brāhmaṇo ativiya maṁ paṭijaggati, imaṁ brāhmaṇaṁ vīmaṁsitvā yena kāraṇena maṁ paṭijaggati taṁ dassāmîti[23]“ sā tasmiṁ[24] brāhmaṇe[25] āgantvā rukkhamūlaṁ[26] sammajjante mahallakabrāhmaṇavesena samīpe ṭhatvā paṭhamaṁ gātham āha:

---

[1] *Bid* -ṇa asuṇantan. [2] *Bid* saka-. [3] *Bid* -tīti. [4] *Bid* -bhibhūto. [5] *Bd* uyyānadvārakoṭhake. [6] *Bid* -saṁ. [7] *Bi* kathesi, *Bd* kathasi taṁ. [8] *Bi* adds ovaditvā, *Bd* ovāditvā. [9] *Bid* -jāhi. [10] *Bid* anāsavo hohi Ānanda. [11] *Cs* cintesi. [12] *Bid* add manussā. [13] *Bid* -tānaṁmañ-. [14] *Bid* pi ekaṁ. [15] *Cs Bid* -tapa-. [16] *Ck* mahāto, *Bd* bahato. [17] *Bi* nithinaṁ, *Bd* natinaṁ, *Ck* nittinaṁ, *Cs* nittinaṁ corr. to -ṇaṁ. [18] *Bid* vālu- [19] *Bid* okiritvā. [20] *Bid* rukkhaṁ. [21] *Bid* seyyāsi. [22] *Bid* dutiyatatiyadi-. [23] *Bid* pucchissāmi. [24] *Bid* add khaṇe. [25] *Bid* add ca [26] *Bid* -le.

1. Acetanaṁ brāhmaṇa assuṇantaṁ
jāno ajānantam imaṁ palāsaṁ
āraddhaviriyo dhuvaṁ appamatto
sukhaseyyaṁ pucchasi[1] kissa hetū 'ti. 25.

Tattha asuṇantan ti acetanaṁ nāma asuṇantaṁ, jāno ti tuvam jānamāno hutvā, dhuvaṁ appamatto ti niccappamatto.

Taṁ sutvā brāhmaṇo dutiyaṁ gātham āha:

2. Dūre suto c' eva brahā ca rukkho
dese ṭhito bhūtanivāsarūpo,
tasmā namassāmi imaṁ palāsaṁ
ye c' ettha bhūtā te ca[2] dhanassa hetū 'ti. 26.

Tattha dūre suto ti brāhmaṇa ayaṁ rukkho dūre suto vissuto[3], na āsannaṭṭhāne yeva pākaṭo, brahā cā ti mahanto ca, dese ṭhito ti unnate same bhūmippadese ṭhito, bhūtanivāsarūpo ti devatānivāsabhāvo addhā ettha mahesakkhadevatā nivutthā[4] bhavissati[5], te ca dhanassa hetū 'ti imañ ca rukkhaṁ ye c' ettha rukkhe nivutthā bhūtā te[6] ca dhanassa hetu namassāmi na nikkāraṇā[7] ti.

Taṁ sutvā rukkhadevatā brāhmaṇassa pasannā „ahaṁ brāhmaṇa imasmiṁ rukkhe nibbattadevatā, mā bhāyi, dhanaṁ te dassāmîti" taṁ assāsetvā attano vimānadvāre mahantena devatānubhāvena ākāse ṭhatvā itarā dve gāthā abhāsi:

3. So te karissāmi yathānubhāvaṁ
kataññutaṁ brāhmaṇa pekkhamāno,
kathaṁ hi āgamma sataṁ sakāse[8]
moghā te assu[9] pariphanditāni[10]. 27.

4. Yo tindurukkhassa paro pilakkhu[11]
parivārito pubbayañño uḷāro
tass' esa[12] mūlasmiṁ nidhī[13] nikhāto
adāyādo[14], gaccha, taṁ uddharāhîti. 28.

---

[1] Cks -ti. [2] Bi omits ca. [3] Ck -te, Cs -te corr. to -to. [4] Ck ti vutthā, Cs tiv- corr. to niv-, Bd nivuttā, Bi omits vutthā. [5] Bid -tīti. [6] Bi rukkhe devatā te, Bd rukkhe nivutthā devatā te. [7] Bd -raṇāyā. [8] Ck -sa, Cs -sa corr. to -se. [9] Cks assa [10] Ck parivan-, Cs paripan- corr. to pariphan-, Bi pariman-, Bd paribandhitāni. [11] Bid milakkhu. [12] Bi tassevasamma. Bd tassevasa. [13] Cs nidhiṁ, Ck nidhin, Bid nidhi. [14] Ck adāyado, Cs adāyado corr. to adāyādo.

Tattha yathānubhāvan ti yathāsatti yathābalaṁ, kataññutan ti tayā mayhaṁ kataguṇaṁ jānanto taṁ attani vijjamānaṁ kataññutaṁ pekkhamāno, āgammā 'ti āgantvā, sataṁ sakāse ti sappurisānaṁ santike, moghā ti moghāni, pariphanditānîti sukhaseyyāpucchanavasena vācā[1] phanditāni[2] sammajjanādikāraṇena kāyaphanditāni[3] ca tava kathaṁ[4] aphalāni bhavissanti, yo tindurukkhassā[5] 'ti yo esa tindurukkhassa parato[6] pilakkhurukkho[7] ṭhito ti vimānadvāre ṭhitā va hatthaṁ pasāretvā dasseti, parivārito ti ādīsu tassa pilakkhurukkhassa[7] mūle, esa te[8] rukkhamūlaṁ parikkhipitvā nihitatāya[9] samparivārito[10], pubbe pi[11] yiṭṭhayaññāvasena purimasāmikānaṁ uppannattā[12] pubbayañño, anekanidhikumbhībhāvena mahantattā uḷāro, bhūmiṁ khaṇitvā ṭhapitattā nikhāto, idāni dāyādānaṁ abhāvato adāyādo, idaṁ vuttaṁ hoti: esa taṁ rukkhamūlaṁ parikkhipitvā gīvāya gīvaṁ paharantīnaṁ kumbhīnaṁ[13] vasena mahānidhi nikhāto assāmiko, gaccha naṁ[14] uddharitvā gaṇhā 'ti

Evañ ca pana vatvā sā devatā „brāhmaṇa, tvaṁ etaṁ uddharitvā gaṇhanto kilamissasi, gaccha tvaṁ, aham eva[15] tava gharaṁ netvā asukasmiṁ[16] asukasmiñ ca ṭhāne nidahissāmi, tvaṁ yāvajīvaṁ etaṁ dhanaṁ paribhuñjanto dānaṁ dehi sīlaṁ rakkhā[17]" 'ti brāhmaṇassa ovādaṁ datvā taṁ dhanaṁ attano ānubhāvena tassa ghare patiṭṭhāpesi.

Satthā imam desanaṁ[18] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo Ānando ahosi, rukkhadevatā aham evā" 'ti. Palāsajātakaṁ[19].

8. Javasakuṇajātaka.

Akaramhase te kiccan ti. Idaṁ Satthā Jetavane[20] viharanto Devadattassa akataññūtaṁ ārabbha kathesi — pe — „na bhikkhave Devadatto idān' eva pubbe pi[21] akataññū yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Himavantapadese[22] rukkhakoṭṭhasakuṇo[23]

---

[1] Bid vācāya. [2] Bi parassavarahitāya, Bd pharussavirahitāya. [3] Bid -bandhitāni. [4] Bid kataṁ. [5] Bi yo tindurukkhassa paro milakkhu, Bd -ssa puro milakkhu. [6] Cs pha-, Bd pūrato. [7] Bid mi- [8] Bi mūle eva etthakaṁ, Bd mūle eva esa taṁ. [9] Bd nidahitattā. [10] Bid pari-. [11] Bid omit pi. [12] Bid uppannatāya. [13] Bid nidhikumbhinaṁ. [14] Cs Bi taṁ. [15] Bid add taṁ. [16] Cks omit asukasmiṁ. [17] Bid -āhi. [18] Bid dhammade-. [19] Bid add sattamaṁ. 8. See Five Jātakas p. 12, cfr. Weber, Ind. Stud. 3, 128. [20] Bid veḷuvane. [21] Bid idāneva pubbepi devadatto. [22] Bi ppa-. [23] Bi -koṭhakasa-, Bd -koṭṭakasa-.

hutvā nibbatti. Ath' ekassa sīhassa maṁsaṁ khādantassa aṭṭhi gale laggi, galo uddhumāyi, gocaraṁ gaṇhituṁ na sakkoti, kharā vedanā vattanti[1]. Atha naṁ so sakuṇo gocarapasuto disvā sākhāya nilīno „kin te samma dukkhatîti[2]" pucchi. So tam atthaṁ ācikkhi. „Ahan te samma etaṁ aṭṭhiṁ apaneyyaṁ, bhayena[3] te mukhaṁ pavisituṁ na visahāmi, khādeyyāsi pi[4] man" ti. „Mā bhāyi samma, nâhan taṁ khādāmi, jīvitaṁ me dehîti". So „sādhū" 'ti taṁ passena[5] nipajjāpetvā „ko jānāti kiṁ p' esa karissatîti[6]" cintetvā yathā mukhaṁ pidahituṁ na sakkoti tathā tassa adharoṭṭhe ca uttaroṭṭhe ca daṇḍakaṁ ṭhapetvā mukhaṁ pavisitvā aṭṭhikoṭiṁ tuṇḍena pahari. Aṭṭhi patitvā gataṁ. So aṭṭhiṁ pātetvā sīhassa mukhato nikkhamanto daṇḍakaṁ tuṇḍena paharitvā pātento nikkhamitvā sākhagge nilīyi[7]. Sīho nīrogo[8] hutvā ekadivasaṁ[9] vanamahisaṁ vadhitvā khādati. Sakuṇo „vīmaṁsissāmi nan" ti tassa uparibhāge sākhāya nilīyitvā tena saddhiṁ sallapanto[10] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Akaramhase te kiccaṁ yaṁ balaṁ ahuvamhase,
migarāja namo ty-atthu, api kiñci labhāmase. 29.

Tattha akaramhase te[11] ti bho sīha, mayam[12] pi tava ekaṁ kiccaṁ akarimha, yaṁ balaṁ ahuvamhase ti yaṁ amhākaṁ balaṁ ahosi tena balena tato kiñci ahāpetvā[13] akarimha yeva[14].

Taṁ sutvā sīho dutiyaṁ gātham āha:

2. Mama lohitabhakkhassa niccaṁ luddāni kubbato
dantantaragato santo taṁ bahuṁ yaṁ hi[15] jīvasîti. 30.

Taṁ sutvā sakuṇo itarā dve gāthā abhāsi:

3. Akataññuṁ akattāraṁ katassa appatikārakaṁ[16]
yasmiṁ kataññutā n' atthi niratthā tassa sevanā. 31.

[1] B^i pavatīti, B^d pavattati. [2] B^{id} dukkhan ti. [3] B^{id} add pana. [4] B^{id} omit pi. [5] B^{id} vāmapa-. [6] B^{id} jānāti ko passati kiṁ me bhavissatīti. [7] all four MSS. nilīyi. [8] all four MSS. ni-. [9] B^{id} add ekaṁ. [10] B^{id} -pento. [11] B^{id} add kiccan. [12] C^k yam, C^s yaṁ corr. to mayam. [13] C^k āhapetvā. C^s āhapetvā corr. to ahāpetvā. [14] C^{ks} seva [15] B^{id} yampi. [16] B^d apatikāraṁ, B^i aparikāraṇaṁ.

4. Yassa sammukhacinnena mittadhammo na labbhati
anusuyyam[1] anakkosaṁ sanikaṁ[2] tamhā apakkame ti. 32.

Tattha akataññuṁ ti kataguṇaṁ ajānantaṁ, akattāran ti sayaṁ kiñci akarontaṁ, sammukhaciṇṇenā ti sammukhe katena guṇena, anusuyyamanakkosan ti taṁ puggalaṁ na usūyanto[3] na akkosanto[4] sanikaṁ[5] tamhā puggalā[6] apagaccheyyā 'ti.

Evaṁ vatvā so sakuṇo pakkāmi.

Satthā imaṁ desanaṁ[7] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā sīho Devadatto ahosi, sakuṇo pana aham evā" 'ti. Javasakuṇajātakaṁ[8].

9. Chavakajātaka.

Sabbam idaṁ[9] carimavatan[10] ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto chabbaggiye[11] ārabbha kathesi. Vatthuṁ Vinaye vitthārato āgatam eva. Ayam pan' ettha saṁkhepo. Satthā chabbaggiye pakkosāpetvā „saccaṁ kira tumhe bhikkhave nīce āsane nisīditvā ucce āsane nisinnassa dhammaṁ desethā" 'ti pucchitvā „evaṁ bhante" ti vutte te bhikkhū garahitvā „ayuttaṁ bhikkhave tumhākaṁ mama dhamme agāravakaraṇaṁ, porāṇakapaṇḍitā hi nīce āsane nisīditvā[12] bāhiramante pi vācente garahiṁsū[13]" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto caṇḍālayoniyaṁ nibbattitvā[14] vayappatto kuṭumbaṁ saṇṭhapesi[15]. Tassa bhariyā ambadohaḷinī[16] hutvā taṁ āha: „icchām' ahaṁ sāmi[17] ambaṁ khāditun" 'ti. „Bhadde, imasmiṁ kāle ambaṁ n' atthi, aññaṁ kiñci ambilaphalaṁ[18] āharissāmîti[19]". „Sāmi, ahaṁ[20] ambaṁ labhamānā va jīvissāmi, alabhamānāya[21] me jīvitaṁ n' atthîti". So tassā paṭi-

---

[1] Ck ana-. [2] Ck saṇ-. [3] Ck sūyanto, Cs suyanto, Bi ussuyanto, Bd ussuyyanto. [4] Ck na asakko-, Bi na sakko-, Bd anakkosanto. [5] so all four MSS. [6] Bid papapu-. [7] Bid dhammade-. [8] Bid omit java and add aṭhamaṁ. [9] Bid idañ. [10] Bid makatan. [11] Bid add bhikkhū. [12] Bid add ucce āsane nisīdante. [13] Bi garahamakaṁsū. [14] Bid add so. [15] Ck saṇṭhā- [16] Bid omit amba. [17] Cks sāmīti, Bid sāmi icchāmabaṁ. [18] Bid omit ambila [19] Bid add āha [20] Bid omit sāmi ahaṁ. [21] Bid -nā.

baddhacitto „kahaṁ nu kho ambaṁ[1] labhissāmîti“ cintesi. Tena kho pana samayena Bārāṇasirañño uyyāne ambo dhuvaphalo hoti. So „tato ambapakkaṁ āharitvā imissā dohaḷaṁ paṭippassambhessāmîti[2]“ rattibhāge uyyānaṁ gantvā ambaṁ abhirūhitvā[3] sākhāya sākhaṁ ambaṁ olokento vicari[4]. Tassa tathā karontass' eva ratti vibhāyi[5]. So cintesi: „sace idāni[6] otaritvā gamissāmi disvā maṁ[7] 'coro' ti gahessanti[8], rattibhāge gamissāmîti“. Ath' ekaṁ viṭapaṁ abhirūhitvā nilīno acchi. Tadā Bārāṇasirājā purohitassa santike mante gaṇhāti[9], so uyyānaṁ pavisitvā ambarukkhamūle uccāsane[10] nisīditvā ācariyaṁ nīcāsane[11] nisīdāpetvā mante gaṇhi[12]. Upari nisinno[13] cintesi: „yāva[14] adhammiko ayaṁ rājā[15] uccāsane nisīditvā mante gaṇhāti[16], brāhmaṇo pi adhammiko yo nīcāsane[11] nisīditvā[17] vāceti, aham pi adhammiko yo mātugāmassa vasaṁ gantvā mama[18] jīvitaṁ agaṇetvā ambaṁ āharāmîti[19]“ so rukkhato otaranto ekaṁ olambanisākhaṁ gahetvā tesaṁ ubhinnam pi antare patiṭṭhāsi[20], „mahārāja, ahaṁ naṭṭho, tvaṁ thūlo[21], purohito mato[22]“ ti āha. So raññā „kiṁkāraṇā“ ti puṭṭho paṭhamaṁ gātham āha:

1. Sabbam idaṁ carimavataṁ[23], ubho dhammaṁ na passati[24],
ubho pakatiyā cutā yo câyaṁ[25] sajjhāpayati[26]
yo ca dhammaṁ adhīyatîti. 33.

Tattha sabbam idaṁ carimavataṁ[27] ti yaṁ amhehi tīhi janehi kataṁ sabbam idaṁ kiccaṁ lāmakaṁ nimmariyādaṁ adhammikaṁ, evaṁ attano corabhāvaṁ tesañ ca mantesu agāravaṁ garahitvā puna itare[28] yeva garahanto

---

[1] B^{id} ambaphalaṁ. [2] B^{id} -bhi- [3] B^{id} add nilīno. [4] B^{d} vicarati. [5] C^{s} vihāyi corr. to vibhāyi, C^{k} vihāyi, B^{i} vibhāya. [6] B^{id} -neva [7] B^{id} maṁ disvā. [8] B^{id} gaṇhissanti. [9] C^{k} gaṇhati, B^{id} uggaṇhissāmīti [10] B^{id} ucce ās-. [11] B^{id} nice ās- [12] B^{i} uggaṇhiti, B^{d} uggaṇhati. [13] B^{id} so upari nilīno [14] B^{id} omit yāva. [15] B^{d} adds yo [16] C^{k} gaṇhati, B^{i} uggaṇhiti, B^{d} uggaṇhāti. [17] B^{d} adds uccāsane nisinnassa mantaṁ. [18] C^{ks} -gāmassa vāhasā maṁ. [19] B^{i} āharissāmāti, B^{d} āharissāmiti. [20] B^{id} patiṭhāya. [21] B^{id} muḷho. [22] B^{i} luddho, B^{d} luddo. [23] C^{k} carivamataṁ, B^{id} carimaṁ kataṁ. [24] B^{id} -anti. [25] B^{id} add mante. [26] B^{id} sājhāpeti. [27] B^{i} -makataṁ, B^{d} maṁkataṁ. [28] B^{id} add dve.

ubho dhammaṁ na passantîti[1] ādim āha, tattha ubho ti[2] dve[3] pi janā garukārārahaṁ[4] porāṇakadhammaṁ na passanti, tato ca dhammapakatito cutā, dhammo hi paṭhamuppattivasena pakati nāma, vuttam pi c' etaṁ:

Dhammo have[5] pātur ahosi pubbe
pacchā adhammo udapādi loke ti,

yo cāyan ti yo ca ayaṁ nīcāsane nisīditvā mante sajjhāpeti[6] yo ca uccāsane[7] nisīditvā adhīyatîti.

Taṁ sutvā brāhmaṇo dutiyaṁ gātham āha:

2. Sālīnaṁ bhojanaṁ[8] bhuñje suciṁ[9] maṁsūpasecanaṁ[10],
tasmā etaṁ na sevāmi dhammaṁ isibhi sevitan ti. 34.

Tass' attho: ahaṁ hi bho imassa rañño santakaṁ sālīnaṁ odanaṁ suciṁ paṇḍaraṁ nānappakārāya maṁsavikatiyā sittaṁ[11] maṁsūpasecanaṁ[12] bhuñjāmi, tasmā udare baddho hutvā etaṁ esitaguṇehi isibhi sevitaṁ dhammaṁ na sevāmîti.

Taṁ sutvā itaro[13] dve gāthā abhāsi:

3. Paribbaja, mahā loko[14], pacant' aññe pi[15] pāṇino,
mā tvaṁ adhammo ācarito[16] asmā kumbham[17] ivâbhida[18]. 35.

4. Dhi-r-atthu taṁ yasalābhaṁ[19] dhanalābhañ ca brāhmaṇa
yā vutti vinipātena adhammacaraṇena vā ti. 36.

Tattha paribbajā 'ti ito aññattha gaccha, mahā[20] ti ayaṁ loko nāma mahā, pacantaññe[21] pîti imasmiṁ Jambudīpe aññe pi pāṇino pacanti[22], na ayam ev' eko rājā, asmā kumbhamivā[23] 'ti pāsāṇo ghaṭaṁ viya, idaṁ vuttaṁ hoti: yaṁ tvaṁ[24] aññattha agantvā[25] idha vasanto adhammaṁ ācarasi[26] so adhammo evaṁ ācarito pāsāṇo ghaṭaṁ viya mā taṁ[27] bhindi[28], dhiratthū[29] 'ti gāthāya ayaṁ saṁkhepattho: brāhmaṇa yo esa evaṁ tava yasalābho ca dhanalābho ca[30] dhi-r-atthu taṁ, garahāma taṁ mayaṁ[31], kasmā? yasmā ayaṁ

[1] Ck passanti, Cs passāmi corr. to passāti. [2] Cs pi. [3] Bid ime dve. [4] Bi garuṁkārā-, Bd garuṁkāra, Cs garukāraraha corr. to -rārahaṁ. [5] Bd vo corr. to ve, Bi bāve. [6] Cs -si. [7] Bid ucce ās-. [8] Bi odhanaṁ, Bd odanaṁ, cfr. Dhp. p. 215. [9] Cs Bd suci, Bi sukhi [10] Bid maṁsu-, Cs -sevanaṁ. [11] Cs sittā, Bi satta. [12] Cs -sevanā. [13] Cks -rā, Bd -re. [14] Cks paribbajamhāloke, Bi paranippajja pahābrahme, Bd -mahābrahme. [15] Ck -aṁñeva, Cs paccantaṁñeva corr. to pacan-, Bi paccantaññepi, Bd paccattaññepi. [16] Bid acari. [17] Cs -bham corr. to bhām. [18] Bi ivabhīdā, Bd ivabhidā. [19] Cks yasaṁlā-. [20] Cs mhā. [21] Bi paccantaññe, Bd paccattaññe. [22] Bid paccanti. [23] Bid -vabhidā. [24] Cks yan taṁ. [25] Cs āgantvā corr. to ag-, Bid āgantvā. [26] Ck -risi, Cs -risī corr. to -rasī, Bi ācarisī, Bd acarasi. [27] Bi tvaṁ. [28] Bd -diti. [29] Bd dhīratthutan. [30] Bi vaṇṇalobho ca, Bd ceva dhanalābho ca, Cks omit dhanalābho ca. [31] Ck -hāma yaṁ, Cs -hāma kaṁ mayā corr. to -taṁ mayā.

tayā laddhalābho āyatiṁ apāyesu vinipātanahetu nāsampatti ca[1] adhammacaraṇena jīvitavutti nāma hoti, yā c' esā vutti iminā āyativinipātena idha adhammacaraṇena vā nippajjati kiṁ tāya, tena taṁ evaṁ vadāmîti.

Ath' assa dhammakathāya[2] rājā pasīditvā „bho purisa, kiṁjātiko sîti“ pucchi. „Caṇḍālo ahaṁ devā“ 'ti. „Bho, sace tvaṁ jātisampanno abhavissa rajjaṁ te adassaṁ[3], ito paṭṭhāya pana ahaṁ divā rājā bhavissāmi, tvaṁ rattiṁ rājā hohîti“ attano kaṇṭhe pilandhanapupphadāmaṁ tassa gīvāya[4] pilandhāpetvā taṁ nagaraguttikaṁ akāsi. Ayaṁ nagaraguttikānaṁ kaṇṭhe rattapupphadāmalabhanassa[5] vaṁso. Tato paṭṭhāya ca pana rājā tass' ovāde ṭhatvā ācariye[6] gāravaṁ katvā[7] nīce āsane nisinno[8] mante gaṇhi[9].

Satthā imaṁ dhammadesanam āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi, caṇḍālaputto pana aham evā“ 'ti. Chavakajātakaṁ[10].

10. Sayhajātaka.

Sasamuddapariyāyan[11] ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ārabbha kathesi. So[12] Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caranto ekaṁ abhirūpaṁ[13] itthiṁ disvā ukkaṇṭhito sāsane anabhirami[14]. Atha naṁ[15] bhikkhū Bhagavato dassesuṁ[16]. So Bhagavatā[17] „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito[18]“ ti puṭṭho „saccan“ ti vatvā „ko taṁ ukkaṇṭhāpesîti“ vutte tam atthaṁ ārocesi. Satthā „kasmā tvaṁ evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā ukkaṇṭhi[19], pubbe paṇḍitā purohitaṭṭhānaṁ labhantā[20] naṁ[21] paṭikkhipitvā pabbajiṁsū“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto purohitassa brāhmaṇiyā kucchismiṁ[22] paṭisandhiṁ

---

[1] B^id omit ca. [2] C^k dhammikatāya, C^s dhammakathāya corr. to dhammikatāya? [3] C^k adassa, C^s adassa corr. to adassaṁ, B^id ahaṁ dassaṁ. [4] B^id -yaṁ. [5] B^id -dāmapilandhana. [6] B^id -yassa. [7] B^id karitvā. [8] B^id nisīditvā. [9] B^id uggaṇhāti. [10] C^s javakajā-, B^i savajā-, B^id add navamam. [11] B^id -parisāsan. [12] B^id add hi. [13] B^id add alaṅkatapaṭiyattaṁ. [14] B^id nābhiramati. [15] B^id omit naṁ. [16] B^id ārocesuṁ. [17] C^ks bhagavā, B^id -to. [18] B^id add sī. [19] B^id ukkaṇṭhito sîti. [20] B^id -tāpi. [21] B^id taṁ. [22] B^id -imhi.

gahetvā[1] rañño puttena saddhiṁ ekadivase jāyi[2]. Rājā „atthi nu kho me koci puttena saddhiṁ ekadivase jāto“ ti amacce pucchi. „Atthi mahārāja purohitassa putto“ ti. Rājā naṁ[3] āharāpetvā dhātīnaṁ datvā puttena saddhiṁ ekato va[4] paṭijaggāpesi, ubhinnam pi ābharaṇāni c' eva pānabhojanādīni ca ekasadisān' eva ahesuṁ. Te vayappattā ekato va Takkasilaṁ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā āgamaṁsu. Rājā puttassa oparajjaṁ[5] adāsi, mahāyaso ahosi. Tato paṭṭhāya Bodhisatto rājaputtena saddhiṁ ekato va[4] khādati pivati sayati, aññamaññaṁ vissāso thiro ahosi. Aparabhāge rājaputto pitu accayena rajje patiṭṭhāya mahāsampattiṁ anubhavi. Bodhisatto cintesi: „mayhaṁ sahāyo rajjam anusāsati[6], sallakkhitakkhaṇe yeva kho[7] pana mayhaṁ purohitaṭṭhānaṁ dassati, kim me gharāvāsena, pabbajitvā vivekam anubrūhessāmîti[8]“ so mātāpitaro vanditvā pabbajjaṁ anujānāpetvā mahāsampattiṁ chaḍḍetvā[9] ekako[10] va nikkhamitvā Himavantaṁ pavisitvā manorame bhūmibhāge paṇṇasālaṁ māpetvā isipabbajjaṁ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā jhānakīḷaṁ kīḷanto vihāsi. Tadā rājā naṁ[3] anussaritvā „mayhaṁ sahāyo na paññāyati, kahaṁ so“ ti pucchi. Amaccā tassa pabbajitabhāvaṁ ārocetvā „ramaṇīye kira vanasaṇḍe vasatîti“ āhaṁsu. Rājā tassa vasanokāsaṁ pucchitvā Sayhaṁ[11] nāma amaccaṁ[12] „gaccha, sahāyaṁ me gahetvā ehi, purohitaṭṭhānam assa dassāmîti“ āha. So „sādhū“ 'ti paṭisuṇitvā Bārāṇasito nikkhamma[13] anupubbena paccantagāmaṁ patvā tattha khandhāvāraṁ ṭhapetvā vanacarakehi[14] saddhiṁ Bodhisattassa vasanokāsaṁ gantvā Bodhisattaṁ paṇṇasāladvāre suvaṇṇapaṭimaṁ viya nisinnaṁ[15] disvā vanditvā ekamantaṁ nisīditvā katapaṭisanthāro „bhante, rājā te[16] purohitaṭṭhānaṁ dātukāmo āga-

[1] B^{id} gaṇhitvā. [2] B^{id} vijāyi. [3] B^{id} taṁ. [4] B^{id} omit va. [5] B^{id} upa-. [6] B^{id} -ssāsatīti. [7] B^{id} so, C^{ks} ko khā. [8] all four MSS. -hi-. [9] C^{ks} chaḍḍhetvā. [10] B^{i} ekato, C^{s} ekato corr. to ekako. [11] B^{id} seyhaṁ. [12] C^{s} adds pakkosāpetvā. [13] B^{id} nikkhamitvā, C^{s} nikkamma. [14] B^{id} -rikehi. [15] C^{s} -nno. [16] C^{s} ti, B^{id} tuyhaṁ.

manaṁ[1] icchatîti" āha. Bodhisatto „tiṭṭhatu, purohitaṭṭhānaṁ ahaṁ sakalaṁ Kāsikosalaṁ Jambudīparajjaṁ cakkavattisirim eva vā labhanto pi na gacchissāmi[2], na hi paṇḍitā sakiṁ jahitakilese puna gaṇhanti, sakiṁ jahitaṁ hi nuṭṭhubhakkheḷasadisaṁ[3] hotîti" vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Sasamuddapariyāyaṁ[4] mahiṁ sāgarakuṇḍalaṁ
na icche saha nindāya, evaṁ Sayha[5] vijānahi[6]. 37.

2. Dhi-r-atthu naṁ[7] yasalābhaṁ dhanalābhañ ca brāhmaṇa
yā vutti vinipātena adhammacaraṇena vā. 38.

3. Api ce pattam ādāya anāgāro[8] paribbaje
sā eva[9] jīvikā seyyo[10] yā câdhammena esanā. 39.

(Cfr. supra II p. 422).

4. Api ce pattam ādāya anāgāro[8] paribbaje
aññaṁ ahiṁsayaṁ loke api rajjena taṁ varan ti. 40.

Tattha sasamuddapariyāyan[11] ti pariyāyo[12] vuccati parivāro, samudde parivāretvā ṭhitena cakkavāḷapabbatena saddhiṁ samuddasaṁkhātena vā[13] parivārena saddhin ti attho, mahiṁ[14] sāgarakuṇḍalan ti sāgaramajjhe dīpavasena ṭhitattā tassa kuṇḍalabhūtan ti attho, nindāyā 'ti jhānasukhasampannaṁ pabbajjaṁ chaḍḍetvā[15] issariyaṁ gaṇhîti imāya nindāya, Sayhā[16] 'ti taṁ nāmenâlapati, vijānahîti[17] dhammaṁ vijānāhi, 'ā vutti vinipātenā 'ti yā purohitaṭṭhānavasena[19] laddhā yasalābhadhanalābhavutti jhānasukhena tato[19] attavinipātanasaṁkhātena vinipātena tato[20] gantvā issariyamadamattassa adhammacaraṇena vā hoti taṁ vuttiṁ dhi-r-atthu, pattamādāyā 'ti bhikkhābhājanaṁ gahetvā, anāgāro[8] ti api ahaṁ agāravirahito parakulesu careyyaṁ[21], sā eva[22] jīvikā ti sā eva me[23] jīvikā seyyo varatarā[24], yā cādhammenā 'ti yā ca adhammena esanā, idaṁ vuttaṁ hoti: yā adhammena esanā tato esā va jīvikā sundaratarā ti, ahiṁsayan ti aviheṭhento, api rajjenā 'ti evaṁ paraṁ aviheṭhento kapālahatthassa mama jīvikakappanaṁ rajjenâpi varaṁ uttaman ti.

Iti so punappuna[25] yācantam[26] pi taṁ paṭikkhipi. Sayho[27] pi tassa manaṁ alabhitvā[28] vanditvā gantvā[29] tassa anāgamanabhāvaṁ rañño ārocesi.

---

[1] Bi adds vo, Bd te. [2] Bi āga-. [3] Cs -khela-, Bi niṭhukhela-, Bd duṭhukhela-. [4] Bid -parisāsaṁ. [5] Bid seyha. [6] Bid -nāhi. [7] Bid taṁ. [8] Bid -re. [9] Bid yeva. [10] Bd seyyā [11] Bid -parisāsan. [12] Bid parisāso. [13] Bid cakkavāḷa. [14] Bid omit mahiṁ. [15] Bi chaḍḍhe-. [16] Bid seyhā. [17] Bid -nā-. [18] Bi viticchāvasena, Bd mahicchāvasena [19] Bi jhānaṁ sukhato, Bd jānasukhato. [20] Bd ito. [21] Bid cariyaṁ. [22] Bid yeva. [23] Bi omits me, Bd evam eva. [24] Bid -ro. [25] Bid -naṁ. [26] Bid -to. [27] Bi seyyo, Bd seyho. [28] Bid add taṁ. [29] Bid āgantvā.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi, apare pi bahū sotāpattiphalādīni sacchikariṁsu) Tadā rājā Ānando ahosi, Sayho[2] Sāriputto, purohitaputto[3] aham evā 'ti. Sayhajātakaṁ[4]. Vivaravaggo[5] paṭhamo.

2. PUCIMANDAVAGGA.

1. Pucimandajātaka.

Uṭṭhehi corā 'ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane viharanto āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ ārabbha kathesi. There[6] kira Rājagahaṁ nissāya[7] Araññakuṭikāya viharante[8] eko coro nagaradvāragāme ekasmiṁ gehe sandhiṁ chinditvā hatthasāraṁ[9] ādāya palāyitvā therassa kuṭipariveṇaṁ pavisitvā „idha mayham ārakkho bhavissatîti‘, therassa paṇṇasālamukhe[10] nipajji. Thero tassa pamukhe sayitabhāvaṁ ñatvā tasmiṁ āsaṁkam katvā „corasaṁsaggo[11] nāma na vaṭṭatîti“ nikkhamitvā „mā idha sayîti“ nīhari[12]. So coro tato nikkhamitvā padaṁ mocetvā[13] palāyi. Manussā ukkam ādāya corassa padānusārena tattha āgantvā tassa āgataṭṭhānaṭhitaṭṭhānanisinnaṭṭhānasayitaṭṭhānāni disvā „coro ito āgato, idha ṭhito, idha nisinno, iminā ṭhānena palāto, na diṭṭho no“ ti ito c' ito ca pakkhanditvā[14] adisvā va paṭigatā[15]. Punadivase thero pubbaṇhasamaye[16] Rājagahe piṇḍāya caritvā piṇḍapātapaṭikkanto Veḷuvanaṁ gantvā taṁ pavattiṁ Satthu ārocesi. Satthā „na kho Moggallāna tvaṁ ñeva āsaṁkitabbayuttakaṁ[17] āsaṁki[18], porāṇakapaṇḍitâpi āsaṁkiṁsū[19]“ 'ti vatvā therena yācito atītaṁ āhari:

---

[1] Bid dhammade-. [2] Bi seyyo, Bd seyho. [3] Bid tāpaso pana. [4] Bid seyya-- dasamaṁ. [5] Bid kaliṅgavaggo. [6] Bid -ro. [7] Bid upani-. [8] Bid -to. [9] Bi kattasā-, Bd hatthena sā-. [10] Bi -lāya paṭimukhe, Bd -lāya pamukhe. [11] Bid corena saddhiṁ saṁsaggo. [12] Cks sayitītīhari. [13] Bid bhedāpetvā. [14] Bid pakkan-. [15] Bid pati-. [16] Bid -yaṁ. [17] Bid saṁki-. [18] Bid āsaṅkaṁ kari. [19] Bid āsaṅkaṁ kariṁsū.

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto nagarassa susānavane nimbarukkhe[1] devatā hutvā nibbatti. Ath' ekadivasaṁ nagaradvāragāme katakammacoro taṁ susānavanaṁ pāvisi. Tadā[2] pana tattha nimbo ca assattho cā 'ti dve jeṭṭhakarukkhā[3]. Coro nimbarukkhassa[4] mūle bhaṇḍikaṁ ṭhapetvā nipajji. Tasmiṁ pana kāle core[5] gahetvā nimbasūle[6] uttāsenti. Atha sā devatā cintesi: „sace[7] manussā āgantvā imaṁ coraṁ gaṇhissanti imassa[8] nimbarukkhassa[9] sākhaṁ chinditvā sūlaṁ katvā etaṁ uttāsessanti[10], evaṁ sante rukkho nassissati, handa naṁ ito nīharissāmîti" sā tena saddhiṁ sallapantī paṭhamaṁ gātham āha:

1. Uṭṭhehi cora, kiṁ sesi, ko attho supinena te,
mā taṁ gahesuṁ rājāno gāme kibbisakārakan ti. 41.

Tattha rājāno ti rājapurise sandhāya vuttaṁ, kibbisakārakan ti dāruṇasāhasikacorakammakārakaṁ.

Iti naṁ vatvā „yāva taṁ rājapurisā na gaṇhanti tāva aññattha gacchā[11]" 'ti bhāyāpetva palāpesi. Tasmiṁ palāte assatthadevatā dutiyaṁ gātham āha:

2. Yan nu coraṁ gahessanti gāme kibbisakārakaṁ
kiṁ tattha pucimandassa vane jātassa tiṭṭhato ti. 42.

Tattha vane jātassa tiṭṭhato ti nimbo[12] vane jāto c' eva thito ca, devataṁ[13] pana tattha nibbattattā rukkhasamudācāren' eva samudācari[14].

Taṁ sutvā nimbadevatā tatiyaṁ gātham āha:

3. Na tvaṁ assattha jānāsi mama corassa c' antaraṁ[15]:
coraṁ gahetvā rājāno gāme kibbisakārakaṁ
appenti[16] nimbasūlasmiṁ, tasmiṁ me[17] saṁkate[18], mano ti. 43.

---

[1] Bid -kkha. [2] Bid add ca. [3] Bd adds santi. [4] Bid -kkha. [5] Cks -ro. [6] Bid -lena. [7] Bid add ettha. [8] Bid -ssera. [9] Cks nimba. [10] Bi attāseyyaṁ, Bd uttāseyyaṁnti. [11] Bid gacchāhī. [12] Bid rukkho. [13] Bid -tā. [14] Bid -caratīti. [15] Cs mantaran. [16] Ck abbenti, Bi apenti, Cs accenti. [17] Cks ce. [18] Ck saṁkamato, Bi saṅgate-.

Tattha assatthā 'ti purimanayen' eva tasmiṁ nibbattadevataṁ[1] samudācarati, mama corassa cantaran ti mama corassa ca ekato avasanakāraṇaṁ, appenti[2] nimbasūlasmin ti imasmiṁ kāle rājāno[3] coraṁ nimbasūle āvuṇanti[4], tasmiṁ me saṁkate mano ti tasmiṁ kāraṇe mama cittaṁ saṁkati, sace[5] hi imaṁ sūle āvuṇissanti[6] vimānaṁ me nassissati, atha sākhāya olambessanti, vimāne me kuṇapagandho bhavissati, tenâha: evaṁ[7] palāpesin ti[7].

Evaṁ tāsaṁ devatānaṁ aññamaññaṁ sallapantīnaṁ ñeva[8] bhaṇḍasāmikā ukkāhatthā padānusārena āgantvā corassa sayitaṭṭhānaṁ disvā „ambho idāni[9] coro uṭṭhāya palāto[10] ti, na laddho no[11] coro, sace alabhissāma[12] imass' eva[13] nimbassa mūle vā āvuṇitvā[16] sākhāya vā olambetvā āgamissāmā[17]" 'ti vatvā ito c' ito ca pakkhanditvā coraṁ adisvā va gatā. Tesaṁ[18] sutvā assatthadevatā catutthaṁ gātham āha:

4\. Saṁkeyya saṁkitabbāni, rakkheyya[19] nāgataṁ bhayaṁ,
anāgatabhayā dhīro ubho loke avekkhatîti. 44.

Tattha rakkheyya[20] nāgataṁ bhayan ti dve anāgatabhayāni diṭṭhadhammikañ c' eva samparāyikañ ca, tesu pāpamitte parivajjento[21] diṭṭhadhammikaṁ rakkhati, tīṇi duccaritāni parivajjento[21] samparāyikaṁ rakkhati, anāgatabhayā ti anāgatabhayahetukaṁ[22] bhayaṁ bhāyamāno dhīro paṇḍito puriso pāpamittasaṁsaggaṁ na karoti, tīhi[23] dvarehi duccaritaṁ na carati, ubho loke ti evaṁ bhāyanto h' esa idhalokaparalokasaṁkhāte ubho loke avekkhati oloketi, olokayamāno idhalokabhayena pāpamitte vajjeti[24] paralokabhayena pāpakammaṁ[25] na karotîti.

Satthā imaṁ desanaṁ[26] āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā assatthe nibbattadevatā Sāriputto[27] ahosi, nimbadevatā aham evā" 'ti. Pucimandajātakaṁ[28].

[1] B^{id} -tā. [2] C^k abbentīti, C^s accentīti. [3] C^s B^i omit imasmiṁ kāle rājāno. [4] C^k āvuṇṇati. C^s P^d āvunanti. [5] C^s same. [6] C^s B^i -ni-. [7] B^d etaṁ, B^i tenāhaṁ etaṁ. [8] B^i -pesi, B^d -pemi, B^{id} add attho. [9] B^{id} -pentānaññeva. [10] B^{id} -neva. [11] C^k palāyano, C^s palāyato. [12] C^{ks} -te [13] B^i labhissāmi, B^d labhissāma. [14] C^{ks} imassa va naṁ. [15] B^i imasseva, B^d imassevanaṁ. [16] C^k B^i -ni-, B^d āvunetvā. [17] B^{id} ga-. [18] P^{id} adds vacanaṁ. [19] B^{id} -yyā. [20] C^k B^{id} -yyā. [21] B^{id} -jjanto. [22] B^{id} -taṁ. [23] B^{id} add pi. [24] C^k vajjesi, P^i vivajjeti, B^d vissajjeti. [25] B^{id} pāpaṁ. [26] B^{id} dhammade-. [27] B^{id} ānando. [28] B^{id} add paṭhamaṁ.

2. Kassapamandiyajātaka.

Api Kassapa maṅdiyā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ mahallakabhikkhuṁ[1] ārabbha kathesi. Sāvatthiyaṁ kir' eko kulaputto kāmesu ādīnavaṁ disvā Satthu santike pabbajitvā kammaṭṭhāne anuyutto nacirass' eva arahattaṁ pāpuṇi. Tassâparabhāge[2] mātā kālam akāsi. So mātu accayena pitarañ ca kaniṭṭhabhātikañ ca pabbājetvā Jetavane vasitvā[3] vassūpanāyikasamaye cīvarapaccayassa sulabhataṁ sutvā ekaṁ gāmakavāsaṁ[4] gantvā tayo pi tatth' eva[5] vassaṁ upagantvā vutthavassā[6] Jetavanam eva agamaṁsu[7]. Daharabhikkhu Jetavanassâsannaṭṭhāne[8] „sāmaṇera theraṁ[9] vissāmetvā[10] āneyyāsi, ahaṁ puretaraṁ gantvā pariveṇaṁ paṭijaggissāmîti“ Jetavanaṁ pāvisi. Mahallakathero saṇikaṁ[11] gacchati[12]. Sāmaṇero punappuna sīsena uppīḷento viya „gaccha bhante“ ti taṁ balakkārena neti. Thero „tvaṁ maṁ avasaṁ[13] ānesîti[14]“ puna nivattitvā koṭito paṭṭhāya gacchati. Tesaṁ evaṁ aññamaññaṁ kalahaṁ karontānaṁ ñeva suriyo[15] atthaṁgato[16], andhakāro jāto. Itaro pi pariveṇaṁ sammajjitvā udakaṁ paṭṭhapetvā[17] tesaṁ āgamanaṁ apassanto ukkaṁ gahetvā paccuggantvā[18] te āgacchante disvā „kiñ cirāyitthā“ 'ti pucchi. Mahallako taṁ kāraṇaṁ kathesi. So te dve pi vissāmetvā[19] saṇikaṁ[20] ānesi. Taṁ divasaṁ Buddhupaṭṭhānass' okāsaṁ[21] na labhi. Atha naṁ dutiyadivase Buddhupuṭṭhānaṁ āgantvā vanditvā[22] nisinnaṁ Satthā „kadā āgato sîti“ pucchi. „Hiyyo bhante“ ti. „Hiyyo āgantvā ajja Buddhupaṭṭhānaṁ karosîti[23]“. So „āma bhante“ ti vatvā taṁ kāraṇaṁ ācikkhi. Satthā mahallakaṁ[24] garahitvā „na esa idān' eva evarūpaṁ kammaṁ karoti, pubbe pi akāsi, idāni pana tena tvaṁ kilamito, pubbe[25] paṇḍite kilamesîti“ vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Kāsinigame[26] brāhmaṇakule nibbatti. Tassa

---

[1] B^{id} -kaṁ-. [2] B^{id} tassa ap- [3] so all four MSS. instead of vasi, te? [4] C^{s} -kavā- corr. to -kāvā-, B^{id} gāmavā-. [5] C^{k} tatthe, C^{s} tattha. [6] C^{ks} vutta-, B^{id} vuṭha-. [7] B^{i} āg-, B^{d} āgamiṁsu. [8] C^{s} -nassa asana corr. to -āsana-, B^{id} -nassa āsanna-. [9] B^{id} -ṇera tvaṁ theraṁ. [10] B^{id} visametvā. [11] C^{s} sani- corr. to saṇi-, B^{id} sani-. [12] C^{ks} gacchā ti. [13] B^{id} attano vasaṁ. [14] B^{d} anvessati. [15] C^{ks} -ye. [16] B^{d} atthaṅgamito. [17] B^{d} upathap-. [18] B^{i} paccuggamanaṁ katvā. [19] B^{d} visamitvā. [20] C^{k} sani-, C^{s} sani- corr. to saṇi-, [21] B^{d} -nassa ok-. [22] B^{d} omits vanditvā. [23] C^{ks} karohīti. [24] B^{id} add theraṁ. [25] B^{id} add pi. [26] C^{s} kāsigāme, B^{id} kāsikani-.

vayappattassa[1] mātā kālam akāsi. So mātu sarīrakiccaṁ katvā māsaddhamāsaccayena ghare vijjamānaṁ dhanaṁ dānaṁ datvā pitarañ ca kaniṭṭhabhātarañ ca[2] gahetvā Himavantapadese devadattiyaṁ vakkalaṁ gahetvā isipabbajjaṁ pabbajitvā uñchācariyāya mūlaphalehi[3] yāpento ramaṇīye vanasaṇḍe vasi. Himavante pana vassāratte acchinnadhāre deve vassante na sakkā hoti khandhamūlaṁ[4] khaṇituṁ[5] na phalāphalāni[6] ca, paṇṇāni ca patanti, tāpasā yebhuyyena Himavantato otaritvā[7] manussapathe vasanti. Tadā Bodhisatto pi[8] pitarañ ca kaniṭṭhabhātarañ ca gahetvā manussapathe vasitva puna Himavante pupphitaphalite[9] te ubho pi gahetvā Himavante attano assamapadaṁ āgacchanto assamassâvidūre[10] suriye atthamente[11] „tumhe saṇikaṁ[12] āgaccheyyātha, ahaṁ purato gantvā assamaṁ paṭijaggissāmîti" vatvā te ohāya gato. Khuddakatāpaso pitarā saddhiṁ saṇikaṁ[13] gacchanto taṁ kaṭippadese[14] sīsena uppīḷento[15] gacchati[16]. Mahallako „tvaṁ[17] maṁ na[18] attano ruciyā ānesîti" paṭinivattitvā koṭito paṭṭhāya āgacchati. Evaṁ tesaṁ kalahaṁ karontānaṁ ñeva andhakāro ahosi. Bodhisatto pi paṇṇasālaṁ sammajjitvā udakaṁ upaṭṭhapetvā[19] ukkaṁ ādāya paṭipathaṁ āgacchanto[20] te disvā „ettakaṁ kālaṁ kiṁ karitthā[21]" 'ti āha. Khuddakatāpaso pitarā katakāraṇaṁ kathesi. Bodhisatto ubho pi te saṇikaṁ[22] netvā parikkhāraṁ paṭisāmetvā pitaraṁ nahāpetvā[23] pādadhovanamakkhanapiṭṭhisambāhanāni[24] katvā aṅgārakapallaṁ[25] upaṭṭhapetvā paṭippassaddhakilamathaṁ[26] pitaraṁ upanisīditvā „tāta, taruṇadārakā nāma mattikabhājanasadisā, muhutten' eva bhij-

[1] Bid add kāle. [2] Cks omit kaniṭṭhabhātarañca. [3] Bi vanamūlaphalehi, Bd vanamūlaphalāphalehi. [4] Bid kanda-. [5] Ck khani-, Cs khani- corr. to khaṇi-. [6] Bid phalāni. [7] Bid nikkhamitvā. [8] Bid omit pi. [9] Bid pupphite-. [10] Cs assāvi-. [11] Bid atthaṅgamite. [12] Ck Bd sani-, Cs sani- corr. to saṇi-. [13] Bid sani-, Cs sani- corr. to saṇi-. [14] Bid katipahāre. [15] Bid viya. [16] Bd adds taṁ balakkārena neti. [17] Bi tam. [18] Bid omit na. [19] Bid upaṭhā-, Bd adds aticirāyati. [20] Bid ga-. [21] Bid karissathā. [22] Cs sani- corr. to saṇi-. [23] Ck nāhā-, Bid nhā-. [24] Bid -nādīni. [25] -llakaṁ. [26] Cs -saddhaṁ-.

janti, sakiṁ bhinnakālato paṭṭhāya puna na sakkā honti ghaṭetuṁ, te akkosante pi mahallakehi[1] adhivāsetabbā[2]" ti vatvā pitaraṁ ovadanto[3] imā gāthā āha[4]:

1. Api Kassapa mandiyā yuvā sapati[5] hanti vā,
sabban taṁ khamate dhīro, paṇḍito taṁ titikkhati. 45.
2. Sace pi santo vivadanti khippaṁ sandhīyare[6] puna,
bālā pattā va bhijjanti, na te samatham ajjhagū. 46.
3. Ete bhiyyo samāyanti[7] sandhi tesaṁ na jīrati
yo câdhipannaṁ jānāti yo ca jānāti desanaṁ. 47.
4. Eso hi uttaritaro bhāravāho dhurandharo
yo pares' ādhipannānaṁ sayaṁ sandhātum arahatîti. 48.

Tattha Kassapā 'ti pitaraṁ nāmenâlapati, mandiyā ti mandabhāvena[8] taruṇatāya, yuvā sapati hanti vā ti taruṇadārako akkosati pi paharati pi, dhīro ti dhikkitapāpo[9], dhī[10] vuccati paññā, tāya samannāgato ti pi attho, itaraṁ pana imassa[11] vevacanaṁ, ubhayenâpi sabban taṁ bāladārakehi kataṁ aparādhaṁ mahallako dhīro paṇḍito sahati titikkhatîti dasseti, sandhiyyare ti puna mittabhāvena sandhiyyanti ghaṭīyanti, bālā pattā vā ti bālakā pana mattikapattā[12] va bhijjanti, na te samathamajjhagū ti te bālakā appamattakam pi vivādaṁ katvā veravūpasamanaṁ[13] na vindanti[14] nâdhigacchanti, ete bhiyyo ti ete dve janā bhinnâpi puna samāgacchanti, sandhîti mittasandhi, tesaṁ ti tesaṁ ñeva dvinnaṁ[15] na jīrati, yo cādhipannan ti yo ca attanā[16] adhipannaṁ atikkantaṁ asmiṁ kataṁ dosaṁ jānāti, desanan ti yo ca tena attano dosaṁ jānantena[17] pi naṁ[18] accayadesanaṁ[19] paṭigaṇhituṁ[20] jānāti, yo paresādhipannānan ti yo paresaṁ adhipannānaṁ dosenâdhibhūtānaṁ[21] aparādhakārakānaṁ[22], sayaṁ sandhātumarahatîti tesu akhamāpentesu pi ehi bhadramukha uddesaṁ gaṇha aṭṭhakathaṁ suṇa bhāvanam[23] anuyuñja kasmā paribāhiro hosîti evaṁ sayaṁ sandhātuṁ arahati mettabhāvaṁ ghaṭeti[24], eso[25] evarūpo mettāvihārī uttaritaro mettabhārassa[26] mittadhurāya ca vahanato bhāravāho ti ca dhurandharo ti ca saṁkhaṁ gacchatîti.

[1] Cks -kohi [2] Cks -bbo. [3] Bid ovādento. [4] Bid abhāsi. [5] Bid sampaṭi. [6] Cs Bid -dhiyare. [7] Cs samāsenti. [8] Bid mandiyabhā-. [9] Cs dikk- corr. to dhikk-, Bi dhitapāpo, Bd vigatapāpo, and adds viriyavā. [10] Cs Bd dhi, Bi dhirā. [11] Bid -sseva. [12] Ck -kā-. [13] Bid -samathaṁ. [14] Cks vindati. [15] Bd has added sandhi. [16] Bid -no [17] Cs -te. [18] Bid desitaṁ in the place of pi naṁ. [19] Cs -dosānaṁ, Ck -dosanaṁ. [20] Bid paṭi-. [21] Bid dosena abhibhū-. [22] Bid -dhakāraṇaṁ. [23] Ck suna bhāvanām, Cs suna bhāvanām corr. to suṇa-, Bi suna bhāvanam, Bd sukā bhāvanam. [24] Bid mitta-. [25] Cs so. [26] Cs Bd mitta-, Bi mittabhāvassa.

Evaṁ Bodhisatto pitu ovādaṁ akāsi[1]. So pi tato pabhuti[2] ahosi sudanto[3].

Satthā imaṁ desanaṁ[4] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā pitā tāpaso mahallakathero ahosi, khuddakatāpaso sāmaṇero, pitu ovādadāyako pana aham evā“ ’ti Kassapamandiyajātakaṁ[5].

3. Khantivādijātaka.

Yo te hatthe ca pāde cā ’ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ kodhanaṁ[6] ārabbha kathesi. ' Vatthuṁ heṭṭhā kathitam eva. Satthā pana taṁ bhikkhuṁ „kasmā[7] tvaṁ[8] akkodhanassa Buddhassa sāsane pabbajitvā kodhaṁ[9] karosi, porāṇakapaṇḍitā sarīre pahārasahasse[10] patante[11] hatthapādakaṇṇanāsāsu[12] chijjamānesu[13] parassa[14] kodhaṁ[9] na kariṁsū“ ’ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Kalābu[15] nāma Kāsirājā[16] rajjaṁ kāresi. Tadā Bodhisatto asītikoṭivibhave brāhmaṇakule nibbattitvā Kuṇḍakakumāro[17] nāma māṇavo hutvā vayappatto Takkasilāyaṁ[18] sabbasippāni uggaṇhitvā kuṭumbaṁ saṇṭhapetvā mātāpitunnaṁ accayena dhanarāsiṁ oloketvā „imaṁ dhanaṁ uppādetvā mama ñātakā agahetvā va gatā, mayā pan’ etaṁ gahetvā gantuṁ vaṭṭatīti“ sabban taṁ[19] dhanaṁ viceyya[20] dānavasena yo yaṁ arahati[21] tassa taṁ[22] datvā Himavantaṁ pavisitvā pabbajitvā phalāphalena yāpento ciraṁ vasitvā loṇambilasevanatthāya manussapathaṁ gantvā[23] anupubbena Bārāṇasiṁ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagare bhikkhāya caranto senāpatissa gehadvāraṁ[24] sampāpuṇi. Senāpati ’ssa iriyāpathe[25] pasīditvā gharaṁ pavesetvā attano paṭiyādita-

---

[1] B*id* adāsi. [2] C*s* ppa-. [3] B*i* daṇḍo hoti sunando, B*d* danto hoti sudanto. [4] B*id* dhammade-. [5] B*id* add dutiyaṁ. [6] B*id* kodhanabhikkhuṁ. [7] B*id* add pana [8] B*id* add bhikkhu. [9] C*ks* kodhanaṁ. [10] B*id* -ssena. [11] B*i* parivārantesu, B*d* paharantesu. [12] C*k* adds ca. [13] so C*k*; C*s* -ne, B*id* chindamānesu. [14] B*d* piparesaṁ. [15] B*id* -pu. [16] C*s* kāsī-, B*d* kāsika-. [17] B*id* kuṇḍala-. [18] B*d* -laṁ, B*id* add gantvā [19] B*id* omit taṁ. [20] B*i* visajjeyya, B*d* visajjeyyā corr to viceyyā. [21] B*id* āharati [22] B*d* tassa taṁ taṁ. [23] B*id* āg-. [24] B*id* nivesanadvā-. [25] B*id* -thesu.

bhojanaṁ[1] bhojetvā paṭiññaṁ gahetvā tatth' eva rājuyyāne vasāpesi. Ath' ekadivasaṁ Kalāburājā surāmadamatto[2] nāṭakaparivuto[3] mahantena yasena uyyānaṁ gantvā maṅgalasilāpaṭṭe sayanaṁ attharāpetvā ekissā piyamanāpāya itthiyā aṁke[4] sayi, gītavāditanaccesu chekā nāṭakitthiyo gītādīni payojayiṁsu, Sakkassa devarañño viya mahāsampatti[5] ahosi, rājā niddaṁ okkami. Atha tā itthiyo „yass' atthāya mayaṁ gītādīni payojayāma so niddaṁ upagato, kin no gītādīhîti" vīṇādīni turiyāni tattha tatth' eva chaḍḍetvā uyyānaṁ pakkantā pupphaphalaphallavādīhi palobhiyamānā[6] uyyāne abhiramiṁsu. Tadā Bodhisatto tasmiṁ uyyāne sampupphitasālamūle[7] pabbajjāsukhena vītināmento mattavaravāraṇo viya nisinno hoti[8]. Atha tā itthiyo caramānā taṁ disvā „etha ayyā ti[9], yo[10] etasmiṁ rukkhamūle pabbajito nisinno yāva rājā[11] pabujjhati tāv' assa santike kiñci kiñci[12] suṇamānā nisīdissāmā" 'ti gantvā vanditvā parivāretvā nisinnā „amhākaṁ kathetabbayuttakaṁ kiñci[13] kathethā" 'ti vadiṁsu. Bodhisatto tāsaṁ dhammaṁ kathesi. Atha sā itthi aṁkaṁ cāletvā rājānaṁ pabodhesi. Rājā pabuddho tā apassanto „kahaṁ gatā vasaliyo" ti āha. „Etā mahārāja gantvā ekaṁ tāpasaṁ parivāretvā nisīdiṁsū". 'ti[14]. Rājā kupito[15] khaggaṁ gahetvā „sikkhāpessāmi naṁ kūṭajaṭilan" ti vegena agamāsi. Atha[16] tā itthiyo rājānaṁ kuddhaṁ[18] āgacchantaṁ disvā tāsu[18] vallabhatarā gantvā rañño hatthā[19] asiṁ gahetvā rājānaṁ vūpasamesuṁ. So āgantvā Bodhisattassa santike ṭhatvā „kiṁvādī tvaṁ samaṇā" 'ti pucchi. „Khantivādī mahārājā" 'ti. „Kā esā khanti nāmā" 'ti. „Akkosantesu paharantesu paribhāsantesu akujjhanabhāvo" ti. Rājā „passissāmi[20] dāni te khantiyā atthibhāvan"

[1] B^i -yārikaṁ-, B^d patiyāditaṁ-. [2] B^{id} surāmatto. [3] B^{id} chekanāṭaka-. [4] B^{id} aṅge. [5] C^{ks} -ttiṁ. [6] B^{id} -bha-. [7] B^{id} supu-. [8] B^{id} ahosi. [9] B^{id} omit ti. [10] C^s so. [11] B^d adds na [12] B^{id} add dhammaṁ. [13] B^d adds dhammaṁ. [14] B^{id} add so. [15] B^d kuppi-. [16] C^{ks} add naṁ. [17] B^{id} kuddhabhāvena. [18] B^i tassa, B^d tāsu corr. to tassa. [19] B^{id} hatthe. [20] B^{id} vimaṁsissāmi.

ti coraghātakaṁ[1] pakkosāpesi. So attano cārittena pharasuñ ca kaṇṭakakasañ ca ādāya kāsāyanivāsano rattamāladharo āgantvā rājānaṁ vanditvā „kiṁ karomîti[2]“ āha. „Imaṁ coraṁ duṭṭhatāpasaṁ gahetvā kaḍḍhitvā[3] bhūmiyaṁ pātetvā kaṇṭakakasaṁ gahetvā purato[4] pacchato[4] ubhosu ca passesū 'ti catusu pi passesu dve pahārasahassam assa[5] dehîti“. So tathā akāsi. Bodhisattassa chavi[6] chijji[7], cammaṁ chijji[7], maṁsaṁ chijji[7], lohitaṁ paggharati. Puna rājā „kiṁvādī tvaṁ bhikkhū“ 'ti āha. „Khantivādī mahārājā 'ti, tvaṁ pana mayhaṁ cammantare khantîti maññasi[8], na[9] mayhaṁ cammantare khanti, tayā pana[10] daṭṭhuṁ asakkuṇeyye[11] hadayabbhantare mama khanti patiṭṭhitā, mahārājā“ 'ti. Puna coraghātako „kiṁ karomîti“ pucchi. „Imassa kūṭajaṭilassa ubho hatthe chindā[12]“ 'ti. So pharasuṁ gahetvā gaṇḍiyā[13] ṭhapetvā hatthe chindi. Atha naṁ „pāde chindā“ 'ti āha. Pāde[14] chindi. Hatthapādakoṭīhi ghaṭacchiddehi lākhāraso[15] viya lohitaṁ paggharati. Puna[16] rājā „kiṁvādī sîti“ pucchi. „Khantivādī[17] mahārāja[18], tvaṁ pana mayhaṁ hatthapādakoṭisu khanti atthîti maññasi[19], n' atth' esā ettha, mayhaṁ hi[20] khanti gambhīraṭṭhāne patiṭṭhitā“ ti. So „kaṇṇanāsam assa chindā[12]“ 'ti āha. Itaro kaṇṇanāsaṁ chindi. Sakalasarīraṁ lohitakaṁ[21] ahosi. Puna naṁ „kiṁvādī nāma tvaṁ“ ti pucchi. „Mahārāja khantivādī nāma, mā kho pana tvaṁ kaṇṇanāsakoṭīsu[22] patiṭṭhitâssa[23] khantîti maññasi, mama khanti gambhīre hadayabbhantare patiṭṭhitā“ ti. Rājā „kūṭajaṭila, tava khantiṁ[24] tvam eva ukkhipitvā nisīdā[25]“ 'ti Bodhisattaṁ hadaye pādena paharitvā pakkāmi. Tasmiṁ gate senāpati Bodhisattassa sarīrato lohitaṁ puñ-

---

[1] C^{ks} -ghātaṁ. [2] B^{id} -mi devā ti. [3] B^{id} āka-. [4] B^{id} add ca. [5] B^{id} -ssāni and omit assa. [6] C^{ks} -viṁ. [7] B^{i} bhijji. [8] C^{ks} maṁñāsi, B^{i} maññesī. [9] B^{d} natthi, B^{i} atthi. [10] B^{id} omit pana. [11] C^{s} -yyo, B^{id} -yyaṁ [12] B^{id} -dāhi. [13] B^{i} bhaṇḍikāya, B^{d} bhaṇḍikāyaṁ. [14] B^{id} add pi. [15] B^{id} -sasadiso. [16] B^{id} add pi. [17] B^{id} add meva. [18] B^{id} -jā ti. [19] C^{ks} -ṭisū ti maṁñasi. [20] B^{id} omit hi. [21] B^{id} lohitaṁ paggharaṇaṁ. [22] C^{s} -ṭisu. B^{id} -nāsikakoṭisu. [23] B^{i} paṭiṭṭhitassa, B^{d} patiṭṭhitā corr. to -tassa. [24] C^{ks} B^{i} -ti. [25] B^{id} sanni-.

chitvā[1] hatthapādakaṇṇanāsakoṭiyo sāṭakakaṇṇe katvā[2] Bodhisattaṁ saṇikaṁ[3] nisīdāpetvā vanditvā ekamantaṁ nisīditvā „sace bhante tumhe kujjhitukāmā tumhesu katāparādhassa[4] rañño va kujjheyyātha mā aññesan" ti yācanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Yo te hatthe ca pāde ca kaṇṇanāsañ ca chedayi
tassa kujjha mahāvīra, mā raṭṭhaṁ vinasā[5] idan ti. 49.

Tattha mahāvīrā 'ti mahāviriya, mā raṭṭhaṁ vinasā[5] idan ti idaṁ niraparādhaṁ Kāsiraṭṭhaṁ[6] mā vināsesi[7].

Taṁ sutvā Bodhisatto dutiyaṁ gāthaṁ āha:

2. Yo me hatthe ca pāde ca kaṇṇanāsañ ca chedayi
ciraṁ jīvatu so rājā, na hi kujjhanti mādisā ti. 50.

Tattha mādisā ti mama sadisā khantibalena samannāgatā paṇḍitā ayaṁ maṁ akkosi paribhavi[8] pahari chindi bhindīti[9] na[10] kujjhanti.

Rañño uyyānā nikkhamantassa Bodhisattassa cakkhupathaṁ vijahanakāle yeva ayaṁ cattālīsasahassādhikāni[11] dve yojanasatasahassāni[12] bahalā[13] mahāpathavī balitthaddhasāṭako[14] viya phalitā[15], avīcito jālā nikkhamitvā rājānaṁ kuladattikena rattakambalena[16] pārupantī[17] viya gaṇhi. So uyyānadvāre yeva paṭhaviṁ pavisitvā[18] Avīcimahāniraye patiṭṭhahi. Bodhisatto[19] taṁ divasaṁ eva[20] kālaṁ akāsi. Rājapurisā[21] ca nāgarā ca gandhamāladhūpahatthā āgantvā Bodhisattassa sarīrakiccaṁ kariṁsu[22]. Keci panâhu: Bodhisatto pana[23] Himavantam eva gato ti, taṁ abhūtaṁ.

---

[1] Cks pucchi- corr. to puñchi-, Bid puñci-. [2] Bid thapetvā. [3] Cs Bd sani- corr. to saṇi-, Bi satikaṁ. [4] Bi parādhassa, Bd katapa- corr to pa-. [5] Bi vināsa, Bd vinassa corr. to vināsa. [6] Bid kāsikara-. [7] Bd vinassesi, Bi vinasessati. [8] Bi -bhāsi. Bd -bhāvi corr to -bhāsi. [9] Cks chindīti [10] Bid taṁ na. [11] Bid catunahutādhikāni. [12] Bid dvī. [13] Ck bahalāni, Cs balāni. [14] Ck khali-, Bi khalitasādhako, Bd khalibaddhasāṭako corr. to khalitaddha-. [15] Ck phālitā, Cs pā- corr. to pha-. [16] Cs rataṁakamba-. [17] Cs -ti, Bi pārumpantaṁ, Bd pārupanti corr. to -taṁ. [18] Bid add va. [19] Bid add pi. [20] Bid -saṁ tattheva. [21] Bi rājāpariyā, Bd rājaparisā. [22] Bid akaṁsu. [23] Bid puna.

3. Ahu atītamaddhāne samaṇo khantidīpano,
tam khantiyā ṭyeva hitaṁ Kāsirājā achedayi. 51.
4. Tassa kammassa pharusassa vipāko kaṭuko ahu
yaṁ Kāsirājā vedesi nirayamhi samappito ti 52.
imā[1] dve[2] abhisambuddhagāthā.

Tattha atītamaddhāne ti atīte addhāne, khantidīpano ti adhivāsanakhantisaṁvaṇṇano[3], achedayîti mārāpesi, ekacce pana therā Bodhisattassa puna hatthapādā[4] ghaṭitā ti vadanti, ṭam pi abhūtaṃ eva, samappito ti patiṭṭhito.

Satthā imaṁ desanaṁ[5] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne kodhano bhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi, bahū[6] sotāpattiphalādīni pāpuṇiṁsu) „Tadā Kalābu Kāsirājā[7] Devadatto ahosi, senāpati Sāriputto, khantivādatāpaso[8] aham evā" 'ti. Khantivādijātakaṁ[9].

4. Lohakumbhijātaka.

Dujjīvitan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Kosalarājānaṁ ārabbha kathesi. Tadā kira Kosalarājā rattibhāge catunnaṁ nerayikasattānaṁ[10] saddaṁ suṇi, eko dukāraṁ eva bhaṇi, eko sakāraṁ, eko nakāraṁ, eko sokāraṁ[11]. Te kira atītabhave Sāvatthiyaṁ ñeva paradārikā rājaputtā ahesuṁ. Te paresaṁ rakkhitagopite mātugāme aparajjhitvā cittakeḷiṁ kīḷantā[12] bahuṁ[13] pāpakammaṁ katvā maraṇacakkena chinnā Sāvatthi-sāmante[14] catūsu[15] lohakumbhīsu nibbattā saṭṭhivassasahassāni[16] tattha pacitvā[17] uggatā lohakumbhamukhavaṭṭiṁ[18] disvā „kadā nu kho imamhā dukkhā muccissāmā[19]" 'ti cattāro pi mahantena saddena anu paṭipāṭiyā viraviṁsu. Rājā tesaṁ saddaṁ sutvā maraṇabhayatajjito[20] nisinnako va aruṇaṁ uṭṭhapesi[21]. Aruṇuggamanavelāya brāhmaṇā āgantvā rājānaṁ sukhasayitaṁ[22] pucchiṁsu. Rājā „kuto me ācariyā[23] sukhasayitaṁ[24], ajjâhaṁ

[1] Cks ime. [2] Bd adds gāthā. [3] Bi -khantiyā sampanno, Bd -khantisaṁvaraṇako. [4] Bid -dakaṇṇanāsā. [5] Bid dhammade-. [6] Bid aññe bahū. [7] Bid kāsikarājā. [8] Bid -dī-, and add pana. [9] Bid add tatiyaṁ. [10] Ck -kā-, Cs -kānaṁsattānaṁ. [11] Bid -ranti. [12] Bid kilanti. [13] Bid bahu. [14] Bid -tā. [15] Cks Bi -usu. [16] Ck satthiṁ-, Cs saṭṭhiṁ- corr. to saṭṭhi-. [17] Ck pacci-. [18] Ck -vaṭṭhiṁ, Bi -kumbhisukhapathaṁ, Bd -kumbhimukhavatthiṁ corr. to -vaṭṭiṁ. [19] Bid muñci-. [20] Cks -tā. [21] Bid uṭṭhā-. [22] Bi sukhaseyyaṁ sayitaṁ, Bd sukhasayitaṁ corr. to sukhaseyyaṁ sayitaṁ. [23] Cks -ya. [24] Bd sukhaṁ-.

evarūpe cattāro bhiṁsanakasadde suṇin[1]" ti. Brāhmaṇā hatthe dhuniṁsu[2]. „Kiṁ ācariyā" ti[3]. „Sāhasikasaddā mahārājā" 'ti. „Sappaṭikammā[4] appaṭikammā" ti[5]. „Kāmaṁ appaṭikammā[6], mayaṁ pana susikkhitā mahārāja". „Kiṁ katvā paṭibāhissathā" 'ti. „Mahārāja, paṭikammaṁ pana[7] mahantaṁ sakkā[8] kātuṁ[9], mayaṁ pana sabbacatukkayaññaṁ[10] yajitvā hāressāmā" 'ti. „Tena hi khippaṁ cattāro hatthī cattāro asse cattāro usabhe cattāro manusse ti[11] laṭukikasakunikā[12] ādiṁ katvā cattāro cattāro pāṇe gahetvā sabbacatukkayaññaṁ yajitvā mama sotthibhāvaṁ karothā" 'ti āha. „Sādhu mahārājā" 'ti yen' attho taṁ gahetvā yaññāvāṭaṁ paccupaṭṭhapesuṁ, bahū pāṇe thūṇūpanīte katvā ṭhapesuṁ, „bahuṁ[13] macchamaṁsaṁ khādissāma[14], dhanaṁ labhissāmā" 'ti ussāhappattā[15] ahesuṁ[16], „idaṁ laddhuṁ vaṭṭati devā[17]" 'ti aparāparaṁ caranti. Mallikā devī rājānam upasaṁkamitvā „kin nu kho mahārājā brāhmaṇā ativiya umhāyantā[18] vicarantîti" pucchi. „Devi[19] kiṁ tuyh' iminā, tvaṁ attano yasen' eva mattā pamattā, dukkhaṁ pana amhākam eva na jānāsîti[20]". „Kiṁ mahārājā" 'ti. „Devi[21], ahaṁ evarūpaṁ nāma asotabbam suṇiṁ, tato[22] imesaṁ saddānaṁ sutattā 'kiṁ bhavissatîti' brāhmaṇe pucchiṁ, brāhmaṇā 'tumhākaṁ mahārāja rajjassa vā bhogānaṁ vā jīvitassa vā āntarāyo paññāyati[23], sabbacatukkena[24] yajitvā sotthibhāvaṁ karissāmā' 'ti vadiṁsu, te mayhaṁ vacanaṁ gahetvā yaññāvāṭaṁ katvā yena yen' attho tassa tassa kāraṇā āgacchantîti". „Kiṁ pana deva imesaṁ saddānaṁ nipphattiṁ sadevake loke aggabrāhmaṇaṁ[25] pucchitthā[26]" 'ti. „Ko esa devi[27] sadevake loke aggabrāhmaṇo nāmā" 'ti. „Mahāgotamo Sammāsambuddo" ti. „Devi[27] Sammāsambuddho me na pucchito" ti. „Tena hi gantvā pucchathā" 'ti. Rājā tassā vacanaṁ sutvā[28] bhuttapātarāso rathavaram abhiruyha[29] Jetavanaṁ gantvā Satthāraṁ vanditvā pucchi: „ahaṁ bhante rattibhāge cattāro sadde sutvā brāhmaṇe pucchiṁ[30], te[31] 'sabbacatuk-

---

[1] Bid suṇomi. [2] Bi nīsuṇitvā nissīdisu, Bd dhuṇitvā nisīdiṁsu. [3] Bid add vutte. [4] Cs -mmaṁ. [5] Bid add pucchi. [6] Bi -mmaṁ, Bd sapaṭikammaṁ corr. to -mmā. [7] Cs adds na. [8] Bid sakkāraṁ. [9] Bd adds vaṭṭati. [10] Bid -kkaṁ-. [11] Bid omit ti. [12] Bid -ke. [13] Bid -hu. [14] Bid add bahu. [15] Ck -hapa-. [16] Bid hutvā. [17] Cs yevā. [18] Ck umbhā, Bi umpā-, Bd ummā-. [19] Ck Bid -vī [20] Ck -kamevā ti, Cs -kaṁ mevā ti, Bi -kam eva jānātīti, Bd -kaṁ meva na jānāsīti corr. to -kameva-. [21] Bid devī. [22] Bid add me. [23] Bid paññāyissatīti. [24] Bid adds yaññaṁ. [25] Ck -ṇo, Cs -ṇā corr. to ṇaṁ. [26] Bid pucchatā. [27] Cs Bid -vī. [28] Bid gahetvā [29] Bid āruyha. [30] Ck pucchi corr. to -iṁ, Cs Bid -i. [31] Bi adds sabbe, Bd sabba.

kayaññaṁ yajitvā sotthiṁ karissāmā' 'ti vatvā yaññāvāṭakakammaṁ[1] karonti, tesaṁ saddānaṁ sutattā mayhaṁ kiṁ bhavissatîti". „Na kiñci mahārāja, nerayikasattā dukkham anubhavantā evaṁ viraviṁsū 'ti[2], na ime saddā[3] idāni tayā va[4] sutā[5], porāṇakarājūhi[6] pi sutā[7] yeva, te pi brāhmaṇe pucchitvā pasughātayaññaṁ[8] kattukāmā hutvā paṇḍitānaṁ kathaṁ sutvā na kariṁsu, paṇḍitā tesaṁ saddānaṁ antaraṁ kathetvā mahājanaṁ vissajjāpetvā sotthim akaṁsū" 'ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto aññatarasmiṁ Kāsigāme[9] brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto[10] kāme pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ[11] uppādetvā jhānakīḷaṁ kīḷanto Himavante ramaṇīye vanasaṇḍe vasati. Tadā Bārāṇasirājā catunnaṁ nerayikānaṁ ime cattāro sadde sutvā bhītatasito iminā va niyāmena brāhmaṇehi „tiṇṇam antarāyānaṁ aññataro bhavissatîti, sabbacatukkayaññena naṁ[12] vūpasamessāmā" 'ti vutte sampaṭicchi. Purohito brāhmaṇehi saddhiṁ yaññāvāṭaṁ paccupaṭṭhāpesi, mahājano thūṇūpanīto ahosi. Tadā Bodhisatto mettābhāvanaṁ purecārikaṁ katvā dibbena cakkhunā lokaṁ olokento imaṁ kāraṇaṁ disvā „ajja mayā gantuṁ vaṭṭati, mahājanassa sotthiṁ[13] bhavissatîti" iddhibalena vehāsaṁ uppatitvā Bārāṇasirañño uyyāne otaritvā maṅgalasilāpaṭṭe kañcanarūpakaṁ[14] viya nisīdi. Tadā purohitassa jeṭṭhantevāsiko ācariyaṁ upasaṁkamitvā „nanu ācariya amhākaṁ vedesu[15] paraṁ[16] māretvā sotthikaraṇaṁ[17] nāma n' atthîti" āha. Purohito „tvaṁ rājadhanaṁ va[18] nayasi[19], mayaṁ bahuṁ[20] macchaṁ[21] khādissāma[22], tuṇhī[23] hohîti[24]" taṁ paṭibāhi. So

---

[1] B^{id} -vāṭe kammaṁ. [2] B^{id} add vatvā. [3] B^{i} imesaṁ saddānaṁ, B^{d} ime saddā corr. to -saddānaṁ. [4] B^{d} eva corr. to va. [5] C^{k} suṇa, B^{i} sutatāte, B^{d} sutā corr. to sutabhāvo. [6] C^{k} B^{i} -jūti, C^{s} -jūti corr. to -jūhi. [7] C^{k} suṇā. [8] B^{i} -ghaṭa-, B^{d} -ghāta- corr. to -ghaṭa-. [9] B^{id} kāsikagā-. [10] B^{id} add kāmesu ādīnavaṁ disvā. [11] B^{id} abhiññā ca samāpattiyo ca. [12] B^{id} taṁ. [13] C^{k} sotthim, B^{id} sotthi. [14] B^{i} -rūpato, B^{d} -ruppako. [15] B^{d} bede-, B^{i} devesu. [16] B^{d} pāṇaṁ. [17] C^{k} -ṇan, B^{id} -kāraṁ. [18] B^{i} omits va, B^{d} ca crossed over. [19] B^{id} rakkhasi. [20] C^{s} B^{i} -u. [21] B^{id} macchamaṁsaṁ. [22] B^{id} add dhanaṁ labhissāma. [23] B^{id} -i. [24] B^{id} hohiti, C^{ks} hoti.

„nâhaṁ ettha sahāyo bhavissāmîti“ nikkhamitvā rājuyyānaṁ gantvā Bodhisattaṁ disvā vanditvā katapaṭisanthāro ekamantaṁ nisīdi. Bodhisatto „kiṁ māṇava rājā dhammena rajjaṁ kāretîti[1]“ pucchi. „Bhante, rājā dhammena rajjaṁ kāreti[2], rattibhāge pana cattāro sadde sutvā brāhmaṇe pucchi, brāhmaṇā 'sabbacatukkayaññaṁ yajitvā sotthiṁ karissāmā' 'ti vadiṁsu, rājā pasughātakammaṁ[3] katvā attano sotthiṁ kātukāmo, mahājano thūṇūpanīto, kin nu kho bhante tumhādisānaṁ sīlavantānaṁ tesaṁ saddānaṁ nipphattiṁ vatvā[4] mahājanaṁ maraṇamukhā mocetuṁ na[5] vaṭṭatîti“. „Māṇava, rājā amhe na jānāti, mayam pi taṁ na jānāma, imesaṁ[6] pana saddānaṁ nipphattiṁ jānāma, sace rājā amhe upasaṁkamitvā puccheyya rājānaṁ nikkaṁkhaṁ katvā kathessāmā[7]“ 'ti. „Tena hi bhante muhuttaṁ idh' eva hotha, ahaṁ rājānaṁ ānessāmîti“. „Sādhu māṇavā“ 'ti. So gantvā rañño tam atthaṁ ārocetvā rājānaṁ ānesi. Rājā Bodhisattaṁ vanditvā ekamantaṁ nisinno pucchi: „saccaṁ kira tumhe mayā sutasaddānaṁ nipphattiṁ jānathā[8]“ 'ti. „Āma mahārājā[9]“ 'ti. „Kathetha bhante“ ti. „Mahārāja, ete purimabhave paresaṁ rakkhitagopitesu[10] cārittaṁ āpajjitvā Bārāṇasi-sāmante catūsu[11] lohakumbhīsu nibbattā kaṭhine[12] khāralohodake[13] pheṇuddehakaṁ pacamānā[14] tiṁsavassasahassāni[15] adho gantvā kumbhitalaṁ āhacca uddhaṁ ārohantā tiṁsavassasahassen' va[16] kālena kumbhimukhaṁ disvā bahi oloketvā cattāro janā catasso gāthā paripuṇṇaṁ katvā vattukāmâpi tathā kātuṁ na[17] sakkontā ekekam eva akkharaṁ katvā[18] puna lohakumbhīsu[19]

[1] B*d* -resiti. [2] B*d* -resi. [3] B*id* -ghāṭa-. [4] B*id* disvā. [5] B*id* omit na. [6] C*s* imassa. [7] B*id* katheyyāmā. [8] B*id* jānā-. [9] B*id* -ja jānāmī. [10] B*id* add paradāresu. [11] C*ks* B*i* catu-. [12] B*i* pakkuṭhite, B*d* cattāro janāpakkuṭhite. [13] B*i* khāralomodakena, B*d* khāraloṇodakena. [14] C*k* pañca-, B*id* pacca-. [15] B*i* so ṭhitassa sahassāni, B*d* tiṇi vassasahassāni. [16] B*i* saṭhivassa-, B*d* tiṇi vassa- corr. to saṭṭhivassa-. [17] B*id* a. [18] B*id* vatvā. [19] B*id* -bhi.

yeva nimuggā tesu dukāraṁ vatvā nimuggasatto[1] evaṁ vattukāmo ahosi:

1. Dujjīvitaṁ ajīvimha[2] ye sante[3] na dadamhase[4],
vijjamānesu bhogesu dīpaṁ nâkamha[5] attano ti[6], 53.

na pana sakkhîti[7]" vatvā Bodhisatto attano ñāṇena tam gāthaṁ paripuṇṇaṁ katvā kathesi. Sesāsu pi[8] es' eva nayo, tesu sakāraṁ vatvā[9] vattukāmassa ayaṁ gāthā:

2. Saṭṭhivassasahassāni paripuṇṇāni sabbaso,
niraye paccamānānaṁ kadā anto bhavissatîti. 54.

Nakāraṁ vatvā[9] vattukāmassa ayaṁ gāthā:

3. N' atthi anto kuto anto na anto patidissati,
tadā hi pakataṁ pāpaṁ mama tuyhañ ca mārisā 'ti. 55.

Sokāraṁ vatvā[9] vattukāmassa ayaṁ gāthā:

4. So hi[10] nūna ito gantvā yoniṁ laddhāna mānusiṁ
vadaññū sīlasampanno kāhāmi kusalaṁ bahun ti. 56.

Tattha dujjīvitan ti tīṇi duccaritāni carantā dujjīvitaṁ lāmakaṁ jīvitaṁ jīvanti nāma, so pi tad eva sandhāyâha dujjīvitaṁ ajīvimhā[11] 'ti, ye sante[12] na dadamhase[13] ti ye mayaṁ deyyadhamme ca paṭiggāhake ca vijjamāne[14] yeva na dadāma[15], dīpaṁ nākamhā[16] ti attano patiṭṭhaṁ na karimhā[17], sabbaso ti sabbākārena, paripuṇṇānîti anūnāni anadhikāni, paccamānānan ti amhākaṁ imasmiṁ niraye paccamānānaṁ, natthi anto ti amhākaṁ asukakāle nāma mokkho bhavissatîti evaṁ kālaparicchedo n' atthi, kuto anto ti kena kāraṇena anto paññāyissati, na anto ti antaṁ daṭṭhukāmānam pi no dukkhassa anto[18] na patidissati[19], tadā hi pakatan ti tasmiṁ kāle mārisa mama[20] tuyhañ ca pakataṁ pāpaṁ pakaṭṭhaṁ kataṁ atibahum eva kataṁ, tathā hi pakatan ti pi pāṭho, tena kāraṇena[21] kataṁ yena[22]

[1] C^k -ggā- corr. to -ggo-, B^i -ggā-. [2] C^s ajimha, B^i -tamajīvamhā, B^d -tamamajīvamhā. [3] C^s se sante corr. to -to, B^i yasano, B^d yesaṁ no. [4] B^i dīdāmase, B^d dadāmhase. [5] C^s dīpan nākamma corr. to kamha, C^k dipaṁ nākamma, B^i dippaṁ na kaṃham, B^d dīpaṁ nākamhām corr. to -ham. [6] B^{id} add taṁ gāthaṁ paripuṇṇaṁ kātuṁ. [7] B^i nasakkhinti, B^d nasakkhinti corr. to nā-. [8] C^s sesāpisu corr. to sesāpi. [9] B^{id} omit vatvā. [10] B^{id} haṁ. [11] C^k ajimhā corr. to ajīvimhā, B^i ajīvamhā. [12] C^s sante corr. to santo, B^i santo corr. to saṁ no? [13] B^i dadāmāso, B^d dadāmhase. [14] B^{id} saṁvijj-. [15] B^{id} dadamhā. [16] B^i na kumhamattano, B^d na kamhamattano corr. to nā-. [17] B^{id} -hā. [18] B^{id} add pi. [19] B^i paṭi-, B^d pati corr. to paṭi-. [20] B^d mamañca. [21] C^{ks} add anto. [22] B^{id} yeva.

tassa anto va[1] datthuṁ na sakkā ti[2] attho, mārisā 'ti mayā sadisa[3], piyālapanam etaṁ etesaṁ[4], nūnā[5] 'ti ekaṁsatthe nipāto, so ahaṁ ito gantvā yoniṁ mānusiṁ laddhā vadaññū sīlasampanno hutvā ekaṁsen' eva bahuṁ kusalaṁ karissāmîti[6], ayam ettha attho.

Iti Bodhisatto ekamekaṁ[7] gāthaṁ vatvā „mahārāja, so nerayikasatto imaṁ gāthaṁ paripuṇṇaṁ katvā vattukāmo attano pāpassa mahantatāya tathā kātuṁ[8] nâsakkhi, iti so attano kammavipākaṁ anubhavanto viravi[9], tumhākaṁ etassa saddassa savanapaccayā antarāyo nāma n' atthi, tumhe mā bhāyathā[10]“ 'ti rājānaṁ saññāpesi. Rājā mahājanaṁ vissajjāpetvā suvaṇṇabheriṁ carāpetvā yaññāvāṭaṁ viddhaṁsāpesi. Bodhisatto mahājanassa sotthiṁ katvā katipāhaṁ vasitvā tatth' eva gantvā aparihīnajjhāno Brahmaloke uppajji.

Satthā imaṁ desanaṁ[11] āharitvā[12] jātakaṁ samodhānesi: „Tadā purohitamāṇavo[13] Sāriputto ahosi, tāpaso[14] aham evā“ 'ti. Lohakumbhijātakaṁ[15].

5. Maṁsajātaka.

Pharusā vata te vācā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Sāriputtattherena pītavirecanānaṁ[16] dinnarasapiṇḍapātaṁ[17] ārabbha kathesi. Tadā kira Jetavane ekacce bhikkhū snehavirecanaṁ[18] piviṁsu, tesaṁ rasapiṇḍapātena[19] attho hoti, gilānupaṭṭhākā „rasabhattaṁ āharissāmā“ 'ti Sāvatthiyaṁ[20] pavisitvā odanikagharavīthiyaṁ[21] piṇḍāya caritvâpi[22] rasabhattaṁ alabhitvā nivattiṁsu. Thero divātaraṁ piṇḍāya pavisamāno te bhikkhū disvā „kiṁ āvuso atipage[23] va nivattathā“ 'ti pucchi. Te tam atthaṁ ārocesuṁ. Thero „tena hi ethā“ 'ti te ga-

---

[1] Bid anto ca, Cks omit anto va. [2] Bi sakkotīti, Bd sakkātipi corr. to sakkotīti. [3] Bid -sā. [4] Bid omit etesaṁ. [5] Bi sohaṁ nunā, Bd nunā corr to sohaṁ nunā. [6] Bid -māti. [7] Bid -ka. [8] Bid kathetuṁ. [9] Bi vicarati, Bd vicaranti. [10] Bid -yitthā. [11] Bid dhammade-. [12] Bid add saccāni pakāsetvā. [13] Bid purohitajeṭhantevāsikamāṇavo. [14] Bid add pana. [15] Bid add catutthaṁ. [16] Bd pitaṁ-. [17] Bid dinnaṁ-. [18] Bi rasapitavi-, Bd pitavi- corr. to snehavi-. [19] Bid -piṇḍena. [20] Bid -iṁ [21] Ck -kaṁ-, Cs -kaṁbhara- corr. to -kabhara-, Bi otanikaghara-. [22] Bi -tvā va, Bd omits pi. [23] Bi ativiyapage, Bd atipage corr. to ativiyapage.

hetvā tam eva vīthiṁ agamāsi[1]. Pūretvā rasabhattaṁ adaṁsu. Gilānupaṭṭhākā vihāraṁ[2] āharitvā gilānānaṁ adaṁsu, te paribhuñjiṁsu. Ath' ekadivasaṁ dhammasabhāyaṁ[3] kathaṁ samuṭṭhāpesum: „āvuso thero kira[4] pītavirecanānaṁ upaṭṭhāke rasabhattaṁ alabhitvā nikkhamante gahetvā odanikagharavīthiyaṁ caritvā bahuṁ[5] rasapiṇḍapātaṁ[6] pesesîti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idāni[7] Sāriputto va[8] maṁsaṁ labhi[9], pubbe pi muduvācā[10] piyavacanaṁ vattuṁ chekā paṇḍitā labhiṁsū“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto seṭṭhiputto ahosi. Ath' ekadivasaṁ eko migaluddako bahuṁ maṁsaṁ labhitvā yānakaṁ pūretvā „vikkiṇissāmîti“ nagaraṁ āgacchati. Tadā Bārāṇasi-vāsikā cattāro seṭṭhiputtā nagarā nikkhamitvā ekasmiṁ maggasabhāgaṭṭhāne[11] kiñci[12] diṭṭhasutaṁ samullapantā[13] nisīdiṁsu. Tesu eko seṭṭhiputto taṁ maṁsayānakaṁ[14] disvā „etaṁ luddakaṁ maṁsakhaṇḍaṁ āharāpessāmîti“ pucchi. „Gaccha āharāpehîti“. So upasaṁkamitvā „are[15] luddaka, dehi me maṁsakhaṇḍan“ ti āha. Luddako „paraṁ kiñci yācantena nāma piyavacanena bhavitabbaṁ, tayā kathitavācāya anucchavikaṁ[16] maṁsakhaṇḍaṁ labhissasîti[17]“ vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Pharusā vata te vācā samma[18] yācanako c' asi[19],
kilomassa[20] sadisī vācā, kilomaṁ samma dadāmi te ti. 57.

Tattha kilomassa sadisîti pharusatāya[21] kilomakasadisîti, kilomaṁ samma dadāmi te ti handa gaṇha idaṁ te vācāya sadisaṁ kilomaṁ dammîti nīrasaṁ[22] salomakaṁ[23] kilomamaṁsakhaṇḍaṁ[24] ukkhipitvā adāsi:

Atha naṁ aparo seṭṭhiputto „kin ti vatvā yācîti[25]“ pucchi. „Are[15] ti vatvā[26]“ ti. So „aham pi naṁ yācissāmîti“ vatvā

[1] Bid add te [2] Bid rasabhattaṁ. [3] Bid add bhikkhū. [4] Bi gilānā, Bd gilāna. [5] Bid -hu. [6] Bid add vihāraṁ āharitvā [7] Bid -neva. [8] Bd vara. Bi omits va. [9] Bi -itta. Bd -i corr. to -ittha. [10] Bid -cāya. [11] Bd maggasamipaṭhāne. [12] Ck kiñci kiñci. [13] Bd sallapantā. [14] Cs has added pure. [15] Bid hare. [16] Bid -ka. [17] Cs Bi -tīti [18] Cks yaṁ maṁ in the place of samma. [19] Bid omit c. [20] Bid -ma. [21] Bid pharusavācāya. [22] Cs Bid ni-. [23] Bi nimaṁsalohitaṁ, Bd nimaṁsaṁ [24] Bid kilomakakha-. [25] Bid yācasīti. [26] Bd adds yāci.

gantvā „jeṭṭhakabhātika[1] maṁsakhaṇḍaṁ me dehîti“ āha. Itaro „tava vacanassa anucchavikaṁ labhissasîti[2]“ dutiyaṁ gātham āha:

2. Aṅgam etaṁ manussānaṁ bhātā loke pavuccati,
aṅgassa[3] sadisī[4] vācā, aṅgaṁ samma dadāmi te ti. 58.

Tass' attho: imasmiṁ loke manussānaṁ aṅgasadisattā aṅgaṁ etaṁ yadidaṁ bhātā bhaginîti, tasmā tav' esā aṅgasadisā vācā ti etissā anucchavikaṁ aṅgam eva dadāme te ti

Evañ ca pana vatvā aṅgamaṁsaṁ ukkhipitvā adāsi. Tam[5] pi aparo seṭṭhiputto „kin ti[6] vatvā yācîti[7]“ pucchi. „Bhātikā ti vatvā[8]“ ti. So „aham pi naṁ yācissāmîti“ gantvā[9] „tāta maṁsakhaṇḍam me dehîti“ āha. Luddako „tava vacanānurūpaṁ labhissasîti[10]“ vatvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Tātā 'ti putto vadamāno kampeti hadayaṁ pitu,
hadayassa sadisī vācā, hadayaṁ samma dadāmi te ti. 59.

Tañ ca[11] pana vatvā hadayamaṁsena saddhiṁ madhuramaṁsaṁ ukkhipitvā adāsi. Taṁ[12] catuttho seṭṭhiputto „kin ti vatvā[13] yācîti[14]“ pucchi[15]. „Tātā 'ti vatvā[16]“ ti. So „aham pi yācissāmîti“ gantvā[9] „sahāya maṁsakhaṇḍaṁ me dehîti“ āha. Luddo „tava vacanānurūpaṁ labhissasîti[10]“ catutthaṁ[17] gātham āha:

4. Yassa gāme sakhā n' atthi yathâraññaṁ tath' eva taṁ,
sabbassa sadisī vācā, sabbaṁ samma dadāmi te ti. 60.

Tass' attho: yassa purisassa gāme sukhadukkhesu saha ayanato[18] sahāyasaṁkhāto sakhā[19] n' atthi tassa taṁ ṭhānaṁ yathā[20] amanussaṁ araññaṁ[21] tath' eva taṁ[22] hoti, iti[23] ayaṁ[24] tava vācā sabbassa sadisī[25] sabbena attano santakena vibhavena sadisī, tasmā sabbam eva idaṁ[26] mama santakaṁ maṁsayānakaṁ[27] dadāmi te ti.

Evañ ca pana vatvā „ehi samma sabbam ev' idaṁ[28] maṁsayānakaṁ tava gehaṁ harissāmîti[29]“ āha. Seṭṭhiputto tena

[1] Bid jethabhā-. [2] Cks -tīti, Bi labhatīti. [3] Bid aṅga. [4] Bid add te. [5] Bi tvaṁ. [6] Cks kinci. [7] Bid yācasīti. [8] Bd adds yāci. [9] Bid vatvā. [10] Bid lacchasīti. [11] Bid evañca. [12] Ck naṁ. [13] Cs va tvaṁ [14] Bid yācasīti. [15] Bid adds so. [16] Bd adds yāca [17] Bid vatvā ca-. [18] Bid āy-. [19] Ck saṁkhā, Bi sañkhāhātho, Bd sahāyo [20] Bid omit yathā. [21] Bid araññakaṁ. [22] Bid omit tathevataṁ. [23] Cs hotī ti in the place of hoti iti. [24] Cs omits ayaṁ. [25] Bid -sîti. [26] Bid imaṁ. [27] Bi maṁsaṁ, Bd maṁsayānaṁ. [28] Bid eva imaṁ. [29] Bid āh-.

yānakaṁ pajāpento[1] attano gharaṁ gantvā[2] maṁsaṁ otāretvā[3] luddakassa sakkārasammānaṁ[4] katvā puttadāram pi 'ssa pakkosāpetvā luddakakammato[5] apanetvā attano kuṭumbamajjhe vasāpento[6] tena saddhiṁ abhejjasahāyo hutvā yāvajīvaṁ samaggavāsaṁ vasi[7].

Satthā imaṁ desanaṁ[8] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā luddako Sāriputto ahosi, sabbamaṁsalābhiseṭṭhiputto[9] aham evā 'ti. Maṁsajātakaṁ[10].

6. Sasajātaka.

Satta me rohitā macchā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto sabbaparikkhāradānaṁ ārabbha kathesi. Sāvatthiyaṁ kir'[11] eko kuṭumbiko Buddha-pamukhassa saṁghassa[12] sabbaparikkhāradānaṁ sajjetvā[13] gharadvāre maṇḍapaṁ kāretvā Buddha-pamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ nimantetvā sajjitamaṇḍape paññattavarāsanesu[14] nisīdāpetvā nānaggarasapaṇītadānaṁ[15] datvā „puna svātanāya puna svātanāyā" 'ti sattāhaṁ nimantetvā sattame divase Buddha-pamukhānaṁ pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ sabbaparikkhāre adāsi. Satthā bhattakiccāvasāne anumodanaṁ karonto „upāsaka, tayā pītisomanassaṁ kātuṁ vaṭṭatîti, idaṁ hi dānaṁ nāma porāṇakapaṇḍitānaṁ vaṁso, porāṇakapaṇḍitā hi sampattayācakānaṁ jīvitaṁ pariccajitvā attano maṁsaṁ pi adaṁsū" 'ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto sasayoniyaṁ nibbattitvā araññe vasati. Tassa[16] pana araññassa ekato pabbatapādo[17] ekato[18] nadī[19] ekato[18] paccantagāmako[20]. Apare pi 'ssa tayo sahāyā ahesuṁ: makkaṭo[21] sigālo[21] uddo[22] ti. Te cattāro pi paṇḍitā ekato vasantā attano

[1] B^{i} pacento, B^{d} pājento [2] B^{id} omits gantvā. [3] B^{id} ohārāpe- [4] B^{id} sammānasakkāraṁ [5] B^{id} luddakammato. [6] B^{i} -pesinti. [7] B^{id} vasiṁsūti. [8] B^{id} dhammade-. [9] C^{s} -lābhase-. B^{id} add pana [10] B^{id} sabbamaṁsalābhijā-, and add pañcamaṁ. 6. Cfr. Five Jātakas p. 51. [11] B^{id} kira. [12] B^{id} bhikkhusa-. [13] B^{id} vissajj-. [14] C^{s} paññatte-, B^{i} paññāvarabuddhāsane, B^{d} paññattavarabuddhāsane. [15] B^{id} -tabhojanaṁ. [16] B^{id} tadā [17] C^{ks} -de. [18] C^{k} eko [19] B^{id} omit ekato nadī. [20] B^{id} add ahosi. [21] B^{id} add ca. [22] B^{id} add cā.

attano gocaraṭṭhāne gocaraṁ gahetvā sāyaṇhasamaye ekato sannipatanti. Sasapaṇḍito „dānaṁ dātabbaṁ sīlaṁ rakkhitabbaṁ uposathakammaṁ kātabban“ ti tiṇṇaṁ janānaṁ ovādavasena dhammaṁ deseti[1]. Te tassa ovādaṁ sampaṭicchitvā attano attano nivāsagumbaṁ pavisitvā vasanti. Evaṁ kāle gacchante ekadivasaṁ Bodhisatto ākāsaṁ oloketvā candaṁ disvā „sve uposathadivaso“ ti ñatvā itare tayo āha: „sve uposatho[2], tumhe tayo pi[3] janā sīlaṁ samādiyitvā[4] uposathikā[5] hotha, sīle patiṭṭhāya dinnadānaṁ mahapphalaṁ hoti, tasmā yācake sampatte tumhehi khāditabbāhārato datvā khādeyyāthā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā attano[6] vasanaṭṭhānesu vasitvā punadivase tesu uddo pāto va „gocaraṁ pariyesissāmîti“ nikkhamitvā Gaṅgātīraṁ gato. Ath' eko bālisiko[7] satta rohitamacche uddharitvā valliyā āvuṇitvā[8] netvā[9] Gaṅgātīre vālikāya[10] paṭicchādetvā macche gaṇhanto[11] adho Gaṅgaṁ bhassi[12]. Uddo macchagandhaṁ ghāyitvā vālikaṁ[13] viyūhitvā macche disvā nīharitvā „atthi nu kho imesaṁ[14] sāmiko[15]“ ti tikkhattuṁ ghosetvā sāmikaṁ apassanto valliyaṁ[16] ḍasitvā[17] attano vasanagumbe ṭhapetvā „velāyam eva[18] khādissāmîti“ attano sīlaṁ āvajjanto[19] nipajji. Sigālo pi[20] nikkhamitvā gocaraṁ pariyesanto ekassa khettagopakassa kuṭiyaṁ dve maṁsasūlāni[21] ekaṁ godhaṁ[22] ekañ ca dadhivārakaṁ[23] disvā „atthi nu kho etassa sāmiko[15]“ ti tikkhattuṁ ghosetvā sāmikaṁ adisvā dadhivārakassa uggahaṇarajjukaṁ[24] gīvāya pavesetvā[25] maṁsasūle[26] ca godhañ[27] ca mukhena ḍasitvā[28] netvā attano sayanagumbe[29] ṭhapetvā „velāyam eva khādissāmîti“ attano

[1] B^{id} desesi. [2] B^{id} add ti. [3] B^{i} pi tayo. [4] B^{i} -dayi, B^{d} -dayittha? [5] B^{id} add ca. [6] B^{id} repeat attano. [7] B^{i} gāmavāsi, B^{d} gāmavāsiko. [8] B^{id} -ni-, C^{s} -ni- corr. to -ṇi-. [9] B^{id} omit netvā. [10] B^{id} vālukaṁ viyūhitvā. [11] B^{id} gaṇhanatthāya. [12] B^{id} gacchati. [13] B^{id} -lu-. [14] B^{id} etesaṁ. [15] B^{id} add no vā. [16] B^{id} vallikaṁ. [17] B^{id} add netvā. [18] C^{ks} velāyame. [19] C^{s} -jjento. [20] B^{id} add vasanaṭhānato. [21] B^{id} -lā ca. [22] B^{id} godhake ca. [23] B^{id} ekaṁ dadhivārakañca. [24] C^{k} uggāhana-, C^{s} uggāhaṇa-. [25] B^{id} add dve. [26] B^{id} -lā. [27] B^{id} godhakañ. [28] B^{i} ḍassitvā, B^{d} ḍaṁsitvā. [29] B^{i} gumpe, B^{d} vasanaguppe.

sīlaṁ āvajjanto nipajji. Makkaṭo pi[1] vanasaṇḍaṁ pavisitvā ambapiṇḍiṁ[2] āharitvā[3] vasanagumbe ṭhapetvā „velāyam eva[4] khādissāmîti“ attano sīlaṁ āvajjanto nipajji. Bodhisatto pana velāyam eva[5] nikkhamitvā „dabbatiṇāni khādissāmîti“ attano gumbe[6] yeva nipanno[7] cintesi: „mama santikaṁ āgatānaṁ yācakānaṁ tiṇāni dātuṁ na sakkoti[8], tilataṇḍulādayo pi mayhaṁ n' atthi, sace me santikaṁ yācako āgacchissati attano sarīramaṁsaṁ dassāmîti“. Tassa sīlatejena Sakkassa paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. So āvajjamāno imaṁ[9] kāraṇaṁ disvā „sasarājaṁ[10] vīmaṁsissāmîti“ paṭhamaṁ uddassa vasanaṭṭhānaṁ gantvā brāhmaṇavesena aṭṭhāsi, „brāhmaṇa kimatthaṁ ṭhito sîti“ ca vutte „paṇḍita, sace kiñci āhāraṁ labheyyaṁ uposathiko hutvā samaṇadhammaṁ kareyyan“ ti. So „sādhu, dassāmi te āhāran“ ti tena saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Satta me rohitā macchā udakā thalaṁ ubbhatā,
idaṁ brāhmaṇa me atthi, etaṁ[11] bhutvā vane vasā 'ti. 61.

Tattha thalamubbhatā ti udakato thale ṭhapitā thale patiṭṭhitā[12] kenâpi[13] vā uddhaṭā[14], etaṁ bhutvā ti etaṁ mama santakaṁ macchāhāraṁ pacitvā bhuñjitvā[15] samaṇadhammaṁ karonto ramaṇīye rukkhamūle nisinno imasmiṁ vane vasā 'ti.

Brāhmaṇo „pāto va[16] tāva hotu, pacchā jānissāmîti“ sigālassa santikaṁ gato, tenâpi „kimatthaṁ ṭhito sîti“ vutte[17] tath' evâha. Sigālo[18] „sādhu dassāmîti“ tena saddhiṁ sallapanto[19] dutiyaṁ gātham āha:

---

[1] Bi adds nikkhamitvā, Bd vasanaṭhānato nikkhamitvā. [2] Bi -ḍaṁ. [3] Bid add attano. [4] Cs Bi -lāyame. [5] Bid add vasanaṭhānato. [6] Bid vasanagumbe. [7] Bi nisinno, Bd niphphanno, both add attano sīlaṁ āvajjanto. [8] Bi āgatā yācakā nina khādituṁ na sakkuṇeyya, Bd āgatā yācakā tiṇaṁ khādituṁ na sakkuṇeyyuṁ. [9] Bid idaṁ. [10] Bi -rājānaṁ. [11] Cs eso. [12] Bid omit thale patiṭṭhitā. [13] Bid kevaṭṭena. [14] Bi uddhatā, Bd uddharitā. [15] Cs bhuji-, Bi bhuñci-, Bd bhutvā, Bid add yathāsukhaṁ. [16] Bi pageva. [17] Ck vutto. [18] Cks add te. [19] Bid -pento.

2. Dussa[1] me khettapālassa rattibhattaṁ apābhataṁ
maṁsasūlā ca dve godhā ekañ ca dadhivārakaṁ,
idaṁ brāhmaṇa me atthi, etaṁ bhutvā vane vasā 'ti. 62.

Tattha dussa me[2] ti yo esa mamâvidūre[3] khettapālo vasati dussa asammussā[4] 'ti attho, apābhatan ti ābhataṁ ānītaṁ[5], maṁsasūlā ca dve godhā ti aṅgārapakkāni dve maṁsasūlāni ekā ca godhā[6], dadhithālakan[7] ti dadhivārako[8], idan ti idaṁ[9] ettakan atthi, etaṁ sabbam pi tavâbhirucikena[10] pākena pacitvā paribhuñjitvā uposathiko hutvā ramaṇīye rukkhamūle nisīditvā samaṇadhammaṁ karonto etasmiṁ vanasaṇḍe vasā 'ti attho.

Brāhmaṇo „pāto va[11] tāva hotu, pacchā jānissāmîti" makkaṭassa santikaṁ gato, tenâpi „kimatthaṁ ṭhito sîti" vutte[12] tath' evâha. Makkaṭo „sādhu dammîti[13]" tena saddhiṁ sallapanto tatiyaṁ gātham āha:

3. Ambapakk', odakaṁ sītaṁ sītacchāyaṁ manoramaṁ,
idaṁ brāhmaṇa me atthi, etaṁ bhutvā vane vasā 'ti. 63.

Tattha ambapakkan ti madhuraṁ[14] ambaphalaṁ, udakaṁ sītan ti Gaṅgāyaṁ[15] udakaṁ sītalaṁ, etaṁ bhutvā[16] ti brāhmaṇa etaṁ ambaphalaṁ[17] paribhuñjitvā sītalaṁ udakaṁ pivitvā yathārucite[18] ramaṇīye rukkhamūle nisinno samaṇadhammaṁ karonto imasmiṁ vanasaṇḍe vasā 'ti

Brāhmaṇo „pāto va[19] tāva hotu[20], pacchā jānissāmîti" sasapaṇḍitassa santikaṁ gato, tenâpi „kimatthaṁ ṭhito sîti" vutte[21] tath' evâha. Taṁ sutvā Bodhisatto somanassappatto „brāhmaṇa, suṭṭhu te kataṁ[22] āhāratthāya mama santikaṁ āgacchantena, ajjâhaṁ mayā nadinnapubbaṁ[23] dānaṁ dassāmi, tvaṁ pana sīlavā pāṇātipātaṁ na karissasi[24], gaccha tāta[25] dārūni[26] saṁkaḍḍhitvā aṅgāre katvā mayhaṁ ārocehi[27], ahaṁ

[1] Cks dussam. [2] Cks dussam me. [3] Bd mama avi-. [4] Bd dussā ti amussā. [5] maṁsasūlā - - - ānitaṁ wanting in Bi. [6] Bd ekañca godhañca. [7] Cs dadhitāla-. [8] Bd ekañca dadhivārakaṁ in the place of daddhiphālakanti dadhivārako. [9] Bid add mama. [10] Bid yathābhi- [11] Bi pageva. [12] Cks vutto [13] Bid dassāmīti. [14] Bid -ra. [15] Bid -gāya. [16] Bid add vane vasā. [17] Bid ambapakkaṁ. [18] Bid yathābhirucike [19] Bi pageva, Cks omit va. [20] Cks omit hotu. [21] Ck vutto. [22] Bd te su gataṁ, Bi te sutu kataṁ. [23] Bi adinnapuppaṁ, Bd adinnapubba. [24] Bi -ssati. [25] Bid brāhmaṇa. [26] Bid nānādā-. [27] Cks Bi -cesi.

attānaṁ pariccajitvā aṅgāragabbhe[1] patissāmi, mama sarīre pakke tvaṁ maṁsaṁ khāditvā samaṇadhammaṁ kareyyāsîti" tena saddhiṁ sallapanto[2] catutthaṁ gātham āha:

4. Na sasassa tilā atthi na muggā nâpi[3] taṇḍulā,
iminā agginā pakkaṁ mamaṁ[4] bhutvā vane vasā 'ti. 64.

Tattha mamaṁ[4] bhutvā ti yan taṁ ahaṁ[5] aggiṁ karohîti vadāmi iminā agginā pakkaṁ mamaṁ[4] bhuñjitvā imasmiṁ vane vasa[6], ekassa sasassa sarīraṁ nāma ekassa purisassa yāpanamattaṁ hotîti.

Sakko tassa kathaṁ[7] sutvā attano ānubhāvena ekaṁ aṅgārarāsiṁ[8] māpetvā Bodhisattassa ārocesi. So dabbatiṇasayanato uṭṭhāya tattha gantvā „sace me lomantaresu pāṇakā atthi te mā mariṁsū" 'ti vatvā[9] tikkhattuṁ sarīraṁ vidhūnitvā sakalasarīraṁ[10] dānamukhe datvā[11] laṁghitvā padumapuñje[12] rājahaṁso viya pamuditacitto aṅgārarāsimhi pati. So pana aggi Bodhisattassa sarīre lomakūpamattam pi uṇhaṁ kātuṁ nâsakkhi, himagabbhaṁ paviṭṭho viya ahosi. Atha Sakkaṁ āmantetvā „brāhmaṇa, tayā kato aggi atisītalo mama sarīre lomakūpamattam pi uṇhaṁ kātuṁ na sakkoti, kiṁ nām' etan" ti āha. „Paṇḍita[13], nâhaṁ brāhmaṇo, Sakko aham[14] asmi[15] tava vīmaṁsanatthāya āgato[16]" ti „Sakka, tvaṁ tāva tiṭṭha, sakalo pi ce lokasannivāso maṁ dānena vīmaṁseyya n' eva me adātukāmataṁ[17] passeyyā" 'ti Bodhisatto sīhanadaṁ nadi. Atha naṁ Sakko[18] „sasapaṇḍita, tava guṇo sakalakappaṁ pākaṭo hotū" 'ti pabbataṁ pīḷetvā pabbatarasaṁ ādāya candamaṇḍale sasalakkhaṇaṁ ālikhitvā[19] Bodhisattaṁ āmantetvā tasmiṁ vanasaṇḍe tasmiṁ yeva vanagumbe taruṇadabbatiṇapiṭṭhe nipajjāpetvā attano devaṭṭhānam[20]

[1] Bi -rakuppe. Bd -rakupe. [2] Bid -pento. [3] Cks Bi napi, Bd nampi. [4] Bd maṁsaṁ. [5] Cks yantvaṁ ahaṁ, Bi yenāhaṁ, Bd yena ahaṁ. [6] Bd vasā ti. [7] Bid vacanaṁ. [8] Ck -siṁ. [9] Bid omit vatvā. [10] Ck sakasarī-. [11] Bid thapetvā. [12] Bid -masare. [13] Bid sasapa-. [14] Bid haṁ. [15] Bi adds pi, Bd ti. [16] Bid adds mhi. [17] Cs -kāmaṁ [18] Bid add āha [19] Bid likkhitvā. [20] vasanaṭṭhā-.

eva gato. Te pi cattāro paṇḍitā samaggā sammodamānā sīlaṁ pūretvā[1] uposathakammaṁ katvā yathākammaṁ gatā[2].

Satthā imaṁ desanaṁ[3] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne sabbaparikkhāradānadāyako gahapati sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā uddo Anando ahosi, sigālo Moggallāno, makkaṭo Sāriputto[4], sasapaṇḍito[5] aham evā“ 'ti. Sasajātakaṁ[6].

7. Matarodanajātaka.

Matamatam eva rodathā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññataraṁ Sāvatthi-vāsi-kuṭumbiyaṁ[7] ārabbha kathesi. Tassa kira bhātā kālam akāsi. So tassa kālakiriyāya sokābhibhūto na nahāyati[8] na bhuñjati na vilimpati, pāto va susānaṁ gantvā sokasamappito rodati. Satthā paccūsasamaye lokaṁ olokento tassa sotāpattiphalassa upanissayaṁ disvā „imassa atītakāraṇaṁ āharitvā sokaṁ vūpasametvā sotāpattiphalaṁ dātuṁ ṭhapetvā maṁ añño koci samattho n' atthi, imassa mayā avassayena bhavituṁ vaṭṭatîti“ punadivase pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto[9] pacchāsamaṇaṁ ādāya tassa gharadvāraṁ gantvā „Satthā āgato“ ti sutvā āsanaṁ paññāpetvā „pavesethā[10]“ ti kuṭimbikena vutte[11] pavisitvā paññattāsane[12] nisīdi. Kuṭumbiko[12] pi āgantvā Satthāraṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Atha naṁ Satthā „kiṁ kuṭumbika[13] cintesîti“ āha. „Āma bhante, mama bhātu matakālato paṭṭhāya cintemîti“. „Āvuso, sabbe saṁkhārā aniccā, bhijjitabbayuttakaṁ bhijjati. na tattha cintetabbaṁ, porāṇakapaṇḍitâpi bhātari[14] mate[15] 'bhijjitabbayuttakaṁ bhinnan[16]' ti na cintayiṁsū“ 'ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto asītikoṭivibhave seṭṭhikule nibbatti[17]. Tassa vayappattassa mātāpitaro kālam akaṁsu. Tesu kālakatesu[18] Bodhisattassa bhātā[19] kuṭumbaṁ vicāreti[20]. Bodhisatto taṁ

[1] Bid add dānaṁ datvā [2] Ck Bd gato [3] Bid dhammade- [4] Bid add sakko anuruddho. [5] Bid add pana. [6] Bi adds chathamaṁ, Bd chaṭhaṁ [7] Cs -tiṁ-, Bd -ṭumbikaṁ. [8] Bid niddāyati. [9] Cs -ntaṁ, Bd piṇḍapātaṁ paṭikkanto [10] Cks -sathā. [11] Bid vutto. [12] Bid -tte-. [13] Cs -ti-. [14] Bi -rā. [15] Cks Bi -to. [16] Bid bhijjatī. [17] Bid -ttitva. [18] Bid kālaṅka-. [19] Ck -tu, Cs -tu corr. to -tā. [20] Bid -resi.

nissāya jīvati. So aparabhāge tathārūpena vyādhinā[1] kālaṁ akāsi. Ñātimittāmaccā[2] sannipatitvā bāhā paggayha kandanti rodanti, eko pi sakabhāvena saṇṭhātuṁ nâsakkhi[3]. Bodhisatto pana n' eva kandati na rodati[4]. Manussā „passatha bho, imassa bhātari mate mukhasaṁkocanamattam pi n' atthi, ativiya thaddhahadayo, ‘dve pi koṭṭhāse aham eva paribhuñjissāmîti' bhātu maraṇaṁ icchati[5] maññe“ ti Bodhisattaṁ garahiṁsu. Ñātakâpi „na[6] tvaṁ bhātari mate[7] rodasîti“ garahiṁsu yeva[8]. So tesaṁ kathaṁ sutvā „tumhe attano andhabālabhāvena aṭṭhalokadhamme ajānantā ‘mama bhātā mato' ti rodatha, aham pi marissāmi[9], tumhe pi marissatha, attānam pi[10] ‘mayam pi marissāmā' 'ti kasmā na[11] rodathā[12] 'ti, sabbe saṁkhārā aniccā hutvā na honti[13], ten' eva sabhāvena saṇṭhātuṁ[14] samattho ekasaṁkhāro pi n' atthi, tumhesu andhabālesu aññāṇatāya[15] aṭṭhalokadhamme ajānitvā rodantesu ahaṁ kimatthaṁ rodissāmîti“ vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Matamatam eva rodatha, na hi taṁ rodathā yo marissati,
sabbe va[16] sarīradhārino anupubbena jahanti jīvitaṁ. 65.

2. Devamanussā[17] catuppadā pakkhigaṇā uragā[18] ca bhogino
asmiṁ[19] sarīre anissarā ramamānā va jahanti jīvitaṁ. 66.

3. Evañ calitaṁ asaṇṭhitaṁ sukhadukkhaṁ manujesu apekkhiya[20]
kanditaruditaṁ[21] niratthakaṁ, kiṁ vo sokagaṇâbhikīrare[22]. 67.

4. Dhuttā[23] soṇḍā akatā bālā sūrā vīrā[24] ayogino
dhīraṁ[25] maññanti[26] bālo ti ye[27] dhammassa akovidā ti. 68.

[1] Bid byā-. [2] Bid ñātimittāsuhajjā. [3] Bid add tadā. [4] Bid neva rodati na kandati. [5] Bi icchiti. [6] Bid kiṁ. [7] Bid add na [8] Cks meva. [9] Bi adds tasmā na rodāmi. [10] Bd omits attānam pi. [11] Bid tasmānā. [12] Bid -tha. [13] Bi ni rujhanti in the place of na honti. [14] Bid sandhāretuṁ. [15] Bid aññātabhāve. [16] Bid pi. [17] Bid devā-.. [18] Cks atha. [19] Bi asmī, Bd sakampi, Cks sampi. [20] Bi ave-. [21] Bid -taṁ rodi-. [22] Cks -ṇāhi-. [23] Bid add ca. [24] Bid omit vīrā. [25] Ck dhīra, Cs dhīra corr. to -raṁ. [26] Ck maññanti. [27] Cs yo corr. to ye, Bi yo.

Tattha matamatamevā 'ti mataṁ mataṁ yeva, anupubbenā 'ti attano maraṇavāre sampatte paṭipāṭiyā jahanti jīvitaṁ, na ekato va sabbe maranti. yadi evaṁ mareyyuṁ[1] lokappavatti ucchijjeyya, bhogino ti mahantena sarīrabhogena samannāgatā, ramamānā vā 'ti tattha tattha nibbattā sabbe pi te devādayo sattā attano attano nibbattaṭṭhāne abhiramamānā va anukkaṇṭhitā[2] va jīvitaṁ jahanti, evañcalitan ti evaṁ tīsu bhavesu niccalabhāvassa ca saṇṭhitabhāvassa ca abhāvā[3] calitaṁ asaṇṭhitaṁ, kiṁ vo sokagaṇābhikīrare ti kiṁkāraṇā[4] tumhe sokarāsi abhikiranti ajjhottharanti, dhuttā soṇḍā[5] akatā bālā ti itthidhuttā surādhuttā akkhadhuttā ca surāsoṇḍādayo soṇḍā[6] ca[7] akatabuddhino[8] asikkhitakā[9] ca bālā ti bālena samannāgatā aviddasuno[10] sūrā, ayogino ti ayonisomanasikārassa yoge[11] ayuttatāya ayogino, ayodhino[12] ti pi pātho, kilesamārena saddhiṁ yujjhituṁ asamatthā[13] ti attho, dhīraṁ maññanti bālo ti ye dhammassa akovidā ti ye evarūpā dhuttādayo aṭṭhavidhassa lokadhammassa akovidā te appamattake pi dukkhadhamme uppanne attanā kandamānā rodamānā aṭṭhalokadhamme tattvato na jānitvā[14] ñātimaraṇādīsu akandantaṁ mādisaṁ dhīraṁ paṇḍitaṁ bālo ayaṁ yo[15] na rodatîti maññantîti.

Evaṁ Bodhisatto tesaṁ dhammaṁ desetvā sabbe pi te nissoke akāsi.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā mahājanassa dhammaṁ desetvā nissokakarapaṇḍito[16] aham evā" 'ti. Matarodanajātakaṁ[17].

8. Kaṇaverajātaka.

Yantaṁ vasantasamaye ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyikapalobhanaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Indriyajātake āvibhavissati. Satthā pana taṁ bhikkhuṁ „pubbe[18] tvaṁ[19] etaṁ nissāya asinā sīsacchedanaṁ[20] paṭilabhîti[21]" vatvā[22] atītaṁ āhari:

[1] Cks mā-. [2] Cks anuka-. [3] Bi add ti, Bd ca. [4] Cks -naṁ. [5] Cks omit soṇḍā. [6] Bid omit dayo soṇḍā. [7] Bid add attasoṇḍā ca cattāro soṇḍādayo soṇḍā. [8] Bid add ca. [9] Bi asakkhitaka, Bd -tatāvā. [10] Bid avinda-. [11] Bid -kāresu surāyogesu. [12] Bid ayoniso. [13] Bid -ttho. [14] Ck -dhammenattano, Cs -dhammena attano, Bi -dhammehi tatthato jānitvā, Bd -dhammehi atthato ājānitvā. [15] Bid omit yo. [16] Bid nissokabhāvakara-. [17] Bid add sattamaṁ. [18] Bid add pi. [19] Bid add bhikkhu. [20] Bi -di, Bd -nādi. [21] Bi -bhatīti, Bd labhasīti. [22] Bid add tena yācito.

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Kāsigāmake[1] ekassa gahapatikassa ghare coranakkhattena jāto vayappatto corikaṁ[2] katvā jīvikaṁ kappento loke pākaṭo ahosi sūro nāgabalo, koci naṁ gaṇhituṁ nâsakkhi. So ekadivasaṁ ekasmiṁ seṭṭhighare sandhiṁ chinditvā bahuṁ dhanaṁ avahari[3]. Nāgarā rājānaṁ upasaṁkamitvā „deva, eko mahācoro nagaraṁ vilumpati, taṁ gaṇhāpethā[4]" 'ti vadiṁsu[5]. Rājā tassa gahaṇatthāya nagaraguttikaṁ āṇāpesi. So rattibhāge tattha tattha vaggabandhanena[6] manusse ṭhapetvā naṁ[7] sabhogaṁ[8] gāhāpetvā rañño ārocesi. Rājā „sīsam assa chindathā[9]" 'ti nagaraguttikaṁ ñeva āṇāpesi. Nagaraguttiko naṁ[10] pacchābāhaṁ[11] gāḷhabandhanaṁ[12] bandhāpetvā gīvāy' assa rattakaṇaveramālaṁ[13] laggetvā sīse iṭṭhakacuṇṇaṁ okiritvā catukke catukke kasāhi tāḷāpento kharassarena paṇavena[14] āghātanaṁ neti. „Imasmiṁ kira nagare vilopakhādako[15] coro gahito" ti sakalanagaram saṁkhubhi. Tadā ca Bārāṇasiyaṁ sahassaṁ gaṇhantī Sāmā nāma gaṇikā hoti rājavallabhā pañcasatavaṇṇadāsīparivārā, sā[16] pāsādatale vātapānaṁ vivaritvā ṭhitā naṁ[17] niyyamānaṁ passi. So pana abhirūpo pāsādiko ativiya sobhaggappatto devavaṇṇī[18] sabbesaṁ matthakena paññāyati. Sā niyyamānaṁ[19] disvā va paṭibaddhacittā hutvā „kena nu kho upāyenâhaṁ imaṁ purisaṁ attano sāmikaṁ kareyyan" ti cintayantī[20] „atth' eso upāyo" ti attano atthacarikāya ekissā hatthe nagaraguttikassa sahassaṁ pesesi[21]: „ayaṁ coro Sāmāya bhātā, aññatra Sāmāya añño etassa nissayo[22] n' atthi, tumhe kira idaṁ sahassaṁ gahetvā etaṁ

[1] Bid -gāme. [2] Bid corakammaṁ. [3] Bi āhari, Bd ahāri. [4] Bid -pehī. [5] Bid add taṁ sutvā. [6] Bid -bandhena. [7] Bid taṁ [8] Bi sahoḍhacoraṁ, Bd sahodhaṁcoraṁ. [9] Bid chindā. [10] Bid taṁ. [11] Cs -bālhaṁ corr. to -bāḷhaṁ, Bi -bāhuṁ. [12] Cs galha- corr to gāḷha- [13] Bd rattakanavira-. [14] Ck pana-, Cs pana- corr. to paṇa- [15] Cs -kādako, Bid vilopako. [16] Bid omit sā. [17] Bi ṭhitā pā. Bd ṭhitā ti. [18] Bid -vaṇṇo viya. [19] Bid sāmā taṁ, Cs sā niyyamanā corr. to -naṁ. [20] Bi paṭhayanti, Bd pattharanti. [21] Bi dāpesi, Cs pesi. [22] Bid avassayo.

vissajjethā" 'ti. Sā[1] tathā akāsi. Nagaraguttiko „ayaṁ coro[2] pākaṭo, na sakkā etaṁ evaṁ vissajjetuṁ, aññaṁ pana manussaṁ labhitvā imaṁ paṭicchannayānake nisīdāpetvā pesetuṁ sakkā" ti āha. Sā gantvā tassā ārocesi. Tadā pan' eko seṭṭhiputto Sāmāya paṭibaddhacitto devasikaṁ[3] sahassaṁ deti, so taṁ divasam pi suriyatthaṁgamanavelāya sahassaṁ ganhitvā taṁ gharaṁ agamāsi. Sāmâpi sahassabhaṇḍikaṁ gahetvā ūrūsu[4] ṭhapetvā parodantī nisinnā hoti „kim etan" ti ca[5] vuttā[6] „sāmi, ayaṁ coro mama bhātā, ahaṁ nīcakammaṁ karomîti mayhaṁ santikaṁ na eti, nagaraguttikassa pahite[7] „sahassaṁ labhamāno vissajjessāmîti" sāsanaṁ pesesi, idāni imaṁ sahassaṁ ādāya nagaraguttikassa santikaṁ gacchantaṁ[8] na labhāmîti". So tassā paṭibaddhacittatāya „ahaṁ gamissāmîti" āha. „Tena hi tayā ābhatam[9] eva gahetvā gacchāhîti". So taṁ gahetvā nagaraguttikassa gehaṁ ganchi[10]. So taṁ seṭṭhiputtaṁ paṭicchannaṭṭhāne ṭhapetvā coraṁ paṭicchannayānake[11] nisīdāpetvā Sāmāya pahiṇitvā[12] „ayaṁ coro raṭṭhe pākaṭo, samandhakāraṁ[13] tāva hotu, atha naṁ manussānaṁ paṭisallānavelāya[14] ghātāpessāmîti" apadesaṁ katvā muhuttaṁ vītināmetvā manussesu paṭisallīnesu seṭṭhiputtaṁ mahantenârakkhena[15] āghātanaṁ netvā asinā sīsaṁ chinditvā sarīraṁ sūlaṁ[16] āropetvā nagaraṁ pāvisi. Tato paṭṭhāya Sāmā aññesaṁ hatthato kiñci na ganhāti[17]. Ten' eva saddhiṁ abhiramamānā vicarati. So cintesi „sace ayaṁ aññasmiṁ paṭibaddhacittā bhavissati mam pi mārāpetvā[18] tena saddhim abhiramissati, accantamittadubbhinī[19] esā, mayā idha avasitvā khippaṁ palāyituṁ vaṭṭatîti[20]". Gacchanto[21] pana „tuccha-

---

[1] Bid add gantva. [2] Bid add nagare. [3] Bid repeat de-. [4] Ck ūrusu, Cs urusu corr. to ūrusu, Bi urusu, Bd urúsu. [5] Bi omits ca. [6] Bid vutte. [7] Bid -taṁ. [8] Bd gantuṁ. [9] Bid áha-. [10] Bid gacchati. [11] Bid -yāne. [12] Ck -ni-, Cs pahani- corr. to pahaṇi-, Bi paṭinitvā, Bd pahinetvā. [13] Cks -raṁ, Bi mantakāraṁ, Bd tamandhakāraṁ. [14] Cks -llī-. [15] Bid -narak-. [16] Bid sule. [17] Bid ganhi [18] Cs Bd māretvā, Bi hanāpetvā. [19] Bid accantaṁ. [20] Bid vaṭṭati. [21] Bid add ca.

hattho agantvā etissā ābharaṇabhaṇḍaṁ gahetvā gacchissāmîti“ cintetvā ekasmiṁ divase taṁ āha: „bhadde, mayaṁ pana pañjare[1] mittakukkuṭo[2] viya niccaṁ ghare[3] homa, ekadivasaṁ uyyānakīḷaṁ karissāmā[4]“ 'ti. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭiccitvā khādanīyabhojanīyādīni[5] sabbaṁ paṭiyādetvā sabbābharaṇapatimaṇḍitā tena saddhiṁ paṭicchannayāne nisīditvā uyyānaṁ[6] agamāsi. So[7] tāya saddhiṁ kīḷanto „idāni mayhaṁ palāyituṁ vaṭṭatîti“ tāya saddhiṁ kilesaratiyā ramitukāmo viya ekaṁ kaṇaveragacchantaraṁ[8] pavisitvā tam āliṅganto viya nippīḷetvā[9] visaññaṁ katvā pātetvā sabbābharaṇāni omuñcitvā tassā yeva uttarāsaṅge[10] bandhitvā bhaṇḍikaṁ khandhe ṭhapetvā uyyānavatiṁ laṁghitvā pakkāmi. Sâpi paṭiladdhasaññā[11] uṭṭhāya paricārikānaṁ santikaṁ āgantvā „ayyaputto kahan“ ti pucchi. „Na jānāma ayye“ ti. „Maṁ matā ti saññāya bhāyitvā palāto bhavissatîti“ anattamanā hutvā tato va[12] gehaṁ gantvā „mama piyasāmikassa diṭṭhakāle[13] yeva alaṁkatasayane[14] sayissāmîti“ bhūmiyaṁ nipajjitvā tato paṭṭhāya manāpasāṭakaṁ[15] na[16] nivāseti dve bhattāni na bhuñjati gandhamāladīni na paṭisevati[17], „yena kenaci upāyena ayyaputtaṁ pariyesitvā pakkosāpessāmîti“ naṭe[18] pakkosāpetvā sahassaṁ adāsi, „kiṁ karoma ayye“ ti vutte „tumhākaṁ agamanaṭṭhānaṁ nāma n' atthi, tumhe gāmanigamarājadhāniyo gantvā[19] samajjaṁ katvā samajjamaṇḍale[20] paṭhamam eva imaṁ gītaṁ gāyeyyāthā“ 'ti naṭe sikkhāpentī[21] paṭhamaṁ gāthaṁ vatvā „tumhehi imasmiṁ gītake[22] gīte sace ayyaputto tasmiṁ parisantare bhavissati tumhehi saddhiṁ kathessati,

[1] B^{id} pañcare. [2] B^{id} pakkhitaku-. [3] B^{id} add yeva. [4] B^{id} kīḷissāmā [5] C^{k} -niyabhojaniyādi, C^{s} -niyabhojaniyādi corr. to -nīya-, B^{i} khādanīyabhojanīyādī, B^{d} -niyabhojaniyādini. [6] C^{ks} -nam. [7] B^{id} add tattha. [8] B^{id} kanavīra-. [9] B^{id} nippili- [10] B^{id} -gena. [11] B^{id} -saññī. [12] B^{id} yeva. [13] B^{d} adiṭhakālato paṭhāya, B^{i} diṭhakālato pathāyeva. [14] B^{id} alaṅkatasayanena. [15] B^{id} amanāpaṁ sā-. [16] B^{id} omit na. [17] B^{id} na sevati. [18] C^{s} adds pakkosāpessāmīti. [19] B^{id} yeva carantā in the place of gantvā. [20] C^{ks} -ḷje. [21] all four MSS. -ti. [22] C^{s} -kehi.

ath' assa mama ārogabhāvaṁ[1] kathetvā taṁ ādāya gaccheyyātha[2], noce āgacchati sāsanaṁ peseyyāthā" 'ti paribbayaṁ datvā naṭe uyyojesi. Te Bārāṇasito nikkhamitvā tattha tattha samajjaṁ karontā[3] ekaṁ paccantagāmakaṁ gamiṁsu[4]. So pi coro palāyitvā tattha vasati. Te tattha samajjaṁ karontā paṭhamam eva gītakaṁ gāyiṁsu:

1. Yan taṁ vasantasamaye kaṇaveresu[5] bhānusu
Sāmaṁ bāhāya pīḷesi sā.taṁ ārogyam abruvîti[6]. 69.

Tattha kaṇaveresū 'ti kaṇaveresu[7], bhānusū 'ti[8] rattarattānaṁ[9] pupphānaṁ pabhāya sampannesu[10], Sāman ti evaṁnāmakaṁ[11], pīḷesîti kilesaratiyā ramitukāmo āliṅganto pīḷesi, sā tan ti sā Sāmā ti ārogā[12], tvaṁ pana matā ti saññāya bhīto palāyi, tena[13] sā attano ārogyaṁ[14] abruvîti[6] kathesi[15] ārocesîti attho

Coro taṁ sutvā[16] naṭaṁ upasaṁkamitvā „tvaṁ 'Sāmā[17] jīvatîti' vadati[18], ahaṁ pana na saddahāmîti" tena saddhiṁ sallapanto dutiyaṁ gātham āha:.

2. Ambho na[19] kira[20] saddheyyaṁ[21] yaṁ vāto pabbataṁ vahe,
pabbataṁ ce vahe vāto[22] sabbam pi paṭhaviṁ vahe,
yattha Sāmā kālakatā[23] sāmaṁ[24] ārogyam abruvîti[6]. 70.

Tass' attho: ambho naṭa idaṁ kira na saddhātabbaṁ[25] yaṁ[26] vāto tiṇapaṇṇāni[27] viya pabbataṁ vaheyya, sace hi so pabbataṁ[28] vaheyya sabbam pi paṭhaviṁ vaheyya. yathā c' etaṁ asaddheyyaṁ[29] tathā idan ti, yattha Sāmā kālakatā[30] sāmaṁ ārogyaṁ abruvîti[31] kiṁkāraṇā saddheyyaṁ[32], matā nāma na kassaci sāsanaṁ pesentîti[33].

[1] Bi ārogya-, Bd arogya-. [2] Bid āg-. [3] Bi kārentā, Bd karontī. [4] Bid aga-. [5] Bd kana-. [6] Bid -bra-. [7] Bi kaṇateviresu. [8] Bd tattha kanaveresu bhānusu ti kanaviresu. [9] Bid rattavaṇṇānaṁ. [10] Cks pabhā sa-. [11] Bid -mi-. [12] Bid ārogyaṁ. [13] Bd omits te [14] Bid ar-. [15] Cks -sīti [16] Bid taṁ sutvā coro. [17] Cks sāmaṁ. [18] Bid kathesi. [19] Bid naṭa. [20] Bi omits kira. [21] Bi na saddaheyyuṁ, Cks Bd na saddhaheyya. [22] Bid cevasovāto, Cks cevahovāto. [23] Bid kālaṅka-. [24] Cks mam. [25] Bi saddaheyyaṁ na saddatabbaṁ, Bd saddhaheyyaṁ na saddhahetabbaṁ [26] Cks yo. [27] Ck tina-, Cs tiṇapannāni. [28] Ck sabbato taṁ, Cs pabbato taṁ; sace hi so pabbataṁ vaheyya wanting in Bi. [29] Bi asaddaheyyaṁ, Bd asaddhaheyyaṁ. [30] Bid kālaṁkatā ti yā nāma sāmā kālaṁ katā. [31] Bid abraviti, Cks pucchatīti. [32] Bi saddaheyyuṁ, Bd saddhaheyyuṁ. [33] Bid pesesiti.

Tassa vacanaṁ sutvā naṭo tatiyaṁ gātham āha:

3. Na c' eva sā[1] kālakatā[2], na ca sā aññam icchati,
ekabhattakinī[3] Sāmā tam evam[4] abhikaṁkhatîti. 71.

Tattha tamevam[4] abhikaṁkhatîti aññaṁ purisaṁ na icchati. taṁ ñeva kaṁkhati icchati pattheti

Taṁ sutvā coro „sā jīvatu[5] mā vā na tāya mayhaṁ attho“ ti vatvā catutthaṁ gātham āha:

4. Asanthutaṁ[6] maṁ cirasanthutena[7]
nimini[8] Sāmā adhuvaṁ dhuvena,
mayâpi Sāmā nimineyya aññaṁ,
ito ahaṁ dūrataraṁ gamissan ti. 72.

Tattha asanthutan[9] ti akatasaṁsaggaṁ, cirasanthutenā[7] 'ti cirakatasaṁsaggena[10], niminîti[11] parivattesi, adhuvaṁ dhuvenā ti mam adhuvaṁ tena dhuvasāmikena parivattetuṁ[12] nagaraguttikassa sahassaṁ[13] datvā maṁ gaṇhîti attho, mayâpi Sāmā nimineyya[14] aññan ti sā[15] Sāmā mayâpi aññaṁ sāmikaṁ parivattetvā gaṇheyya, ito ahaṁ dūrataraṁ gamissan ti yattha na sakkā tassā[16] sāsanaṁ vā pavattiṁ vā sotuṁ tādisaṁ dūrataraṁ ṭhānaṁ gamissaṁ, tasmā mama ito aññattha gatabhāvaṁ tassā ārocethā ti vatvā tesaṁ passantānaṁ ñeva gālhataraṁ parinivāsetvā[17] vegena palāyi.

Naṭā gantvā tena katakiriyaṁ tassā kathayiṁsu. Sā vippaṭisārī hutvā attano pakatiyā eva[18] vītināmesi.

Satthā imaṁ desanaṁ[19] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā[20] seṭṭhiputto ayaṁ bhikkhu ahosi, Sāmā purāṇadutiyikā[21], coro pana aham evā“ 'ti. Kaṇaverajātakaṁ[22].

[1] Bid sāmā. [2] Bid kālaṁka-. [3] Cks -ttikinī, Bi -bhattakiṇi, Bd -bhattakini. [4] Bid eva. [5] Bid add vā. [6] Bid asaṇṭhataṁ. [7] Bid -saṇṭha-. [8] Ck niminti, Cs nimitti. [9] Cks nasanthutan [10] Bid ciraṁ-. [11] Ck nimintīti, Cs nimittīti, Bi nipiniti, Bd nimiṇiti. [12] Bid -ttituṁ. [13] Cks omit sahassaṁ. [14] Ck mineyya, Cs tivineyya. [15] Bid omit sā. [16] Bi khayā, Bd mayā. [17] Bid nivā-. [18] Cks ceva. [19] Bid dhammade-. [20] Bid add so. [21] Bid porā-. [22] Bi kaṇḍadhūvera, Bd kanavera-, both add aṭhamaṁ.

9. Tittirajātaka.

Susukhaṁ vata jīvāmîti[1]. Idaṁ Satthā Kosambiyaṁ nissāya Badarikārāme viharanto Rāhulattheraṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā Tipallatthajātake vitthāritam eva. Dhammasabhāyaṁ pana bhikkhūhi[2] „āvuso Rāhulo sikkhakāmo kukkuccako ovādakkhamo“ ti tassâyasmato guṇakathāya samuṭṭhitāya Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Rāhulo sikkhākāmo kukkuccako ovādakkhamo yevā“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāya sabbasippāni uggaṇhitvā nikkhamma Himavantapadese isipabbajjaṁ pabbajitvā abhiññā[3] ca[4] samāpattiyo ca nibbattetvā jhānakīḷaṁ kīḷanto ramaṇīye vanasaṇḍe vasitvā loṇambilasevanatthāya aññataraṁ paccantagāmakaṁ agamāsi. Tatra naṁ manussā disvā pasannacittā aññatarasmiṁ araññe paṇṇasālaṁ kāretvā paccayehi upaṭṭhahantā vāsesuṁ[5]. Tadā tasmiṁ gāmake eko sākuṇiko ekaṁ dīpatittiraṁ[6] gahetvā suṭṭhu sikkhāpetvā pañjare pakkhipitvā paṭijaggati. So taṁ araññaṁ netvā tassa saddenâgatāgate tittire gaṇhati[7]. Tittiro[8] „maṁ[9] nissāya bahū mama ñātakā nassanti, mayh' etaṁ pāpan“ ti nissaddo ahosi. So tassa nissaddabhāvaṁ ñatvā veḷupesikāya naṁ sīse paharati. Tittiro dukkhāturatāya[10] saddaṁ karoti. Evaṁ so sākuṇiko tan[11] nissāya tittire[12] gahetvā jīvikaṁ kappesi. Atha so tittiro cintesi: „ime marantū 'ti mayhaṁ cetanā n' atthi, paṭiccakammaṁ pana maṁ phusati, mayi saddaṁ akaronte ete nâdhigacchanti karonte yevâgacchanti[13], āgatāgate ayaṁ gahetvā jīvitakkhayaṁ pāpesi, atthi nu kho ettha mayhaṁ pāpaṁ n' atthîti“ so tato paṭṭhāya „ko nu kho imaṁ

---

9. Cfr. supra Vol. I p. 160. [1] C^s mā ti. [2] B^i dh. kathaṁ samuṭhāpesuṁ, B^d bhikkhū dh. kathaṁ samuṭhāpesi. [3] B^{id} pañca abhiññāyo. [4] B^d adds aṭha, B^i atta. [5] B^{id} vāsāpesum. [6] B^{id} dīpakati-. [7] B^i gahetvā vikiṇitvā jīvitakkhayaṁ kappesi, B^d gahetvā vikinetvā jivitaṁ kappesi [8] B^{id} add cintesi. [9] B^{id} add ekaṁ. [10] B^{id} dakkhābhitu-. [11] B^{id} taṁ. [12] C^k -ro, C^s -ro corr. to -re. [13] B^{id} yeva āg-.

kammaṁ[1] chindeyyā" 'ti tathārūpaṁ paṇḍitaṁ upadhārento carati. Ath' ekadivasaṁ so sākuṇiko bahuke[2] tittire gahetvā pacchiṁ pūretvā „pānīyaṁ pivissāmîti" Bodhisattassa assamaṁ gantvā taṁ pañjaraṁ Bodhisattassa santike ṭhapetvā pānīyaṁ pivitvā vālukātale[3] nipanno niddaṁ okkami. Tittiro tassa niddam okkantabhāvaṁ[4] ñatvā „mama kaṁkhaṁ imaṁ tāpasaṁ pucchissāmi, jānanto me kathessatîti" pañjare nipanno yeva taṁ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Susukhaṁ vata jīvāmi, labhāmi c' eva bhuñjituṁ
paripanthe[5] ca[6] tiṭṭhāmi, kā su[7] bhante gatī maman[8] ti. 73

Tattha susukhaṁ vatā[9] 'ti ahaṁ bhante imaṁ sākuṇikaṁ nissāya suṭṭhu sukhaṁ jīvāmi, labhāmi c' evā 'ti yathārucitaṁ[10] khādaniyabhojaniyaṁ[11] bhuñjitum pi labhāmi, paripanthe[12] cā 'ti api ca kho yattha mama ñātakā mama saddena āgatāgatā vinassanti tasmiṁ[13] paripanthe tiṭṭhāmi, kā su[14] bhante[15] ti kā[16] nu kho bhante mama gati kā nipphatti bhavissatîti pucchi.

Tassa pañhaṁ vissajjanto[17] Bodhisatto dutiyaṁ gātham āha:

2. Mano ce te[18] na-ppaṇamati pakkhi pāpassa kammuno
avyāvaṭassa[19] bhadrassa na pāpam upalippatîti[20]. 74.

Tattha pāpassa kammuno ti yadi tava mano pāpakammassa atthāya[21] na paṇamati pāpakaraṇe tanninno[22] tappoṇo tappabbhāro na hoti, avyāvaṭassā[23] 'ti evaṁ sante[24] pāpakammakaraṇatthāya avyāvaṭassa[25] ussukkaṁ anāpannassa tava bhadrass' eva[25] sato[26] pāpaṁ na upalippati[27] na allīyatîti.

Taṁ sutvā tittiro tatiyaṁ gātham āha:

3. Ñātako no nisinno ti bahu[28] āgacchate[29] jano,
paṭiccakammaṁ phusati, tasmiṁ me saṁkate mano ti. 75.

Tass' attho: bhante sac' ahaṁ saddaṁ na[30] kareyyaṁ ayaṁ tittirajano na āgaccheyya[31], mayi pana saddaṁ karonte ñātako no nisinno ti ayaṁ bahujano

---

[1] B^{i} imaṁ kaṅkha, B^{d} idaṁ kaṅkhaṁ. [2] B^{id} bahu. [3] C^{k} vāli-. [4] B^{id} niddaṁ okkamanabhā-. [5] B^{i} -paṇḍe, B^{d} -panthe. [6] C^{s} ca corr. to va, B^{i} va. [7] B^{id} nu. [8] B^{i} ma, B^{d} mamā. [9] B^{id} vata jīvāmī [10] C^{ks} -cinaṁ. [11] B^{id} -niyaṁbhoja-. [12] B^{id} -panthe. [13] B^{id} omit tasmiṁ. [14] C^{ks} sum, B^{id} nu. [15] B^{id} gati. [16] C^{k} ko, B^{id} kiṁ. [17] B^{i} -jjento. [18] C^{k} manomane, C^{s} mano cane? [19] B^{i} ajhāvatassa, B^{d} abyāvatassa. [20] C^{s} B^{id} -limpa-. [21] B^{id} -ssatthāya. [22] C^{ks} ninno. [23] B^{id} abyāvata-. [24] C^{ks} santo. [25] B^{id} bhadrassa suddhasseva. [26] C^{s} tato. [27] B^{id} -limpa-. [28] C^{k} -ū. [29] B^{id} -ti. [30] C^{ks} omit na. [31] C^{ks} -yyaṁ.

āgacchati, taṁ āgatāgataṁ luddo gahetvā jīvitakkhayaṁ pāpento maṁ[1] paṭicca maṁ nissāya etaṁ[2] pāṇātipātakammaṁ[3] phusati paṭilabhati vindati, tasmiṁ maṁ paṭicca kate pāpe mama nu kho etaṁ pāpan ti evaṁ me mano saṁkati parisaṁkati kukkuccaṁ āpajjatîti

Taṁ sutvā Bodhisatto catutthaṁ gātham aha:

4. Paṭiccakammaṁ na[4] phusati mano ce na-ppadussati,
appossukkassa bhadrassa na pāpam upalippatîti. 76.

Tass' attho: yadi tava pāpakiriyāya mano na-ppadussati[5] tanninno tappoṇo tappabbhāro[6] na hoti, evaṁ sante luddena āyasmantaṁ paṭicca katam pi[7] pāpakammaṁ taṁ na phusati na allīyati, pāpakiriyāya hi appossukkassa nirālayassa bhadrassa parisuddhassa[8] sato tava pāṇātipātacetanāya[9] abhāvā taṁ pāpaṁ na upalippatîti[10] tava cittaṁ na allīyatîti[11]

Evaṁ Mahāsatto tittiraṁ saññāpesi. So pi taṁ nissāya nikkukkucco ahosi. Luddo pabuddho Bodhisattaṁ vanditvā pañjaraṁ ādāya pakkāmi.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā tittiro Rāhulo ahosi, tāpaso pana aham evā“ 'ti. Tittirajātakaṁ[12].

10. Succajajātaka.

Succajaṁ vata naccajîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ kuṭumbikaṁ ārabbha kathesi. So kira „gāmake uddhāraṁ sādhessāmîti[13]“ bhariyāya saddhiṁ tattha gantvā sādhetvā[14] sakaṭaṁ[15] āharitvā „pacchā nessāmîti“ ekasmiṁ kule ṭhapetvā puna Sāvatthiṁ gacchanto antarāmagge ekaṁ pabbataṁ addasa. Atha naṁ bhariyā āha: „sace sāmi ayaṁ pabbato suvaṇṇamayo bhaveyya dadeyyāsi pana me kiñcîti“. „Kâsi tvaṁ, na kiñci dassāmîti“. Sā tāva[16] „thaddhahadayo vatâyaṁ, pabbate[17] suvaṇṇamaye[18] jāte[19] pi mayhaṁ kiñci na dassatîti“ anattamanā ahosi. Te Jetavana-samīpaṁ āgantvā „pānīyaṁ pivissāmā“ 'ti vihāraṁ pavisitvā pānīyaṁ piviṁsu.

[1] Bid omit maṁ. [2] Bid evaṁ [3] Cks -taṁka-, Bid pāṇātipātapāpak- [4] Bid na paticca-. [5] Bi yadi tava mano pakiriyāya mano padussati, Bd yadi tava mano pāpakiriyāya mano nappadussati corr to y. t. m p. n. [6] Bid omit tappabbhāro. [7] Bid kataṁ. [8] Bid -sseva. [9] Bid pāpacetanāya. [10] Bid -limpa-. [11] Bd alliyati, Bi omits tava cittaṁ na a. [12] Bid add navamaṁ. [13] Cs sāde-, Bid sodhe-. [14] Bid sodhe-. [15] Ck -taṁ, Bi sodha, Bd sodhakaṁ. [16] Bid yavā. [17] Ck Bid -to, Cs -to corr. to -te, Bid add kira. [18] Bid -yo. [19] Bid -to.

Satthâpi paccūsakāle yeva tesaṁ sotāpattiphalassa upanissayaṁ disvā āgamanaṁ olokayamāno[1] gandhakuṭipariveṇe nisīdi chabbaṇṇabuddharasmiyo vissajjento. Te pi pānīyaṁ pivitvā āgantvā Satthāraṁ vanditvā nisīdiṁsu. Satthā tehi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā „kahaṁ gat' atthā" 'ti pucchi[2]. „Amhākaṁ[3] uddhāraṁ sādhanatthāya[4] bhante" ti. „Kiṁ upāsike tava sāmiko tuyhaṁ hitapāṭikaṁkhī[5] upakāran te karotîti". „Bhante, ahaṁ imasmiṁ sasnehā[6], ayaṁ pana mayhaṁ[7] nisneho[8], ajja mayā pabbataṁ disvā 'sac' āyaṁ[9] suvaṇṇamayo assa kiñci me dadeyyāsîti[10]' vutto[11] 'kâsi tvaṁ, na kiñci dassāmîti' āha, evaṁ thaddhahadayo ayan" ti. „Upāsike, evan nām' esa vadeti[12], yadā pana tava guṇe[13] sarati[14] tadā sabbissariyaṁ tava[15] detîti" vatvā „kathetha bhante" ti tehi yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa sabbakiccakārako amacco ahosi. Ath' ekadivasaṁ rājā puttaṁ uparājānaṁ upaṭṭhānaṁ āgacchantaṁ disvā „ayaṁ mam' antare[16] dusseyyā 'ti[17]" taṁ pakkositvā[18] „tāta, yāvâhaṁ jīvāmi tāva nagare vasituṁ na lacchasi, aññattha vasitvā mam' accayena rajjaṁ kārehîti" āha. So „sādhū" 'ti pitaraṁ vanditvā jeṭṭhabhariyāya[19] saddhiṁ Bārāṇasito nikkhamitvā paccantaṁ gantvā araññe[20] paṇṇasālaṁ māpetvā vanamūlaphalena[21] yāpento vihāsi[22]. Aparabhāge rājā kālam akāsi. Uparājā nakkhattaṁ olokento tassa kālakatabhāvaṁ[23] ñatvā Bārāṇasiṁ āgacchanto antarāmagge ekaṁ pabbataṁ addasa. Atha naṁ bhariyā āha: „sace deva ayaṁ pabbato suvaṇṇamayo assa[24] deyyāsi me kiñcîti[25]. „Kàsi tvaṁ, na kiñci dassāmîti". Sā „ahaṁ imaṁ sinehena cajituṁ asakkontī[26] araññaṁ pāvisiṁ[27], ayañ ca evaṁ vadati, ativiya

---

[1] Bid -ki- [2] Bid pucchitvā. [3] Bi tumhākaṁ gāmakaṁ, Bd amukaṁ gāmakaṁ. [4] Bid sodha- [5] Bid hitaṁ paṭikaṅkhāti. [6] Bid sinehā. [7] Bid mayi. [8] Bid nisinneho, and add ahosi. [9] Bid add pabbato. [10] Ck deyyāsīti, Cs deyyāsīti corr. to dade-, Bd dasseyyāsiti. [11] Bid vutte [12] Bid vadasi. [13] Bid -naṁ. [14] Bi sari [15] Bid omit tava. [16] Bi mama antebuddhara, Bd mama antepūre. [17] Cks -yyāsīti, Bid dubbheyyāsīti. [18] Bid -sāpetvā. [19] Bi jeṭhikāya bha-, Bd jeṭhibha-. [20] Bid add pavisitvā. [21] Bid -phalāphalebi. [22] Bi vassi. [23] Bid kālaṅka-. [24] Cks ada. [25] Bid add āha [26] Ck snehenamapijituṁ-, Cs snehena cchijjitu- corr to -cajituṁ-? Bi imassa sinnehaṁ chindituṁ na sakkomā ti, Bid imassa sinehaṁ chindituṁ na sakkomi ti. [27] Ck Bid -si, Cs -si corr. to -siṁ

thaddhahadayo, rājā hutvâpi esa mayhaṁ kiṁ kalyāṇaṁ karissatîti“ anattamanā ahosi. So āgantvā rajje patiṭṭhito taṁ aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi, idaṁ yasamattakam eva adāsi, uttariṁ[1] pana sakkārasammāno[2] n' atthi, tassā atthibhāvam pi[3] na jānāti. Bodhisatto „ayaṁ devī imassa rañño upakārikā dukkhaṁ agaṇetvā araññe vāsaṁ vasi, ayaṁ pan' etaṁ agaṇetvā aññāhi[4] saddhiṁ abhiramanto carati[5], yathā[6] esā sabbissariyaṁ labhati tathā[7] karissāmîti“ cintetvā ekadivasaṁ taṁ upasaṁkamitvā vanditvā evam aha: „devi[8], mayaṁ tumhākaṁ santikā piṇḍabhattam[9] pi na labhāma, kasmā amhesu pamajjitvā[10] ativiya thaddhahaday' atthā[11]“ 'ti āha. „Tāta, sac' ahaṁ attanā labheyyaṁ tuyham pi dadeyyaṁ, alabhamānā pana kiṁ dassāmi, rājâpi mayhaṁ idāni kiṁ nāma dassati[12], so antarāmagge 'imasmiṁ pabbate sovaṇṇamaye[13] jāte mayhaṁ kiñci dassasîti[14]' vutto[15] 'kâsi tvaṁ, na kiñci dassāmîti' āha“. „Kiṁ pana rañño santike imaṁ kathaṁ kathetuṁ sakkhissathā“ 'ti. „Kiṁ na sakkhissāmi[16] tātā[17]“ 'ti. „Tena hi ahaṁ rañño santike ṭhito pucchissāmi, tumhe katheyyāthā[18]“ 'ti[19]. „Sādhu tātā“ 'ti. Bodhisatto deviyā rañño upaṭṭhānaṁ katvā[20] ṭhitakāle āha: „nanu ayye mayaṁ tumhākaṁ santikā kiñci na labhāmā“ 'ti. „Tāta, ahaṁ labhamānā[21] tuyhaṁ kiñci dassāmîti[22], rājâpi idāni mayhaṁ kiṁ nāma dassati, so araññato āgamanakāle ekaṁ pabbataṁ disvā 'sac' āyaṁ suvaṇṇapabbato[23] assa kiñci me dadeyyāsîti' vutto[24] 'kâsi tvaṁ, na kiñci dassāmîti' supariccajam pi na cajîti[25]“.

[1] C^{ks} -rim, B^{id} -ri. [2] B^{id} sammānasakkāro. [3] B^{id} -vaṁ. [4] C^{k} aṁñāsi, C^{s} aṁñāsi corr. to -hi. [5] B^{id} vicarati [6] B^{id} add ca. [7] B^{i} tathā evaṁ, B^{d} tatheva. [8] C^{k} B^{id} -vī. [9] B^{id} piṇḍapātamattam. [10] B^{id} -ittha. [11] B^{i} -yā attā. B^{d} -yā. [12] B^{d} kiṁ nāma dātuṁ sakkhissati tātā ti. [13] B^{id} su-. [14] C^{ks} B^{i} -tīti, B^{d} -siti. [15] B^{id} vutte. [16] C^{k} -ssāti, C^{s} -ssāti corr to -ssati. [17] B^{i} omits kiṁ na sakkhisāmi tātā. [18] C^{ks} -yyathā. [19] B^{id} add sā. [20] B^{i} āgaṁtvā. [21] B^{id} ala-. [22] B^{d} tuyhaṁ dadeyyaṁ ahameva kiñci na labhāmi tuyhaṁ ki dassāmā ti. [23] B^{d} sace ayaṁ pabbato suvaṇṇamayo, B^{i} sacāhaṁ pappato su-. [24] B^{id} -tte. [25] C^{k} nacchīti, C^{s} nacchini corr. to nacajīni, B^{i} na cajjati, B^{d} na sajjiti.

Etam atthaṁ dīpentī paṭhamaṁ gātham āha:

1. Succajaṁ vata na-ccaji[1] vācāya adadaṁ[2] giriṁ,
kiṁ hi tass' acajantassa[3] vācāya adada[4] pabbatan ti. 77.

Tattha succajaṁ vatā 'ti sukhena cajituṁ sakkuṇeyyam[5] pi na caji[6], adadan ti vacanamattenâpi pabbataṁ adadamāno, kiṁ hi[7] tassa cajantassā[8] 'ti[9] tassa nām' etassa mayā yācitassa na cajantassa![10] kiṁ hi-cajeyya[11], vācāya adada[4] pabbatan ti sac' āyaṁ mayā[12] yācito mama vacanena suvaṇṇamayam pi aho vata taṁ[13] pabbataṁ vācāya adada[4] vacanamattena[14] adadaṁ hotîti[15] attho.

Taṁ sutvā rājā dutiyaṁ gātham āha:

2. Yaṁ hi kayirā taṁ hi vade[16] yan na[17] kayirā na taṁ vade,
akarontaṁ bhāsamānaṁ parijānanti paṇḍitā ti[18]. 78.

Tass' attho: yad eva hi[19] paṇḍito puriso kāyena kareyya[20] taṁ vācāya vadeyya, yaṁ[21] na kayirā na taṁ vade[22], dātukāmo va dammîti[23] vadeyya[24] na adātukāmo[25] ti adhippāyo, kiṁkāraṇā: yo hi dassāmîti vatvā[26] pacchā na dadāti taṁ akarontaṁ kevalaṁ musā bhāsamānaṁ parijānanti paṇḍitā[27], ayaṁ dassāmîti vatvā[28] vacanamattam eva[29] bhāsati na pana deti, yadi kho pana adinnam pi[30] vacanamatten' eva dinnaṁ hoti taṁ puretaraṁ eva laddhaṁ[31] nāma bhavissatîti evaṁ tassa musāvādibhāvaṁ jānanti[32] paṇḍitā, bālā pana vacanamatten' eva tussantîti

Taṁ sutvā devī rañño añjalim paggahetvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Rājaputta namo ty-atthu, sacce[33] dhamme ṭhito c' asi[34],
yassa te vyasanam[35] patto saccasmiṁ ramate mano ti. 79.

---

[1] C^{k} -jī, B^{i} nacajjaṁ, B^{d} nacajji. [2] B^{i} addadaṁ? C^{ks} adadiṁ. [3] B^{i} kihitassa cajanassa, B^{d} kiñci tassa cajantassa, C^{ks} kimhi tassa vajantassa [4] B^{id} -daṁ. [5] B^{id} -yyā. [6] C^{k} nacchi, C^{s} nacchī corr to na caji, B^{id} na cajji. [7] C^{ks} kimhi, B^{d} kiñci, B^{i} ki hi. [8] C^{ks} vajantassā. [9] B^{i} adds tīhi, B^{d} kiṁ hi. [10] C^{k} nacchantassa, C^{s} nacchantassa corr. to na cajantassa, B^{i} taṁ cantessa, B^{d} taṁ cajantassa. [11] B^{i} kihitaṁ careyya, B^{d} kiñci tvaṁ cajeyya, C^{ks} kimhi vajeyya. [12] B^{id} mama. [13] so C^{ks}; B^{i} ahosi na taṁ, B^{d} ahontaṁ. [14] B^{id} -mattameva. [15] so B^{d}; B^{i} adadāttā ti, C^{ks} adassathā ti. [16] B^{i} vadeyya, B^{d} vadeyyaṁ. [17] B^{d} na, C^{k} nna in the place of yaṁ na, C^{s} yantaṁ. [18] C^{ks} omit ti. [19] B^{i} adds so, B^{d} yo. [20] B^{i} kayirā tareyya, B^{d} kareyyaṁ. [21] C^{ks} yan. [22] B^{id} vadeyya. [23] B^{i} dimhiti, B^{d} damhiti. [24] C^{k} vadeyye. [25] B^{i} dā-. [26] B^{id} vatvâpi. [27] B^{id} add ti. [28] B^{id} omit vatvā [29] B^{id} -mattena. [30] C^{ks} adadinnampi, B^{id} adinnaṁ pi. [31] C^{ks} -an, B^{id} laddhā. [32] B^{id} parijā- [33] C^{s} sace corr. to sacce, B^{i} sace. [34] B^{id} vasi. [35] B^{id} byasanaṁ

Tattha sacce[1] dhamme ti vacīsacce[2] sabhāvadhamme ca, vyasanam[3] patto ti yassa te va[4] raṭṭhā[5] pabbājanasaṁkhātam[6] vyasanam[3] patto pi mano saccasmiṁ yeva ramatîti

Evaṁ rañño guṇakathaṁ kathayamānāya deviyā sutvā Bodhisatto tassā guṇaṁ pakāsento catutthaṁ gātham āha:

4. Yā daḷiddī daḷiddassa aḍḍhā aḍḍhassa[7] kittimā
sā hi 'ssa paramā bhariyā, tā hi raññassa itthiyo ti. 80.

Tattha kittimā ti kittisampannā ti attho, sā hissa paramā ti yā sā[8] daliddassa sāmikassa daliddakāle sayam pi daliddī hutvā taṁ na pariccajati, aḍḍhassā[9] 'ti aḍḍhakāle aḍḍhā[10] hutvā sāmikaṁ eva anuvattati samānasukhadukkhā hoti, sā hi assa paramā uttamā[11] bhariyā nāma, tā[12] hi raññassa pana issariye ṭhitassa itthiyo[13] honti yeva, anacchariyam etan ti[14].

Evañ ca pana vatvā Bodhisatto „ayaṁ mahārāja tumhākaṁ dukkhitakāle araññe samānadukkhī[15] hutvā vasi, imissā sammānaṁ kātuṁ vaṭṭatîti" deviyā guṇaṁ kathesi. Rājā tassa vacanena deviyā guṇaṁ saritvā „paṇḍita tava kathāyâhaṁ[16] deviyā guṇaṁ anussarin" ti vatvā tassā sabbissariyaṁ adāsi. „Tayâhaṁ[17] deviyā guṇaṁ sarāpito" ti Bodhisattassâpi mahantaṁ issariyaṁ adāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ[18] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhanesi: (Saccapariyosane jayampatikā sotāpattiphale patiṭṭhahiṁsu) „Tadā Bārāṇasirājā ayaṁ kuṭumbiko ahosi, devī ayaṁ upāsikā, paṇḍitāmacco[19] pana aham evā" 'ti. Succajajātakaṁ[20]. Pucimandavaggo dutiyo.

[1] C[s] sace corr. to sacce, B[i] sace. [2] C[s] -sacce corr. to sacca. [3] B[id] byasanaṁ. [4] B[i] tvaṁ, B[d] tava. [5] C[ks] raṭṭho. [6] B[id] pabbajaniyasaṅkhātaṁ. [7] B[id] addhā addhassa. [8] C[k] omits yā, B[id] omit sā. [9] C[k] aḍḍhāssā, C[s] aḍḍhassā corr. to aḍḍhātissā, B[d] addhassā. [10] B[d] addha-addhā. [11] C[ks] -ma. [12] B[id] sa [13] B[d] adds nāma, B[i] na. [14] C[k] -riyamekanti, B[i] anacchari evā ti, B[d] anacchariyevāti. [15] B[id] araññe yeva vasamānā dukkhā. [16] B[id] -ya ahaṁ. [17] B[d] tathāhaṁ. [18] B[id] dhammade-. [19] B[id] -taama-. [20] B[id] sucajja-, and add dasamaṁ.

3. KUṬIDŪSAKAVAGGA.

1. Kuṭidūsakajātaka.

Manussasseva te sīsan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Mahākassapattherassa paṇṇasālājhāpakaṁ[1] daharaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ pana Rājagahe samuṭṭhitaṁ. Tadā kira thero Rājagahaṁ nissāya Araññakuṭikāya[2] viharati. Tassa dve daharā upaṭṭhānaṁ karonti. Tesu eko therassa upakārako, eko dubbatto[3], itarena kataṁ kataṁ attanā[4] katasadisam eva karoti, tena mukhodakādīsu upaṭṭhāpitesu therassa santikaṁ gantvā vanditvā „bhante udakaṁ ṭhapitaṁ, mukhaṁ dhovathā“ 'ti ādīni vadati, tena kālass' eva vutthāya therassa pariveṇe[5] sammaṭṭhe[6] therassa nikkhamanavelāya[7] ito c' ito ca paharanto[8] sakalaṁ[9] pariveṇaṁ attanā[4] sammaṭṭhaṁ[10] viya karoti. Vattasampanno cintesi: „ayaṁ dubbatto[3] mayā kataṁ kataṁ attanā[11] katasadisaṁ karoti, etassa saṭhakammaṁ[12] pākaṭaṁ karissāmîti“ tasmiṁ antogāmato bhutvā āgantvā niddāyante va[13] nahānodakaṁ[14] tāpetvā piṭṭhikoṭṭhake ṭhapetvā aññaṁ nāḷikamattaṁ[15] udakaṁ uddhane ṭhapesi. Itaro pabhujjhitvā[16] gantvā usumaṁ uṭṭhahantaṁ disvā „udakaṁ tāpetvā koṭṭhake ṭhapitaṁ bhavissatîti“ therassa santikaṁ gantvā „bhante nahānakoṭṭhake[17] udakaṁ, nahāyathā[17]“ 'ti āha. Thero „nahāyissāmîti[17]“ tena saddhiṁ yeva āgantvā koṭṭhake udakaṁ adisvā „kahaṁ udakan“ ti pucchi. So vegena aggisālaṁ gantvā[18] tucchabhājane uḷumkaṁ[19] otāresi, uḷuṁko[20] tucchabhājanassa tale paṭihato taṭā[21] ti saddaṁ akāsi. Tato paṭṭhāya tassa Uḷuṁkasaddako[22] tv-eva nāmaṁ jātaṁ. Tasmiṁ khaṇe itaro piṭṭhikoṭṭhakato udakaṁ āharitvā „nahātha[23] bhante“ ti āha. Thero nahātvā[24] āgacchanto[25] Uḷuṁkasaddakassa[26]

[1] B^i -lajhā-, B^d -lajjhā-. [2] B^i araññaṁkuṭīyaṁ, B^d araññakuṭiyaṁ [3] B^id dubbacco. [4] B^id -no. [5] C^k -ṇa, C^s -na corr. to -ṇe, B^d -ne. [6] B^i sammajjane, B^d sammajje. [7] B^d -yaṁ. [8] B^i viha-. [9] B^id -la [10] C^ks -ṭtha, B^d samatthaṁ. [11] B^d -no. [12] B^i duppaccakamma, B^d sabbaṁ dubbaccakammaṁ [13] C^s ca corr. to va, B^id yeva. [14] B^id nhānhodakaṁ. [15] B^i nāḷimattaṁ, B^d nālimattaṁ. [16] B^id add va. [17] B^id nhā-. [18] B^id āg- [19] C^k uḷūṁkaṁ, C^s uḷukaṁ, B^i uḷhaṅgaṁ, B^d uluṅgaṁ. [20] C^k uḷūṁko, B^i uḷhaṅke, B^d uluṅgo. [21] B^i sātattā, B^d sahatthā. [22] C^k uḷūṁkam-, B^i uṅḷhakasaddakā, B^d uḷuṅgasaddako. [23] B^id nhāyatha. [24] B^id nhatvā. [25] B^id āvajjanto. [26] B^i uḷhaṅka-, B^d uluṅga-

dubbattabhāvaṁ[1] ñatvā taṁ sāyaṁ therupaṭṭhānaṁ āgataṁ ovadi: „āvuso samaṇena nāma attanā kataṁ eva ‘kataṁ me’ ti vattuṁ vaṭṭati, aññathā sampajānamusāvādo hoti, ito paṭṭhāya evarūpaṁ mā kāsîti[2]“. So therassa kujjhitvā punadivase therena saddhiṁ piṇḍāya[3] na pāvisi. Thero itarena[4] saddhiṁ pāvisi. Uḷuṁkasaddako[5] pi therassa upaṭṭhākakulaṁ gantvā „bhante thero kahan“ ti vutte „aphāsukena[6] vihāre yeva nisinno“ ti vatvā „kiṁ bhante laddhuṁ vaṭṭatîti“ vutte „idañ c’ idañ ca dethā“ ’ti gahetvā attano rucitaṭṭhānaṁ[7] gantvā[8] bhuñjitvā vihāraṁ agamāsi. Punadivase thero taṁ kulaṁ gantvā nisīdi. Manussā „na sukhaṁ[9], hiyyo kira tvaṁ[10] vihāre yeva nisinno, asukadaharassa hatthe āhāraṁ pesayimha, paribhutto ayyenā“ ti[11]“. Thero tuṇhībūto[12] va bhattakiccaṁ katvā vihāraṁ gantvā sāyaṁ therupaṭṭhānakāle āgataṁ[13] āmantetvā „āvuso asukagāme[14] asukakule ‘therassa idañ c’ idañ ca laddhuṁ vaṭṭatîti’ viññāpetvā kira te[15] bhuttan“ ti vatvā „viññatti nāma na vaṭṭati, mâssu[16] puna evarūpaṁ anācāraṁ carā“ ti[17] āha. So ettakena[18] there āghātaṁ bandhitvā „ayaṁ[19] hiyyo pi udakamattaṁ nissāya mayā saddhiṁ kalahaṁ kari[19], idāni pan’ assa upaṭṭhākānaṁ gehe mayā bhattamuṭṭhi bhuttā ti asahanto puna kalahaṁ karoti, jānissāmi ’ssa[21] kattabbayuttakan“ ti punadivase there piṇḍāya paviṭṭhe muggaraṁ gahetvā paribhogabhājanani bhinditvā paṇṇasālaṁ jhāpetvā palāyi. So jīvamāno va manussapeto hutvā sussitvā kālaṁ katvā Avīcimahāniraye nibbatti. So tena kataanācāro mahājanamajjhe[22] pākaṭo jāto. Ath’ ekadivasaṁ ekacce[23] bhikkhū Rājagahā Sāvatthiṁ[24] gantvā sabhāgaṭṭhāne pattacīvaraṁ paṭisāmetvā Satthu santikaṁ gantvā vanditvā nisīdiṁsu. Satthā tehi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā „kuto āgat’ atthā“ ’ti pucchi[25]. „Rājagahā bhante“ ti. „Ko tattha ovādadāyako ācariyo“ ti. „Mahākassapathero[26] bhante“ ti[11]. „Sukhaṁ bhikkhave Kassapassā“ ’ti. „Āma bhante therassa sukhaṁ, saddhivihāriko pan’ assa ovāde dinne kujjhitvā therassa paṇṇasālaṁ jhā-

---

[1] B^{id} duppacca-. [2] B^{i} mā akassiti, B^{d} mā evarūpaṁ akāsiti [3] B^{d} adds gāmaṁ. [4] B^{id} -neva. [5] B^{i} uḷaṅga-, B^{d} uluṅga-. [6] B^{id} aphāsuko. [7] B^{i} rutaṭhānaṁ, B^{d} rucitaṁ ṭhānaṁ, C^{ks} -ne. [8] C^{ks} datvā. [9] B^{id} -ssā kiṁ bhante ayyassa aphāsukaṁ. [10] B^{d} thero. [11] B^{id} add vutte. [12] B^{id} -hi- [13] B^{id} add taṁ. [14] B^{id} add nāma. [15] B^{id} add bhattaṁ. [16] B^{id} mā [17] B^{i} caratīti, B^{d} carāhiti. [18] B^{id} ettha, C^{s} ettha- corr. to etta-. [19] B^{d} ahaṁ. [20] B^{id} kariyamāno. [21] B^{id} omit ssa. [22] B^{id} -nassa majhe. [23] C^{k} athekadivasacce, C^{s} athekadivasaṁ ce corr. to -saṁ, B^{id} athekacce [24] C^{ks} -tthiyaṁ, B^{i} -tthi. [25] B^{id} pucchitvā. [26] B^{id} -tthero.

petvā palāyîti". Taṁ sutvā Satthā „bhikkhave, Kassapassa evarūpena bālena saddhiṁ caraṇato ekacariyā va seyyo[1]" 'ti vatvā imaṁ Dhammapade gātham āha:

Carañ ce nâdhiggaccheyya seyyaṁ sadisam attano (Dhp. v. 61.)
ekacariyaṁ daḷhaṁ kayirā, n' atthi bāle sahāyatā[2] ti.

Idañ[3] ca pana vatvā puna te bhikkhū āmantetvā „na bhikkhave idān' eva so kuṭidūsako[4] va na ca idān' eva ovādadāyakassa kujjhati[5], pubbe pi kujjhi yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto siṅgilasakuṇayoniyaṁ[6] nibbattitvā vayappatto attano manāpaṁ anovassakaṁ kulāvakaṁ katvā Himavantapadese[7] vasati. Ath' eko makkaṭo vassakāle acchinnadhāre deve vassante sītapīḷito dante khādanto Bodhisattassa avidūre nisīdi. Bodhisatto taṁ tathā kilamantaṁ disvā tena saddhiṁ sallapanto[8] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Manussassêva te sīsaṁ hatthapādā ca vānara,
atha kena nu[9] vaṇṇena agāran te na vijjatîti. 81.

Tattha vaṇṇenā 'ti kāraṇena, agāran ti tava nivāsagehaṁ kena kāraṇena n' atthîti pucchi.

Taṁ sutvā vānaro dutiyaṁ gātham āha:

2. Manussassêva me sīsaṁ hatthapādā ca siṅgila[10],
y' āhu seṭṭhā manussesu sā me paññā na vijjatîti. 82.

Tattha siṅgilā[11] 'ti taṁ[12] sakuṇaṁ nāmenâlapati, yāhu seṭṭhā manussesū 'ti yaṁ manussesu seṭṭhā ti kathenti sā mama vicāraṇapaññā n' atthi, sīsahatthapādakāyabalāni[13] hi loke appamāṇaṁ, vicāraṇapaññā va seṭṭhā sā mama n' atthi, tasmā me agāraṁ na vijjatîti.

Taṁ sutvā Bodhisatto itaraṁ gāthadvayam āha:

3. Anavaṭṭhitacittassa lahucittassa dūbhino[14]
niccaṁ adhuvasīlassa[15] sukhabhāvo na vijjati. 83.

---

[1] Cks seyyā. [2] Ck sabhāyatā? Bid sahāyakā. [3] Ck imañ [4] Bid add pubbe pi kuṭidūsako ye. [5] Bid kujjhi [6] Ck sahila-, Cs sahila- corr. to siṅgila-, Bid siṅgāla-. [7] Bi -ppa-. [8] Bid -pento. [9] Cks athekena nu. Bi a kenu na, Bd atha kenu na. [10] Bi liṅgala, Bd siṅgala. [11] Bi siṅgālā, Bd siṅgalā. [12] Bid omit taṁ. [13] Bi vālādī, Bd pālādinī. [14] Bid dubbhino. [15] Ck addhuva-.

4. So karassu ānubhāvaṁ, vītivattassu sīliyaṁ,
sītavātaparittānaṁ[1] karassu kuṭavaṁ kapîti. 84.

Tattha anavaṭṭhitacittassā 'ti appatiṭṭhitacittassa, dūbhino[2] ti mittadūbhissa[3], adhuvasīlassā[4] 'ti na sabbakālaṁ[5] sīlarakkhaṇakassa[6], ānubhāvan ti so tvaṁ samma makkaṭa paññāya uppādanatthaṁ ānubhāvabalaṁ upāyaṁ karohi, vītivattassu sīliyan ti attano dussīlabhāvasaṁkhātaṁ sīliyaṁ atikkamitvā sīlavā hohi, kuṭavan[7] ti sītassa vātassa[8] parittāṇasamatthaṁ[9] attano kuṭavaṁ[10] kulāvakaṁ ekaṁ[11] vasanāgārakaṁ[12] karohîti.

Makkaṭo cintesi: „ayaṁ tāva attano anovassakaṭṭhāne[13] nisinnabhāvena maṁ paribhavati[14], na nisīdāpessāmi[15] naṁ imasmiṁ[16] kuṭave[17]" ti. Tato Bodhisattaṁ gaṇhitukāmo pakkhandi. Bodhisatto uppatitvā aññattha gato. Makkaṭo kuṭavaṁ[18] viddhaṁsetvā cuṇṇavicuṇṇaṁ katvā pakkāmi.

Satthā imaṁ desanaṁ[19] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā makkaṭo so kuṭijjhāpako ahosi, siṅgilasakuṇo[20] aham evā" 'ti. Kuṭidūsakajātakaṁ[21].

2. Daddabhajātaka.

Daddabhāyati[22] bhaddante ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññatitthiye ārabbha kathesi. Titthiyā kira Jetavanassa samīpe tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne kaṇṭakapassaye[23] seyyaṁ kappenti pañca tapaṁ[24] tapanti[25] nānappakāraṁ micchātapaṁ caranti. Atha sambahulā bhikkhū Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā Jetavanaṁ[26] āgacchantā antarāmagge te taṁ[27] micchātapaṁ tappente[28] disvā gantvā Satthāraṁ upasaṁkamitvā „atthi nu kho bhante aññatitthiyasamaṇā-

[1] C^{s} -naṁ corr. to -ṇaṁ, B^{i} -ṇaṁ. [2] B^{id} dubbhino [3] B^{id} -dubbhi-. [4] C^{ks} addhuva-. [5] B^{id} -le. [6] C^{s} -na- corr. to -ṇa-. [7] B^{id} kuṭavaṁ kapi. [8] C^{ks} sītassa vassa, B^{i} vātassa. [9] C^{k} -ṇa-, C^{s} -namatthaṁ corr. to -ṇasamatthaṁ, B^{i} -ṇaṁ naṁ samattaṁ [10] C^{ks} kū-? [11] B^{d} ekaṁ ca, B^{i} ekañca. [12] B^{i} agāraṁ. [13] B^{i} -vassi-, B^{d} -vasi-. [14] C^{s} -tīti. [15] C^{ks} -ssā and omit na. [16] C^{k} imaṁ, C^{s} imaṁ corr. to imasmiṁ. [17] C^{s} kū-, B^{id} kulāvake. [18] B^{id} kulāvakaṁ. [19] B^{id} dhammade-. [20] B^{i} siṅgāla-, B^{d} siṅgila-. [21] B^{i} siṅgāla-, B^{id} add paṭhamaṁ [22] B^{i} dudda-, B^{d} duddaṁ āyati. [23] C^{s} kaṇṭha-, B^{i} kaṇḍakāsupassena, B^{d} kaṇḍakapassaye. [24] B^{id} pañcātapaṁ. [25] C^{s} tappanti, B^{id} tapenti. [26] C^{ks} -naṁ. [27] B^{i} te saṁ. [28] C^{k} tappante, B^{id} tapente.

naṁ[1] vatasamādāne sāro" ti pucchiṁsu. Satthā „na bhikkhave tesaṁ vatasamādāne sāro vā viseso vā atthi, taṁ[2] hi nighaṁsiyamānaṁ upaparikkhiyamānaṁ ukkārabhūmimaggasadisaṁ sasakassa[3] daddabhasadisaṁ[4] hotîti" vatvā „daddabhasadisabhāvam[5] assa mayaṁ na jānāma, kathetha no bhante" ti tehi yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto sīhayoniyaṁ nibbattitvā vayappatto araññe paṭivasati. Tadā[6] aparasamuddasamīpe[7] beluvamissakaṁ[8] tālavanaṁ hoti. Tatth' eko[9] sasako beluvarukkhumūle ekassa[10] tālagacchassa heṭṭhā vasati. So ekadivasaṁ gocaraṁ ādāya āgantvā tālapaṇṇassa heṭṭhā nipanno cintesi: „sace ayaṁ paṭhavī[11] saṁvaṭṭeyya[12] kahan nu kho bhavissāmîti[13]", tasmiṁ ñeva[14] ca[15] khaṇe ekaṁ beluvapakkaṁ tālapaṇṇassa upari patitaṁ. So tassa saddena „dhuvâyaṁ paṭhavī saṁvaṭṭatîti[16]" uppatitvā pacchato anolokento va palāyi. Taṁ maraṇabhītaṁ vegena palāyantaṁ añño sasako disvā pucchi: „kim[17] bho ativiya bhīto palāyasîti". „Mā puccha[18] bho" ti. So „kim bho kim bho" ti pacchato[19] javat' eva[20]. Itaro nivattitvā anolokento va „ettha paṭhavī saṁvaṭṭatîti[21]" āha. So pi tassa pacchato palāyi. Evaṁ[22] tam añño addasa tam añño[22] ti evaṁ sasakasatasahassaṁ[23] ekato hutvā palāyi. Te eko migo disvā eko sūkaro eko gokaṇṇo eko mahiso eko gavayo[24] eko khaggo eko vyaggho eko sīho eko vāraṇo[25] disvā „kim etan" ti vātvā[26] „ettha paṭhavī saṁvaṭṭatîti[27]"

1 C^{k} -samānānaṁ, C^{s} -samannānaṁ corr. to -samaṇānaṁ, B^{id} aññatitthiyānaṁ. 2 C^{ks} tañ. 3 B^{i} saha, B^{d} sasakasa. 4 B^{i} daddabhayasa-, B^{d} duddabhayasa-. 5 B^{i} sasadaddabhaya-, B^{d} duddabhaya-. 6 B^{id} add pana. 7 B^{id} pacchimasamudda-. 8 B^{id} -ka. 9 B^{id} tatreko. 10 C^{ks} ekasmiṁ. 11 C^{k} -vi, C^{s} -viṁ. B^{d} mahāpathavi, B^{i} pathavī. 12 C^{ks} saṁvaddheyya, B^{i} vatteyya, B^{d} saṁvatteyya. 13 B^{id} gamissāmīti. 14 B^{d} yeva. 15 B^{d} omits ca, B^{i} ñeva ca. 16 C^{ks} saṁvaddhatīti, B^{id} saṁvattatîti. 17 B^{id} kiṁ. 18 B^{id} pucchi. 19 B^{i} so ki bho ti pucchato, B^{d} so pucchito. 20 C^{k} javaneva, C^{s} javane corr. to javateva, B^{i} javakeva, B^{d} dhāvateva. 21 C^{ks} -vaddha-, B^{i} -vatta-. 22 C^{ks} etaṁ, B^{id} add addasā. 23 B^{id} sasasata-. 24 B^{i} adds eko sīlo, B^{d} eko siṅgālo. 25 B^{id} hatthi. 26 B^{id} pucchitvā 27 C^{ks} -vaddha-, B^{id} -vatte-.

vutte palāyi. Evaṁ anukkamena yojanamattaṁ tiracchānabalaṁ ahosi. Tadā Bodhisatto taṁ balaṁ[1] palāyantaṁ disvā „kim etan“ ti pucchitvā „ettha paṭhavī saṁvaṭṭatîti[2]“ sutvā cintesi: „paṭhavisaṁvaṭṭanaṁ[3] nāma na kadāci atthi, addhā etesaṁ kiñci dussutaṁ[4] bhavissati, mayi kho pana ussukkaṁ anāpajjante[5] sabbe nassissanti, jīvitaṁ tesaṁ[6] dassāmîti“ sīhavegena purato pabbatapādaṁ gantvā tikkhattuṁ sīhanādaṁ nadi. Te sīhabhayā[7] tajjitā nivattitvā piṇḍitā[8] aṭṭhaṁsu. Sīho tesaṁ antaraṁ pavisitvā „kimatthaṁ palāyathā“ 'ti pucchi[9]. „Paṭhavī saṁvaṭṭatîti[2]“. „Kena saṁvaṭṭamānā[10] diṭṭhā“ ti. „Hatthī jānantîti“. Hatthī pucchi. Te[11] „mayaṁ na jānāma, sīhā jānantîti“ vadiṁsu. Sīhâpi „mayaṁ na jānāma, vyagghā jānantîti“. Vyagghâpi „khaggā jānantîti“. Khaggâpi „gavayā“ ti. Gavayâpi „mahisā“ ti. Mahisâpi „gokaṇṇā“ ti. Gokaṇṇâpi „sūkarā“ ti. Sūkarâpi „migā“ ti. Migâpi „na jānāma, sasakā jānanti“. Sasakesu pucchiyamānesu „ayaṁ kathesîti“ taṁ sasakaṁ dassesuṁ. Atha naṁ „evaṁ kira samma paṭhavī saṁvaṭṭatîti“ pucchi. „Āma sāmi mayā diṭṭhā“ ti. „Kattha vasanto passîti[12]“ pucchi[13]. „Samuddasamīpe beluvamissakatālavane sāmi, ahaṁ hi tattha beluvarukkhamūle tālagacche tālapaṇṇassa heṭṭhā nipanno cintesiṁ: „sace paṭhavī saṁvaṭṭissati[14] kahaṁ gamissāmîti, atha[15] taṁ khaṇaṁ ñeva paṭhaviyā saṁvaṭṭanasaddaṁ[16] sutvā palāto 'mhîti“. Sīho cintesi: „addhā tassa tālapaṇṇassa upari beluvapakkaṁ patitvā daddabhaṁ[17] akāsi, sv-āyaṁ[18] taṁ saddaṁ sutvā 'paṭhavi saṁvaṭṭatîti' saññaṁ uppādetvā palāyittha[19],

---

[1] B^{id} balakāyaṁ. [2] C^{ks} -vaddha-, B^{id} -vatta-. [3] C^{ks} -viṁ-, B^{id} pathavisaṁvattanaṁ [4] C^{s} dussitaṁ, B^{i} duṁsukā, B^{d} dusutaṁ. [5] C^{s} -to. [6] B^{id} nesaṁ. [7] B^{id} -ya. [8] B^{i} sapiṇḍikā, B^{d} saṁpiṇḍitā. [9] B^{id} pucchitvā. [10] C^{k} -vaddha-, B^{i} -vatta-, B^{d} -vattamānaṁ. [11] C^{ks} tā. [12] B^{i} passatīti, B^{d} passasīti. [13] B^{i} pucchima, B^{d} pacchima [14] C^{ks} -vaddhe-, B^{id} -vatti-. [15] C^{ks} add naṁ. [16] C^{ks} saṁvaddha naṁ saddaṁ, B^{id} -vattana- [17] B^{id} duddabhayasaddam. [18] B^{i} svāhaṁ. [19] B^{id} palāyito bhavissatīti.

tatvato[1] saṁjānissāmîti[2]" so taṁ sasakaṁ gahetvā mahājanaṁ assāsetvā „ahaṁ iminā diṭṭhaṭṭhāne paṭhaviyā saṁvaṭṭanaṁ[3] vā asaṁvaṭṭanaṁ[3] vā tatvato[4] ñatvā[5] āgamissāmi, yāva mamâgamanā tumhe etth' eva hothā" 'ti sasakaṁ piṭṭhiyaṁ āropetvā sīhavegena pakkhanditvā tālavane sasakaṁ otāretvā „ehi[6], tayā diṭṭhaṭṭhānaṁ dassehîti" āha. „Na visahāmi sāmîti". „Ehi[7], mā bhāyîti". So beluvarukkhaṁ upasaṁkamituṁ[8] asakkonto avidūre ṭhatvā „idaṁ[9] sāmi daddabhāyanaṭṭhānan[10]" ti vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Daddabhāyati[11] bhaddan te yasmiṁ dese vasām' ahaṁ,
aham p' etaṁ[12] na jānāmi, kiṁ etaṁ daddabhāyatîti[11]. 85.

Tattha daddabhāyatîti[11] daddabhā 'ti saddaṁ[13] karoti, bhaddante ti bhaddaṁ tava atthu, kimetan ti yasmiṁ padese ahaṁ vasāmi tattha daddabhāyati[11], ahaṁ pi pana[14] na jānāmi kiṁ[15] vā etaṁ[16] daddabhāyati kena vā kāraṇena daddabhāyati, kevalaṁ daddabhāyanasaddaṁ assosin ti.

Evaṁ vutte sīho beluvarukkhamūlaṁ gantvā tālapaṇṇassa heṭṭhā sasakena nipannaṭṭhānaṁ c' eva tālapaṇṇamatthake patitaṁ beluvapakkaṁ ca disvā paṭhaviyā asaṁvaṭṭanabhāvaṁ[3] tatvato[4] jānitvā sasakaṁ piṭṭhiyaṁ āropetvā sīhavegena khippaṁ migasaṁghānaṁ santikaṁ gantvā sabbapavattiṁ ārocetvā[17] „tumhe mā bhāyathā[18]" 'ti migagaṇaṁ assāsetvā vissajjesi. Sace hi tadā Bodhisatto na bhaveyya sabbe samuddaṁ pavisitvā nasseyyuṁ, Bodhisattaṁ[19] nissāya[20] jīvitaṁ labhiṁsu.

2. Bellaṁ nipatitaṁ[21] sutvā dabhakkan ti saso javi[22],
sasassa vacanaṁ sutvā santattā migavāhinī[23]. 86.

3. Appattā[24] padaviññāṇaṁ paraghosānusārino
pamādaparamā bālā te honti parapattiyā. 87.

---

[1] Bi vatthako, Bd tathato. [2] Bid naṁ jā-. [3] Cks -vaddha-, Bid -vatta-. [4] Bi tatthato, Bd tathato. [5] Bid jānitvā. [6] Bid tāta. [7] Bid omit ehi. [8] Bid -mitvā. [9] Bid imaṁ. [10] Cs -bhāvana-, Bi khuddabhāyana-, Bd duddabhāyana-. [11] Bid dudda-. [12] Bid tadā. [13] Bid duddasaddaṁ. [14] Bid omit pana. [15] Bid ti. [16] Bi evaṁ. [17] Bi ārocāpetvā. [18] Bi -yi- [19] Bid add pana. [20] Bid add sabbe. [21] Bid beluvaṁ patitaṁ. [22] Bi duddabhayā ti sasojavi, Bd duddubhāyati ti saso. [23] all four MSS. -ni. [24] Bid apatvā.

4. Ye ca sīlena sampannā paññāy' ūpasame ratā
āratā[1] viratā dhīrā na honti parapattiyā ti 88.
imā tisso abhisambuddhagāthā.

Tattha bellan[2] ti beluvapakkaṁ, dabhakkan[3] ti evaṁ saddaṁ kurumānaṁ, santattā ti santrastā[4], migavāhinīti anekasahassasaṁkhā migasenā, padaviññāṇan ti viññāṇapadaṁ sotāpattiviññāṇakoṭṭhāsaṁ apāpuṇitvā ti attho, te honti parapattiyā ti te paraghosānusārino[5] tam eva paraghosānusaṁkhātaṁ[6] pamādaṁ paramaṁ ti maññamānā bālā andhaputhujjanā viññāṇapadassa appattatāya parapattiyā va honti, paresaṁ[7] vacanaṁ saddahitvā yaṁ vā taṁ vā karontîti, sīlenā 'ti ariyamaggena āgatasīlena samannāgatā, paññāyūpasame ratā ti maggen' eva āgatapaññāya[8] kilesūpasame ratā, yathā vā[9] sīlena evaṁ paññāya pi sampannā kilesūpasame ratā ti pi attho, āratā viratā dhīrā ti viññū pāpakiriyato āratā[10] viratā paṇḍitā nāma hontîti, te evarūpā sotāpannā pāpato oratabhāvena kilesūpasame abhiratabhāvena ca ekavāraṁ[11] maggañāṇena paṭividdhadhammā aññesaṁ kathentānam pi na saddahanti na gaṇhanti. kasmā: attano paccakkhato[12] ti, tena vuttaṁ:

Assaddho akataññū ca sandhicchedo ca yo naro (Dhp. v 97.)
hatavakāso vantāso sa ve[13] uttamaporiso ti.

Satthā imaṁ desanaṁ[14] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā sīho aham evā" 'ti. Daddabhajātakaṁ[15].

3. Brahmadattajātaka.

Dvayaṁ[16] yācanako ti. Idaṁ Satthā Āḷaviṁ[17] nissāya Aggāḷave cetiye viharanto kuṭikārasikkhāpadaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā Maṇikaṇṭhajātake[18] āvikatam[19] eva, idha pana Satthā „saccaṁ kira tumhe bhikkhave yācanabahulā viññattibahulā viharathā" 'ti vatvā „āma bhante" ti vutte[20] bhikkhū garahitvā „bhikkhave porāṇakapaṇḍitā paṭhavissarena raññā pavāritâpi ekatalikaṁ upāhanayugaṁ[21] yācitukāmā hirottappabhedābhayena[22]. mahājanamajjhe akathetvā raho kathayiṁsū" 'ti vatvā atītaṁ āhari: .

[1] B^id ārakā. [2] B^id beluvan. [3] B^i duddabhāyatī, B^d duddaṁbhāyatī. [4] B^id utratasā. [5] B^id te parapattiyā ghosā-. [6] B^id add taṁ. [7] B^id parassa. [8] B^id āgatāya pa-. [9] B^id ya ca in the place of yathā ca. [10] B^d ārakā, B^i āko. [11] B^id -ra [12] B^id -ttā [13] C^ks ce. [14] B^id dhammade-. [15] B^i duddabhāya-, B^d duddubhāya-, both add dutiyaṁ. [16] C^k dvaṁ, C^s dvāyaṁ corr. to dvayaṁ, B^i dvāyaṁ. [17] C^k ālaviyaṁ, C^s ālaviyaṁ corr. to āla-, B^i ālavī. [18] B^i -kuṇḍa-, B^d -kaṇṭhaka-. Cfr. Vol. II p. 282. [19] B^id āgatam. [20] B^id add te. [21] B^i paṇṇachattañca ekapatahanayugañca, B^d paṇṇachattañca ekapaṭala upāhanayugañca in the place of eka - - - yugaṁ. [22] B^i -bhedenabhayena, B^d -bhedana-.

Atīte Kampillakaraṭṭhe[1] Uttarapañcālanagare Pañcāle[2] rajjaṁ kārente Bodhisatto ekasmiṁ nigamagāme brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāyaṁ sabbasippāni uggaṇhitvā aparabhāge tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā Himavante uñchācariyāya[3] vanamūlaphalāphalena yāpento ciraṁ vasitvā loṇambilasevanatthāya manussapathe[4] caranto[5] Uttarapañcālanagaraṁ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase bhikkhaṁ pariyesamāno nagaraṁ pavisitvā rājadvāraṁ sampāpuṇi. Rājā tassâcāre[6] ca vihāre ca pasīditvā mahātale nisīdāpetvā rājārahaṁ bhojanaṁ[7] bhojāpetvā[8] paṭiññaṁ gahetvā uyyāne yeva vasāpeti. So nibaddhaṁ rājagehe[9] yeva bhuñjanto[10] vassānass' accayena[11] Himavantam eva gantukāmo hutvā cintesi: „mayhaṁ maggaṁ gacchantassa ekatalikaupāhanā c' eva[12] paṇṇacchattakañ ca[13] laddhuṁ vaṭṭati[14], rājānaṁ yācissāmîti" so ekadivasaṁ rājānaṁ uyyānaṁ āgantvā vanditvā nisinnaṁ disvā „upāhanañ ca chattañ ca yācissāmîti" cintetvā puna cintesi: „paraṁ 'idaṁ[14] nāma dehîti' yācanto rodati nāma, paro pi 'n' atthîti' vadanto paṭirodati nāma, mā kho pana maṁ rodantaṁ mahājano addasa mā mahārājānan[16] ti, raho paṭicchannaṭṭhāne ubho pi roditvā tuṇhī[17] bhavissāmā" 'ti. Atha naṁ „mahārāja raho paccāsiṁsāmîti" āha. Taṁ[18] sutvā rājapuriso[19] apasakki. Bodhisatto „sace mayi yācante rājā na dassati mettī[20] no[21] bhijjissati, tasmā na yācissāmîti" taṁ divasaṁ nāmaṁ gahetuṁ asakkonto „gaccha tāva mahārāja, jānissāmîti" āha. Pun' ekadivasaṁ rañño uyyānaṁ āgatakāle tath' eva puna tath' evā 'ti evaṁ yācituṁ asakkontass' eva dvādasa saṁvaccharāni atikkantāni[22]. Tato rājā cintesi:

[1] Bi kapilaraṭhe, Bd kappilaraṭhe. [2] uttarapañcālarāje. [3] Cs ujjāca- corr. to uchāca-, Bi uccācariyāya, Bd ucchācariyāya. [4] Bd -thaṁ. [5] Bid vica-. [6] Cks tassa-. [7] Bid paṇitabho-. [8] Bid bhojetvā. [9] Bid -ghare. [10] Bid add vasi. [11] Bid -nassa acca-. [12] Bi ekaṁ pakalikaṁ upāhaṇañceva, Bd ekaṁ paṭalikaupāhanañceva. [13] Bid paṇṇachattañca. [14] Cks vaddhati, Bi vaṭṭatīti. [15] Bid imaṁ. [16] Bid mā rā-, Cks omit mā. [17] Cs Bid tuṇhi. [18] Bid rājā taṁ. [19] Cks -sā, Bid -se. [20] Cks -i, Bi citamitta, Bd mittaṁ. [21] Cks add hi. [22] Cks -tāti.

„mayhaṁ ayyo[1] 'raho paccāsiṁsāmîti[2]' vatvā parisāya apagatāya kiñci vattuṁ na visahati, vattukāmass' ev' assa[3] dvādasa vassāni atikkantāni, ciraṁ kho pana[4] brahmacariyaṁ carantassa, ukkaṇṭhitvā bhoge bhuñjitukāmo rajjaṁ paccāsiṁsati maññe ti, rajjassa pana nāmaṁ gahetuṁ asakkonto tuṇhī hoti[5], ajja dāni 'ssâhaṁ rajjaṁ ādiṁ katvā yaṁ icchati taṁ dassāmîti[6]" so uyyānaṁ gantvā vanditvā nisinno Bodhisattena „raho paccāsiṁsāmîti[2]" vutte parisāya apagatāya[7] kiñci vattuṁ asakkontaṁ āha: „tumhe dvādasa vassāni 'raho paccāsiṁsāmîti' vatvā raho laddhâpi kiñci vattuṁ na sakkotha, ahaṁ vo[8] rajjaṁ ādiṁ katvā sabbaṁ pavāremi, nibbhayo hutvā yaṁ vo[9] ruccati taṁ yācathā" 'ti. „Mahārāja, yam ahaṁ yacāmi taṁ dassasîti[10]". „Dassāmi bhante" ti. „Mahārāja, mayhaṁ maggaṁ gacchantassa ekatalikaupāhanāyo[11] ca paṇṇacchattañ ca laddhuṁ vaṭṭatîti". „Ettakaṁ bhante tumhe dvādasa vassāni[12] yācituṁ na sakkothā" 'ti[13]. „Āma mahārājā" 'ti. „Kiṁkāraṇā bhante evam akatthā" 'ti. „Mahāraja, 'idaṁ nāma me dehîti' yācanto rodati nāma, 'n' atthîti' vadanto paṭirodati nāma, sace tvaṁ mayā yācito na dadeyyāsi 'taṁ no roditapaṭiroditaṁ[14] nāma mahājano mā passîti[15]' tadatthaṁ[16] raho paccāsiṁsan" ti[2] vatvā ādito[17] tisso gāthā abhāsi:

1. Dvayaṁ yācanako rāja Brahmadatta nigacchati: (Vol. II $\frac{167}{6.}$)
alābhaṁ dhanalābhaṁ vā, evaṁdhammā hi yācanā. 89.

2. Yācanaṁ rodanaṁ āhu Pañcālānaṁ rathesabha,
yo ca naṁ[18] paccakkhāti tam āhu paṭirodanaṁ. 90.

3. Mā m' addasaṁsu rodantaṁ Pañcālā susamāgatā
tavaṁ[19] vā paṭirodantaṁ, tasmā icchām' ahaṁ raho ti. 91.

[1] Bid add mahārāja [2] Bid -sissāmiti. [3] Bid -masseva. [4] Bid panassa. [5] Bid ahosi. [6] Cs -ssāmāti. [7] Bid add taṁ. [8] Bid te. [9] Bi yante, Bd yaṁ vo corr. to yaṁ te. [10] Bi asissāmiti, Bd dassasīti. [11] Bi ekapaṭilika-, Bd ekapaṭalika-. [12] Bid saṁvaccharāni. [13] Bid add āha. [14] Cs Bid -taṁpaṭi-. [15] Bid passatū ti. [16] Bi ekadattaṁ, Bd etamatthaṁ. [17] Bid add va. [18] Bid yo-yācanaṁ. [19] Bid tuvaṁ.

Tattha rāja Brahmadattā 'ti dvīhi pi[1] rājānaṁ ālapati, nigacchatîti labhati vindati, evaṁ dhammā ti 'evaṁsabhāvā, āhū[2] 'ti paṇḍitā kathenti, Pañcālānaṁ rathesabhā 'ti Pañcālaraṭṭhassa[3] issara rathapavara[4], yo ca naṁ paccakkhātîti yo ca[5] pana taṁ yācanakaṁ n' atthîti paṭikkhipati, tamāhū 'ti taṁ paṭikkhipanaṁ paṭirodanan ti[6], mā maddasaṁsū[7] 'ti tava raṭṭhavāsino Pañcālā[8] samāgatā maṁ rodantaṁ mā addasaṁsū 'ti.

Rājā Bodhisattassa gāravalakkhaṇe pasīditvā varaṁ dadamāno catutthaṁ gātham āha:

4. Dadāmi te brāhmaṇa rohiṇīnaṁ[9] (Cfr. vol. II $\frac{320}{16}$)
gavaṁ sahassaṁ saha puṅgavena,
ariyo hi ariyassa kathaṁ na dajjā[10]
sutvāna gāthā tava dhammayuttā ti. 92.

Tattha rohiṇīnan[11] ti rattavaṇṇānaṁ, ariyo ti ācārasampanno, ariyassā 'ti ācārasampannassa, kathaṁ na dajjā[12] ti kena kāraṇena na dadeyya, dhammayuttā ti kāraṇāyuttā.

Bodhisatto pana „nâhaṁ mahārāja vatthukāmehi[13] atthiko, yam[14] ahaṁ yācāmi tad eva me dehîti" ekatalikaupāhanā[15] ca paṇṇacchattañ ca[16] gahetvā „mahārāja appamatto hohi[17], sīlaṁ rakkha[18], uposathakammaṁ karohîti" rājānaṁ ovaditvā tassa yācantass' eva Himavantaṁ agamāsi[19]. Tattha abhiññā[20] ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloka-parāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[21] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi, tāpaso pana aham evā" 'ti. Brahmadattajātakaṁ[22].

[1] Bid omit pi. [2] Cks Bd ahū, Bi cāhu? [3] Bd -rathassa. [4] Bi nagasseva pavara, Bd nagarassa pavaraṁ in the place of issara - - pavara. [5] Bid omit ca. [6] Cs -rodanti, Bi patirodasīti, Bd patirodanaṁ ti, Bid add vadanti. [7] Bi mā adda-. [8] Bid add su. [9] Ck -nīnaṁ, Cs -nīnaṁ corr. to -ṇīnaṁ, Bid -ninaṁ. [10] Bid dajjaṁ. [11] Ck -nīnan, Cs -ninan corr. to -ṇīnan, Bi -ninan, Bd -nīnan. [12] Bd dajjaṁ. [13] Bid kilesavatthukāmehi. [14] Bid yaṁ. [15] Cks -keupā-, Bi ekapavālikaupāhanāyo, Bd ekapaṭalikaupāhanāyo. [16] Cks pannacchattañca, Bid paṇṇachattañca. [17] Bid add dānaṁ dehi. [18] Bid rakkhāhi. [19] Bid gato. [20] Bi sattābhiññā, Bd tatthābhiññā. [21] Bid dhammade-. [22] Bid add tatiyaṁ.

4. Cammasāṭakajātaka.

Kalyāṇarūpo vatāyan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto cammasāṭakaṁ nāma paribbājakaṁ ārabbha kathesi. Tassa kira cammam eva[1] nivāsanañ ca pārupanañ ca[2]. So ekadivasaṁ paribbājakārāmā nikkhamitvā Sāvatthiyaṁ bhikkhāya caranto eḷakānaṁ yujjhanaṭṭhānaṁ sampāpuṇi. Eḷako taṁ disvā paharitukāmo osakki. Paribbājako „esa mayhaṁ apacitiṁ[3] dassetîti" na paṭikkami. Eḷako vegenâgantvā[4] taṁ ūrumhi paharitvā pātesi. Tassa taṁ asantapaggahaṇakāraṇaṁ[5] bhikkhusaṁghe pākaṭaṁ[6] ahosi. Bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Cammasāṭakaparibbājako asantapaggahaṁ katvā vināsaṁ patto" ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa asantapaggahaṁ katvā vināsaṁ patto[7]" ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto ekasmiṁ vāṇijakule[8] nibbattitvā vaṇijjaṁ[9] karoti. Tadā eko cammasāṭako[10] paribbājako Bārāṇasiyaṁ bhikkhāya caranto eḷakānaṁ yujjhanaṭṭhānaṁ patvā eḷakaṁ osakkantaṁ[11] disvā „apacitiṁ me[12] karotîti" saññāya[13] apaṭikkamitvā „imesaṁ ettakānaṁ manussānaṁ antare ayaṁ[14] eko eḷako amhākaṁ guṇaṁ[15] jānātîti" tassa añjalim paggaṇhitvā[16] ṭhito paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

1. Kalyāṇarūpo vatâyaṁ catuppado[17]
subhaddako c' eva supesalo ca
yo brāhmaṇaṁ jātimantūpapannaṁ
apacāyati meṇḍavaro yasassîti. 93.

Tattha kalyāṇarūpo ti kalyāṇajātiko, supesalo ti suṭṭhupiyasīlo, jātimantūpapannan ti jātiyā ca mantehi ca sampannaṁ, yasassîti vaṇṇabhaṇanam etaṁ.

[1] Bid cammena. [2] Bid add hoti. [3] Ck Bd -ti, Cs -ti corr. to -tiṁ, Bi -tti. [4] Bid -na gantvā. [5] Ck -paggaṇhana-, Cs -paggahaṇa- corr. to -paggaṇhana-. [6] Cks -ṭo. [7] Bid add yevā. [8] Ck vāṇija-, Cs vāṇija- corr. to vāṇija-, Bid vāṇijja-. [9] Ck vaṇijjaṁ, Cs vaṇijjaṁ corr. to vaṇi-, Bid vāṇijjaṁ. [10] Bid -ka. [11] Ck osarantaṁ, Cs orasantaṁ. [12] Bid apaciti maṁ. [13] Bd paññāya, Bi omits saññāya [14] Bid omit ayaṁ. [15] Bid add na. [16] Cs -hetvā, Bid paggahetvā. [17] Bid -ppādo.

Tasmiṁ khaṇe[1] āpaṇe[2] nisinno paṇḍitavāṇijo taṁ paribbājakaṁ nisedhento dutiyaṁ gātham āha:

2. Mā brāhmaṇa ittaradassanena
vissāsam āpajji catuppadassa,
daḷhappahāraṁ abhikaṁkhamāno
avasakkatī[3] dassati suppahāran ti. 94.

Táttha ittaradassanenā ti[4] khaṇikadassanena.

Tassa pana[5] paṇḍitavāṇijassa[6] kathentass' eva[7] meṇḍako vegenâgantvā[8] ūrumhi paharitvā[9] tatth' eva vedanāmattaṁ[10] katvā pātesi. So[11] paridevamāno nipajji. Satthā taṁ kāraṇaṁ pakāsento tatiyaṁ gātham āha:

3. Satthi[12] bhaggā, pavaṭṭito[13] khāribhāro,
sabbaṁ bhaṇḍaṁ brāhmaṇass' īdha[14] bhinnaṁ,
bāhā paggayha kandati[15]:
abhidhāvatha[16], haññate brahmacārîti. 95.

Tass' attho: bhikkhave tassa paribbājakassa ūruṭṭhikaṁ[17] bhaggaṁ khāribhāro pavaṭṭito[18], tasmiṁ pavaṭṭiyamāne[19] yaṁ tatth' etassa[20] brāhmaṇassa upakaraṇabhaṇḍaṁ[21] tam pi sabbaṁ bhinnaṁ, so[22] ubho bāhā ukkhipitvā parivāretvā ṭhitaparisaṁ sandhāya[23] abhidhāvatha haññate brahmacārîti vadanto[24] kandati rodati paridevatîti.

Catutthaṁ gāthaṁ paribbājako[25] āha:

4. Evaṁ so nihato seti yo apūjaṁ namassati[26]
yathâham ajja pahato hato meṇḍena dummatîti. 96.

Tattha apūjan ti apūjanīyaṁ, yathāhamajjā 'ti yathā ahaṁ ajja asantapaggahaṁ katvā ṭhito meṇḍena daḷhappahārena pahato hato[27] etth' eva

---

[1] B^{id} ṭhāne. [2] B^{id} omit āpaṇe. [3] B^{id} apa-; all four MSS. -ti. [4] C^{k} kanika- corr. to khanika-, B^{d} taṁ. [5] B^{id} omit pana. [6] C^{k} -vānijassa, C^{s} -vāni- corr. to -vāṇi-, B^{d} -vānijjassa. [7] C^{k} repeats kathentasseva, B^{i} adds so, B^{d} ca so. [8] B^{i} -na gantvā. [9] B^{id} add taṁ. [10] C^{s} -matthaṁ corr. to -mattaṁ, B^{id} -pattaṁ. [11] B^{id} add vedanāpatto. [12] B^{i} uruṭhā, B^{d} urujjhi? [13] C^{ks} -vaddhi-, B^{i} -vati-, B^{d} -vatti-. [14] B^{id} -ṇasseva. [15] B^{d} adds rodatica. [16] C^{k} -dhāva, B^{d} -dhāvati. [17] B^{i} uruṭhitaṁ, B^{d} uruṭhikaṁ. [18] C^{ks} -vaddhi-, B^{id} -vatti-. [19] C^{ks} -vaddhi-, B^{id} -vattamāne. [20] B^{id} tattha tassa. [21] B^{i} upakārabhaṇḍaṁ, B^{d} upakāraṁbhaṇḍakaṁ. [22] B^{id} add pi. [23] B^{d} saddhāya. [24] B^{i} adds va, B^{d} ca. [25] B^{id} paribbājako c. gāthaṁ. [26] B^{id} pasaṁsati. [27] B^{id} omit hato.

mārito, dummatîti duppañño, evaṁ yo[1] añño pi asantapaggahaṁ karissati so[2] ahaṁ viya dukkhaṁ anubhavissati[3].

Iti so paridevanto tatth' eva jīvitakkhayaṁ patto ti.

Satthā imaṁ desanaṁ[4] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā cammasāṭako etarahi cammasāṭako va, paṇḍito vāṇijo[5] pana aham evā" 'ti. Cammasāṭakajātakaṁ[6].

5. Godhajātaka.

Samaṇaṁ taṁ maññamāno ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ kuhakaṁ[7] ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā[8] vitthāritam eva. Idhâpi taṁ bhikkhuṁ ānetvā „ayaṁ bhante bhikkhu kuhako" ti Satthu dassesuṁ. Satthā „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kuhako yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto godhayoniyaṁ nibbattitvā vayappatto kāyūpapanno[9] araññe vasati. Eko dussīlatāpaso pi tassa avidūre paṇṇasālaṁ[10] māpetvā vāsaṁ[11] kappesi. Bodhisatto gocarāya caranto taṁ disvā „sīlavantatāpasassa paṇṇasālā bhavissatîti[12]" tattha gantvā taṁ[13] vanditvā attano vasanaṭṭhānam eva gacchati. Ath' ekadivasaṁ so kūṭatāpaso upaṭṭhākakulesu sampāditamadhuramaṁsaṁ[14] labhitvā „kiṁ maṁsaṁ nām' etan" ti pucchitvā „godhamaṁsan" ti sutvā rasataṇhāya[15] abhibhūto „mayhaṁ assamapadaṁ nibaddhaṁ āgacchamānaṁ godhaṁ māretvā yathāruciṁ pacitvā khādissāmîti" sappidadhikaṭukabhaṇḍādīni gahetvā tattha gantvā muggaraṁ[16] kāsāvena paṭicchādetvā Bodhisattassa āgamanaṁ olokento paṇṇasāladvāre upasantūpasanto viya nisīdi. So āgantvā taṁ paduṭṭhindriyaṁ[17]

---

[1] C^{ks} so. [2] B^{id} add pi. [3] B^{id} -tīti. [4] B^{id} dhammade-. [5] B^{id} vāṇijjo, C^{s} vāṇijo corr. to vāṇijo. [6] B^{id} add catutthaṁ. 5. Cfr. Vol. I p. 480. [7] B^{id} add bhikkhuṁ. [8] C^{ks} omit heṭṭhā. [9] C^{s} kāyuppanno, B^{id} kāyabalena sampanno. [10] C^{ks} -lāyaṁ. [11] C^{k} saṁ, B^{i} omits vāsaṁ. [12] B^{i} adds vatvā. [13] B^{id} omit taṁ. [14] B^{d} -taṁ-. [15] C^{k} -hā. [16] B^{id} add gahetvā. [17] B^{id} duṭhindriyaṁ.

disvā „iminā amhākaṁ sajātikaṁ[1] maṁsaṁ khāditaṁ[2] bhavissati, pariggaṇhissāmi[3] nan“ ti adhovāte ṭhatvā sarīragandhaṁ ghāyitvā sajātimaṁsassa[4] khāditabhāvaṁ ñatvā tāpasaṁ anupagamma paṭikkamitvā[5] cari. So pi tassa anāgamanaṁ[6] ñatvā muggaraṁ khipi. Muggaro sarīre apatitvā naṅguṭṭhakoṭiyaṁ[7] pāpuṇi. Tāpaso[8] „gaccha, viraddho[9] smîti“ āha. Bodhisatto „man tāva viraddho si, cattāro pana apāye na viraddho sîti[10]“ palāyitvā caṁkamanakoṭiyaṁ ṭhitavammīkaṁ[11] pavisitvā aññena chiddena sīsaṁ nīharitvā tena saddhiṁ sallapanto[12] dve gāthā abhāsi:

1. Samaṇaṁ[13] taṁ maññamāno upagañchiṁ[14] asaññataṁ,
so maṁ daṇḍena pahāsi yathā assamaṇo[15] tathā. 97.

2. Kin te jaṭāhi dummedha, kin te ajinasāṭiyā, (Dhp. v. 394.)
abbhantaran[16] te gahanaṁ, bāhiraṁ parimajjasîti. 98.

Tattha asaññatan ti ahaṁ kāyādīhi asaññataṁ assamaṇam[17] eva samānaṁ[18] taṁ samaṇo eso ti samitapāpatāya samaṇaṁ maññamāno upagañchiṁ[19], pahāsîti pahari, ajinasāṭiyā ti ekaṁsaṁ katvā pārutena ajinacammena tuyhaṁ ko attho, abbhantarante gahanan ti[20] tava sarīrabbhantaraṁ visapūraṁ viya alābu[21] gūthāpūro viya āvāṭo āsīvisapūro viya vammiko kilesagahanaṁ[22], bāhiran ti kevalaṁ bāhiraṁ sarīraṁ parimajjasi[23], taṁ[24] antopharusatāya bahimaṭṭatāya[25] hatthilaṇḍaṁ[26] viya assalaṇḍaṁ[27] viya ca hoti[28].

Taṁ sutvā tāpaso tatiyaṁ gātham āha:

3. Ehi godha nivattassu, bhuñja sālīnaṁ odanaṁ,
telaṁ loṇañ ca me atthi pahūtaṁ[29] mayha pipphalin ti. 99.

[1] B^{i} samajātika, B^{d} samānajātika. [2] C^{ks} khāditvā. [3] C^{ks} -hāmi. [4] B^{id} samajāti-. [5] C^{k} paṭicchādetvā. [6] B^{id} -nabhāvaṁ. [7] C^{s} naṁ koṭiyam, C^{k} naṁguṭṭhakoṭiyaṁ, B^{i} nagaṭhakoti, B^{d} naṅguṭhakoṭi. [8] B^{id} sotā-. [9] B^{i} gacchantare viruddho, B^{d} gacchahire viraddho. [10] B^{id} add vatvā. [11] B^{id} ṭhitaṁ-. [12] B^{id} -pento. [13] B^{id} -ṇan. [14] C^{s} -gachiṁ? B^{i} -gacchita, B^{d} -gacchiṁ. [15] B^{id} asa-. [16] B^{id} -raṁ. [17] B^{id} asa-. [18] C^{ks} -nan. [19] B^{i} -gacchi, B^{d} -gacchiṁ. [20] C^{ks} omit gahananti. [21] C^{ks} -buṁ, B^{i} lāpugudhaparo, B^{d} lābugūdhapuro. [22] B^{id} -ṇaṁ. [23] B^{id} -sīti. [24] B^{id} te. [25] C^{k} bamaddhatāya, C^{s} bamaṇḍatāya, B^{i} bahidhatāya, B^{d} bahimaṭhatāya. [26] C^{k} -laddhaṁ, C^{s} -laṇḍaṁ? B^{id} -leṇḍaṁ. [27] C^{k} -laddhaṁ? C^{s} -labbaṁ, B^{d} -lendaṁ, wanting in B^{i}. [28] C^{k} ma hoti, C^{s} ma hoti corr. to ca hoti, B^{id} ahosīti in the place of ca hoti. [29] B^{id} bahutaṁ.

Tattha pahūtaṁ[1] mayha pipphalin ti na kevalaṁ sāliodanaṁ[2] telaloṇam eva hiṅgujīrakasiṅgiverakamaricapipphalippabhedaṁ[3] kaṭukabhaṇḍam pi mayhaṁ bahuṁ atthi, tenâbhisaṁkhataṁ sālīnam odanaṁ bhuñja ehîti[4].

Taṁ sutvā Bodhisatto catutthaṁ gātham āha:

4. Esa bhiyyo pavekkhāmi vammīkaṁ sataporisaṁ,
telaṁ loṇañ ca kin te si ahitaṁ mayha pipphalin ti. 100.

Tattha pavekkhāmîti pavisissāmi, ahitan ti yaṁ etaṁ tava kaṭukabhaṇḍasaṁkhātaṁ pipphaliṁ etaṁ mayhaṁ ahitaṁ asappāyan ti.

Evañ ca pana vatvā „are[5] kūṭajaṭila, sace idha vasissasi[6] gocaragāme manusseh' eva[7] taṁ 'ayaṁ coro' ti gāhāpetvā vippakāraṁ pāpessāmi, sīghaṁ palāyassū" 'ti tajjesi[8]. Kūṭajaṭilo tato palāyi.

Satthā imaṁ desanaṁ[9] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā kūṭajaṭilo ayaṁ kuhakabhikkhu ahosi, godharājā[10] aham evā" 'ti. Godhajātakaṁ[11].

6. Kakkārujātaka.

Kāyena yo nāvahare ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Devadattaṁ ārabbha kathesi. Tassa hi saṁghaṁ bhinditvā gatassa[12] aggasāvakehi saddhiṁ parisāya apakkantāya[13] uṇhalohitaṁ[14] mukhato uggañchi[15]. Atha bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Devadatto musāvādaṁ katvā[16] saṁghaṁ bhinditvā idāni gilāno hutvā mahādukkhaṁ anubhotîti". Satthā āgantvā „kāya na 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa musāvādī[17] yeva[18], na c' esa idān' eva[19] musāvādaṁ katvā dukkhaṁ[20] anubhoti pubbe pi anubhoti yevā" ti vatvā atītaṁ āhari:

---

1 B^{id} bahutaṁ. 2 B^{id} sālīnamodanaṁ. 3 B^{i} -verasuṇamaricca-, B^{d} -varalasuṇamaricca-. 4 B^{id} bhuñjāhîti. 5 B^{id} hare. 6 C^{ks} -ti. 7 B^{id} -sseyeva. 8 B^{id} santa-. 9 B^{id} dhammade-. 10 add pana. 11 B^{id} godharājajātakaṁ pañcamaṁ. 12 B^{id} tathāgatassa. 13 C^{k} apakkantā, B^{i} pakkantassa, B^{d} pakkantāya. 14 B^{id} uṇhaṁ-. 15 B^{id} -gacchi. 16 C^{k} akatvā, C^{s} akatvā corr. to katvā. 17 C^{k} B^{id} -di. 18 C^{k} ye. 19 B^{d} idāni, B^{i} omits idāneva, C^{s} omits musāvādī - - - idāneva. 20 B^{id} mahādu-.

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Tāvatiṁsabhavane aññataro devaputto ahosi. Tena kho pana samayena Bārāṇasiyaṁ mahā ussavo ahosi. Bahū[1] nāgasupaṇṇā ca bhummaṭṭhakâpi devā ca āgantvā ussavaṁ olokayiṁsu, Tāvatiṁsabhavanato pi cattāro devaputtā kakkārūni[2] nāma dibbapupphāni tehi katacumbaṭaṁ[3] pilandhitvā ussavadassanaṁ agamiṁsu[4], dvādasayojanikaṁ nagaraṁ[5] tesaṁ pupphānaṁ gandhena ekagandhaṁ ahosi. Manussā „imāni[6] pupphāni kena pilandhānîti[7]“ upadhārentā[8] caranti[9]. Devaputtā[10] „amhe ete upadhārentîti“ vatvā[11] rājaṅgaṇā[12] uppatitvā mahantena devānubhāvenâkāse[13] aṭṭhaṁsu. Mahājano sannipati[14]. Rājâpi saddhiṁ uparājādīhi agamāsi. Atha ne „kataradevalokato[15] āgacchathā“ 'ti pucchiṁsu[16]. „Tāvatiṁsadevalokato āgacchāmā“ 'ti. „Kena kammena āgat' atthā“ 'ti. „Ussavadassanatthāyā“ 'ti. „Kiṁpupphāni nām' etānîti“. „Dibbakakkārupupphāni[17] nāmā“ 'ti. „Sāmi, tumhākaṁ devaloke aññāni pilandheyyātha, imān' amhākaṁ[18] dethā“ 'ti. Devaputtā „imāni dibbapupphāni[19] mahānubhāvānañ ñeva[20] anucchavikāni, manussaloke lāmakānaṁ duppaññānaṁ hīnādhimuttikānaṁ dussīlānaṁ na anucchavikāni, ye pana manussā imehi ca imehi ca guṇehi[21] samannāgatā tesaṁ etāni[22] anucchavikānîti“ evañ ca pana vatvā tesu jeṭṭhakadevaputto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kāyena yo nâvahare vācāya na musā bhaṇe
yaso laddhā na majjeyya sa ve[23] kakkārum[24] arahatîti. 101.

---

[1] C^{ks} B^{i} babu. [2] C^{ks} kakkāruni. B^{i} kakkaru, B^{d} kattaru corr. to kakkaru. [3] B^{id} -cumpitakaṁ, C^{ks} -cumbaṭam. [4] B^{id} āgatā. [5] B^{id} bārāṇasīna. [6] C^{ks} iminā. [7] B^{i} piladdhāniti, B^{d} pilandhanāniti. [8] C^{s} B^{id} -to. [9] B^{id} vica-. [10] B^{id} te de-. [11] B^{id} ñatvā [12] C^{ks} -ṇaṁ, B^{id} -ṇe [13] B^{id} -vena ākāse. [14] B^{id} -titvā. [15] B^{id} add sāmi. [16] B^{id} āpu-. [17] B^{i} -kattaru-, B^{d} -kakkaru-. [18] B^{d} imāni amhākaṁ, B^{i} imāni tumhākaṁ. [19] B^{i} dipakattārupuppāni, B^{d} dibbakakkarupupphāni. [20] B^{i} mahānubhāvoni cevānaññeva, B^{d} mahānubhāvānadevānaññeva. [21] C^{k} imehi ca imehi ca guṇehi, C^{s} manussā imehi ca manussā imehi ca imehi ca guṇehi. [22] anucchavikāni manussaloke --- etāni wanting in B^{i}. [23] C^{s} sace. [24] B^{i} kattarūm, B^{d} kakkarum.

Tass' attho: yo kāyena parassa santakaṁ tiṇasalākam pi nâvaharati vācāya ca[1] jīvitaṁ pariccajamāno pi musāvādaṁ na bhaṇati, desanāsīsam ev' etaṁ: kāyadvāravacīdvāramanodvārehi pana yo[2] dasa pi akusalakammapathe na karotîti ayam ettha adhippāyo, yaso laddhā ti issariyañ ca labhitvā yo[3] issariyamadamatto satiṁ vissajjetvā pāpakammaṁ na karoti, sa ve evarūpo imehi guṇehi yutto puggalo imaṁ dibbapuppham arahati, tasmā yo[3] imehi guṇehi sammannāgato so imāni[4] pupphāni yācatu, dassāmîti[5].

Taṁ sutvā purohito cintesi: „mayhaṁ imesu guṇesu eko pi n' atthi, musāvādaṁ pana katvā[6] etāni pupphāni gahetvā pilandhissāmi[7], evaṁ maṁ jano 'guṇasampanno ayan' ti jānissatîti" so „ahaṁ etehi guṇehi samannāgato" ti vatvā tāni pupphāni āharāpetvā pilandhitvā dutiyaṁ devaputtaṁ yāci. So[8] dutiyaṁ gātham āha:

2. Dhammena vittam eseyya, na nikatyā dhanaṁ hare,
bhoge laddhā na majjeyya, sa ve kakkārum arahatîti. 102.

Tass' attho: dhammena parisuddhenâjīvena[9] suvaṇṇarajatādivittaṁ pariyeseyya, na nikatiyā ti[10] na vañcanāya dhanaṁ[11] hareyya[12], vatthābharaṇādike bhoge labhitvā pamādaṁ na pamajjeyya[13], evarūpo imāni pupphāni arahati[14].

Purohito „ahaṁ etehi guṇehi samannāgato" ti vatvā tāni pi āharāpetvā pilandhitvā tatiyaṁ devaputtaṁ yāci. So[15] tatiyaṁ gāthaṁ āha:

3. Yassa cittaṁ ahāliddaṁ saddhā ca avirāginī
eko sāduṁ[16] na bhuñjeyya sa ve kakkārum arahatîti. 103.

Tass attho: yassa puggalassa cittaṁ ahāliddaṁ haliddirāgo viya na khippaṁ bhijjati[17] cirapemaṁ[18] hoti, saddhā ca avirāginī[19] kammaṁ vā vipākaṁ vā okappanīyassa vā puggalassa vacanaṁ saddahitvā appamattaken' eva na chijjati[20] na bhijjati, yo ca yācanake vā aññe vā saṁvibhāgārahe puggale

---

[1] B^{id} omit ca. [2] C^{ks} so. [3] C^{k} so, C^{s} so corr. to yo. [4] C^{k} iminā. [5] C^{k} dassāmissāmīti, B^{i} yāci taṁ tassa dassāmiti, B^{d} yācati tassa tassa dassāmiti. [6] B^{id} vatvā. [7] C^{k} piḷ-. [8] B^{id} add pi. [9] B^{id} -suddhājīvena. [10] C^{ks} pa. [11] C^{ks} add na. [12] B^{i} kareyya. [13] C^{k} pamādaṁ nāma pamajjeyya, B^{i} pamānaṁ daṁ nappajjeyya, B^{d} pamādaṁ nāpajjeyya. [14] B^{id} -tīti. [15] C^{k} to, C^{s} so corr. to to. [16] C^{ks} sādun, B^{i} sādhu. [17] B^{i} ahaliddhaṁ rāgo haliddhaṁ rāgo haliddhi viya khippaṁ rajjati, B^{d} ahāliddaṁ rāgo haliddi viya khippaṁ na virajjati. [18] B^{i} tirameva, B^{d} thīrameva. [19] B^{id} add ti. [20] C^{k} nañchi-, C^{s} naṁ chi- corr to na chi-, B^{id} na virajjati.

bahikatvā eko[1] va sādurasabhojanaṁ[2] na bhuñjati saṁvibhajitvā va[3] bhuñjati so imāni pupphāni arahatîti[4].

Purohito[5] „ahaṁ etehi guṇehi samannāgato“ ti vatvā tāni pi[6] āharāpetvā pilandhitvā catutthaṁ devaputtaṁ yāci. So catutthaṁ gātham āha:

4. Sammukhā vā parokkhā vā[7] yo[8] sante na paribhāsati
yathāvādī tathākārī sa ve kakkārum[9] arahatîti. 104.

Tass' attho: yo puggalo sammukhā vā parammukhā vā sīlādiguṇayutte sante[10] paṇḍitapurise na akkosati na paribhāsati yaṁ vācāya vadati tad eva kāyena karoti so imāni pupphāni arahatîti.

Purohito „ahaṁ etehi guṇehi samannāgato“ ti vatvā tāni pi[11] āharāpetvā pilandhi[12]. Devaputtā cattāri[13] pi pupphacumbaṭāni[14] purohitassa datvā devalokam eva gatā. Tesaṁ gatakāle purohitassa sīse mahatī vedanā uppajjati, tiṇhena[15] sikharena[16] nimmathitaṁ[17] viya[18] ayayantena[19] pīḷitaṁ viya[20] sīsaṁ ahosi. So vedanāmatto aparāparaṁ parivattamāno mahāsaddena viravi, „kim etan“ ti ca vutte „ahaṁ mam' antare avijjamāne yeva guṇe 'atthîti' musāvādaṁ katvā te devaputte[21] pupphāni yāciṁ[22], harath' etāni mama sīsato“ ti āha. Tāni harantā[23] harituṁ nâsakkhiṁsu, ayapaṭṭena[24] baddhāni viya ahesuṁ. Atha naṁ ukkhipitvā gehaṁ nayiṁsu. Tassa tattha[25] viravantassa satta divasā vītivattā. Rājā amacce āmantetvā „dussīlo[26] brāhmaṇo marissati, kiṁ karomā“ 'ti āha[27]. „Deva, puna ussavaṁ kārema[28], devaputtā puna āgacchissantîti[29]“. Rājā puna[30]

---

[1] B^i ekato, B^d ekako. [2] C^{ks} sādhu-, B^d sāduṁ-. [3] B^{id} omit va. [4] C^{ks} āharatīti. [5] B^d adds pi. [6] B^{id} omit pi and add pupphāni. [7] B^{id} paraṁmukhā in the place of parokkhā vā. [8] C^k yā, C^s ye. [9] B^i kakkurum, B^d kakkarum. [10] C^k satte, B^d sante vūpasante, B^i omits sante. [11] B^{id} omit pi. [12] B^d adds cattāro. [13] C^{ks} -ro. [14] B^{id} cumbitakāni. [15] C^k ṇhena, C^s taṇhena, B^i ṇena. [16] B^d adds sīsaṁ. [17] C^k nimmatithiṁ corr. to nimmathitaṁ, C^s nimmatitaṁ corr. to -thitaṁ, B^i nimpadditaṁ, B^d nimmaddhitaṁ. [18] B^i piyaca, B^d viyaṁca. [19] B^i ayapatena, B^d ayapattena. [20] B^{id} add ca. [21] B^{id} add imāni. [22] C^s -ci corr. to -ciṁ, B^{id} -ci; B^{id} add so ahaṁ vedanāppatto kampamāno sakaladeho. [23] B^{id} omit harantā. [24] B^i ayapetena corr. to -patena, B^d -vaṭṭena corr. to -paṭṭena. [25] B^d tatthatassa, B^i yattata. [26] B^i -laṁ, B^d -la. [27] B^d vutte. [28] B^{id} ussave kārente. [29] C^s āgacchantīti. [30] B^{id} omit puna.

ussavaṁ kāresi. Devaputtā puna āgantvā sakalanagaraṁ pupphagandhena ekagandhaṁ katvā tath' eva[1] rājaṅgaṇe aṭṭhaṁsu. Mahājano sannipati, dussīlabrāhmaṇaṁ ānetvā tesaṁ purato urena nipajjāpesuṁ. So „jīvitaṁ me detha sāmino[2]“ ti devaputte yāci. Devaputtā „tuyhaṁ dussīlassa pāpadhammassa[3] ananucchavikān' etāni[4] pupphāni, tvaṁ[5] amhe vañcessāmîti saññī ahosi, attano musāvādaphalaṁ laddhan“ ti taṁ[6] mahājanamajjhe[7] garahitvā sīsato pupphacumbaṭaṁ[8] apanetvā mahājanassa ovādaṁ datvā sakaṭṭhānam eva agamaṁsu.

Satthā imaṁ desanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo Devadatto ahosi, tesu devaputtesu eko Kassapo eko Moggallāno eko Sāriputto, jeṭṭhadevaputto[9] pana aham evā“ 'ti. Kakkārujātakaṁ[10].

7. Kākātijātaka.

Vāti cāyaṁ[11] tato gandho ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Tadā hi Satthā taṁ bhikkhuṁ „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu[12] ukkaṇṭhito[13]“ ti pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti vutte „kasmā ukkaṇṭhito sîti“ „kilesavasena bhante“ ti „bhikkhu, mātugāmo nāma arakkhiyo, na sakkā rakkhituṁ, porāṇakapaṇḍitā[14] mātugāmaṁ[15] mahāsamuddamajjhe simbalidahavimāne[16] vasāpetvâpi[17] rakkhituṁ nâsakkhiṁsū“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchismiṁ nibbattitvā vayappatto pitu accayena rajjaṁ kāresi. Kākāti[18] nām' assa aggamahesī ahosi abhirūpā devaccharā viya. Ayam ettha

---

[1] B^d tattheva. [2] B^{id} omit no. [3] B^{id} pāpakammassa [4] B^{id} -kānevetāni. [5] B^{id} add pana. [6] B^{id} omit taṁ. [7] B^{id} add dussīlabrāhmaṇaṁ. [8] B^{id} -cumpitakaṁ. [9] B^{id} jeṭhakade-. [10] B^i takkaru - - chaṭhamaṁ, B^d kakkaru - - chaṭhaṁ. [11] B^{id} vāyaṁ. [12] C^k B^{id} bhikkhuṁ, C^s omits saccaṁ - - - bhikkhu. [13] B^{id} add si. [14] B^{id} add pi. [15] C^k -mā, C^s -mā corr. to -maṁ. [16] B^i sippalidahivi-, B^d sippalidumavi-. [17] C^s vā-, B^{id} vasāpento. [18] B^{id} kākavatī.

saṁkhepo, vitthārato pana atītavatthuṁ[1] Kuṇālajātake āvibhavissati. Tadā pan' eko supaṇṇarājā manussavesenâgantvā[2] raññā[3] saha jūtaṁ[4] kīḷanto Kākātiyā[5] aggamahesiyā paṭibaddhacitto taṁ ādāya supaṇṇabhavanaṁ netvā tāya saddhiṁ abhirami. Rājā devim apassanto[6] Naṭakuveraṁ nāma gandhabbaṁ[7] „tvaṁ vicināhi[8] nan" ti āha[9]. So taṁ[10] supaṇṇarājānaṁ pariggahetvā[11] ekasmiṁ sare erakavane nipajjitvā tato supaṇṇassa[12] gamanakāle pattantare nisīditvā supaṇṇabhavanaṁ gantvā tāya saddhiṁ kilesasaṁsaggaṁ katvā puna tass' eva pattantare nisinno āgantvā supaṇṇassa raññā saha[13] jūtaṁ[14] kīḷanakāle[15] attano vīṇaṁ gahetvā jūtamaṇḍalaṁ[16] gantvā rañño santike ṭhito gītakavasena[17] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Vāti câyaṁ[18] tato gandho yattha me vasatī piyā,
dūre ito hi Kākāti[19] yattha me nirato mano ti. 105.

Tattha gandho ti tassā dibbagandhavilittāya sarīragandho, yattha me ti yattha supaṇṇabhavane mama piyā vasati tato iminā saddhiṁ katāya[20] kāyasaṁsaggāya tassā imassa kāyena saddhiṁ āgato gandho vāyatîti adhippāyo, dūre ito hîti imamhā ṭhānā dūre, hikāro nipātamatto, Kākāti[21] devī, yattha me ti yassā upari mama mano nirato.

Taṁ sutvā supaṇṇo dutiyaṁ gātham āha:

2. Kathaṁ samuddaṁ patari[22], kathaṁ patari[23] Kebukaṁ,
kathaṁ satta samuddāni kathaṁ simbalim āruhîti. 106.

Tass' attho: tvaṁ imaṁ Jambudīpasamuddaṁ tassa parato Kebukaṁ[24] nadiṁ[25] pabbatantaresu ṭhitāni satta samuddāni ca kathaṁ tari[26], ken' upāyena tiṇṇo, satta samuddāni atikkamitvā[27] ṭhitaṁ amhākaṁ bhavanaṁ simbalirukkhañ ca kathaṁ abhirūhîti.

[1] Cks -u. [2] Bid -na gantvā. [3] Bid rañño. [4] Cks dūtaṁ, Bid jutaṁ. [5] Bi kākāti, Bd kākavatī. [6] Ck deviñca passanto, Cs deviñca passanto corr. to devimapassanto, Bi deva apassanto, Bd devi apassanto. [7] Cks -bba. [8] Ck -hī, Cs -bhi. [9] Bid add vicinanto. [10] Bid add sutvā. [11] Bid add pattantarato nikkhamitvā. [12] Bid -ssā. [13] Bid saddhiṁ. [14] Cks dūtaṁ, Bid juta. [15] Bid add gandhabbo. [16] Cs Bid juta-. [17] Bid gitavasena. [18] Bid vāyaṁ. [19] Bid kākavati. [20] Bid kata [21] Bid kākavatīti kākavatī. [22] Bid ddamatari. [23] Bid atari. [24] Bid add nāma. [25] Ck Bi nadī, Cs nadi. [26] Bid atari. [27] Cks -metvā.

Taṁ sutvā Naṭakuvero tatiyaṁ gātham āha:

3. Tayā samuddam atariṁ[1], tayā atari Kebukaṁ,
tayā satta samuddāni, tayā simbalim āruhin ti. 107.

Tattha tayā ti tayā[2] karaṇabhūtena tava pattantare nisinno ahaṁ sabbam etaṁ akāsin ti attho.

Tato supaṇṇarājā catutthaṁ gātham āha:

4. Dhi-r-atthu maṁ mahākāyaṁ, dhi-r-atthu maṁ acetanaṁ,
yattha jāyāy' ahaṁ jāraṁ āvahāmi vahāmi vā[3] ti. 108.

Tattha dhiratthu man ti attānaṁ garahanto āha, acetanan ti mahāsarīrattā[4] lahubhāvagarubhāvassa ajānanatāya acetanaṁ, yatthā ti yasmā, idaṁ vuttaṁ hoti: yasmā ahaṁ attano jāyāya jāraṁ imaṁ gandhabbaṁ pattantare nisinnaṁ ānento[5] āvahāmi nento ca vahāmi tasmā dhi-r-atthu man ti.

So taṁ ānetvā Bārāṇasirañño va[6] datvā puna na[7] agamāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ[8] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā Naṭakuvero ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi rājā[9] aham evā" 'ti. Kākātijātakaṁ[10].

8. Ananusociyajātaka.

Bahunnaṁ vijjatîti[11]. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ matabhariyakuṭumbikaṁ[12] ārabbha kathesi. So kira bhariyāya matāya na nahāyati na bhuñjati[13] na kammante[14] payojesi, aññadatthu sokābhibhūto āḷāhanaṁ gantvā paridevamāno vicari, abbhantare pan' assa kūṭe dīpo[15] viya sotāpattimaggassa upanissayo jalati. Satthā paccūsasamaye lokaṁ olokento taṁ disvā „imassa maṁ ṭhapetvā añño koci sokaṁ haritvā[16] sotāpattimaggassa dāyako n' atthi, bhavissāmi 'ssa avassayo" ti pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto pacchāsamaṇaṁ ādāya tassa gehadvāraṁ patvā[17] kuṭumbikena

---

[1] Bid -ri, Cs -riṁ corr. to -ri. [2] Bid omit tayā. [3] Bid cā, Cs āvahāmi mahāmivā. [4] Cks -ratā. [5] Bd ajānanto. [6] Bid omit va. [7] Bi puna nagaraṁ, Bd na puna nagaraṁ. [8] Bid dhammade-. [9] Bid add pana. [10] Bid kākavatiyā jātakaṁ sattamaṁ. [11] Bid vijati bhotîti. [12] Cs matakuṭumbikaṁ, Bd matabhariyaṁ-, Bi -yaṁ- corr. to -ya-. [13] Bid nhāyi na pivi na limpi na bhuñji. [14] Bid -taṁ. [15] Bid padīpo. [16] Bi nisārāpetvā, Bd niharāpetvā. [17] Bid gantvā.

sutvā[1] gamanaṁ[2] katapaccuggamanādisakkāro paññattāsane nisinno kuṭumbike[3] āgantvā vanditvā ekamantaṁ nisinne[4] „upāsaka kiṁ[5] tuṇhībhūto sîti[6]“ pucchitvā[7] „āma bhante bhariyā me kālakatā[8], taṁ[9] anusocento cintemîti[10]“ vutte „upāsaka, bhijjanadhammaṁ nāma bhijjati, tasmiṁ bhinne na yuttaṁ cintetuṁ[11], porāṇakapaṇḍitâpi bhariyāya matāya ‘bhijjanadhammaṁ bhinnan’ ti na cintayiṁsū“ ’ti vatvā tena yācito atītaṁ ahari:

Atītavatthu Dasanipāte Cullabodhijātake[12] āvibhavissati. Ayaṁ pan’ ettha saṁkhepo: Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāyaṁ sabbasippāni uggaṇhitvā mātāpitunnaṁ santikaṁ agamāsi. Imasmiṁ jātake Mahāsatto komārabrahmacārī[13] ahosi. Ath’ assā mātāpitaro „dārapariyesanaṁ[14] karomā“ ’ti ārocayiṁsu. Bodhisatto „na mayhaṁ gharāvāsen’ attho, ahaṁ tumhākaṁ accayena pabbajissāmîti“ vatvā tehi punappuna[15] yācito ekaṁ kañcanarūpaṁ[16] kāretvā „evarūpaṁ kumārikaṁ labhamāno gaṇhissāmîti“ āha. Tassa mātāpitaro „taṁ kañcanarūpakaṁ paṭicchannayāne āropetvā gacchatha, Jambudīpatalaṁ[17] vicinantā yatth’ evarūpaṁ[18] brāhmaṇakumārikaṁ[19] passatha tattha imaṁ kañcanarūpakaṁ datvā taṁ ānethā“ ’ti mahantena parivārena manusse pesesuṁ. Tasmiṁ pana kāle eko puññavā satto Brahmalokato cavitvā Kāsiraṭṭhe[20] nigamagāme asītikoṭivibhavassa brāhmaṇassa gehe kumārikā hutvā nibbatti, Sammillabhāsinîti ’ssā[21] nāmaṁ akaṁsu. Sā soḷasavassakāle abhirūpā ahosi pāsādikā devaccharapaṭibhāgā sabbalakkhaṇasampannā, tassâpi kilesavasena[22] cittaṁ nāma na uppannapubbaṁ, accantabrahmacārinī ahosi. Kañcana-

---

[1] B^{id} sugatā. [2] B^{id} -no. [3] B^{id} -ko [4] B^{id} -nno [5] C^{s} kiṁ upāsaka, C^{k} omits kiṁ. [6] C^{ks} omit tuṇhī - - sīti. [7] C^{ks} pucchi. [8] B^{id} kālaṁ-. [9] B^{id} add ahaṁ. [10] B^{id} omit cintemī. [11] B^{id} socituṁ. [12] B^{id} cūḷa-. [13] B^{i} komārika-, B^{d} komāraka-. [14] B^{id} dārika-. [15] B^{id} -naṁ. [16] B^{id} -rūpakaṁ. [17] B^{id} -le. [18] C^{k} yatthanatheva-, C^{s} yatthatatheva-, B^{d} adds kañcanarupaṁ. [19] B^{d} brahmaṇīkumārikaṁ kumārī. [20] B^{id} kāsika-. [21] C^{ks} -nītissa, B^{i} sampillahānisītissā, B^{d} sampillahāsinītissā. [22] B^{id} kilesa.

rūpakaṁ[1] ādāya vicarantā[2] taṁ gāmaṁ pāpuṇiṁsu. Tattha manussā taṁ disvā „asukabrāhmaṇassa dhītā Sammillabhāsinī[3] kiṁkāraṇā idha ṭhitā“ ti āhaṁsu. Manussā taṁ sutvā brāhmaṇakulaṁ patvā[4] Sammillabhāsinim[5] vāresuṁ. Sā „ahaṁ tumhākaṁ accayena pabbajissāmi, na me gharāvāsen' attho“ ti mātāpitunnaṁ sāsanaṁ pesesi. Te „kiṁ karosi[6] kumārike[7]“ ti vatvā kañcanarūpaṁ[8] gahetvā taṁ mahantena parivārena pesayiṁsu. Bodhisattassa ca Sammillabhāsiniyā[9] ca ubhinnam pi anicchantānañ ñeva maṅgalaṁ kariṁsu. Te ekagabbhe[10] ekasmiṁ sayane sayantâpi na aññamaññaṁ kilesavasena olokayiṁsu, dve bhikkhū dve[11] brahmā[12] viya ca ekaṭṭhāne vasiṁsu. Aparabhāge Bodhisattassa mātāpitaro kālam akaṁsu. So tesaṁ sarīrakiccaṁ katvā Sammillabhāsiniṁ[13] pakkosāpetvā „bhadde mama kulasantakā asītikoṭiyo, tava kulasantakā asītikoṭiyo, imaṁ[14] ettakaṁ[15] dhanaṁ gahetvā[16] kuṭumbaṁ paṭipajja[17], ahaṁ pabbajissāmîti“ āha. „Ayyaputta, tayi pabbajante aham pi pabbajissāmi, na sakkomi taṁ jahitun[18]“ ti. „Tena hi ehîti“ sabbaṁ dhanaṁ dānamukhe vissajjetvā kheḷapiṇḍaṁ viya sampattiṁ chaḍḍetvā[19] Himavantaṁ pavisitvā ubho pi tāpasapabbajjaṁ pabbajitvā vanamūlaphalāhārā tattha ciraṁ vasitvā loṇambilasevanatthāya Himavantā otaritvā[20] anupubbena Bārāṇasiṁ[21] patvā rājuyyāne vasiṁsu. Tesaṁ tattha vasantānaṁ sukhumālāya[22] paribbājikāya nirojaṁ[23] missakabhattaṁ paribhuñjatiyā lohitapakkhandikābādho uppajji, sā sappāyabhesajjaṁ alabhamānā dubbalā ahosi. Bodhisatto bhikkhācāravelāya taṁ pariggahetvā nagaradvāraṁ netvā ekissā sālāya phalake nipajjāpetvā sayaṁ bhikkhāya pāvisi. Sā tasmiṁ anikkhante yeva kālam akāsi. Mahājano paribbājikāya rūpa-

[1] Cks -kaṁ. [2] Bid add manussā. [3] Bid sampillahāsinī. [4] Bid gantvā. [5] Bi sammillahāsini, Bd sampillahāsini. [6] Bid karissati. [7] Bid -kā. [8] Bid -rūpakaṁ. [9] Cks -bhāsāniyā. [10] Bid add vasamānā. [11] Bid omit dve. [12] so Cks; Bid brahmacārī. [13] Bi sampillahāsini, Bd sampillahāsiniṁ. [14] Bid ti. [15] Bid ettha-. [16] Bid add imaṁ. [17] Bi -pajjāhīti, Bd -pajjahi. [18] Bid vija-. [19] Bid pahāya. [20] Bid add te. [21] Ck -sin, Cs -siṁ. [22] Bid -latāya. [23] Cks -jam.

sampattiṁ disvā parivāretvā rodati paridevati. Bodhisatto bhikkhaṁ caritvā āgato tassā matabhāvaṁ ñatvā „bhijjanadhammaṁ bhijjati, sabbe saṁkhārā aniccā evaṁgatikā yevā“ 'ti vatvā tāya nipannaphalakāy' eva[1] nisīditvā missabhojanaṁ[2] bhuñjitvā mukhaṁ vikkhālesi. Parivāretvā ṭhitamahājano „ayan[3] te bhante paribbājikā kiṁ hotîti“ pucchi. „Gihikāle me pādaparicārikā ahosîti“. „Bhante, mayaṁ tāva na santhambhāma[4], rodāma paridevāma, tumhe kasmā na rodathā“ 'ti. Bodhisatto „jīvamānā tāv' esā[5] mama kiñci[6] hoti, idāni paralokasamaṅgitāya na kiñci hoti, parajanavasaṁ[7] gatā, ahaṁ kissa[8] rodāmîti“ mahājanassa dhammaṁ desento imā gāthā abhāsi:

1. Bahunnaṁ vijjati bhotī[9], tehi kim me[10] bhavissati,
tasmā etaṁ[11] na socāmi piyaṁ Sammillabhāsiniṁ[12]. 109.
2. Tan tañ[13] ce anusoceyya[14] yaṁ yaṁ[15] tassa na vijjati
attānam anusoceyya sadā maccuvasaṁ gataṁ[16]. 110.
3. Na h' eva ṭhitaṁ[17] nâsīnaṁ[18] na sayānaṁ[19] na p' addhaguṁ[20] —
yāva pāti nimisati[21] tatrâpi[22] sarati-bbayo[23]. 111.
4. Tatth' attani vata-ppaddhe[24] vinābhāve asaṁsaye[25]
sesaṁ[26] sesaṁ dayitabbaṁ vītaṁ[27] ananusocitan[28] ti. 112.

Tattha bahunnaṁ vijjati bhotîti[29] ayaṁ bhotī[30] amhe chaḍḍetvā idāni aññesaṁ bahunnaṁ matasattānaṁ[31] antare vijjati saṁvijjati[32], tehi me kiṁ bhavissatîti tehi matakasattehi saddhiṁ vattamānā idān' esā[33] kiṁ

[1] B^id nippannaphalakeyeva. [2] B^id missakabho-. [3] B^id ayaṁ. [4] C^k satthambhāma, C^s satthambhāma corr. to -bhāma, B^i saṇṭhamhā, B^d saṇṭhambhāma. [5] B^id tāva esā ca. [6] B^id add na. [7] B^id maraṇavasaṁ. [8] C^ks kassa. [9] C^k hoti, C^s hoti corr. to bhoti, B^id bhoti. [10] B^id me kiṁ. [11] C^k ekaṁ, B^id hetaṁ. [12] B^i sampillahāsini, B^d sampillahāsinī. [13] B^id taṁ taṁ. [14] B^i anubhojeyya, B^d sānusoceyyaṁ. [15] B^i saṁcayan, B^d yaṁyan. [16] B^id pattaṁ. [17] C^k B^i tiṭhaṁ, C^s tiṭṭhaṁ. [18] B^id na nisinnaṁ. [19] B^i nippannaṁ, B^d nipannaṁ. [20] B^i pattāgū, B^d pattagū. [21] C^k yāvapātīni mīsati, C^s yāva pātini nimisati, B^i yāvummati nimissati, B^d yāvummitinimissati. [22] B^id tatthapi [23] B^id nassati vayo. [24] C^k tanthānthāttānivata-, C^s tatthattānivatappaddhe, B^i tattatattapajathapanthe, B^d tatthattanivatapaṇthe. [25] B^id -yo. [26] B^i bhusaṁ, B^d bhūtaṁ. [27] B^id mahantaṁ. [28] C^k ananusociyan, B^id anusocayan. [29] C^ks hotîti. [30] C^ks hoti, B^id bhoti. [31] B^d matakasa-. [32] B^id atthi upalabbhati in the place of saṁvijjati. [33] B^i idāni mevesāyaṁ, B^d idāneva sā mayhaṁ.

bhavissati[1], tehi vā sattehi[2] atirekasambandhanavasen' esā[3] mayhaṁ kiṁ bhavissati[4], kā nāma bhavissati[5], kiṁ bhariyā udāhu bhaginîti[6], tehi mekan[7] ti pi pāṭho, tehi matakehi saddhiṁ idam pi me kalebaraṁ[8] ekaṁ bhavissatîti attho, tasmā ti yasmā esā matakesu saṁkhaṁ gatā[9] mayhaṁ sā na kiñci hoti[10] tasmā etaṁ na socāmîti[11], yaṁ yaṁ tassā 'ti yaṁ yaṁ tassa anusocakassa[12] sattassa[13] na vijjati n' atthi mataṁ niruddhaṁ taṁ taṁ sace[14] anusoceyyā 'ti attho, yassā ti pi pāṭho, yaṁ yaṁ yassa na vijjati taṁ taṁ sace[15] anusoceyyā 'ti attho, maccuvasaṁ gatan[16] ti evaṁ sante niccaṁ maccuvasaṁ gataṁ[17] gacchantaṁ attānam eva anusoceyya, ten' assa[18] asocanakālo yeva na[19] bhaveyyā 'ti attho, tatiyagāthāya na heva ṭhitaṁ[20] na nisinnaṁ na nipannaṁ na paddhaguṁ[21] kañci[22] sattaṁ āyusaṁkhāro anugacchatîti pāṭhaseso, tattha paddhagun[23] ti samparivattetvā caramānaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti: ime sattā catūsu iriyāpathesu mattā[24] viharanti, āyusaṁkhārā pana rattiṁ[25] ca divā ca sabbiriyāpathesu appamattā attano khayagamanakammam[26] eva karontîti, yāvā 'ti yāva, pātîti ummisati[27], ayaṁ tasmiṁ kāle vohāro, idaṁ vuttaṁ hoti: yāva ummisati[28] ca nimisati[29] ca tatrâpi evaṁ appamattake[30] kāle imesaṁ sattānaṁ saratibbayo[31] ti tīsu vayesu so so vayo parihāyat' eva nassatîti[32], tatthattanivatappaddhe[33] ti tattha te[34] attani vata paddhe[35], idaṁ vuttaṁ hoti: tasmiṁ vata evaṁ saramāne[36] vaye ayaṁ attā ti saṁkhaṁ[37] gato attabhāvo paddho[38] hoti vayena[39] aḍḍho upaḍḍho aparipuṇṇo va hoti, evaṁ tattha imasmiṁ attani paddhe[40] yo[41] v' esa[42] tattha tattha nibbattānaṁ sattānaṁ vinābhāvo asaṁsayo[43] tasmiṁ vinābhāve pi asaṁsaye nissaṁsaye yaṁ[44] bhūtaṁ sesaṁ amataṁ taṁ sesaṁ[45] jīvamānaṁ, jīvamānam eva[46] dayitabbaṁ dayāyitabbaṁ[47] mettāyitabbaṁ[48], ayaṁ satto ārogo[49] hotu avyāpajjho[50], evaṁ tasmiṁ mettā-

---

[1] Bid -tīti. [2] Bid matasattehi. [3] Bi -sampandhavasena sā, Bd -sambandhavaseneva sā. [4] Bi -tīti. [5] Bd omits k. n. bh. [6] Bid -ni vā ti. [7] Bid kin. [8] Cs kale- corr. to kaḷe-, Bid kaḷevaraṁ. [9] Bd samāgantā, Bi samāgantvā in the place of saṁkhaṁgatā. [10] Bi mayhaṁ pisā kiñcina hoti, Bd mayhaṁ sāpi kiñci no hoti. [11] Cs sevācāmīti, Ck sevāmi. [12] Bid -cantassa. [13] Bid omit sattassa. [14] Bi esa, Bd esā. [15] Bid ceso. [16] Bid pattan. [17] Bid pattantaṁ. [18] Bid tassa in the place of tenassa. [19] Bid omit na. [20] Cks Bi tiṭṭhaṁ. [21] Bid pattagūti. [22] Bid Cs kiñci. [23] Bi mattadū, Bd patthagū. [24] Bid pamattā. [25] all four MSS. ratti. [26] Cks khayaṁ-. [27] Cs ummīsati, Bi yādhummatiti yāva ummissati ādhummi, Bd yādhummiti yāva ummissati in the place of yāvā - -. [28] Bi -ssati. [29] Bid -ssati. [30] Bid appamatta. [31] Ck sare-. Cs sare- corr. to sara-, Bid nassati vayo. [32] Bid na vaḍhatīti. [33] Cks tatthāttanivattappavaddhe, Bi tattattanivatapakko, Bd tatthatthanivatapaṇṭhe. [34] Bi tava, Bd tava. [35] Cks appavaddhe, Bid paṇṭhe in the place of vata paddhe. [36] Bid vattamāne in the place of vata evaṁ s. [37] Bid saṁkhyaṁ. [38] Bi paṇḍo, Bd paṇṭho. [39] Bi vayo, Bd khayena. [40] Bi paṇṭho va, Bd paṇṭhe va. [41] Ck yye. [42] Bid cesa. [43] Bid add pi. [44] Cs saṁ. [45] Ck Bi omit taṁ sesaṁ. [46] Bd vijjamānameva, Bi omits jīvamānameva. [47] Bid omit dayā-. [48] Bid mittā-. [49] Cs Bid ar-. [50] Bid abyā-.

bhāvanā kātabbā, yaṁ pan' etaṁ vītaṁ[1] vigataṁ mataṁ ananusociyaṁ na anusocitabban ti.

Evaṁ Mahāsatto catūhi gāthāhi aniccatākāraṁ[2] dīpento dhammaṁ desesi. Mahājano paribbājikāya sārīrakiccaṁ akāsi. Bodhisatto Himavantaṁ[3] pavisitvā jhānābhiññaṁ[4] nibbattetvā Brahmaloka-parāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[5] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā Sammillabhāsinī[6] Rāhulamātā ahosi, tāpaso pana aham evā“ 'ti. Ananusociyajātakaṁ[7].

9. Kālabāhujātaka.

Yaṁ annapānassā 'ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane viharanto hatalābhasakkāraṁ Devadattaṁ ārabbha kathesi. Devadattena hi Tathāgate aṭṭhāne kopaṁ bandhitvā dhanuggahesu[8] payojitesu Nālāgirivissajjanen' assa[9] doso pākaṭo jāto. Ath' assa paṭṭhapitāni[10] dhurabhattādīni[11] manussā hariṁsu. Rājâpi naṁ na olokesi. So hatalābhasakkāro kulesu viññāpetvā bhuñjanto cari[12]. Bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Devadatto 'lābhasakkāraṁ uppādessāmîti' uppannam pi thiraṁ kātuṁ nâsakkhîti[13]“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa hatalābhasakkāro ahosîti“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Dhanañjaye[14] rajjaṁ kārente Bodhisatto Rādho nāma suko ahosi mahāsarīro paripuṇṇagatto, kaniṭṭho pan' assa Poṭṭhapādo nāma. Eko luddako te dve pi jane bandhitvā netvā Bārāṇasiraññо adāsi. Rājā ubho pi te suvaṇṇapañjare pakkhipitvā suvaṇṇataṭṭake[15] madhulāje

---

[1] B^i titaṁ, B^d ti. [2] B^id aniccakā-. [3] B^id -tameva. [4] B^id -ññāsamāpattiyo. [5] B^id dhammade-. [6] B^id sampilla-. [7] B^i -socakājā-, B^d -socakajā-, both add aṭhamaṁ. 9. Cfr. Vol. I p. 495. II p. 132. [8] C^k abhirāmādisu, C^s abhirāmādisu corr. to abhiṇamā-. [9] B^id -vissajjantena, omitting assa. [10] B^id upaṭhapitāni. [11] B^id dhuva-. [12] B^id vicari. [13] B^id na-. [14] B^i dhanañceyya, B^d dhanañcaye, C^ks brahmadatte. [15] C^ks -taddhake, B^id -taṭṭakena.

khādāpento sakkharodakaṁ pāyento paṭijaggi, sakkāro mahā ahosi, lābhaggayasaggappattā ahesuṁ. Ath' eko vanacarako Kālabāhun[1] nām' ekaṁ mahākālamakkaṭaṁ ānetvā rañño[2] adāsi, tassa pacchā āgatattā mahantataro[3] lābhasakkāro ahosi, sukānaṁ parihāyi. Bodhisatto tādilakkhaṇayogā[4] na[5] kiñci āha, kaniṭṭho pan' assa tādilakkhaṇābhāvā[6] taṁ makkaṭassa sakkāraṁ asahanto „bhātika, pubbe imasmiṁ rājakule sādurasakhādaniyādiṁ amhākam eva denti, idāni mayaṁ na labhāma, Kālabāhumakkaṭass' eva haranti[7], mayaṁ Dhanañjayarañño[8] santikā lābhasakkāraṁ alabhantā imasmiṁ ṭhāne kiṁ karissāma, ehi araññam eva gantvā vasissāmā" 'ti tena saddhiṁ sallapanto[9] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Yaṁ annapān' assa pure labhāma
taṁ dāni sākhāmigam[10] eva gacchati,
gacchāma dāni vanam eva Rādha
asakkatā v' amhā[11] Dhanañjayāyā[12] 'ti. 113.

Tattha yaṁ annapānassā 'ti yaṁ annapānaṁ assa rañño santikā, upayogatthe sāmivacanaṁ, Dhanañjayāyā 'ti karaṇatthe sampadānaṁ[13], Dhanañjayena asakkatā vamha[14], annapānañ ca[15] ra labhāma iminā ca asakkat' amhā[16] 'ti attho.

Taṁ sutvā Rādho dutiyaṁ gātham āha:

2. Lābho alābho ayaso yaso ca[17] (Dasaratha-Jāt. p. 9.)
nindā pasaṁsā ca[18] sukhañ ca dukkhaṁ
ete aniccā manujesu dhammā,
mā soca, kiṁ socasi Poṭṭhapadā 'ti. 114.

Tattha yaso ti issariyaparivāro, ayaso ti tassâbhāvo, ete ti ete aṭṭha lokadhammā manujesu aniccā, lābhaggappattā[19] hutvâpi aparena samayena

---

[1] Bi kāḷabāhu, Bd kālabāhu. [2] Bid bārāṇasirañño. [3] Cs Bid mahantaro. [4] Ck nādhilak-, Cs tādīlak-, Bi tātilakkhaṇayogena, Bd tādisalakkhaṇayogena. [5] Bi omits na. [6] Bd tādisalak-. [7] Ck dāranti or āranti? Bid denti. [8] Bi dhanañceyya-, Bd dhanañcaya-. [9] Bid -pento. [10] Bid sākha-. [11] Bid camhā. [12] Bid dhanañcayāyā. [13] Bd -navacanaṁ; dhanañj - - - dānaṁ wanting in Bi. [14] Bid camhāti, Cs camha corr. to vamha. [15] Bid -pānaṁ, omitting ca. [16] Bid na sak-. [17] Bid yaso ayaso ca. [18] Bid omit ca. [19] Bid lābhaggayasaggappattā.

appalābhā appesakkhā[1] honti, niccalābhino[2] n' atthi, yasādisu pi es' eva nayo.

Taṁ sutvā Poṭṭhapādo makkaṭe usūyaṁ[3] apanetuṁ asakkonto tatiyaṁ gātham āha:

3. Addhā tuvaṁ paṇḍitako si Rādha,
jānāsi atthāni[4] anāgatāni,
kathan[5] nu sākhāmigaṁ[6] dakkhisāma[7]
nibbāpitaṁ[8] rājakulato va[9] jamman ti. 115.

Tattha kathan[10] nū 'ti kena nu kho upāyena, dakkhisāmā[11] 'ti dakkhissāma, nibbāpitan[12] ti nicchuddhaṁ[13] nikkhāmitaṁ[14], jammaṁ ti lāmakaṁ.

Taṁ sutvā Rādho catutthaṁ gātham āha:

4. Cāleti kaṇṇaṁ, bhakuṭiṁ karoti,
muhuṁ muhuṁ bhāyayate[15] kumāre,
sayam eva taṁ kāhati Kālabāhu
yenârakā[16] ṭhassati annapānā ti. 116.

Tattha bhāyayate[17] kumāre ti rājakumāre[18] utrāseti, yenā 'ti yena kāraṇena, ārakā ṭhassatîti yena kāraṇena imamhā annapānā dūre ṭhassati sayam eva taṁ kāraṇaṁ karissati, mā tvaṁ etassa cintayîti attho.

Kālabāhu[19] pi katipāhen' eva rājakumārānaṁ purato kaṇṇacālanādīni karonto kumāre bhāyāpesi, te bhītā[20] vissaram akaṁsu. Rājā „kim etan" ti pucchitvā tam atthaṁ sutvā „nikkaḍḍhatha nan" ti makkaṭaṁ[21] nikkaḍḍhāpesi, sukānaṁ lābhasakkāro[22] pākatiko[23] va[24] ahosi.

---

[1] C^{ks} -sakkā. [2] B^{id} add nāma. [3] B^{id} ussuyyaṁ. [4] C^{k} attā, C^{s} atthā. [5] B^{id} kathaṁ. [6] C^{ks} -gan, B^{id} sākha-. [7] B^{id} dakkhāma. [8] C^{k} niddhāpitaṁ, C^{s} niddhāpitaraṁ? corr. to nibbā-, B^{i} nihapitaṁ? B^{d} niḍhāpitaṁ. [9] C^{ks} omit va. [10] B^{id} kathaṁ. [11] B^{id} dakkhāma. [12] C^{k} niddhā-, B^{i} niddā-, B^{d} niḍhā-. [13] B^{i} nivuḍha, B^{d} nivuḍhāpitaṁ. [14] C^{k} nikkā-, B^{i} āpitaṁ, B^{d} nikaḍhāpitaṁ. [15] C^{k} bhāsayate, C^{s} bhāyayate corr. to bhāsayate, B^{i} ālapate, B^{d} bhāyate. [16] B^{i} adds sa, B^{d} ya. [17] C^{k} B^{id} bhāyate, C^{s} bhāyate corr. to bhāsayate. [18] C^{s} rājā-. [19] C^{k} kāḷa- [20] C^{k} bhīta, C^{s} hitā, B^{id} bhītatasitā. [21] B^{id} omit makkaṭaṁ. [22] B^{id} add puna. [23] B^{id} -ṭiko. [24] C^{s} ca, B^{id} omit va.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Kālabāhu[2] Devadatto ahosi, Poṭṭhapādo Ānando, Rādho pana aham evā“ 'ti. Kālabāhujātakaṁ[3].

10. Sīlavīmaṁsajātaka.

Sīlaṁ kireva kalyāṇan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto sīlavīmaṁsakabrāhmaṇaṁ ārabbha kathesi. Dve pi vatthūni heṭṭhā kathitān' eva, idha pana Bodhisatto Bārāṇasirañño purohito ahosi.

So attano sīlaṁ[4] vīmaṁsanto[5] tīṇi divasāni heraññikaphalakato[6] kahāpaṇaṁ gaṇhi. Taṁ „coro“ ti[7] rañño dassesuṁ. So rañño santike ṭhito[8]

1. Sīlaṁ kir' eva kalyāṇaṁ, sīlaṁ loke anuttaraṁ,
passa: ghoraviso nāgo sīlavā ti na haññatîti[9] 117.

paṭhamagāthāya sīlaṁ vaṇṇetvā rājānaṁ pabbajjaṁ anujānāpetvā pabbajituṁ gacchati. Ath' ekasmiṁ[10] sūnāpaṇe[11] seno maṁsapesiṁ gahetvā ākāsaṁ[12] pakkhandi. Tam aññe sakuṇā parivāretvā pādanakhatuṇḍakādīhi[13] paharanti. So taṁ dukkhaṁ sahituṁ asakkonto maṁsapesiṁ chaḍḍesi. Aparo gaṇhi. So pi tath' eva viheṭhiyamāno chaḍḍesi. Ath' añño gaṇhîti evaṁ yo yo[14] gaṇhi taṁ taṁ sakuṇā anubandhiṁsu, yo yo chaḍḍesi so so sukhito ahosi[15]. Bodhisatto taṁ[16] disvā „ime kāmā nāma maṁsapesūpamā, ete gaṇhantānaṁ yeva dukkhaṁ vissajjentānaṁ sukhan“ ti cintetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Yāvad ev' ass' ahū[17] kiñci tāvad eva akhādisu[18]
saṁgamma kulalā loke, na hiṁsanti akiñcanan ti. 118.

---

[1] B^id dhammade-. [2] C^k kāḷa-. [3] C^k kāḷa-, B^id add navamaṁ. [4] C^ks sīla. [5] C^ks -sako. [6] B^id hiraññapha-. [7] B^id add gahetvā. [8] B^id add paṭhamaṁ gātham āha. [9] B^id add imāya. [10] B^id add divase. [11] C^k su-, C^s suṇāpano corr. to sunāpaṇe, B^i sunāpanato, B^d suṇāpaṇato. [12] B^id -se. [13] C^s -tuṇḍādīhi. [14] C^k omits one yo, B^i gaṇhi tesu yo evaṁ, B^d gaṇhi tesu yo yo evaṁ. [15] B^id -to va hoti. [16] B^id omit taṁ. [17] C^s ahu, B^id evassa ahu. [18] C^k akādisu corr. to akhā-, C^s akhāyu, B^i sakhādīsu.

Tass' attho: yāvad eva assa senassa ahu kiñci mukhena gahitaṁ maṁsakhaṇḍaṁ tāvad eva naṁ imasmiṁ loke kulalā samāgantvā khādiṁsu, tasmiṁ pana vissaṭṭhe tam enaṁ akiñcanaṁ nippalibodhaṁ pakkhiṁ sesapakkhino na hiṁsantîti.

So nagarā nikkhamitvā antarāmagge ekasmiṁ gāme sāyaṁ ekassa[1] gehe nipajji. Tattha pana Piñgalā nāma dāsī[2] „asukavelāya nāma[3] āgaccheyyāsîti" ekena purisena saddhiṁ saṁketam akāsi. Sā sāmikānaṁ pāde dhovitvā tesu nipannesu tassâgamanaṁ olokentī ummāre nisīditvā „idāni āgamissati idāni āgamissatîti" paṭhamayāmam pi majjhimayāmam pi vītināmesi, paccūsasamaye pana „na so idāni āgamissatîti" chinnāsā hutvā nipajjitvā niddaṁ okkami. Bodhisatto idaṁ kāraṇaṁ disvā „ayaṁ 'dāni[4] puriso āgamissatîti' āsāya[5] ettakaṁ kālaṁ nisinnā idāni 'ssa anāgamanabhāvaṁ ñatvā chinnāsā hutvā sukhaṁ supati, kilesesu hi āsā nāma dukkhaṁ nirāsābhāvo[6] ca sukhan" ti cintetvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Sukhaṁ nirāsā[7] supati[8], āsā phalavatī sukhā,
āsaṁ nirāsaṁ katvāna sukhaṁ supati Piñgalā ti. 119.

Tattha phalavatîti yassā āsāya phalaṁ laddhaṁ hoti sā tassa phalassa sukhatāya sukhā nāma[9], nirāsaṁ katvā anāsaṁ[10] katvā chinditvā[11] pajahitvā ti attho, Piñgalā ti Piñgalā[12] dāsī idāni sukhaṁ supatîti.

So punadivase tato gāmā araññaṁ pavisanto araññe ekaṁ tāpasaṁ jhānaṁ appetvā nisinnaṁ disvā „idhaloke ca paraloke ca[13] jhānasukhato uttaritaraṁ[14] sukhaṁ[15] n' atthîti" cintetvā catutthaṁ gātham āha:

4. Na samādhiparo atthi asmiṁ loke paramhi ca,
na paraṁ nâpi[16] attānaṁ vihiṁsati samāhito ti. 120.

---

[1] Bid ekasmiṁ. [2] Cks dāsiṁ. [3] Bid omit nāma. [4] Bid add so. [5] Bi saññāya. [6] Bid -sa-. [7] Bid -so. [8] Cks nupati. [9] Bid add nirāsāsupati. [10] Bi nātibhāsā nirāsaṁ, Bd nātiāsā ca nirāsaṁ in the place of anāsaṁ. [11] Bid chijjitvā. [12] Bid -la. [13] Cks omit paraloke ca. [14] Bd adds aññaṁ. [15] Bid add nāma. [16] Cks na parantopi.

Tattha na samādhiparo ti[1] 'samādhito[2] paro añño sukhadhammo nāma n' atthîti.

So araññaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ uppādetvā Brahmaloka-parāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[3] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā purohito[4] aham evā" 'ti. Sīlavīmaṁsajātakaṁ[5]. Kuṭidūsakavaggo tatiyo.

4. KOKILAVAGGA.

1. Kokālikajātaka.

Yo ve kāle asampatte ti, idaṁ Satthā Jetavane viharanto Kokālikaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Takkārikajātake[6] vitthāritaṁ[7].

Atīte pana[8] Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa amaccaratanaṁ[9] ahosi. Rājā bahubhāṇī ahosi. Bodhisatto „tassa taṁ bahubhāṇitaṁ nisedhessāmîti" ekaṁ upamaṁ upadhārento vicarati. Ath' ekadivasaṁ rājā uyyānaṁ gantvā maṅgalasilāpaṭṭe nisīdi. Tass' upari ambarukkho atthi, tatth' ekasmiṁ[10] kākakulāvake kāḷakokilā[11] attano aṇḍakaṁ nikkhipitvā agamāsi. Kākī taṁ kokilaṇḍakaṁ[12] paṭijaggi. Aparabhāge tato kokilapotako nikkhami. Kākī „putto me" ti saññāya mukhatuṇḍakena[13] gocaraṁ āharitvā taṁ paṭijaggi. So avirūḷhapakkho akāle yeva kokilaravaṁ ravi. Kākī „ayaṁ idān' eva tāva aññaṁ ravaṁ

[1] Bi adds ssmādhivaro, Bd samādhiparo. [2] Cks -dhino. [3] Bid dhammade-. [4] Cks tāpaso, Bid add pana. [5] Bid add dasamaṁ. 1. Cfr. Five Jātakas p. 48. [6] Bid takkāriyajā-. [7] Bid -tameva atītaṁ āhari. [8] Bid omit pana. [9] Bid amacco ovādako. [10] Bid tatre-. [11] Cs Bi kāla-, Bd kāka-. [12] Bid -laaṇḍaṁ. [13] Cs Bi -tuṇḍena.

ravati[1], vaḍḍhanto[2] kiṁ karissatîti" tuṇḍena[3] koṭṭetvā[4] māretvā kulāvakā pātesi. So rañño pādamūle pati. Rājā Bodhisattaṁ pucchi: „kim etaṁ sahāyā" 'ti. Bodhisatto „ahaṁ rājānaṁ vinetuṁ[5] ekaṁ upamaṁ pariyesāmi, laddhā dāni p' esā[6]" ti cintetvā „mahārāja, atimukharā akāle bahubhāṇino evarūpaṁ[7] labhanti, ayaṁ mahārāja kokilapotako kākiyā puṭṭho[8] avirūḷhapakkho[9] akāle yeva viravi[10], atha naṁ kākī 'nâyaṁ mama puttako' ti ñatvā mukhatuṇḍena[11] koṭṭetvā[12] māretvā[13] pātesi, manussā vā hontu tiracchānā vā akāle[14] bahubhāṇino evarūpaṁ dukkhaṁ anubhavantîti[15]" vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Yo ve kāle asampatte ativelaṁ pabhāsati[16]
evaṁ so nihato[17] seti kokilāyêva[18] atrajo. 121.
2. Na hi satthaṁ[19] sunisitaṁ[20] visaṁ halāhalaṁ[21] iva
evaṁ nikaṭṭhe[22] pāteti vācā dubbhāsitā yathā. 122.
3. Tasmā kāle akāle vā[23] vācaṁ rakkheyya paṇḍito,
nâtivelaṁ pabhāseyya api attasamamhi ca[24]. 123.
4. Yo ca[25] kāle mitam[26] bhāse matipubbo vicakkhaṇo[27]
sabbe amitte ādeti supaṇṇo uragaṁ[28] ivā ti. 124.

Tattha kāle asampatte ti attano vacanakāle asampatte[29], ativelan ti velātikkantaṁ[30] katvā atirekappamāṇaṁ[31] bhāsati, halāhalaṁ[32] ivā 'ti halāhalam[33] iva, nikaṭṭhe[34] ti tasmiñ ñeva[35] khaṇe appamattake kāle, tasmā ti yasmā sunisitā satthā[36] halāhalavisato pi khippataraṁ dubbhāsitavacanam

---

[1] Bid ravi. [2] Bid vaḍhanto, Cks vaddhe-. [3] Bid tuṇḍakena. [4] Ck koṭṭhe-, Cs koṭṭhe- corr. to koṭṭe-, Bid koṭe-. [5] Bi pivāretuṁ, Bd nivāretuṁ. [6] Bi mesā, Bd mayā. [7] Bd adds dukkhaṁ. [8] Bi kokiliyā putto in the place of kākiyā puṭṭho. [9] Bi -putto, Bd -patto. [10] Bid kokilaravaṁ ravi. [11] Bd -tuṇḍakena. [12] Ck koṭhetvā, Cs koddhe- corr. to koṭṭe-, Bi koṭe-. [13] Bid add kulāvakā. [14] Bid add ca. [15] Bi labhuntīti, Bd labhantīti. [16] Bid pibhā-. [17] Ck nī-, Bd nipāto. [18] Bid -lā viya. [19] Cs sattaṁ corr. to satthaṁ, Bi sattaṁ. [20] Bid -nissi-. [21] Ck Bid -halam, Cs -halām corr. to -halam. [22] Bi nikaleḍha, Bd nikaḍhe. [23] Bi vā akāle, Bd kāle vā akāle vā. [24] Bi -mamhi vā, Bd -mappi vā, Cks -mampi ca. [25] Bi va. [26] Bid -ta. [27] Ck -no. [28] Bid -gam. [29] Ck appatte. [30] Bid velaṁ atikkantaṁ. [31] Cks -kapamānam. [32] all four MSS. -lam. [33] Bid -laṁ. [34] Bid nikaḍhe. [35] Ck tasmiṁ ñeva, Bi tasmī, omitting ñeva, Bd tasmiṁ yeva. [36] Bi -nissitasattā, Bd -nissitasatthā, Cks sunisitaṁ satthaṁ.

eva pāteti[1] tasmā, kāle akāle vā ti vattuṁ yuttakāle ca[2] akāle ca[3] vācaṁ rakkhetha[4], ativelaṁ na bhāseyya, api attanā same ti nānākaraṇe pi puggale ti attho, matipubbo ti matiṁ purecārikaṁ katvā kathanena matipubbo, vicakkhaṇo[5] ti ñāṇena vicāretvā atthavindanapuggalo[6] vicakkhaṇo[5] nāma, uragaṁ[7] ivā ti uragam[8] iva, idaṁ vuttaṁ hoti: yathā supaṇṇo samuddaṁ khobhetvā mahābhogaṁ uragaṁ ādeti gaṇhāti[9] ādiyitvā ca[10] naṁ[11] simbaliṁ āropetvā maṁsaṁ khādati evam eva[12] yo matipubbaṅgamo[13] vicakkhaṇo[14] vattuṁ yuttakāle mitaṁ bhāsati so sabbe amitte ādeti gaṇhāti[9] attano vase[15] vattetîti.

Rājā Bodhisattassa dhammadesanaṁ sutvā tato paṭṭhāya mitabhāṇī[16] ahosi, yasañ c' assa vaḍḍhetvā[17] mahantataraṁ adāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ[18] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā kokilapotako Kokāliko ahosi, paṇḍitāmacco[19] pana aham evā" 'ti. Kokālikajātakaṁ[20].

2. Rathalaṭṭhijātaka.

Api hantvā hato brūtîti[21]. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Kosalarañño purohitaṁ ārabbha kathesi. So kira rathena attano bhogagāmakaṁ[22] gacchanto sambādhe[23] magge rathaṁ pājento ekaṁ sakaṭasatthaṁ disvā „tumhākaṁ sakaṭaṁ apanetha[24] apanethā" 'ti gacchanto[25] sakaṭe anapanīyamāne[26] kujjhitvā patodalaṭṭhiṁ[27] purimasakaṭe sākaṭikassa khipi[28]. Sā rathadhure[29] paṭihatā nivattitvā tass' eva nalāṭaṁ[30] pahari, tāvad eva[31] nalāṭe[32] gaṇḍo[33] uṭṭhahi. So nivattitvā „sākaṭikehi pahaṭo 'mhîti[34]" rañño ārocesi. Sākaṭike pakkosāpetvā vinicchinantā[35] tass' eva dosaṁ addasaṁsu. Ath' ekadivasaṁ[36] dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso, rañño

---

[1] Bi pākatesi, Bd pātesi. [2] Bd vā. [3] Bd vā, Bi omits ca akāle ca. [4] Cks rakkhateva. [5] Ck -no. [6] Bi attacintana-, Bd atthacintana-. [7] all four MSS. -gam. [8] Bid -gaṁ. [9] Cks gaṇhati. [10] Bid omit ca. [11] Bid taṁ khaṇaññeva. [12] Cks evaṁ. [13] Ck atipubbaga-, Cs matipubbaga-. [14] Ck -no. [15] Bd -saṁ. [16] Ck -ni, Cs Bid -ṇi. [17] Bid vaḍhitvā. [18] Bid dhammade-. [19] Bid -taamacco. [20] Bid add paṭhamaṁ. [21] Bid brūhiti. [22] Bid -gāmaṁ. [23] Ck sabbādhe, Bi sampādhe. [24] Bid omit apanetha. [25] so all four MSS. [26] Ck Bi apanī- [27] Bid -laṭhiyā. [28] Ck kipi, Bid akkhimhi pahari. [29] Cks rathidhūre, Bi so rathadūre, Bd sā rathadhūre. [30] Bid -taṁ. [31] Bid evassa. [32] Bid -te. [33] Ck gaṇṭho. [34] Bid -tomhiti. [35] Bid vinicchayanto. [36] Bid add bhikkhū.

kira purohito 'sākaṭikehi pahaṭo mhîti[1]' aṭṭaṁ[2] karonto sayam eva parajjhîti[3]". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa evarūpaṁ karot' evā[4]" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tass' eva vinicchayāmacco ahosi. Atha rañño purohito rathena attano bhogagāmaṁ gacchanto ti sabbaṁ purimasadisam eva, idha pana tena rañño ārocite rājā sayaṁ vinicchaye nisīditvā sākaṭike pakkosāpetvā kammaṁ asodhetvā va „tumhehi mama purohitaṁ koṭṭetvā[5] nalāṭe gaṇḍo[6] uṭṭhāpito" ti vatvā „sabbassaharaṇaṁ[7] tesaṁ karothā" 'ti āha. Atha naṁ Bodhisatto „tumhe mahārāja kammaṁ[8] asodhetvā va etesaṁ sabbassaṁ[9] harāpetha, ekacce pana attanā va[10] attānaṁ paharitvâpi 'parena[11] pahaṭ' amhā[12]' 'ti vadanti, tasmā avinicchitvā[13] kātuṁ na yuttaṁ rajjaṁ kārentena[14] nāma[15], nisāmetvā[16] kammaṁ kātuṁ vaṭṭatîti[17]" vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Api hantvā hato brūti[18] jetvā[19] jino[20] ti bhāsati,
pubb' ev' akkhāyino[21] rāja ekadatthu[22] na saddahe. 125.

2. Tasmā[23] paṇḍita jātiso[24] suṇeyya itarassa pi,
ubhinnaṁ vacanaṁ sutvā yathā dhammo tathā kare. 126.

3. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu,
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī,
yo paṇḍito kodhano taṁ na sādhu. 127.

---

[1] B^{id} -tombiti. [2] C^{ks} addhaṁ. [3] B^{i} aparijhiti, B^{d} aparajhiti, C^{ks} parajjati. [4] B^{id} -ti yevā. [5] C^{k} keṇḍetvā? C^{s} kodhetvā corr. to koṭṭetvā, B^{d} koṭetvā. [6] C^{ks} gaṇṭho. [7] B^{d} sahassa-. [8] asodhetvā va - - - - kammaṁ wanting in B^{i}. [9] B^{d} sahassaṁ, B^{i} sabbassa. [10] B^{id} omit va. [11] C^{k} paharena, C^{s} pahareṇa corr. to pahārena. [12] B^{id} -tamhā. [13] B^{i} vinicchitvā, C^{ks} avininditvā. [14] C^{k} karontena. [15] B^{id} omit nāma. [16] B^{d} sodhetvā, B^{i} nisodhetvā. [17] C^{ks} vaddhatīti. [18] B^{id} brūhi. [19] B^{id} jitvā. [20] so all four MSS. [21] C^{ks} pubbakkhā-, B^{i} puppavakkhāmihino, B^{d} pubbavakkhāyino. [22] B^{id} aññadatthu. [23] B^{id} add hi. [24] B^{id} jātiyo.

4. Nisamma khattiyo kayirā nânisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kittī ca vaḍḍhatîti. 128.

Tattha api hantvā ti api eko attanā va attānaṁ hantvā parena hato[1] 'mhîti brūti[2] katheti[3], jetvā[4] jino[5] ti sayaṁ vā pana paraṁ jitvā[6] ahaṁ jito 'mhîti[7] bhāsati, ekadatthū[8] 'ti mahārāja pubbam eva[9] rājakulaṁ patvā akkhāyantassa pubbakkhāyino ekadatthu[10] na saddahe, ekaṁsena vacanaṁ na saddaheyya, tasmā ti yasmā paṭhamataraṁ āgantvā[11] kathentassa ekaṁsena vacanaṁ na saddahātabbaṁ tasmā yathā dhammo ti yathā vinicchayasabhāvo ṭhito tathā kareyya, asaññato ti kāyādīhi asaññato dussīlo, taṁ na sādhū 'ti taṁ tassa paṇḍitassa ñāṇavato puggalassa aṭhānagāhivasena[12] daḷhakopasaṁkhātaṁ kodhanaṁ[13] taṁ[14] na sādhu, nānisammā 'ti na anisāmetvā[15], disampatîti disānaṁ pati[16] mahārāja, yaso kittī cā 'ti issariyaparisaparivāro[17] c' eva kittisaddo ca vaḍḍhatîti.

Rājā Bodhisattassa vacanaṁ sutvā dhammena vinicchini[18], dhammena vinicchiyamāne[19] brāhmaṇass' eva doso jāto ti.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo va etarahi brāhmaṇo[20], paṇḍitāmacco aham evā" 'ti. Rathalaṭṭhijātakaṁ[21].

3. Godhajātaka.

Tadeva me tvan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ kuṭumbikaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā vitthāritam eva. Idha pana tesaṁ uddhāraṁ sādhetvā[22] āgacchantānaṁ antarāmagge luddakā[23] „ubho pi khādathā" ti ekaṁ pakkagodhaṁ[24] adaṁsu[25]. So puriso bhariyaṁ[26] pānīyatthāya pesetvā sabbaṁ godhaṁ khāditvā tassā āgatakāle „bhadde godhā palātā[27]" ti āha. „Sādhu sāmi, pakkagodhāya palāyantiyā kiṁ sakkā kātun" ti. Sā Jetavane pā-

[1] Bid pahato. [2] Bid brūhi. [3] Bid kathesi [4] Bid jitvā. [5] so all four MSS. [6] Ck parojjitvā corr. to parojitvā, Bi pāraṁ jitvā, Bd paraṁ jinitvā, Cs parajjitvā. [7] Cks jino-. [8] Bid aññadatthū. [9] Bd pubbeva. [10] Bid aññadatthu. [11] Bd gantvā, Bi omits āgantvā. [12] Bd aṭhānaṁ gāhika-, Ck ñānaadhānagāhi-, Cs ñānaadhānagāhi- corr. to ñāṇaādhānagāhī-. [13] Bd daḷhakodhanaṁ in the place of daḷha - - -. [14] Bid omit taṁ. [15] Bi aniyamitvā, Bd aniyametvā. [16] Bid adhipati. [17] Bid omit parisa. [18] Ck piniccini. [19] Ck -no, Cs -no corr. to -ne, Bid -cchayamāne. [20] Bid add ahosi. [21] Bd rathayaṭhi-, Bid add dutiyaṁ. 3. Cfr. supra vol. II p. 202, III p. 62. [22] Cs sādetvā, Bid sodhe-. [23] Bid -ko. [24] Cks pakkaṃ-. [25] Bid adāsi. [26] Bd sayaṁ. [27] Bid palāyatī.

nīyaṁ[1] pivitvā Satthu santike nisinnâpi[2] Satthārā „kiṁ upāsike ayaṁ[3] te hitakāmo[4] sasneho[5] upakārako“ ti pucchitā „bhante ahaṁ etassa hitakāmā sasnehā[6], ayaṁ[7] pana mayi nisneho“ ti āha. Satthā „hotu, mā cintayi, evaṁ nām' esa karoti[8], yadā pana te guṇaṁ sarati tadā tuyhaṁ ñeva sabbissariyaṁ detîti[9]“ vatvā tehi yācito atītaṁ āhari:

Atītam pi heṭṭhāvuttasadisam eva, idha pana tesaṁ nivattantānaṁ antarāmagge luddakā[10] tesaṁ kilantabhāvaṁ disvā „dve pi[11] janā khādathā“ 'ti ekaṁ pakkagodhaṁ adaṁsu[12]. Rājadhītā naṁ[13] valliyā bandhitvā ādāya maggaṁ paṭipajji. Te ekaṁ saraṁ disvā maggā okkamma assatthamūle nisīdiṁsu. Rājaputto „gaccha bhadde, sarato[14] paduminipaṇṇena udakaṁ āhara, maṁsaṁ khādissāmā“ 'ti āha. Sā godhaṁ[15] sākhāya laggetvā pānīyatthāya gatā. Itaro sabbaṁ godhaṁ khāditvā agganaṅguṭṭhaṁ gahetvā parammukho[16] nisīdi. So tāya pānīyaṁ gahetvā āgatāya „bhadde, godhā sākhāya otaritvā vammīkaṁ pāvisi, ahaṁ dhāvitvā agganaṅguṭṭhe[17] gahesiṁ[18], gahitaṭṭhānaṁ hatthe yeva katvā[19] bhinditvā[20] bilaṁ paviṭṭhā“ ti āha. „Hotu deva, pakkagodhāya palāyantiyā mayaṁ[21] kiṁ karissāma, ehi gacchāmā“ 'ti pānīyaṁ pivitvā Bārāṇasiṁ agamaṁsu[22]. Rājaputto rajjaṁ patvā taṁ aggamahesiṭṭhāne[23] ṭhapesi, sakkārasammāno pan' assā n' atthi. Bodhisatto tassā sakkāraṁ kāretukāmo rañño santike ṭhatvā „nanu mayaṁ ayye tumhākaṁ santikā kiñci na labhāma, kiṁ na[24] olokethā“ 'ti āha. „Tāta, aham eva rañño santikā kiñci na labhāmi, tuyhaṁ kiṁ dassāmi[25], rājâpi mayhaṁ idāni kiṁ dassati, so araññato āgamanakāle pakkagodhaṁ ekako va[26]

[1] Cks -yam. [2] Bid -nnā. [3] Cks ayan. [4] Ck tehikatākāmo corr. to tehitakāmo, Cs tehikatāmo, Bi datehitakāmo. [5] Bid sinebo. [6] Bid sinehā. [7] Ck ayam. [8] Bi kāreti. [9] Ck dedīti, Bid adāsi. [10] Bid -ko. [11] Bid omit pi. [12] Bid adāsi. [13] Bid taṁ. [14] Bid omit sarato. [15] Bd adds adāsi. [16] Bd paraṁmukhaṁ, Bi varaṁmukhā. [17] Bid -ṭhaṁ. [18] Ck -si, Cs -si corr. to siṁ, Bid aggahesi. [19] Bd ṭhatvā. [20] Cks chijjitvā. [21] Bid omit mayaṁ. [22] Bid āg-. [23] Bid -ṭhānamatte. [24] Bi no, Bd nona. [25] Bid add ti. [26] Bid omit ekako va.

khādîti[1]". „Ayye, na devo evarūpaṁ karissati, mā evaṁ avacutthā" 'ti. Atha naṁ devī „tuyhaṁ[2] taṁ[3] tāta na pākaṭaṁ, rañño yeva pākaṭaṁ mayhañ cā[4]" 'ti vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Tadêva me tvaṁ vidito vanamajjhe rathesabha
yassa te khaggabaddhassa sannaddhassa tirīṭino
assatthadumasākhāya pakkagodhā palāyathā 'ti. 129.

Tattha tadevā 'ti tasmiṁ ñeva[5] kāle ayaṁ mayhaṁ adāyako[6] akārako[7] ti evaṁ tvaṁ vidito, aññe[8] pana tava sabhāvaṁ na jānantîti attho, khaggabaddhassā 'ti baddhakhaggassa, tirīṭino ti tirīṭivatthaṁ[9] nivatthassa, maggāgamanakāle pakkā ti aṅgārapakkā[10] godhā[11] palāyathā 'ti.

Evaṁ rañño katadosaṁ parisamajjhe[12] pākaṭaṁ katvā kathesi. Taṁ sutvā Bodhisatto „ayye devassa appiyakālato pabhuti[13] ubhinnam pi aphāsukaṁ katvā kasmā idha vasathā" 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

2. Name namantassa, bhaje bhajantaṁ, (vol. II p. 205, Minayef, Gr. Palie p. XXVIII.)
kiccānukubbassa kareyya kiccaṁ,
nânatthakāmassa[14] kareyya atthaṁ,
asambhajantam pi na sambhajeyya. 130.

3. Caje cajantaṁ, vanathaṁ[15] na kayirā,
apetacittena na sambhajeyya,
dijo dumaṁ khīṇaphalan ti ñatvā
aññaṁ samekkheyya, mahā hi loko ti. 131.

Tattha name namantassā 'ti yo[16] attānaṁ[17] muducittena namati tass' eva paṭinameyya, kiccānukubbassā 'ti attano[18] uppannaṁ kiccaṁ anukubbantass' eva, anatthakāmassā 'ti avaḍḍhikāmassa[19], vanathaṁ[20] na

[1] Cs khādati, Bid khādatīti. [2] Bid tumhākaṁ. [3] Bid omit taṁ. [4] Ck rañño yeva ca mayhanti pākatan, Cs r. yeva mayhanti pākaṭan. [5] Bid yeva. [6] Cs Bid ādāyako. [7] Cks -ke, Bid omit akārako. [8] Bid añño. [9] Bid -vattha. [10] Cs -pakke, Ck Bid -pakka. [11] Cks godhāya. [12] Bi mahājanamajhe, Bd mahāmajhe. [13] Cs Bd -bhūti. [14] Bid anattha-. [15] Ck -taṁ corr. to thaṁ, Cs navathaṁ corr. to vanathaṁ. [16] Cks omit yo. [17] Cks attani. [18] Bid attani. [19] Bid avaḍhitakā-. [20] Ck vattha, Cs vanatha, Bi canataṁ, Bd vanataṁ.

kayirā ti tasmiṁ cajante taṇhāsnehaṁ[1] na kareyya, apetacittenā 'ti apagatacittena[2], na sambhajeyyā 'ti na samāgaccheyya, aññaṁ samekkheyyā 'ti aññaṁ[3] olokeyya, yathā dijo khīṇaphalaṁ rukkhaṁ[4] ñatvā aññaṁ phalabharitaṁ[5] rukkhaṁ gacchati tathā khīṇarāgaṁ[6] purisaṁ[6] ñatvā aññaṁ sasnehaṁ upagaccheyyā 'ti adhippāyo.

Rājā Bodhisatte kathente[7] yeva[8] tassā guṇaṁ saritvā „bhadde ettakaṁ kālaṁ tava guṇaṁ na sallakkhesiṁ[9], paṇḍitassa me kathāya sallakkhitaṁ[10], mamâparādhaṁ[11] saha, idaṁ sakalarajjaṁ tuyh' eva[12] dammîti" vatvā catutthaṁ gātham āha:

4. So te karissāmi yathānubhāvaṁ
kataññutaṁ khattiye[13] pekkhamāno,
sabbañ ca te issariyaṁ dadāmi,
yass' icchasī tassa tuvam dadāhîti[14]. 132.

Tattha so ti so ahaṁ yathānubhāvan ti yathāsattiṁ yathābalaṁ, yassicchasîti yassa icchasi[15] tassa idaṁ rajjaṁ ādiṁ katvā yaṁ icchasi taṁ[16] dadāhîti[17].

Evaṁ[18] vatvā rājā deviyā sabbissariyaṁ adāsi, „iminâhaṁ etissā guṇaṁ sarāpito[19]" ti paṇḍitassâpi mahantaṁ issariyaṁ adāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ[20] āharitvā[21] jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ubho pi[22] jayampatikā sotāpattiphale patiṭṭhahiṁsu) „Tadā jayampatikā va etarahi jayampatikā, paṇḍitāmacco pana aham evā" 'ti. Godhajātakaṁ[23].

[1] B^i taṇhāsmetaṁ, B^d tasmāsinehaṁ. [2] B^{id} add virattacitteneva. [3] C^{ks} add na. [4] B^i muduṁukkhaṁ, B^d dumaṁ rukkhaṁ. [5] B^d -dharitaṁ. [6] C^{ks} -ga. [7] C^k repeats kathente. [8] B^{id} omit yeva. [9] C^k -si, C^s lakkhesi, B^{id} sallakkhemi. [10] B^{id} sallakkhetvā. [11] C^s mama pa-, B^{id} mama apa-. [12] B^{id} tuyhameva. [13] C^{ks} khantiye, B^i khattiyo, B^d khattiya. [14] B^{id} dadāmîti. [15] C^s icchi. [16] C^{ks} ta. [17] C^{ks} dādāhīti; B^i yassicchasīti yassa idaṁ rajja ādikatvā yaṁ taṁ pacchasi taṁ vadāmi ti, B^d - - - yassa idaṁ rajjaṁ ādikatvā taṁ tvaṁ icchasi taṁ dadāmîti. [18] B^{id} evañca pana. [19] C^{ks} sarito. [20] B^{id} dhammade-. [21] B^{id} add saccāni pakāsetvā. [22] B^{id} omit pi. [23] B^{id} add tatiyaṁ.

4. Rājovādajātaka.

Gavañce taramānānan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto rājovādam ārabbha kathesi. Vatthuṁ Tesakuṇajātake vitthārato[1] āvibhavissati. Idha pana Satthā „mahārāja, porāṇakarājāno pi paṇḍitānaṁ kathaṁ sutvā dhammena rajjaṁ kāretvā[2] saggapadaṁ[3] pūrayamānā gamiṁsū“ 'ti vatvā rañño yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto sikkhitasabbasippo isipabbajjaṁ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā[4] ramaṇīye Himavantapadese[5] vanamūlaphalāhāro vihāsi. Tadā rājā aguṇapariyesako hutvā „atthi nu kho[6] koci aguṇaṁ kathento“ ti pariyesanto antojane ca bahijane ca[7] antonagare ca bahinagare ca[8] kañci attano avaṇṇavādiṁ adisvā „janapade kathan ti[9]“ aññātakavesena[10] janapadaṁ cari. Tatrâpi avaṇṇavādiṁ apassanto attano guṇakatham eva sutvā „Himavantapadese[5] nu[11] kathan ti[12]“ araññaṁ pavisitvā caranto[13] Bodhisattassa assamaṁ patvā taṁ abhivādetvā katapaṭisanthāro ekamantaṁ nisīdi. Tadā Bodhisatto araññato paripakkāni nigrodhaphalāni[14] āharitvā bhuñjati[15], tāni honti madhurāni ojavantāni sakkharacuṇṇasadisāni[16]. So rājānam pi āmantetvā „idaṁ[17] mahāpuñña nigrodhapakkaṁ[18] khāditvā pānīyaṁ pivā“ 'ti[19] āha. Rājā tathā katvā Bodhisattaṁ pucchi: „kin nu kho bhante[20] idaṁ[17] nigrodhapakkaṁ[21] ativiya madhuran“ ti. „Mahāpuñña, nūna[22] rājā dhammena samena rajjaṁ kāreti[23], tena taṁ madhuran“ ti. „Rañño adhammi-

---

4. Cfr. Ten Jātakas p. 107. [1] C^{s} vitthāritato, B^{i} omits vitthārato. [2] B^{id} kārento [3] B^{id} saggapūraṁ. [4] C^{ks} nibbattitvā, B^{id} nippattitvā. [5] B^{id} -ppa-. [6] B^{id} add me. [7] C^{s} omits bahijane ca, B^{id} omit antojane ca bahijane ca. [8] C^{s} B^{i} omit bahinagare ca. [9] B^{d} kathantīti. [10] C^{ks} aññatarave-. [11] B^{id} kinnu. [12] B^{i} kathentīti, B^{d} kathetīti. [13] B^{id} vica-. [14] C^{ks} -pattāni. [15] B^{id} paribhu-. [16] C^{k} sakkara-, C^{s} sakkara- corr. to sakkhara-, B^{id} sakkāra-. [17] B^{id} imaṁ. [18] C^{ks} -pattaṁ, B^{i} -pakkalaṁ, B^{d} -pakkaphalaṁ. [19] C^{k} pivati, C^{s} pivitvā, B^{d} pivāhiti. [20] B^{id} omit bhante. [21] C^{ks} -pattaṁ. [22] B^{d} nuna, B^{i} nu, C^{s} nanu. [23] B^{id} -si.

kakāle amadhuran nu kho bhante hotîti[1]". „Āma mahāpuñña rājusu adhammikesu telamadhuphāṇitādīni pi vanamūlaphalāphalāni pi[2] amadhurāni honti nirojāni, na kevalaṁ etāni, sakalam pi raṭṭhaṁ nirojaṁ hoti kasaṭaṁ[3], tesu pana dhammikesu tāni pi[4] madhurāni honti ojavantāni, sakalam pi raṭṭhaṁ ojavantam eva hotîti[5]". Rājā „evaṁ bhavissati bhante" ti attano rājabhāvaṁ ajānāpetvā va Bodhisattaṁ vanditvā Bārāṇasiṁ gantvā „tāpasassa vacanaṁ vīmaṁsissāmîti" adhammena rajjaṁ kāretvā „idāni jānissāmîti" kiñci kālaṁ vītināmetvā puna tattha gantvā vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Bodhisatto pi 'ssa tath' eva vatvā nigrodhapakkaṁ[6] adāsi, taṁ tassa tittarasaṁ[7] ahosi. Atha naṁ[8] „nīrasan" ti saha kheḷena[9] chaḍḍetvā[10] „tittakaṁ[11] bhante" ti āha. Bodhisatto „mahāpuñña, nūna rājā adhammiko bhavissati, rājūnaṁ[12] hi adhammikakāle araññe phalāphale[13] ādiṁ katvā sabbaṁ[14] nīrasaṁ[15] nirojaṁ hotîti[16]" vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Gavañ ce taramānānaṁ jimhaṁ gacchati puṅgavo
sabbā tā jimhaṁ gacchanti nette jimhagate sati. 133.
2. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṁ[17] carati pag eva itarā pajā,
sabbaṁ raṭṭhaṁ dukkhaṁ[18] seti rājā ce hoti adhammiko. 134.
3. Gavañ ce taramānānaṁ ujuṁ gacchati puṅgavo
sabbā tā[19] ujuṁ gacchanti[20] nette ujuṁgate[21] sati. 135.
4. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi[22] dhammaṁ carati pag eva itarā pajā,
sabbaṁ raṭṭhaṁ sukhaṁ seti rājā ce hoti dhammiko ti. 136.

---

[1] C^{k} hohīti, C^{s} hohīti corr. to hotīti. [2] C^{k} api, B^{id} omit pi. [3] B^{id} omit kasaṭaṁ. [4] B^{id} sabbāni tāni. [5] C^{ks} honti ojavantam eva hotīti. [6] C^{ks} -pattam. [7] B^{i} tittikarasaṁ, B^{d} tittakarasaṁ. [8] B^{id} so amadhuraṁ in the place of atha naṁ. [9] C^{k} B^{id} -lena, C^{s} -lena corr. to -ḷena. [10] B^{id} chaṭetvā. [11] C^{ks} B^{i} titti-. [12] C^{ks} -nam. [13] B^{id} -laṁ. [14] B^{id} add amadhuraṁ. [15] B^{i} omits nīrasaṁ. [16] B^{id} nirojanti. [17] C^{k} -añ. [18] C^{k} dukaṁ, C^{s} sukhaṁ. [19] C^{k} taṁ, B^{id} gāvī. [20] B^{id} yanti. [21] cfr. Senart, Kacc. p. 46; C^{ks} ujugate. [22] B^{i} va, C^{ks} omit pi.

Tattha gavan ti gunnaṁ[1], taramānānan ti nādī[2] uttarantīnaṁ[3], jimhan ti jimhaṁ kuṭilaṁ, nette ti nāyake gahetvā gacchante gavajeṭṭhake[4] usabhe[5], pageva itarā payā ti itare sattā puretaram eva adhammaṁ carantîti attho, dukkhaṁ[6] setîti na kevalaṁ seti[7] catūsu pi iriyāpathesu dukkham eva vindati, adhammiko ti yadi rājā chandādiagativasena[8] adhammiko hoti, sukhaṁ setîti sace rājā agatigamanaṁ pahāya dhammiko hoti sabbaṁ raṭṭhaṁ catūsu iriyāpathesu sukhappattam[9] eva hotîti.

Rājā Bodhisattassa dhammaṁ sutvā attano rājabhāvaṁ jānāpetvā „bhante pubbe nigrodhapakkaṁ[10] aham eva madhuraṁ katvā tittakaṁ[11] akāsiṁ, idāni pana[12] madhuraṁ karissāmîti“ Bodhisattaṁ vanditvā gantvā dhammena rajjaṁ kārento sabbaṁ paṭipākatikaṁ akāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi, tāpaso pana aham evā“ 'ti. Rājovādajātakaṁ[13].

5. Jambukajātaka.

Brahā pavaddhakāyo[14] so ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane[15] viharanto Devadattassa Sugatālayakaraṇaṁ[16] ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā vitthāritam eva. Ayaṁ pan' ettha saṁkhepo: Satthārā „Sāriputta Devadatto tumhe disvā kiṁ akāsîti“ vutte thero āha: „bhante tumhākaṁ anukaronto mama hatthe vījaniṁ[17] datvā nipajji, atha naṁ Kokāliko ure jannunā[18] pahari[19], iti so tumhākaṁ anukaronto dukkhaṁ[20] anubhavîti[21]“. Taṁ sutvā Satthā „na[22] Sāriputta Devadatto idān' eva mama[23] anukaronto dukkhaṁ[20] anubhosi[24] pubbe pi[25] anubhosi yevā“ 'ti vatvā therena[26] yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto sīhayoniyaṁ nibbattitvā Himavantaguhāya[27] va-

---

1 Bi guṇaṁ. 2 Cks nadīnaṁ. 3 Bid otarantānaṁ. 4 Bid -ko. 5 Bid -bho, and add puṅgavo. 6 Ck dukhaṁ, Cs sukhaṁ. 7 Bid kevalameva, omitting seti. 8 Bid agatigamanavasena. 9 Bid sukham. 10 Cks -pattaṁ. 11 Bi titti-. 12 Bid omit pana. 13 Bid add catutthaṁ. 14 Bid pavaḍha-. 15 Bid jetavane. 16 Bid -layaṁ, omitting karuṇaṁ. 17 Bid bījaniṁ, Cks vījanīyaṁ. 18 Bi jaṇuna, Bd jaṇṇuna. 19 Cks -rati. 20 Cks -aṁ. 21 Cs -bhavati, Bid -bhotīti. 22 Bid add kho. 23 Bid add kiriyaṁ. 24 Bid -ti. 25 Bid pesa. 26 Bid tena. 27 Bid -te-.

santo ekadivasaṁ mahisaṁ vadhitvā[1] khāditvā pānīyaṁ pivitvā[2] āgacchati[3]. Eko sigālo taṁ disvā palāyituṁ asakkonto udarena[4] nipajji „kiṁ jambukā" 'ti[5] vutte „upaṭṭhahissāmi taṁ bhante" ti āha. Sīho „tena hi ehîti" taṁ attano vasanaṭṭhānaṁ netvā divase divase maṁsaṁ āharitvā poseti[6]. Tassa sīhavighāsena thūlasarīraṁ[7] pattass' ekadivasaṁ māno uppajji. So sīhaṁ upasaṁkamitvā āha: „ahaṁ sāmi niccakālaṁ tumhākaṁ palibodho, tumhe niccaṁ maṁsaṁ āharitvā maṁ posetha, ajja tumhe idh' eva hotha, ahaṁ ekaṁ vāraṇaṁ vadhitvā maṁsaṁ khāditvā tumhākaṁ[8] āharissāmîti". Sīho „mā te jambuka etaṁ rucci, na tvaṁ vāraṇaṁ vadhitvā maṁsaṁ[9] khādakayoniyaṁ nibbatto, ahaṁ te vāraṇaṁ vadhitvā va dassāmi, vāraṇo nāma mahākāyo[10], mā vilomaṁ[11] gaṇhi, mama vacanaṁ karohîti" vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Brahā pavaddhakāyo[12] so dīghadāṭho hi jambuka,
na tvaṁ tamhi[13] kule jāto yattha gaṇhanti kuñjaran ti. 137.

Tattha brahā ti mahanto, pavaddhakāyo[12] ti uddhauggatakāyo[14], dīghadāṭho ti dīghadanto, tehi dantehi tumbādise paharitvā jīvitakkhayaṁ pāpeti, yatthā 'ti yasmiṁ kule[15] jātā mattavāraṇe gaṇhanti tvaṁ tattha na[16] jāto, sigālakule pana[17] jāto[18] ti attho.

Sigālo sīhena vārito yeva[19] guhato[20] nikkhamitvā tikkhattuṁ hukku hukkū[21] 'ti sigālikaṁ nādaṁ[22] naditvā gantvā[23] pabbatapādaṁ olokento ekaṁ kālavāraṇaṁ[24] pabbatapāde[25] gacchantaṁ[26] disvā ullaṁghitvā[27] „tassa kumbhe patitāmîti" parivattitvā pādamūle pati. Vāraṇo purimapādaṁ ukkhipitvā tassa matthake patiṭṭhapesi[28], sīsaṁ bhijjitvā[29] cuṇṇaṁ[30]

---

[1] Bid add maṁsaṁ. [2] Bid add guhaṁ. [3] Bi gacchati. [4] Bid urena. [5] Bid add ca. [6] Bid -sesi. [7] Bid -rataṁ. [8] Bid add pi. [9] Bd maṁsa. [10] Bid add pavaḍhakāyo. [11] Bid vāraṇaṁ. [12] Bid pavaḍha-. [13] Bid tattha. [14] Bid uddhaṁ-. [15] Bid sīhakule. [16] Bid na tattha. [17] Bid pi. [18] Bi add si. [19] Cks vārente vārente in the place of vārito yeva. [20] Bid guhā. [21] Bid hukkā hukkā. [22] Bid sigālanādaṁ, Cks omit nādaṁ. [23] Bid pabbatakuṭe ṭhito in the place of gantvā. [24] so all four MSS. [25] Bd -dena. [26] Bid āg-. [27] Cks ullaṁghetvā, Bid ullaghitvā. [28] Cs -ṭṭhā-. [29] Bid bhinditvā. [30] Bid cuṇṇavicuṇṇaṁ, Cs cuṇṇaṁ corr. to cuṇṇavicuṇṇaṁ.

jātaṁ. So tatth' eva anutthunanto sayi. Vāraṇo kuñcanādaṁ[1] karonto pakkāmi. Bodhisatto gantvā pabbatamatthake ṭhito taṁ vināsappattaṁ disvā „attano mānaṁ nissāya naṭṭho sigālo" ti tisso gāthā abhāsi:

2. Asīho sīhamānena yo attānaṁ vikubbati
kutthuṁ[2] va[3] gajam āsajja seti[4] bhumyā[5] anutthunaṁ. 138

3. Yasassino uttamapuggalassa
sañjātakkhandhassa mahabbalassa
asamekkhiya thāmabalūpapattiṁ[6]
sa[7] seti nāgena hato va[8] jambuko. 139.

4. Yo[9] c' īdha[10] kammaṁ kurute pamāya
thāmabalaṁ attani saṁviditvā
japena[11] mantena subhāsitena
parikkhavā so vipulaṁ jinātîti. 140.

Tattha vikubbatîti parivatteti, kutthuṁ[12] vā 'ti sigālo viya, anutthunan ti nitthunanto[13], idaṁ vuttaṁ hoti: yathā ayaṁ kutthu[14] mahantaṁ gajaṁ[15] patvā anutthunanto bhūmiyaṁ seti evaṁ yo[16] añño pi dubbalo balavatā viggahaṁ karoti so pi evarūpo va hotîti, yasassino ti issariyavato, uttamapuggalassā 'ti kāyabalena ca ñāṇabalena ca uttamapuggalassa, sañjātakhandhassā 'ti susaṇṭhitamahākhandhassa[17], mahabbalassā[18] 'ti mahāthāmassa, thāmabalūpapattin[19] ti evarūpassa sīhassa thāmasaṁkhātaṁ balañ c' eva sīhajātisaṁkhātaṁ upapattiñ[21] ca ajānitvā, kāyathāmañ ca ñāṇabalañ ca sīhaupapattiñ ca ajānitvā ti attho, sa setîti attānaṁ pi tena sadisaṁ[22] maññamāno ayaṁ jambuko nāgena hato matasayanaṁ seti, pamāyā 'ti paminitvā upaparikkhitvā, pamānā[23] ti pi pāṭho attano pamāṇaṁ gahetvā yo attano pamāṇena kammaṁ kurute[24] ti attho, thāmabalan ti thāmasaṁkhātaṁ kāyabalaṁ thāmañ[25] ca ñāṇabalañ cā 'ti pi[26] attho, japenā[27] 'ti japena[27] ajjhenenā 'ti attho, mantenā 'ti aññehi paṇḍitehi saddhiṁ sammantetvā karaṇena, subhāsitenā 'ti saccādiguṇayuttena anavajjavacanena,

---

[1] Bid koñca-. [2] Cs katthuṁ, Bi kuṇḍa, Bd kuṇa. [3] Bid vā [4] Bd sayi. [5] Ck bhumya, Cs -ya corr. to -yā, Bd bhūmā [6] Ck -khaluppattiṁ, Cs -khalappattiṁ corr. to -balūpapattiṁ? Bi pathamabaluppapatti, Bd -baluppattiṁ. [7] Bi so, Bd omits sa. [8] Bid yaṁ. [9] Cs so. [10] Cs vidha corr. to vīdha, Bd jīva. [11] Bi jampena, Bd jappena. [12] Cs katthuṁ, Bi kuṇtha, Bd kuṇḍa. [13] Ck tittanattho, Bid anutthunanto. [14] Bi kuṇtho, Bd kuṇḍo. [15] Bid vedanaṁ. [16] Cks so, Bd omits yo. [17] Bid supatiṭṭhita-. [18] Cks mahāba-. [19] Cks Bd -baluppattin, Bi -baluppapattin. [20] Cks uppattiñ. [21] Cks sīhuppattiñ [22] Cks tenā sadisaṁ, Bid attānaṁ sīhena sadisaṁ. [23] Cs pamāna corr. to pamāṇā. [24] Bid kurumānenā. [25] Bid kāyathā-. [26] Bid omit pi. [27] japp-.

parikkhavā ti parikkhāsampanno, so vipulaṁ jinātîti so[1] evarūpo hoti[2], yaṁ kiñci kammaṁ kurumāno attano thāmañ ca balañ ca ñatvā japamantavasena[3] paricchinditvā subhāsitaṁ bhāsanto karoti, so vipulaṁ mahantaṁ atthaṁ jināti no parajjhatîti[4].

Evaṁ Bodhisatto imāhi[5] gāthāhi imasmiṁ loke kattabbayuttakaṁ kammaṁ kathesîti.

Satthā imaṁ desanaṁ[6] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā sigālo Devadatto ahosi, sīho[7] aham evā“ 'ti. Jambukajātakaṁ[8].

6. Brahāchattajātaka.

Tiṇaṁ tiṇan ti lapasîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ[9] kuhakaṁ[10] ārabbha kathesi. Paccuppannavatthuṁ kathitam eva.

Atīte pana Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa atthadhammānusāsako amacco ahosi. Bārāṇasirājā mahatiyā senāya Kosalarājānaṁ abbhuggantvā Sāvatthiṁ patvā[11] yuddhena[12] nagaraṁ pavisitvā rājānam gaṇhi. Kosalarañño pana putto Chatto[13] nāma kumāro atthi, so aññātakavesena nikkhamitvā Takkasilaṁ gantvā tayo vede aṭṭhārasañ ca[14] sippāni uggaṇhitvā Takkasilato nikkhami[15], sabbasamayasippāni sikkhanto ekaṁ paccantagāmakaṁ[16] pāpuṇi. Taṁ nissāya pañcasatatāpasā araññe paṇṇasālāsu vasanti. Kumāro te upasaṁkamitvā „imesaṁ[17] pi santike kiñci sikkhissāmîti“ pabbajitvā yaṁ[18] te jānanti taṁ sabbaṁ uggaṇhi[19]. So aparabhāge gaṇasatthā jāto. Ath' ekadivasaṁ isigaṇaṁ āmantetvā „mārisā kasmā Majjhimadesaṁ na gacchathā“ 'ti pucchi. „Mārisa, Majjhimadese manussā

---

[1] Bd yo, Bi omits so. [2] Bid ahosi. [3] Bid jappa-. [4] Cks parajjatīti, Bi parihāyatīti. [5] Bid add tīhi. [6] Bid dhammade-. [7] Bid add pana. [8] Bid add pañcamaṁ. [9] Bid omit ekaṁ. [10] Ck kuṭumbakaṁ, Bid add bhikkhuṁ. [11] Bid sāvatthiyaṁ, omitting patvā. [12] Bid mahāyuddhena. [13] Ck catto, Cs jātto, Bi aho. [14] Bid aṭhārasa, omitting ca. [15] Bid nikkhamma. [16] Bid -gāmaṁ. [17] Bid add pi. [18] Cs yan. [19] Bid -hitvā.

nāma paṇḍitā, te pañhaṁ pucchanti[1] anumodanaṁ kārenti maṅgalaṁ bhaṇāpenti asakkonte[2] garahanti[3], mayaṁ tena bhayena na gacchāmā" 'ti. „Mā tumhe[4] bhāyatha, aham etaṁ sabbaṁ karissāmîti". „Tena hi gacchāmā" 'ti sabbe attano parikkhāraṁ[5] vividhaṁ[6] ādāya anupubbena Bārāṇasiṁ pattā[7]. Bārāṇasirājâpi Kosalarajjaṁ attano hatthagataṁ katvā tattha rājayutte[8] ṭhapetvā sayaṁ tattha vijjamānakaṁ[9] dhanaṁ gahetvā Bārāṇasiṁ patvā[10] uyyāne lohacāṭiyo pūrāpetvā nidahitvā tasmiṁ samaye Bārāṇasiyam eva vasati. Atha te isayo rājuyyāne rattiṁ vasitvā punadivase nagaraṁ bhikkhāya pavisitvā rājadvāraṁ[11] agamaṁsu. Rājā tesaṁ iriyāpathe[12] pasīditvā pakkosāpetvā mahātale nisīdāpetvā[13] yāgukhajjakaṁ datvā yāvà bhattakālā taṁ taṁ pañhaṁ pucchi. Chatto[14] rañño cittaṁ ārādhento sabbapañhe vissajjetvā bhattakiccāvasāne pi vicitraṁ[15] anumodanaṁ akāsi[16]. Rājā suṭṭhutaraṁ pasanno paṭiññaṁ gahetvā sabbe pi te uyyāne vāsesi[17]. Chatto nidhiuddharaṇamantaṁ jānāti, so tattha vasanto „kahan nu kho iminā mama pitu santakaṁ dhanaṁ nihitan" ti[18] mantaṁ parivattetvā[19] olokento uyyāne nihitabhāvaṁ[20] ñatvā „idaṁ gahetvā mama rajjaṁ gahessāmîti[21]" cintetvā tāpase āmantetvā „mārisā, ahaṁ Kosalarañño putto, Bārāṇasiraññā amhākaṁ rajje gahite aññātakavesena nikkhamitvā ettakaṁ kālaṁ attano jīvitaṁ anurakkhiṁ, idāni me kulasantakaṁ dhanaṁ laddhaṁ, ahaṁ etaṁ[22] ādāya gantvā attano rajjaṁ gahessāmi[23], tumhe kiṁ karissathā" 'ti āha. „Mayam pi tayā va saddhiṁ gamissāmā" 'ti. So „sādhū" 'ti[24] mahante cammapasibbake kāretvā rattibhāge bhūmiṁ khaṇitvā[25] dhanacāṭiyo uddharitvā pasibba-

---

[1] B^{id} pucchissanti. [2] C^k B^i -to. [3] B^{id} garahissanti. [4] B^d tumhe mā, C^s omits mā. [5] C^{ks} khāriṁ. [6] C^{ks} -dham. [7] B^{id} patvā. [8] B^i rājāyutte, B^d rājāputte. [9] B^{id} -naṁ. [10] B^{id} gantvā. [11] C^{ks} -ram. [12] B^{id} -thesu. [13] B^{id} add isinaṁ. [14] B^i adds va, B^d ca. [15] B^{id} vividhaṁ. [16] B^{id} katvā. [17] B^{id} vāsāpesi. [18] B^i nidahatīti, B^d nidahitanti. [19] C^s parivāretvā, B^{id} parivattitvā. [20] B^{id} nidahita-. [21] B^{id} gaṇhissāmīti. [22] C^{ks} etam. [23] C^s -mīti corr. to -mī, B^{id} gaṇhissāmīti. [24] B^{id} add mantetvā. [25] C^k khani-, C^s -ni- corr. to -ṇi-.

kesu dhanaṁ[1] pakkhipitvā cāṭiyo tiṇassa pūrāpetvā pañca isisatāni aññe ca manusse dhanaṁ gāhāpetvā palāyitvā Sā vatthiṁ gantvā sabbe rājayutte[2] gāhāpetvā rajjaṁ gahetvā pākāraṭṭālakādipaṭisaṁkharaṇaṁ[3] kāretvā[4] puna sapattaraññā yuddhena agahetabbaṁ katvā nagaraṁ[5] ajjhāvasi. Bārāṇasirañño pi „tāpasā uyyānato dhanaṁ gahetvā palātā“ ti ārocayiṁsu. So uyyānaṁ gantvā cāṭiyo vivarāpetvā tiṇaṁ eva passi, tassa dhanaṁ nissāya mahanto soko uppajji. So nagaraṁ gantvā „tiṇaṁ tiṇan“ ti vippalapanto carati[6], nâssa koci sokaṁ nibbāpetuṁ sakkoti[7]. Bodhisatto cintesi: „rañño[8] mahanto soko, vippalapanto[9] carati, ṭhapetvā kho pana maṁ[10] nâssa[11] añño koci sokaṁ vinodetuṁ samattho“ ti[12]. „Nissokaṁ naṁ[13] karissāmîti“ so ekadivasaṁ tena saddhiṁ sukhanisinno tassa vippalapanakāle[14] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Tiṇaṁ tiṇan ti lapasi, ko nu te tiṇam āhari,
kin nu te tiṇakicc' atthi[15], tiṇam eva pabhāsasîti. 141.

Tattha kinnu te tiṇakiccatthîti[16] kin nu tava tiṇakiccaṁ kātabbam atthîti, tiṇameva pabhāsasîti tvaṁ hi kevalaṁ tiṇaṁ tiṇan ti tiṇam eva pabhāsasi, asukatiṇaṁ[17] nāmā 'ti na kathesi, nāmaṁ tāv' assa kathehi[18], asukatiṇaṁ[17] nāmā 'ti mayaṁ[19] te[20] āharissāma, atha pana te tiṇen' attho n' atthi, nikkāraṇaṁ mā vippalapîti[21].

Rājā taṁ sutvā[22] dutiyaṁ gātham āha:

2. Idhâgamā brahmacārī brahā Chatto bahussuto,
so me[23] sabbaṁ samādāya tiṇaṁ nikkhippa gacchatîti. 142.

Tattha brahā ti dīgho, Chatto ti tassa[24] nāmaṁ, sabbaṁ samādāyā 'ti sabbaṁ dhanaṁ gahetvā, tiṇaṁ nikkhippa gacchatîti cāṭisu[25] tiṇaṁ pakkhipitvā[26] gato ti dassento evam āha:

---

[1] Bid omit dhanaṁ. [2] Bid rājaputte. [3] Bid -kādisabbaṁpa-. [4] Bid kārāpetvā. [5] Bid -re. [6] Bi vilapanto pi carati, Bd vilapantī vicarati. [7] Cks sakkoci. [8] Bid rājā. [9] Bi vilapanto. [10] Ck man. [11] Bid imassa. [12] Bid nāma natthi in the place of ti. [13] Bid kātuṁ in the place of naṁ. [14] Bi vilapallantakāle, Bd vilapanta-. [15] Cs tiṇakiccanti. [16] Cs -kiccaṁtīti. [17] Cks -ṇan. [18] Ck kathehi corr. to kathesi. [19] Ck mayan. [20] Bid vo. [21] Bi -pasāti, Bd -pasīti. [22] Bid taṁ sutvā rājā. [23] Bi ce, Bd ve. [24] Bid tasseva. [25] so all four MSS. [26] Bid nikkhi-

Taṁ sutvā Bodhisatto tatiyaṁ gātham āha:

3. Ev' etaṁ[1] hoti kattabbaṁ appena bahum icchatā:
sabbaṁ sakassa ādānaṁ anādānaṁ[2] tiṇassa cā[3] 'ti. 143.

Tass' attho: appena tiṇena bahudhanaṁ[4] icchatā evaṁ etaṁ kattabbaṁ hoti, yadidaṁ pitu santakattā sakassa dhanassa sabbaṁ ādānaṁ agayhūpakassa[5] tiṇassa ca[6] anādānaṁ, iti mahārāja so brahā Chatto gahetabbayuttakaṁ attano pitu santakaṁ dhanaṁ gahetvā agahetabbayuttakaṁ tiṇaṁ cāṭisu[7] pakkhipitvā gato, tattha kā paridevanā ti.

Taṁ sutvā rājā catutthaṁ gātham āha:

4. Sīlavanto na kubbanti, bālo sīlāni kubbati,
aniccasīlaṁ dussīlaṁ, kiṁ paṇḍiccaṁ karissatîti. 144.

Tattha sīlavanto ti ye sīlasampannā brahmacārayo[8] te evarūpaṁ na kubbanti, bālo sīlani kubbatîti bālo pana durācāro evarūpāni attano anācārasamkhātāni[9] karoti, aniccasīlan ti adhuvena dīgharattaṁ appavattena[10] sīlena samannāgataṁ, dussīlyan ti dussīlaṁ[11], kiṁ paṇḍiccaṁ karissatîti evarūpaṁ puggalaṁ bāhusaccaparibhāvitaṁ[12] paṇḍiccaṁ kiṁ karissati kiṁ sampādessati[13], kiṁ nipphattim[14] ev' assa karissatîti.

Taṁ garahanto vatvā tāya Bodhisattassa kathāya[15] nissoko hutvā dhammena rajjaṁ kāresi.

Satthā imaṁ desanaṁ[16] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā brahā Chatto kuhakabhikkhu ahosi, paṇḍitāmacco pana aham evā" ti. Brahāchattajātakaṁ[17].

7. Pīṭhajātaka.

Na te pīṭhan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññataraṁ bhikkhuṁ ārabbha kathesi. So kira janapadato Jetavanaṁ gantvā pattacīvaraṁ paṭisāmetvā Satthāraṁ vanditvā sāmaṇeradahare pucchi: „āvuso Sāvatthiyaṁ[18] āgantukabhikkhūnaṁ ke[19] upakārakā"

---

[1] Bi eso, Cks evekaṁ. [2] Cs -nan. [3] Ck mā, Cs vā, Bid add tattha kā paridevanā. [4] Ck bahuṁ-. [5] Bi anogeyhapakassa, Bd agaṇisakassa. [6] Cks omit ca. [7] so all four MSS. [8] Bi -cariyā, Bd -cāriyo. [9] Bd adds silāni. [10] Cs appamattena corr. to appavattena, Bid appamattena. [11] Cks dussīlyaṁ. [12] Bid -saccaṁ-. [13] Bid omit kiṁ. [14] Bid nippattim, Cks vipattim. [15] Bid gāthāya. [16] Bid dhammade-. [17] Bid add chaṭaṁ. [18] Bid -tthi. [19] Ck keke, Cs Bi kete.

ti. „Āvuso Anāthapiṇḍiko nāma mahāseṭṭhi, Visākhā nāma mahā-upāsikā ti, ete bhikkhusaṁghassa upakārakā mātāpitiṭṭhāniyā[1]“ ti. So „sādhū“ 'ti punadivase pāto va ekabhikkhussa pi apaviṭṭhakāle Anāthapiṇḍikassa gharadvāraṁ agamāsi. Taṁ avelāya[2] gatattā[3] koci na olokesi. So tato kiñci alabhitvā Visākhāya gharadvāraṁ gato. Tatrâpi atipag eva[4] gatattā kiñci na labhi[5]. So tattha tattha[6] caritvā[7] puna gacchanto[8] yāguyā niṭṭhitāya gato. Puna pi tattha tattha caritvā[7] bhatte[9] niṭṭhite gato. So vihāraṁ gantvā „dve pi kulāni assaddhāni appasannān' eva, ime bhikkhū 'saddhāni pasannānîti' kathentîti“ tāni[10] kulāni[11] paribhavanto[12] carati. Ath' ekadivasaṁ dhammasabhāyaṁ[13] kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso, asuko kira jānapado bhikkhu atikālass' eva kuladvāraṁ gato, bhikkhaṁ alabhitvā[14] kulāni paribhavanto caratîti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte taṁ[15] pakkosāpetvā „saccaṁ kirā[16]“ 'ti pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti vutte „kasmā tvaṁ[17] bhikkhu kujjhasi, pubbe anuppanne Buddhe tāpasâpi tāva kuladvāraṁ gatā[18] bhikkhaṁ alabhitvā na kujjhiṁsū“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāyaṁ sabbasippāni sikkhitvā aparabhāge tāpasapabbajjaṁ pabbajito[19]. So Himavante ciraṁ vasitvā loṇambilasevanatthāya Bārāṇasiṁ[20] patvā uyyāne vasitvā punadivase nagaraṁ bhikkhāya pāvisi. Tadā Bārāṇasi-seṭṭhi saddho hoti pasanno. Bodhisatto „kataraṁ kulagharaṁ saddhan“ ti pucchitvā „seṭṭhigharan[21]“ ti sutvā seṭṭhino gharadvāraṁ agamāsi. Tasmiṁ khaṇe seṭṭhi rājupaṭṭhānaṁ gato. Manussâpi taṁ[22] na passiṁsu. So nivattitvā gacchati. Atha naṁ seṭṭhi rājakulā[23]

[1] Bid -pituṭhā-. [2] Bid atiyelāya, C^s -ya corr. to -yā. [3] C^k hatattā, B^i tatthā. [4] C^ks evaṁ, B^i omits va. [5] Bid labhati. [6] B^i tassatattha, C^s omits one tattha. [7] Bid vica-. [8] B^i punāga-, Bd puna āga-. [9] C^ks bhante. [10] B^i kāni tāni, Bd kiṁnitāni. [11] B^i adds hi, Bd ti. [12] Bd paribhāsanto. [13] Bid add bhikkhū. [14] Bid na labhati in the place of alabhitvā. [15] Bid add bhikkhuṁ. [16] Bid kira bhikkhū. [17] Bid omit tvaṁ. [18] Bid gantvā. [19] Bid pabbaji. [20] C^ks -siṁ. [21] Bid seṭhino gharan [22] Bid naṁ. [23] Bid -lato.

nivattanto[1] disvā vanditvā bhikkhābhājanaṁ gahetvā gharaṁ[2] netvā nisīdāpetvā pādadhovanamakkhaṇayāgukhajjakādīhi[3] santappetvā antarābhatte kiñci kiñci kāraṇaṁ pucchitvā kattabhattakiccaṁ vanditvā ekamantaṁ nisinno „bhante amhākaṁ gharadvāraṁ[4] āgatā nāma yācakā vā dhammikasamaṇabrāhmaṇā vā sakkārasammānaṁ alabhitvā gatapubbā nāma n' atthi, tumhe pan' ajja[5] amhākaṁ dārakehi adiṭṭhattā āsanaṁ vā pānīyaṁ vā pādadhovanaṁ vā yāgubhattaṁ vā alabhitvā va gatā, ayaṁ amhākaṁ doso, tan no[6] khamituṁ vaṭṭatîti" vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Na te pīṭham adāsimha na pānaṁ na pi bhojanaṁ,
brahmacāri[7] khamassu me, etaṁ passāmi accayan ti. 145.

Tattha na te pīṭhamadāsimhā 'ti pīṭham pi te na dadāsimha[8].

Taṁ sutvā Bodhisatto dutiyaṁ gatham āha:

2. N' evâbhisajjāmi na câpi kuppe,
na câpi[9] me appiyam āsi kiñci,
atho pi me āsi manovitakko:
etādiso nūna kulassa dhammo ti. 146.

Tattha nevābhisajjāmîti n' eva laggāmi, etādiso ti imassa kulassa etādiso nūna bhāvo[10], adāyakavaṁso[11] esa[12] bhavissatîti evam[13] me manovitakko uppanno.

Taṁ sutvā seṭṭhi itarā dve gāthā abhāsi:

3. Es' asmākaṁ kule dhammo pitupitāmaho sadā:
āsanaṁ udakaṁ pajjaṁ[14] sabb' etaṁ nipadāmase. 147.

4. Es' asmākaṁ kule dhammo pitupitāmaho sadā,
sakkacca[15] taṁ[16] upaṭṭhahāma[17] uttamaṁ viya ñātakan
ti. 148.

---

[1] B^{id} nikkhamanto. [2] B^{id} gharadvāraṁ. [3] B^{id} -dhovanatelamakkhaṇa-. [4] B^{id} -re. [5] C^{s} pana ajja, B^{id} pana, omitting ajja. [6] C^{s} tante, B^{id} taṁ no. [7] C^{k} -riṁ, B^{d} -rī. [8] B^{i} dāyimha, B^{d} dāpayimha. [9] C^{ks} vāpi. [10] B^{id} sabhāvo. [11] C^{k} ādā-, B^{i} na adā-, B^{d} ariyavaṁso. [12] B^{i} ekasa. [13] B^{id} evaṁ. [14] B^{id} majjaṁ. [15] C^{s} sakkao corr. to sakkaccaṁ, B^{i} sakkaccaṁ, B^{d} saccaṁ. [16] B^{id} omit taṁ. [17] B^{id} upatiṭhāma.

Tattha dhammo ti sabhāvo, pitapitāmaho ti pitunnañ[1] ca pitāmahānañ ca santako, udakan ti pādadhovanaudakaṁ, pajjan[2] ti pādamakkhaṇaṁ[3], sabbetan ti sabbaṁ etaṁ, nipadāmase ti nikārapakārā upasaggā dāmase ti attho, pamādā[4] ti vuttaṁ hoti, iminā yāva sattamā kulaparivaṭṭā dāyakavaṁso va[5] amhākaṁ vaṁso ti dasseti, uttamaṁ viya ñātakan ti mātaraṁ viya ca[6] pitaraṁ viya ca mayaṁ dhammikaṁ[7] samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā disvā sakkaccaṁ sahatthena upaṭṭhahāmā 'ti attho.

Bodhisatto pana katipāhaṁ Bārāṇasiseṭṭhino dhammaṁ desento tattha vasitvā puna Himavantam eva gantvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattesi[8].

Satthā imaṁ desanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne so[9] bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā Bārāṇasiseṭṭhi Ānando ahosi[10], tāpaso[11] aham evā" 'ti. Pīṭhajātakaṁ[12].

8. Thusajātaka.

Viditaṁ thusan ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane viharanto Ajātasattukumāraṁ[13] ārabbha kathesi. Tasmiṁ kira mātukucchigate tassa mātu Kosalarājadhītāya Bimbisārarañño dakkhiṇajannulohitaṁ pivanadohaḷo uppajjitvā thaddho[14] ahosi. Sā paricārikāhi pucchitā tāsaṁ tam atthaṁ arocesi. Rājâpi sutvā nemittike[15] pakkosāpetvā „deviyā kira evarūpo dohaḷo uppanno, tassa[16] kā nipphattîti[17]" pucchi. Nemittakā „deviyā kucchismiṁ[18] nibbatto[19] satto tumhe māretvā rajjaṁ gaṇhissatîti" āhaṁsu. Rājā „sace[20] mama putto maṁ māretvā rajjaṁ gaṇhissati ko ettha doso" ti dakkhiṇajannuṁ[21] satthena phālāpetvā[22] lohitaṁ suvaṇṇataṭṭakena[23] gāhāpetvā deviyā pāyesi. Sā cintesi: „sace mama kucchiyaṁ nibbatto putto pitaraṁ māressati kiṁ[24] me tenā" 'ti sā gabbhapātanatthaṁ[25] kucchiṁ mad-

---

[1] B^{id} pitū-. [2] B^{i} majhan, B^{d} majjan. [3] B^{id} -ṇatelaṁ. [4] so C^{ks} for padāmā? B^{id} paraṁ dadāmā. [5] B^{d} ca, B^{i} omits va. [6] B^{id} omit ca. [7] C^{ks} B^{d} -ka. [8] B^{i} nippattitvā, B^{d} nippattetvā, both add brahmalokaparāyano ahosi. [9] B^{d} omits so. [10] satthā - - - ahosi wanting in B^{i}. [11] B^{id} add pana. [12] B^{i} piṇḍa-, B^{d} pita-, both add sattamaṁ. [13] B^{id} -sattuṁ, C^{ks} -ram. [14] B^{i} bandho, B^{d} uppanno in the place of uppajjitvā thaddho. [15] B^{id} -ttake. [16] B^{d} tassā. [17] all four MSS. nippa-. [18] B^{id} -imhi. [19] B^{id} -tta. [20] B^{id} add esa. [21] C^{ks} -jattuṁ, B^{id} -jāṇuṁ. [22] phalāp-, C^{s} phalāp- corr. to phā-, B^{id} phāletvā. [23] C^{k} -taṇḍakena, C^{s} -taddhakena, B^{i} -vaṭṭakena. [24] B^{id} kiṁ. [25] B^{id} -naṁ.

dāpeti[1] sedāpeti[2]. Rājā ñatvā taṁ pakkosāpetvā „bhadde, mayhaṁ kira putto maṁ māretvā rajjaṁ gaṇhissati[3], na kho panâhaṁ ajarāmaro, puttamukhaṁ me passituṁ[4] dehi, mā ito pabhuti evarūpaṁ kammaṁ[5] akāsîti" āha. Sā tato paṭṭhāya uyyānaṁ gantvā kucchiṁ maddāpeti[1]. Rājā ñatvā tato paṭṭhāya uyyānagamanaṁ[6] nivāresi. Sā paripakkagabbhā[7] puttaṁ vijāyi. Nāmagahaṇadivase c' assa ajātass' eva[8] pitusattubhāvato Ajātasattukumāro[9] tv-eva nāmaṁ kariṁsu[10]. Tasmiṁ kumāraparihārena vaḍḍhante[11] Satthā ekadivasaṁ pañcasatabhikkhuparivuto rañño nivesanaṁ gantvā nisīdi[12]. Rājā Buddha-pamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādaniyena[13] bhojaniyena parivisitvā Satthāraṁ vanditvā dhammaṁ suṇanto nisīdi. Tasmiṁ khaṇe kumāraṁ maṇḍetvā rañño adaṁsu. Rājā balavasinehen' eva[14] puttaṁ gahetvā ūrumhi nisīdāpetvā puttagatena pemena puttam eva mamāyanto dhammaṁ na[15] suṇāti. Satthā tassa pamādaṁ[16] ñatvā „mahārāja pubbe rājāno putte āsaṁkamānā paṭicchanne kāretvā 'amhākaṁ accayena nīharitvā rajje patiṭṭhāpeyyāthā' 'ti āṇāpesun" ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Takkasilāyaṁ disāpāmokkho ācariyo hutvā bahū rājakumāre ca brāhmaṇakumāre ca sippaṁ vācesi. Bārāṇasirañño pi putto soḷasavassakāle tassa santikaṁ gantvā tayo vede[17] sabbasippāni ca uggaṇhitvā paripuṇṇasippo ācariyaṁ āpucchi. Acariyo aṅgavijjāvasena taṁ olokento „imassa puttaṁ nissāya antarāyo paññāyati[18], tam ahaṁ attano ānubhāvena harissāmîti[19]" cintetvā catasso gāthā bandhitvā rājakumārassa adāsi evañ ca pana vadesi[20]: „tāta, paṭhamaṁ gātham rajje patiṭṭhāya tava puttassa soḷasavassakāle bhattaṁ bhuñjanto[21] vadeyyāsi, dutiyaṁ mahāupaṭṭhānakāle, tatiyaṁ pāsādaṁ[22] abhirūhamāno sopānasīse ṭhatvā, catutthaṁ vāsaghare[23] siri-

[1] Bid -si. [2] Bi bhesajjaṁ tāpesi, Bd bh. tāpeti. [3] Bid -tīti. [4] Bid passituṁ -me. [5] Cks kammam. [6] Bid -naṁga-. [7] Cks -kkāga-, Bi ṇaṁ puṇṇagabbhaṁ, Bd paripuṇṇagabbhā. [8] Bd jātasseva. [9] Bid omit kumāro. [10] Bid nāmamakaṁsu. [11] Cks vaḍḍhento, Bd vaḍhante. [12] tasmiṁ - - - nisīdi wanting in Bi. [13] Bid -niya. [14] Bid -sinnehena. [15] Bid na dhammaṁ. [16] Bid -dabhāvaṁ. [17] Bid add ca. [18] Bid -yissati. [19] Bd niha-. [20] Bi pana taṁ ṭhapesi, Bd pana taṁ vavatthapesi. [21] Bi add va. [22] Cks -dam. [23] Bid sayana.

gabbaṁ pavisanto ummāre ṭhatvā“ ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā ācariyaṁ vanditvā gato[1], uparajje[2] patiṭṭhāya pitu accayena rajje patiṭṭhāsi. Tassa putto soḷasavassakāle rañño uyyānakīḷādīnaṁ atthāya nikkhamantassa sirivibhavaṁ[3] disvā pitaraṁ[4] māretvā[5] rajjaṁ gahetukāmo hutvā attano upaṭṭhākānaṁ kathesi. Te „sādhu deva, mahallakakāle laddhena issariyena ko[6] attho, yena kenaci upāyena rājānaṁ māretvā rajjaṁ gaṇhituṁ vaṭṭatîti“ vadiṁsu. Kumāro „visaṁ khādāpetvā māressāmîti“ pitarā saddhiṁ sāyamāsaṁ bhuñjanto visaṁ gahetvā[7] nisīdi. Rājā bhattapātiyaṁ bhatte[8] āraddhe yeva paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

1\. Viditaṁ thusaṁ undurānaṁ, viditaṁ pana taṇḍulaṁ,
thusaṁ thusaṁ vivajjetvā taṇḍulaṁ pana khādare ti. 149.

Tattha viditan ti kālavaddale[9] pi andhakāre undurānaṁ thuso thusabhāvena taṇḍulo[10] ca taṇḍulabhāvena vidito pākaṭo yeva[11], idha pana liṅgavipallāsavasena[12] thusaṁ viditaṁ taṇḍulan ti vuttaṁ, khādare ti thusaṁ vajjetvā taṇḍulam eva khādanti, idaṁ vuttaṁ hoti: tāta kumāra yathā undurānaṁ andhakāre pi thuso thusabhāvena taṇḍulo taṇḍulabhāvena pākaṭo te thusaṁ vajjetvā taṇḍulam eva khādanti evam evaṁ mama pi tava visaṁ gahetvā nisinnabhāvo pākaṭo ti.

Kumāro „ñāto 'mhîti“ bhīto bhattapātiyaṁ visaṁ upanetuṁ[13] avisahitvā uṭṭhāya rājānaṁ vanditvā gato[14]. So[15] taṁ atthaṁ attano upaṭṭhākānaṁ ārocetvā „ajja tāv' amhi ñāto, idāni kathaṁ māressāmîti“ pucchi. Te tato paṭṭhāya uyyāne paṭicchannā hutvā nikaṇṇikavasena[16] mantayamānā „atth' eko upāyo, khaggaṁ sannayhitvā[17] mahāupaṭṭhānaṁ[18] gatakāle amaccānaṁ antare ṭhatvā rañño pamattabhāvaṁ ñatvā khaggena paharitvā māretuṁ vaṭṭatîti“ vavatthapesuṁ. Kumāro „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā mahāupaṭṭhānakāle[19] sannaddha-

---

[1] Bid tato. [2] Bid op-. [3] Cks -vañca. [4] Cks -ram. [5] Cks māressāmi. [6] Cks omit ko. [7] Bid add na. [8] Bi bhuddena, Bd bhutte [9] Bi kālabaddaṁle, Bd kāle vikāle. [10] Cks -le, Bd -lā. [11] Bid omit yeva. [12] Bid -llāsena. [13] Bid pātetuṁ. [14] Bid tato palāyi. [15] Bid omit so. [16] Ck nikaṇaka-, Cs kanaka- corr. to nikaṇṇika-, Bid nikk-. [17] Cks sannihitvā, Bi sanhayitvā. [18] Bid -na. [19] Cks -ṭṭhākakāle, Bi upaṭhānaṁkā-.

khaggo[1] gantvā ito c' ito ca[2] rañño paharaṇokāsaṁ upadhāresi[3]. Tasmiṁ khaṇe rājā dutiyaṁ gātham āha:

2\. Yā[4] mantaṇā[5] araññasmiṁ yā ca gāme nikaṇṇikā[6]
yañ[7] c' etaṁ iti c' īti ca[8] etam pi viditaṁ mayā ti. 150.

Tattha araññasmin ti uyyāne, nikaṇṇikā[9] ti kaṇṇamūle mantaṇā[10], yañ[11] cetaṁ[12] iti cīti cā[13] 'ti yañ ca etaṁ idāni mama paharaṇokāsapariyesanaṁ[14], idaṁ vuttaṁ hoti: tāta kumāra, yā esā tava attano upaṭṭhākehi saddhiṁ uyyāne ca gāme ca nikaṇṇikā[15] mantaṇā[16] yañ c' etaṁ idāni mama maraṇatthāya[17] iti c' īti ca[18] kāraṇaṁ[19] etam pi[20] sabbaṁ mayā ñātan ti.

Kumāro „jānāti me veribhāvaṁ pitā" ti[21] palāyitvā upaṭṭhākānaṁ ārocesi. Te sattaṭṭhadivase atikkamitvā „kumāra na te pitā[21] veribhāvaṁ jānāti, takkamattena tvaṁ evaṁsaññī ahosi, mārehi nan" ti vadiṁsu. So ekadivasaṁ khaggaṁ gahetvā sopānamatthake[22] gabbhe aṭṭhāsi. Rājā sopānamatthake[22] ṭhito tatiyaṁ gātham āha:

3\. Dhammena kira jātassa pitā puttassa makkaṭo
daharass' eva santassa dantehi phalam acchidā[23] ti. 151.

Tattha dhammenā 'ti sabhāvena, puttassa makkaṭo ti pitā makkaṭo puttassa makkaṭapotassa[24], idaṁ vuttaṁ hoti: yathā araññe jāto makkaṭo attano yūthapariharaṇaṁ āsaṁkanto taruṇassa makkaṭapotakassa[24] dantehi phalaṁ chinditvā purisabhāvaṁ nāseti tathā tava pi[25] atirajjakāmassa phalāni uppāṭetvā[26] purisabhāvaṁ nāsessāmîti.

Kumāro „gaṇhāpetukāmo maṁ pitā" ti bhīto palāyitvā „pitarā maṁ[27] santajjito" ti upaṭṭhākānaṁ ārocesi. Te addhamāsamatte[28] vītivatte „kumāra, sace taṁ rājā jāneyya ettakaṁ kālaṁ nâdhivāseyya, takkamattena tayā kathitaṁ[29],

---

[1] B^{id} add hutvā. [2] C^{ks} ito ci. [3] B^{id} -ti. [4] C^{ks} sā. [5] B^{id} -nā. [6] C^{s} nikanni- corr. to nikaṇṇi-, B^{d} nikk-, B^{i} nikkammikā. [7] C^{ks} yā. [8] B^{i} iti cinti ca, B^{d} iti cintitaṁ. [9] C^{k} -kanni-, B^{i} nikk-. [10] C^{k} mantāṇṇā, C^{s} mantānna corr. to mantāṇṇā, B^{id} mantanā. [11] C^{ks} ya. [12] C^{k} cenaṁ, C^{s} cenaṁ corr. to cetaṁ. B^{i} cetabbaṁ. [13] B^{i} ti cinti ta, B^{d} iti cintitaṁ. [14] B^{i} -kāsampa-, B^{d} -kāsaṁ pa-. [15] B^{id} nikk-. [16] C^{k} B^{id} -nā. [17] B^{i} haraṇattāya, paharaṇatthāya. [18] B^{id} iti cintitaṁ. [19] B^{i} omits kāraṇaṁ. [20] C^{ks} -vam, B^{id} etaṁ, omitting pi. [21] B^{id} add tato. [21] B^{id} pitā na te. [22] C^{s} -na- corr. to -ṇa-, B^{id} -ṇa-. [23] B^{id} acchindā. [24] B^{id} -takassa. [25] B^{id} tvaṁ in the place of tavapi. [26] B^{id} uppātāpetvā. [27] so C^{k} B^{id} instead of haṁ? C^{s} pitarampi. [28] B^{id} aḍha-. [29] C^{ks} -tanti.

mārehi nan" ti vadiṁsu. So ekadivasaṁ khaggaṁ gahetvā uparipāsāde sirisayanaṁ pavisitvā „āgacchantam eva naṁ paharissāmîti[1]" heṭṭhā pallaṁke nipajji[2]. Rājā bhuttasāyamāso parijanaṁ uyyojetvā „nipajjissāmîti" sirigabbhaṁ pavisitvā[3] ummāre ṭhatvā catutthaṁ gātham āha:

4. Yam etaṁ parisappasi ajā kāṇā[4] va sāsape
yo p' āyaṁ heṭṭhato seti etam pi viditaṁ[5] mayā ti. 152.

Tattha parisappasîti[6] bhayena ito c' ito ca hosi[7] sāsape ti sāsapakkhette, yo pāyan ti yo pi ayaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti: yam pi etaṁ[8] sāsapavanaṁ[9] paviṭṭhakāṇaeḷako[10] viya bhayena ito c' ito ca saṁsappasi paṭhamaṁ visaṁ gahetvā[11] āgato si[12] dutiyaṁ khaggena paharitukāmo hutvā āgato si tatiyaṁ khaggaṁ ādāya sopānamatthake[13] ṭhatvā[14] aṭṭhāsi idāni maṁ[15] māressāmîti heṭṭhā sayane nipanno si sabbam etaṁ jānāmi, na taṁ[16] idāni lajjāmi[17], gahetvā rājānaṁ kāremîti[18], evaṁ tassa ajānantass' eva sā gāthā taṁ[19] atthaṁ[20] dīpeti[21].

Kumāro „ñāto 'mhi pitarā, idāni maṁ nāsessatîti" bhayappatto[22] heṭṭhā sayanā nikkhamitvā khaggaṁ rañño pādamūle chaḍḍetvā[23] „khamāhi me devā" 'ti pādamūle udarena[24] nipajji. Rājā „na mayhaṁ koci[25] kammaṁ jānātîti tvaṁ cintesîti" taṁ tajjetvā saṁkhalikabandhanena bandhāpetvā kāraṇagharaṁ[26] pavesetvā[27] ārakkhaṁ ṭhapesi. Tadā rājā Bodhisattassa guṇaṁ sallakkhesi. Tato[28] aparabhāge kālam akāsi. Tassa sarīrakiccaṁ katvā kumāraṁ bandhanāgārā nīharitvā rajje patiṭṭhāpesuṁ.

Satthā imaṁ desanaṁ[29] āharitvā „evaṁ mahārāja porāṇakarājāno āsaṁkitabbayuttakaṁ āsaṁkantîti" imaṁ[30] kāraṇaṁ kathesi,

[1] C^{s} pari- corr. to pahari-, B^{id} māressāmi. [2] B^{id} nisīdi. [3] B^{id} -santo. [4] B^{i} ajakāro, B^{d} ajjakāro. [5] C^{k} -tam. [6] C^{ks} -tīti. [7] B^{i} sappesi, B^{d} sappeti. [8] B^{i} yathā pīyanti etaṁ tvaṁ, B^{d} yaṁ pi etaṁ tvaṁ. [9] C^{ks} -na, B^{i} sāsapānaṁ. [10] C^{k} -kāna elako, B^{i} -kāle eḷako, B^{d} -kā elakā. [11] C^{ks} add kā. [12] B^{i} ālamāsi, B^{d} agamāsi. [13] C^{s} -na- corr. to -ṇa-, B^{id} -ṇa-. [14] B^{id} omit ṭhatvā. [15] C^{ks} mam, B^{i} taṁ. [16] B^{id} tvaṁ. [17] B^{id} visajjāmi. [18] B^{id} kārāpessāmiti. [19] C^{k} B^{id} repeat taṁ. [20] B^{d} repeats atthaṁ. [21] C^{ks} dīpenti. [22] B^{i} adds se, B^{d} so. [23] B^{id} chaṭṭetvā. [24] B^{id} urena. [25] C^{ks} keci. [26] C^{k} kāraṇatthagharaṁ, C^{s} kāraṇatthagha- corr. to kāraṇagha-, B^{id} bandhanāgharaṁ. [27] B^{id} pavesāpetvā. [28] B^{id} so. [29] B^{id} dhammade-. [30] C^{s} idaṁ.

evaṁ kathento pi rājā n' eva sallakkhesi. Satthā[1] jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Takkasilāyaṁ disāpāmokkho ācariyo aham evā[2]" 'ti. Thusajātakaṁ[3].

9. Bāverujātaka.

Adassanena morassā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto hatalābhasakkāre titthiye ārabbha kathesi. Titthiyā hi anuppanne Buddhe lābhino ahesuṁ uppanne pana[4] hatalābhasakkārā suriyuggamane khajjopanakā viya jātā. Tesaṁ[5] pavattiṁ ārabbha[6] dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi yāva guṇavantā na uppajjanti tāva nigguṇā lābhaggayasaggappattā[7] ahesuṁ, guṇavantesu pana uppannesu nigguṇā hatalābhasakkārā jātā" ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto morayoniyaṁ nibbattitvā vuddhim[8] anvāya sobhaggappatto araññe vicari. Tadā ekacce vāṇijā disākākaṁ gahetvā nāvāya Bāveruraṭṭhaṁ agamaṁsu[9]. Tasmiṁ[10] kira kāle Bāveruraṭṭhe sakuṇā nāma n' atthi. Āgatāgatā[11] raṭṭhavāsino taṁ kūpagge[12] nisinnaṁ disvā „passath' imassa chavivaṇṇaṁ galapariyosānaṁ mukhatuṇḍakaṁ maṇiguḷakasadisāni[13] akkhīnîti" kākam eva pasaṁsitvā te vāṇijake[14] āhaṁsu: „imaṁ ayyo[15] sakuṇaṁ amhākaṁ detha[16], amhākaṁ hi[17] iminā attho[18], tumhe attano raṭṭhe aññaṁ labhissathā" 'ti. „Tena hi mūlena[19] gaṇhathā" 'ti. „Kahāpaṇena[20] no dethā" 'ti. „Na

---

[1] Bi omits evaṁ mahārāja - - - satthā. [2] Bid eva sammāsambuddho. [3] Bid add aṭhamaṁ. 9. Cfr. Minayeff in Mélanges Asiatiques tirés du Bulletin de l'Acad. de St. Pétersbourg. Tom. VI. p. 591. (Cp). [4] Bid add buddhe. [5] Bid add taṁ. [6] Bid add bhikkhū. [7] Cs omits yasagga. [8] Bid vuḍhiṁ. [9] Bid āg-. [10] Csp add ca. [11] Cks -te. [12] Bi sakuṇapacchike, Bd pañcare. [13] Ck -gulaka-, Cs -gulaka- corr. to -guḷaka-, Bd maṇigulasadisāni, Bi maṇikuṇḍalasa-. [14] Ckp vāni-, Cs vāni- corr. to vāṇi-. [15] Cs ayye, Cp Bid ayya. [16] Cksp deṭhāti. [17] Ck -kamhi, Cs -kammi, Cp -kampi. [18] Cksp add ti. [19] Bi -lehi. [20] Bd pañcakahā-.

demā“ 'ti. Anupubbena vaḍḍhetvā „satena dethā“ 'ti vutte „amhākaṁ esa bahūpakāro, tumhehi pana saddhiṁ mettī[1] hotū“ ti kahāpaṇasataṁ gahetvā adaṁsu. Te taṁ gahetvā[2] suvaṇṇapañjare pakkhipitvā nānappakārena macchamaṁsena c' eva[3] phalāphalena[4] ca paṭijaggiṁsu. Aññesaṁ sakuṇānaṁ avijjamānaṭṭhāne[5] dasahi asaddhammehi samannāgato kāko lābhaggayasaggappatto ahosi. Punavāre te vāṇijā ekaṁ mayūrarājānaṁ[6] gahetvā yathā accharāsaddena[7] vassati[8] pāṇippahārasaddena[9] naccati evaṁ sikkhāpetvā Bāveruraṭṭhaṁ agamaṁsu. So mahājane sannipatite nāvāya dhure ṭhatvā pakkhe vidhūnitvā[10] madhurassaraṁ nicchāretvā nacci. Manussā taṁ disvā somanassajātā „etaṁ ayyo[11] sobhaggappattaṁ[12] susikkhitasakuṇarājānaṁ[13] amhākaṁ dethā“ 'ti āhaṁsu. „Amhehi paṭhamaṁ kāko ānīto, taṁ gaṇhittha, idāni etaṁ morarājānaṁ ānāyimha, etam[14] pi yācatha, tumhākaṁ raṭṭhe sakuṇānaṁ[15] nāma gahetvā āgantuṁ na sakkā[16]“ ti. „Hotu ayyo[17], attano raṭṭhe aññaṁ labhissatha, imaṁ no dethā“ 'ti mūlaṁ vaḍḍhetvā sahassena gaṇhiṁsu. Atha naṁ sattaratanavicitte pañjare ṭhapetvā macchamaṁsaphalāphalehi c' eva madhulājasakkharāpānakādīhi ca paṭijaggiṁsu. Mayūrarājā lābhaggayasaggappatto jāto. Tassâgatakālato paṭṭhāya kākassa lābhasakkāro parihāyi, koci[18] naṁ oloketum pi[19] na icchati[20]. Kāko khādaniyabhojaniyaṁ alabhāmāno kākā 'ti vassanto gantvā ukkārabhūmiyaṁ otari.

Satthā dve vatthūni ghaṭetvā abhisambuddho hutvā imā gāthā abhāsi:

[1] Cksp mettiṁ, Bid metti. [2] Bd netvā. [3] Bid omit ceva. [4] Bid -lehi. [5] Cp -ne ṭhāne. [6] Bid morarā- [7] Cs -ra-. [8] Cks naccati vassati. [9] Cks pāni-. [10] Ck vīdhu-, Cp vidhu-, Bi vadhū-, Bd pakkhāranitvā. [11] Bid ayyā. [12] Ck -tto, Cs -tto corr. to -ttaṁ. [13] Bid -taṁsa-. [14] Ckp evam, Cs evam corr. to etam. [15] Bi -ṇā, Cks -ṇānaṁ. [16] Bid sakkotī. [17] Cs ayye, Bd ayyā. [18] Bid add pi. [19] Bid -tuṁ, omitting pi. [20] Ck icchiti, Bid icchi.

1. Adassanena morassa sikhino mañjubhāṇino
kākaṁ tattha apūjesuṁ maṁsena ca phalena ca. 153.
2. Yadā ca sarasampanno moro Bāverum āgamā
atha lābho ca sakkāro vāyasassa ahāyatha[1]. 154.
3. Yāva n' uppajjati Buddho dhammarājā pabhaṁkaro
tāva aññe apūjesuṁ puthū[2] samaṇabrāhmaṇe. 155.
4. Yadā ca sarasampanno Buddho dhammam adesayi
atha lābho ca sakkāro titthiyānaṁ ahāyathā' ti. 156.

Tattha sikhino[3] ti sikhāya samannāgatassa, mañjubhāṇino ti madhurasarassa, apūjesun ti pūjayiṁsu[4], tattha[5] phalena cā 'ti nānappakārena[6] phalāphalena ca[7], Bāverumāgato ti[8] Bāveruraṭṭhaṁ[9] āgato, Bāverun ti pi pāṭho, ahāyathā ti parihīno[10], dhammarājā ti navahi lokuttaradhammehi parisaṁ rañjetîti dhammarājā, pabhaṁkaro ti sattalokasaṁkhāralokesu[11] ālokassa katattā[12], sarasampanno ti brahmassarena samannāgato, dhammamadesayîti catusaccadhammaṁ pakāsesîti[13].

Imā catasso gāthā bhāsitvā[14] jātakaṁ samodhānesi: „Tadā kāko Nigaṇṭho Nāthaputto[15] ahosi, morarājā[16] aham evā[17]" 'ti. Bāverujātakaṁ[18].

10. Visayhajātaka.

Adāsi dānānîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Anāthapiṇḍikaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā Khadiraṅgārajātake[19] vitthāritam eva. Idha pana Satthā Anāthapiṇḍikaṁ āmantetvā „porāṇakapaṇḍitā[20] gahapati 'dānaṁ mā adāsîti[21]' ākāse ṭhatvā vārentaṁ Sakkaṁ devarājānaṁ[22] paṭibāhitvā dānaṁ dadiṁsu[23] yevā" ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto asītikoṭidhanavibhavo[24] Visayho[25] nāma seṭṭhi

---

[1] Ck abhā-, Cs abhā- corr. to ahā-. [2] Csp Bd puthu. [3] vāyasassa - - - sikhino wanting in Bi. [4] Bid apū-. [5] Bid add maṁsena ca. [6] Bid add maṁsena; Ckp -kārakena. [7] Cks ma. [8] Cks gamā si in the place of bāverumāgato ti. [9] Bid -raṭhe. [10] Cs -ne, Bd -nā. [11] Bi sattaokāsalokasaṅkhāralokesu, Bd sattaloka saṅkhāralokaokāsalokesu. [12] Bi adds yā pabhaṅkaro, Bd pabhaṅkaro. [13] Bid -tīti, Ck -sī iti, Cs -si iti. [14] Bid -setvā. [15] Bi nada-, Bd nāṭa-. [16] Bi moro-, Bid add pana. [17] Bid eva sammāsambuddho. [18] Bid add navamaṁ. [19] Bid khadiraṅgajā-. [20] Bid -tāpi. [21] Bid dānaṁ adaṁsūti vatvā. [22] Bid devānamindaṁ. [23] Bid adaṁsu. [24] Cs Bid omit dhana. [25] Bi viseyyo.

hutvā pañcahi sīlehi samannāgato dānajjhāsayo dānābhirato ahosi. So catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti[1] chasu ṭhānesu dānasālā[2] kāretvā[3] dānaṁ pavattesi, divase divase chasatasahassāni nikkhamanti[4], Bodhisattassa ca yācakānañ[5] ca ekasadisam[6] eva bhattaṁ hoti. Tassa Jambudīpaṁ unnaṁgalaṁ katvā dānaṁ dadato dānānubhāvena Sakkabhavanaṁ[7] kampi, devarañño paṇḍukambalasilāsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko „ko nu kho maṁ ṭhānā cāvetukāmo“ ti upadhārento mahāseṭṭhiṁ disvā „ayaṁ Visayho[8] ativiya pattharitvā sakala-Jambudīpaṁ unnaṁgalaṁ katvā[9] dānaṁ deti, iminā dānena maṁ[10] cāvetvā sayaṁ Sakko bhavissati maññe, dhanam assa nāsetvā etaṁ daliddaṁ[11] katvā yathā dānaṁ na deti tathâssa kāressāmîti[12]“ cintetvā sabbaṁ[13] dhanadhaññaṁ[14] telamadhuphāṇitādiṁ[15] antamaso dāsakammakaraporisam pi antaradhāpesi[16]. Dānavyāvaṭā āgantvā „sāmi dānaggaṁ pacchannaṁ[17], ṭhapitaṭhapitaṭṭhāne kiñci na passāmā“ 'ti ārocayiṁsu. „Ito paribbayaṁ āharatha, mā dānaṁ pacchindathā“ 'ti bhariyaṁ pakkosāpetvā „bhadde dānaṁ pavattāpehîti“ āha. Sā sakalagehaṁ[18] vicinitvā aḍḍhamāsakamattam pi adisvā „ayya, amhākaṁ nivatthavatthaṁ[19] ṭhapetvā aññaṁ kiñci na passāmi, sakalagehaṁ tucchan“ ti āha. Sattaratanagabbhesu dvāraṁ vivarāpetvā na kiñci addasaṁsu[20], seṭṭhiñ ca bhariyañ ca ṭhapetvā aññe[21] dāsakammakarâpi[22] na paññāyiṁsu. Puna Mahāsatto bhariyaṁ āmantetvā „bhadde, na sakkā dānaṁ pacchindituṁ, sakalanivesanaṁ vicinitvā kiñci upadhārehîti“ āha. Tasmiṁ khaṇe eko tiṇahārako asitañ c' eva kājañ ca tiṇabandhanarajjuñ ca dvārantare chaḍḍetvā palāyi. Seṭṭhibhariyā naṁ[23] disvā „sāmi imaṁ ṭhapetvā aññaṁ na passā-

[1] Cks omit ti, Bid attanodvāre ti. [2] Bid -lāyo. [3] Bd kārāpetvā. [4] Bid nikkhamitvā adāsi. [5] Bid vaṇibhakayā- [6] Ck ekadivasam [7] Bid sakkabha-. [8] Bi vesegho. [9] Bid kārento. [10] Ck mañ. [11] Cs dali- corr. to dali-. [12] Bid tathā karissāmīti. [13] Cs Bid sabba. [14] Bid -ñña. [15] Ck talaṁ-, Bid -tasakkarādīni. [16] Bid add tadā. [17] Bd pacchi-. [18] Cs sakagehaṁ, Bi sakagehi, Bd sakalagehe. [19] Ck nivatta-, Bi nivattavattaṁ, Bd nivatthavattaṁ. [20] Bi addesa. Bd addassa. [21] Cks añño. [22] Bid -karadāsāpi [23] Bid taṁ.

mîti" āharitvā adāsi. Mahāsatto „bhadde, mayā ettakaṁ kālaṁ tiṇaṁ nāma na lāyitapubbaṁ[1], ajja pana tiṇaṁ lāyitvā āharitvā vikkiṇitvā yathānucchavikam dānaṁ dassāmîti" dānupacchedabhayena[2] asitañ c' eva kājañ ca rajjuñ ca gahetvā nagarā nikkhamma[3] tiṇavatthuṁ[4] gantvā tiṇaṁ lāyitvā „eko[5] amhākaṁ bhavissati, ekena[6] dānaṁ dassāmîti" dve tiṇakalāpe bandhitvā kāje[7] laggetvā[8] ādāya gantvā nagaradvāre vikiṇitvā māsake gahetvā[9] ekaṁ koṭṭhāsaṁ yācakānaṁ adāsi. Yācakā bahū, tesaṁ „mayham pi dehi[10], mayham pi dehîti" vadantānaṁ itaram pi koṭṭhāsaṁ datvā taṁ[11] divasaṁ saddhiṁ bhariyāya anāhāro vītināmesi. Iminā niyāmena cha divasā vītivattā. Ath' assa sattame divase tiṇaṁ āharamānassa sattāhaṁ nirāhārassa pakatisukhumālassa[12] nalāṭe[13] suriyātapena pahaṭamatte[14] akkhīni bhamiṁsu. So satiṁ paccupaṭṭhāpetuṁ[15] asakkonto tiṇaṁ avattharitvā pati[16]. Sakko tassa kiriyaṁ upadhārayamāno[17] vicarati[18]. So[19] taṁ khaṇaṁ[20] āgantvā ākāse ṭhatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Adāsi dānāni pure[21] Visayha,
dadato ca[22] te khayadhammo ahosi,
itoparañ[23] ce na dadeyya dānaṁ
tiṭṭheyyuṁ te saṁñamantassa[24] bhogā ti. 157.

Tass' attho: ambho Visayha, tvaṁ ito pubbe tava gehe dhane vijjamāne sakala-Jambudīpaṁ[25] unnaṁgalaṁ katvā[26] dānaṁ adāsi, tassa ca evaṁ[27] dadato bhogānañ ca khayadhammo khayabhāvo[28] ahosi, sabbam sāpateyyaṁ khīṇaṁ, itoparañ[29] ce pi[30] dānaṁ na[31] dadeyyāsi[32] tava saṁñamantassa[33] bhogā tath'

---

[1] Cks lāyitabbaṁ. [2] Bi -pacchedana-, Bd -pacchadana-. [3] Bd -mitvā. [4] Bd tiṇabhūmi. [5] Bd ettakaṁ. [6] Bd ettakaṁ. [7] Cks kāce. [8] Cks Bi laggitvā. [9] Bd labhitvā; nagarā - - - gahetvā wanting in Bi. [10] Bid omit tesaṁ mahampi dehi. [11] Cks omit taṁ. [12] Bid atisukhu-. [13] Bi -te, Cks -ṭena. [14] Bi -ttena, Bd -tamattena. [15] Cks -tum. [16] Bid add atha. [17] Bid -ri-. [18] Bid -ranto. [19] Bi sakko. [20] Bid khaṇaññeva. [21] Bid pubbe. [22] Bid va. [23] Cks -raṁ. [24] Bid saṁya-. [25] Ck -pa, Cs -pe. [26] Bid karitvā. [27] Cs cevaṁ, Ck ce evaṁ. [28] Bid khayasabhāvo. [29] Bid -raṁ. [30] Bid add tvaṁ. [31] Cks omit na. [32] Bid dānaṁ dadeyya kassaci kiñci na dadeyyāsi. [33] Bid saṁyamantassa, and add adadantassa.

eva titṭheyyuṁ, ito paṭṭhāya na dassāmîti[1] mayhaṁ paṭiññaṁ dehi, ahaṁ te bhoge dassessan[2] ti.

Mahāsatto tassa vacanaṁ sutvā „ko si tvan“ ti āha. „Sakko 'ham asmîti“. Bodhisatto[3] „Sakko nāma sayaṁ dānaṁ datvā sīlaṁ samādiyitvā[4] uposathakammaṁ katvā satta vatapadāni[5] pūretvā Sakkattaṁ patto[6], tvaṁ pana attano[7] issariyakārakaṁ[8] dānaṁ vāresi, anariyaṁ vata karosîti“ vatvā tisso gāthā abhāsi:

2. Anariyam ariyena sahassanetta
suduggatenâpi akiccam āhu,
mā vo[9] dhanan taṁ[10] ahuvā janinda[11]
yambhogahetu[12] vijahemu saddhaṁ. 158.

3. Yena eko ratho yāti yāti tenâparo[13] ratho,
porāṇaṁ nihitaṁ[14] vaḍḍhaṁ[15] vaḍḍhataṁ ñeva[16] Vāsava. 159.

4. Yadi hessati dassāma, asante kiṁ dadāmase,
evaṁ bhūtâpi dassāma, mā dānaṁ pamadamhase[17] ti. 160.

Tattha anariyan ti lāmakaṁ pāpakammaṁ, ariyenā[18] 'ti parisuddhācārena ācāraariyena[19], suduggatenâpîti sudaliddenâpi[20], akiccamāhū ti akattabban' ti[21] Buddhādayo ariyā vadanti, tvaṁ pana maṁ[22] anariyamaggaṁ āropesîti[23] adhippāyo, vo[24] ti nipātamattaṁ yambhogahetū[25] 'ti yassa dhanassa paribhuñjanahetu mayaṁ dānasaddhaṁ[26] vijahemu pariccajeyyāma taṁ no dhanam eva mā ahu na no tena dhanena attho ti dīpeti, ratho ti yaṁ kiñci yānaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti: yena maggena eko ratho yāti añño pi ratho yāti[27], rathassa gatamaggo[28] eso ti ten' eva maggena yāti, porāṇaṁ nihitaṁ vaḍḍhan[29] ti yaṁ mayā pubbe nihitaṁ vaḍḍhaṁ[30] taṁ mayi dharante[31] yeva mā tiṭṭhatū[32] 'ti attho, evaṁ bhūtā ti evaṁ tiṇahārahabhūtâpi

---

[1] B^id add tvaṁ. [2] B^id dassassāmi. [3] B^id add tassa vacanaṁ sutvā sakka. [4] B^id -dayi-. [5] C^k vatapādāni, B^i vattapādāni, B^d vattapadāni. [6] B^i sakkattappatto, B^d -ttampatto. [7] B^id adda ca. [8] B^id -raṇaṁ. [9] C^k ve, C^s no corr. to vo, B^i omits vo, B^d kho. [10] C^k danattaṁ, C^s dhanantā. [11] B^id devarāja. [12] B^i yaṁ-, B^d yaṁbhogahetū, C^ks -tu corr. to -tuṁ. [13] B^id tenaparo. [14] B^i -ta. [15] B^id vattaṁ. [16] B^id vattaṁtaññeva. [17] pamadumhasa, B^d mamamhase. [18] C^ks anari-. [19] B^i omits ācāra, B^d omits ācāraariyena. [20] C^s -li- corr. to -ḷi-. [21] C^ks akattabbāṇīti-. [22] C^k maggaṁ, C^s maggaṁ corr. to maṁ. [23] B^id ārocāpesīti. [24] B^i te, B^d kho. [25] B^id omit yam. [26] B^id dānaṁ-. [27] C^ks omit yāti. [28] C^k omits gata. [29] B^id vattan. [30] C^ks vaḍḍhan, B^id vattaṁ. [31] C^k dhārento, C^ks add vaḍḍhantu. [32] B^id yeva tumhe ca mā tiṭhathā.

yāva jīvāma tāva[1] dassāma yeva, kiṁkāraṇā: mā dānaṁ pamadamhase[2] adanto[3] hi dānaṁ pamajjati nāma na sarati na sallakkheti[4], ahaṁ[5] pana jīvamāno dānaṁ pamussituṁ[6] na icchāmi, tasmā[7] dassāmi yevā 'ti dīpeti.

Sakko taṁ paṭibāhituṁ asakkonto „kimatthāya dānaṁ dadāsîti[8]" pucchi[9]. „N' eva Sakkattaṁ na Brahmattaṁ patthayamāno sabbaññutaṁ patthento panâhaṁ dadāmîti[10]". Sakko tassa vacanaṁ sutvā tuṭṭho hatthena piṭṭhiṁ parimajji. Bodhisattassa taṁ khaṇaṁ ñeva paribhuttamattass' eva sakalasarīraṁ[11] paripūri. Sakkānubhāvena pan' assa[12] sabbo[13] vibhavaparicchedo paṭipākatiko va ahosi. Sakko „mahāseṭṭhi tvaṁ ito paṭṭhāya divase divase dvādasasatasahassāni vissajjento dānaṁ dehîti[14]" tassa gehe aparimāṇaṁ dhanaṁ katvā taṁ uyyojetvā sakaṭṭhānam eva gato.

Satthā imaṁ desanaṁ[15] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā seṭṭhibhariyā Rāhulamātā ahosi, Visayho[16] aham evā[17]" 'ti. Visayhajātakaṁ[18]. Kokilavaggo catuttho.

5. CULLAKUṆĀLAVAGGA.

---

1. Kaṇḍarijātaka.

Narānaṁ[19] ārāmakarāsū[20] 'ti. Imassa jātakassa vitthārakathā Kuṇālajātake[21] āvibhavissatîti. Kaṇḍarijātakaṁ[22].

---

[1] Bid add taṁ. [2] Bid add ti. [3] Bi adidanto, Bd adadanto. [4] Bid add yeva. [5] Cks aham. [6] Bid samu-. [7] Bid add dānaṁ. [8] Bid adāsīti. [9] Bid adds bodhisatto. [10] Bid add āha. [11] Cks -ram. [12] Bid cassa in the place of panassa. [13] Cks sabbe. [14] Bid dadāhiti. [15] Bid dhammade-. [16] Bid add pana seṭhi. [17] Bid eva sammāsambuddho. [18] Bid add dasamaṁ. [19] Bi navamaṁ, Bd nagamaṁ. [20] Bid ārāmaṁ karassu. [21] Bi kaṇḍāla-, Bd kuṇḍala-. [22] Bi takkārika-, both add paṭhamaṁ.

2. Vānarajātaka.

Asakkhiṁ[1] **vata attānan** ti. Idaṁ **Satthā Veḷuvane** viharanto **Devadattassa vadhāya parisakkanaṁ**[2] ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā[3] vitthāritam eva[4].

Atīte pana[5] **Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte** rajjaṁ kārente **Bodhisatto** Himavantapadese[6] **kapiyoniyaṁ** nibbattitvā vayappatto Gaṅgātīre vasi. Ath' ekā anto Gaṅgāya[7] suṁsumārī Bodhisattassa hadayamaṁse dohaḷaṁ uppādetvā suṁsumārassa kathesi. So „Bodhisattaṁ udake nimujjāpetvā māretvā hadayamaṁsaṁ gahetvā suṁsumāriyā dassāmîti" cintetvā Mahāsattaṁ āha: „ehi samma, antaradīpake phalāphale khādituṁ gacchāmā" 'ti. „Ahaṁ kathaṁ[8] gamissāmîti" āha. „Taṁ mama piṭṭhiyaṁ nisīdāpetvā nessāmîti". So tassa cittaṁ ajānanto laṁghitvā piṭṭhiyaṁ nisīdi. Suṁsumāro thokaṁ gantvā nimujjituṁ ārabhi[9]. Atha naṁ vānaro „kiṁ[10] bho maṁ udake nimujjāpesîti" āha. „Ahaṁ taṁ māretvā tava hadayamaṁsaṁ mama bhariyāya dassāmîti". „Dandha tvaṁ mama hadayamaṁsaṁ udare[11] ti maññasîti". „Atha kahan[12] te ṭhapitan" ti. „Etaṁ udumbare olambantaṁ na passasîti". „Passāmi, dassasi pana me" ti āha. „Āma dassāmîti". Suṁsumāro dandhatāya taṁ gahetvā nadītīre udumbaramūlaṁ gato. Bodhisatto tassa piṭṭhito laṁghitvā udumbararukkhe nisinno imā gāthā abhāsi:

1. Asakkhiṁ[1] vata attānaṁ uṭṭhātum udakā thalaṁ,
idān' āhaṁ puna tuyhaṁ vasaṁ gacchāmi vārija?. 161.

2. Alam etehi ambehi[13] jambūhi panasehi ca
yāni pāraṁ samuddassa, varaṁ[14] mayhaṁ udumbaro. 162.

3. Yo ca uppatitaṁ atthaṁ na khippam anubujjhati
amittavasam anveti, pacchā ca-m-anutappati[15]. 163.

---

2. Cfr. I p. 278, II p. 158, 206. [1] Bid -i [2] Cks -nam. [3] Cks omit heṭṭhā. [4] Bid add atītaṁ āhari. [5] Bid omit pana. [6] Bid -ppa-. [7] Bid -yaṁ. [8] Bid add samma [9] Bid ārabbhi. [10] Cks kim, Bid kiṁkāraṇā. [11] Bid ure atthi. [12] Bid kahaṁ. [13] Cks Bi ambehi, Bd sabbehi. [14] Ck varam. [15] Bid ca anu-

4. Yo ca uppatitaṁ atthaṁ khippam eva nibodhati
muccate sattusambādhā, na ca pacchânutappatîti. 164.

Tattha asakkhiṁ[1] vatā 'ti samattho vata ahosiṁ[1], uṭṭhātun ti uddharitum, vārijā 'ti suṁsumāraṁ ālapati, yāni pāraṁ samuddassā 'ti Gaṅgaṁ[2] samuddanāmena ālapanto yāni samuddassa pāraṁ gantvā khāditabbāni alaṁ tehîti[3] vadati, pacchā camanutappatîti[4] uppannaṁ atthaṁ khippaṁ ajānanto amittavasaṁ[5] gacchati[6], pacchā ca anutappatîti.

Iti so catūhi gāthāhi lokikakiccānaṁ[7] nipphattikāraṇaṁ kathetvā vanasaṇḍam eva pāvisi.

Satthā imaṁ desanaṁ[8] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā suṁsumāro Devadatto ahosi, vānaro ahaṁ evā" 'ti. Vānarajātakaṁ[9].

3. Kuntanijātaka.

Avasimha tavāgāre ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Kosalarañño gehe nivutthaṁ kuntanisakuṇikaṁ[10] ārabbha kathesi. Sā kira rañño dūteyyahārikā[11], dve potakâpi 'ssā atthi. Rājā taṁ sakunikaṁ ekassa rañño paṇṇaṁ gāhāpetvā pesesi. Tassā gatakāle rājakule dārakā te sakuṇapotake hatthehi parimaddantā[12] māresuṁ. Sā āgantvā te potake[13] apassantī „kena me puttakā[14] māritā" ti pucchi. „Asukena ca asukena cā" 'ti. Tasmiñ[15] ca kāle rājakule posāvanikavyaggho[16] atthi kakkhalo pharuso, bandhanabalena tiṭṭhati. Atha te dārakā naṁ[17] vyaggham dassanāya[18] agamaṁsu[19]. Sâpi sakuṇikā tehi saddhiṁ gantvā „yathā imehi mama puttakā hatā[20] tath' eva te[21] karissāmîti" te dārake gahetvā vyagghassa[22] pādamūle khipi. Vyaggho murumurāpetvā[23] khādi. Sā „idāni me manoratho puṇṇo[24]" ti uppatitvā Himavantam eva gatā. Taṁ kāraṇaṁ sutvā[25] dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso rājakule kira kun-

---

[1] Bid -i. [2] Ck gaṁgā, Cs gaṅgāya. Bi pāraṁ, Bd gaṅgā. [3] Cks khāditabbattā ti ālapantehīti. [4] Bid ca anu-. [5] Bid amittānaṁ va-. [6] Bid upagacchati. [7] Bid lokassakic-. [8] Bid dhammade-. [9] Bd bāna - - dutiyaṁ, Bi omits the like. [10] Ck kuntaṇi-, Bi kantini-, Bd kuntini-. [11] Bid add ahosi. [12] Cks paṭi-. [13] Cks mate. [14] Cks putte. [15] Cks Bd tasmiṁ, Bi tasmī. [16] Cks posānika, Bid posāvaniyabyaggho. [17] Bid omit naṁ. [18] Bid -natthbya [19] Bid āg-. [20] Bid māritā. [21] Bid ne. [22] Bid byaggha [23] Cs murumurupetvā, Bi murāpetvā, Bd muruṁmurāpetvā. [24] Ck putto, Bd paripuṇṇo [25] Bid add bhikkhū.

tinī[1], yehi 'ssā potakā[2] māritā te dārake vyagghassa purato[3] pātetvā[4] mārāpetvā[5] palātā[6]" ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā attano potaghātake ghātāpesi yevā[7]" 'ti vatvā[8] atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Bodhisatto dhammena samena rajjaṁ kāreti[9]. Tassa nivesane ekā kuntanī[10] dūteyyahārikā ti sabbaṁ purimasadisam eva. Ayaṁ pana viseso: Ayam[11] vyagghena dārake mārāpetvā cintesi: „idāni na sakkā mayā idha vasituṁ, gamissāmi, gacchantī[12] ca[13] rañño na anārocetvā[14] gamissāmi, ārocetvā va gamissāmîti" sā rājānaṁ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ ṭhitā „sāmi tumhākaṁ[15] pamādena mama puttake dārakā māresuṁ, ahaṁ kodhavasikā hutvā[16] dārake patimāresiṁ, idāni mayā idha[17] vasituṁ na sakkā" ti vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Avasimha tavâgāre niccaṁ[18] sakkatapūjitā,
tvam eva dānim akara[19], handa rāja vajām' ahan ti. 165.

Tattha tvameva dānimakarā 'ti maṁ paṇṇam gāhāpetvā pesetvā attano pamādena mama piyaputtake ārakkhanto tvañ ñeva idāni etaṁ mama gamanakāraṇaṁ[20] akari, handā 'ti vavassaggatthe[21] nipāto, rājā 'ti Bodhisattaṁ ālapati, vajāmahan ti gacchāmi ahaṁ.

Taṁ sutvā rājā dutiyaṁ gātham āha:

2. Yo ve kate patikate kibbise patikibbise
evaṁ[22] taṁ sammatī[23] veraṁ vasa kuntani[24] mā gamā ti. 166.

Tass' attho: yo puggalo parena kate kibbise attano puttamāraṇādike dāruṇakamme kate puna attanā[25] tassa puggalassa patikibbise kate[26] pati-

---

[1] C^{s} -ni corr. to -ṇi. [2] B^{i} kira asukā nāma kantinilagā hissā potake, B^{d} kira asukā nāma kuntiniyā potakā yehi. [3] B^{id} pādamāle. [4] B^{i} khirapetvā, B^{d} khipitvā. [5] B^{i} māretvā. [6] B^{i} himavantameva gatā, B^{d} himavantaṁ gatā. [7] B^{i} attano poṭake ghātake pārake gahetvā byagghassa pātamūle khipitā himavantameva gatā, B^{d} a. potake dārake gahetvā b. pādakhipitvā h. g. [8] B^{d} adds tehi yācito. [9] B^{id} -si. [10] C^{k} -ṇi, C^{s} -ni corr. to -ṇi. [11] B^{id} add kuntini. [12] C^{ks} -tīti. [13] B^{id} add pana. [14] B^{id} anārocetvā na. [15] B^{id} add pesetvā. [16] B^{i} adds vete, B^{d} to. [17] C^{ks} B^{i} omits idha. [18] C^{s} nicca. [19] B^{id} -ri. [20] B^{id} domanassakā-. [21] B^{id} upasaggatthe. [22] C^{ks} evan. [23] C^{s} B^{id} -ti. [24] C^{k} kuṇtaṇi, C^{s} kuntaṇi. [25] B^{id} -no. [26] C^{ks} patikate patikibbise.

kataṁ mayā tassā 'ti jānāti, evaṁ[1] taṁ sammatī[2] veraṁ[3] ettakena taṁ veraṁ sammati vūpasantaṁ hoti, tasmā vasa kuntani[4] mā gamā ti.

Taṁ sutvā[5] tatiyaṁ gātham āha:

3. Na katassa ca kattā ca mettī[6] sandhīyate[7] puna,
hadayaṁ[8] nânujānāti, gacchañ ñeva rathesabhā 'ti. 167.

Tattha na katassa ca kattā cā 'ti katassa ca abhibhūtassa[9] upapīḷitassa[10] puggalassa idāni vibhattipariṇāmaṁ[11] katvā yo kattā ca tassa[12] cā 'ti imesaṁ dvinnaṁ puggalānaṁ puna[13] mittabhāvo nāma na sandhīyati na ghaṭīyatîti attho, hadayaṁ nānujānātîti tena kāraṇena mama hadayaṁ idhavāsaṁ[14] nânujānāti[15], gacchaññeva rathesabhā 'ti tasmā ahaṁ mahārāja gamissāmi yevā 'ti.

Taṁ sutvā rājā catutthaṁ gātham āha:

4. Katassa c' eva kattā ca mettī[16] sandhīyate[17] puna
dhīrānaṁ no ca bālānaṁ, vasa kuntani[18] mā gamā ti. 168.

Tass' attho: katassa c' eva[19] puggalassa yo ca kattā tassa mettī[20] sandhīyate[21] puna, sā puna[22] dhīrānaṁ no ca bālānaṁ, dhīrānaṁ hi metti[23] bhinnâpi puna ghaṭīyati[24], bālānaṁ pana sakiṁ bhinnā bhinnā va hoti[25], tasmā vasa kuntani[26] mā gamā ti.

Sakuṇikā „evaṁ sante pi na sakkā mayā idha[27] vasituṁ sāmîti" rājānaṁ vanditvā uppatitvā Himavantam eva gatā.

Satthā imaṁ desanaṁ[28] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā kuntanī[29] yeva etarahi kuntanī[30] ahosi, Bārāṇasirājā pana aham evā" 'ti. Kuntanijātakaṁ[31].

---

[1] Cks evan. [2] Cs Bid -ti. [3] Bid veranti. [4] Ck kantaṇim, Cs kuntaṇim. [5] Bid add kuntinī. [6] Cs metti, Bid mitti. [7] Ck sandiyyate, Cs sandhīyyate, Bid sandhiyate. [8] Cks -yan. [9] Bid add ca. [10] Bid -piḷentassa. [11] Cks vibhavanti-. [12] Bd yo katassā ca akatassā. [13] Bid omit puna. [14] Cks -san. [15] Bid add naruccati. [16] Bid mitti. [17] Ck sandiyyate, Bid sandhiyate. [18] Ck -kuṇtani, Cs -kuntani corr. to -ṇi, Bi -kuntini, Bd -kuntinī. [19] Bid omit ceva. [20] Bi mittaṁ, Bd mitti. [21] Bi sandhāyate, Bd sandhiyate. [22] in Cs puṇa is blotted out, Bid pana. [23] Bid mitti. [24] Bid -ṭi-. [25] Cks ca honti. [26] Cks -kuntaṇim, Bi -kuntānam, Bd -kuntinīm. [27] Cks omit idha. [28] Bid dhammade-. [29] Ck kuṇtaṇi, Cs kuntaṇi, Bi kuntini, Bd kuntinī. [30] Cks kuntaṇī, Bi kuntini, Bd kuntīnī. [31] Cs kuntanī corr. to -ṇi, Bid kuntini-, and add tatiyaṁ.

4. Ambacorajātaka.

Yo nīliyaṁ[1] maṇḍayatîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ ambagopakatheraṁ[2] ārabbha kathesi. So kira mahallakakāle pabbajitvā[3] Jetavana-paccante ambavane paṇṇasālaṁ kāretvā ambarukkhato patitāni ambapakkāni khādanto vicarati, attano sambandhamanussānam pi deti. Tasmiṁ bhikkhācāraṁ paviṭṭhe ambacorakā ambāni pātetvā khāditvā ca gahetvā gacchanti. Tasmiṁ khaṇe catasso seṭṭhidhītaro Aciravatiyā nahātvā[4] vicarantiyo taṁ ambavanaṁ pavisiṁsu. Mahallako āgantvā tā disvā „tumhehi me ambāni khāditānîti" āha. „Bhante, amhe idāni[5] āgatā, na tumhākaṁ ambāni khādāmā" 'ti. „Tena hi sapathaṁ karothā" 'ti. „Karoma bhante" ti sapathaṁ[6] kariṁsu. Mahallako tā hi[7] sapathaṁ kāretvā[8] lajjāpetvā vissajjesi. Tassa taṁ kiriyaṁ sutvā bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso asuko kira[9] mahallako attano vasanakaambavanaṁ[10] paviṭṭhaseṭṭhidhītaro[11] sapathaṁ kāretvā lajjāpetvā vissajjesîti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa ambagopako hutvā ekā[12] seṭṭhidhītaro sapathaṁ kāretvā lajjāpetvā vissajjîti[13] vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Sakkattaṁ kāresi. Tadā eko[14] kūṭajaṭilo Bārāṇasiṁ upanissāya nadītīre ambavane paṇṇasālaṁ māpetvā ambāni rakkhanto[15] patitāni ambapakkāni khādanto sambandhamanussānam pi dadanto[16] nānappakārena micchājīvena jīvikaṁ kappento viharati[17]. Tadā Sakko devarājā „ke[18] nu kho manussaloke mātāpitaro upaṭṭhahanti kule jeṭṭhāpacāyikakammaṁ karonti dānaṁ denti sīlaṁ rakkhanti uposathakammaṁ karonti, ke pabbajitvā samaṇadhammesu yuttapayuttā viharanti, ke anācāraṁ carantîti[19]" lokaṁ volokento imaṁ[20] ambago-

[1] C^{ks} nīlī-, B^{id} nili-. [2] C^{s} -kaṁ-, B^{id} -kattheraṁ. [3] C^{s} -jito. [4] B^{id} nhāyitvā [5] B^{id} -neva. [6] C^{k} -thā, C^{s} -thaṁ corr. to -thā. [7] B^{i} tāva, B^{d} tāsaṁ. [8] C^{k} karonto, C^{s} karontā corr. to -to [9] B^{id} nāma [10] B^{id} -kaṁ-. [11] B^{id} paviṭhā-. [12] B^{id} catasso. [13] B^{id} visajjāpesiti. [14] B^{id} omit eko. [15] B^{id} add ambarukkhato. [16] B^{i} danto, B^{d} dento. [17] B^{id} vicarati. [18] C^{k} kena, C^{s} ke corr. to kena. [19] B^{id} karontīti. [20] B^{i} idaṁ, B^{d} omits imaṁ.

pakaṁ anācāraṁ jaṭilaṁ[1] disvā „ayaṁ kūṭajaṭilo kasiṇaparikammādiṁ attano samaṇadhammaṁ pahāya ambavanaṁ rakkhanto vicarati, saṁvejessāmi nan" ti tassa gāmaṁ bhikkhāya paviṭṭhakāle attano ānubhāvena ambe pātetvā corehi vilutte[2] viya akāsi. Tadā Bārāṇasito catasso seṭṭhidhītaro taṁ ambavanaṁ pavisiṁsu. Kūṭajaṭilo tā disvā „tumhehi[3] ambāni khāditānîti" palibuddhi. „Bhante, mayaṁ idāni āgatā, na te ambāni khādimhā[4]" 'ti. „Tena hi sapathaṁ karothā" 'ti[5]. „Katvā puna[6] gantuṁ labhissāma bhante" ti. „Āma labhissathā" 'ti. „Sādhu bhante" ti tāsaṁ[7] jeṭṭhikā sapathaṁ karontī paṭhamaṁ gātham āha:

1. Yo nīliyaṁ[8] maṇḍayati saṇḍāsena vihaññati
tassa sā vasam anvetu yā te ambe[9] avāharîti. 169.

Tass' attho: yo puriso palitāni kālavaṇṇakaraṇatthāya tiphalādīhi[10] yojetvā[11] kataṁ nīliyakaṁ[12] maṇḍayati nīlakesantare[13] ca uṭṭhitaṁ[14] uddharanto saṇḍāsena vihaññati kilamati tassa evarūpassa mahallakassa sā vasaṁ anvetu tathārūpaṁ patiṁ[15] labhatu yā te ambe avāharîti.

Tāpaso „tvaṁ ekamantaṁ tiṭṭhā[17]" 'ti vatvā dutiyaṁ seṭṭhidhītaraṁ kāresi. Sā dutiyaṁ gātham āha:

2. Vīsaṁ vā paṇṇuvīsaṁ[18] vā ūnatiṁsaṁ va[19] jātiyā
tādisā patiṁ mā laddhā[20] yā te ambe avāharîti. 170.

Tass' attho: nāriyo nāma paṇṇarasasoḷasavassakāle purisānaṁ piyā honti, yā pana tava ambāni avāhari sā evarūpe yobbane patiṁ alabhitvā jātiyā vīsaṁ vā pañcavīsaṁ. va[21] ekena dvīhi ūnatāya ūnatiṁsaṁ[22] vā vassāni patvā tādisā paripakkavayā hutvâpi patiṁ mā latthā[23] ti.

Tāya pi sapathaṁ katvā ekamantaṁ ṭhitāya tatiyā tatiyaṁ gātham āha:

---

[1] Bid kūṭajaṭilaṁ. [2] Bid vilumpanto. [3] Bid add me [4] Cks khāditamhā, Bid khādamhā. [5] Bd adds sapathaṁ [6] Bid ca pana. [7] Bid tāsu [8] Cks nilī-, Bi nilaṁ, Bd nīliyaṁ. [9] Cks amba. [10] Ck phalā-. Bd niphalā-. [11] Bid omit yojetvā. [12] Cks nilī-, Bid nilikaṁ [13] Cs Bid nila-. [14] Bi adds phalitaṁ, Bd pa-. [15] Bid omit sā. [16] Bi paṭi, Bd pati. [17] Bid titthāhi. [18] Bid pañcavisaṁ. [19] Bid vā. [20] all four MSS pati mā laddhā. [21] Bid vīsaṁ vā patvā ekavisaṁ vā. [22] Bi unāva aya tiṁsaṁ, Bd unatīsaṁ, omitting ūnatāya. [23] Cks patimalatthā, Bid pati mā laddhā.

3. Dīghaṁ gacchatu addhānaṁ ekikā abhisāriyā
saṁkete patiṁ mā[1] addasa[2] yā te ambe avāharîti. 171.

Tass' attho: yā te ambe avāhari sā patiṁ patthayamānā tassa santikaṁ abhisaraṇatāya abhisāriyā[4] nāma hutvā ekā[4] adutiyā gāvutaddhagāvutamattaṁ[5] dīghaṁ addhānaṁ gacchatu[6] gantvâpi ca tasmiṁ asukaṭṭhānaṁ nāma āgaccheyyāsîti kate saṁkete patiṁ mā addasā 'ti.

Tāya pi sapathaṁ katvā ekamantaṁ ṭhitāya catutthā catutthaṁ gāthaṁ āha:

4. Alaṁkatā suvasanā mālinī candanussadā
ekikā sayane sayatu yā te ambe avāharîti. 172.

Sā uttānatthā yeva.

Tāpaso „tumhehi bhāriyā[7] sapathā katā, aññehi ambā khāditā[8] bhavissanti, gacchatha dāni tumhe“ ti tā uyyojesi. Sakko bheravarūpārammaṇaṁ dassetvā kūṭatāpasaṁ tato palāpesi.

Satthā imaṁ desanaṁ[9] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā kūṭajaṭilo ayaṁ ambagopako mahallako[10] ahosi, catasso setthidhītaro etā yeva, Sakko pana aham evā[11]“ 'ti. Ambacorajātakaṁ[12].

5. Gajakumbhajātaka.

Vanaṁ yadaggi dahatîti[13]. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ alasabhikkhuṁ ārabbha kathesi. So kira Sāvatthivāsī[14] kulaputto sāsane uraṁ datvā pabbajitvâpi alaso ahosi uddesaparipucchāyonisomanasikāravattapaṭivattādiparibāhiro[15] nīvaraṇābhibhūto, nisinnaṭṭhānādīsu tath' eva[16] hoti. Tassa taṁ ālasiyabhāvaṁ ārabbha[17] dhammasabhāyaṁ katham samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso asuko nāma[18] evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā ālasiyo kusīto nīvaraṇābhibhūto

---

[1] Cks -pati mā, Bid -te pati mā. [2] Bi adda, Bd ddasa. [3] Cks -sa-. [4] Bid ekikā. [5] Bi gāvutaṁ dvaṁ gā-, Bd gāvutadviga-. [6] Cks gacchantu. [7] Bid atibhā-. [8] Bid ambāni khāditāni. [9] Bid dhammade-. [10] Bid omit mahallako. [11] Bid eva sammā sambuddho. [12] Bid ambajātakaṁ catutthaṁ. 5. Feer in Journ. Asiat. 1874 T. 4 p. 365. [13] Cks dahasīti, Bi hadatīti. [14] Cks -i, Bi -aṁ. [15] Bip -paṭivattādīnipa-, Bd -pativattādipa-, Cks -paṭivattānipa-. [16] Bid tathā eva. [17] Bidp add bhikkhū. [18] Bid add bhikkhu.

viharatîti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi so[1] ālasiko yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa amaccaratanaṁ[2] ahosi. Bārāṇasirājā ālasiyajātiko ahosi. Bodhisatto „rājānaṁ bodhessāmîti[3]" ekaṁ upāyaṁ[4] upadhārento carati[5]. Ath' ekadivasaṁ rājā uyyānaṁ gantvā amaccaparivuto[6] tattha vicaranto ekaṁ gajakumbhaṁ[7] ālasiyaṁ passi. Tathārūpā kira ālasiyā sakaladivasaṁ gacchantâpi[8] ekaṅguladvaṅgulamattam[9] eva gacchanti[10]. Rājā taṁ disvā „vayassa ko nām' eso" ti[11] pucchi. Bodhisatto[12] „gajakumbho[7] nām' esa mahārāja ālasiyo[13], evarūpo[14] hi sakaladivasaṁ gacchanto[15] pi ekaṅguladvaṅgulamattam eva gacchatîti[16]" vatvā tena saddhiṁ sallapanto[17] „ambho gajakumbha[7], tumhākaṁ[18] dandhagamanaṁ, imasmiṁ araññe dāvaggimhi uṭṭhite kiṁ karothā" 'ti vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Vanaṁ yad' aggi dahati pāvako kaṇhavattanī[19]
kathaṁ karosi pacalaka evaṁ dandhaparakkamo ti. 173.

Tattha yadaggîti yadā aggi, pāvako kaṇhavattanîti aggino va[20] vevacanāni[21], pacalakā 'ti taṁ ālapati, so hi calanto calanto gacchati, niccaṁ vā pacalāyati, tasmā pacalako ti vuccati, dandhaparakkamo ti garuviriyo[22].

Taṁ sutvā gajakumbho[7] dutiyaṁ gātham āha:

2. Bahūni rukkhacchiddāni pathavyā vivarāni ca,
tāni ce nâbhisambhoma hoti no kālapariyāyo ti. 174.

Tass' attho: paṇḍita, amhākaṁ ito uttarigamanaṁ nāma n' atthi, imasmiṁ pana araññe rukkhacchiddāni ca puthuvivivarāni[23] ca bahūni, yadi[24] tāni na pāpuṇāma hoti no kālapariyāyo ti maraṇam eva no hotîti.

---

[1] B^id pesa. [2] B^idp amaccaṭhānaṁ [3] B^idp pabo- [4] B^idp upamaṁ. [5] B^idp vica-. [6] B^idp amaccagaṇapa- [7] B^idp rājaku-. [8] B^ip C^ks -to pi. [9] C^s B^i -ttaṁ. [10] C^ks B^p gacchati, B^i gacchatîti. [11] B^idp add bodhisattaṁ. [12] B^idp mahāsatto. [13] C^s al-. [14] C^ks -pā. [15] C^ks -tā. [16] C^ks gacchantîti. [17] B^idp -pento. [18] C^ks kumbhākaṁ [19] C^k -vattatī, C^s -vattani, B^i -vattini. [20] B^idp omit va [21] B^idp -canaṁ. [22] C^k guru-. [23] C^k puthuvivī-, C^s puthuvivarāni, B^idp pathavīvi-. [24] B^id yadā.

Taṁ sutvā Bodhisatto itarā dve gāthā abhāsi:

3. Yo dandhakāle tarati taraṇīye ca[1] dandhati
sukkhapaṇṇaṁ va akkamma[2] atthaṁ bhañjati[3] attano. 175.

4. Yo dandhakāle dandhati taraṇīye ca[1] tārayi
sasîva rattiṁ vibhajaṁ tass' attho paripūratîti. 176.

Tattha dandhakāle ti tesaṁ tesaṁ kammānaṁ saṇikaṁ[4] kattabbakāle, taratîti turito[5] vegena tāni kammāni karoti, sukkhapaṇṇaṁ vā 'ti yathā vātātapasukkhaṁ[6] tālapaṇṇaṁ balavā puriso akkamitvā bhañjeyya[7] tatth' eva[8] cuṇṇavicuṇṇaṁ[9] kareyya[10] evaṁ so attano atthaṁ vaḍḍhiṁ[11] bhañjati[12], dandhatîti[13] dandhāyati dandhakātabbakammāni[14] dandham eva karoti, tārayîti[15] tarati[16] turitaṁ kātabbāni kammāni turito va karoti, sasīva rattiṁ vibhajan ti yathā navacando[17] ayaṁ juṇhapakkharattito[18] rattiṁ[19] vibhajanto divase divase paripūrati[20] evaṁ tassa purisassa attho paripūratîti[20] vuttaṁ hoti.

Rājā Bodhisattassa vacanaṁ sutva tato paṭṭhāya analaso jāto.

Satthā imaṁ desanaṁ[21] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā gajakumbho[22] alasabhikkhu[23] ahosi, paṇḍitāmacco[24] pana aham evā" 'ti. Gajakumbhajātakaṁ[25].

6. Kesavajātaka.

Manussindaṁ jahitvānā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto vissāsabhojanaṁ[26] ārabbha kathesi. Anāthapiṇḍikassa kira gehe pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ nibaddhabhattaṁ hoti, gehaṁ

[1] Cks Bp va. [2] Bi aggama? Bd akkama. [3] Cks bhajati. [4] Ck Bd sani-, Cs sani- corr. to saṇi-. [5] Bidp turitaturito. [6] Ck yathā vātā tapaṁ-, Bi yathā vā tathāsukkhaṁ, Bd yathā vā tathā vā sukkhaṁ, Bp yathā vā tathā vā sukkha. [7] Cks bhajeyya, Bi bhaññeyya? Bp bhañje. [8] Cks tatthava. [9] Cks cuṇṇacuṇṇaṁ, Bi omits cuṇṇa. [10] Bi kareyyuṁ, Bd kāreyya. [11] Ck avaḍḍhiṁ, Cs vaḍḍhi, Bi vuḍhita, Bdp vuḍhiṁ. [12] Bi bhañceti, Bdp bhañjeti. [13] Cks dandhe, Bi dandhetīti. [14] Ck dandhaṁ-, Bip dandhaṁkātabbāni kammāni, Bd dandhakātabbāni k. [15] Cks tārayatīti. [16] Bidp turita [17] Bidp nabhaṁ-. [18] Bidp omit rattito. [19] Bi adds jotiyamāno kālamakkharatti, Bd j. kālapakkharattito ratti, Bp jotayamāno kālapakkharattito rattiṁ. [20] Cks -pūreti [21] Bidp dhammade-. [22] Bidp rājakumbho. [23] Bi ālasiya-, Bd alasiya-. [24] Bid -taam-. [25] Bp rāja-, Bid rāja- pañcamaṁ. [26] Cks -naṁ.

niccakālaṁ bhikkhusaṁghassa opānabhūtaṁ kāsāvappajjotaṁ isivātaparivātaṁ[1]. Ath' ekadivasaṁ rājā nagaraṁ padakkhiṇaṁ karonto seṭṭhino nivesane bhikkhusaṁghaṁ disvā „aham pi ariyasaṁghassa nibaddhaṁ bhikkhaṁ dassāmîti“ vihāraṁ gantvā Satthāraṁ vanditvā pañcannaṁ bhikkhusatānaṁ nibaddhaṁ bhikkhaṁ paṭṭhapesi. Tato paṭṭhāya rājanivesane nibaddhaṁ bhikkhaṁ dīyatîti[2], vassikagandhasālibhojanaṁ[3] paṇītaṁ, vissāsena pana[4] sinehena sahatthā dāyakā n' atthi, rājayuttā dāpenti[5] bhattaṁ[6], bhikkhū nisīditvā bhuñjituṁ na icchanti, nānaggarasaṁ bhattaṁ gahetvā attano upaṭṭhānakulaṁ[7] gantvā taṁ bhattaṁ tesaṁ datvā tehi dinnaṁ[8] lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā bhuñjanti[9]. Ath' ekadivasaṁ rañño bahuṁ phalāphalaṁ āhariṁsu. Rājā „saṁghassa dethā“ 'ti āha. Manussā bhattaggaṁ gantvā „ekabhikkhu pi[10] n' atthîti“ rañño ārocesuṁ. „Nanu velāyam eva tāvā[11]“ 'ti. „Ama velā, bhikkū pana tumhākaṁ gehe bhattaṁ gahetvā attano[12] vissāsikaupaṭṭhākānam[13] gehaṁ gantvā taṁ bhattaṁ[14] datvā tehi dinnaṁ lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā bhuñjantîti“. Rājā „amhākaṁ bhattaṁ paṇītaṁ, kena nu kho kāraṇena abhutvā aññaṁ bhuñjantîti, Satthāraṁ pucchissāmîti“ cintetvā vihāraṁ gantvā[15] Satthāraṁ pucchi. Satthā „mahārāja, bhojanaṁ nāma vissāsaparamaṁ, tumhākaṁ gehe vissāsaṁ paccupaṭṭhāpetvā sinehena dāyakānaṁ abhāvā bhikkhū bhattaṁ gahetvā attano[12] vissāsikaṭṭhāne paribhuñjanti[16], mahārāja vissāsasadiso añño raso nāma n' atthi, avissāsikena dinnaṁ catumadhuram pi[17] vissāsikena dinnaṁ sāmākabhattaṁ[18] na agghati, porāṇakapaṇḍitâpi roge uppanne[19] raññā pañca[20] vejjakulāni gahetvā bhesajje kārite pi roge avūpasamamāne[21] vissāsikānaṁ santikaṁ gantvā aloṇikaṁ nīvārasāmākayāguñ[22] c' eva udakamattasittaaloṇikapaṇṇañ ca paribhuñjitvā nīrogā[23] jātā“ ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Kāsiraṭṭhe brāhmaṇakule nibbatti[24] Kappa-

[1] Bid -paṭi-. [2] Ck diyya-, Bi diya-, Bd dāya-. [3] Bid -kaṁgan-. [4] Bd puna. [5] Bi -yutte dāpesi. [6] Bid omit bhattaṁ [7] Ck -kalaṁ, Bi -gālaṁ, Bd upathakakūlaṁ. [8] Bid add bhattaṁ. [9] Cks tīti. [10] Bi ekaṁ ekaṁ bhikkhuṁ pi adisvā, Bd ekaṁ bh. pi a. in the place of ekabhikkhu pi. [11] Bid velayeva tātā [12] Bid repeat attano. [13] Bi visāsikānaṁ gehaṁ upa-, Bd visāsikānaṁ upa-. [14] Bi omits t bh., Bid add tesaṁ. [15] Bid add vanditvā. [16] Ck -jāti, Cs -jati. [17] Bid add hi. [18] Bi ṭakapatta, Bd ṭākamattaṁ. [19] Ck adds na. [20] Cks pañcā. [21] Bid avūpasante. [22] Cs Bid ni-. [23] all four MSS. ni-. [24] Cs Bid -ttitvā.

kumāro ti 'ssa nāmaṁ ahaṁsu. So vayappatto Takkasilāyaṁ sabbasippāni uggaṇhitvā aparabhāge isipabbajjaṁ pabbaji. Tadā Kesavo[1] nāma tāpaso pañcahi tāpasasatehi parivuto gaṇasatthā hutvā Himavante vasati. Bodhisatto tassa santikaṁ gantvā pañcannaṁ antevāsikasatānaṁ jeṭṭhantevāsiko hutvā vihāsi, Kesavatāpasassa[2] hitajjhāsayo sasneho[3]. Te aññamaññaṁ ativissāsikā[4] ahesuṁ. Aparabhāge Kesavo te tāpase ādāya loṇambilasevanatthāya[5] Bārāṇasiṁ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagaraṁ bhikkhāya pavisitvā rājadvāraṁ agamāsi. Rājā isigaṇaṁ disvā pakkosāpetvā attano nivesane bhojetvā paṭiññaṁ gahetvā uyyāne vasāpesi. Atha vassāratte atīte[7] Kesavo rājānam āpucchi[8]. Rājā „bhante, tumhe mahallakā, amhe tāva upanissāya vasatha, daharatāpase Himavantaṁ pesethā" 'ti āha. So „sādhū" 'ti jeṭṭhantevāsinā[9] saddhiṁ te Himavantaṁ pesetvā sayaṁ ekako va ohīyi. Kappo[10] Himavantaṁ gantvā tāpasehi saddhiṁ vasi. Kesavo Kappena vinā vasanto ukkaṇṭhitvā taṁ daṭṭhukāmo hutvā niddaṁ na labhi, tassa niddaṁ alabhamānassa[11] na sammā āhāro[12] pariṇāmaṁ gacchati[13], lohitapakkhandikā ahosi, bāḷhā vedanā vattanti. Rājā pañca vejjakulāni gahetvā tāpasaṁ paṭijaggi, rogo na[14] vūpasammati. Tāpaso rājānaṁ āha: „mahārāja kiṁ mayhaṁ maraṇaṁ icchatha udāhu ārogabhāvan" ti. „Ārogabhāvaṁ bhante" ti. „Tena hi maṁ Himavantaṁ pesethā" 'ti. „Sādhu bhante" ti, rājā Nāradaṁ nāma amaccaṁ[15] „bhadantaṁ gahetvā vanacarakehi[17] saddhiṁ Himavantaṁ yāhîti" pesesi. Nārado taṁ[17] tattha netvā paccāgamāsi. Kesavassâpi Kappe diṭṭhamatte yeva cetasikarogo[18] vūpasanto, ukkaṇṭhikā paṭippassaddhā. Ath' assa Kappo aloṇena[19]

---

[1] C^k -mo, C^s -co corr. to -vo. [2] B^{id} kesavo tāpeso naiṁ. [3] B^{id} sineho. [4] B^{id} ativiya vi-. [5] B^{id} add manussapathaṁ gantvā. [6] B^{id} anto. [7] B^{id} atikkante. [8] B^{id} -itvā. [9] B^{id} -vāsikena. [10] B^{id} add pi. [11] B^{id} alabhantassa. [12] B^i s. ā. na, B^d sabbā āhāro na. [13] C^k parināmi, C^s parināmi corr. to -ṇāmi. [14] C^{ks} neva. [15] B^{id} add pakkosāpetvā nārada amhākaṁ. [16] B^{id} -ri-. [17] B^{id} omit taṁ. [18] B^{id} cetasirogo. [19] B^{id} -ṇakena.

adhūpanena udakena sittapaṇṇena[1] saddhiṁ sāmākanīvārayāguṁ adāsi, tassa taṁ khaṇañ ñeva lohitapakkhandikā paṭippassambhi. Puna rājā Nāradaṁ pesesi: „gaccha Kesavatāpasassa pavattiṁ jānāhîti". So āgantvā[2] taṁ ārogaṁ disvā „bhante Bārāṇasirājā pañca vejjakulāni gahetvā paṭijagganto tumhe āroge kātuṁ nâsakkhi, kathaṁ vo[3] Kappo paṭijaggîti" vatvā paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

1. Manussindaṁ jahitvāna sabbakāmasamiddhinaṁ (Dhp. p. 215.)
kathan nu bhagavā Kesī Kappassa ramati assame ti. 177.

Tattha manussindan ti manussānaṁ indaṁ Bārāṇasirājānaṁ, kathan nu bhagavā Kesîti kena nu kho upāyena[4] ayaṁ amhākaṁ bhagavā Kesavatāpaso[5] Kappassa assame ramatîti evaṁ aññena[6] saddhiṁ sallapanto viya Kesavassa abhiratikāraṇaṁ[7] pucchi.

Taṁ sutvā Kesavo dutiyaṁ gāthaṁ āha:

2. Sādūni ramaṇīyāni santi rakkhā[8] manoramā,
subhāsitāni Kappassa Nārada ramayanti man ti. 178.

Tattha santi rakkhā[9] ti rukkhā, pāliyaṁ[10] pana rukkhā[11] t' eva[12] likhitaṁ, subhāsitānîti[13] Kappena kathitāni subhāsitāni ca[14] ramayanti man[15] ti attho.

Evañ ca pana vatvā „evaṁ maṁ abhiramāpento Kappo aloṇaadhūpanaudakasittapaṇṇamissaṁ[16] sāmākanīvārayāguṁ pāyesi, tāya me sarīravyādhi[17] samito[18] ti[19] nīrogo[20] jāto 'mhîti" āha. Taṁ sutvā Nārado tatiyaṁ gāthaṁ āha:

3. Sālīnaṁ odanaṁ bhuñje suciṁ[21] maṁsūpasecanaṁ,
kathaṁ sāmākanīvāraṁ[22] aloṇaṁ[23] chādayanti[24] tan ti. 179.

[1] Ck nisinnāpaṇṇona, Cs sinnāpanne corr. to -paṇṇena. [2] Bid gantvā. [3] Bid te. [4] Cks kena nupāyena. [5] Bid kesitā-. [6] Bid aññehi. [7] Cs -ramatikā- corr. to -ramakā-, Bi -ramatikā-, Bd -ramanakā- [8] Cks Bi rukkhā. [9] Bi rakkā, Cks rukkhā. [10] Cs -li- corr to -ḷi-, Bd -ḷi-. [11] so all four MSS. [12] Bid tveva. [13] Cks subhānīti. [14] Bi omits ca. [15] Bi maṁ ramayantī, Bd omits maṁ. [16] Cks -sinnapaṇṇa-, Bid aloṇakaṁ adhūpanaṁ udakasittaṁ-. [17] Bid sarīre byādhi. [18] Bid vūpasamito. [19] Bid omit ti. [20] Ck ni-, Cs niroge, Bid aro-. [21] Cs sucī corr. to suci, Bid suci [22] Cks -rā. [23] Ck alo, Cs aloṇa. [24] Cks cchā-, Bd sāda-.

Tattha bhuñje ti bhuñji[1] ayam eva vā pāṭho, chādayantîti chādayati[2] pīṇeti toseti, gāthābandhasukhatthaṁ pana anunāsiko kato, idaṁ vuttaṁ hoti: so[3] tvaṁ suciṁ maṁsūpasecanaṁ rājakule rājārahaṁ sālibhattaṁ bhuñji[4], taṁ[5] katham idaṁ sāmākanīvāraṁ[6] aloṇaṁ[7] pīṇesi tosesi, kathaṁ te etaṁ ruccatîti.

Taṁ sutvā Kesavo catutthaṁ gātham āha:

4\. Asāduṁ yadi vā sāduṁ appaṁ vā yadi vā bahuṁ
vissattho yattha bhuñjeyya vissāsaparamā rasā ti. 180.

Tattha yadi vā sādun ti yadi vā asāduṁ[8], vissattho ti nirāsaṁko vissāsappatto[9] hutvā, yattha bhuñjeyyā ti yasmiṁ nivesane evaṁ bhuñjeyya tattha evaṁ bhuttaṁ yaṁ kiñci bhojanaṁ sādum eva, kasmā: yasmā vissāsaparamā rasā, vissāso[10] paramo uttamo etesan ti vissāsaparamā rasā ti, vissāsarasasadiso[11] hi[12] raso nāma n' atthi, avissāsikena[13] dinnaṁ catumadhuram pi vissāsikena dinnaṁ ambilakañjiyaṁ[14] nâgghatîti[15].

Nārado tassa vacanaṁ sutvā rañño santikaṁ gantvā „Kesavo idaṁ nāma kathesîti" ācikkhi.

Satthā imaṁ desanaṁ[16] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi, Nārado Sāriputto, Kesavo Bakabrahmā[17], Kappo[18] aham evā" 'ti. Kesavajātakaṁ[19].

7. Ayakūṭajātaka.

Sabbāyasan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto lokatthacariyaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Mahākaṇhajātake āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchismiṁ[20] nibbattitvā vayappatto uggahitasabbasippo pitu accayena rajje patiṭṭhāya dhammena rajjaṁ kāresi. Tadā manussā devamaṅgalikā hutvā

[1] B^{id} bhuñjasi. [2] C^{k} -tī, B^{i} chāayanti, B^{d} sādiyanti tanti sādayati. [3] B^{id} yo. [4] B^{id} bhañjasi. [5] C^{s} taṁ corr. to tuṁ, B^{i} tattha. [6] C^{ks} B^{id} -ni-. [7] B^{id} -ṇakaṁ. [8] so C^{ks}; B^{id} yadi vā sāduṁ, omitting ti yadi vā asāduṁ. [9] B^{id} visāsasampayutto. [10] B^{id} add pana. [11] B^{id} omit rasa. [12] B^{id} add añño. [13] B^{id} add hi. [14] B^{id} -kañcikaṁ. [15] B^{i} na ag-, B^{d} anag-. [16] B^{id} dhammade-. [17] B^{id} bakamahābrahmā. [18] B^{id} add pana. [19] B^{i} adds chaṭhamaṁ, B^{d} chaṭhaṁ. [20] B^{id} -imhi.

bahuajeḷakādayo māretvā devatānaṁ balikammaṁ karonti. Bodhisatto „pāṇo na hantabbo“ ti bheriñ carāpesi. Yakkhā balikammaṁ alabhamānā Bodhisattassa kujjhitvā Himavante yakkhasamāgamaṁ katvā Bodhisattassa māraṇatthāya ekaṁ kakkhalaṁ[1] yakkhaṁ pesesuṁ. So kaṇṇikamattaṁ mahantaṁ ādittaṁ ayakūṭaṁ gahetvā „iminā naṁ paharitvā māressāmîti“ āgantvā majjhimayāmasamanantare Bodhisattassa sayanamatthake aṭṭhāsi. Tasmiṁ khaṇe Sakkassa āsanaṁ[2] uṇhākāraṁ dassesi. So āvajjamāno taṁ[3] kāraṇaṁ ñatvā Inda-vajiraṁ ādāya āgantvā yakkhassa upari aṭṭhāsi. Bodhisatto yakkhaṁ disvā „kiṁ nu kho esa maṁ rakkhamāno ṭhito udāhu māretukāmo“ ti tena saddhiṁ sallapanto[4] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Sabbāyasaṁ kūṭam atippamāṇaṁ
paggayha so tiṭṭhati antalikkhe,
rakkhāya me tvaṁ vihito nu 's' ajja[5]
udāhu me cetayase vadhāyā 'ti. 181.

Tattha vihito nu sajjā ti vihito nu asi ajja.

Bodhisatto pana yakkham eva passati na Sakkaṁ, yakkho Sakkassa bhayena Bodhisattaṁ paharituṁ na sakkoti. So Bodhisattassa kathaṁ sutvā „mahārāja, nâhan tava ārakkhatthāya[6] ṭhito, iminā pana jalitena ayakūṭena paharitvā taṁ māressāmîti āgato 'mhi, Sakkassa bhayena paharituṁ na sakkomîti“ etam atthaṁ dīpento dutiyaṁ gātham āha:

2. Dūto 'haṁ rājā idha rakkhasānaṁ,
vadhāya tuyhaṁ pahito 'ham asmi,
Indo ca taṁ rakkhati devarājā,
ten' uttamaṅgaṁ na hi phālayāmîti[7]. 182.

Taṁ sutvā Bodhisatto itarā dve gāthā abhāsi:

3. Sace ca[8] maṁ rakkhati devarājā
devānam indo Maghavā Sujampati

[1] Bid add pharussaṁ. [2] Bid bhavanaṁ. [3] Bi imaṁ, Bd idaṁ. [4] Bid -pento. [5] Bi nu ajja. [6] Bid rakkhanatthāya. [7] Cks pā-, Bi taṁ muttamaṅgaṁ tena phālissāmi, Bd tenuttamaṅga tena phālessāmîti. [8] Cs va.

kāmaṁ pisācā vinadantu[1] sabbe,
na santase rakkhasiyā pajāya. 183.
4. Kāmaṁ kandantu kumbhaṇḍā sabbe paṁsupisācakā,
nâlaṁ pisācā yuddhāya, mahatī sā vihesikā ti. 184.

Tattha rakkhasiyā pajāyā 'ti rakkhasasaṁkhātāya[2] pajāya, rakkhasasattānan ti attho, kumbhaṇḍā ti kumbhamattarahassaṁgā[3] mahodarā yakkhā, paṁsupisācakā ti saṁkārādhānapisācā[4], nālan ti pisācā nāma mayā saddhiṁ yuddhāya na samatthā, mahatī[5] sā vihesikā ti yaṁ pun' ete yakkhā sannipatitvā vihesikaṁ[6] dassenti[7] mahatī vihesikā[6] bhāyanākāradassanamattam[8] eva mayhaṁ, na panâhaṁ[9] bhāyāmîti attho.

Sakko yakkhaṁ palāpetvā Mahāsattaṁ ovaditvā „mā bhāyi mahārāja, ito paṭṭhāya tava rakkhāma, mā bhāyitthā[10]" ti[11] vatvā sakaṭṭhānaṁ eva gato.

Satthā imaṁ desanaṁ[2] āharitvā jātakaṁ samodhânesi: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, Bārāṇasirājā pana aham evā" 'ti. Ayakūṭajātakaṁ[13].

8. Araññajātaka.

Araññā gāmam āgammā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto thullakumārikapalobhanaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Cullanāradakassapajātake[14] āvibhavissati[15].

Atīte pana[16] Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāyaṁ uggahitasabbasippo[17] bhariyāya kālakatāya puttaṁ gahetvā isipabbajjaṁ pabbajitvā Himavante vasanto puttaṁ assamapade ṭhapetvā phalāphalatthāya gacchati. Tadā coresu paccantagāmaṁ paharitvā karamare[18] gahetvā gacchantesu ekā kumārikā palāyitvā taṁ assamapadaṁ patvā tāpasa-

[1] C^{s} B^{d} pisācāmina-, C^{k} pisañcāmina - [2] B^{id} rakkhasi-. [3] C^{ks} kumbhaṇḍamatta-. [4] B^{id} saṁkāraṭhāne-. [5] all four MSS. -ti. [6] B^{id} vibhe-. [7] B^{id} add sā. [8] B^{id} bhayakāraṇada-. [9] B^{id} nāhaṁ. [10] C^{k} mā yattā, C^{s} mā yantā, B^{i} mā bhāpa. [11] B^{i} tā. [12] B^{id} dhammade-. [13] B^{id} add sattamaṁ. [14] B^{i} cūḷa-, B^{d} cūla-. [15] B^{id} add atītaṁ āhari. [16] B^{id} omit pana. [17] B^{id} omit sabba. [18] B^{id} kumārike.

kumārakaṁ palobhetvā sīlavināsaṁ pāpetvā „ehi gacchāmā“ 'ti āha. „Pitā tāva me āgacchatu, taṁ passitvā[1] gamissāmîti“. „Tena hi disvā āgacchā“ 'ti nikkhamitvā antarāmagge nisīdi. Tāpasakumāro pitari āgate paṭhamaṁ gātham āha:

1. Araññā gāmam āgamma kiṁsīlaṁ kiṁvataṁ ahaṁ
purisaṁ tāta seveyyaṁ, tam me akkhāhi pucchito ti. 185.

Tattha araññā gāmamāgammā ti tāta ahaṁ ito araññato manussapathaṁ vasanatthāya gato vasanagāmaṁ patvā[2].

Ath' assa pitā ovādaṁ dento tisso gāthā abhāsi:

2. Yo taṁ vissāsaye[3] tāta vissāsañ ca khameyya te
sussūsī ca titikkhī[4] ca taṁ bhajehi[5] ito gato. 186.

3. Yassa kāyena vācāya manasā n' atthi dukkataṁ[6]
urasîva patiṭṭhāya taṁ bhajehi[7] ito gato. 187.

4. Haliddirāgaṁ kapicittaṁ purisaṁ rāgavirāginaṁ
tādisaṁ tāta mā sevi nimmanussam pi ce[8] siyā ti. 188.

Tattha yo taṁ vissāsaye[9] ti yo[10] puriso taṁ vissāseyya[11] na parisaṁkeyya, vissāsañca khameyya te ti yo ca attani kayiramānaṁ[12] tava vissāsaṁ pana yaṁ nirāsaṁko taṁ khameyya, sussūsîti yo ca tava vissāsavacanaṁ sotum icchati, titikkhîti[13] yo ca tayā kataṁ aparādhaṁ khamati, taṁ bhajehîti[14] taṁ purisaṁ bhajeyyāsi payirupāseyyāsi, urasīva patiṭṭhāyā 'ti yathā tassa urasi patiṭṭhāya vaḍḍhanto[15] tvam pi tādiso urasi patitaputto[16] viya hutvā evarūpaṁ purisaṁ bhajeyyāsîti attho, haliddirāgan ti haliddirāgasadisaṁ athiracittaṁ[17], kapicittan ti lahuparivattitāya[18] makkaṭacittaṁ, rāgavirāginan ti muhutten' eva rajjanavirajjanasabhāvaṁ, nimmanussam pi ce siyā ti sace pi sakala-Jambudīpatale[19] kāyaduccaritādirahitassa[20] manussassa abhāvena nimmanussaṁ siyā tathâpi tāta tādisaṁ lahucittaṁ mā sevi, sabbam[21] pi manussapathaṁ vicinitvā heṭṭhāvuttaguṇasampannam eva purisaṁ[22] seveyyāsîti[23] attho.

[1] B^{id} add va. [2] B^{id} add kiṁ karomīti. [3] C^{k} vissase, C^{s} vissāse, B^{i} visā, B^{d} visāsaye. [4] B^{id} -kkhi, C^{ks} -kkhā. [5] B^{i} bhājesi, B^{d} bhajeyya. [6] B^{id} -ṭaṁ. [7] B^{id} bhajeyya. [8] C^{s} ve. [9] C^{ks} vissase, B^{id} visāsaye. [10] C^{ks} so [11] B^{i} visesayye, B^{d} visāseyya. [12] B^{id} -ne. [13] B^{i} titikkhatīti, C^{s} titikkhāti corr. to -kkhati, C^{k} titikkhāti. [14] B^{id} bhajeyyāti. [15] C^{s} vaḍḍhe-, B^{id} vaḍhito orasaputto. [16] B^{id} patiṭhita-. [17] C^{k} atira- corr. to athira-, B^{i} atira-, B^{d} athīra-. [18] C^{s} -kāya. [19] B^{id} sakalaṁ -- talaṁ. [20] B^{id} -divira-. [21] C^{ks} sevitabbam, B^{id} sevisabbaṁ. [22] B^{id} omit purisaṁ. [23] B^{id} bhajeyyāsīti.

Taṁ sutvā tāpasakumāro „ahaṁ tāta imehi guṇehi samannāgataṁ purisaṁ kattha labhissāmi, na gacchāmi, tumhākaṁ ñeva santike vasissāmîti“ vatvā nivatti. Ath' assa pitā kasiṇaparikammaṁ ācikkhi. Ubho pi aparihīnajjhānā Brahmalokaparāyanā ahesuṁ.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā putto ca kumārikā ca ete yeva ahesuṁ[2], tāpaso aham evā[3]“ 'ti. Araññajātakaṁ[4].

9. Sandhibhedajātaka.

N' eva itthīsu sāmaññan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto pesuññasikkhāpadaṁ ārabbha kathesi. Ekasmiṁ hi samaye Satthā „chabbaggiyā bhikkhū pesuññaṁ upasaṁharantîti' sutvā te pakkosāpetvā „saccaṁ kira tumhe bhikkhave bhikkhūnaṁ bhaṇḍanajātānaṁ kalahajātānaṁ vivādam āpannānaṁ[5] pesuññaṁ upasaṁharatha, tena anuppannāni c' eva bhaṇḍanāni uppajjanti uppannāni ca[6] bhiyyobhāvāya saṁvattantîti“ pucchitvā „saccan“ ti vutte te bhikkhū garahitvā „bhikkhave, pisunā[7] vācā nāma tikhiṇāsippahārasadisā[8], daḷho pi vissāso tāya khippaṁ bhijjati, tañ ca pana gahetvā attano mettiṁ bhindanakajano[9] sīhausabhasadiso hotîti“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa putto hutvā[10] Takkasilāyaṁ uggahitasippo pitu accayena dhammena rajjaṁ kāresi. Tadā eko gopālako araññe gokulesu gāvo[11] paṭijaggitvā āgacchanto ekaṁ gabbhiniṁ asallakkhetvā pahāya āgato. Tassā ekāya sīhiyā[12] saddhiṁ vissāso uppajji. Tā[13] ubho pi daḷhamittā hutvā ekato pi caranti[14]. Athâparabhāge gāvī vacchakaṁ sīhī sīhapotakaṁ vijāyi. Te ubho pi janā kulehi āgatamettiyā[15] daḷhamittā hutvā ekato

---

[1] Bid dhammade-. [2] Bid add pitāmahā. [3] Bid eva sammāsambuddho. [4] Bid add aṭhamaṁ. [5] Bid vivādāpannānaṁ. [6] Cks omit ca. [7] Cs -nā corr. to -ṇā, Bid -ṇa. [8] Ck -nā-, Cs -ṇā-, Bid ṇasattipahāra-. [9] Bi mitti bhindaka-, Bd mittiṁ bhindanto. [10] Bid add vayappatto. [11] Bid gāve. [12] Cks ekā, Bi ekāleyo Bd ekāyeva. [13] Bi tvā, Cs has added tā. [14] Bid vicá. [15] Bid -mittiyā.

vicaranti. Ath' eko vanacarako tesaṁ vissāsaṁ disvā araññe uppajjanakabhaṇḍaṁ ādāya Bārāṇasiṁ[1] gantvā rañño[2] datvā „api te samma kiñci araññe acchariyaṁ diṭṭhapubban“ ti raññā puṭṭho „deva, aññaṁ kiñci na passāmi[3], ekaṁ pana sīhañ ca usabhañ ca aññamaññaṁ vissāsike[4] ekato carante[5] addasan[6]“ ti āha. „Tesaṁ[7] tatiye uppanne bhayaṁ bhavissati, yadā tesaṁ tatiyaṁ passasi atha me ācikkheyyāsîti“. „Sādhu[8] devā“ 'ti. Vanacarake[9] Bārāṇasiṁ[10] gate eko sigālo sīhañ ca usabhañ ca upaṭṭhahi. Vanacarako araññaṁ gantvā taṁ disvā „tatiyassa uppannabhāvaṁ rañño kathessāmîti“ nagaraṁ gato. Sigālo pi cintesi: „mayā ṭhapetvā sīhamaṁsañ ca usabhamaṁsañ ca aññaṁ akhāditapubbaṁ nāma n' atthi, ime bhinditvā imesaṁ maṁsaṁ khādissāmîti“ so „ayaṁ taṁ evaṁ vadatîti“ ubho pi te[11] aññamaññaṁ bhinditvā nacirass' eva kalahaṁ katvā[12] maraṇākārappatte[13] akāsi. Vanacarako pi gantvā rañño „tesaṁ deva tatiyo uppanno“ ti āha. „Ko so[14]“ ti. „Sigālo devā“ ti. Rājā „ubho pi te[15] bhinditvā mārāpessati, mayaṁ tesaṁ matakāle sampāpuṇissāmā“ 'ti vatvā rathaṁ abhiruyha vanacarakadesitena maggena[16] gacchanto tesu aññamaññaṁ kalahaṁ katvā jīvitakkhayaṁ pattesu sampāpuṇi. Sigālo[17] tuṭṭhahaṭṭho[18] ekavāraṁ sīhassa maṁsaṁ khādati ekavāraṁ usabhassa[19]. Rājā te ubho pi jīvitakkhayaṁ patte[20] disvā rathe ṭhito va[21] sārathinā saddhiṁ sallapanto[22] imā gāthā abhāsi:

[1] C^{ks} -siyam, B^d -sī, B^i -si. [2] C^k raṁñe, C^s araññe corr. to rañño, B^i araññe. [3] C^{ks} -mīti. [4] B^i visāsi katvā, B^d visāsike katvā. [5] C^k -to, C^s vamaranto, B^d vicarante, B^i vanaṁ carante. [6] B^d -sin. [7] B^{id} ete-. [8] B^{id} so sādhu. [9] B^{id} add pana [10] B^i sī, B^d -siyaṁ. [11] B^{id} mitte in the place of pite. [12] B^{id} kāretvā. [13] C^{ks} B^i -ṇa-. [14] B^i eko. B^d eso. [15] B^d mitte in the place of pite, B^i omits pite. [16] C^k -desitakena-, B^i vanacarikena maggadesitena, B^d vanacarikena maggadesikena, C^s vanacarakena maggena corr. to vanacarakadesitamaggena. [17] B^{id} add pana. [18] B^{id} haṭha tuṭho. [19] B^{id} add maṁsaṁ khādati. [20] B^{id} -yappatte. [21] C^k omits va. [22] B^{id} -pento.

1. N' eva itthīsu sāmaññaṁ
na pi bhakkhesu sārathi[1],
ath' assa sandhibhedassa
passa yāva sucintitaṁ. 189.

2. Asi tikkho va maṁsamhi[2]
pesuññaṁ parivattati
yatth' ūsabhañ ca sīhañ ca
bhakkhayanti migādhamā. 190.

3. Imaṁ so sayanaṁ seti
ya-y-imaṁ[3] passasi[4] sārathi
yo vācaṁ sandhibhedassa
pisunassa nibodhati. 191.

4. Te janā sukham edhanti
narā saggagatā-r-iva
ye[5] vācaṁ sandhibhedassa
nâvabodhanti sārathîti. 192.

Tattha n' eva itthīsū 'ti samma sārathi imesaṁ dvinnaṁ janānaṁ n' eva itthisu[6] sāmaññaṁ atthi na bhakkhesu pi[7], aññam eva hi itthiṁ sīho sevati aññaṁ usabho, aññaṁ ca bhakkhaṁ sīho khādati aññaṁ[8] usabho ti attho, ath' assā 'ti evaṁ kalahakāraṇe avijjamāne pi atha imassa mittasandhibhedakassa duṭṭhasigālassa ubhinnaṁ maṁsaṁ khādissāmîti cintetvā ime mārentassa, passa yāva taṁ cintitaṁ jātaṁ, sucintitan ti[9] adhippāyo, yatthā 'ti yasmiṁ pesuññe parivattamāne usabhañ ca sīhañ ca migādhamā sigālā khādanti, taṁ pesuññaṁ maṁsamhi[10] tikhiṇāsi[11] viya mittabhāvaṁ chindantam eva parivattatîti dīpeti, yayimaṁ[12] passasîti[13] samma sārathi yaṁ imaṁ passasi imesaṁ dvinnaṁ matasayanaṁ[14] añño pi yo puggalo sandhibhedassa pisunassa pisunavācaṁ nibodhati gaṇhati so imaṁ sayanaṁ seti evam evaṁ[15] maratîti[16] dasseti, sukham edhantîti sukhaṁ vindanti labhanti, narā saggagatārivā 'ti saggaṁ gatā dibbabhogasamaṅgino narā viya te[17] sukhaṁ vindanti, nâva-

[1] Ck kārati, Cs kārathi corr. to kārati. [2] Cks -saṁhi. [3] Cks yay iva, Bd yaṁ yimaṁ. [4] Bd passi. [5] Cks yo. [6] so all four MSS. [7] Cks omit su pi. [8] Cks add ca. [9] Bi yāva sucintitaṁ jātan ti, Bd yāva sucintitaṁ taṁ jātaṁ ti. [10] Bi maṁsaṁ pi, Cks maṁsaṁhi. [11] Bid -ṇa asi. [12] Bid yaṁ yimaṁ. [13] Ck passatīti, Bd passiti. [14] Bi -sayaṁ, Bd -sayana. [15] Bid eva. [16] Cs evamevaṁ mariti corr. to evamevampīti. [17] Bid omit te.

bodhantîti na sārato[1] paccenti[2], tādisaṁ vata[3] vacanaṁ sutvā codetvā vāretvā[4] mettiṁ[5] abhinditvā pakatikā va hontîti.

Rājā imā gāthā bhāsitvā sīhassa kesaracammanakhadāṭhā[6] gāhāpetvā nagaram eva gato.

Satthā imaṁ desanaṁ[7] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā rājā[8] aham eva ahosin[9]" ti. Sandhibhedajātakaṁ[10].

10. Devatāpañhajātaka.

Hanti hatthehi pādehîti. Ayaṁ devatāpucchā Ummaggajātake āvibhavissati. Devatāpañhajātakaṁ[11]. Cullakuṇālavaggo[12] pañcamo. Catukkanipātavaṇṇanā niṭṭhitā[13].

[1] B^i na rato. [2] C^{ks} paccanti. [3] B^{id} pana. [4] B^{id} sāretvā. [5] B^d mittim, B^i omits mettiṁ. [6] B^i -dādhā, B^d dādhe. [7] B^{id} dhammade-. [8] B^{id} bārāṇasirājā. [9] B^{id} sammāsambuddho in the place of ahosin. [10] C^s B^i -bhedakajā-, B^{id} add navamaṁ. [11] C^{ks} omit devatāpañhajātakaṁ, B^{id} add dasamaṁ. [12] B^{id} cūḷakuṇḍāla-. [13] C^k omits catukka - - - tā, B^{id} add pañcavagga paṭimaṇḍitaṁ catukkanipātajātakaṁ niṭhitaṁ.

V. PAÑCANIPĀTA.

1. MANIKUNDALAVAGGA.

1. Maṇikuṇḍalajātaka.

Jīno[1] rathassamaṇikuṇḍalā cā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Kosalarañño antepure paduṭṭhāmaccaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā vitthāritam eva.

Idhâpi Bodhisatto Bārāṇasiyaṁ[2] rājā ahosi. Duṭṭhāmacco Kosalarājānaṁ ānetvā Kāsirajjaṁ gāhāpetvā[3] bandhanāgāre pāpesi[4]. Rājā[5] jhānaṁ uppādetvā ākāse pallaṁke[6] nisīdi. Corarañño sarīre ḍāho uppajji. So Bārāṇasirājānaṁ upasaṁkamitvā paṭhamaṁ gātham aha:

1. Jīno[7] rathassamaṇikuṇḍalā[8] ca,
putte ca dāre ca tath' eva jīno[9],
sabbesu bhogesu asesitesu[10]
kasmā na santappasi[11] sokakāle ti. 1.

Tattha jīno[9] rathassamaṇikuṇḍalā[12] cā 'ti taṁ[13] mahārāja[14] rathañ ca asse[15] ca maṇikuṇḍalāni ca jīno, rathe[16] ca maṇikuṇḍale[17] ti pi pāṭho, asesitesū[18] 'ti na sesitesu[19] nissesesū[20] 'ti attho[21].

---

[1] Ck Bd jino, Bi jinno. [2] Bid -ṇasī. [3] Bid add bārāṇassīrājānaṁ bandhāpetvā. [4] Bid khipāpesi. [5] Bd adds tasmiṁ. [6] Bid -kena. [7] Bi jinno, Bd jino. [8] Ck -lī, Cs -le. [9] Bid jinno. [10] Bid -kesu. [11] Ck saṁtha-, Cs santhappasi. [12] Cks -le. [13] Bid omit taṁ. [14] Bid add tvaṁ. [15] Bid assañ. [16] Cs jinojīnarathe, Bi jinnorathe, Bd jinojinnorathe. [17] Cks -lo, Bi -le cā. [18] Bid -kesū. [19] Bid mito nasesitesu. [20] Bi nisesu, Bd niravasesu. [21] Ck ahadvesu, Cs bhavesu instead of bhogesu?

Taṁ sutvā Bodhisatto imā dve gāthā abhāsi:

2. Pubbe va maccaṁ vijahanti bhogā
macco ca ne[1] pubbataraṁ jahāti,
asassatā bhogino kāmakāmi[2],
tasmā na socām' ahaṁ sokakāle. 2.

3. Udeti āpūrati[2] veti cando,
atthaṁ tapetvāna[3] paleti suriyo,
viditā mayā sattuka lokadhammā[4],
tasmā na socām' ahaṁ sokakāle ti. 3.

Tattha pubbevamaccan ti maccaṁ bhogā[5] pubbe va paṭhamataraṁ ñeva vijahanti, macco vā te bhoge[6] pubbataraṁ vijahati, kamakāmîti corarājānaṁ ālapati, ambho kāme kāmayamāna[7] kāmakāmi[8] bhogino nāma loke asassatā, bhogesu vā[9] natthesu jīvamānā va abhogino honti, bhogaṁ vā[10] pahāya sayaṁ[11] nassanti, tasmā ahaṁ mahājanassa sokakāle pi na socāmîti attho, viditā mayā sattuka lokadhammā[12] ti corarājānaṁ ālapanto[13] ambho sattuka[14] mayā[15] lābho alābho yaso ayaso ti ādayo lokadhammā viditā, yath' eva hi cando udeti pūrati ca puna ca khīyati yathā vā[16] suriyo andhakāraṁ vidhamanto mahantaṁ lokapadesaṁ[17] tappetvāna[18] puna sāyaṁ[19] atthaṁ gacchati na dissati evam evaṁ[20] bhogā uppajjanti ca vinassanti ca, tattha kiṁ sokena, tasmā na socāmîti attho.

Evaṁ Mahāsatto corarañño dhammaṁ desetvā[21] idāni tass' evâcāraṁ[22] pariganhanto:

4. Alaso gihī kāmabhogī nā sādhu, (Cfr. supra p. 105.)
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī,
yo paṇḍito kodhano taṁ na sādhu. 4.

5. Nisamma khattiyo kayirā nânisamma disampati,
nisammakārino rāja[23] yaso kitti ca vaḍḍhatîti āha. 5.

[1] Bid dhane. [2] Cks -mī. [3] Ck attantape-, Cs atthantape-, Bi ataṁ ṭha-, Bd atthaṁ ṭha-. [4] Bid aṭhalodhammo. [5] Bid ti pubbeva maccaṁ vā bhogā vā. [6] Bid dhane bhoge vā in the place of te bhoge. [7] Bid -nā. [8] Bi kāmaṁ kāmaṁ, Bd kāmaṁ kāma. [9] Bd ca, Bi omits vā. [10] Bi bho ca, Bd bhoge ca. [11] Bid add vā. [12] Bi attaloka-, Bd satthuka-. [13] Bid -pento. [14] Bi aṭhappakārā, Bd satthuka. [15] Bid add loke. [16] Bid omit vā. [17] Bid -ppa-, Cks -san. [18] Bid kappetvāna. [19] Bd adds atthaṁ paleti. [20] Bd eva. [21] na puna sāyaṁ - - - desetva wanting in Bi. [22] Bid taññevacoraṁ. [23] Cks Bi rājā, Bd rañño.

Imā pana dve gāthā heṭṭhā vitthāritā eva[1].

Bodhisattaṁ[2] khamāpetvā rajjaṁ paṭicchāpetvā[3] attano janapadaṁ eva gato.

Satthā imaṁ desanaṁ[4] āharitvā jātakam samodhānesi; „Tadā Kosalarājā Ānando ahosi, Bārāṇasirājā pana aham evā“ 'ti. Maṇikuṇḍalajātakaṁ[5].

2. Sujātajātaka.

Kinnu santaramāno vā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto matapitikakuṭumbikaṁ[6] ārabbha kathesi. So kira pitari mate paridevamāno[7] carati[8], sokaṁ vinodetuṁ na sakkoti[9]. Satthā tassa sotāpattiphalūpanissayaṁ disvā Sāvatthiyaṁ piṇḍāya caritvā pacchāsamaṇaṁ ādāya[10] gehaṁ gantvā paññattāsane nisinno taṁ vanditvā nisinnaṁ[11] „kiṁ upāsaka socasîti[12]“ vatvā „āma bhante“ ti vutte „āvuso porāṇakapaṇḍitā paṇḍitānaṁ kathaṁ sutvā pitari kālakate na sociṁsū“ 'ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto kuṭumbikagehe nibbatti. Sujātakumāro[13] ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Tassa vayappattassa pitāmaho kālam akāsi. Ath' assa pitā pitu kālakiriyato[14] paṭṭhāya sokasamappito āḷāhanato[15] aṭṭhīni āharitvā attano ārāme mattikathūpaṁ katvā tāni tattha nidahitvā gatagatavelāya[16] thūpaṁ pupphehi pūjetvā āvajjanto[17] paridevati, n' eva[18] nahāyati[19] na vilimpati na bhuñjati na kammante vicāreti. Taṁ disvā Bodhisatto „pitā me ayyakassa matakālato paṭṭhāya sokābhibhūto carati, ṭhapetvā kho[20] pana maṁ añño etaṁ saññāpetuṁ na sakkoti, ekena naṁ[21] upāyena nissokaṁ karissāmîti“ bahina-

[1] C^k -tāmeva, C^s B^i -tameva, B^d -tā yeva. [2] B^{id} corarājā bo-. [3] B^{id} -cchādetvā. [4] B^{id} dhammade-. [5] B^{id} add pathamaṁ. 2. Cfr. The Dasaratha-Jātaka p. 30; J. H. Thiessen's Die Legende von Kisāgotamī p. 42. [6] B^{id} -pittikaṁku-. [7] C^{ks} -ne. [8] B^{id} vicarati. [9] B^i asakkontena, B^d asakkoti in the place of na s. [10] B^{id} add tassa. [11] C^{ks} panattāsane sannisinnaṁ, omitting nisinno taṁ vanditvā. [12] C^{ks} socatīti. [13] C^k -to-? [14] B^{id} kālakatato. [15] C^{ks} ālā-. [16] B^i gatā-. [17] C^{ks} āvijjhanto. [18] B^{id} na. [19] B^{id} nhā-. [20] B^{id} omit kho. [21] C^s taṁ, B^{id} omit naṁ.

gare[1] ekaṁ matagoṇaṁ disvā tiṇañ ca pānīyañ ca āharitvā tassa purato katvā[2] „khāda khāda, piva pivā“ 'ti vadati[3]. Āgatāgatā naṁ[4] disvā[5] „samma Sujāta, kiṁ ummattako si, matagoṇassa tiṇodakaṁ desîti[6]“ vadanti. So kiñci na[7] paṭivadati. Ath' assa pitu santikaṁ gantvā „putto te ummattako jāto, matagoṇassa tiṇodakaṁ detîti“ āhaṁsu. Taṁ sutvā kuṭumbikassa pitusoko apagato puttasoko patiṭṭhito. So vegena gantvā[8] „nanu tvaṁ tāta Sujāta paṇḍito[9], kiṁkāraṇā matagoṇassa tiṇodakaṁ desîti“ vatvā dve gāthā abhāsi:

1. Kim nu santaramāno va lāyitvā haritaṁ tiṇaṁ
khāda khādā 'ti lapasi[10] gatasattaṁ[11] jaraggavaṁ. 6.
2. Na hi annena pānena mato goṇo samuṭṭhahe,
tañ[12] ca tucchaṁ vilapasi yathā taṁ dummatī tathā ti. 7.

Tattha santaramāno vā 'ti turito viya hutvā, lāyitvā ti lunitvā[13], lapasîti vippalapasi, gatasattaṁ[14] jaraggavan ti gatajīvitaṁ jiṇṇaṁ[15] goṇaṁ, yathā tan ettha tan ti nipātamattaṁ, yathā dummati appañño vippalapeyya[16] tathā tvaṁ tucchaṁ abhūtaṁ[17] vippalapasîti[18].

Tato Bodhisatto dve gāthā abhāsi:

3. Tath' eva tiṭṭhati sīsaṁ hatthapādā ca vāladhi,
sotā tath' eva tiṭṭhanti[19], maññe goṇo samuṭṭhahe. 8.
4. N' ev' ayyakassa sīsaṁ vā[20] hatthapādā ca[21] dissare,
rudaṁ mattikathūpasmiṁ[22] nanu tvañ ñeva dummatîti. 9.

Tattha tathevā 'ti yathā pubbe ṭhitaṁ tath' eva tiṭṭhati, maññe ti etesaṁ sīsādīnaṁ tath' eva ṭhitattā ayaṁ goṇo samuṭṭhaheyyā 'ti maññāmi, nevayyakassā 'ti ayyakassa pana sīsaṁ vā[20] hatthapādā vā[20] na dissanti, piṭṭhipādā vā na dissare ti pi pāṭho, nanu tvaññeva dummatîti ahaṁ tāva sīsādīni passanto evaṁ karomi, tvaṁ pana na kiñci passasi, jhāpitaṭṭhānato aṭṭhīni āharitvā thūpaṁ[23] katvā paridevasi, iti maṁ paṭicca sataguṇena sahassaguṇena[24] tvam eva[25] dummatîti, bhijjanadhammā tāta saṁkhārā bhijjantîti[26], tattha kā paridevanā ti.

[1] B^{id} bahigāme. [2] B^{id} thapetvā. [3] B^{id} khādāhi pivāhîti āha. [4] C^{k} taṁ. [5] B^{d} adds kasmā. [6] B^{id} detīti. [7] B^{id} na kiñci. [8] B^{i} -nāgantvā. [9] B^{i} adds ti. [10] B^{i} khādavilapati, B^{d} khādātivilapati. [11] C^{k} -sataṁ, C^{s} -satthaṁ corr. to sattaṁ, B^{id} -santaṁ. [12] B^{id} tvañ. [13] C^{s} ḷu-, B^{id} luñci-. [14] B^{id} -santaṁ. [15] B^{i} jinno, B^{d} jinna. [16] B^{id} vilapeyya. [17] B^{id} omit abbūtaṁ. [18] B^{id} vilapa. [19] B^{i} tiṭhati. [20] B^{id} ca. [21] B^{id} na. [22] B^{i} -kā-. [23] B^{id} mattikathū-. [24] C^{k} omits sahassa-, B^{i} adds nu, B^{d} nanu. [25] B^{id} tvaññeva. [26] B^{id} bhijjanti.

Taṁ sutvā Bodhitassa pitā „mama putto paṇḍito, idhalokaparalokakiccaṁ[1] jānāti, mama saññāpanatthāya etaṁ kammaṁ akāsîti“ cintetvā „tāta Sujāta paṇḍita, ‘sabbe saṁkhārā aniccā’ ti me ñātaṁ[2], ito paṭṭhāya na socissāmi[3], pitusokaharaṇaputtena[4] nāma tādisena bhavitabban“ ti vatvā puttassa thutiṁ karonto[5].

5. Ādittaṁ vata maṁ santaṁ[6] ghatasittaṁ[7] va pāvakaṁ[8]
vārinā viya[9] osiñcaṁ[10] sabbaṁ nibbāpaye[11] daraṁ. 10.

6. Abbahi[12] vata me sallaṁ yaṁ āsi[13] hadayanissitaṁ
yo me sokaparetassa pitusokaṁ apānudi. 11.

7. So-'haṁ[14] abbūḷhasallo[15] smi vītasoko anāvilo,
na socāmi na rodāmi tava sutvāna māṇava. 12. (Cfr. Dhp. 96.)

8. Evaṁ karonti sappaññā ye honti anukampakā[16],
vinivattayanti[17] sokamhā Sujāto pitaraṁ yathā ti. 13.

Tattha nibbāpaye ti nibbāpayi, daran ti sokadarathaṁ[18] Sujāto pitaraṁ yathā ti yathā mama putto Sujato maṁ pitaraṁ samānaṁ attano sappaññatāya sokamhā vinivattayi evaṁ[19] aññe pi sappaññā sokamhā vinivattayantîti[20].

Satthā imaṁ desanaṁ[21] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā Sujāto aham evā“ ’ti. Sujātajātakaṁ[22].

3. Dhonasākhajātaka.

Nayidaṁ niccaṁ bhavitabban ti. Idaṁ Satthā Bhaggesu Suṁsumāragiriṁ nissāya Bhesakalāvane viharanto Bodhirājakumāraṁ ārabbha kathesi. Bodhirājakumāro nāma Udenassa[23] putto tasmiṁ kāle Suṁsumāragire[24] vasanto ekaṁ pariyodātasippaṁ vaḍḍhakiṁ pakkosāpetvā aññarājūhi[25] asadisaṁ katvā Kokanadaṁ[26] nāma

[1] Bid -loke kiccaṁ. [2] Bid saññātā. [3] Bid add ti. [4] Ck -kaṁha-. [5] Bid add āha. [6] Bi saṁ-. [7] Bd ghatā-. [8] Bd pāpakaṁ. [9] B vata. [10] Bid -ci. [11] Ck -yo. [12] Bi appuḷhi? Bd abbuḷhaṁ? [13] Cks sammāsi, Bi yamādīsī. [14] Bid svāhaṁ. [15] Ck abbulha-, Cs abbulha- corr. to abbuḷha-, Bi appuḷhaṁ? Bd abbulha-. [16] Bid -kammakā. [17] Bid -vattanti. [18] Bid sokaṁ. [19] Cks add taṁ. [20] Bid add attho. [21] Bid dhammade-. [22] Bid add dutiyaṁ. [23] Bid add rañño. [24] Bid -giri. [25] Bid aññehi rā-. [26] cfr. Dhp. p. 323; Bid -nudaṁ.

pāsādaṁ kārāpesi kāretvā ca pana „ayaṁ vaddhaki aññassâpi[1] rañño evarūpaṁ pāsādaṁ kāreyyā“ 'ti maccharāyanto tassa akkhīni uppāṭesi[2]. Tena tassa[3] akkhīni uppāṭitabhāvo[4] bhikkhusaṁgho pākaṭo jāto. Tasmā dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Bodhirājakumāro[5] tathārūpassa vaḍḍhakino akkhīni uppāṭāpesi[6], aho kakkhalo pharuso sāhasiko“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa kakkhalo pharuso sāhasiko va, na kevalañ ca idān' eva pubbe p' esa khattiyasahassānaṁ[7] akkhīni uppāṭāpetvā[6] māretvā tesaṁ maṁsena balikammaṁ kāresîti“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Takkasilāyaṁ disāpāmokkho ācariyo ahosi, Jambudīpatale khattiyamāṇavā ca[8] brāhmaṇamāṇavā ca tass' eva santike sippaṁ uggaṇhiṁsu. Bārāṇasirañño pi putto Brahmadattakumāro nāma tassa santike tayo vede uggaṇhi. So pana pakatiyā[9] kakkhalo pharuso sāhasiko[10]. Mahāsatto[11] aṅgavijjāvasena[12] tassa kakkhalapharusasāhasikabhāvaṁ ñatvā „tāta tvaṁ kakkhalo pharuso sāhasiko, pharusena nāma[13] laddhaṁ issariyaṁ aciraṭṭhitikaṁ hoti, so issariye vigate[14] bhinnanāvo viya samudde patiṭṭhaṁ na labhati, tasmā mā evarūpo ahosîti“ taṁ ovadanto[15] dve gāthā abhāsi:

1. Na-y-idaṁ niccaṁ bhavitabbaṁ Brahmadatta
khemaṁ subhikkhaṁ suhatā va kāye[16],
atthaccaye[17] mā hu[18] sammūḷho
bhinnaplavo[19] sāgarassêva majjhe. 14.

2. Yāni karoti puriso tāni attani passati (Cfr. supra vol. II p. 202.)
kalyāṇakāri[20] kalyāṇaṁ pāpakāri ca[21] pāpakaṁ,
yādisaṁ vapate[22] bījaṁ tādisaṁ harate phalan ti. 15.

[1] Cks aññamaññassāpi. [2] Bi uppātāpeti, Bd uppātāpesi. [3] Bid tenassa. [4] Bid uppātita-. [5] Bid add kira. [6] Bid -tā-. [7] Cks -ssaṁ, Bid -ssānī. [8] Bid omits ca. [9] Bidadd pi. [10] Bid add ahosi. [11] Bid bodhisatto. [12] Bid -bhijjā-. [13] Bid pana. [14] Bid vinaṭhe. [15] Bid ovādento. [16] Bi sukhatāva-, Bd sukhabhāva-. [17] Ck atthaccayo, Cs accantaye, Bd atthañcaye, Bi attapaccaye. [18] Bd mā ahu. [19] Ck bhinnaphalavo, Cs -phalavo corr. to -plavo. [20] Bi -rī. [21] Ck vā? [22] Bid vappate.

Tattha suhatāvakāye[1] ti tāta Brahmadatta yad etaṁ khemaṁ vā subhikkhaṁ vā yā vā[2] esā sukhitā[3] kāye idaṁ sabbaṁ imesaṁ sattānaṁ niccaṁ sabbakālam eva na bhavati, idaṁ pana aniccaṁ hutvā abhāvadhammaṁ, atthaccaye[4] ti so[5] tvaṁ aniccatāvasena[6] issariye vigate attano atthassa accayena yathā nāma bhinnaplavo[7] bhinnanāvo manusso sāgaramajjhe patiṭṭhaṁ alabhanto sammūḷho hoti[8] evaṁ mā ahu sammūḷho[9], tāni attani[10] passatîti tesaṁ kammānaṁ phalaṁ vindanto tāni attani passati[11] nāma.

So ācariyaṁ vanditvā Bārāṇasiṁ gantvā pitu sippaṁ dassetvā oparajje[12] patiṭṭhāya pitu accayena rajjaṁ pāpuṇi. Tassa Piṅgiyo[13] nāma purohito ahosi kakkhaḷo[14] pharuso[15]. So yasalobhena[16] cintesi: „yan nūnâhaṁ iminā raññā[17] sakala-Jambudīpe sabbarājāno[18] gāhāpeyyaṁ[19], evaṁ esa ekarājā bhavissati aham pi ekapurohito[20]" ti so[21] rājānaṁ attano kathaṁ gaṇhāpesi[22]. Rājā mahatiyā senāya[23] nikkhamitvā ekassa rañño nagaraṁ rundhitvā taṁ rājānaṁ gaṇhi. Eten' eva upāyena[24] sakala-Jambudīpe rajjaṁ gahetvā rājasahassaparivuto „Takkasilāya[25] rajjaṁ gahessāmîti[26]" agamāsi. Bodhisatto nagaraṁ paṭisaṁkharitvā[27] parehi appadhaṁsiyaṁ[28] akāsi. Bārāṇasirājâpi Gaṅgātīre[29] mahato nigrodharukkhassa mūle sāṇiṁ parikkhipāpetvā upari vitānaṁ kāretvā[30] sayanaṁ paññāpetvā nivāsaṁ gaṇhi. So Jambudīpatale sahassaṁ[31] rājāno gahetvā yujjhamāno[32] pi Takkasilaṁ[33] gahetuṁ asakkonto purohitaṁ pucchi: „ācariya, mayaṁ ettakehi rājūhi saddhiṁ āgantvā[34] Takkasilaṁ[35] gahetuṁ na sakkoma, kin nu kho kātabban" ti. „Mahārāja rājasahassānaṁ[36] akkhīni uppāṭetvā[37] kuc-

[1] Bi sukhātāpa-, Bd sukhabbhāva-. [2] Cks va, Bid omit vā. [3] Cs sukhītā, Bid sukhatā. [4] Cs atthaccaye corr. to atthañcaye, Bi attacca-, Bd atthañca-. [5] Bid yo. [6] Bid -tādivasena. [7] Cks -ppalavo, Bd bhinna napallavā, Bi omits bhinnaplavo. [8] Bid ahosi. [9] Ck asam-. [10] Cks attāni. [11] Bid sampas-. [12] Bid upa-. [13] Bid piṅgalo. [14] Ck Bd -lo. [15] Bid add sāhasiko. [16] Cs Bi -lā-. [17] Ck Bi rañño, Bd upāyena. [18] Bid sabbe-. [19] Cks -yyuṁ, Bid add ti. [20] Bid add bhavissāmi. [21] Bi adds ta, Bd taṁ. [22] Bid gāhāpesi. [23] Bid add nagarā. [24] Bid etenupā-. [25] Bid -yaṁ. [26] Bid gaṇhissāmiti. [27] Ck -saṁcaritvā. [28] Bd apa-, Bi asamaṁvisaṁyaṁ. [29] Bid gaṅgānadītīre. [30] Bid kārāpetvā [31] Bid -ssa. [32] Bi kujhamāno. [33] Cs Bi -lāyaṁ. [34] Bid add pi. [35] Bi -lāyaṁ. [36] Cks -ssaṁ, Bi sahassarājānaṁ, Bd sahassarājūnaṁ. [37] Bid uppātetvā, and add māretvā.

chiṁ[1] phāletvā[2] pañcamadhuramaṁsaṁ ādāya imasmiṁ nigrodhe nibbattadevatāya[3] balikammaṁ katvā antavaṭṭīhi rukkhaṁ parikkhipitvā lohitapañcaṅgulikāni karoma, evaṁ no khippam eva jayo bhavissatîti". Rājā „sādhū" ti paṭissutvā[4] antosāṇiyaṁ mahābale malle ṭhapetvā ekamekaṁ rājānaṁ pakkosāpetvā nippīḷanen' eva visaññikāretvā akkhīni uppāṭetvā māretvā maṁsaṁ ādāya kaḷebarāni[5] Gaṅgāya[6] pavāhetvā vuttappakāraṁ balikammaṁ kāretvā[7] balibheriṁ ākoṭāpetvā yujjhāya[8] gato. Ath' assa aṭṭālakato eko yakkho āgantvā dakkhiṇaṁ akkhiṁ[9] uppāṭetvā agamāsi[10]. Mahatī vedanā uppajji. So vedanāmatto[11] āgantvā nigrodharukkhamūle paññattasayane[12] uttānako nipajji[13]. Tasmiṁ khaṇe eko gijjho ekaṁ tikhiṇakoṭiṁ[14] aṭṭhiṁ gahetvā tassa[15] rukkhagge nisinno maṁsaṁ khāditvā[16] aṭṭhiṁ vissajjesi, aṭṭhikoṭi[17] āgantvā rañño vāmakkhimhi ayasūlaṁ vipatitvā[18] akkhiṁ[19] bhindi. Tasmiṁ khaṇe Bodhisattassa vacanaṁ sallakkhesi, so „amhākaṁ ācariyo 'ime sattā bījānurūpaṁ phalaṁ viya kammānurūpaṁ vipākaṁ anubhontîti' kathento idaṁ disvā kathesi, maññe" ti vatvā vippalapanto[20] dve gāthā abhāsi:

3. Idaṁ tad ācariyavaco
Pārāsariyo yad[21] abravi: (Cfr. supra vol. II. p. 202.)
mâssu[22] tvaṁ[23] akarā[24] pāpaṁ
yaṁ[25] taṁ[26] pacchā kataṁ[27] tape. 16.

4. Ayam eva so Piṅgiya[28] dhonasākho[29]
yahiṁ ghātayiṁ khattiyānaṁ sahassaṁ
alaṁkate candanasāralitte[30],
tam eva dukkhaṁ paccāgataṁ[31] mamā[32] ti. 17.

---

[1] Bi kucchi, Cks kucchiyaṁ. [2] Bi pāl-, Bd bāl-. [3] Bid adhivatta. [4] Bid -suṇitvā. [5] Bid -va-. [6] Bid -yaṁ. [7] Bid karonto. [8] Bid yuddhāya. [9] Bid -ṇakkhiṁ. [10] Bid add athassa. [11] Bi -nappatto, Bd -nāppatto. [12] Bid -ttāsane. [13] Cks Bd nippa-, Bi nipijji. [14] Bid -ṭikaṁ. [15] Bid omit tassa. [16] Bid -detvā. [17] Cks -ṭiṁ. [18] Bid ayasulehi viya patitvā. [19] Ck akkhi, Bid akkhini. [20] Bid vilapento. [21] Bid porāṇācariyo yaṁ. [22] Bi māsu, Bd masu. [23] Ck -tā, Cs tā corr. to taṁ. [24] Bid -ri. [25] Cs yan. [26] Bi tvaṁ. [27] Cs katan. [28] Bi pītiyo, Bd pibbiyo. [29] Ck dona-, Bid vena-. [30] Bid -sārānulitte. [31] Bi pacchākataṁ, Bd pacchāgataṁ. [32] Bid maman.

Tattha idaṁ tadācariyavaco ti taṁ idaṁ[1] tassa[2] ācariyassa vacanaṁ, Pārāsariyo[3] ti taṁ gottena kitteti, pacchā katan ti yaṁ pāpaṁ tayā kataṁ pacchā taṁ[4] tāpeyya[5] kilameyya taṁ mā karîti ovādaṁ adāsi, ahaṁ pan' assa vacanaṁ na karin ti, ayamevā 'ti nigrodharukkhaṁ dassento vilapati, dhonasākho[6] ti patthaṭasākho, yahiṁ ghātayin ti yamhi rukkhe khattiyasahassaṁ māresiṁ, alaṁkate candanasāralitte[7] ti rājālaṁkārehi alaṁkate candanasāralitte[8] te[9] khattiye sattāhaṁ[10] ghātesiṁ, ayam eva so rukkho, idāni mayhaṁ kiñci parittānaṁ kātuṁ na sakkotîti dīpeti, tameva dukkhan ti yaṁ[11] maya paresaṁ[12] akkhiuppāṭanadukkhaṁ[13] kataṁ idaṁ me tadeva paṭiāgataṁ, idāni no[14] ācariyassa vacanaṁ matthakaṁ pattan ti paridevati.

So evaṁ paridevamāno aggamahesiṁ anussaritvā

5. Sāmā ca[15] kho candanalittagattī[16]
laṭṭhîva sobhañjanakassa uggatā,
adisvā[17] kālaṁ karissāmi Ubbariṁ,
taṁ[18] me tato[19] dukkhataraṁ bhavissatîti 18.

gātham āha.

Tass' attho: mama bhariyā suvaṇṇasāmā Ubbarī, yathā nāma siggurukkhassa ujū[20] uggatā sākhā mandamāluteritā[21] kampamānā sobhati evaṁ itthivilāsaṁ kurumānā sobhati, tam ahaṁ idāni akkhīnaṁ[22] bhinnattā Ubbariṁ adisvā va kālaṁ karissāmîti, tam me tassā[23] adassanaṁ ito maraṇadukkhato pi dukkhataraṁ bhavissatîti.

So evaṁ vippalapanto yeva maritvā niraye nibbatti, na naṁ issariyaluddho[24] purohito parittānaṁ kātuṁ sakkhi, na[25] attano issariyaṁ laddho[26], tasmiṁ matamatte yeva balakāyo bhijjitvā palāyi.

Satthā imaṁ desanaṁ[27] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā corarājā[28] Bodhirājakumāro ahosi, Piṅgiyo[29] Devadatto, disāpāmokkho ācariyo[30] aham evā" 'ti. Dhonasākhajātakaṁ[31].

---

[1] Bid idaṁ taṁ. [2] Bid omit tassa. [3] Bi porāṇācari, Bd poracariyo. [4] Bid taṁ pacchā. [5] Bid tap-. [6] Cks yo-, Bid venasākho. [7] Bi -sārānulitte. [8] Bid lohitacandanasārānulitte. [9] Bid omit te. [10] Ck sattā- corr. to satthā-, Bi saṭhā-, Bd yathā-. [11] Cks yam. [12] Bid parassa. [13] Bid akkhīni up-. [14] Bd so. [15] Bd va, Bi omits ca. [16] Bid -gattā. [17] Cks add va. [18] Cks tam. [19] Bid ito. [20] Ck ujuṁ. [21] Bid -lu-. [22] Cks akkhīni, Bi akkhinnaṁ, Bd akkhīnaṁ. [23] Bid tamevatassā. [24] Cks -luddo, Bi -yaṁpaluddho, Bd -yapaluddo. [25] Bid add taṁ. [26] Cks issarimado, Bi omits laddho. [27] Bid dhammade-. [28] Bid bārāṇasīrājā. [29] Bid piṅgalo. [30] Bid add pana. [31] Bi venasārajā-, Bd venasājā-, both add tatiyaṁ.

4. Uragajātaka.

Urago va tacaṁ jiṇṇaṁ ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto mataputtakakuṭumbikaṁ[1] ārabbha kathesi. Vatthuṁ[2] Matabhariyamatapitikavatthusadisam eva. Idhâpi Satthā tath' eva tassa nivesanaṁ gantvā taṁ āgantvā vanditvā nisinnaṁ „kiṁ[3] āvuso socasîti“ pucchitvā „āma bhante puttassa[4] matakālato paṭṭhāya socāmîti“ vutte „āvuso bhijjanadhammaṁ[5] nāma bhijjati, nassanadhammaṁ[5] nassati, tañ ca kho[6] na ekass' eva[7] nâpi ekasmiṁ yeva[8] gāme[9], aparimāṇesu pana cakkavālesu tīsu bhavesu amaraṇadhammo nāma n' atthi, tabbhāven' eva ṭhātuṁ samattho ekasaṁkhāro pi n' atthi, sabbe sattā maraṇadhammā, saṁkhārā bhijjanadhammā, porāṇakapaṇḍitâpi putte mate[10] 'nassanadhammaṁ naṭṭhan' ti na sociṁsū“ 'ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Bārāṇasiyā[11] dvāragāmake brāhmaṇakule nibbattitvā kuṭumbaṁ saṇṭhapetvā kasikammena jīvikaṁ kappesi. Tassa putto ca dhītā cā ti dve dārakā ahesuṁ. So puttassa vayappattassa samānakulato kumārikaṁ ānesi[12]. Iti te dāsiyā saddhiṁ cha janā ahesuṁ: Bodhisatto bhariyā putto dhītā suṇisā[13] dāsîti. Te samaggā sammodamānā piyasaṁvāsā ahesuṁ. Bodhisatto sesānaṁ pañcannaṁ evaṁ[14] ovādaṁ deti: „Tumhe yathāladdhaniyāmena[15] dānaṁ detha sīlaṁ rakkhatha uposathakammaṁ karotha, maraṇasatiṁ[16] bhāvetha tumhākaṁ maraṇabhāvaṁ sallakkhetha, imesaṁ hi sattānaṁ maraṇaṁ dhuvaṁ jīvitaṁ addhuvaṁ[17], sabbe saṁkhārā aniccā va[18] khayadhammino va, rattiṁ divā ca[19] appamattā hothā“ 'ti. Te „sādhū“ 'ti ovādaṁ sampaṭicchitvā appamattā maraṇasatiṁ[16] bhāventi. Ath' ekadivasaṁ Bodhisatto puttena saddhiṁ khet-

[1] Bi -puttaṁku-, Bd -puttakaṁku-. [2] Bid add pana. [3] Bd kiṁ nu kho [4] Bid add me. [5] Bd -mmo. [6] Bid add pana. [7] Bid ekasmiṁ yeva kule. [8] Bid ekasmiññeva. [9] Bid add atha kho. [10] Bid add maraṇadhammaṁ. [11] Cks -yaṁ [12] Bid āharitvā adāsi in the place of ānesi. [13] Cks Bi sunisā. [14] Ck -nnaṁ eva, Cs -nnaṁ yeva. [15] Bid -neva. [16] Bd -ṇānussatiṁ. [17] Bid adhūvaṁ. [18] Bid omit va. [19] Cs rattiṁndivā ca, Bi rattiñca jīviñca, Bd rattiñca divañca.

taṁ gantvā kasati[1]. Putto kacavaraṁ saṁkaḍḍhitvā jhāpesi. Tassâvidūre ekasmiṁ vammīke āsīviso atthi. Dhūmo tassa akkhīni pahari. So kuddho nikkhamitvā „imaṁ nissāyā" 'ti[3] catasso dāṭhâpi[4] nimujjāpento[5] taṁ ḍasi. So maritvā va[6] pati[7].. Bodhisatto maritvā va[6] patitaṁ[8] disvā goṇe ṭhapetvā āgantvā tassa matabhāvaṁ ñatvā taṁ ukkhipitvā ekasmiṁ rukkhamūle nipajjāpetvā pārupitvā[9] n' eva rodi na paridevi, „bhijjanadhammaṁ pana bhijjati[10], maraṇadhammaṁ mataṁ, sabbe saṁkhārā aniccā maraṇanipphattikā" ti aniccabhāvam eva sallakkhetvā kasi. So[11] khettasamīpena gacchantaṁ ekaṁ paṭivissakaṁ purisaṁ disvā „tāta gehaṁ gacchasîti" pucchitvā „āmā" 'ti vutte „tena hi amhākam pi gharaṁ gantvā brāhmaṇiṁ vadeyyāsi: 'ajja kira pubbe viya dvinnaṁ[12] anāharitvā ekass' evâhāraṁ[13] āneyyātha[14], pubbe pi[15] ekikā va dāsī āhāraṁ āharati, ajja pana cattāro pi janā suddhavatthanivatthā gandhapupphahatthā āgaccheyyāthā" 'ti. So „sādhū" 'ti gantvā brāhmaṇiyā tath' eva kathesi. „Kena[16] tāta idaṁ[17] sāsanaṁ dinnan" ti. „Brāhmaṇena ayye" 'ti. Sā „putto me mato" ti aññāsi. Kampanamattam pi 'ssā nâhosi[18]. Evaṁ subhāvitacittā suddhavatthanivatthā pana[19] gandhapuppha-hatthā[20] āhāraṁ gāhāpetvā[21] sesehi saddhiṁ khettaṁ agamāsi. Ekassa pi[22] roditaṁ vā paridevitaṁ vā nâhosi. Bodhisatto puttassa nipannacchāyāyam eva nisīditvā[23] bhuñji. Bhuttāvasāne sabbe pi dārūni[24] uddharitvā taṁ citakaṁ āropetvā gandhapupphehi pūjetvā jhāpesuṁ. Kassaci ekabindum pi assuṁ nâhosi. Sabbe bhāvitamaraṇasatino[25]. Tesaṁ sīlatejena Sakkassâsanaṁ[26] uṇhākāraṁ dassesi. So „ko nu kho maṁ

[1] Bid kassati. [2] Bid -ti. [3] Bi nissāya mayhaṁ bhayan ti. [4] Bid omit pi. [5] Bid nimuñcitvā. [6] Bid parivattitvā and omit va. [7] Bid patito. [8] Bid taṁ patitaṁ. [9] Bd pārumpetvā. [10] Bid bhinnaṁ. [11] Ck ko. [12] Bid add bhattaṁ. [13] Bid ekasseva āh-. [14] Bi hareyyātha, Bd hā-. [15] Bid va. [16] Bid add te. [17] Bid imaṁ. [18] Bid nāhoti. [19] Bid omit pana. [20] Bid add dāsī pana. [21] Bi āhārāpetvā, Bd āharitvā. [22] Bd etassāpi. [23] Bid add bhattaṁ. [24] Cks Bi dāruṇi, Bd dāruni. [25] Bid subhā-. [26] Bid sakkassa ās-.

ṭhānā cāvetukāmo“ ti upadhārento tesaṁ guṇatejena uṇhabhāvaṁ[1] ñatvā pasannamānaso hutvā „mayā etesaṁ santikaṁ gantvā sīhanādaṁ nadāpetvā sīhanādapariyosāne etesaṁ nivesanaṁ[2] sattaratanapuṇṇaṁ[3] katvā āgantuṁ vaṭṭatîti“ vegena tattha gantvā āḷāhanapasse ṭhito[4] „kiṁ karothā“ 'ti āha. „Ekaṁ manussaṁ jhāpema sāmîti[5]“. „Na tumhe manussaṁ jhāpessatha, ekaṁ pana migaṁ māretvā[6] pacatha, maññe“ 'ti. „N' atth' etaṁ sāmi, manussam eva jhāpemā“ 'ti. „Tena hi verimanusso vo bhavissatîti“. Atha naṁ Bodhisatto „orasaputto no sāmi, na veriko“ ti āha. „Tena hi vo appiyaputto bhavissatîti“. „Atipiyaputto sāmîti“. „Atha kasmā na rodasîti“. So arodanakāraṇaṁ kathento paṭhamaṁ gātham āha:

1. Urago va tacam jiṇṇaṁ (Dhp. p. 360; Thiessen, Kisāg. p. 41.)
hitvā gacchati san tanuṁ
evaṁ sarīre nibbhoge
pete kālakate sati 19.

2. Ḍayhamāno na jānāti
ñātīnaṁ paridevitaṁ,
tasmā etaṁ na socāmi,
gato so tassa yā gatîti. 20.

Tattha san tanun ti attano sarīraṁ, nibbhoge ti jīvitindriyaabhāvena[7] bhogarahite, pete ti paralokaṁ paṭigate[8], kālakate ti katakāle mate ti attho. Idaṁ vuttaṁ hoti: sāmi mama putto yathā nāma urago jiṇṇatacaṁ nivattitvā[9] anolokento[10] anapekho[11] chaḍḍetvā[12] gaccheyya evaṁ attano sarīraṁ chaḍḍetvā[12] gacchati, tassa jīvitindriyarahite sarīre evaṁ nibbhoge tasmiñ ca me putte pete[13] puna paṭigate[8] maraṇakālaṁ katvā ṭhite[14] sati ko rodanena[15] vā paridevitena[16] vā attho, ayaṁ hi[17] yath' esa[18] sūlehi vijjhitvā ḍayhamāno sukhadukkhaṁ[19] na jānāti evaṁ ñātīnaṁ paridevitaṁ pi na jānāti, tena kāraṇenâhaṁ etaṁ na socāmi, yā tassa attagati[20] taṁ so gato[21] ti.

[1] Ck uṇhā-, Cs uṇhā- corr. to uṇha-, Bid uṇhākāraṁ. [2] Bid -ne. [3] Bid -naparipuṇṇaṁ. [4] Bid add tāta. [5] Bid -mā ti, omitting sāmī. [6] Bd adds jhāpetha. [7] Bid -yassa abhā-. [8] Bid pati-. [9] Bid chaṭṭetvā. [10] Bid -ketvā. [11] Bid -pekkho. [12] Cks chaḍḍhe-, Bid chaṭṭe-. [13] Bid mate. [14] Bid gate. [15] Bid kāruññena. [16] Bid paridevena. [17] Bid ayañhi. [18] Bid yathā. [19] Bid sukhaṁdukkhaṁ. [20] Bi attanā gati, Bd attano gati. [21] Bd taṁ gati so gato, Bi tam socāmi yā tassa attanā gati taṁ so gato.

Sakko Bodhisattassa vacanaṁ sutvā brāhmaṇiṁ pucchi: „amma tuyhaṁ[1] so kiṁ hotîti“. „Dasamāse kucchinā pariharitvā thaññaṁ pāyetvā hatthapāde saṇṭhapetvā vaḍḍhitaputto[2] me sāmîti“. „Amma pitā tāva[3] purisabhāvena mā[4] rodatu, mātuhadayaṁ nāma[5] mudukaṁ hoti, tvaṁ kasmā na rodasîti“. Sā arodanakāraṇaṁ kathentī[6]

3. Anavhāto tato āgā[7],
ananuññāto ito gato,
yathâgato tathā gato,
tattha kā paridevanā. 21.

4. Ḍayhamāno na jānāti
ñātīnaṁ paridevitaṁ,
tasmā etaṁ na socāmi,
gato so tassa yā gatîti 22.

gāthadvayaṁ āha.

Tattha anavhāto ti ayaṁ tāva mayā paralokato anāhuto[8] ayācito, āgā ti[9] amhākaṁ gehaṁ āgato, ito ti ito manussalokato gacchanto pi mayā ananuññāto[10] gato[11], yathāgato ti āgacchanto yathā attano[12] ruciyā āgato gacchanto pi tath' eva gato, tatthā 'ti tasmiṁ tassa ito gamane kā paridevanā, ḍayhamāno ti gāthā vuttanayen' eva[13] veditabbā.

Sakko brāhmaṇiyā kathaṁ sutvā[14] bhaginiṁ pucchi: „amma tuyh' eso[15] kiṁ hotîti“. „Bhātā me sāmîti“. „Amma bhaginiyo nāma bhātusu[16] sasnehā[17] honti, tvaṁ kasmā na rodasîti“. Sâpi[18] arodanakāraṇaṁ kathentī[19]

5. Sace rode kisī[20] assaṁ,
tassā[21] me kiṁ phalaṁ siyā,
ñātimittāsuhajjānaṁ[22]
bhiyyo no[23] aratī siyā. 23.

---

[1] C^k tumhe, C^s tumhe corr. to tuyhaṁ. [2] C^k vaddhi-. [3] C^k tava, C^s tañca, B^i va. [4] C^{ks} na. [5] B^{id} pana. [6] all four MSS. -ti. [7] B^{id} agā. [8] B^i avhāto, B^d anavhāto. [9] C^{ks} āga, omitting ti, B^{id} agā ti. [10] B^{id} add va. [11] B^{id} āgato. [12] B^{id} add va. [13] B^{id} -yena, omitting eva. [14] B^{id} add tassa. [15] B^{id} tuyhaṁ so kiṁ. [16] C^k bhātīsu, C^s -tisu. [17] B^{id} sineho. [18] B^d sāpissa. [19] B^{id} -ti. [20] B^{id} kissā. [21] B^{id} tassa. [22] C^k -mitta-, C^s -mittaṁ corr. to -mitta-. [23] C^{ks} me.

6. Ḍayhamāno na jānāti
ñātīnaṁ paridevitaṁ,
tasmā etaṁ na socāmi,
gato so tassa yā gatîti 24.

gāthadvayam āha.

Tattha sace ti yadi ahaṁ bhātari mate rodeyyaṁ kisasarīrā assaṁ, bhātu pana me tappaccayā vaḍḍhi[1] nāma n' atthîti tassa dasseti, tassā me ti tassā mayhaṁ rodantiyā kiṁ phalaṁ ko ānisaṁso bhaveyya[2], avaḍḍhi[3] pana paññāyatîti dīpeti, ñātimittāsuhajjānan[4] ti ñātimittasuhajjānaṁ[5], ayam eva vā pāṭho, bhiyyo no ti ye amhākaṁ ñātimittā ca suhadayā ca tesaṁ adhikatarā arati siyā.

Sakko bhaginiyā kathaṁ sutvā tassa bhariyaṁ pucchi: „amma tuyh' eso[6] kiṁ hotîti". „Pati me sāmîti". „Itthiyo nāma patimhi mate vidhavā honti anāthā, tvaṁ kasmā na rodasîti". Sâpi 'ssa arodanakāraṇaṁ kathentī:

7. Yathâpi dārako candaṁ
gacchantam anurodati
evaṁsampadam ev' etaṁ
yo petam anusocati. 25.

8. Ḍayhamāno na jānāti
ñātīnaṁ paridevitaṁ,
tasmā etaṁ na socāmi,
gato so tassa yā gatîti 26.

dve gāthā[7] āha.

Tass' attho: yathā nāma yuttāyuttaṁ labbhanīyālabbhanīyaṁ[8] ajānanto bāladārako mātu ucchaṅge nipanno puṇṇamāsiyaṁ puṇṇacandaṁ ākāse[9] gacchantaṁ disvā amma candaṁ me dehi candaṁ me dehîti punappuna rodati evaṁsampadam ev' etan ti evaṁnipphattikam[10] eva evaṁ tassa ruṇṇaṁ[11] hoti yo petaṁ kālakataṁ anusocati ito pi ca niratthakataraṁ, kiṁkāraṇā: so hi vijjamānaṁ candaṁ anurodati, mayhaṁ pana pati mato, etarahi avijjamāno[12] sūlehi vijjhitvā ḍayhamāno pi na kiñci jānātîti.

---

[1] B^id vuḍhi. [2] B^id add mayhaṁ. [3] B^i avuddhi, B^d avuḍhi. [4] C^ks -mitta-. [5] B^d -mittāsuyadānaṁ. [6] B^id tuyhaṁ. [7] B^id gāthādvayam. [8] C^k B^i -ni-niyaṁ. [9] B^id -sena. [10] B^i nipattitam, B^d nippattitam. [11] B^d ruṇṇaṁ. [12] C^ks vijj-.

Sakko bhariyāya kathaṁ[1] sutvā dāsiṁ pucchi: „amma tuyh' eso[2] kiṁ hotîti". „Ayyo me sāmiti". „Nūna[3] tvaṁ iminā pīletvā[4] bādhetvā[5] paributtā bhavissasi[6], tasmā 'sumato ayan[7]' ti na rodasîti". „Sāmi mā evaṁ avaca, na ca etaṁ[8] etassa anucchavikaṁ, khantimettānuddayasampanno me ayyaputto ure saṁvaḍḍhitaputto viya ahosîti". „Atha kasmā na rodasîti". Sâpi 'ssa arodanakāraṇaṁ kathentī:

9. Yathâpi [brahme[9]] udakakumbho[10]
bhinno appaṭisandhiyo
evaṁsampadam ev' etaṁ
yo petam anusocati. 27.

10. Ḍayhamāno na jānāti
ñātīnaṁ paridevitaṁ,
tasmā etaṁ na socāmi,
gato so tassa yā gatîti 28.

gāthadvayam āha.

Tass' attho: yathā nāma udakakumbho[10] ukkhippamāno[11] patitvā yathābhinno[12] puna tāni kapālāni paṭipāṭiyā ṭhapetvā saṁvidahitvā[13] paṭipākatiko[14] kātuṁ na sakkā[15] yo petaṁ anusocati tassâpi[16] etaṁ anusocanaṁ evaṁnipphattikaṁ[17] eva hoti matassa[18] jīvāpetuṁ asakkuneyyato, iddhimato[19] vā iddhānubhāvena bhinnaṁ kumbhaṁ sandahitvā[13] udakassa pūretaṁ sakkā bhaveyya, kālakato pana iddhibalena[20] pi na sakkā paṭipākatiko[21] kātun ti, itarā gāthā vuttā yeva.

Sakko sabbesaṁ dhammakathaṁ sutvā pasīditvā „tumhehi appamattehi[22] maraṇasati bhāvitā[23], mā[24] tumhe ito paṭṭhāya sahatthena kammaṁ[25] karittha[26], ahaṁ[27] Sakko devarājā, ahaṁ vo gehe sattaratanāni aparimāṇāni karissami, tumhe dānaṁ

[1] Bid vacanaṁ. [2] Bid tuyhaṁ so. [3] Bid nanu. [4] Bid piḷitvā [5] Bid pothetvā. [6] Ck -ti corr. to -si, Cs Bid -ti. [7] Bid sumuttā ahan. [8] Bid omit ca etaṁ. [9] Bid omit brahme. [10] Cks udakum-. [11] Bid ukkhipiyamāno. [12] Bid sattadhā bhi-. [13] Bid saṇṭhahitvā. [14] Ck -ke, Cs -ko corr. to -ke, Bi paṭipātika, Bd patipakatikaṁ. [15] Bid sakkoti. [16] Bid tathâpi. [17] Bid nippatikaṁ, omitting evaṁ. [18] Bid add puna. [19] Bid -manto. [20] Bid -nā. [21] Ck -ko? Cs -ke, Bd patipākatikaṁ. [22] Bi tumhe appamatte, Bd tumhe appamattā. [23] Bid -bhāvetha. [24] Bid omit mā. [25] Bid add mā. [26] Bid -tthā ti. [27] Bid omit ahaṁ.

detha sīlaṁ rakkhatha uposathaṁ upavasatha[1], appamattā hothā" ti tesaṁ ovādaṁ datvā gehaṁ aparimitaṁdhanaṁ[2] katvā pakkāmi.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne kuṭumbiko sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā dāsī Khujjuttarā ahosi, dhītā Uppalavaṇṇā, putto Rahulo, mātā Khemā, brāhmaṇo pana aham evā" 'ti. Uragajātakaṁ.

5. Ghatajātaka.

Aññe socanti rodantîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Kosalaraañño[3] amaccaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā kathitasadisam eva. Idha pana rājā attano upakārakassa amaccassa mahantaṁ yasaṁ datvā paribhedakānaṁ kathaṁ gahetvā taṁ[4] bandhitvā[5] bandhanāgāre kāresi[6]. So tattha nisinno va sotāpattimaggaṁ nibbattesi. Rājā tassa guṇaṁ sallakkhetvā mocāpesi. So gandhamālaṁ ādāya Satthu santikaṁ gantvā vanditvā nisīdi. Atha naṁ Satthā „anattho kira te uppanno" ti pucchitvā „āma bhante[7], anatthena pana me attho āgato, sotāpattimaggo nibbattito" ti vutte „na kho upāsaka tvaṁ ñeva anatthena atthaṁ āhari, porāṇakapaṇḍitâpi pana āhariṁsū" ti vatvā tena yācito atītaṁ ahari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, Ghatakumāro[8] ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. So aparena samayena Takkasilāyaṁ[9] uggahitasippo dhammena rajjaṁ kāresi. Tass' antepure[10] eko amacco dubbhi. Taṁ so paccakkhato ñatvā raṭṭhā pabbājesi. Tadā Sāvatthiyaṁ Vaṁkarājā[11] nāma rajjaṁ kāresi. So tassa santikaṁ gantvā upaṭṭhahitvā heṭṭhāvuttanayen' eva attano vacanaṁ gaṇhāpetvā[12] Bārāṇasirajjaṁ gaṇhāpesi. So[13] rajjaṁ gahetvā Bodhisattaṁ saṁkhalikāhi bandhāpetvā bandhanāgāraṁ pavesesi. Bodhisatto jhānaṁ[14] nib-

---

[1] B^id uposathakammaṁ karotha. [2] so all four MSS. [3] B^id add ekaṁ. [4] C^k omits taṁ. [5] B^id taṁ bandhāpetvā. [6] B^id pavesesi. [7] B^id add ti. [8] B^id Ghaṭa-. [9] C^k -ya. [10] B^id tassa an-. [11] B^id dhañka-. [12] B^id gāhā-. [13] B^id add pi. [14] C^k ñānaṁ.

battetvā ākāse pallaṁkena nisīdi. Vaṁkassa[1] sarīre dāho[2] uṭṭhahi. So gantvā Bodhisattassa suvaṇṇādāsaphullapadumasassirīkaṁ[3] mukhaṁ disvā Bodhisattaṁ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Aññe socanti rodanti, añño assumukho jano,
pasannamukhavaṇṇo si, kasmā Ghaṭa[4] na socasîti. 29.

Tattha aññe ti taṁ ṭhapetvā sesamanussā.

Ath' assa Bodhisatto asocanakāraṇaṁ kathento sesagāthā[5] abhāsi:

2. Nâbbhatītaharo[6] soko nânāgatasukhāvaho[7],
tasmā Vaṁka[8] na socāmi, n' atthi soke dutiyyatā[9]. 30.
3. Socaṁ paṇḍukisīhoti[10], bhattañ c' assa na ruccati,
amittā sumanā honti sallaviddhassa ruppato. 31.
4. Gāme vā yadi vâraññe ninne vā yadi vā thale (Dhp. v. 98, 121.)
na man taṁ āgamissati[11], evaṁ diṭṭhapado ahaṁ. 32.
5. Yass' attā[12] nâlam eko sabbakāmarasāharo
sabbâpi paṭhavī[13] tassa na sukhaṁ āvahissatîti[14]. 33.

Tattha nābbhatītaharo[15] ti na abbhatītāhāro[16] ayam eva vā pāṭho, soko nāma abbhatītaṁ atikkantaṁ niruddhaṁ atthaṁ[17] puna nâharati, dutiyyatā[18] ti sāhāyatā[19], atītāharaṇena vā anāgatavahanena[20] vā soko nāma kassaci sahāyo[21] na hoti, tenâpi kāraṇenâhaṁ na socāmîti vadati, socan ti socanto, sallaviddhassa ruppato[22] ti sokasallena viddhassa ten' eva ghaṭiyamānassa[23], diṭṭhā vata no paccatthikassa[24] piṭṭhîti[25] amittā sumanā hontîti attho, na man taṁ āgamissatîti samma Vaṁkarāja[26] etesu gāmādisu yattha katthaci ṭhitaṁ sattaṁ[27] paṇḍukisabhāvādikaṁ sokamūlakaṁ vyasanaṁ[28] taṁ[29] na āgamissati, evaṁ diṭṭhapado ti yathā taṁ vyasanaṁ[28] nâgacchati[30] evaṁ mayā jhānapadaṁ diṭṭhaṁ[31], aṭṭhalokadhamman[32] ti pi

---

[1] B^{id} dhañkarājassa. [2] B^{id} ḍā-. [3] B^{i} suvaṇṇādāsaṁpumappapadumasassarikaṁ, B^{d} suvaṇṇadāmaphullapadummasassirikaṁ. [4] B^{id} ghaṭa. [5] B^{id} catasso. [6] B^{i} nappatitahara, B^{d} nabbhatitaharo. [7] B^{id} -te-. [8] B^{id} dhaka. [9] B^{i} -yatakā, B^{d} -tiyikā. [10] C^{s} -kīsī-, B^{id} -kisso-. [11] C^{ks} -ssanti. [12] B^{i} yasattā, B^{d} yassatthā. [13] B^{id} patha-. [14] B^{id} av-. [15] B^{id} nabbhatita-. [16] B^{i} nibbātitāhā, B^{d} nibbhātitāhāro. [17] B^{i} attagati, B^{d} athaṅgataṁ. [18] B^{id} -tiyakā. [19] B^{id} sahāyakā. [20] B^{id} -tāharaṇena, C^{k} omits anāgata- vā. [21] C^{k} sabā, C^{s} sahā corr. to sahāyo. [22] B^{id} rūpato. [23] B^{id} saṁgha-. [24] B^{i} miccāmittassa. [25] C^{ks} diṭṭhīti, B^{i} paṭhiti, B^{d} piṭhiti. [26] B^{i} dhaṅga-, B^{d} dhañka-. [27] B^{id} mama. [28] B^{id} bya-. [29] B^{id} omit taṁ. [30] B^{id} nāgacchissati. [31] B^{id} add taṁ. [32] B^{id} -dhammapadan.

vadanti yeva, pāḷiyaṁ pana na man taṁ nâgamissatîti likhitaṁ taṁ aṭṭhakathāya[1] n' atthi, pariyosānagāthāya icchitapatthitaṭṭhena[2] sātasukhasaṁkhātaṁ[3] sabbaṁ kāmarasaṁ āharatîti sabbakāmarasāhāro, idaṁ vuttaṁ hoti: yassa rañño pahāya[4] aññasahāye[5] attā va eko sabbakāmarasāvaho[6] nâlaṁ sabbaṁ[7] jhānasukhasaṁkhātaṁ kāmarasaṁ āharituṁ asamattho[8] tassa rañño sabbâpi paṭhavi[9] na sukhaṁ āvahissati[10], kāmāturassa hi sukhaṁ nāma n' atthi, kilesadarathārahitaṁ[11] pana[12] jhānasukhaṁ āharituṁ yass' attā[13] samattho so rājā sukhito ti[14], yo pan' etāya[15] gāthāya[16] yassatthā nālam eko ti[17] pāṭho tass' attho na dissati.

Iti Vaṁko[18] imā catasso gāthā sutvā Bodhisattaṁ khamāpetvā rajjaṁ paṭicchāpetvā[19] pakkāmi. Mahāsatto[20] pi rajjaṁ amaccānaṁ[21] niyyādetvā Himavantapadesaṁ gantvā[22] pabbajitvā aparihīnajjhāno Brahmaloka-parāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[23] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Vaṁkarājā[24] Anando ahosi, Ghatarājā[25] aham evā" 'ti. Ghatajātakaṁ[26].

6. Kāraṇḍiyajātaka.

Eko araññe ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto dhammasenāpatiṁ ārabbha kathesi. Thero kira āgacchantānaṁ dussīlānaṁ migaluddakamacchabandhādīnaṁ diṭṭhadiṭṭhānaṁ[27] ñeva „sīlaṁ gaṇhathā" 'ti sīlaṁ deti[28]. Te therassa[29] garubhāvena[30] tassa kathaṁ bhindituṁ asakkontā[31] sīlaṁ gaṇhanti gahetvā[32] pana na rakkhanti attano[33] kammam eva karonti. Thero saddhivihārike āmantetvā „āvuso ime manussā mama santike sīlaṁ gaṇhiṁsu[34] na pana[35] rak-

[1] Bid -yaṁ. [2] Ck -pattita-, Cs -pacchita- corr. to -patthita-, Bid -paṭhitathena. [3] Ck -ta, Cs -taṁ corr. to -ta. [4] Bid sahāyā. [5] Cs aññosabhāye corr. to aññe-, Bid sabbe sahāye. [6] Cks -rasovaho, Bid -rasāhāre. [7] Bid sabba. [8] Bid samattho. [9] Bid paṭhavī. [10] Bid -tīti. [11] Bid omit -daratha-, Bd yo kilesa-. [12] Bid paṭhama. [13] Ck yassatthā, Cs yassatthā corr. to yassattā, Bid omits ya- [14] Bi sukhihāti, Bd sukhihoti. [15] Cks so-, Bid so pana tāya. [16] Bi gāthā ayaṁ attho, Bd gāthāya attho. [17] Bid add pi. [18] Bid dhaṅko. [19] Bi -āṭetvā, Bd -ādetvā. [20] Bid bodhisatto [21] Bid amaccānaṁ rajjaṁ. [22] Bid add isi pabbajjaṁ. [23] Bid dhammade-. [24] Bid dhaṅko rājā. [25] Bid ghaṭa-, and add pana. [26] Bid ghaṭa-, and add pañcamaṁ. [27] Bid diṭhadiṭhaṭhānaṁ. [28] Bid omit silaṁ deti. [29] Cks there, and omit te. [30] Bid gu- [31] Bid -to. [32] Bid add ca. [33] Bid repeat attano. [34] Bi adds gaṇhitvā, Bd gaṇhitvā ca. [35] Bid pana na.

khantîti“ āha. „Bhante tumhe etesaṁ aruciyā sīlaṁ detha, ete tumhākaṁ kathaṁ bhindituṁ asakkontā gaṇhanti, tumhe ito paṭṭhāya evarūpānaṁ sīlaṁ mā datitthā[1]“ 'ti. Thero anattamano ahosi. Taṁ pavattiṁ sutvā dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Sāriputtatthero kira diṭṭhadiṭṭhānaṁ yeva[2] sīlaṁ detîti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa diṭhadiṭṭhānaṁ[3] ayācantānam eva sīlaṁ detîti“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā[4] vayappatto, so Takkasilāya[5] disāpāmokkhassâcariyassa[6] jeṭṭhantevāsiko ahosi. Tadā so ācariyo diṭṭhadiṭṭhānaṁ[7] kevaṭṭādīnaṁ ayācantānaṁ yeva[8] „sīlaṁ gaṇhatha[9], sīlaṁ gaṇhathā“ 'ti sīlaṁ deti, gahetvâpi na rakkhanti. Ācariyo tam atthaṁ antevāsikānaṁ ārocesi. Antevāsikā „bhante tumhe etesaṁ aruciyā[10] detha, tasmā bhindanti, ito dāni paṭṭhāya yācantānaṁ ñeva dadeyyātha mā ayācantānan[11]“ ti. So vippaṭisārī ahosi, evaṁ sante pi diṭṭhadiṭṭhānaṁ[12] sīlaṁ deti yeva. Ath' ekadivasaṁ ekasmā gāmā manussā āgantvā brāhmaṇavācanakatthāya[13] ācariyaṁ nimantayiṁsu. So Kāraṇḍiyaṁ[14] māṇavaṁ pakkositvā[15] „tāta, ahaṁ na gacchāmi, tvaṁ ime pañcasate māṇave gahetvā tattha gantvā vācanakāni[16] paṭicchitvā[17] amhākaṁ dinnakoṭṭhāsaṁ āharā“ 'ti pesesi. So gantvā paṭinivattanto[18] antarāmagge ekaṁ kandaraṁ[19] disvā cintesi: „amhākaṁ ācariyo diṭṭhadiṭṭhānaṁ[20] ayācito va[21] sīlaṁ deti, ito dāni paṭṭhāya yathā yācantānaṁ ñeva deti tathā naṁ karissāmîti“ so tesu māṇa-

---

[1] Bid adatthā. [2] Bi diṭhaṭhānaññeva, Bd diṭhadiṭhānaṁ ayācantānaññeva. [3] Bi diṭhaṭhānaṁ. [4] Bid add nāmena koraṇḍiyo nāma so. [5] Bid -lāyaṁ. [6] Bid -ssa āca-. [7] Bid diṭhadiṭhaṭhānaṁ. [8] Ck āy-, Cs āy- corr. to ay-, Bid ayācantānaññeva. [9] Bid omit s. g. [10] Bid add sīlaṁ. [11] Ck āy-, Cs āy- corr. to ay-. [12] Bi diṭhaṭhānaṁ. [13] Bd -canatthāya. [14] Cs ya-, Bid koraṇḍiya-. [15] Bid -sāpetvā. [16] Bid -nisaṁsaṁ. [17] Bd sampa-. [18] Bi patinivattento, Bd paṭinivattento. [19] Ck kandharasaṁ, Cs kandarā corr. to -raṁ, Bi kandara. [20] Bi diṭhadiṭhaṭhānaṁ. [21] Ck āy-, Cs āycorr. to ay-, Bid ayācantānaññeva.

vesu[1] sukhanisinnesu[2] uṭṭhāya mahantaṁ silaṁ[3] ukkhipitvā kandarāya[4] khipi puna pi puna pi[5] khipi yeva. Atha naṁ te māṇavā uṭṭhāya „ācariya kiṁ karosîti“ āhaṁsu. So na kiñci kathesi. Te vegena gantvā ācariyassârocesuṁ[6]. Ācariyo āgantvā tena saddhiṁ sallapanto[7] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Eko arañũe girikandarāya[4]
paggayha paggayha silaṁ[8] pavecchasi
punappunaṁ santaramānarūpo,
Kāraṇḍiya[9] ko nu tava idh' attho ti. 34.

Tattha ko nu tava idhatto ti ko nu tava idha kandarāya[10] silākhipanena[11] attho.

So tassa vacanaṁ sutvā ācariyaṁ bodhetukāmo[12] dutiyaṁ gātham āha:

2. Ahaṁ h' imaṁ sāgarasevitantaṁ[13]
samaṁ karissāmi yathâpi pāṇiṁ
vikiriya sānūni ca pabbatāni ca,
tasmā silaṁ[8] dariyā[14] pakkhipāmîti[15]. 35.

Tattha ahaṁ himan ti ahaṁ hi imaṁ mahāpaṭhaviṁ, sāgarasevitantan[16] ti sāgarehi sevitaṁ caturantaṁ. yathāpi pāṇin ti hatthatalam viya samaṁ karissāmi, vikiriyā ti vikiritvā, sānūni ca pabbatāni cā 'ti paṁsupabbate ca silāpabbate ca[17].

Taṁ sutvā brāhmaṇo tatiyaṁ gātham aha:

3. Na imaṁ[18] mahiṁ[19] arahati[20] pāṇikappaṁ[21]
samaṁ manusso karaṇāya-m-eko[22],
maññām': imañ ñeva dariṁ[23] jigiṁsaṁ[24]
Kārandiya[25] hāhasi[26] jīvalokan ti. 36.

---

[1] C^{ks} -ve. [2] C^{s} sukhaṁ-. [3] C^{k} sī-, C^{s} sī- corr. to si-, B^{id} se- [4] B^{id} -yaṁ. [5] B^{d} punapunaṁ. [6] B^{id} -yassa āro-. [7] B^{id} -pento. [8] B^{id} se-. [9] B^{id} ko-. [10] B^{i} -yaṁ. [11] B^{id} selā-. [12] B^{id} pabo-. [13] C^{ks} -nantaṁ, B^{i} -tanti. [14] B^{id} kandarāyaṁ. [15] B^{id} khi-. [16] C^{ks} sāgarehi sevitaṁtan. [17] B^{id} cā ti attho. [18] C^{s} ima corr. to imaṁ, B^{id} yimaṁ. [19] C^{s} mhi, B^{i} mahi. [20] B^{id} āharati. [21] B^{id} -kammaṁ. [22] B^{d} karu-. [23] C^{s} darim, B^{id} dari. [24] B^{i} jigissaṁ, B^{d} jigisam, C^{s} jigiṁsā corr. to jihiṁsaṁ. [25] C^{k} hāgasī, B^{id} hāyasi.

Tattha karaṇāyameko[1] ti kāraṇāya[2] eko, eko kātuṁ na sakkotîti dīpeti, maññāmimaññeva dariṁ[3] jigiṁsan[4] ti ahaṁ maññāmi tiṭṭhatu paṭhavī imaṁ ñeva[5] ekaṁ dariṁ[6] jigiṁsaṁ[7] pūraṇatthāya vāyamanto silaṁ[8] pariyesanto upāyaṁ vicinanto va tvaṁ imaṁ jīvalokaṁ hāhasi[9] jahissasi, marissasîti attho.

Taṁ sutvā māṇavo catutthaṁ gātham āha:

4. Sace ayam[10] bhūtadharaṁ[11] na sattho[12]
samaṁ manusso karaṇāya-m-eko[13]
evam eva[14] tvaṁ[15] brahme ime manusse
nānādiṭṭhike nânāyissasi te[16] ti. 37.

Tass' attho: sace ayaṁ[17] eko manusso imaṁ bhūtadharaṁ mahāpaṭhaviṁ samaṁ kātuṁ na sattho[18] na samattho evam eva tvaṁ ime dussīle manusse nānādiṭṭhike nânayissasi ne[19] evaṁ[20] sīlaṁ gaṇhatha[21] sīlaṁ gaṇhathā 'ti vadanto attano vasaṁ[22] na ānayissasi, paṇḍitapuriso yeva hi pāṇātipātaṁ akusalo[23] ti gaṇhati[24], saṁsāramocakādayo pan' ettha kusalasaññino ne taṁ[25] kathaṁ ānayissasi, tasmā diṭṭhadiṭṭhānaṁ[26] sīlaṁ adatvā yācantānaṁ ñeva dehîti.

Taṁ sutvā ācariyo yuttaṁ vadati. Kāraṇḍiko[27] idāni „na evaṁ[28] karissāmîti" attano viruddhabhāvaṁ ñatvā pañcamaṁ gātham āha:

5. Saṁkhittarūpena bhavaṁ mam' atthaṁ
akkhāsi Kāraṇḍiya[29] evam etaṁ:
yathā na sakkā paṭhavī samâyaṁ
kātuṁ manussena tathā manussā ti. 38.

Tattha samāyan ti samā[30] ayaṁ.

Evaṁ ācariyo māṇavassa thutiṁ akāsi. So pi naṁ bodhetvā[31] gharaṁ nesi.

---

[1] B^i kā-, B^d karu-, C^s kāra- corr. to ka-. [2] B^i ka-, B^d karu-. [3] B^i darī-, B^d dari. [4] B^i jīvisan, B^d jigisan. [5] B^{id} maññeva. [6] C^{ks} erukan, B^{id} ekaṁ dari. [7] C^s jīgiṁsaṁ, B^i gīsaṁ, B^d jigisaṁ, C^s jigiṁsaṁ corr. to jigiṁsanti ahaṁ santi ahaṁ maññāmi titthātu paṭhāvi imaṁ ñeva erukandariṁ jigiṁsaṁ. [8] C^{ks} sīlaṁ, B^{id} sīlāni. [9] B^{id} hāyasi. [10] B^{id} ahaṁ. [11] C^{ks} -rā. [12] B^i sakkā, B^d sakko. [13] B^{id} kā-. [14] C^{ks} e. [15] B^i taṁvaṁ, B^d tuvaṁ. [16] C^k -yassasite, B^{id} -yissase. [17] B^i ahaṁ. [18] B^d sakko, B^i omits na sattho. [19] B^i -yissasite, B^d -yissasīti. [20] B^{id} etaṁ. [21] C^{ks} gaṇha. [22] B^{id} vase. [23] B^{id} -lan. [24] C^{ks} -hanti, B^i -hāti. [25] B^{id} te tvaṁ. [26] B^i diṭhadiṭhaṭhānaṁ. [27] B^i koraṇḍiya, B^d koraṇḍiyako. [28] B^{id} evarūpaṁ. [29] B^{id} ko-. [30] B^i samāya, B^d samā, C^{ks} samaṁ. [31] B^{id} pabodhetvā sayaṁ.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā brāhmaṇo Sāriputto ahosi, Kāraṇḍiyamāṇavo[2] pana aham evā“ 'ti. Kāraṇḍiyajātakaṁ[3].

7. Laṭukikajātaka.

Vandāmi taṁ kuñjara saṭṭhihāyanan ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane viharanto Devadattaṁ ārabbha kathesi, Ekasmiṁ hi divase[4] dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Devadatto kakkhalo pharuso sāhasiko, sattesu karuṇāmattakam[5] pi 'ssa n' atthîti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa nikkaruṇo yevā“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto hatthiyoniyaṁ nibbattitvā vayappatto pāsādiko mahākāyo asītisahassavāraṇaparivāro yūthapati hutvā Himavantapadese[6] vihāsi. Tadā ekā laṭukikā sakuṇikā hatthīnaṁ vicaraṇaṭṭhāne aṇḍāni nikkhipi. Tāni pariṇatāni[7] bhinditvā sakuṇapotakā nikkhamiṁsu. Tesu[8] avirūḷhapakkhesu uppatituṁ asakkontesu yeva Mahāsatto asītisahassavāraṇaparivuto[9] gocarāya caranto taṁ padesaṁ sampatto[10]. Taṁ disvā laṭukikā cintesi: „ayaṁ hatthirājā mama potake madditvā māressati, handa naṁ puttakānaṁ parittānatthāya dhammikaṁ rakkhaṁ yācāmîti“ sā ubho pakkhe ekato katvā tassa purato ṭhatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Vandāmi taṁ kuñjara saṭṭhihāyanaṁ[11]
āraññakaṁ[12] yūthapatiṁ[13] yasassiṁ[14],
pakkhehi taṁ pañjalikaṁ karomi:
mā me vadhī puttake dubbalāyā 'ti. 39.

[1] Bid dhammade-. [2] Bd ko-, Bi korandiyakamā-. [3] Bid ko- aṭhamaṁ. [4] Bid add bhikkhū. [5] Bid -mattam. [6] Bid -ppa-. [7] Ck Bi -na-, Cs -na corr. to -na-. [8] Cks tesaṁ. [9] Bid -vāraṇasahassa-. [10] Bid patto. [11] Cks -na. [12] Ck -ka, Cs -ññeka, Bi arañña, Bd araññakaṁ. [13] Cks -tī, Bid -ti. [14] Ck -ssī, Cs Bid -ssi.

Tattha saṭṭhihāyanan[1] ti saṭṭhivassakāle[2] hāyanabalaṁ[3], yasassin[4] ti parivārasampannaṁ[5], pakkhehi taṁ pañjalikan[6] ti ahaṁ pakkhehi tava añjalikaṁ karomîti attho.

Mahāsatto „mā cintayi laṭukike, ahan te puttake rakkhissan[7]" ti sakuṇapotakānaṁ upari gantvā[8] asītiyā hatthisahassesu gatesu[9] laṭukikaṁ āmantetvā „amhākaṁ pacchato eko ekacārikahatthi[10] āgacchati, so amhākaṁ vacanaṁ na[11] karissati[12], tasmiṁ āgate taṁ pi yācitvā[13] puttakānaṁ sotthibhāvaṁ kareyyāsîti" vatvā pakkāmi. Sâpi tassa paccuggamanaṁ katvā ubhohi pakkhehi añjaliṁ katvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Vandāmi taṁ kuñjara ekacāriṁ[14]
āraññakaṁ[15] pabbatasānugocaraṁ[16],
pakkhehi taṁ pañjalikaṁ karomi:
mā me vadhī puttake dubbalāyā 'ti. 40.

Tattha pabbatasānugocaran[17] ti ghanaselapabbatesu ca paṁsupabbatesu ca gocaraṁ gaṇhantaṁ[18].

So tassa vacanaṁ sutvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Vadhissāmi te laṭukike puttakāni,
kiṁ me tuvaṁ kāhasi dubbalâsi[19],
sataṁ[20] sahassāni[21] pi tādisīnaṁ
vāmena pādena papothayeyyan ti. 41.

Tattha vadhissāmi te ti tvaṁ kasmā mama caraṇamagge puttakāni ṭhapesi[22], yasmā ṭhapesi tasmā vadhissāmi te puttakānîti āha[23], kimme tuvaṁ kāhasîti mayhaṁ mahāthāmassa tvaṁ dubbalā kiṁ karissasi, papothayeyyan ti ahaṁ hi[24] tādisānaṁ pakkhīnaṁ[25] satasahassānam[26] satasahassam pi vāmena pādena saṁcuṇṇeyyaṁ, dakkhiṇena[27] pana kathā va n' atthîti.

---

[1] Cks -nāyā. [2] Bd -vassakekāle. [3] Cks omit balaṁ. [4] Cks Bi -ssī, Bd -ssi. [5] Cks -nna. [6] Bid -kaṁ karomi. [7] Bid -ssāmī. [8] Bid ṭhatvā. [9] Bd āgatesu. [10] Bi -carito-, Bd -cāriko-. [11] Bi omits na [12] Bid -tīti. [13] Bid -ce-. [14] Ck Bi -rī, Cs -ri. [15] Cks -ka, Bid araññakaṁ. [16] Cks -ra, Bi pappataṁ sānugocari. [17] Cks -rā. [18] Bid gocaragaṇhakaṁ, Cs gocaraṁgaṇhanakaṁ. [19] Cks kāhasibbalāsi. [20] Bid sata. [21] Bid -naṁ. [22] Cks ṭhā-. [23] Bid vadati. [24] Bid omit hi. [25] Bd laṭukikānaṁ, Bi omits pakkhīnaṁ. [26] Ck sataṁ-, Bid add pakkhīnaṁ. [27] Bid -ṇapādena.

Evañ ca pana vatvā so tassā puttake pādena saṁcuṇṇetvā muttena pavāhetvā nadanto[1] pakkāmi. Laṭukikā[2] rukkhasākhāya nisīditvā[3] „idāni tvaṁ nadanto[4] gaccha[5], katipāhen' eva me kiriyaṁ passissasi, kāyabalato ñāṇabalassa mahantatarabhāvaṁ[6] na jānāsi, bho[7] jānāpessāmi[8] tan[9]“ ti taṁ santajjayamānā[1] catutthaṁ gātham āha:

4. Na h' eva sabbattha balena kiccaṁ,
balaṁ hi bālassa vadhāya hoti,
karissāmi te nāgarājā[10] anatthaṁ
yo me vadhī[11] puttake dubbalāyā 'ti. 42.

Tattha balenā 'ti kāyabalena, anatthan ti avaḍḍhiṁ[12], yo me ti yo tvaṁ mama dubbalāya puttake vadhi ghātesîti.

Evaṁ[13] vatvā katipāhaṁ ekaṁ kākaṁ upaṭṭhahitvā tena tuṭṭhena „kin te karomîti“ vuttā[14] „sāmi aññaṁ me kātabbaṁ n' atthi etassa pana ekacārivāraṇassa tuṇḍena paharitvā tumhehi akkhīni bhinnāni paccāsiṁsāmîti“ āha. Sā tena[15] „sādhū“ 'ti sampaṭicchite[16] ekaṁ nīlamakkhikaṁ upaṭṭhahi, tāya pi „kin te karomîti“ vuttā[17] „iminā kākena[18] ekacārivāraṇassa akkhīsu bhinnesu tumhehi[19] tattha āsāṭikaṁ pātitaṁ icchāmîti[20]“ vatvā tāya pi „sādhū“ 'ti vutte ekaṁ maṇḍūkaṁ upaṭṭhahitvā tena „kiṁ karomîti“ vuttā[21] „yadā esa ekacārivāraṇo andho hutvā pānīyaṁ pariyesati tadā pabbatamatthake ṭhitā[22] saddaṁ katvā etasmiṁ pabbatamatthakaṁ[23] abhirūḷhe[24] otaritvā papāte saddaṁ kareyyātha, ettakaṁ ahaṁ tumhākaṁ santikā paccāsiṁsāmîti“ āha. So pi tassā vacanaṁ sutvā „sādhū“ 'ti sampaṭicchi. Ath' ekadivasaṁ kāko vāraṇassa

---

1 Bid add va 2 Bid -kasakuṇikā-. 3 Bid niliyitvā. 4 Cks taṁ nadanto, Bi idāni bhāvacāraṇadanto, Bd i. tāva vāraṇo nadanto. 5 Bi gacchantā, Bd gacchasi. 6 Bid mahantabhā-. 7 Bid hotu. 8 Cks ja-. 9 Bid nan. 10 Ck Bd -ja. 11 Bid vadhi. 12 Bd avuḍhiṁ, Bi omits av-. 13 Bid sā evaṁ 14 Bi vutta, Bd vutte. 15 Bi tena hi, omitting sā, Bd so tena hi. 16 Bi -cchitvā, Bd -cchitato. 17 Bd vutte. 18 Bd kāraṇena. 19 Ck -he, Cs -hesu corr. to -he. 20 Cks -mi, omitting ti. 21 iminā kākena - - - vuttā wanting in Bi. 22 Bi ti, Bd -ṭhito. 23 Bid -ke. 24 Bid abhirahe, Bd -rūhante.

dve pi akkhīni tuṇḍena bhindi makkhikā āsāṭikaṁ pātesi. So puḷavehi khajjanto[1] vedanamatto pipāsāya abhibhūto pānīyaṁ pariyesamāno vicari. Tasmiṁ kāle maṇḍūko pabbatamatthake ṭhatvā saddam akāsi. Vāraṇo „ettha pānīyaṁ bhavissatîti“ pabbataṁ abhirūhi[2]. Atha maṇḍūko otaritvā papāte ṭhatvā saddam akāsi. Vāraṇo „ettha pānīyaṁ bhavissatîti“ papātābhimukho gacchanto pavaṭṭetvā[3] pabbatapāde patitvā jīvitakkhayaṁ pāpuṇi. Laṭukikā tassa matabhavaṁ ñatvā „diṭṭhā me paccāmittassa piṭṭhîti“ haṭṭhatuṭṭhā tassa khandhe caṁkamitvā yathākammaṁ gatā.

Satthā „na bhikkhave kenaci saddhiṁ veraṁ nāma kātabbaṁ, evaṁbalasampannaṁ nāma vāraṇaṁ ime cattāro janā ekato hutvā jīvitakkhayaṁ pāpesun“ ti

5. Kākañ ca passa laṭukikaṁ maṇḍūkaṁ nīlamakkhikaṁ,
ete nāgaṁ aghātesuṁ, passa verassa verinaṁ,
tasmā hi[4] veraṁ[5] na kayirātha api yena ca kenacîti 43.

imaṁ abhisambuddhagāthaṁ vatvā jātakaṁ samodhānesi:

Tattha passā[6] ti aniyāmitālapanam[7] etaṁ, bhikkhū[8] pana sandhāya vuttattā passatha bhikkhave ti vuttaṁ hoti, ete ti ete cattāro ekato hutvā, aghātesun ti[9] vadhiṁsu, passa verassa verinan[10] ti passatha verikānaṁ verassa[11] gatin ti attho.

„Tadā ekacārihatthi Devadatto ahosi, yūthapati pana aham evā“ 'ti. Laṭukikajātakaṁ[12].

8. Culladhammapālajātaka.

Ahameva dūsiyā bhūnahatā ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane viharanto Devadattassa vadhāya parisakkanaṁ ārabbha kathesi. Aññesu jātakesu Devadatto Bodhisattassa tāsamattam pi kātuṁ nâsakkhi[13],

---

[1] Bd puḷavake parikhajjante. [2] Bd -rūyhi. [3] Bd parigalitvā, Bi anivattetvā uparigalitvā. [4] Bi omits hi. [5] Cks veran. [6] Cks vassā. [7] Bi aniyāmavatvā ala-, Bd aniyamitvā āla. [8] Cks -u Bd bhikkhunaṁ. [9] Cks -suṁ, omitting ti. [10] Cs -naṁ, omitting ti. [11] Cks verissa. [12] Bid add sattamaṁ. [13] Cs Bi na-.

imasmiṁ pana Culladhammapālajātake[1] Bodhisattassa sattamāsikakāle hatthapāde ca sīsañ ca chindāpetvā[2] asimālaṁ[3] nāma kāresi[4], Daddarajātake[5] gīvaṁ valitvā[6] māretvā uddhane maṁsaṁ pacitvā khādi, Khantivādijātake dvīhi kasāpahārasahassehi[7] tāḷāpetvā[8] hatthapāde ca kaṇṇanāsañ ca chedāpetvā jaṭāsu gahetvā kaḍḍhāpetvā uttānakaṁ nipajjāpetvā udare[9] pādena paharitvā gato, Bodhisatto taṁ divasam eva[10] jīvitakkhayaṁ pāpuṇi, Cullanandakajātake[11] pi Vevaṭiyakapijātake[12] pi mārāpesi[13] yeva, evam esa dīgharattaṁ vadhāya parisakkanto Buddhakāle pi parisakki[14] yeva. Ath' ekadivasaṁ dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Devadatto Buddhānaṁ maraṇatthaṁ eva upāyaṁ karoti, 'Sammāsambuddhaṁ mārāpessāmîti' dhanuggahe payojesi silaṁ pavijjhi Nāḷāgiriṁ vissajjāpesîti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayhaṁ vadhāya parisakkat' eva, idāni pana tāsamattam pi kātuṁ na sakkoti[15], pubbe maṁ Dhammapālakumārakāle[16] attano puttaṁ samānaṁ jīvitakkhayaṁ pāpetvā asimālaṁ[17] nāma kāresîti" vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Mahāpatāpe nāma rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa aggamahesiyā Candādeviyā kucchimhi nibbatti. Dhammapālo ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Tam enaṁ sattamāsikakāle mātā gandhodakena nahāpetvā alaṁkaritvā kīḷāpayamānā nisinnā[18]. Rājā tassā vasanaṭṭhānaṁ agamāsi. Sā puttaṁ kīḷāpayamānā puttasinehena samappitā hutvā rājānaṁ passitvâpi na uṭṭhahi. So[19] cintesi: „ayaṁ idān' eva tāva puttaṁ nissāya mānaṁ karoti maṁ kismiñci na maññati, putte pana vaḍḍhante[20] mayi manusso ti pi[21] saññaṁ na karissati, idān' eva naṁ ghātessāmîti" so nivattetvā[22] rājāsane nisīditvā „attano vidhānena āgacchatū" 'ti coraghātakaṁ pakkosāpesi. So

---

[1] B*id* cūḷa-. [2] B*d* chedā-. [3] C*k* asimālan, C*s* asīmālan corr. to -lakan, B*id* -lakaṁ. [4] B*i* akāsi. [5] C*k* saddadaddārajā-, C*s* daddura-, B*i* dadarājā-. [6] B*id* gahetvā. [7] B*i* kasāpipahāra-, B*d* kasāhipahāra-. [8] C*k* B*d* tālā-, C*s* tālā corr. to tāḷā-. [9] B*id* ure. [10] B*id* yeva. [11] B*i* cuḷanandika-, B*d* cūḷanandiya-. [12] B*id* mahākapi-. [13] B*id* māresi. [14] B*id* -kkati. [15] C*ks* sakkontoti. [16] B*d* cūladhamma-. [17] B*i* -lakaṁ, C*s* -lan. [18] B*id* nisīdi. [19] C*ks* omit so. [20] C*k* repeats vaḍḍhante. [21] B*d* omits pi. [22] samappitā - - - nivattetvā wanting in B*i*.

kāsāyavatthanivattho rattamālādharo parasuṁ[1] aṁse ṭhapetvā upadhānaghaṭikaṁ ādāya āgantvā rājānaṁ vanditvā „kiṁ karomi devā“ 'ti aṭṭhāsi. „Deviyā sirigabbhaṁ gantvā Dhammapālaṁ ānehîti[2]“. Devī pi rañño kujjhitvā nivattanabhāvaṁ[3] ñatvā Bodhisattaṁ ure nipajjāpetvā rodamānā nisīdi. Coraghātako gantvā taṁ piṭṭhiyaṁ paharitvā hatthato kumāraṁ[4] acchinditvā[5] ādāya rañño santikaṁ āgantvā[6] „kiṁ karomi devā“ 'ti āha. Rājā „ekaṁ phalakaṁ āharāpetvā purato nikkhipāpetvā idha naṁ nipajjāpehîti[7]“ āha. So tathā akāsi. Candādevī pi puttassa pacchato va paridevamānā āgaṁchi[8]. Puna coraghātako „kiṁ karomi devā“ 'ti āha. „Dhammapālassa hatthe chindā“ 'ti[9]. Candā devī „mahārāja mama putto sattamāsiko bālako na kiñci jānāti, n' atth' etassa[10] doso, doso pana honto mayi[11] bhaveyya, tasmā mayhaṁ hatthe chindāpehîti“ imam atthaṁ pakāsentī[12] paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

1. Aham eva dūsiyā bhūnahatā rañño Mahāpatāpassa,
pamuñcantu[13] Dhammapālaṁ, hatthe me deva chedehîti. 44.

Tattha dūsiyā ti dūsikā, tumhe disvā anuṭṭhahamānā[14] dosakārikā[15] ti attho, dūsikā ti pi pātho ayam ev' attho, bhūnahatā ti hatabhūnā hatavaḍḍhîti attho, rañño ti idaṁ dūsiyā ti padena yojetabbaṁ, ahaṁ rañño Mahāpatāpassa aparādhakārikā[16] na[17] kumāro, tasmā niraparādhaṁ etaṁ bālakaṁ muñcantu[18] Dhammapālaṁ, sace hi[19] hatthe chedāpetukāmo dosakārikāya hatthe me[20] deva chedehîti, ayam ettha attho.

Rājā coraghātakaṁ olokesi. „Kiṁ karomi devā“ 'ti. „Papañcaṁ akatvā hatthe chindā“ 'ti. Tasmiṁ khaṇe coraghātako tikhiṇaparasuṁ[21] gahetvā kumārassa taruṇavaṁsakaḷīre[22]

---

[1] so all four MSS. [2] Bⁱ ānesīhiti, Bᵈ ānehiti, both add āha, Cᵏᵏ ānesīti. [3] Bⁱᵈ nivattabhā-. [4] Cᵏ -ro, Cˢ māro corr. to kumāraṁ. [5] Bⁱ achinditvā, Cᵏ acchitvā, Cˢ omits acchinditvā. [6] Bⁱᵈ gantvā. [7] Cᵏ -esīti. [8] so Cᵏˢ; Bⁱᵈ āgacchi. [9] Bᵈ adds āha. [10] Bᵈ nattheva tassa. [11] Cᵏ deso so ; ana mayi honto mayi, Bⁱ doso mayhaṁ doso pana mahanto pi mayi [12] Cᵏ Bⁱᵈ -ti, Cˢ -sesi corr. to -seti. [13] Cᵏ Bⁱ muñcatu, Bᵈ etaṁ mañcatu. [14] Cᵏ -ṇa, Cˢ anuhaṭṭhamānaṁ corr. to anuṭṭhaha-, Bⁱ na uccumānā, Bᵈ anuṭhamānā corr. to anuṭhaha-. [15] Cᵏˢ dosaṁkā-. [16] Bⁱ -dhikā. Bᵈ -dhakā. [17] Bⁱᵈ nāyaṁ. [18] Bᵈ -catu. [19] Bⁱ hissa. [20] Bⁱ me hatthe. [21] Cˢ Bᵈ -pha-. [22] Cˢ -kalīre corr. to -kaḷire, Bⁱ -kaḷiraṁ, Bᵈ -kaḷire.

viya dve hatthe chindi. So[1] hatthesu chijjamānesu n' eva rodi na paridevi, khantiñ ca mettañ[2] ca purecārikaṁ katvā adhivāsesi. Candā pana devī chinnahatthakoṭiṁ[3] ucchaṅge katvā lohitalittā paridevamānā vicarati. Puna coraghātako „kiṁ karomi devā“ 'ti pucchi. „Dve pi pāde chindā“ 'ti. Taṁ sutvā Candā dutiyaṁ gātham āha:

2. Aham eva dūsiyā bhūnahatā rañño Mahāpatāpassa,
pamuñcantu[4] Dhammapālaṁ, pāde me deva chedehîti. 45.

Tatth' adhippāyo purimanayen' eva veditabbo.

Rājâpi puna coraghātakaṁ āṇāpesi. So ubho pi pāde chindi. Candā devī pāde pi ucchaṅge katvā lohitalittā paridevamānā „sāmi Mahāpatāpa, chinnahatthapādā nāma dārakā mātarā posetabbā honti, ahaṁ bhatiṁ katvā mama puttakaṁ posessāmi, dehi me etan“ ti āha. Coraghātako „kiṁ deva katā[5] rājāṇā[6], niṭṭhitaṁ mama kiccan“ ti pucchi. „Na tāva niṭṭhitan“ ti. „Atha kiṁ karomîti“. „Sīsam assa chindā“ 'ti. Tato[7] Candā[8] tatiyaṁ gātham āha:

3. Aham eva dūsiyā bhūnahatā rañño Mahāpatāpassa,
pamuñcantu[4] Dhammapālaṁ, sīsam me deva chedehîti 46.

vatvā ca pana[9] attano sīsaṁ upanesi[10]. Puna coraghātako „kiṁ karomi devā“ 'ti pucchi. „Sīsam assa chindā“ 'ti. So sīsam assa chinditvā „katā deva rājāṇā[11]“ 'ti pucchi. „Na tāva katā“ ti[12]. „Atha kiṁ karomîti“. „Asituṇḍena naṁ[13] paṭicchitvā[14] asimālaṁ[15] nāma kārohîti“. So tassa kalevaraṁ[16] ākāse khipitvā asituṇḍena[17] paṭicchitvā[18] asimālaṁ[19] nāma katvā mahātale vippakiri. Candā Bodhisattassa maṁsaṁ ucchaṅge katvā mahātale paridevamānā[20]

[1] C^s B^i omit so, C^s B^id add dvīsu. [2] B^id mettiṁ. [3] C^ks -ṭiyaṁ, B^id -ṭi. [4] C^k muñcantu, B^i etaṁ muñcantu, B^d etaṁ muñcatu. [5] B^i kathā, B^d kataṁ. [6] C^s -nā, B^i rājā jāṇā, B^d rājānaṁ, C^k rājā jānā. [7] B^d taṁ sutvā. [8] B^id add devī. [9] B^i adds sā. [10] B^d -nāmesi. [11] C^k B^i -nā, C^s -nā corr. to ṇā. [12] C^ks omit ti. [13] C^s taṁ, [14] B^d sampa- [15] C^ks -lan. [16] C^s kale- corr. to kaḷe-, B^d kaḷe-. [17] B^i adds naṁ. [18] B^id sampa-. [19] C^k -lan. [20] B^id add imā gāthā abbhāsi.

4. Na ha[1] nūn' imassa rañño mittāmaccā ca vijjare suhadā
ye na vadanti rājānaṁ: mā ghātayi orasaṁ[2] puttaṁ: 47.
5. Na ha[1] nūn' imassa rañño mittā ñātī ca vijjare suhadā
ye na vadanti rājānaṁ: mā ghātayi atrajaṁ[3] puttan[4] ti 48.

imā gāthā abhāsi.

Tattha mittāmaccā ca vijjare sahadā ti nūna assa[5] rañño ñātidaḷhamittā[6] vā sabbakiccesu[7] sahabhāvino[8] amaccā vā muduhadayatāya suhadā vā keci na vijjanti, ye na vadantîti ye adhunā imaṁ rājānaṁ āgantvā attano piyaputtaṁ mā ghātayîti na vadanti imaṁ rājānaṁ na paṭisedhenti te n' atthi yevā" 'ti maññe, dutiyagāthāya[9] ñātîti ñātakā.

Imā ca[10] pana dve gāthā vatvā Candā devī ubhohi hatthehi hadayamaṁsaṁ dhārayamānā tatiyaṁ gātham āha[11]

6. Candanasārānulittā[12] bāhā chijjanti Dhammapālassa
dāyādassa[13] pathavyā, pāṇā me deva rujjhantîti. 49.

Tattha dāyādassa pathavyā ti pitu santakāya cāturantâya[14] pathaviyā dāyādassa lohitacandanasārānulittā[15] hatthā chijjanti pādā chijjanti sīsaṁ chijjati, asimālako si[16] kato tava vaṁsaṁ pacchinditvā gato si dānîti evam ādīni vippalapantī[17] evam āha, pāṇā me deva rujjhantîti[18] deva mayham pi imaṁ sokaṁ dhāretuṁ asakkontiyā jīvitaṁ nirujjhatîti[19].

Tassā evaṁ paridevamānāya eva[20] ḍayhamāne veḷuvane veḷu viya hadayaṁ phalitaṁ[21], tatth' eva[22] jīvitakkhayaṁ pattā. Rājâpi pallaṁke[23] ṭhātuṁ[24] asakkonto mahātale pati, padaraṁ[25] dvidhā chijji[26], so tato pi bhūmiyaṁ pati. Tato catunahutādhikāni dviyojanasatasahassabahalâpi ghanapaṭhavī tassâguṇaṁ dhāretuṁ asakkontī[27] bhijjitvā vivaram adāsi, avīcito jālā uṭṭhāya kuladattikena kambalena parikkhipantī

[1] Bd hi. [2] Ck Bd -sa. [3] Bi atraja. [4] Cks puttaṁ, and insert here the following verse. [5] Bid imassa. [6] Bi ati-, Bd mittātidaḷha-. [7] Bi adds avāvatā. [8] Bd adds pi. [9] Bid -yaṁ. [10] Bid omit ca. [11] Cks omit here verse 6. [12] Cks -narasānu-, Bi -nasāranu-. [13] Cks da-. [14] Ck Bid ca-, Cs ca- corr. to cā-. [15] Cks -sāralittā. [16] Bd pi. [17] Bid vilapanti [18] Ck rujjan-. [19] Ck runijjhaṁtīti, Cs runijjhantīti corr. to niru-, Bi nirujhantīti [20] Bid evaṁ. [21] Cks pa-, Bi phā-. [22] Bi tattheva sā, Bd sā tattheva. [23] Bd -kena. [24] Bi dhāretum, Bd sandhāretum. [25] Bi -raphalakaṁ [26] Bid bhijji. [27] Cks Bi -ti, Bd -to.

viya taṁ gahetvā avīcimhi khipi. Candāya ca Bodhisattassa ca amaccā sarīrakiccaṁ kariṁsu.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā rājā Devadatto ahosi, Candā Mahāpajāpatī, Dhammapālakumāro pana aham evā“ 'ti. Cūladhammapālajātakaṁ.

9. Suvaṇṇamigajātaka.

Vikkama re mahāmigā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Sāvatthiyaṁ ekaṁ kuladhītaraṁ ārabbha kathesi. Sā kira Sāvatthiyaṁ dvinnaṁ aggasāvakānaṁ upaṭṭhākakulassa dhītā saddhā pasannā Buddha-māmikā dhammamāmikā saṁghamāmikā ācārasampannā paṇḍitā dānādipuññābhiratā. Taṁ aññaṁ Sāvatthiyam eva samānajātikaṁ micchādiṭṭhikakulaṁ[3] vāresi. Ath' assā[4] mātāpitaro „amhākaṁ dhītā saddhā pasannā tīṇi ratanāni mamāyati dānādipuññābhiratā, tumhe micchādiṭṭhikā, imissâpi[5] yathāruciyā dānaṁ[6] dātuṁ dhammaṁ vā sotuṁ vihāraṁ vā gantuṁ sīlaṁ vā rakkhituṁ uposathaṁ vā kātuṁ na dassatha, na mayaṁ tumhākaṁ dassāma[7], attano sadisā micchādiṭṭhikakulā va[8] kumārikaṁ gaṇhathā“ 'ti āhaṁsu. Tehi paṭikkhittā[9] „tumhākaṁ dhītā amhākaṁ gharaṁ gantvā yathādhippāyena sabbam etaṁ karotu, mayaṁ na vāressāma, detha no etan“ ti vatvā „tena hi gaṇhathā[10]“ 'ti vuttā bhaddakena nakkhattena maṅgalakiriyaṁ katvā taṁ attano gharaṁ nayiṁsu. Sā vattācārasampannā patidevatā ahosi, sassusasuravattāni[11] katān' eva honti[12]. Sā ekadivasaṁ sāmikaṁ āha: „icchām' ahaṁ ayyaputta amhākaṁ kulūpakattherānaṁ dānam dātun“ ti. „Sādhu bhadde yathājjhāsayena dānaṁ dehîti“. Sā ekadivasaṁ[13] there nimantāpetvā mahāsakkāraṁ[14] katvā paṇītabhojanena[15] bhojetvā ekamantaṁ nisīditvā „bhante imaṁ kulaṁ micchādiṭṭhikaṁ assaddhaṁ, tiṇṇaṁ ratanānaṁ guṇaṁ na jānāti[16], sādhu ayyā yāva imaṁ kulaṁ tiṇṇaṁ ratanānaṁ guṇaṁ jānāti[16] tāva idh' eva bhikkhaṁ gaṇhathā“ 'ti āha. Therā adhivāsetvā tattha nibaddhaṁ bhuñjanti. Puna[17] sāmikaṁ āha: „ayyaputta

---

[1] Bid dhammade-. [2] Ck culla-, Bid add aṭhamaṁ. [3] Cs Bi -kaṁku-. [4] Bd assa corr. to assā, Cks assa. [5] Ck -ssāmi, Cs omits pi. [6] Bid add vā. [7] Bid dema. [8] Bd sadisaṁ - - kulañca. [9] Bi -ttāpi. [10] Bd gaṇhāthā, Bi gaṇhā. [11] Bid -ratāmikava-. [12] Bd katvā vihāsi. [13] Bid omit eka-. [14] Bid mahantaṁ sa-. [15] Bid -janaṁ. [16] Cks jānanti [17] Bi adds sā.

therā idh' eva[1] nibaddhaṁ āgacchanti, kiṁkāraṇā tumhe na passathā" ti. Taṁ sutvā[2] „sādhu passissāmîti" vutte sā punadivase therānaṁ bhattakiccapariyosāne tassa ārocesi. So upasaṁkamitvā therehi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā ekamantaṁ nisīdi. Ath' assa dhammasenāpati dhammakathaṁ kathesi. So therassa dhammakathāya c' eva iriyāpathe[3] ca pasīditvā tato paṭṭhāya therānaṁ nisīdanāsanaṁ paññāpeti[4] pāṇīyañ ca parissāveti[5], antarabhatte dhammakathaṁ suṇāti. Tassâparabhāge[6] micchādiṭṭhi bhijji. Ath' ekadivasaṁ thero tesaṁ dvinnam pi dhammakathaṁ kathento saccāni pakāsesi, saccapariyosāne ubho pi[7] sotāpattiphale patiṭṭhahiṁsu. Tato paṭṭhāya tassa mātāpitaro ādiṁ katvā *antamaso dāsakammakarâpi sabbe pi*[8] micchādiṭṭhiṁ bhinditvā buddhadhammasaṁghamāmakā[9] yeva jātā. Ath' ekadivasaṁ sā dārikā attano[10] sāmikaṁ[11] āha: „ayyaputta, kiṁ me gharāvāsena, icchām' ahaṁ pabbajitun" ti. So „sādhu bhadde, aham pi pabbajissāmîti" mahantena parivārena taṁ bhikkhunipassayaṁ[12] netvā pabbājetvā sayam pi Satthāraṁ upasaṁkamitvā pabbajjaṁ yāci. Taṁ Satthā pabbājesi, pacchā[13] upasampādesi. Te ubho pi vipassitvā[14] nacirass' eva arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Ath' ekadivasaṁ dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso asukā nāma daharabhikkhunī attano c' eva[15] paccayā jātā sāmikassa ca, ubho pi[16] pabbajitvā vipassitvā[17] arahattaṁ pāpuṇiṁsū[18]" ti.' Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva tāva esā sāmikaṁ rāgapāsā mocesi, pubbe p' esā porāṇakapaṇḍite pana maraṇapāsā[19] mocesîti" vatvā tuṇhī ahosi, tehi yācito[20] atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Himavante migayoniyaṁ nibbattitvā[21] vayappatto abhirūpo ahosi pāsādiko[22] suvaṇṇavaṇṇo lākhāparikamma-

---

[1] Bid idha. [2] Bid omit t. s. [3] Bid -thesu. [4] Ck nisīdanā, Cks omit paññāpeti [5] Bi tato yathā therānaṁ āsanaṁ paññāpesi pāṇiyaṁ parisāveti, Bd tato p. th. āsanaṁ paññāpeti pāṇiyaṁ parisāveti. [6] Bi tassa ca āp-, Bd tassa ap-. [7] Bd adds jāyampatikā. [8] Bid omit pi. [9] Cks -mikā. [10] Bid omit attano. [11] Cks -kassa. [12] Ck -passaṁyaṁ, Bi bhikkhūniupanissayaṁ, Bd bhikkhūniupasayaṁ. [13] Bid omit pacchā. [14] Bi vipassanaṁ vaḍḍhetvā, Bd v. bhāvetvā vaḍḍhetvā. [15] Ck ce? Bd yeva [16] Bi attano nāpi, Bd attano. [17] Bid omit v. [18] Bi a pattā tammi pāpesi, Bd a. patvā taṁ nibbānaṁ pāpesī. [19] Cks vutte idāni bhikkhave esā sāmikaṁ rāgapāsena mocesi porāṇakapaṇḍitā naṁ maraṇapāsena. [20] Bid omit tuṇhī - - to. [21] Cks -etvā. [22] Bid add dassaniyo.

katehi[1] viya hatthapādehi rajatadāmasadisehi visāṇehi maṇiguḷapaṭibhāgehi[2] akkhīhi[3] rattakambalabheṇḍusadisena[4] mukhena ca samannāgato. Bhariyâpi 'ssa migī[5], sâpi[6] abhirūpā ahosi[7]. Te samaggā sammodamānā vasiṁsu[8]. Asītisahassavicittamigā Bodhisattaṁ upaṭṭhahiṁsu. Tesu evaṁ vasantesu eko migaluddako[9] migavīthisu pāsaṁ[10] oḍḍesi[11]. Ath' ekadivasaṁ Bodhisatto migānaṁ purato gacchanto pādena pāse bandhitvā[12] „chindissāmîti" ākaḍḍhi cammaṁ chindi[13], puna ākaḍḍhi maṁsaṁ[14] chindi[13], puna ākaḍḍhi nahāruṁ[15] chindi[13], pāso[16] aṭṭhiṁ āhacca aṭṭhāsi. So pāsaṁ chindituṁ asakkonto maraṇabhayena tajjito baddharāvaṁ[17] ravi. Taṁ sutvā bhītā migagaṇā palāyiṁsu[18]. Bhariyā pan' assa palāyitvā migānaṁ antaraṁ[19] olokentī Bodhisattaṁ[20] adisvā „imaṁ bhayaṁ mayhaṁ sāmikassa[21] uppannaṁ bhavissatîti" vegena tassa santikaṁ gantvā assumukhī rodamānā[22] „sāmi tvaṁ hi[23] mahabbalo, kiṁ esa pāsaṁ sandhāretuṁ na sakkhissasi, vegaṁ janetvā chindāhi nan" ti tassa ussāhaṁ janentī[24] paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

1. Vikkama re mahāmiga, vikkama re haripada,
chinda vārattikaṁ pāsaṁ, nâhaṁ ekā vane rame ti. 50.

Tattha *vikkamā* 'ti parakkama[25] ākaḍḍhā 'ti attho, *re* ti āmantaṇe nipāto, *haripadā*[26] 'ti tassa pādato paṭṭhāya sakalasarīraṁ suvaṇṇavaṇṇattā[27], ayaṁ pana gāraveṇ' evaṁ āha, *nâhaṁ ekā vane rame* ti ahaṁ tava[28] vinā ekikā[29] hutvā vane na ramissāmi, tiṇodakaṁ pana aggahetvā sussitvā marissāmîti dasseti.

---

[1] B^{id} lākhārasapari-. [2] B^{d} -gulikapa-, B^{i} maṇikuḷikāpa-. [3] C^{k} adds ca. [4] B^{id} kambalageṇḍu-. [5] B^{id} taruṇamigī [6] B^{id} omit sāpi. [7] B^{d} adds dassaniyā, B^{i} pāsādiko. [8] B^{id} te samaggavāsaṁ vasiṁsu. [9] C^{ks} tesu evan te eko migaluddako, B^{id} tadā luddakā in the place of tesu - - - ko. [10] B^{id} pāse. [11] B^{i} uḍḍesuṁ, B^{d} oḍḍesuṁ. [12] B^{id} bajhitvā. [13] B^{id} chijji. [14] B^{i} punākaḍḍhantassa maṁsaṁ. [15] B^{id} -ru. [16] C^{ks} pāsonā, B^{i} pāso a. [17] B^{id} bandharavaṁ. [18] B^{id} -to -ṇo palāyi. [19] B^{id} -re. [20] B^{id} taṁ. [21] B^{id} piyasā-. [22] C^{k} -no, C^{s} -nā corr. to ṇo. [23] B^{d} pi. [24] all MSS. -ti. [25] C^{ks} paravik-. [26] C^{k} B^{d} -pā-. [27] C^{s} -ttāya, B^{id} te suvaṇṇapāda sakalasariram pi tassa suvaṇṇavaṇṇaṁ. [28] B^{id} tayā. [29] C^{ks} ekako.

Taṁ sutvā Bodhisatto[1] dutiyaṁ gātham āha:

2. Vikkamāmi na pāremi[2] bhūmiṁ sumhāmi[3] vegasā,
daḷho vārattiko pāso pādam me parikantatîti. 51.

Tattha vikkamāmîti bhadde ahaṁ viriyaṁ karomi, na pāremîti[4] pāsaṁ pana chinditum na sakkomîti attho, bhūmiṁ sumhāmîti[3] api nu chindeyyan[5] ti pāde bhūmiṁ paharāmi[6] vegena, parikantatîti[7] cammādīni chindanto samantā kantati.

Atha naṁ migī „sāmi, mā bhāyi, ahaṁ attano balena luddaṁ[8] yācitvā mama[9] jīvitam pi datvā[10] tava jīvitaṁ āharissāmîti[11]" Mahāsattaṁ assāsetvā lohitalittaṁ Bodhisattaṁ pariggahetvā aṭṭhāsi. Luddako pi asiñ ca sattiñ ca gahetvā kappuṭṭhānaggi viya āgacchi[12]. Sā taṁ disvā „sāmi, luddako āgacchati, ahaṁ attano balena[13] tava mocetuṁ karissāmi, tvaṁ mā bhāyîti" migaṁ assāsetvā luddassa[14] paṭipathaṁ[15] gantvā paṭikkamitvā ekamantaṁ ṭhitā taṁ vanditvā „sāmi mama sāmiko suvaṇṇavaṇṇo sīlācārasampanno asītisahassānaṁ migānaṁ rājā" ti Bodhisattassa guṇaṁ kathetvā migarāje ṭhite yeva attano vadhaṁ yācantī tatiyaṁ gātham āha:

3. Attharassu palāsāni, asiṁ nibbaha[16] luddaka,
paṭhamaṁ maṁ hanitvāna hana pacchā mahāmigan ti. 52.

Tattha palāsānîti maṁsaṁ ṭhapanatthāya[17] palāsapaṇṇāni attharassu, asiṁ nibbahā[18] 'ti asikosato asiṁ nīharā 'ti attho, luddakā 'ti dāruṇakammena jīvitattā tena nāmena ālapati[19].

Taṁ sutvā luddo „manussabhūtâpi attano[20] sāmikassa atthāya[21] attano jīvitaṁ na denti[22] atha tiracchānā pageva, kim idan" ti acchariyappatto „ayaṁ[23] manussabhāsāya madhurena

[1] B^id migo. [2] B^id pādemi. [3] B^id sumbhā-. [4] B^d pāde-. [5] C^k nucciddeyyā, C^s nucchiddeyyā, B^i nāma chindeyyā, B^d nāmacchijjeyyā. [6] B^id add vegasāti. [7] C^ks B^i -tati. [8] B^id -akaṁ. [9] B^id tava. [10] B^id omit mama - - datvā. [11] B^id add sace yācanāya na sakkhissāmi mama jīvitampi datvā tava j. āharissāmīti. [12] B^id -cchati. [13] B^id balaṁ, and omit tava mocetuṁ. [14] B^id -akassa. [15] C^ks paṭipadaṁ. [16] B^i -bāhi, B^d -bāha. [17] B^i sathapanatthaṁ, B^d paṭhapanatthaṁ. [18] B^id nibbā-. [19] B^id omit ludd - - - - ti. [20] B^id -bhūtā tāva. [21] C^ks satthāya. [22] B^d pariccajanti. [23] B^id ayaṁ pana tiracchānagatāpi sāmikassa atthāya jīvitaṁ pariccajati in the place of atha - - - - ayaṁ.

sarena katheti, ajja imissā ca patino ca[1] jīvitaṁ dammîti" tassā[2] pasannacitto[3] catutthaṁ gāthaṁ āha:

4\. Na me sutaṁ[4] vā diṭṭhaṁ[5] vā bhāsantiṁ[6] mānusiṁ[7] migiṁ[8],
tvañ ca bhadde sukhī hohi eso câpi mahāmigo ti. 53.

Tattha sutaṁ[4] vā diṭṭhaṁ[5] vā ti[9] mayā ito pubbe evarūpaṁ diṭṭhaṁ vā sutaṁ vā n' atthi, bhāsantiṁ[6] mānusiṁ[10] migin[11] ti ahaṁ hi ito pubbe mānusivācena[12] bhāsantiṁ[13] migiṁ[8] n' eva ca[14] addasaṁ[15] nâssosiṁ, yesaṁ pana na[16] me sutaṁ[4] vā diṭṭhaṁ[5] vā bhāsantiṁ mānusiṁ migin[17] ti pāli[18], tesaṁ yathāpāliṁ eva attho, bhadde ti laṭṭhake[19] paṇḍite[20] upāyakusale[21], iti taṁ ālapitvā ca[22] pana[23] eso cāpi māhamigo ti dve pi janā[24] sukhā niddukkhā hothā 'ti taṁ[25] sammassāsetvā so luddako Bodhisattassa santikaṁ gantvā vāsiyā cammapāsaṁ chinditvā pāde laggitaṁ pāsaṁ[26] sanikaṁ[27] nīharitvā cammehi cammaṁ maṁsehi maṁsaṁ nahārūhi nahāruṁ[28] paṭipādetvā pādaṁ hatthena parimajji, taṁ khaṇaṁ yeva[29] Mahāsattassa pūritapāramitānubhāvena[30] luddassa mettacittānubhāvena ca migiyā[31] mettadhammānubhāvena ca[32] cammamaṁsanahārūni paṭipāṭiyā saṇṭhahiṁsu[33], Bodhisatto pi[34] sukhī niddukkho hutvā[35] aṭṭhāsi[36].

Migī Bodhisattaṁ sukhitaṁ disvā somanassajātā luddassa[37] anumodanaṁ karontī[38] pañcamaṁ gāthaṁ āha:

5\. Evaṁ luddaka nandassu saha sabbehi ñātihi[39]
yathâhaṁ ajja nandāmi muttaṁ disvā mahāmigan ti[40]. 54.

Bodhisatto ca evaṁ cintesi: „mayhaṁ jīvitañ ca migiyā ca asītisahassamigānañ ca jīvitaṁ iminā luddena dinnaṁ[41], mayhaṁ avassayo jāto, mayâpi 'ssa avassayena bhavituṁ vaṭ-

[1] Bi cassāpi, Bd cassā. [2] Bid omit tassā. [3] Cks -ttā. [4] Bi -tā. [5] Bd dithā. [6] Bid -ti. [7] Bi manussa, Bd manussi. [8] Bi mige. [9] Cks omit ti. [10] Bid -ssi. [11] Bid -gī. [12] Bid -ssivācaṁ. [13] Bi -tī, Bd -ti, Cs -ti corr. to -tiṁ [14] Bid omit ca. [15] Bi -sī. [16] Ck omits na. [17] Cks -gan, Bi -gi [18] Cks omit pāli. [19] so Cks, Bid luddako. [20] Bid -to. [21] Bid -lo. [22] Bid omit ca. [23] Bi punañce, Bd puna tañca [24] Cks Bi jano. [25] Cks tassā. [26] Bi laggapāsaṁ, Bd laggapāsikaṁ. [27] Bi sannikaṁ, Cs ghanikaṁ cor. to saṇikaṁ. [28] Bid nahārunā nahāruṁ maṁsena maṁsaṁ cammena cammaṁ. [29] Bid khaṇaññeva. [30] Cks pūritaṁpā-. [31] Bid -bhāvena migiyā ca. [32] Bid omit ca. [33] Bd nahārumaṁsacammādīni nahārumaṁsacammehi ghaṭṭayiṁsu, Bi nahārumaṁsacammāni paṭipāṭiyā ghaṭayīsu. [34] Bd pana, Bi omits pi. [35] Bid omit hutvā. [36] Bi ahosi. [37] Bid -akassa. [38] all four MSS. -ti. [39] Cs Bi -hi. [40] Bid adds tattha luddakā ti dāruṇakammakiriyāya laddhanāmavasena ālabhati. [41] Bid bodhisatto ayaṁ luddo in the place of bodhisatto dinnaṁ.

ṭatîti“ attano guṇajeṭṭhakassa bhāvena „dadantassa dātabbaṁ yuttan“ ti gocarabhūmiyaṁ diṭṭhaṁ ekaṁ maṇikkhandhaṁ tassā datvā „samma ito paṭṭhāya pāṇātipātādīni mā kari, iminā[1] kuṭumbaṁ saṇṭhapetvā[2] puttadāre[3] posento[4] dānasīlādīni[5] puññāni karohîti“ tassa[6] ovādaṁ datvā araññaṁ pāvisi.

Satthā imaṁ desanaṁ[7] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā luddo[8] Channo ahosi, migī ayaṁ[9] daharabhikkhunī, migarājā pana aham evā“ 'ti. Suvaṇṇamigajātakaṁ[10].

10. Sussondijātaka.

Vāti gandho timirānan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Taṁ hi[11] Satthā „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccan“ ti vutte „kiṁ disvā“ ti „alaṁkatamātugāman“ ti vutte „mātugāmo nām' eso bhikkhu na sakkā rakkhituṁ, porāṇakapaṇḍitā supaṇṇabhavane katvā[12] rakkhantâpi rakkhituṁ nâsakkhiṁsū“ 'ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Tambarājā nāma rajjaṁ kāresi. Tassa Sussondī[13] nāma aggamahesī ahosi uttamarūpadharā. Tadā Bodhisatto supaṇṇayoniyaṁ nibbatti. Tasmiṁ kāle Nāgadīpo Serumadīpo[14] nāma hoti. Bodhisatto tasmiṁ dīpe supaṇṇabhavane vasati. So Bārāṇasiṁ gantvā Tambarājena saddhiṁ māṇavavesena[15] jūtaṁ kīḷati. Tassa rūpasampattiṁ disvā[16] „amhākaṁ raññā saddhiṁ evarūpo nāma māṇavo[17] jūtaṁ kīḷatîti“ Sussondiyā[18] ārocesuṁ. Sā taṁ daṭṭhukāmā hutvā ekadivasaṁ[19] alaṁkaritvā jūtamaṇḍalaṁ āgantvā pari-

---

[1] Bd imaṁ. [2] Bi -pento. [3] Ck -dārīhi, Cs -dārādīhi. [4] Ck pesento, Cs sosente corr. to posente, Bi omits puttadāre posento. [5] Cks dānādīhi. [6] Bid tass. [7] Bid dhammade-. [8] Bid luddako. [9] Bid omit ayaṁ. [10] Bid add navamaṁ. [11] Bi tañci, Bd tañhi. [12] Bi natvā, Bd omits katvā. [13] Bi susebhaddi, Bd suyyonandī, Cks sussoṇī. [14] Ck sorū-, Cs soru-, Bi serupa-, Bd seduma-. [15] Bd māṇavaka-. [16] Bi adds paticārikā, Bd paricārikā. [17] Bi vako, Bd māṇavako, Cs omits māṇavo. [18] Cks sussoṇiyā, Bd sayonandiyā. [19] Cks omit ekā.

cārikānaṁ antare ṭhitā taṁ[1] 'olokesi. So pi deviṁ olokesi. Dve pi aññamaññaṁ paṭibaddhacittā ahesuṁ. Supaṇṇarājā attano ānubhāvena nagare vātaṁ samuṭṭhāpesi. Gehapatanabhayena[2] rājanivesanā manussā nikkhamiṁsu. So attano ānubhāvena andhakāraṁ katvā deviṁ gahetvā ākāsena Nāgadīpe attano bhavanaṁ pāvisi. Sussondiyā[3] āgataṭṭhānaṁ vā gataṭṭhānaṁ vā jānantā nāma nâhesuṁ. So tāya saddhiṁ abhiramamāno gantvā raññā saddhiṁ jūtaṁ kīḷati. Rañño pana Saggo nāma gandhabbo atthi. So deviyā gataṭṭhānaṁ ajānanto taṁ gandhabbaṁ āmantetvā „gaccha tāva[5], sabbaṁ thalajalapathaṁ anuvicaritvā deviyā gataṭṭhānaṁ passā“ 'ti uyyojesi. So paribbayaṁ gahetvā dvāragāmato paṭṭhāya vicinanto Bharūkacchaṁ[6] pāpuni. Tadā ca Bharukacchavāṇijā nāvāya Suvaṇṇabhūmiṁ[7] gacchanti. So te upasaṁkamitvā „ahaṁ gandhabbo, nāvāya vetanaṁ khaṇḍetvā tumhākaṁ gandhabbaṁ karissāmi, mam pi nethā“ 'ti āha. Te „sādhū“ 'ti taṁ āropetvā nāvaṁ vissajjesuṁ[8]. Te sukhapayātāya nāvāya taṁ pakkositvā[8] „gandhabbaṁ no karohîti“ āhaṁsu. „Ahaṁ gandhabbaṁ kareyyaṁ, mayi pana gandhabbaṁ karonte macchā calissanti, atha yo nāvā bhijjissatîti“. „Mānusamatte[9] gandhabbaṁ karonte[10] macchānaṁ calanaṁ nāma n' atthi, karohîti“. „Tena hi mā mayhaṁ 'kujjhitthā“ 'ti vīṇaṁ mucchetvā[11] tantissarena gītassaraṁ anatikkamanto gandhabbaṁ akāsi. Tena saddena sammattā[12] hutvā macchā caliṁsu. Ath' eko 'makaro uppatitvā nāvāya[14] patanto[15] nāvaṁ bhindi. Saggo phalake nipajjitvā yathāvātaṁ gacchanto Nāgadīpe supaṇṇabhavanassa nigrodharukkhassa santikaṁ pāpuṇi. Sussondī[17] pi devī supaṇṇarājassa jūtaṁ[18] kīḷituṁ[19] gatagatakāle[20] vimānā

---

[1] B^{id} naṁ, C^{s} taṁ corr. to naṁ. [2] C^{ks} -pā-. [3] B^{i} ssundīyā, B^{d} suyonandiyā, C^{ks} sussoṇiyā. [4] B^{i} saddhi ca abhiramanto. [5] B^{id} tāta. [6] B^{id} dāru-. [7] C^{ks} -miyaṁ, B^{id} -bhummi. [8] B^{id} visajjāpesuṁ. [9] B^{id} -sāpetvā. [10] B^{d} manussānaṁ santike, B^{i} manussānaṁ santake magge. [11] B^{i} -to. [12] B^{id} muñcitvā. [13] B^{i} mattā, C^{k} samannā. [14] B^{d} adds anto. [15] B^{i} patharantā. [16] B^{id} so saggo. [17] B^{d} suyonandi. [18] C^{k} dūtaṁ. C^{s} dutaṁ, B^{id} jutaṁ. [19] C^{ks} kīlitaṁ. [20] B^{id} omit one gata.

otaritvā velante vicarantī Saggagandhabbaṁ[1] disvā sañjānitvā „kathaṁ āgato sîti“ pucchi. So sabbaṁ kathesi. „Tena hi mā bhāyîti“ taṁ assāsetvā bāhāhi pariggahetvā vimānaṁ āropetvā sayanapiṭṭhe nipajjāpetvā samassatthakāle dibbabhojanaṁ datvā dibbagandhodakena nahāpetvā dibbavatthehi acchādetvā dibbagandhapupphehi alaṁkaritvā puna dibbasayane nipajjāpetvā[2] evaṁ taṁ paṭijaggamānā supaṇṇarañño āgatavelāya[3] paṭicchādetvā gatakāle tena saddhiṁ kilesavasena abhirami. Tato māsaddhamāsaccayena Bārāṇasi-vāsino vāṇijā dārūdakagahaṇatthāya[4] tasmiṁ dīpe nigrodharukkhamūlaṁ[5] sampattā. So tehi saddhiṁ nāvaṁ abhiruyha Bārāṇasiṁ gantvā rājānaṁ disvā va tassa[6] jūtakīḷanavelāya vīṇaṁ gahetvā[7] gandhabbaṁ karonto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Vāti gandho timirānaṁ, kusamuddo[8] va[9] ghosavā,
dūre ito pi Sussondī[10], Tamba kāmā tudanti man ti. 55.

Tattha timirānan ti timirarukkhapupphānaṁ, taṁ kira nigrodhaṁ parivāretvā timirarukkho atthi, te sandhāy' evaṁ vadati[11], kusamuddo[12] ti khuddakasamuddo, ghosavā ti mahāravo, tass' eva nigrodhassa santike samuddaṁ sandhāy' evam āha, ito hîti imamhā nagarā, Tambā 'ti rājānaṁ ālapati, athavā Tambakāmā ti Tambena kāmitakāmā[13] Tambakāmā nāma, te[14] maṁ hadaye vijjhantîti[15] dīpeti.

Taṁ sutvā supaṇṇo dutiyaṁ gātham āha:

2. Kathaṁ samuddaṁ atari, kathaṁ addakkhi Serumaṁ[16],
kathaṁ tassā ca tuyhañ ca ahū[17] Sagga samāgamo ti. 56.

Tattha Seruman[18] ti Serumadīpaṁ[19]

[1] Bid saggaṁ-. [2] Bid nippajjāpesi. [3] Bid āgamana-. [4] Bi dāruṇaggaha-. [5] Bi -la, Bd -le. [6] Bi rañño in the place of va tassa, Bd vasantopure. [7] Bid add rañño. [8] Ck kussamuddho, Cs kusasamuddo corr. to kussa-, Bi kussasamuddo. [9] Bid ca. [10] Bd suyonandī. [11] Cks vadanti. [12] Ck kussamuddho, Cs Bi kussamuddo. [13] Bd kāmitabbakāmā. [14] Bid sā. [15] Bid vijjhatîti. [16] Ck sor-, Cs sor- corr. to ser-, Bi ser-, Bd sedu-. [17] Bi ahu, Bd āhu. [18] Bd sedu-. [19] Ck so- corr. to se-, Bd sedu-.

Tato Saggo tisso gāthā abhāsi:

3. Bharukaccha-payātānaṁ[1] vāṇijānaṁ dhanesinaṁ
makarehi bhinnā[2] nāvā, phalaken' aham aplaviṁ. 57.

4. Sā maṁ saṇhena mudunā niccaṁ candanagandhinī
aṁkena uddharī bhaddā mātā puttaṁ va orasaṁ. 58.

5. Sā maṁ annena pānena vatthena sayanena ca
attanâpi ca mandakkhī, evaṁ Tamba vijānahîti. 59.

Tattha sā maṁ saṇhenā 'ti evaṁ phalakena tīraṁ uttiṇṇaṁ maṁ samuddatīre vicarantī[3] sā[4] disvā mā bhāyîti saṇhena mudunā vacanena samassāsetvā ti attho, aṁkenā[5] 'ti bāhāyugalaṁ idha aṁko[6] ti vuttaṁ, bhaddā ti dassanīyā pāsādikā, sā maṁ annenā 'ti sā maṁ etena annādinā santappesîti attho, attanāpi cā 'ti na kevalaṁ annādīh' eva[7] attanâpi maṁ abhiramentī[8] santappesîti dīpeti, mandakkhîti mandanayanā mudunā ākārena olokanasīlā[9] ti vuttaṁ hoti, mattakkhîti pi pātho madamattehi viya akkhīhi samannāgatā ti attho, evaṁ Tambā 'ti evaṁ Tambarāja jānāhîti.

Supaṇṇo gandhabbassa' kathentass' eva vippaṭisārī hutvā „ahaṁ supaṇṇabhavane vasanto pi rakkhituṁ nâsakkhiṁ, kiṁ etāya dussīlāyā" 'ti taṁ ānetvā rañño datvā[10] pakkāmi. Tato paṭṭhāya puna nâgañchi.

Satthā imaṁ desanaṁ[11] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā rājā Ānando ahosi, supaṇṇarājā pana aham evā" 'ti. Sussondijātakaṁ[12]. Maṇikuṇḍalavaggo paṭhamo[13].

[1] B^{id} dāru-. [2] C^{k} makarehamhidā, C^{s} makarohamabhidā corr. to -re-, B^{i} makarehi abhidā, B^{d} makarehi bhindā. [3] C^{ks} B^{i} -ti, B^{d} -taṁ. [4] B^{i} maṁ saṁ, B^{d} sā maṁ, C^{s} omits sā. [5] B^{id} aṅgenā. [6] B^{id} aṅgo. [7] C^{ks} B^{i} -dheva, B^{d} -disova. [8] C^{s} -ti, B^{i} -manti, B^{d} -mati. [9] C^{k} -kena-, B^{i} -si, B^{d} -silā. [10] B^{i} paṭicchādetvā, B^{d} paṭiyādetvā. [11] B^{id} dhammade. [12] B^{d} suyonandi, B^{id} add dasamaṁ. [13] B^{i} adds tassuddānaṁ maṇikaṇḍalaṁ sujātaṁ vonasādhaṁ ca uragā dhaṅkarājānaṁ kāraṇḍiyaṁ laṭacūḷadhammapātaṁ suvaṇṇamigaṁ sussosindhinti.

2. VANNĀROHAVAGGA.

1. Vaṇṇārohajātaka.

Vaṇṇārohenā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto dve aggasāvake ārabbha kathesi. Ekasmiṁ hi samaye ubho pi mahātherā „imaṁ antovassaṁ suññāgāraṁ anubrūhessāmā" 'ti Satthāraṁ āpucchitvā gaṇaṁ pahāya sayam eva pattacīvaraṁ[1] ādāya Jetavanā nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ nissāya araññe vihariṁsu. Aññataro pi vighāsādo therānaṁ upaṭṭhānaṁ karonto tatth' eva ekamante vasi. So therānaṁ samaggavāsaṁ[2] disvā „ime ativiya samaggā vasanti, sakkā nu kho ete aññamaññaṁ bhinditun" ti cintetvā Sāriputtatheraṁ upasaṁkamitvā „kin nu kho bhante ayyena Mahāmoggallānatherena[3] saddhiṁ tumhākaṁ kiñci veraṁ atthîti" pucchi. „Kiṁ panâvuso" ti. „Esa bhante 'mama gatakāle Sāriputto nāma jātigottakulapadesehi vā sutagandhapaṭivedhaiddhīhi vā mayā saddhiṁ kiṁ pahotîti' tumhākaṁ aguṇam eva kathetîti[4]". Thero sitaṁ[5] katvā „gaccha tvaṁ āvuso" ti āha. So parasmim pi divase Mahāmoggallānatheram pi upasaṁkamitvā tath' evà kathesi. So pi naṁ[6] sitaṁ[5] katvā „gaccha tvaṁ āvuso" ti vatvā Sāriputtatheraṁ upasaṁkamitvā „āvuso esa[7] vighāsādo tumhākaṁ santike kiñci kathesîti" pucchi. „Āmâvuso[8] mayâpi saddhiṁ[9] kathesi, imaṁ nīharituṁ vaṭṭatîti". „Sādh' āvuso nīharā" 'ti. Thero „mā idha vasîti" accharaṁ paharitvā[10] nīhari. Te ubho pi samaggavāsaṁ[11] vasitvā Satthu santikaṁ gantvā vanditvā nisīdiṁsu. Satthā paṭisanthāraṁ katvā „sukhena vassaṁ vutthā[12]" ti pucchitvā „bhante eko vighāsādo amhe[13] bhinditukāmo hutvā bhindituṁ asakkonto palāyîti" vutte „na kho[14] Sāriputta idān' eva pubbe p' esa tumhe 'bhindissāmîti' bhindituṁ asakkonto palāyîti" vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto araññe[15] rukkhadevatā ahosi. Tadā sīhoca

[1] Cks -raṁ. [2] Cks -ggā-. [3] Bid -tthe-. [4] Bid -sīti. [5] Bi hasitaṁ. [6] Bid omit naṁ. [7] Bd eso, Bi omits esa. [8] Bid add ti. [9] Bd mayhaṁ pi santike in the place of mayāpi saddhiṁ. [10] Bid add taṁ. [11] Bi samaggaṁ, Cks -ggā-, [12] Bi vassitvā, Bd vasitthā. [13] Cks amhehi. [14] Bid add so [15] Ck -ññā.

vyaggho ca araññe pabbataguhāyaṁ vasanti. Eko sigālo te upaṭṭhahanto tesaṁ vighāsaṁ[1] khāditvā mahākāyo hutvā ekadivasaṁ cintesi: „mayā sīhavyagghamaṁsaṁ[2] na khāditapubbaṁ, mayā ime dve jane bhindituṁ vaṭṭati, tato tesaṁ kalahaṁ katvā matānaṁ maṁsaṁ khādissāmîti“ so sīhaṁ upasaṁkamitvā „kiṁ sāmi tumhākaṁ vyagghena saddhiṁ kiñci veraṁ atthîti“ pucchi. „Kiṁ pana[3] sammā“ ti. „Esa bhante ‘mama[4] gatakāle sīho nāma sarīravaṇṇena vā ārohapariṇāhena vā jātibalaviriyehi vā mama kalābhāgaṁ[5] na pāpuṇātîti’ tumhākaṁ avaṇṇam[6] evā kathetîti[7]“. Atha naṁ sīho „gaccha tvaṁ, na eso evaṁ kathessatîti“ āha. Vyaggham pi upasaṁkamitvā eten’ eva upāyena kathesi. Taṁ sutvā vyaggho sīhaṁ upasaṁkamitvā „samma tvaṁ kira idañ c’ idañ ca vadesîti“ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Vaṇṇārohena jātiyā balā nikkamanena ca
Subāhu na mayā seyyo Sudāṭha[8] iti bhāsasîti[9]. 60.

Tattha balā nikkamanena cā ’ti kāyabalena c’ eva viriyabalena ca, Subāhu na mayā seyyo ti ayam Subāhu nāma vyaggho etehi kāraṇehi mayā n’ eva sadiso na uttaritaro ti saccaṁ kira tvaṁ sobhanāhi[10] dāṭhāhi samannāgata Sudāṭha migarāja evaṁ vadesîti.

Taṁ sutvā Sudāṭho sesā catasso gāthā abhāsi:

2. Vaṇṇārohena jātiyā balā nikkamanena ca
Sudāṭho na mayā seyyo Subāhu iti bhāsasi[11]. 61.

3. Evaṁ ce maṁ[12] viharantaṁ Subāhu samma dubbhasi,
na dān’ āhaṁ tayā saddhiṁ saṁvāsam abhirocaye. 62.

4. Yo paresaṁ vacanāni saddahetha yathātathaṁ
khippaṁ bhijjetha mittasmiṁ verañ ca pasave bahuṁ. 63.

5. Na so mitto yo sadā appamatto
bhedāsaṁkī randham evânupassī,

[1] Bⁱ -sādaṁ. [2] Bⁱᵈ -byagghānaṁ maṁsaṁ. [3] Bᵈ omits kiṁ pa. [4] Bⁱᵈ mamā. [5] Bⁱᵈ add pi. [6] Bⁱᵈ aguṇam [7] Bⁱᵈ -sīti. [8] Bⁱᵈ -dādhā. [9] Cᵏ Bⁱᵈ -satīti. [10] Bⁱᵈ tvaṁ bhaṇasi su, Cᵏ tvaṁ sobhanādi. [11] Bⁱ bhāsi, Bᵈ bhāsati. [12] Cᵏˢ evam evaṁ.

yasmiñ ca setī urasîva putto
sa ve mitto yo abhejjo parehîti[1]. 64.

Tattha sammā 'ti' vayassa[2], dubbhasîti yadi evaṁ tayā saddhiṁ samaggavāsaṁ vasantaṁ maṁ sigālassa kathaṁ gahetvā tvaṁ dubbhasi hanituṁ icchasi ito dāni paṭṭhāya ahaṁ tayā saddhiṁ saṁvāsaṁ nâbhirocaye, yathātathan ti tatvato yathāvatathaṁ[3] yathātacchaṁ avisaṁvādakena ariyena vuttavacanaṁ saddhātabbaṁ, evaṁ yo[4] yesaṁ kesañci paresaṁ vacanāni[5] saddahethā 'ti pi attho, yo sadā appamatto ti yo niccaṁ appamatto hutvā mittassa vissāsaṁ na deti so mitto nāma na hotîti attho, bhedāsaṁkîti ajja bhijjissati[6] sve bhijjissatîti evaṁ mittassa bhedam eva āsaṁkati, randham evânupassîti chiddaṁ vivaram eva passanto, urasīva putto ti yasmiṁ mitte mātu hadaye putto viya nirāsaṁko nibbhayo seti.

Iti imāhi catūhi gāthāhi sīhena mittaguṇe kathite vyaggho „mayhaṁ doso" ti sīhaṁ khamāpesi. Te tatth' eva[7] samaggavāsaṁ vasiṁsu. Sigālo pana palāyitvā aññattha gato.

Satthā imaṁ desanaṁ[8] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā sigālo vighāsādo ahosi, sīho Sāriputto, vyaggho Moggallāno, taṁ kāraṇaṁ paccakkhato disvā tasmiṁ vane vutthadevatā[9] aham evā 'ti. Vaṇṇārohajātakaṁ[10].

2. Sīlavīmaṁsajātaka.

Sīlaṁ seyyo ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ sīlavīmaṁsakabrāhmaṇaṁ ārabbha kathesi. Taṁ kira rājā „esa sīlasampanno" ti aññehi brāhmaṇehi atirekaṁ katvā passati[11]. So cintesi: „kin nu kho maṁ rājā 'sīlasampanno' ti aññehi atirekaṁ katvā passati[11] udāhu 'sutādhārayutto[12]' ti, vīmaṁsissāmi tāva sīlassa[13] vā sutassa vā mahantabhāvan" ti so ekadivasaṁ heraññikaphalakato kahāpaṇaṁ gaṇhi. Heraññiko garubhāvena na kiñci āha[14]. Tatiyavāre pana taṁ 'vilopakhādako[15]' ti gāhāpetvā rañño dassetvā „kiṁ iminā katan" ti vutte „kuṭumbaṁ vilumpatîti" āha. „Saccaṁ

[1] B[id] paresīti. [2] B[id] samma byaggha. [3] B[id] yathātathaṁ. [4] C[ks] so. [5] C[ks] -naṁni [6] B[id] omit bhijjissati. [7] B[id] tatheva. [8] B[id] dhammade-. [9] B[id] rukkhadevatā pana. [10] B[id] add pathamaṁ. 2. Cfr. supra vol. I p. 369, vol. II p. 429, vol. III p. 100, and L. Feer in Journ. Asiat. 1875. [11] B[id] -si. [12] B[i] sudāthādhārahutto, B[d] sutadharayutto. [13] C[k] -mi sīlatāvassa, C[s] -mi sīlatāvassa corr. to tāvasīlassa. [14] B[id] add dutiyavāre na kiñci āha. [15] B[id] -pacorako.

kira brāhmaṇā" 'ti. „Na mahārāja kuṭumbaṁ vilumpāmi, mayhaṁ pana 'sīlaṁ nu kho mahantaṁ sutaṁ nu kho' ti kukkuccaṁ ahosi, sv-āhaṁ 'etesu kataraṁ nu kho mahantan' ti vīmaṁsanto tayo vāre kahāpaṇaṁ gaṇhiṁ, taṁ maṁ esa bandhāpetvā tumhākaṁ dassesi, idāni me sutato sīlassa mahantabhāvo ñāto, na me gharāvāsen' attho, pabbajissām' ahan" ti pabbajjaṁ anujānāpetvā gharadvāraṁ anoloketvā va Jetavanaṁ gantvā Satthāraṁ pabbajjaṁ yāci. Tassa Satthā pabbajjañ ca upasampadañ ca dāpesi. So acirūpasampanno vipassitvā aggaphale patiṭṭhahi. Dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso asukabrāhmaṇo attano sīlaṁ vimaṁsitvā pabbajito vipassitvā arahattaṁ patto" ti. Satthā agantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idāni[1] ayam eva pubbe paṇḍitâpi sīlaṁ vīmaṁsitvā pabbajitvā attano patiṭṭhaṁ kariṁsu yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāyaṁ[2] sabbasippaṁ[3] uggaṇhitvā Bārāṇasiṁ[4] gantvā[5] rājānaṁ passi. Rājā tassa purohitaṭṭhānaṁ adāsi. So pañcasīlāni rakkhati. Rājā[6] naṁ 'sīlavā' ti garuṁ katvā passati. So cintesi: „kin nu kho rājā 'sīlavā' ti maṁ garuṁ[7] katvā passati udāhu sutādhārayutto" ti sabbaṁ paccuppannavatthusadisam eva, idha pana so brāhmaṇo „idāni me sutato sīlassa mahantabhāvo ñāto" ti vatvā imā pañca gāthā abhāsi:

1. Sīlaṁ seyyo sutaṁ seyyo iti me saṁsayo ahū,
sīlam eva sutā seyyo iti me n' atthi saṁsayo. 65.
2. Moghā jāti ca vaṇṇo ca, sīlam eva kir' uttamaṁ,
sīlena anupetassa suten' attho na vijjati. 66.
3. Khattiyo ca adhammaṭṭho vesso câdhammanissito[8]
te pariccajj' ubho loke upapajjanti duggatiṁ. 67.
4. Khattiyā brāhmaṇā vessā suddā caṇḍālapukkusā
idha dhammaṁ caritvāna bhavanti tidive samā. 68.

[1] B^{id} -neva. [2] C^{k} -ya. [3] B^{id} omit sabba. [4] C^{ks} -siyaṁ. [5] B^{id} āg-. [6] B^{id} rājāpi. [7] C^{ks} garu. [8] B^{i} vesso adh-, B^{d} vesso vādh-.

6. Na vedā samparāyāya na jāti no pi bandhavā
sakañ ca sīlaṁ saṁsuddhaṁ samparāyasukhāya cā 'ti. 69.

Tattha sīlam eva sutā seyyo ti sutapariyattito sataguṇena sahassaguṇena sīlam eva uttaritaran ti, evañ ca pana vatvā sīlaṁ nām' etaṁ ekavidhaṁ saṁvaravasena duvidhaṁ cārittavārittavasena tividham kāyikavācasikamānasikavasena catubbidhaṁ pātimokkhasaṁvaraindriyasaṁvaraājīvapārisuddhipaccayasannisitavasenā 'ti mātikaṁ thapetvā vitthārento sīlassa vaṇṇaṁ bhāsi[1], moghā ti aphalā tucchā, jātīti khattiyakulādīsu nibbatti, vaṇṇo ti sarīravaṇṇo abhirūpabhāvo, so hi yasmā sīlarahitassa jātisampadā vā vaṇṇasampadā vā saggasukhaṁ[2] dātuṁ na sakkoti tasmā ubhayam pi taṁ moghan ti āha, sīlam eva kirā 'ti anussavavasena vadati na pana sayaṁ jānāti, anupetassā 'ti anupagatassa, sutenattho na vijjatîti sīlarahitassa sutapariyattimattena idhaloke va paraloke vā kāci[3] vaḍḍhi nāma n' atthi, tato parā dve gāthā jātiyā moghabhāvadassanatthaṁ vuttā, tattha te pariccajjubho loke ti te dussīlā devalokañ ca manussalokañ cā 'ti[4] ubho[5] loke pariccajitvā duggatiṁ upapajjanti, caṇḍālapukkusā ti chavachaḍḍakacaṇḍālā ca pupphachaḍḍakapukkusā ca, bhavanti tidive samā ti ete sabbe pi sīlānubhāvena devaloke nibbattā samā honti, nibbisesā devā t'eva[6] saṁkhaṁ[7] gacchanti, pañcamagāthā sabbesam pi sutādīnaṁ moghabhāvadassanatthaṁ vutta, tass' attho mahārāja ete vedādayo thapetvā idhaloke yasamattadānaṁ[8] samparāye dutiye vā tatiye vā bhave yasaṁ vā sukhaṁ vā dātuṁ nāma na sakkonti, suparisuddhaṁ pana attano sīlam eva taṁ[9] sakkotîti.

Evaṁ Mahāsatto sīlaguṇaṁ[10] kathetvā rājānaṁ pabbajjaṁ anujānāpetvā taṁ divasam eva Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloka-parāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[11] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā sīlaṁ vīmaṁsitvā isipabbajjaṁ pabbajito aham evā" 'ti. Sīlavīmaṁsajātakaṁ[12].

[1] Bid abhāsi. [2] Bi jātisampādāvāsagga-, Cks vātisampadāvāvaṇṇasampadāvāsagga-, Bd omits vā vā. [3] Bid koci. [4] Ck ca. omitting ti. [5] Bid add pi [6] Ck -sesātevāteva corr. to -sesā vāteva, Cs -sesā tevāneva corr. to -sesā devā teva. [7] Bid saṅkyaṁ. [8] Ck sasamatta-, Cs susatthadānaṁ corr. to sasamatta-, Bi yasamahattadāna, Bd yasasampattadānaṁ. [9] Bd adds dātuṁ. [10] Bid -ṇe. [11] Bid dhammade-. [12] Bid add dutiyaṁ.

3. Hirijātaka.

Hirintarantan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Anāthapiṇḍikassa sahāyaṁ paccantavāsiṁ seṭṭhiṁ ārabbha kathesi. Dve pi vatthūni Ekanipāte navamavaggassa[1] pariyosānajātake vitthāritān' eva, idha pana „paccantavāsiseṭṭhino manussā pacchinnasabbasāpateyyā[2] attano santakassa asāmino hutvā palātā“ ti Bārāṇasiseṭṭhissa ārocite Bārāṇasiseṭṭhi „attano santikaṁ āgatānaṁ kattabbaṁ akarontā[3] nāma paṭikārake na labhanti yevā“ 'ti vatvā imā gāthā abhāsi:

1. Hirin tarantaṁ vijigucchamānaṁ
tavâham asmī[4] iti bhāsamānaṁ
seyyāni kammāni anādiyantaṁ
n' eso maman ti iti taṁ[5] vijaññā. 70.

2. Yaṁ hi kayirā taṁ hi vade yaṁ na kayirā na taṁ vade,
akarontaṁ bhāsamānaṁ parijānanti paṇḍitā. 71. (J. 320 v. 2)

3. Na so mitto yo sadā appamatto (= supra p. 192 v. 5.)
bhedāsaṁkī randham evânupassī,
yasmiñ ca seti urasîva putto
sa ve mitto yo abhejjo[6] parehi. 72.

4. Pāmujjakaraṇaṁ[7] ṭhānaṁ pasaṁsāvahanaṁ sukhaṁ
phalānisaṁso bhāveti vahanto porisaṁ dhuraṁ. 73.

5. Pavivekarasaṁ pītvā rasaṁ upasamessa[8] ca (Dhp. v. 204)
niddaro hoti nippāpo dhammapītirasaṁ pivan ti. 74.

Tattha hirintarantan ti lajjaṁ atikkamantaṁ, vijigucchamānan ti mittabhāvena jigucchamānaṁ, tavāhamasmîti[9] tava ahaṁ mitto ti kevalaṁ vacanamatten' eva bhāsamānaṁ, seyyāni kammānîti dassāmîti vacanassa anurūpāni uttamakammāni, anādiyantan ti akarontaṁ[10], neso maman ti evarūpaṁ puggalaṁ[11] eso[12] mama[13] mitto[14] ti na[15] vijaññā, pāmujjakara-

---

[1] Ck navamahassa, Cs namamahassa corr. to navamavaggassa, Bi pathamavaggassa. [2] Bid acchinna-. [3] Ck Bd akaronto, Cs akaronto corr. to -tā, Bi karontā. [4] Cks Bd asmiṁ. [5] Bid naṁ. [6] Ck abhejje, Cs abejja corr. to abhejje, Bd abhajjo, Bi abhesajje corr. to -jja [7] Bi pāmojja-. [8] Bid -massa. [9] Cks -sminti, Bi -smīnti, Bd -smiti. [10] Ck -te, Cs -te corr. to taṁ. [11] Bd -pā - - lā. [12] Bid na eso. [13] Cs maṁ. [14] Bd mittaṁ. [15] Bd omits na, Bi ti na.

ṇa... ṭhānan ti dānam pi sīlam pi bhāvanâpi paṇḍitehi kalyāṇamittehi saddhiṁ mittabhāvo ti[1] idha pana vuttapakāraṁ mittabhāvam eva sandhāy' evam āha, paṇḍitena hi kalyāṇamittena saddhiṁ mittabhāvo pāmujjam pi karoti pasaṁsaṁ[2] pi āvahati idhalokaparalokesu kāyikacetasikasukhahetuto[3] sukhan ti pi vuccati, tasmā etañ ca[4] phalañ ca ānisaṁsañ ca sampassamāno phalānisaṁso kulaputto[5] purisehi vahitabbaṁ dānasīlabhāvanāmittabhāvasaṁkhātaṁ catubbidham pi porisaṁ dhuraṁ vahanto etaṁ[6] mittabhāvasaṁkhātaṁ pāmujjakaraṇaṁ[7] ṭhānaṁ pasaṁsāvahantaṁ[8] sukhaṁ bhāveti vaḍḍheti, na paṇḍitehi mittabhāvaṁ bhindatîti dīpeti, pavivekarasan ti kāyacittaupadhivivekānaṁ rasaṁ te viveke nissāya uppannaṁ somanassaṁ, rasaṁ upasamesa[9] cā 'ti kilesavūpasamena laddhasomanassaṁ, niddaro hoti nippāpo ti sabbakilesadarathābhāvena niddaratho[10] kilesābhāvena nippāpo hoti, dhammapītirasan ti dhammapītisaṁkhātaṁ rasaṁ, vimuttipītirasaṁ[11] pibantîti[12] pi[13] attho.

Iti Mahāsatto pāpamittasaṁsaggato ubbiggo pavivekavasena amatamahānibbānaṁ pāpetvā desanākūṭaṁ gaṇhi.

Satthā imaṁ desanaṁ[13] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Bārāṇasiseṭṭhi aham eva[15] ahosin“ 'ti. Hirijātakaṁ[16].

4. Khajjopanakajātaka.

Ko nu santamhi[17] pajjote ti. Ayaṁ Khajjopanakapañho[18] Mahāummagge vitthārato āvibhavissati. Khajjopanakajātakaṁ[19]

5. Ahiguṇḍikajātaka.

Vuttomhîti[24]. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ mahallakaṁ[21] ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā Sālakajātake[22] vitthāritaṁ. Idhâpi so mahallako ekaṁ gāmadārakaṁ pabbājetvā akkosati paharati. Dārako palāyitvā vibbhami. Dutiyam pi taṁ[23]

[1] B^id^ pi. [2] C^k^ ssaṁsaṁ, C^s^ ssaṁsam corr. to ssāsam. [3] C^s^ -te, B^i^ -tuko, B^d^ -tutho. [4] C^s^ evañ ca, C^k^ eva ca, B^id^ etaṁ, omitting ca. [5] B^d^ -ttehi. [6] C^ks^ evaṁ. [7] B^i^ pāmojjakaraṇa, B^d^ pāmujjakaraṇa. [8] C^ks^ -vahantaṁ, B^i^ -vahaṇaṁ. [9] B^id^ -massa. [10] B^d^ niddaro, B^i^ -roti. [11] C^ks^ -ti, B^d^ vimuttiṁ. [12] B^id^ pivanto ti. [13] B^id^ omit pi. [14] B^id^ dhammade-. [15] B^id^ evā, omitting ahosin. [16] B^id^ add tatiyaṁ. [17] C^s^ santimpi, B^i^ santampi. [18] C^ks^ khajjū panake-. [19] C^ks^ omit kha-, B^id^ add catutthaṁ. [20] B^i^ mutto-, B^d^ dhutto-. [21] B^d^ adds bhikkhuṁ. [22] B^i^ sālaja-, B^d^ sālukajā-; cfr. supra vol. II p. 267. [23] B^d^ naṁ, B^i^ omits taṁ.

pabbājetvā tath' eva akāsi. Tatiyam pi vibbhamitvā puna yāciyamāno oloketum pi na icchi. Dhammasabhāyaṁ[1] kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso asukamahallako attano sāmaṇerena sahâpi vinâpi vasituṁ[2] na sakkoti, itaro tassa dosaṁ disvā puna oloketuṁ pi na icchi, suhadayo kumārako" ti. Satthā āgantvā „kāya na 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa sāmaṇero suhadayo vasati, dosaṁ disvā puna oloketum pi na icchatîti" vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto dhaññavāṇijakule nibbattitvā vayappatto dhaññavikkayena jīvikaṁ kappeti[3]. Ath' eko ahiguṇḍiko[4] makkaṭaṁ gahetvā sikkhāpetvā ahiṁ kīḷāpento Bārāṇasiyaṁ[5] ussave ghuṭṭhe[6] tam makkaṭaṁ dhaññavāṇijakassa santike ṭhapetvā ahiṁ kīḷāpento[7] sattadivasāni cari[8]. So pi vāṇijo makkaṭassa khādaniyabhojaniyaṁ adāsi. Ahiguṇḍiko[9] sattame divase ussavakīḷāmatto[10] āgantvā taṁ makkaṭaṁ veḷupesikāya tikkhattuṁ paharitvā ādāya uyyānaṁ gantvā bandhitvā niddaṁ okkami. Makkaṭo bandhanaṁ mocetvā ambarukkhaṁ abhiruyha ambāni khādanto nisīdi. So pabuddho rukkhe makkaṭaṁ disvā „etaṁ mayā upalāpetvā gahetuṁ vaṭṭatîti" tena saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Vutto 'mhi[11] samma sumukha jūte akkhaparājito,
sevehi[12] ambapakkāni, viriyan te bhakkhayāmase ti. 75.

Tattha akkhaparājito[13] ti akkhehi parājito, sevehîti[14] pātehi, savehîti[15] pi pāṭho.

Taṁ sutvā makkaṭo sesagāthā abhāsi:

2. Alikaṁ vata maṁ samma abhūtena pasaṁsayi[16],
ko te suto vā diṭṭho vā sumukho nāma makkaṭo. 76.

---

[1] B^id bhikkhū dham-. [2] B^id vattituṁ. [3] B^id -si. [4] C^s -guṇṭhiko, B^id -kuṇḍiko. [5] C^s has pe after bārāṇasiyaṁ, omitting ussave - - - ahiguṇḍiko. [6] B^id saṁghuṭhe. [7] C^k kīlanto instead of ahiṁ kīḷāpento. [8] B^id vicari. [9] B^d -kuṇḍiko. [10] B^d -kiḷanato, B^i -kiḷipako. [11] B^i mutto-, B^d dhutto-. [12] B^i sādehi, B^d hārehi. [13] C^ks akkhaapa-. [14] B^i sādehiti, B^d hārehiti. [15] C^k saveheti, B^i sesehitihi, B^d pātehi ti pi ayameva. [16] B^i pasisi, B^d pasaṁsati.

3. Ajjâpi me taṁ manasi yaṁ maṁ tvaṁ[1] ahiguṇḍika[2]
dhaññāpaṇaṁ pavisitvā matto chātaṁ hanāsi[3] maṁ. 77.
4. T' āhaṁ[4] saraṁ dukkhaseyyaṁ api rajjam pi kāraye
n' eva taṁ[5] yācito dajjaṁ[6], tathā hi bhayatajjito. 78.
5. Yañ ca jaññā kule jātaṁ gabbhe tittaṁ[7] amacchariṁ[8]
tena sakkhiñ[9] ca mittañ ca dhīro sandhātum arahatîti. 79.

Tattha alikaṁ vatā 'ti musā vata, abhūtenā ti avijjamānena, ko te ti kattha tayā, sumukho ti sundaramukho, ahiguṇḍikā[10] 'ti taṁ ālapati, ahiguṇṭhikā[11] ti pi pāṭho, chātan[12] ti jighacchābhibhūtaṁ dubbalaṁ kapaṇaṁ, hanāsîti velupesikāya tikkhattuṁ paharasi, tāhan ti taṁ ahaṁ, saran ti saranto, dukkhaseyyan ti tasmiṁ āpaṇe dukkhasayanaṁ, api rajjampi kāraye ti sace pi Bārāṇasirajjaṁ gahetvā mayhaṁ datvā maṁ rajjaṁ kāreyyāsi[13] evam pi[14] n' eva naṁ yācito dajjaṁ, taṁ ekam pi ambapakkaṁ ahaṁ tayā yācito na dadeyyaṁ, kiṁkaraṇā: tathā hi bhayatajjito ti tathā hi ahaṁ tayā bhayena tajjito ti attho, gabbhe tittan[15] ti subhojanarasena mātukucchiyaṁ yeva alaṁkatapaṭiyatte sayanagabbhe yeva vā tittaṁ bhogāsāya akapaṇaṁ, sakkhiñ[16] ca mittañ cā 'ti sakhibhāvañ[17] ca mittabhāvañ ca tathārūpena kulajātena tittena akapaṇenena amacchariṇā saddhiṁ paṇḍito sandhātuṁ puna ghaṭetuṁ arahati, tayā pana kapaṇena ahiguṇḍikena[18] saddhiṁ ko pana mittabhāvaṁ ghaṭessatîti attho

Evaṁ vatvā vānaro ghaṭaṁ[19] pāvisi.

Satthā imaṁ desanaṁ[20] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā ahiguṇḍiko[21] mahallako[22] ahosi, makkaṭo sāmaṇero, dhaññavāṇijo aham evā" 'ti. Ahiguṇḍikajātakaṁ[23].

[1] C^{ks} samma tvaṁ, B^{d} yaṁ tvaṁ maṁ. [2] C^{s} -gunthika, B^{d} -kuṇḍika. [3] C^{s} mahanto jātaṁ hināsi corr to manto j. hanāsi, C^{k} manto j. hināsi. B^{i} mutto chātakaṁ pāṇāsi, B^{d} dhutto sātaṁ hanasi [4] B^{id} tāhaṁ. [5] B^{d} nevāhaṁ. [6] B^{i} daccaṁ, B^{d} rajjaṁ. [7] C^{k} titti, C^{s} titti corr. to tittiṁ. B^{i} titaṁ, B^{d} titthaṁ. [8] B^{id} -ri. [9] C^{k} sakkiñ, B^{i} sakhiñ. [10] C^{s} -gunṭhikā. B^{id} -kuṇḍikā. [11] C^{k} -guṇḍikā, B^{d} -kuṇḍikā, B^{i} -kuṇḍike. [12] C^{ks} jātan. [13] C^{ks} -sīti [14] B^{d} adds te. [15] B^{i} tiṭhattan, C^{ks} tittin [16] C^{k} B^{i} sakkiñ. B^{d} sakhiñ. [17] C^{k} sakkha-, B^{i} sakkhi-. [18] C^{s} -guṇṭhikena, B^{d} -kuṇḍikena. [19] B^{i} vanaṁ sahasā ghaṭṭaṁ, B^{d} vanaṁ sahasā, C^{s} vanaghaṭaṁ. [20] B^{id} dhammade-. [21] C^{s} -guṇṭhiko, B^{id} -kuṇḍiko. [22] B^{d} adds bhikkhu [23] C^{s} -guṇṭhika-, B^{d} -kuṇḍika-, B^{id} add pañcamaṁ.

6. Gumbiyajātaka.

Madhuvaṇṇaṁ madhurasan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Taṁ hi Satthā „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito[1]" ti pucchitvā „saccaṁ bhante" ti „kiṁ disvā" ti „alaṁkatamātugāman" ti vutte „bhikkhu ime pañcakāmaguṇā nāma ekena Gumbikena[2] halāhalavisaṁ pakkhipitvā magge ṭhapitamadhusadisā[3]" ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto satthavāhakule nibbattitvā vayappatto Bārāṇasito pañcahi sakaṭasatehi bhaṇḍaṁ ādāya vohāratthāya gacchanto mahāvattaniaṭavidvāraṁ patvā satthake[4] sannipātetvā „ambho imasmiṁ magge visapaṇṇapupphaphalādīni atthi, tumhe kiñci akhāditapubbaṁ[5] khādantā maṁ apucchitvā[6] mā khāditthā[7] 'ti, amanussâpi visaṁ pakkhipitvā bhattaddapuṭamadhukaphalāphalāni[8] ṭhapenti, tāni pi maṁ anāpucchitvā mā khāditthā" 'ti ovādaṁ datvā maggaṁ paṭipajji. Ath' eko Gumbiyo nāma yakkho aṭaviyā majjhaṭhāne[9] magge paṇṇāni attharitvā halāhalavisayuttāni[10] madhukhaṇḍāni[11] ṭhapetvā sayaṁ maggasāmante madhuṁ gaṇhanto viya rukkhe koṭṭento viya carati. Ajānantā „puññatthāya ṭhapitāni bhavissantîti" khāditvā jīvitakkhayaṁ pāpuṇanti. Amanussā āgantvā te khādanti. Bodhisattassa satthakamanussâpi[12] tāni disvā ekacce lolajātikā adhivāsetuṁ asakkontā khādiṁsu, paṇḍitajātikā „pucchitvā khādissāmā" 'ti[13] gahetvā aṭṭhaṁsu. Bodhisatto te disvā hatthagatāni chaḍḍāpesi, yehi[14] paṭhamataraṁ khāditāni te mariṁsu, yehi aḍḍhakhāditāni tesaṁ vamanayoggaṁ 'datvā vantakāle catu-

---

[1] B^{id} add si. [2] B^{id} add yakkhena. [3] B^{id} -madhurasa sadisā. [4] B^{i} sattake, C^{k} santike, C^{s} sannike corr. to satthike. [5] C^{ks} -taṁ pubbaṁ. [6] C^{s} B^{i} āpu-. [7] B^{i} -ditvā, B^{d} -datha. [8] C^{k} bhannadda-, C^{s} bhattaddapuṭha-, B^{i} bhattapuṭa-, B^{d} bhattapuṭaṁ-. [9] B^{id} majhe-. [10] B^{id} -visasaṁyuttāni. [11] B^{d} -piṇḍāni. [12] C^{k} bodhisatthassattikamanussesupi, C^{s} bodhisattassa satthikamanussesupi, B^{i} bodhisattasattikamanussā, B^{d} bodhisattassa sattavāhamanussāpi. [13] B^{id} add taṁ. [14] C^{ks} sohi.

madhuraṁ adāsi, iti te tassânubhāvena jīvitaṁ paṭilabhiṁsu. Bodhisatto sotthinā icchitaṭṭhānaṁ[1] gantvā bhaṇḍaṁ vissajjetvā attano geham eva agamāsi[2].

1. Madhuvaṇṇaṁ madhurasaṁ madhugandhaṁ visaṁ ahu,
Gumbiyo ghāsam esāno araññe odahī visaṁ. 80.
2. Madhū 'ti maññamānā ye taṁ visaṁ samāsāsisuṁ[3]
tesaṁ taṁ kaṭukaṁ āsi, maraṇaṁ ten' upāgamuṁ. 81.
3. Ye ca kho paṭisaṁkhāya visaṁ taṁ parivajjayuṁ
te āturesu sukhitā ḍayhamānesu nibbutā. 82.
4. Evam eva manussesu visaṁ kāmā samohitā
āmisaṁ bandhanaṁ c' etaṁ maccuveso[4] guhāsayo. 83.
5. Evam eva[5] ime kāme[6] āturā paricārake[7]
ye sadā parivajjenti[8] saṁgaṁ[9] loke upaccagun[10] ti. 84.

Satthā imā[11] abhisambuddhagāthā vatvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi[12]:

Tattha Gumbiyo ti tasmiṁ vanagumbe vicaraṇena evaṁladdhanāmayakkho[13], ghāsamesāno ti taṁ visaṁ khāditvā mate khādissāmîti evaṁ attano ghāsaṁ pariyesanto, odahîti taṁ madhunā samānavaṇṇagandharasaṁ visaṁ nikkhipi, kaṭukaṁ āsîti[14] tikhiṇaṁ ahosi, maraṇaṁ tenupāgamun ti tena visena te sattā maraṇaṁ upagatā, āturesū[15] 'ti visavegena āsannamaraṇesu, ḍayhamānesū 'ti visatejena[16] ḍayhantesu, visaṁ kāmā[17] samohitā ti yathā tasmiṁ vattanimahāmagge[18] visaṁ[19] samohitaṁ nikkhittaṁ evaṁ manussesu pi ye ete rūpādayo pañca vatthukāmā tattha tattha samohitā nikkhittā te visan ti veditabbā, āmisaṁ bandhanaṁ cetan[20] ti ye te[21] pañcakāmaguṇā nāma etaṁ[22] imassa maccubhūtassa lāmakassa[23] Mārabālisikena[24] pakkhittaṁ āmisañ c' eva bhavābhavato nikkhamituṁ appadānena[25] āhuādibhedaṁ[26] nānappakārakaṁ[27] bandhanañ ca[28], maccuveso[29] guhā-

[1] C^{k} B^{d} -taṭhānaṁ. [2] B^{id} add tamatthaṁ pakāsento satthā imā gāthā abhāsi. [3] so C^{k}; C^{s} taṁ samāsisuṁ corr. to taṁ visaṁ sayāsuṁ, B^{i} visamasāyīsu, B^{d} visamakhādisu. [4] C^{s} -voso corr. to -veso, B^{i} -vasse, B^{d} pāso. [5] C^{ks} evaṁ. [6] C^{ks} kāmā. [7] B^{id} -cārike, C^{s} -cārike corr. to -cārake. [8] B^{d} -vajjanti, B^{i} -vejjenti. [9] C^{k} saṁghaṁ, C^{s} saṁghaṁ corr. to saṁgaṁ. [10] B^{d} upajhagā. [11] B^{d} omits imā. [12] B^{i} omits satthā - - - - nesi. [13] C^{ks} -nāmaṁ-, B^{d} -nāmo-. [14] B^{id} asīti. [15] B^{id} aturesu, C^{ks} āturesī. [16] B^{id} ativisa-. [17] C^{ks} -kāmo, B^{i} visakāmā, B^{d} visakāma. [18] B^{d} vaṭṭani-, [19] C^{ks} visa. [20] C^{ks} vetan. [21] B^{id} ete. [22] B^{id} evaṁ. [23] B^{d} lokassa. [24] C^{k} -baḷi-, C^{s} B^{d} -bali-, B^{i} vāḷikasikena. [25] C^{k} appadānenetenanu, C^{s} appadānenetenanu corr. to -dānetenanu, B^{i} appamādānena, B^{d} appadānena. [26] so C^{k} instead of āgu-? C^{s} anu-, B^{i} atu-, B^{d} adu-. [27] C^{s} B^{i} -raṁ, B^{d} -raka. [28] B^{i} maccubandhañca. [29] B^{i} -geso, B^{d} -vaso.

sayo[1] ti sarīraguhāya vasako[2] maraṇamaccuveso[3], evameva ime kāme[4] ti yathā vattanimahāmagge[5] visaṁ nikkhittaṁ evaṁ tattha tattha nikkhitte[6] ime kāme, āturā ti ekantamaraṇadhammatāya āturā[7] āsannamaraṇā[8] paṇḍitamanussā, paricarake[9] ti kilesaparicarake[10] kilesasaṁvaddhake[11], ye sadā parivajjentîti[12] ye vuttappakārā paṇḍitapurisā niccaṁ ete evarūpe kāme vajjenti[13], saṁgaṁ[14] loke ti te loke lagganaṭṭhena saṁgan ti laddhanāmaṁ rāgādibhedaṁ kilesajātaṁ accaguṁ, atītā nāmā 'ti veditabbā, atikkamantîti vā attho[15].

(Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi). „Tadā satthavāho[16] aham eva[17] ahosin“ 'ti. Gumbiyajātakaṁ[18].

7. Sāliyajātaka.

Yoyaṁ sāliyachāpo[19] ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane viharanto „āvuso Devadatto tāsakārako pi bhavituṁ nâsakkhîti[20]“ vacanaṁ ārabbha kathesi[21].

Bārāṇasiyaṁ hi Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto gāmake kuṭumbiyakule nibbattitvā taruṇakāle taruṇakumārakehi[22] saddhiṁ gāmadvāre nigrodharukkhamūle kīḷati. Tadā eko dubbalavejjo[23] gāme kiñci kammaṁ alabhitvā nikkhanto[24] taṁ ṭhānaṁ patvā ekaṁ sappaṁ viṭabhiantarena sīsaṁ nīharitvā niddāyantaṁ disvā „mayā gāme pi kiñci na laddhaṁ, ime dārake vañcetvā sappena ḍasāpetvā[25] tikicchitvā kiñcid eva gaṇhissāmîti“ cintetvā Bodhisattaṁ āha: „sace sāliyacchāpaṁ passeyyāsi gaṇheyyāsîti“. „Āma gaṇheyyan“

---

[1] C[s] guhāyayo [2] C[s] vasanako, B[id] vasanato. [3] B[d] -vaso ti. [4] C[k] kāmo. [5] B[d] vaṭṭani-, C[ks] omit mahā. [6] C[ks] nikkhente, B[i] omits evaṁ - - te. [7] B[d] -dhammatāturā, C[ks] -tāya āgatāturā. [8] C[s] -ṇa. [9] B[id] -carike. [10] C[s] B[id] -rike. [11] B[id] -sambandhake. [12] B[d] -vajjan-, B[i] -vejjen-. [13] B[id] vajjanti. [14] C[s] saṁghaṁ corr. to saṁgaṁ. [15] B[i] adds sattā abhisambuddhā gāthā vatvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi. [16] B[d] adds pana. [17] B[id] evā, omitting ahosin. [18] B[id] add chaṭṭhaṁ. [19] C[k] yosaṁsāliyajāto, C[s] yoyaṁsāliyajāpo, B[id] yoyaṁsāḷiyachāpo. [20] C[s] ná-. [21] B[i] adds tadā hi sattā na bhikkhave idāneva puppe pesa mama dosakārako pi abhibhavituṁ nāsakkhiti vatvā atitaṁ āhari atite, B[d] atite. [22] B[i] taruṇadārakehi, B[d] paṁsukīlantehi. [23] B[i] mahallakavajjo, B[d] dubbalavajjo. [24] C[s] nikkhanto corr. to nikkhamanto, B[id] nikkhamanto. [25] B[id] ḍaṁsā-.

ti. „Pass' eso[1] viṭabhiantare sayito“ ti. So sappabhāvaṁ ajānanto rukkhaṁ āruyha taṁ gīvāya[2] gahetvā sappo ti ñatvā[3] nivattituṁ adento[4] sugahitaṁ gahetvā[5] vegena khipi. So gantvā vejjassa gīvāya[6] patito gīvaya[7] paliveṭhetvā karakarāni khāditvā[8] tatth' eva naṁ pātetvā palāyi. Manussā parivārayiṁsu. Mahāsatto sampattaparisāya dhammaṁ desento[9]

1. Yo 'yaṁ[10] sāliyachāpo[11] ti kaṇhasappaṁ agāhayi
tena sappen' ayaṁ daṭṭho hato pāpānusāsako. 85.

2. Ahanantam ahantāraṁ yo naro hantum icchati
evaṁ so nihato seti yathâyaṁ puriso hato. 86.

3. Ahanantaṁ aghātentaṁ yo naro hantum icchati
evaṁ so nihato seti yathâyaṁ puriso hato. 87.

4. Yathā paṁsumuṭṭhiṁ puriso paṭivātaṁ paṭikkhipe
tam eva so[12] rajo hanti yathâyaṁ puriso hato. 88.

5. Yo appaduṭṭhassa narassa dussati (Dhp. v. 125.)
suddhassa posassa anaṅgaṇassa
tam eva bālaṁ pacceti pāpaṁ
sukhumo rajo paṭivātaṁ va khitto ti 89.

imā gāthā abhāsi[13].

Tattha yoyaṇ[14] ti yo ayaṁ ayam eva vā pātho, sappenayaṇ ti sappena ayaṁ, sayam eva[15] tena sappena daṭṭho, pāpānusāsako ti pāpakaṁ anusāsanaṁ[16] anusāsako, ahanantaṇ ti apaharantaṁ, ahantāraṇ ti amārentam[17], suddhassā 'ti niraparādhassa, posassā 'ti sattassa, anaṅgaṇassā 'ti idaṁ pi niraparādhabhāvaṁ ñeva sandhāya vuttaṁ, paccetîti kammasarikkhakaṁ hutvā paṭieti[18].

Satthā imaṁ desanaṁ[19] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā dubbalavejjo[20] Devadatto ahosi, paṇḍitadaharako[21] pana ahaṁ evā“ 'ti. Sāliyajātakaṁ[22].

[1] Bd passaso. [2] Bid -yaṁ. [3] Bi vatvā. [4] Bi nivattitumadanto. [5] Bd omits sappo - - - gahetvā. [6] Bi -yaṁ. [7] Bi -vaṁ. [8] Bi karaṇārāti ḍaṁsitvā, Bd kārakagatiṁ ḍaṁsitvā. [9] Bi adds imā gāthā abhāsi [10] Bi yāyaṁ, Bd yvāyaṁ. [11] Bi sāḷi-, Ck sāliyajātape. [12] Cks yo. [13] Bi omits imā - - - si. [14] Bi yāyaṇ, Bd yvāyaṇ. [15] Bi yo ayaṁ sayame, Bd so ayaṁ eva. [16] Cs -kaṁ corr. to -naṁ, Bid omit anusāsanaṁ. [17] Bd mā-. [18] Bd pati-. [19] Bid dhammade- [20] Bi mahallako vajjo, Bd vajjo. [21] Bid -dārako [22] Bid add sattamaṁ.

8. Tacasārajātaka.

Amittahatthatthagatā ti. Idaṁ **Satthā Jetavane** viharanto **paññāpāramiṁ** ārabbha kathesi. Tadā hi Satthā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato paññavā upāyakusalo yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte **Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte** rajjaṁ kārente **Bodhisatto** gāmake kuṭumbikakule nibbattitvā ti[1] sabbaṁ purimajātakaniyāmen' eva kathetabbaṁ. Idha pana vejje[2] mate gāmavāsino „manussamārakā" ti[3] dārake gaddūlehi bandhitvā „rañño dassessāmā" 'ti Bārāṇasiṁ[4] nayiṁsu. Bodhisatto antarāmagge yeva sesadārakānaṁ ovādaṁ adāsi: „tumhe mā bhāyatha, rājānaṁ disvâpi abhītā tuṭṭhindriyā bhāveyyātha, rājā amhehi saddhiṁ paṭhamataraṁ kathessati, tato paṭṭhāya ahaṁ jānissāmîti". Te „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā tathā kariṁsu. Rājā te abhīte tuṭṭhindriye disvā „ime manussamārakā ti kudaṇḍakabaddhā ānītā, evarūpaṁ dukkhaṁ pattâpi ca na bhāyanti tuṭṭhindriyā yeva, kin nu kho etesaṁ nasocanakāraṇaṁ[5], pucchissāmi ne" ti paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

1. Amittahatthatthagatā tacasārasamappitā
pasannamukhavaṇṇâtha kasmā tumhe na socathā 'ti. 90.

Tattha **amittahatthatthagatā** ti kudaṇḍakehi gīvāya[6] bandhitvā ānentānaṁ amittānaṁ hatthagatā[7], **tacasārasamappitā** ti veṇudaṇḍakehi[8] baddhattā evam āha, **kasmā** ti evarūpaṁ vyasanaṁ pattâpi tumhe kiṁkāraṇā na socathā 'ti[9]

Taṁ sutvā Bodhisatto sesagāthā abhāsi:

2. Na socanāya paridevanāya
attho va[10] labbho[11] api appako pi,
socantam enaṁ dukhitaṁ[12] viditvā
paccatthikā attamanā bhavanti. 91.

---

[1] Bi nippatti, Bd nibbattetvā, omitting ti. [2] Bid vajje. [3] Bid add te. [4] Cs -siyaṁ. [5] Bid aso-. [6] Bid -yaṁ. [7] Bd hatthatthagatā. [8] Bid veḷu-. [9] Bd adds pucchi. [10] Bid ca [11] Cks labbhā. [12] Bid dukkhi-.

3. Yato ca kho paṇḍito āpadāsu
na vedhati atthavinicchayaññū
paccatthikâssa[1] dukkhitā[2] bhavanti
disvā mukhaṁ avikāraṁ[3] purāṇaṁ. 92.

4. Japena[4] mantena subhāsitena
anuppadānena paveṇiyā vā
yathā yathā yattha labhetha atthaṁ
tathā tathā tattha parakkameyya. 93.

5. Yato ca[5] jāneyya[6] alabbhaneyyo
mayā va[7] aññena vā esa attho
asocamāno adhivāsayeyya[8]
kammaṁ daḷhaṁ kinti karomi dānîti. 94.

Tattha attho ti vaḍḍhi, paccatthikā attamanā ti evaṁ[9] purisaṁ socantaṁ dukkhitaṁ viditvā paccāmittā tuṭṭhacittā honti, tesaṁ tussanakāraṇaṁ nāma paṇḍitena kātuṁ na vaṭṭatîti dīpeti, yato ti yadā, na vedhatîti cittutrāsabhayena na kampati, atthavinicchayaññū ti tassa tassa atthassa vinicchayakusalo, japenā[10] 'ti mantaparijapanena[11], mantenā 'ti paṇḍitehi saddhiṁ mantagahaṇena, subhāsitenā 'ti piyavacanena, anuppadānenā 'ti lañcadānena, paveṇiyā[12] ti kulavaṁsena, idam vuttaṁ hoti: mahārāja paṇḍitena nāma āpadāsu uppannāsu na socitabbaṁ kilamitabbaṁ, imesu pana pañcasu kāraṇesu aññataravasena paccāmittā jinitabbā, sace hi sakkoti mantaṁ parijapitvā[13] mukhabandhanaṁ[14] katvâpi te jinitabbā, tathā asakkontena paṇḍitehi saddhiṁ mantetvā ekaṁ upāyaṁ sallakkhetvā jinitabbā, piyavacanaṁ vattuṁ sakkontena piyaṁ vatvāpi te jinitabbā, tathā asakkontena vinicchayāmaccānaṁ lañcaṁ datvâpi jinitabbā, tathā asakkontena kulavaṁsaṁ kathetvā mayaṁ asukapaveṇiyā āgatā tumhākañ ca amhākañ ca eko va pubbapuriso ti evaṁ vijjamānaṁ ñātikoṭiṁ ghaṭetvâpi[15] jinitabbā evā 'ti, yathā yathā ti etesu pañcasu kāraṇesu yena yena kāraṇena yattha yattha attano vaḍḍhiṁ labheyya, tathā tathā ti tena tena kāraṇena tattha tattha parakkameyya parakkamaṁ katvā paccatthike jineyyā 'ti adhippāyo, yato ca jāneyyā 'ti yato pajāneyya[16] mayā vā aññena vā esa attho alabbhaneyyo nānappakārena

---

[1] Bi paccattikā, Bd paccattikāya. [2] Bid dukkhi-. [3] Bid adhik-. [4] Bi jampena, Bd jappena. [5] Cs vā corr. to caṁ, Ck va. [6] Ck jāneya, Cs najāne. [7] Cs Bi ca, Bd vā. [8] Bid -vāseyya. [9] Bd etaṁ. [10] Bi jampe-, Bd jappe-. [11] Bi -paricajjavanena, Bd -parijappanena. [12] Ck Bid -ni-, Cs -ni- corr. to -ṇi-. [13] Cs -jahitvā corr. to -japi-, Bi -jahi-, Bd -jappitvā. [14] Ck Bi -bandhaṁ. [15] Ck sāvetvāpi, Cs savetvāpi corr. to ghaṭe-. [16] Bid yadā pana jā-.

vāyamitvâpi na sakkā laddhuṁ tadā paṇḍito puriso asocamāno akilamamāno mayā pubbe katakammaṁ daḷhaṁ thiraṁ na sakkā paṭibāhituṁ idāni kiṁ sakkā kātun ti adhivāseyyā 'ti.

Rājā Bodhisattassa dhammakathaṁ sutvā kammaṁ sodhetvā niddosabhāvaṁ ñatvā kudaṇḍake harāpetvā Mahāsattassa mahantaṁ yasaṁ datvā attano atthadhammānusāsakaṁ amaccaratanaṁ akāsi, sesadārakānaṁ pi yasaṁ datvā ṭhānantarāni adāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Bārāṇasirājā Ānando ahosi, dārakā therānutherā, paṇḍitadārako[2] aham evā 'ti. Tacasārajātakaṁ[3].

9. Mittavindajātaka.

Kyāhaṁ devānamakaran ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ dubbacabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Mahāmittavindajātake[4] āvibhavissati.

Ayaṁ pana Mittavindako samudde khitto atriccho hutvā parato gantvā nerayikasattānaṁ paccanaṭṭhānaṁ[5] Ussadanirayaṁ ekaṁ[6] nagaran ti saññāya pavisitvā khuracakkaṁ āsādesi[7]. Tadā Bodhisatto devaputto hutvā ussadacārikaṁ cari. So taṁ disvā pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Ky-āhaṁ devānam akaraṁ kiṁ pāpaṁ pakataṁ[8] mayā
yaṁ[9] me sirasmiṁ ūhacca cakkaṁ bhamati matthake ti. 95.

Tattha kyāhaṁ devānamakaran ti sāmi devaputta kiṁ nāma ahaṁ devānaṁ akariṁ, kiṁ maṁ devā bādhenti, kiṁ pāpaṁ pakataṁ[8] mayā ti dukkhamahantatāya vedanāmatto[10] attanā katapāpaṁ asallakkhento evam āha, yaṁ[9] me ti yena pāpena maṁ sirasmiṁ ūhacca hanitvā idaṁ khuracakkaṁ mama matthake bhamati naṁ[11] kiṁ nāmā[12] 'ti.

[1] Bid dhammade-. [2] Bid add pana. [3] Bid add aṭhamaṁ. [4] Bid -dakajā-. [5] Bi paccupaṭhā-, Bd paccuṭhā-. [6] Ck erakaṁ, Cs erakaṁ corr. to ekaṁ. [7] Bid -ti. [8] Cks -taṁ. [9] Cks yam. [10] Bid -patto. [11] Bi kaṁ, Bd taṁ. [12] Ck pakinnāmā, Cs pakin- corr. to kin-, Bd kinnāmo.

Taṁ sutvā Bodhisatto dutiyaṁ gātham āha: (Cfr. vol. I p. 368.)

2. Atikkamma ramaṇakaṁ sadāmattañ ca dūbhakaṁ
brahmattarañ ca pāsādaṁ ken' atthena idhâgato ti. 96.

Tattha ramaṇakan ti phalikapāsādaṁ sadāmattan ti rajatapāsādaṁ, dūbhakan ti maṇipāsādaṁ, brahmattarañ ca pāsādan ti suvaṇṇapāsādañ ca, kenatthenā 'ti tvaṁ etesu ramaṇakādīsu catasso aṭṭha solasa battiṁsā[1] ti etā devadhītaro pahāya te pāsāde atikkamitvā kena kāraṇena idha āgato ti[2].

Tato Mittavindako tatiyaṁ gātham āha:

3. Ito bahutarā bhogā atra maññe bhavissare[3],
iti etāya saññāya passa maṁ[4] vyasanaṁ gatan ti. 97.

Tattha ito bahutarā ti imesu catūsu pāsādesu bhogehi[5] atirekatarā bhavissantîti[6].

Tato Bodhisatto sesagāthā abhāsi:

4. Catubbhi aṭṭh' ajjhagamā aṭṭhāhi[7] pi[8] ca soḷasa (vol. I p. 414.)
soḷasāhi[9] ca battiṁsa[10], atricchaṁ cakkam āsado[11],
icchāhatassa posassa cakkaṁ bhamati matthake. 98.

5. Uparivisālaṁ duppūraṁ[12] icchāvisaṭagāminiṁ
ye ca[13] taṁ[14] anugijjhanti te honti cakkadhārino ti. 99.

Tattha uparivisālan ti Mittavindaka taṇhā nām' esā āseviyamānā upari visālā hoti patthaṭā[15] mahāsamuddo viya duppūrā rūpādīsu taṁ[16] taṁ ārammaṇaṁ icchamānāya[17] icchāya[18] patthaṭāya[19] visaṭagāminī[20], tasmā ye purisā taṁ evarūpaṁ taṇhaṁ anugijjhanti punappuna giddhā hutvā gaṇhanti te honti cakkadhārino te evaṁ khuracakkaṁ dhārentîti vadati.

Mittavindikaṁ[21] pana kathentam eva nipiṁsamānaṁ[22] taṁ cakkaṁ bhassi[23], tena so puna kathetuṁ nâsakkhi, devaputto attano devaṭṭhānam eva gato.

[1] Bid dvattiṁsā. [2] Bid omit ti. [3] Cks -ssati. [4] Bd naṁ. [5] so Bd; Bi tehi, Cks bhogesu. [6] Bi bhavissare ti bhavissanti, Bd bhavissanti [7] Cks aṭṭhahi, Bi aṭhabhi, Bd athābhi. [8] Cks omit pi. [9] Bid -sabhi. [10] Bd dvatt-. [11] Ck vakkamādo, Cs vakkamāde corr. to vakkamāsado. [12] Cks dubbharaṁ, Bid duppuraṁ. [13] Bi ye ci, Cks ye. [14] Cks naṁ? [15] Cs pattaṭā, Bi pattano, Bd patthanā. [16] Ck naṁ, Cs naṁ corr. to taṁ. [17] Bi -nā, Bd -nāpi. [18] Bi omits icchāya [19] Bi pattanā, Bd paṭhanāya. [20] Ck -mitaṁ, Cs -mitaṁ corr. to -minaṁ, Bi viyagāminī, Bd visatagāmini. [21] Ck -kam. [22] Bi nippaḷamānaṁ, Bd nivissāmānaṁ. [23] Bi bhamasi, Bd bhamati.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Mittavindako dubbacabhikkhu ahosi, devaputto pana aham evā“ 'ti. Mittavindajātakaṁ[2].

10. Palāsajātaka.

Haṁso palāsamavacā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto kilesaniggahaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Paññājātake[3] āvibhavissati. Idha pana Satthā bhikkhū āmantetvā „bhikkhave kileso[4] nāma āsaṁkitabbo[5], appamattako samāno pi nigrodhagaccho viya vināsaṁ pāpeti, porāṇakapaṇḍitâpi āsaṁkitabbaṁ[6] āsaṁkiṁsu[7] yevā“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto suvaṇṇahaṁsayoniyaṁ nibbattitvā vayappatto Cittakūṭapabbate Suvaṇṇaguhāyaṁ vasanto Himavantapadese jātassare sayaṁ jātasāliṁ khāditvā khāditvā[8] āgacchati. Tassa gamanāgamanamagge mahāpalāsarukkho ahosi. So gacchanto pi tattha vissamitvā gacchati, āgacchanto pi vissamitvā āgacchati. Ath' asmiṁ[9] rukkhe nibbattadevatāya saddhiṁ vissāso ahosi. Aparabhāge ekasakuṇikā[10] ekasmiṁ[11] nigrodharukkhe nigrodhapakkaṁ[12] khāditvā gantvā tasmiṁ palāsarukkhe nisīditvā viṭabhiantare[13] vaccaṁ pātesi. Tato nigrodhagaccho jāto, so caturaṅgulamattakāle rattaṅkurapalāsatāya sobhati. Haṁsarājā taṁ disvā rukkhadevataṁ āmantetvā „samma palāsa nigrodho nāma yamhi rukkhe jāyati vaḍḍhento[14] taṁ nāseti, imassa vaḍḍhituṁ mā dehi, vimānaṁ[15] te nāsessati[16], paṭigacc' eva[17] naṁ uddharitvā chaḍḍehi[18], āsaṁkitabbayuttaṁ nāma āsaṁkituṁ vaṭṭatîti“ palāsadevatāya saddhiṁ mantento paṭhamaṁ gātham āha:

---

[1] Bid dhammade-. [2] Bid -dakajā-, and add navamaṁ. [3] Cs pañña- corr. to paññā-, bid paññāsajā-. [4] Bid -sā. [5] Bid -bbā. [6] Bd -bbā. [7] Ck -khisu, Cs -kisu, Bi asaṁkisu, Bd āsaṅkisu. [8] Bid omit one khā-. [9] Bid athassa tasmiṁ. [10] Bid ekā-. [11] Bd etasmiṁ. [12] Ck -pakkhaṁ, Bi -pattaṁ. [13] Bi -bbhantare, Bd -pantare. [14] Bid vaḍhanto va. [15] Cks -nan. [16] Bi -tīti. [17] Bi paṭikañceva, Bd patikañceva. [18] Cks chaḍḍhe-.

1. Haṁso palāsaṁ avaca: nigrodho samma jāyati,
aṁkasmiṁ te nisinno va[1] so te mammāni checchatîti. 100.

Paṭhamapādo pan' ettha abhisambuddhena[2] hutvā Satthārā vutto. Palāsan ti palāsadevataṁ, sammā 'ti vayassa, aṁkasmin ti viṭabhiyaṁ, so te mammāni checchatîti so[3] te[4] aṁkesu vaḍḍhitasapatto[5] viya jīvitaṁ chindissatîti attho, jīvitasaṁkhārā hi idha mammānîti[6] vuttā.

Taṁ sutvā tassa vacanaṁ agaṇhantī[7] palāsadevatā dutiyaṁ gātham āha:

2. Vaḍḍhatām[8] eva nigrodho, patiṭṭh' assa[9] bhavām' ahaṁ
yathā pitā vā mātā vā, evam eso bhavissatîti. 101.

Samma[10] na tvaṁ[11] jānāsi: vaddhatām[12] eva esa[13], aham assa[14] yathā bālakāle puttānaṁ mātāpitaro patiṭṭhā honti tathā bhavissāmi, yathā pana saṁvaddhā puttā pacchā mahallakakāle mātāpitunnaṁ patiṭṭhā honti mayham pi[15] mahallakakāle evam eva so[16] patiṭṭhā bhavissatîti.

Tato haṁso tatiyaṁ gātham āha:

3. Yaṁ tvaṁ aṁkasmiṁ vaḍḍhesi[17] khīrarukkhaṁ bhayānakaṁ
āmanta kho taṁ gacchāma vaḍḍhi-m-assa na ruccatîti. 102.

Tattha yaṁ tvan ti yasmā tvaṁ etaṁ bhayadāyakaṁ khīrarukkhaṁ sapattaṁ viya aṁkena vaḍḍhesi[18], āmanta kho tan ti tasmā mayaṁ taṁ āmantetvā jānāpetvā gacchāma, vaḍḍhimassā 'ti assa vaḍḍhi mayhaṁ na ruccatîti.

Evañ ca pana vatvā haṁsarājā pakkhe pasāretvā Cittakūṭapabbataṁ eva gato. Tato paṭṭhāya na punâgañchi[19]. Aparabhāge nigrodho vaḍḍhi. Tasmiṁ ekā rukkhadevatâpi nibbatti. So vaḍḍhito[20] palāsaṁ bhañji[21], sākhāya[22] saddhiṁ yeva devatāya vimānaṁ pati. Sā tasmiṁ kāle haṁsarañño vacanaṁ sallakkhetvā idaṁ anāgatabhayaṁ disvā „haṁsarājā

---

[1] Cks omit va. [2] Bid -ddho. [3] Cs omits so. [4] Cs Bi omit te. [5] Bi aṅga te saṁvaḍho sapatto, Bd aṅgasaṁvaḍho sapatto, Cks vaḍḍhitassapatto [6] Bid dhammānīti. [7] all four MSS. -ti. [8] Ck vaccatām, Cs vaccatām corr. to vaddhatām, Bid vaḍhitam. [9] Bid patiṭhassa, Cks -ṭṭhissa. [10] Bd tassattho samma. [11] Bid tvaṁ na. [12] Cks vaddhanām. [13] Bi vaḍhakāle kāle ca, Bd vaḍhitā eva so. [14] Bd manassā. [15] Bid add pacchā [16] Ck evam eso. [17] Ck vaḍḍhehi, Cs vaddheti. [18] Ck vaddheyi, Cs vaddhesi. [19] Bid pana nāgacchi. [20] Bi so ca vaḍhipatto, Bd so vaḍhanto. [21] Bid bhuñji. [22] Bid -khāhi.

kathesi, ahaṁ pan' assa vacanaṁ na kāsin ti" paridevamānā catutthaṁ gātham āha:

4. Idāni kho maṁ bhāyati Mahāneru-nidassanaṁ,
haṁsassa anabhiññāya[1] mahā me bhayam āgatan ti. 103.

Tattha idāni kho maṁ bhāyatîti ayaṁ nigrodho taruṇakāle tosetvā idāni maṁ bhāyāpeti santajjeti[2], mahānerunidassanan ti Sinerupabbatasadisaṁ mahantam, haṁsarājassa vacanaṁ sutvā ajānitvā taruṇakāle yeva etássa anuddhaṭattā[3] mahā me bhayam āgatan ti idāni mayhaṁ mahantaṁ bhayaṁ āgatan ti paridevi.

Nigrodho pi vaḍḍhanto[4] sabbaṁ palāsaṁ bhañjitvā[5] khāṇukam[6] eva akāsi, devatāya vimānaṁ sabbaṁ antaradhāyi.

5. Na[7] tassa vaḍḍhi kusalappasatthā[8]
yo vaḍḍhamāno ghasate patiṭṭhaṁ,
tass' ūparodhaṁ parisaṁkamāno
patārayī[9] mūlavadhāya[10] dhīro ti 104.
pañcamā abhisambuddhagāthā.

Tattha kusalappasatthā[11] ti knsalehi pasatthā[12], ghasate ti khādati vināsetîti attho, patārayîti[13] patarati[14] vāyamati, idaṁ vuttaṁ hoti: bhikkhave yo vaḍḍhamāno attano patiṭṭhaṁ nāseti tassa vaḍḍhi[15] paṇḍitehi na pasatthā[16] tassa pana abbhantarassa vā bāhirassa vā parissayassa ito me uparodho[17] bhavissatîti evaṁ uparodhaṁ vināsaṁ parisaṁkamāno dhīro ñāṇasampanno mūlavadhāya parakkamatîti[18].

Satthā imaṁ desanaṁ[19] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahattaṁ pāpuṇiṁsu) „Tadā suvaṇṇahaṁso aham eva ahosin" ti. Palāsajātakaṁ[20]. Vaṇṇārohavaggo dutiyo[21].

[1] C^{ks} ani-. [2] B^{i} santāseti, B^{d} santāsesi. [3] B^{i} -tattā, C^{s} anuddhavantā. [4] C^{s} vaḍḍhento. [5] C^{ks} bhaji-, B^{i} bhuñci, B^{d} bhuñjitvā [6] C^{k} khānukham, C^{s} khānukham corr. to khāṇukam, B^{i} khānumattam. [7] C^{k} omits na, C^{s} has added na. [8] C^{ks} -lāpa-, B^{i} -lappasattā, B^{d} -lapasaṭhā. [9] B^{d} satārayi, C^{ks} patārayi. B^{i} pakārayi. [10] B^{i} -vatāya, B^{d} -vatthāya. [11] C^{ks} -lāpa-, B^{d} -lappasaṭhā. [12] B^{id} -saṭhā. [13] B^{i} pakā-. [14] C^{ks} -tā-, B^{id} paharati. [15] B^{id} vuḍhi. [16] B^{i} na pasaṭhā, B^{d} nappasaṭhā. [17] C^{ks} -dhe. [18] C^{k} -mati, C^{s} -mati corr. to matīti. [19] B^{id} dhammado-. [20] B^{id} add dasamaṁ. [21] B^{i} adds tassuddānaṁ: vaṇṇarohaṁ sīlavimaṁsaṁ hirikaṁ ca khajjopana ahiguṇḍitaṁ gumpiyaṁ sāliyaṁ tacasārakaṁ mittavindakaṁ ca palāsakan ti.

3. ADDHAVAGGA.

1. Dīghitikosalajātaka.

Evaṁbhūtassa te rājā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Kosambake bhaṇḍanakārake ārabbha kathesi. Tesaṁ hi Jetavanaṁ āgantvā khamāpanakāle Satthā ne[1] āmantetvā „bhikkhave tumhe mayhaṁ orasā mukhato jātā[2] puttā nāma[3], puttehi ca pitarā dinnaṁ ovādaṁ madditum na vaṭṭati, tumhe pana mama ovādaṁ na karittha, porāṇakapaṇḍitā attano mātāpitaro ghātetvā rajjaṁ gahetvā ṭhitacore pi araññe hatthapathaṁ[4] āgate 'mātāpitūhi dinnaṁ na maddissāmā' 'ti na mārayiṁsū[5]" 'ti vatvā atītaṁ āhari. Imasmiṁ[1] pana jātake dve pi vatthūni Saṁghabhedakajātake vitthārato āvibhavissanti.

So pana Dīghāyukumāro[7] araññe attano aṁke nipannaṁ Bārāṇasirājānaṁ cūḷāya gahetvā „idāni mayhaṁ mātāpitughātakaṁ coraṁ cuddasa khaṇḍāni[8] katvā chindissāmîti" asiṁ ukkhipanto[9] tasmiṁ khaṇe mātāpitūhi dinnaṁ ovādaṁ saritvā „jīvitaṁ[10] cajanto pi tesaṁ ovādaṁ na maddissāmîti kevalaṁ imaṁ tajjessāmîti" cintetvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Evaṁbhūtassa te rāja āgatassa vaso mama
atthi nu[11] koci[12] pariyāyo[13] yo[14] taṁ dukkhā pamocaye
ti. 105.

Tattha vaso mamā[15] 'ti mama vasaṁ āgatassa, pariyāyo ti kāraṇaṁ.

Tato rājā dutiyaṁ gātham āha:

2. Evaṁbhūtassa me tāta[16] āgatassa vaso tava[17]
n' atthi no koci[18] pariyāyo[19] yo maṁ dukkhā pamocaye ti. 106.

---

[1] B^{id} te. [2] C^k -to, C^s -to corr. to -ta. [3] C^k ca? C^s ma corr to nāma. [4] B^i hatthaṁ gataṁ, B^d hatthagataṁ. [5] B^i marīsu, B^d ovādaṁ bhinditum na vattati na bhindissāmīti na bhindiṁsū. [6] B^i atīte ca paccuppanne ca imasmiṁ. [7] B^{id} dīghāvu-. [8] B^i khaṇḍākhaṇḍikaṁ, B^d -ghātakaveraṁ cūlā khaṇḍāni. [9] B^{id} -pento. [10] C^{ks} -tañ. [11] B^i no. [12] C^{ks} khovi. [13] C^k pariyo, C^s pariyā. [14] C^{ks} so. [15] C^{ks} maman. [16] C^{ks} tātā. [17] C^k vasenava, C^s vasenaca. [18] C^k kovi [19] C^{ks} pariyā.

Tattha no ti nipātamattaṁ, n' atthi koci[1] pariyāyo[2] yo[3] taṁ[4] etasmā dukkhā pamocaye ti attho.

Tato Bodhisatto avasesagāthā abhāsi:

3. Nâññaṁ sucaritaṁ rāja nâññaṁ rāja subhāsitaṁ
tāyate maraṇakāle[5], evam ev' itaraṁ[6] dhanaṁ. 107.

4. Akkocchi maṁ avadhi maṁ ajini maṁ ahāsi me, (Dhp. v. 3-5.)
ye[7] taṁ upanayhanti[8] veraṁ tesaṁ na sammati. 108.

5. Akkocchi maṁ avadhi maṁ ajini maṁ ahāsi me,
ye taṁ na upanayhanti[8] veraṁ tes' ūpasamati. 109.

6. Na hi verena verāni sammantîdha kudācanaṁ
averena ca sammanti, esa dhammo sanantano ti. 110.

Tattha nāññaṁ sucaritan ti nāññā sucaritā, ayam eva vā pāṭho, ṭhapetvā sucaritaṁ aññaṁ na passāmîti vā[9] attho, idha sucaritan ti[10] mātāpitūhi dinnaṁ ovādaṁ sandhāy' evam āha[11], evamevā 'ti niratthakam eva, idaṁ vuttaṁ hoti: mahārāja aññatra ovādānusatthisaṁkhātā sucaritasubhāsitā maraṇakāle tāyituṁ rakkhituṁ samattho nāma añño n' atthi, yaṁ etaṁ itaraṁ dhanaṁ evam eva niratthakam eva hoti, tvaṁ hi idāni mayham koṭisatasahassamattam pi dhanaṁ dadanto jīvitaṁ na labheyyāsi, tasmā veditabbam etaṁ: dhanato sucaritasubhāsitam[12] eva uttaritaran ti, sesagāthāsu pi ayaṁ saṁkhepattho: mahārāja ye purisā[13] ayaṁ maṁ akkosi ayaṁ maṁ pahari ayaṁ maṁ ajini ayaṁ mama santakaṁ ahāsîti evaṁ veraṁ upanayhanti bandhitvā viya hadaye ṭhapenti tesaṁ veraṁ na upasammati[14], ye pan' etaṁ[15] na upanayhanti[16] hadaye na ṭhapenti tesaṁ upasammati[17], verāni hi na kadāci verena sammanti averen' eva pana sammanti, esa dhammo sanantano[18] porāṇo[19] dhammo cirakālappavatto sabhāvo ti.

Evañ ca pana vatvā Bodhisatto „ahaṁ mahārāja tayi na dubbhāmi, tvaṁ pana maṁ mārehîti" tassa hatthe asiṁ ṭhapesi. Rājâpi „nâhaṁ tayi dubbhāmîti" sapathaṁ katvā tena saddhiṁ nagaraṁ gantvā taṁ amaccānaṁ dassetvā „ayaṁ bhaṇe Kosalarañño putto Dīghāvukumāro, iminā mayhaṁ jīvi-

---

[1] Ck kovi. [2] Cks pariyā. [3] Ck so. [4] Bid maṁ. [5] Cks -ṇe-. [6] Bid evaṁmev-. [7] Bid ye ca. [8] Bd upaneyyanti. [9] Bi omits vā. [10] Bid add pi subhāsitan ti pi. [11] Bid -daṁ yeva sandhāyāha. [12] Bi -ritaṁ su-, Bd subhāsitam, omitting sucarita. [13] Cks ļa-. [14] Bi Cs vūpa-. [15] Cks yevanetaṁ, Bi yepanetaṁ, Bd yecapanetaṁ. [16] Ck -nayihanti, Bd -neyhanti. [17] Cs vūpasammati, Bi vuppasamati, Ck Bd upasammanti. [18] Bid add ti. [19] Bi -ṇaka, Bd eso porāṇako.

taṁ dinnaṁ, na labbhā imaṁ kiñci kātun" ti vatvā attano dhītaraṁ datvā pitu santake rajje patiṭṭhāpesi. Tato paṭṭhāya ubho[1] samaggā sammodamānā rajjaṁ kāresuṁ.

Satthā imaṁ desanaṁ[2] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, Dīghāvukumāro[3] aham evā" 'ti. Dīghitikosalajātakaṁ[4].

2. Migapotakajātaka.

Agārā paccupetassā[5] 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ mahallakaṁ ārabbha kathesi. So kir[6] ekaṁ dārakaṁ pabbājesi. Sāmaṇero taṁ sakkaccaṁ upaṭṭhahitvā aparabhāge aphāsukena kālam akāsi. Tassa kālakiriyāya mahallako sokābhibhūto mahantena saddena paridevanto vicari. Bhikkhū[7] saññāpetuṁ asakkontā[7] dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso asuko mahallako sāmaṇerassa kālakiriyāya paridevanto vicarati, maraṇasatibhāvanāya paribāhiro eso[8] bhavissatîti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa etasmiṁ mate paridevanto vicaratîti" vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Sakkattaṁ kāresi. Tadā eko Kāsiraṭṭhavāsī[9] Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā phalāphalena yāpeti[10]. So ekadivasaṁ araññe ekaṁ matamātikaṁ migapotakaṁ disvā assamaṁ ānetvā gocaraṁ datvā posesi. Migapotako vaḍḍhanto abhirūpo ahosi sobhaggappatto. Tāpaso taṁ attano puttakaṁ katvā pariharati. Ekadivasaṁ migapotako bahuṁ[11] tiṇaṁ khāditvā ajīrakena kālam akāsi. Tāpaso "putto me mato" ti paridevanto vicarati. Tadā Sakko devarājā lokaṁ pariganhanto taṁ tāpasaṁ disvā

---

[1] Bid add pi. [2] Bid dhammade-. [3] Cs -yu-. Bid add pana. [4] Cs dīghī-, Bi dīghatissako-, Bid add paṭhamaṁ. [5] Ck agārāpaccutassā, Bi arākapa-, Bd agārāmaccupe-. [6] Bi add taṁ, Bd ti. [7] Cs Bi -to. [8] Cks eko. [9] Bid kāsikaraṭhavāsibrāhmaṇo. [10] Bid -si. [11] Bid bahu.

„saṁvejessāmi nan“ ti āgantvā ākāse ṭhito paṭhamaṁ gātham āha:

1. Agārā paccupetassa[1] anāgārassa te sato
samaṇassa na taṁ sādhu yaṁ petam anusocasîti. 111.

Taṁ sutvā tāpaso dutiyaṁ gātham āha:

2. Saṁvāsena have Sakka manussassa migassa vā
hadaye jāyate pemaṁ, taṁ na sakkā asocitun ti. 112.

Tattha taṁ na sakkā[2] ti taṁ manussaṁ vā tiracchānaṁ vā na sakkā na[3] socituṁ, socām' evâhan[4] ti.

Tato Sakko dve gāthā abhāsi:

3. Mataṁ marissaṁ rodanti ye rudanti lapanti ca,
tasmā tvaṁ[5] isi mā rudi[6], roditaṁ[7] mogham āhu santo. 113.

4. Roditena have brahme mato peto samuṭṭhahe
sabbe saṁgamma rodāma aññamaññassa ñātake ti. 114.

Tattha marissan ti yo[8] idāni marissati taṁ, lapanti cā 'ti vippalapanti ca, idaṁ vuttaṁ hoti: ye va[9] loke matañ ca marissantañ ca rodanti te rudanti[10] yeva[11] vippalapanti ca, tesaṁ assu pacchijja[12] divaso nāma n' atthi[13], kiṁkāraṇā: sadâpi matānañ ca marissantānañ ca atthitāya, isi mā rudîti[14] tasmā tvaṁ isi mā rudîti, kiṁkāraṇā: roditaṁ moghamāhu santo ti[15] santo[16] hi[17] Buddhādayo[18] roditaṁ moghan ti vadanti, mato peto ti yo esa mato peto ti vuccati yadi so roditena samuṭṭhaheyya evaṁ sante kiṁ nikkamma[19] acchāma[20] sabbe[21] samāgamma aññamaññassa ñātake rodāma, yasmā pana te roditakāraṇā na uṭṭhahanti tasmā moghaṁ ruditan ti[22] roditassa moghabhāvaṁ sādheti.

Evaṁ Sakkassa kathentassa[23] tāpaso „niratthakaṁ roditan“ ti[24] sallakkhetvā Sakkassa thutiṁ karonto tisso gāthā abhāsi:

---

[1] C^{ks} agārāpaccunassa, B^{i} akarāpaccupetassa, B^{d} agārāmaccupetassa. [2] C^{k} sakkaṁ, C^{s} sakkaṁ corr. to sakkā. [3] B^{id} a. [4] C^{k} B^{i} socamevāhan, C^{s} soñcam- corr. to somam-? B^{d} socāmiyevāhan. [5] C^{ks} B^{i} omit tasmā tvaṁ; cfr. infra Somadattajātaka [6] B^{d} rodi. [7] C^{k} rodītaṁ na, C^{s} roditaṁ taṁ. [8] C^{ks} so. [9] C^{s} va corr. to ca, B^{id} omit ca. [10] B^{d} omits terudanti. [11] B^{d} ceva. [12] B^{d} -jji, C^{k} adds ta, C^{s} na. [13] B^{i} atti instead of natthi. [14] B^{id} rodīti. [15] C^{ks} omit ti. [16] C^{ks} B^{d} omit santo. [17] C^{s} B^{d} omit hi. [18] B^{d} adds pana paṇḍitā. [19] so C^{k}; C^{s} nikkhamma, B^{i} nikkamāma instead of nikkammā. [20] B^{d} kinti kasmā āgacchāma in the place of kiṁ -- acchāma. [21] B^{i} kiṁsabbeva. [22] B^{d} tesam in the place of ruditanti. [23] C^{ks} repeat ka-. [24] C^{ks} add taṁ.

5. Ādittaṁ vata maṁ santaṁ ghatasittaṁ va pāvakaṁ
vāriṇā viya osiñcaṁ[1] sabbaṁ nibbāpaye daraṁ. 115.
6. Abbahi[2] vata me sallaṁ yam m' āsi[3] hadayanissitaṁ
yo me sokaparetassa puttasokaṁ apānudi. 116.
7. So 'haṁ abbūḷhasallo[4] 'smi vītasoko anāvilo,
na socāmi na rodāmi tava sutvāna Vāsavā 'ti. 117. (Cfr. supra p. 157.)

Tattha yammāsîti[5] yaṁ[6] me āsi, hadayanissitan ti hadaye[7] nissitaṁ, apānudîti nīhari.

Sakko tāpasassa ovādaṁ datvā sakaṭṭhānam eva gato.

Satthā imaṁ desanaṁ[8] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā tāpaso mahallako ahosi, migo sāmaṇero, Sakko[9] aham evā“ 'ti. Migapotakajātakaṁ[10].

3. Mūsikajātaka.

Kuhiṁ gatā kattha gatā ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane viharanto Ajātasattuṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā Thusajātake vitthāritam eva. Idhâpi hi[11] Satthā tath' eva rājānaṁ sakiṁ puttena saddhiṁ kīḷamānam sakiṁ dhammaṁ suṇamānaṁ disvā taṁ nissāya rañño bhayaṁ uppajjissatîti“ ñatvā „mahārāja, porāṇakarājāno āsaṁkitabbaṁ āsaṁkitvā[12] attano putte[13] 'amhākaṁ dhūmakāle rajjaṁ kārentū[14]' 'ti ekamante akaṁsū“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Takkasilāyaṁ brāhmaṇakule nibbattitvā disāpāmokkhācariyo ahosi. Tassa santike Bārāṇasirañño putto Yavakumāro nāma sabbasippāni uggaṇhitvā anuyogaṁ datvā gantukāmo taṁ āpucchi. Ācariyo „puttaṁ nissāya tassa antarāyo bhavissatîti“ aṅgavijjāvasena ñatvā „etam[15] assa[16] harissāmîti“ ekaṁ upamaṁ upadhāretuṁ ārabhi. Tadā pan' assa

[1] Bd -ci. [2] Bd abbulaṁ. [3] Bi samāssī, Bd yaṁ māsi. [4] Ck abbūlha-, Cs Bid abbulha-. [5] Bid yamāsiti. [6] Bi yaṁ. [7] Cks -ya. [8] Bid dhammade-. [9] Bid add pana. [10] Bid add dutiyaṁ. [11] Ck idāni pi. [12] Ck -katvā corr. to -kantā, Bi -kipatvā, Bd -kanto. [13] Ck putto, Cs putto corr. to putte. [14] Bid kāretū. [15] Bi etaṁ, Bd evam. [16] Bi imassaṁ.

eko asso ahosi, tassa pāde vaṇo uṭṭhahi, taṁ vaṇānurakkhaṇatthaṁ[1] gehe yeva kariṁsu. Tassâvidūre eko udapāno[2] atthi. Ath' ekā mūsikā gehā nikkhamitvā assassa pāde vaṇaṁ khādati. Asso vāretuṁ[3] na sakkoti. So ekadivasaṁ vedanaṁ adhivāsetuṁ asakkonto mūsikaṁ khādituṁ āgataṁ pādena paharitvā māretvā[4] udapāne[5] pātesi. Assagopakā mūsikaṁ apassantā „aññesu divasesu mūsikā āgantvā vaṇaṁ khādati, idāni na paññāyati, kahaṁ nu kho gatā“ ti vadiṁsu. Bodhisatto taṁ kāraṇaṁ paccakkhaṁ katvā „aññe ajānantā ‘kahaṁ mūsikā’ ti vadanti, mūsikāya pana māretvā udapāne khittabhāvaṁ aham eva jānāmîti“. So idam eva kāraṇaṁ upamaṁ katvā paṭhamaṁ gāthaṁ bandhitvā rājakumārassa adāsi. So aparam pi upamaṁ upadhārento tam eva assaṁ saṁrūḷhavaṇaṁ[6] nikkhamitvā ekaṁ yavavatthuṁ gantvā „yavaṁ khādissāmîti“ vaticchiddena mukhaṁ pavesentaṁ[7] disvā tam eva upamaṁ katvā dutiyaṁ gāthaṁ bandhitvā tassa adāsi. Tatiyaṁ gāthaṁ pana attano paññābalen' eva bandhitvā tam pi tassa datvā „tāta tvaṁ rajje patiṭṭhāya sāyaṁ nahānapokkharaṇiṁ gacchanto yāva dhurasopānā[8] paṭhamaṁ gāthaṁ sajjhāyanto gaccheyyāsi, tava nivāsapāsādaṁ[9] pavisanto yāva sopānapādamūlā[10] dutiyaṁ gāthaṁ sajjhāyanto gaccheyyāsi, tato yāva sopānamatthakā tatiyaṁ gāthaṁ sajjhāyanto gaccheyyāsîti“ vatvā pesesi. So kumāro gantvā uparājā hutvā pitu accayena rajjaṁ kāresi. Tass' eko putto jāyi[11]. So soḷasavassakāle rajjalobhena „pitaraṁ māressāmîti“ cintetvā upaṭṭhāke āha: „mayhaṁ pitā taruṇo, ahaṁ etassa dhūmakālaṁ olokento mahallako bhavissāmi jarājiṇṇo, tādise kāle laddhena pi rajjena ko attho“ ti. Te āhaṁsu: „deva na sakkā paccantaṁ gantvā corattaṁ[12] kātuṁ, tava pitaraṁ kenaci upāyena māretvā rajjaṁ gaṇhā“

---

[1] Ck Bid -natthaṁ, Cs -ṇatthaṁ corr. to -ṇatthaṁ. [2] Ck Bid -ṇo. [3] Bi dhār-, Bd sandhār-. [4] Cs Bi omit māretvā. [5] Bd -ṇe. [6] Bd paruḷha-. [7] Bi pavesanaṁ, Bd pavesantaṁ. [8] Ck dūra-, Cs -naṁ, Bi dhūraṁsopāṇā, Bd dhūrasopānā. [9] Bid nivāsanapā-. [10] Cks Bd -laṁ. [11] Bid vijāyi. [12] Bi cerantaraṁ, Bd corantaraṁ.

ti. So „sādhū“ 'ti anto nivesane rañño sāyaṁ nahānapokkharaṇīsamīpaṁ gantvā „ettha taṁ[1] māressāmîti“ khaggaṁ gahetvā aṭṭhāsi. Rājā sāyaṁ Mūsikaṁ nāma dāsiṁ „gantvā[2] pokkharaṇīpiṭṭhiṁ sodhetvā ehi, nahāyissāmîti“ pesesi. Sā gantvā pokkharaṇīpiṭṭhiṁ sodhentī[3] kumāraṁ passi. Kumāro attano kammassa pākaṭabhāvabhayena taṁ dvidhā chinditvā pokkharaṇiyaṁ pātesi. Rājā nahāyituṁ agamāsi[4]. Sesajano „ajjâpi Mūsikā dāsī[5] na punâgacchati, kuhiṁ gatā kattha gatā“ ti āha. Rājā

1. Kuhiṁ gatā kattha gatā iti lālappatī[6] jano,
aham eva eko jānāmi: udapāne Mūsikā hatā[7] ti 118.

paṭhamaṁ gāthaṁ bhaṇanto pokkharaṇītīraṁ agamāsi.

Tattha kuhiṁ katthā[8] 'ti aññamaññavevacanāni, iti lālappatîti[9] evaṁ vippalapati[10], iti ayaṁ gāthā ajānanto jano Mūsikā[11] dāsī[12] kuhiṁ gatā ti vippalapati rājakumārena[13] dvidhā chinditvā Mūsikāya pokkharaṇiyaṁ[14] pātitabhāvaṁ aham eva eko[15] jānāmîti rañño ajānantass' eva imam atthaṁ dīpeti

Kumāro „mayā katakammaṁ mayhaṁ pitarā ñātan“ ti bhīto palāyitvā tam atthaṁ upaṭṭhākānaṁ ārocesi. Te sattaṭṭhadivasaccayena puna taṁ āhaṁsu: „deva sace rājā jāneyya[16] na[17] tuṇhī[18] bhaveyya, takkagāhena[19] pana tena vuttaṁ bhavissati, mārehi nan“ ti. So pun' ekadivasaṁ khaggahattho sopānapādamūle ṭhatvā rañño āgamanakāle ito c' ito ca paharaṇokāsaṁ olokesi. Rājā

2. Yath' etaṁ[20] iti c' īti ca[21] gadrabho va nivattasi[22],
udapāne Mūsikaṁ hantvā yavaṁ bhakkhetum icchasîti 119.

dutiyaṁ gāthaṁ sajjhāyanto agamāsi.

[1] C^k ka, C^s ka corr. to na, B^d naṁ. [2] B^i gahetvā. [3] C^k B^i -tiṁ, C^s B^d -ti. [4] B^d āg-, B^i agga-. [5] C^k B^{id} -si. [6] B^i -te. [7] C^k gatā. [8] B^{id} k. gatā kattha gatā. [9] B^i -te ti. [10] B^{id} -lappati. [11] C^{ks} B^d -ka. [12] C^{ks} B^{id} -si. [13] B^{id} rājā-. [14] C^{ks} -ṇiyā. [15] C^{ks} avāmeko, B^i ahamevako. [16] C^k jānessa, C^s nessa corr. to jāneyya. [17] C^k ti, C^s ta. [18] C^k B^{id} -i. [19] C^{ks} takkaṁgahena. [20] B^i yaṁ cetaṁ, B^d yavetaṁ. [21] C^{ks} va, B^i cintā ca, B^d cinti ca. [22] C^k tivantasi, C^s tivattasi, B^i nivattayi.

Ayam pi gāthā yasmā tvaṁ iti cīti ca[1] ito c' ito ca- paharaṇokāsaṁ olokento gadrabho va[3] nivattasi tasmā taṁ[4] jānāmi purimadivasaṁ pokkharaṇiyaṁ Mūsikaṁ[5] dāsiṁ[6] hantvā[7] ajja maṁ Yavarājānaṁ bhakkhetum icchasîti rañño ajānantass' eva imam atthaṁ dīpeti

Kumāro[8] „diṭṭho 'mhi pitarā" ti utrasto[9] palāyi. So puna aḍḍhamāsamattaṁ atikkamitvā „rājānaṁ davyā[10] paharitvā[11] māressāmîti" ekaṁ dīghadaṇḍakaṁ dabbīpaharaṇaṁ gahetvā olambetvā aṭṭhāsi. Rājā[12]

3. Daharo c' asi dummedha paṭhamuppattito[13] susu,
dīgham etaṁ[14] samāsajja[15] na te dassāmi jīvitan ti 120.

tatiyaṁ gāthaṁ sajjhāyanto sopānamatthakaṁ abhirūhi.

Tattha paṭhamuppattito ti paṭhamavayena uppattito uggato, paṭhamavaye ṭhito ti attho, susū 'ti taruṇo, dīghan ti dīghadaṇḍakaṁ dabbīpaharaṇaṁ, samāsajjā 'ti gahetvā olambetvā ṭhito sîti attho. Ayam pi gāthā dummedha attano vayaṁ paribhuñjituṁ na labhissasi[16] na te dāni lajjissāmi[17] māretvā[18] khaṇḍākhaṇḍaṁ chinditvā sūle yeva āvuṇāpessāmîti rañño ajānantass' eva kumāraṁ santajjamāno imam atthaṁ dīpeti.

So taṁ divasaṁ palāyituṁ asakkonto „jīvitaṁ me dehi devā" 'ti rañño pādamūle nipajji. Rājā taṁ tajjetvā saṁkhalikāhi bandhāpetvā bandhanāgāre kāretvā setacchattassa heṭṭhā alaṁkatarājāsane nisīditvā „amhākaṁ ācariyo disāpāmokkhabrāhmaṇo imaṁ mayhaṁ antarāyaṁ disvā imā tisso gāthā adāsîti[19]" haṭṭhatuṭṭho udānento sesagāthā abhāsi:

4. Nântalikkhabhavanena[20] n' aṅgaputtasirena vā
puttena hi patthayito silokehi pamocito. 121.

5. Sabbaṁ sutam adhīyetha[21] hīnamukkaṭṭhamajjhimaṁ,
sabbassa atthaṁ jāneyya, na ca sabbaṁ payojaye,
hoti tādisako kālo yattha atthāvahaṁ sutan ti. 122.

[1] C^k va, C^s ci, B^{id} cintica. [2] C^s va. [3] B^i viya. [4] C^k naṁ. [5] C^{ks} B^d -ka. [6] C^k B^{id} -si. [7] C^{ks} gantvā. [8] C^{ks} omit ku-. [9] B^i utrasso, B^d utrāso. [10] B^d labbiyā, B^i laṭhiyā. [11] B^i omits pa-. [12] C^{ks} omit rājā. [13] C^k -ko, C^s -ko corr. to -to. [14] B^i dīghaṁ cetaṁ, B^d dīghañcetaṁ. [15] C^k -sajje, B^i -sajjaṁ, B^d samāpajja. [16] B^d dassāmi. [17] B^i na te idāni jitaṁ passāmi. [18] B^d taṁ mā-. [19] B^{id} abhāsiti. [20] B^d nanta-, B^i antalikkhetanena [21] B^i aviseyya, B^d adhiyeyya.

Tattha nāntalikkhabhavanenā[1] 'ti antalikkhabhavanaṁ vuccati dibbavimānaṁ, ahaṁ ajja antalikkhe bhavanam pi na ārūḷho, tasmā antalikkhabhavanenâpi ajja maraṇato na mocito 'mhi, naṅgaputtasirena vā ti aṅgasarikkhakena vā puttenâpi hi na pamocito, puttena hi patthayito ti ahaṁ pana attano putten' ev' ajja[2] māretuṁ patthito, silokehi pamocito ti so 'mhi ācariyena bandhitvā dinnāhi gāthāhi pamocito, sutan ti pariyattiṁ[3], adhīyethā 'ti[4] gaṇheyya sikkheyya, hīnamukkaṭṭhamajjhiman ti hīnaṁ vā hotu majjhimaṁ vā uttamaṁ vā sabbaṁ adhīyitabbam evā 'ti dīpeti, na ca sabbaṁ payojaye ti hīnaṁ mantaṁ vā sippaṁ vā na payojaye, uttamam eva payojayeyyā 'ti attho, yattha atthāvahaṁ sutan ti yasmiṁ[5] kāle Mahosadhapaṇḍitassa kumbhakārakammakaraṇaṁ viya yaṁ kiñci sikkhitasippaṁ atthāvahaṁ hoti tādiso pi kālo hoti yevā 'ti attho.

Aparabhāge rañño accayena kumāro rajje patiṭṭhāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ[6] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā disāpāmokkhācariyo aham eva ahosin" 'ti. Mūsikajātakaṁ[7].

4. Culladhanuggahajātaka.

Sabbaṁ bhaṇḍan 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyikapalobhanaṁ ārabbha kathesi. Tena bhikkhunā „purāṇadutiyikā maṁ bhante ukkaṇṭhāpetîti" vutte Satthā „esā bhikkhu itthi na idān' eva[8] tuyhaṁ anatthakārikā, pubbe pi te etaṁ nissāya asinā sīsaṁ chinnan" ti[9] vatvā bhikkhūhi[10] yācito[11] atītaṁ āhari:

Atite Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Sakkattaṁ kāresi. Tadā eko Bārāṇasibrāhmaṇo māṇavo Takkasilāya[12] sabbasippāni uggaṇhitvā dhanukamme nipphattiṁ patto Culladhanuggahapaṇḍito[13] nāma ahosi. Ath' assa ācariyo „ayaṁ mayā sadisaṁ sippaṁ uggaṇhîti" attano dhītaraṁ adāsi. So taṁ gahetvā „Bārāṇasiṁ gamissāmîti" maggaṁ paṭipajji. Antarāmagge eko vāraṇo ekaṁ padesaṁ suññaṁ akāsi, taṁ ṭhānaṁ abhirūhituṁ[14] na koci ussahi[15]. Culladhanuggahapaṇḍito[13] manussānaṁ vārentānaṁ[16] vāren-

[1] B^id nanta-. [2] B^id putteneva ajja. [3] C^s -ttī, B^i -tta, B^d -yatti. [4] B^d adhīyeyyā ti. [5] C^ks tasmiṁ. [6] B^id dhammade-. [7] l^id add tatiyaṁ. [8] C^ks omit na idāneva. [9] B^id chindatīti. [10] B^d tehi. [11] B^i omits bh. yāc. [12] B^id -yaṁ. [13] B^id cūḷa-. [14] C^ks -taṁ. [15] B^id -hati. [16] B^id passantānaṁ.

tānaṁ ñeva bhariyaṁ gahetvā taṁ aṭavimukhaṁ abhirūhi. Ath' assa aṭavimajjhe[1] vāraṇo uṭṭhahi. So taṁ kumbhe sarena vijjhi. Saro vinivijjhitvā pacchābhāgena nikkhami. Vāraṇo tatth' eva pati. Dhanuggahapaṇḍito taṁ ṭhānaṁ khemaṁ katvā parato[2] aññaṁ aṭaviṁ pāpuṇi. Tatthâpi paññāsa corā maggaṁ hananti. Tam pi so manussehi variyamāno[3] abhirūhitvā[4] tesaṁ corānaṁ mige vadhitvā maggasamīpe maṁsaṁ pacitvā khādantānaṁ ṭhitaṭṭhānaṁ pāpuṇi. Corā taṁ alaṁkatapaṭiyattāya bhariyāya saddhiṁ āgacchantaṁ disvā „gaṇhissāmā[5]" 'ti ussāhaṁ kariṁsu. Corajeṭṭhako purisalakkhaṇakusalo, so taṁ oloketvā va „uttamapuriso ayan" ti ñatvā ekassa pi uṭṭhahituṁ na adāsi[6]. Dhanuggahapaṇḍito[7] „gaccha, 'amhākaṁ p' ekaṁ[8] maṁsasūlaṁ dethā' 'ti vatvā maṁsaṁ āharā" 'ti tesaṁ[9] santikaṁ bhariyaṁ pesesi. Sā gantvā „ekaṁ kira maṁsasūlaṁ dethā" 'ti āha. Corajeṭṭhako „anaggho puriso" ti sūlaṁ dāpesi. Corā „amhehi kira pakkaṁ[10] khādissatîti[11]" apakkamaṁsasūlaṁ adaṁsu. Dhanuggaho attānaṁ sambhāvetvā „mayhaṁ apakkamaṁsaṁ dadantîti" corānaṁ[12] kujjhi. Corā „kiṁ ayam ev' eko puriso, mayaṁ itthiyo" ti tajjetvā upaṭṭhahiṁsu. Dhanuggaho ekūnapaññāsa jane ekūnapaññāsāya[13] kaṇḍehi vijjhitvā pātesi. Corajeṭṭhakaṁ vijjhituṁ kaṇḍaṁ nâhosi[14]. Tassa kira kaṇḍanāḷiyaṁ[15] samapaṇṇāsam[16] eva[17] kaṇḍāni, tesu ekena vāranaṁ vijjhi ekūnapaññāsāya core[18]. So corajeṭṭhakaṁ pātetvā[19] tassa ure nisinno „sīsam assa[20] chindissāmîti" bhariyāya hatthato asiṁ āharāpesi. Sā taṁ khaṇaṁ ñeva corajeṭṭhake lobhaṁ katvā

[1] B^{id} add sampattakāle so. [2] B^{id} pū-. [3] B^{id} add pi bhariyaṁ gahetvā. [4] C^{k} -rūyhitvā, B^{i} abhirūhi, B^{d} -rūyha. [5] B^{id} -ma nan. [6] B^{id} nādāsi. [7] B^{id} add bhadde tvaṁ. [8] B^{i} peta, B^{d} ekaṁ pakka. [9] C^{k} te, C^{s} te corr. to tesaṁ. [10] B^{d} pakkamaṁsaṁ. [11] B^{d} khādissāmā ti. [12] C^{k} coraṁ, C^{s} corā corr. to corānaṁ. [13] C^{ks} -sāhi. [14] C^{k} nāhoti. [15] B^{i} -nālavakaṁ. [16] C^{k} sampaṇṇāsaṁ. C^{s} sampaṇṇāsam corr. to samapaṇṇāsam, B^{i} samapaññāsam. [17] B^{d} yeva. [18] B^{id} ekūnapaññāsa core vijhitvā. [19] C^{k} adds itthiṁ, C^{s} itthiṁ, crossed over. [20] B^{id} assā.

corassa hatthe[1] tharuṁ[2] sāmikassa hatthe[3] thalaṁ[4] ṭhapesi. Coro tharudaṇḍaṁ[5] parāmasitvā asiṁ nīharitvā Dhanuggahassa sīsaṁ chindi[6]. So taṁ ghātetvā itthiṁ ādāya gacchanto jātiṁ pucchi. Sā[7] „Takkasilāya[8] disāpāmokkhācariyassa dhītâmhîti[9]" āha. „Kathaṁ tvaṁ iminā laddhā" ti. „Mayhaṁ pitā 'ayaṁ mayā sadisaṁ katvā sippaṁ sikkhîti' tussitvā maṁ imassa adāsi, sâhaṁ tayi sinehaṁ katvā attano[10] kuladattikasāmikaṁ mārāpesin" ti. Corajeṭṭhako „kuladattiyaṁ tāv' esā sāmikaṁ māresi, aññaṁ pan' ekaṁ disvā mama pi[11] evam evaṁ karissati, imaṁ chaḍḍetuṁ vaṭṭatîti" cintetvā gacchanto antarāmagge ekaṁ kunnadiṁ uttānatalaṁ taṁkhaṇodakapūraṁ[12] disvā „bhadde, imissā nadiyā suṁsumāro kakkhalo, kiṁ karomā" 'ti āha. „Sāmi sabbaṁ ābharaṇabhaṇḍaṁ mama uttarāsaṅge bhaṇḍikaṁ katvā paratīraṁ netvā puna āgantvā maṁ gahetvā gacchā" 'ti. So „sādhū" 'ti sabbaṁ ābharaṇabhaṇḍaṁ ādāya nadiṁ otaritvā taranto viya paratīraṁ patvā taṁ chaḍḍetvā pāyāsi[13]. Sā taṁ disvā „sāmi[14], maṁ chaḍḍetvā viya gacchasi, kasmā evaṁ karosi, ehi mam pi ādāya gacchā" 'ti tena saddhiṁ sallapantī paṭhamaṁ gātham āha:

1. Sabbaṁ bhaṇḍaṁ samādāya pāraṁ tiṇṇo si brāhmaṇa,
pacchā gaccha[15] lahuṁ, khippaṁ mam pi tārehi dān' ito ti. 123.

Tattha lahuṁ khippan ti lahuṁ pacchā gaccha, khippaṁ mam pi tārehi idāni ito ti attho.

Coro taṁ sutvā paratīre ṭhito[16] yeva dutiyaṁ gāthaṁ āha:

2. Asanthutaṁ maṁ cirasanthutena[17] (Cfr. supra p. 68.)
niminni bhotī[18] adhuvaṁ dhuvena,

[1] C^{ks} hatthato. [2] C^{k} ta- corr. to tha-, C^{s} varu corr. to tharuṁ, B^{i} baruṁ, B^{d} taruṁ. [3] C^{ks} sāmihatthe. [4] B^{i} nāli, B^{d} dhāraṁ. [5] B^{i} dhanudaṇḍaṁ. [6] C^{k} -ditvā, C^{s} -ditvā corr. to -di. [7] C^{ks} omit sā. [8] B^{id} -yaṁ. [9] C^{ks} dhītimhīti, B^{i} dhītāhanti. [10] B^{d} -nā. [11] C^{s} mampi? B^{i} mappi, B^{d} pi, omitting mama. [12] B^{d} -khaṇagatapūraṁ, B^{i} -khaṇāvatapūraṁ. [13] C^{ks} pāyāti. [14] B^{id} add kiṁ. [15] C^{ks} gacche. [16] C^{k} -te, C^{s} -taṁ. [17] C^{k} asaṁthusaṁ mā virabhatthutena, C^{s} asatthutaṁ mā virasatthunena, B^{i} asannataṁ maṁ cirasannatena, B^{d} abhiṇhaṁ maṁ taṁ cīrasanṭhatena. [18] C^{ks} niminti hotiṁ, B^{i} niminī bhoti, B^{d} nimminiyya toti.

mayâpi bhotī[1] nimineyya aññaṁ,
ito ahaṁ dūrataraṁ gamissan ti. 124.

Sā heṭṭhā vuttā[2] yeva.

Coro pana „ito ahaṁ dūrataraṁ gamissaṁ, tiṭṭha tvan“ ti tassā viravantiyā va[3] ābharaṇabhaṇḍaṁ ādāya palāto[4]. Sā bālā atricchatāya evarūpaṁ vyasanaṁ pattā. Anāthā hutvā avidūre ekaṁ eḷagalāgumbaṁ[5] upagantvā rodamānā nisīdi. Tasmiṁ khaṇe Sakko lokaṁ olokento taṁ atricchatāhataṁ[6] sāmikā ca jārā[7] ca parihīnaṁ rodamānaṁ disvā „etaṁ niggaṇhitvā lajjāpetvā āgamissāmîti“ Mātaliñ ca Pañcasikhañ ca ādāya tattha gantvā nadītīre ṭhatvā „Mātali tvaṁ maccho bhava, Pañcasikha tvaṁ sakuṇo bhava, ahaṁ pana sigālo hutvā mukhena maṁsapiṇḍaṁ gahetvā[8] etissā pamukhaṭṭhānaṁ[9] gamissāmi, tvaṁ mayi tattha gate udakato ullaṁghitvā[10] mama purato pata, athâhaṁ mukhena gahitaṁ maṁsapiṇḍaṁ chaḍḍetvā macchaṁ gahetuṁ pakkhandissāmi, tasmiṁ khaṇe tvaṁ[11] Pañcasikha taṁ[12] maṁsapiṇḍaṁ gahetvā ākāse uppata[13], tvaṁ Mātali udake patā“ 'ti āṇāpesi. „Sādhu devā“ 'ti. Mātali maccho ahosi, Pañcasikho sakuṇo ahosi, Sakko sigālo hutvā maṁsapiṇḍaṁ mukhenâdāya tassā sammukhaṭṭhānaṁ agamāsi. Maccho udakā uppatitvā sigālassa purato pati, so mukhena gahitamaṁsapiṇḍaṁ chaḍḍetvā macchatthāya[14] pakkhandi, maccho uppatitvā udake pati, sakuṇo maṁsapiṇḍaṁ gahetvā ākāse uppati, sigālo ubho pi alabhitvā eḷagalāgumbaṁ[15] olokento dummukho nisīdi. Sā taṁ disvā[16] „atricchatāhato[17] n' eva maṁsaṁ na macchaṁ labhîti“ kūṭaṁ[18]

[1] Ck hoti, Cs bhoti, Bi bhothi, Bd bhoti. [2] Bi vuttattā, Bd vuttatthā. [3] Bid omit va. [4] Bid palāyi tato. [5] Cks ela-, Bi eḷavalā-, Bd elagaṇa-. [6] Bid atricchatāya, omitting hataṁ. [7] Cks jarā, Bi jāri, Bd corā. [8] Bi ḍassitvā, Bd ḍaṁsetvā. [9] Bid sammukha-. [10] Cks -ghetvā. [11] Ck taṁ, Cs taṁ corr. to tvaṁ, Bid omit tvaṁ. [12] Bid tvaṁ. [13] Bid uppati. [14] Bid macchassatthāya [15] Cks ela-, Bi elavalā-, Bd eḷagaṇa-. [16] Bid add ayaṁ. [17] Bid -tāya hato. [18] Ck kūṭan. Bi kuṭhaṁ. Bd kuṭaṁ.

bhindantī[1] vīya mahāhasitaṁ hasi. Taṁ sutvā sigālo tatiyaṁ gāthaṁ āha:

3. Kâyaṁ eḷagalāgumbe[2] karoti ahuhāliyaṁ,
na-y-idha naccaṁ vā gītaṁ vā tālaṁ vā susamāhitaṁ,
anamhakāle[3] sussoṇi kin nu jagghasi sobhaṇe ti. 125.

Tattha kāyan ti kā ayaṁ, eḷagalāgumbe[4] ti kambojigumbe[5], ahuhāliyan ti dantavidaṁsakaṁ[6] mahāhasitaṁ vuccati, taṁ[7] kā esā etasmiṁ gumbe karotîti pucchati, nayidha naccaṁ vā ti imasmiṁ ṭhāne kassaci naccantassa[8] naccaṁ vā gāyantassa[9] gītaṁ vā hatthe susamāhite katvā vādentassa susamāhitaṁ hatthatālaṁ vā n' atthi yaṁ[10] disvā tvaṁ haseyyāsîti[11] dīpeti, anamhakāle[3] ti ārodanakāle[12], sussoṇîti sundarasoṇi, kinnujagghasîti kena nu[13] kāraṇena tvaṁ rodituṁ yuttakāle arodamānā[14] va mahāhasitaṁ hasi, sobhaṇe[15] ti taṁ pasaṁsanto ālapati.

Taṁ sutvā sā catutthaṁ gāthaṁ āha:

4. Sigāla bāla dummedha appañño si jambuka,
jīno[16] macchañ ca pesiñ ca kapaṇo viya jhāyasîti. 126.

Tattha jīno[16] ti jānippatto hutvā, pesin ti maṁsapesiṁ, kapaṇo viya jhāyasîti sahassabhaṇḍikaṁ parājito kapaṇo viya jhāyasi socasi cintesi.

Tato sigālo pañcamaṁ gāthaṁ āha: (Dhp. v. 252.)

5. Sudassaṁ vajjaṁ aññesaṁ attano pana duddasaṁ,
jīnā[17] patiñ ca[18] jārañ ca[19] tvam pi maññe va jhāyasîti. 127.

Tattha tvampi maññeva jhāyasîti pāpadhamme dussīle ahaṁ[20] tāva mama gocaraṁ labhissāmi tvaṁ pana atiicchatāya hatā taṁ[21] muhuttaṁ[22] diṭṭhake[23] core[24] paṭibaddhacittā hutvā tañ ca[25] jāraṁ[26] kuladattikañ ca patiṁ[27] jīnā[28], maṁ upādāya sataguṇena sahassaguṇena kapaṇatarā va[29] hutvā jhāyasi paridevasîti lajjāpetvā vippakāraṁ pāpento Mahāsatto evam āha.

---

[1] all four MSS. -ti. [2] C^{ks} ela-, B^i elāgalā-, B^d elagaṇa. [3] B^d anamhi [4] C^{ks} ela-, B^d elagaṇa-. [5] B^i kammoja-, B^d tampogumpe. [6] C^{ks} dantā- [7] B^d taṁ kālaṁ. [8] C^{ks} add vā. [9] C^k adds vā. [10] B^d kaṁ. [11] C^s bhā- corr. to ha-, B^i hāseyyasīti [12] B^{id} ro-. [13] B^{id} omit nu. [14] C^k āro-, C^s āro- corr. to aro-. [15] C^{ks} B^d -ne. [16] C^{ks} jino, B^i jiṇṇo, B^d jinno. [17] C^s jinā, B^{id} jinnā. [18] C^{ks} patiñcampi, B^i pati ca. [19] C^k jāraṁ, C^s jāra, both omitting ca, B^i jāraṁ ca. [20] C^{ks} ahan. [21] B^{id} tvaṁ. [22] C^{ks} -ttā. [23] C^{ks} -ko. [24] C^s coro corr. to core. [25] B^{id} omit tañca. [26] C^s jāra, B^d jārañca. [27] C^k B^{id} pati, C^k paṭiti. [28] B^i jinnā, B^d jinā. [29] C^s vā, B^{id} omit va.

Sā tassa vacanaṁ sutvā

6. Evam etaṁ migarāja yathā bhāsasi jambuka,
sā nūnâhaṁ ito gantvā bhattu hessaṁ vasānugā ti 128.

gātham āha.

Tattha nūnā 'ti ekaṁsatthe[1] nipato, sā ahaṁ ito gantvā puna aññaṁ bhattāraṁ labhitvā ekaṁsen' eva tassa bhattu vasānugā vasavattinī[2] bhavissamîti.

Ath' assā anācārāya dussīlāya kathaṁ sutvā Sakko devarājā osānagātham āha:

7. Yo hare[3] mattikāthālaṁ[4] kaṁsathālam pi so hare,
kataṁ yeva[5] tayā pāpaṁ puna p' evaṁ[6] karissasîti. 129.

Tass' attho: anācāre kiṁ kathesi yo mattikāthālaṁ[7] harati suvaṇṇathālarajatathālādibhedaṁ kaṁsathālam pi so harat' eva[8], idañ ca tayā pāpaṁ katam eva na sakkā tava sandhāretum[9], sā tvaṁ puna pi evam karissasi yevā 'ti.

Evaṁ so taṁ lajjāpetvā vippaṭisāraṁ[10] pāpetvā sakaṭṭhānaṁ eva agamāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ[11] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā Dhanuggaho ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi, sā itthi purāṇadutiyikā, Sakko devarājā[12] aham evā“ 'ti. Culladhanuggahajātakaṁ[13].

5. Kapotajātaka.

Idāni khomhîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ lolabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Lotavatthuṁ[14] anekaso[15] vitthāritam eva. Taṁ[16] pana Satthā „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu lolo[17]“ ti pucchi[18], „āma bhante“ ti vutte „na kho bhikkhu idān' eva pubbe pi tvaṁ lolo lolatāyā ca pana jīvitakkhayaṁ patto“ ti vatvā atītaṁ āhari:

---

[1] C^{ks} ekasatthe. [2] C^{s} vasavantinī, C^{s} vantīti corr. to vasantīti, B^{i} vasāvattani, B^{d} vasavattini. [3] C^{s} hare corr. to bhare. [4] C^{s} mattika- corr. to -kā-, B^{i} mattikaṁtālam, B^{d} mattikatāla. [5] B^{i} kitañceva, B^{d} katañceva. [6] B^{d} mevam. [7] B^{i} -kam-, B^{d} -ka-. [8] C^{k} hareteva, C^{s} hareṇeva, B^{i} so rateva, B^{d} so hariteva. [9] C^{ks} saddhātum. [10] B^{id} vippakāram. [11] B^{id} dhammade-. [12] B^{id} add pana. [13] B^{i} cūḷa-, B^{d} cūla-, both add catuttham. [14] C^{ks} B^{d} -tthu. [15] B^{i} -kaṁ B^{d} -kavasena. [16] C^{ks} tvaṁ, B^{i} omits taṁ. [17] B^{id} add sī. [18] C^{ks} B^{i} omit pucchi

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto pārāpatayoniyaṁ[1] nibbattitvā Bārāṇasiseṭṭhino mahānase nīḷapacchiyaṁ[2] vasati. Ath' eko kāko macchimaṁsaluddho tena saddhiṁ mettiṁ katvā tatth' eva vasi. So ekadivasaṁ bahuṁ[3] macchamaṁsaṁ disvā „idaṁ[4] khādissāmîti“ tintiṇāyanto[5] nīḷapacchiyaṁ[6] yeva nipajjitvā pārāpatena „ehi samma gocarāya gamissāmā“ 'ti vuccamāno pi „ajīrakena nipanno 'mhi, gaccha tvan“ ti agantvā[8] tasmiṁ gate[9] „gato me paccāmittakaṇṭako[10], idāni yathāruciṁ macchamaṁsaṁ khādissāmîti“ cintetvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Idāni kho 'mhi sukhito arogo
nikkaṇṭako, nippatito[11] kapoto,
kāhāmi[12] dāni hadayassa tuṭṭhiṁ,
tathā hi maṁ maṁsasākaṁ baletîti[13]. 130.

Tattha nippatito[14] ti niggato, kapoto[15] ti pārāpato[16], kāhāmi dānîti karissāmi dāni, tathā hi maṁ maṁsasākaṁ baletîti tathā hi maṁsañ ca avasesaṁ sākañ ca mayhaṁ balaṁ karoti, uṭṭhehi khādā 'ti vadamānaṁ viya ussāhaṁ maṁ karotîti attho.

So bhattakārake[17] macchamaṁsaṁ pacitvā mahānasā nikkhamma sarīrato sedaṁ pavāhente[18] pacchito nikkhamitvā[19] rasakaroṭiyaṁ[20] nilīyi[21]. Karoṭi[22] kilîti[23] saddaṁ akāsi. Bhattakārako vegena gantvā[24] kākaṁ gahetvā sabbapattāni luñcitvā allasiṅgiverañ ca siddhatthake ca piṁsitvā pūtitakkena madditvā sakalasarīraṁ makkhetvā ekaṁ kaṭhalaṁ[25]

[1] Bi pārāva-, Bd pārāvaṭṭa-. [2] Bi nīḷa-, Bd naḷa-, Cs nīla-. [3] Bid bahu. [4] Bd imaṁ, Bi omits idaṁ. [5] Cs cintitāyanto corr. to tintināyanto, Bi gilāyanto viya, Bd nitthunanto. [6] Cks nīla-, Bi nīḷa, Bd naḷa-. [7] Bid -vatena. [8] Ck Bi āgantvā, Cs āg- corr. to ag-. [9] Ck gato, Cs gato corr. to gate. [10] Cs -kanṭhako corr. to -kaṇṭako, Bid -kaṇḍako. [11] Bi nippatiko, Bd nippattiko. [12] Cs Bi ka-. [13] Bid phaletîti. [14] Cks Bi nippattito, Bd nippattiko. [15] Cks -ṭo. [16] Bid -vato. [17] Ck -hārake, Cs -bhārake, Bid -kārako. [18] Cs -to, Bi -hesi, Bd -hante, Bid add kāko. [19] Bd adds maṁsaṁ kucchipuraṁ khāditvā. [20] Bd rasaṁkarotiyaṁ. [21] Bid niliyitvā, Cs nilī. [22] Bd omits karoṭi. [23] Bi kiriti, Bd kirikiriti, Cs kīlitiṁ. [24] Cs Bi vegenāgantvā. [25] Bi kamālaṁ, Bd sakalaṁ.

ghaṁsitvā vijjhitvā suttakena tassa gīvāya[1] bandhitvā nīḷapacchiyaṁ[2] yeva naṁ[3] khipitvā[4] agamāsi. Pārāpato[5] āgantvā taṁ disvā „kā esā[6] balākā[7] mama sahāyassa pacchiyaṁ nipannā, caṇḍo hi[8] so āgantvā ghāteyyâpi[9] nan" ti parihāsaṁ karonto dutiyaṁ gātham āha:

2. Kâyaṁ balākā[7] sikhinī corī laṁghīpitāmahā[10], (= vol. II p. 363.)
oraṁ balāke āgaccha, caṇḍo me vāyaso sakhā ti. 131.

Sā heṭṭhāvuttatthā yeva.

Taṁ sutvā kāko tatiyaṁ gātham āha:

3. Alaṁ hi[11] te jagghitāye mamaṁ disvāna edisaṁ
vilūnaṁ sūdaputtena piṭṭhimaddena makkhitan ti. 132.

Tattha alan ti paṭisedhatthe[12] nipāto, jagghitaye ti hasitvā[13], idaṁ vuttaṁ hoti: idāni maṁ edisaṁ evaṁ dukkhapattaṁ disvā tava alaṁ[14] hasitena[15], mā īdiso kāle parihāsakeliṁ[16] karohîti.

So keliṁ[16] karonto va[17] puna catutthaṁ gātham āha:

4. Sunahāto suvilitto annapānena tappito,
kaṇṭhe[18] ca te veḷuriyo, agamā nu Kajaṁgalan ti. 133.

Tattha kaṇṭhe ca te veḷuriyo ti ayaṁ te veḷuriyamaṇi[19] pi kaṇṭhe pilandho[20], tvaṁ ettakaṁ[21] kālaṁ amhākaṁ etaṁ na dassesîti[22] sandhāy' evam āha, Kajaṁgalan ti idha Bārāṇasī yeva[23] Kajaṁgalā[24] ti adhippetā[25], ito nikkhamitvā kacci[26] anto nagaraṁ gato ti pucchîti.

Tato kāko pañcamaṁ gātham āha:

5. Mā te mitto amitto vā agamāsi Kajamgalaṁ,
piñjāni[27] tattha lāyitvā[28] kaṇṭhe bandhanti vaḍḍhanan[29] ti. 134.

[1] Bid -yaṁ. [2] Cks nīla-, Bi niḷa-, Bd naḷa-. [3] Bi taṁ. [4] Bi pakkhipitvā, Bd nikkhipitvā. [5] Bid -vato. [6] Cks yesā. [7] Bi valākā. [8] Bd si. [9] Bi -yya, Bd ghāṭeyyāsi. [10] Cks laghi-, Bi laṁghacapi-, Bd laṁghi-. [11] Ck alambhi, Cs alaṁbhi corr. to -hi. [12] Ck -dhane. [13] Bd hasituṁ. [14] Bd omits alaṁ. [15] Bi hasituṁ tvaṁ. [16] Bd -keḷi, Cs -keliṁ corr. to -keḷiṁ. [17] Bd ca. [18] Ck -ṭho, Cs -ṭho corr. to -ṭhe. [19] Cks -maṇim. [20] Bi piḷanto. [21] Bid etthа-. [22] Ck dessesīti, Bi dessetīti. [23] Cks -ṇasiyeca. [24] Bd -lo. [25] Bd -to. [26] Cks kaccisi, Bi kicciasi, Bd gacchasi. [27] Bid micchāni. [28] Bi liyitvā, Bd palāyitvā. [29] Cs vaḍḍhaman, Bi omits vaḍḍhanan, Bd vaṭṭantī.

Tattha piñjānîti[1] piñjāni[2], tattha lāyitvā[3] ti tasmiṁ Bārāṇasinagare luñcitvā, vaḍḍhanan[4] ti kaṭhalakam[5].

Taṁ sutvā pārāpato[6] osānagātham āha:

6. Puna p' āpajjasī[7] samma, sīlaṁ[8] hi tava tādisaṁ[9], (vol. II p. 364.)
na hi mānusakā bhogā subhuñjā honti pakkhinā ti. 135.

Tattha puna pāpajjasîti[10] puna pi[11] evarūpaṁ āpajjissasi, evarūpaṁ hi te sīlan ti.

Iti taṁ[12] so ovaditvā tattha avasitvā pakkhe pasāretvā aññattha agamāsi. Kāko[13] tatth' eva jīvitakkhayaṁ pāpuṇi.

Satthā imaṁ desanaṁ[14] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi) „Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, kapoto[15] aham evā" 'ti. Kapotajātakaṁ[16]. Aḍḍhavaggo tatiyo[17]. Pañcanipātavaṇṇanā[18] niṭṭhitā.

[1] Bi picchāni, Bd micchāni [2] Bi omits pi-, Bd micchāni. [3] Bd palā-. [4] Cks vaḍḍhan, Bi vaṭṭanan, Bd vattanan. [5] Bi kapālikaṁ, Bd kathalikaṁ. [6] Bid -vato. [7] Bi -si, Bd māpajjasi. [8] Bd sīlañ. [9] Ck sādi-. [10] Cks -sinti, Bd māp-. [11] Bi omits pi. [12] Bid naṁ. [13] Bid add pi. [14] Bid dhammade-. [15] Cks -ṭo, Bid add pana. [16] Ck -ṭa-, Bid add pañcamaṁ. [17] aḍḍhavaggo tatiyo wanting in Bd Ck Cs; after a. t. Bi adds tassuddānaṁ, dīghakosalaṁ gapotakaṁ musikaṁ cūḷadhanuggahaṁ kapotunti, iti jātakathakathāya pañcavīsatijātakapatipaṇḍite attavaṇṇanā niṭhitā, pañcanipātta. [18] Ck paṇḍani-; p. nitthitā wanting in Bd.

VI. CHANIPĀTA.

1. AVĀRIYAVAGGA.

1. Avāriyajātaka.

Māssu kujjhi bhūmipatîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ titthanāvikaṁ ārabbha kathesi. So kira bālo ahosi aññāṇī[1], n' eva Buddhādīnaṁ ratanānaṁ na aññesaṁ puggalānaṁ guṇaṁ jānāti[2] caṇḍo pharuso sāhasiko. Ath' eko jānapado[3] bhikkhu „Buddhupaṭṭhānaṁ karissāmîti" āgacchanto sāyaṁ Aciravatītitthaṁ patvā taṁ evam āha: „upāsaka, paratīraṁ gamissāmi, nāvaṁ[4] dehîti". „Bhante, idāni akālo, ekasmiṁ ṭhāne vasassū" 'ti. „Upāsaka, idha kuhiṁ vasissāmi, gaṇhitvā maṁ gacchā" 'ti. So kujjhitvā „ehi re samaṇā" 'ti theraṁ nāvaṁ āropetvā ujukaṁ agantvā[5] heṭṭhā nāvaṁ netvā[6] ullolaṁ[7] katvā tassa[5] cīvaraṁ temetvā[9] andhakāravelāya uyyojesi. So[10] vihāraṁ gantvā taṁ divasaṁ Buddhupaṭṭhānassa okāsaṁ alabhitvā punadivase Satthāraṁ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisīditvā Satthārā katapaṭisanthāro „kadā āgato sîti" vutte „hiyyo[11]" ti „atha kasmā ajja Buddhupaṭṭhānaṁ āgato sîti" vutte tam atthaṁ ārocesi. Taṁ sutvā Satthā[12] „na kho bhikkhu idān' eva pubbe p' esa pharuso va[13], idāni pana tena tvaṁ kilamito, pubbe[14] paṇḍite kilamesîti" vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasi-

[1] Bd -ṇo. [2] Bd -si. [3] Bd ja-. [4] Cks nāvā, Bi nāvaṁ me. [5] Cks āg-. [6] Bd adds nadīyaṁ. [7] Bd ullokaṁ. [8] Cks add pattaṁ. [9] Bd adds kilāmetvā. [10] Bd atha so. [11] Bd adds bhante. [12] Cks omit t. s. s. [13] Bd pharuso caṇḍo sāhasiko. [14] Bd adds vapasa.

lāyaṁ sabbasippāni uggaṇhitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā dīgham addhānaṁ Himavante phalāphalena yāpetvā loṇambilasevanatthāya Bārāṇasiṁ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagaraṁ bhikkhāya pāvisi. Atha naṁ rājaṁgaṇaṁ pattaṁ rājā disvā tassa iriyāpathe pasīditvā antepuraṁ ānetvā bhojetvā paṭiññaṁ gahetvā rājuyyāne vāsesi[1], devasikaṁ upaṭṭhānaṁ agamāsi. Tam enaṁ Bodhisatto „raññā nāma mahārāja cattāri agatigamanāni vajjetvā appamattena[2] khantimettānuddayasampannena hutvā dhammena rajjaṁ kāretabban" ti vatvā devasikaṁ ovadanto

1. Mâssu kujjhi bhūmipati, mâssu kujjhi rathesabha,
kuddhaṁ appaṭikujjhanto[3] rājā raṭṭhassa pūjito. 1.
2. Gāme vā yadivâraññe ninne va yadivā thale (Dhp. v. 98.)
sabbattha-m-anusāsāmi: mâssu kujjhi rathesabhā 'ti 2.

dve gāthā vadeti[4].

Tattha raṭṭhassa pūjito ti evarūpo rājā raṭṭhassa pūjanīyo hotîti attho, sabbatthamanusāsāmîti etesu gāmādisu yattha katthaci vasanto[5] p' ahaṁ[6] mahārāja imāya eva anusatthiyā[7] taṁ anusāsāmi, etesu vā gāmādisu yattha katthaci ekasmim pi ekasatte pi, mâssu kujjhi rathesabhā 'ti evam evâhaṁ taṁ anusāsāmi: raññā nāma kujjhituṁ na vaṭṭati, kiṁkāraṇā: rājāno nāma vācāvudhā, tesaṁ kuddhānaṁ[8] vacanamatten' eva bahū jīvitakkhayaṁ pāpuṇantîti.

Evaṁ Bodhisatto rañño āgatāgatadivase imā[9] gāthā vadeti[10]. Rājā pasannacitto Mahāsattassa satasahassuṭṭhānakaṁ[11] gāmaṁ[12] adāsi. Bodhisatto paṭikkhipi. Iti so tatth' eva dvādasa saṁvacchare[14] vasitvā[15] „aticiraṁ nivuttho 'smi, janapadacārikaṁ tāva[15] caritvā āgamissāmîti" rañño akathetvā va uyyānapālaṁ āmantetvā „tāta ukkaṇṭhitarūpo 'smi, janapadaṁ caritvā āgamissāmi, tvaṁ[16] rañño kātheyyāsîti" vatvā

[1] Bd vasāpesi. [2] Bd -neva. [3] Cks -kuddhanto, Bd -kujhanto. [4] Bd abhāsi. [5] Ck dvādasanto, Cs dvādasanto corr. to vasanto. [6] Bd pāhaṁ. [7] Bd anusāsaniyā. [8] Bd kujhana. [9] Bd adds dve. [10] bd abhāsi. [11] Bd -naṁ. [12] Bd gāmavaraṁ. [13] Bd -raṁ. [14] Bd passitvā. [15] Ck tāvaṅ. [16] Bd adds gantvā.

pakkanto Gaṁgāya nāvātitthaṁ[1] pāpuṇi. Tattha Avāriyapitā[2] nāma nāviko ahosi bālo, n' eva guṇavantānaṁ guṇaṁ na attano[3] āyāpāyaṁ[4] jānāti, Gaṁgaṁ taritukāmaṁ janaṁ paṭhamaṁ tāretvā pacchā vetanaṁ yācati, vetanaṁ adentehi[5] saddhiṁ kalahaṁ karonto akkosappahāre yeva bahū labhati[6] appalābhaṁ, evarūpo andhabālo.

Taṁ sandhāya Satthā abhisambuddho hutvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Avāriyapitā[7] nāma ahū Gaṁgāya nāviko,
pubbe janaṁ[8] tāretvāna pacchā yācati vetanaṁ,
ten' assa bhaṇḍanaṁ hoti, na ca bhogehi vaḍḍhatîti. 3.

Tattha Avāriyapitā[9] ti Avāriyā[9] nāma tassa dhītā, tassā vasena Avāriyapitā[10] nāma jāto, tenassa bhaṇḍanan ti ten' assa kāraṇena tena pacchā yāciyamānena janena saddhiṁ tassa bhaṇḍanaṁ hoti.

Bodhisatto taṁ nāvikaṁ upasaṁkamitvā „āvuso paratīraṁ maṁ nehîti“ āha[11], „Samaṇa kiṁ[12] me vetanaṁ dassasîti“. „Āvuso ahaṁ bhogavaḍḍhiṁ atthavaḍḍhiṁ dhammavaḍḍhiṁ nāma kathessāmîti[13]“. Nāviko „dhuvaṁ esa mayhaṁ kiñci dassatîti“ taṁ paratīraṁ netvā „dehi me nāvāvetanan“ ti[14]. So tassa „sādh' āvuso[15]“ ti paṭhamaṁ bhogavaḍḍhiṁ kathento

4. Atiṇṇaṁ yeva yācassu apāraṁ[16] tāta nāvika,
añño hi tiṇṇassa mano, añño hoti taresino[17] ti 4.

gātham āha.

Tattha apāran ti tāta nāvika paratīraṁ atiṇṇaṁ eva janaṁ orimatīre ṭhitaṁ ñeva vetanaṁ yācassu, tato laddhaṁ gahetvā gutte ṭhāne ṭhapetvā pacchā manusse paratīraṁ neyyāsi, evaṁ te bhogavaḍḍhi bhavissatîti. añño hi tiṇṇassa mano ti[18] paratīraṁ gatassa hi añño mano hoti[19], adatvā va[20] gantukāmo hoti, yo pan' esa taresī[21] nāma[22] taraṁ[23] esati paratīraṁ gantukāmo hoti so atirekam pi datvā gantukāmo hotîti, iti taresino[17] añño mano[24] hoti, tasmā tvaṁ atiṇṇam eva yāceyyāsi, ayaṁ[25] tāva te bhogānaṁ vaḍḍhi nāma.

[1] Bd nāvikatiṭṭhaṁ. [2] Cks avāripitā. [3] Bd adds va. [4] Bd upāyaṁ. [5] Bd adant-. [6] Bd bahutarā hoti. [7] Ck -āvā-. [8] Cks -janan. [9] Cs āvā-. [10] Cks āvā-. [11] Bd adds taṁ sutvā so āha. [12] Ck kim. [13] Bd adds taṁ sutvā. [14] Bd adds āha. [15] Bd sādhu ā-. [16] Cks -ran [17] Bd pāresino. [18] Bd adds tāta. [19] Bd bhavati [20] Bd omits va. [21] Bd pāresi, Cks taresi. [22] Bd noma. [23] Bd paratīraṁ. [24] Cks omit mano. [25] Cks ayan.

Nāviko cintesi: „ayaṁ[1] tāva me ovādo bhavissati, idāni pan' esa aññaṁ kiñci mayhaṁ dassatîti[2]“. Atha naṁ Bodhisatto: „ayaṁ[1] tāva te āvuso bhogavaḍḍhi, idāni atthadhammavaḍḍhiṁ[3] suṇā[4]“ 'ti vatvā ovadanto

5. Gāme vā yadi vâraṇṇe ninne vā yadi vā thale
sabbattha-m-anusāsāmi: mâssu kujjhi nāvikā 'ti 5.

gātham āha. Iti 'ssa[5] imāya gāthāya atthadhammavaḍḍhiṁ kathetvā „ayaṁ te atthavaḍḍhi[6] ca dhammavaḍḍhi[6] cā“ 'ti āha. So pana[7] dandhapuriso[8] taṁ ovādaṁ na kismiñci maññamāno „idaṁ samaṇa tayā mayhaṁ dinnaṁ nāvāvetanan“ ti āha. „Āmâvuso“ ti. „Mayhaṁ iminā kammaṁ n' atthi, aññaṁ me dehîti“. „Āvuso idaṁ ṭhapetvā mayhaṁ aññaṁ n' atthîti“. „Atha kasmā mama nāvaṁ ārūḷho sîti“ tāpasaṁ Gaṁgātīre pātetvā ure[9] nisīditvā mukham ev' assa pothesi.

Satthā „iti kho bhikkhave yaṁ so tāpaso ovādaṁ datvā rañño santikā gāmavaraṁ labhi tam eva ovādaṁ andhabālassa nāvikassa kathetvā mukhapothanaṁ pāpuṇi, tasmā ovādaṁ dentena[10] yuttajanass' eva dātabbo na ayuttajanassā[11] 'ti vatvā abhisambuddho hutvā tadanantaraṁ gātham āha:

6. Yāy' eva[12] anusāsaniyā rājā gāmavaraṁ adā
tāy' eva[13] anusāsaniyā[14] nāviko pahari mukhe[15] ti. 6.

Tassa taṁ paharantass' eva bhariyā bhattaṁ gahetvā āgatā, taṁ[16] tāpasaṁ disvā „sāmi, ayaṁ tāpaso[17] rājakulūpako, mā paharîti“ āha. So[18] kujjhitvā „tvaṁ me imaṁ kūṭatāpasaṁ paharituṁ na desîti“ uṭṭhāya taṁ paharitvā pātesi. Bhattapātī[19] patitvā bhijji[20], tassā ca[21] garugabbhāya gabbho bhūmiyaṁ pati. Atha naṁ manussā samparivāretvā „puri-

[1] Cks ayan. [2] Bd dassetīti. [3] all three MSS. -i. [4] Bd -ṇāhi. [5] Ck itissā, Cs itissā corr. to -ssa. [6] Cks -iñ. [7] Bd omits pana. [8] Bd pāpapu-. [9] Cks udare. [10] Bd dan-. [11] Cks yu- [12] Cks yā eva. [13] Ck tā eva. [14] Ck -sāsakiyā, Cs -sāsakiyā corr. to -niyā. [15] Bd mukhan. [16] Ck naṁ, Cs taṁ? [17] Bd adds nāma. [18] Bd adds punadeva. [19] Cks -ti, Bd atthabhattapāṭi. [20] Ck bhiñji, Cs bhiñji corr. to bhijji. [21] Bd adds pana.

saghāṭakacoro“ ti gahetvā bandhitvā rañño dassesuṁ. Rājā vinicchinitvā tassa rājāṇaṁ[1] kāresi.

Satthā abhisambuddho hutvā imam atthaṁ pakāsento osānagātham āha:

7. Bhattaṁ bhinnaṁ, hatā bhariyā, gabbho va[2] patito chamā,
migo va jātarūpena na ten' atthaṁ abandhi sū[3] 'ti. 7.

Tattha bhattaṁ bhinnan ti bhattapātī[4] bhinnā, hatā ti pahaṭā, chamā ti bhūmiyaṁ, migo va jātarūpenā 'ti yathā migo suvaṇṇaṁ vā[5] muttāmaṇiādīni vā madditvā gacchanto pi attharitvā nipajjanto pi tena jātarūpena attano atthavaḍḍhiṁ bandhituṁ nibbattetuṁ na sakkoti evaṁ so andhabālo paṇḍitehi dinnovādaṁ[6] sutvâpi attano atthaṁ bandhituṁ[7] nibbattetuṁ na[8] sakkhîti vuttaṁ hoti, abandhi sū[9] 'ti ettha hi bandhi[10] so iti evam attho veditabbo[11], so iti[12] imesaṁ padānaṁ[13] hi[14] sū 'ti sandhi hoti.

Satthā imaṁ desanaṁ[15] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā nāviko idāni nāviko, rājā Ānando[16], tāpaso[17] aham evā“ 'ti. Avāriyajātakaṁ[18].

2. Setaketujātaka.

Mā tāta kujjhi na hi sādhu kodho ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto kuhakabhikkhuṁ[19] ārabbha kathesi. Paccuppannavatthuṁ Uddālajātake āvibhavissati.

Atīte pana Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Bārāṇasiyaṁ disāpāmokkhācariyo hutvā pañcasata māṇave mante vāceti. Nesaṁ[20] jeṭṭhako Setaketu nāma udiccabrāhmaṇakule nibbatto māṇavo. Tassa jātiṁ nissāya mahanto māno ahosi. So ekadivasaṁ aññehi māṇavehi saddhiṁ nagarā nikkhamanto nagaraṁ[21] pavisanto ekaṁ caṇ-

[1] Ck -naṁ, Cs -naṁ corr. to -ṇaṁ, Bd rājadaṇḍaṁ. [2] Ck vā, Bd ca. [3] Cks sun, Bd -dhiṁ sū. [4] Cks -ti, Bd -pāṭi. [5] Bd adds hiraññaṁ vā. [6] Bd dinnaṁ o-. [7] Bd vaḍḍhituṁ. [8] Bd nā. [9] Cs -su, Bd -dhiṁ su. [10] Bd abandhi. [11] Bd daṭhabbo. [12] Bd ti. [13] Cks pā-. [14] Cs bhi, Bd omits hi. [15] Bd dhammade-. [16] Bd adds ahosi. [17] Bd adds pana. [18] Cs avā- corr. to āvā-, Bd adds paṭhamaṁ. [19] Bd -kaṁ-. [20] Bd te-. [21] Bd omits nagaraṁ.

ḍālaṁ disvā „ko si tvan“ ti pucchitvā „caṇḍālo 'ham asmîti“ vutte tassa[1] sarīraṁ paharitvā āgatavātassa[2] attano sarīre phusanabhayena „nassa caṇḍāla[3] kālakaṇṇi[4], adhovātaṁ yāhîti“ vatvā vegena tassa uparivātaṁ agamāsi. Caṇḍālo sīghataraṁ gantvā tassa uparivāte aṭṭhāsi. Atha naṁ so „nassa[5] kāla-kaṇṇîti“ suṭṭhutaraṁ akkosi paribhāsi. Caṇḍālo „tvaṁ ko sîti“ pucchi. „Brāhmaṇamāṇavo 'ham asmîti“. „Brāhmaṇo hotu[6], mayā pana puṭṭhapañhaṁ[7] kathetuṁ sakkhissasîti[8]“. „Āma sakkhissāmîti“. „Sace na sakkosi pādantare[9] taṁ gamemîti[10]“. So attānaṁ takketvā „āgamehîti[11]“ āha. Caṇḍāla-putto tassa kathaṁ[12] parisaṁ[13] gāhāpetvā „māṇava disā nāma katarā“ ti pañhaṁ pucchi. „Disā nāma puratthimādayo[14] catasso disā“ ti. Caṇḍālo „ahaṁ taṁ etaṁ disaṁ[15] na pucchāmi, tvaṁ ettakam pi ajānanto mama ṣarīre pahaṭavātaṁ[16] jigucchasîti[17]“ taṁ khandhaṭṭhike[18] gahetvā onametvā attano pādantarena gamesi[19]. Māṇavā taṁ pavattiṁ ācariyassâcik-khiṁsu[20]. Ācariyo „saccaṁ kira tāta Setaketu caṇḍālen' asi[21] pādantarena gamito.[22]“ ti. „Āma ācariyo, so maṁ caṇḍāla-dāsiputto 'disāmattam pi na jānātîti' attano pādantarena gamesi[23], idāni disvā kattabbam assa jānissamîti[24]“ kuddho caṇḍālaputtaṁ akkosi[25]. Athâcariyo[26] „tāta Setaketu, mā tassa kujjhi, paṇḍito caṇḍālaputto[27], na so taṁ etaṁ disaṁ pucchi aññaṁ pucchi, tayā pana diṭṭhasutaviññātato[28] adiṭṭha-asutaaviññātaṁ[29] eva bahutaran“ ti ovadanto dve gāthā abhāsi:

1. Mā tāta kujjhi, na hi sādhu kodho,
bahum pi te adiṭṭhaṁ assutañ ca,

---

[1] Bd tasmim. [2] Bd -tāvā-. [3] Cks tassa caṇḍāla, Bd tvam caṇḍālo. [4] Bd -kaṇḍī. [5] Ck tassa, Cs nassa? Bd adds vasala. [6] Cks hoti. [7] Bd puthaṁ-. [8] Bd -tīti. [9] Bd -rena. [10] Ck gamesīti, Bd bhamemīti. [11] Bd ābhamāṇamehiti. [12] Bd kuṭa. [13] Bd patiññam. [14] Bd purimā-. [15] Ck disan. [16] Bd pahata-. [17] Cks -tīti. [18] Ck ka-, Bd khandhapiṭhike. [19] Ck gamehi, Bd bhameti. [20] Bd -yassa ā-. [21] Bd -nāpi. [22] Bd bhamito. [23] Bd bhameti. [24] Bd karissāmīti. [25] Bd adds paribhāsi. [26] Bd atha nam āc-. [27] Bd caṇḍālaputto paṇḍito byatto. [28] Ck -tano, Cs -tano corr. to -tato, Bd-tako. [29] Bd adiṭhāsutavi-.

mātāpitā disā tā[1] Setaketu,
ācariyam āhu disataṁ pasatthā. 8.
2. Agārino annadapānavatthadā[2] (= vol. I. p. 401.)
avhāyikā tam pi disaṁ vadanti,
esā[3] disā paramā Setaketu
yaṁ patvā dukkhī sukhino bhavantîti. 9.

Tattha na hi sādhu kodho ti kodho nāma[4] uppajjamāno subhāsitadubbhāsitaṁ atthānatthaṁ hitāhitaṁ jānituṁ na detîti[5] na sādhu na laṭṭhako, bahumpi te adiṭṭhan ti tayā cakkhunā adiṭṭhaṁ sotena ca asutam eva bahutaraṁ, disā tā[6] ti disā mātāpitaro puttānaṁ purimataraṁ uppannattā puratthimadisā nāma jātā ti vadati[7], disataṁ pasatthā ti ācariyā pana dakkhiṇeyyattā disataṁ pasatthā dakkhiṇā disā ti Buddhādayo ariyā āhu kathenti dīpentîti vadati[8], agārino ti gahaṭṭhā, annadapānavatthadā[9] ti annadā pānavatthadā[10] ca, avhāyikā[11] ti ettha deyyadhammaṁ patigaṇhathā[12] 'ti pakkosanakā, tam pi disaṁ vadantîti tam pi Buddhādayo ariyā ekaṁ[13] disaṁ vadanti, iminā catupaccayadāyakā gahaṭṭhā paccaye[14] apadisitvā[15] dhammikasamaṇā brāhmanehi upagantabbattā ekā[16] disā nāmā 'ti dīpeti, aparo nayo: ye ete agārino annapānavatthadā nesaṁ chakāmamaggasampattidāyakattena[17] upari[18] avhāyanato ye avhāyikā dhammikasamaṇabrāhmaṇā tam pi disaṁ[19] vadanti taṁ Buddhādayo ariyā uparimadisaṁ[20] nāma vadantîti dīpeti, vuttam pi c' etaṁ:

Mātāpitā disā pubbā ācariyā dakkhiṇā disa
puttadārā disā pacchā mittāmaccā ca[21] uttarā (= vol. I. v. 401 and Grimblot, S. S. P. p 309).
Dāsakammakarā heṭṭhā uddhaṁ samaṇabrāhmaṇā,
etā disā namasseyya alamatto[22] kule gihîti.

Esā[23] disā ti idaṁ pana nibbānaṁ sandhāya vuttaṁ, jātiādinā hi nānappakārena dukkhena dukkhitā sattā taṁ patvā niddukkhā sukhino bhavanti, esā eva ca sattehi agatapubbā[24] disā nāma, ten' eva taṁ paramā ti āha[25], vuttam pi c' etaṁ:

[1] so Cks; Bd mātādisājātā. [2] Bd annapāna-, Cs annapāna- corr. to annadapāna-. [3] Bd etā. [4] Cks kodhanāma. [5] Bd sakkotīti. [6] Bd jātā. [7] Bd acariyamāhu. [8] Cks vadanti. [9] Ck annadā pānadā vatthadā, Cs annapānadāvatthatadā, Bd annapānavatthadā. [10] Ck omits pāna, Cs annadā vatthadā corr. to a. pānada v. [11] Ck amhā-, Cs amhā- corr. to avhā-. [12] Bd paṭi-. [13] Bd etaṁ. [14] Bd -yena. [15] Ck -diyitvā, Cs -disitthā, Bd avhāyitvā. [16] Bd etā. [17] Cks chakāmagga-. Bd -ttiṁ-. [18] Bd uparupari. [19] Bd adds nāmā ti. [20] Bd -maṁ-, Ck -san [21] Bd va. [22] Bd appamatto. [23] all three MSS. etā. [24] Cs āg- corr. to ag-. Bd āg-. [25] Bd teneva cetaṁ nibbānaṁ paramāti āha.

Samatittiyaṁ[1] anavasesaṁ[2] (= vol. I p. 400)
telapattaṁ yathā parihareyya
evaṁ sacittam anurakkhe[3]
patthayāno disaṁ agatapubban[4] ti.

Evaṁ Mahāsatto māṇavassa[5] disā kathesi. So pana „caṇḍālen' amhi[6] pādantarena gamito" ti tasmiṁ ṭhāne avasitvā Takkasilaṁ gantvā disāpāmokkhācariyassa[7] santike sabbasippāni uggaṇhitvā ācariyena anuññāto Takkasilato nikkhamitvā sabbasamayasippaṁ sikkhanto vicari. So ekaṁ paccantagāmaṁ patvā taṁ nissāya vasante[8] pañcasate tāpase disvā tesaṁ santike pabbajitvā yaṁ[9] te jānanti sippamantacaraṇaṁ[10] taṁ uggaṇhitvā[11] tehi parivuto[12] Bārāṇasiṁ patvā[13] punadivase bhikkhaṁ[14] caranto rājaṁganaṁ agamāsi. Rājā tāpasānaṁ iriyapathe pasīditvā antonivesane bhojetvā te attano uyyāne vāsesi[15]. So ekadivasaṁ tāpase parivisitvā „ajja sāyaṇhe uyyānaṁ gantvā ayye vandissāmîti" āha. Setaketu uyyānaṁ gantvā[16] tāpase sannipātetvā[17] „mārisā[18] ajja rājā āgamissatîti" āha „rājāno ca[19] nāma sakiṁ ārādhetvā yāvatāyukaṁ sukhaṁ jīvituṁ sakkā, ajja ekacce vaggulivataṁ caratha ekacce kaṇṭhakaseyyaṁ[20] kappetha ekacce pañcātapaṁ tappetha[21] ekacce ukkuṭikappadhānam anuyuñjatha ekacce udakogāhanakammaṁ[22] karotha ekacce mante sajjhāyathā" 'ti vicāretvā sayaṁ paṇṇasāladvāre apassayapīṭhake[23] nisīditvā pañcavaṇṇaraṅgasamujjalavāsanaṁ[24] ekaṁ potthakaṁ[25] vicitravaṇṇe ādhārake[26] ṭhapetvā susikkhitehi catūhi pañcahi māṇavehi pucchite pucchite[27] atthe kathesi. Tasmiṁ khaṇe rājā

[1] Ck -tthiyaṁ, Bd -tthikaṁ. [2] Bd -sevakaṁ [3] Bd -kkheyya. [4] Bd āg-, Cs āg- corr. to ag-. [5] Bd brahmaṇassa. [6] Ck -nampi, Bd -lena. [7] Cks -kkhassa. [8] Bd -to. [9] Bd ye. [10] Bd sippaṁ vā manta caraṇaṁ vā. [11] Bd adds gaṇasatthā hutvā. [12] Bd -vārito. [13] Bd gantvā. [14] Bd bhikkhāya. [15] Bd vāsāpesi. [16] Bd āg-. [17] Bd -pātāpetvā. [18] Bd samma mārisa. [19] Bd omits ca. [20] Ck kaṇṭhasaseyyaṁ, Bd kaṇḍaka-. [21] Bd kappetha. [22] Bd -korohana- [23] Bd -pithake. [24] Bd -vākaciraṁ. [25] Bd poṭhakaṁ. [26] Bd -raṇe. [27] Ck pucchite pucchita, Cs pucchita pucchita.

āgantvā te micchātapaṁ karonte disvā tuṭṭho Setaketuṁ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisinno purohitena saddhiṁ sallapanto tatiyaṁ gātham āha:

3. Kharājinā jaṭilā paṁkadantā
dummukkharūpā[1] ye 'me[2] japanti[3]
kacci nu te mānusake payoge
idaṁ vidū parimuttā apāyā ti. 10.

Tattha kharājinā ti kharehi ajinehi samannāgatā, paṁkadantā ti dantakaṭṭhassa akhādanena malaggahitadantā, dummukkharūpā[4] ti anañjitaamaṇḍitalūkhanivāsanapārupanā[5] mālāgandhavilepanavajjitā[6] kiliṭṭharūpā ti vuttaṁ hoti, ye me japantîti[7] ye ime[8] mante sajjhāyanti, mānusake payoge ti manusehi kattabbapayoge[9] ṭhitā, idaṁ vidū parimuttā apāyā ti imasmiṁ payoge ṭhatvā imaṁ lokaṁ viditvā pākaṭaṁ katvā kacci[10] nu ete isayo catūhi apāyehi muttā ti pucchati

Taṁ sutvā purohito catutthaṁ gātham āha:

4. Pāpāni kammāni karitvāna[11] rāja
bahussuto ce na careyya dhammaṁ
sahassavedo[12] pi na taṁ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṁ apatvā ti. 11.

Tattha karitvānā[11] 'ti katvā, caraṇan ti saha sīlena aṭṭhasamāpattiyo, idaṁ vuttaṁ hoti: mahārāja, ahaṁ bahussuto 'mhîti sahassavedo[12] pi ce tividhaṁ sucaritaṁ dhammaṁ na careyya pāpān' eva[13] kareyya so tāni pāpāni kammāni katvā taṁ bāhusaccaṁ paṭicca sīlasamāpattisaṁkhātaṁ caraṇaṁ appatvā[14] dukkhā na muñce[15] apāyadukkhato na muccat' evā[16] 'ti attho

Taṁ sutvā rājā tāpasesu[17] pasādaṁ hari[18]. Tato Setaketu[19] cintesi: „imassa rañño tāpasesu pasādo udapādi, taṁ pan' esa purohito vāsiyā paharitvā viya chindi, mayā etena saddhiṁ kathetuṁ vaṭṭatîti“ so tena sadhiṁ kathento pañcamaṁ gātham āha:

---

[1] Bd dumukkharūpā, Cks rummakkha-. [2] Bd ime. [3] Bd jappenti. [4] Cks rummakkharūpā. [5] Bd anañjitapaṇḍitassa āmaṇḍitalukhanivāsanapārumpana. [6] Bd -navivajjitā. [7] Bd ye ettantīti. [8] Cks omit ime. [9] Bd -gehi. [10] Bd kiñci. [11] Ck -tvā, Cs -tvā corr. to -tva. [12] Bd -bhedo. [13] Bd pāpāni kammāni. [14] Bd apatvā. [15] Bd mucce. [16] Ck muñcenevā, Cs muñcenevā corr. to muñcatevā. Bd muccavā corr. to muteccavā. [17] Cks -se. [18] Bd akari. [19] Ck -ko, Cs -ko corr. to -ketu.

5. Sahassavedo[1] pi na taṁ paṭicca
dukkhā pamuñce caraṇaṁ apatvā[2],
maññāmi vedā aphalā bhavanti,
sasaññamaṁ[3] caraṇaṁ ñeva saccan ti. 12.

Tass' attho: sace sahassavedo[1] pi taṁ bāhusaccaṁ paṭicca caraṇaṁ apatvā attānaṁ na dukkhā pamuñce evaṁ sante[4] ahaṁ maññām' tayo vedā aphalā honti sasīlaṁ[5] aṭṭhasamāpatticaraṇaṁ[6] ekaṁ saccaṁ[7] hotîti[8].

Taṁ sutvā purohito chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Na h' eva vedā aphalā bhavanti
sasaṁyamaṁ caraṇaṁ yeva[9] saccaṁ,
kittiṁ hi pappoti adhicca vede
santiṁ pun' eti[10] caraṇena danto ti. 13.

Tass' attho: tayo vedā aphalā sasaṁyamaṁ[11] caraṇam eva saccaṁ seyyaṁ uttamaṁ pavaraṁ na h' eva hoti, kiṁkāraṇā: kittiṁ hi pappoti tayo vede adhicca[12], diṭṭhadhamme kittimattaṁ yasamattaṁ labhati itoparaṁ aññaṁ n' atthi, tasmā na te aphalā, santiṁ pun' eti[10] caraṇena pana danto, sīle patiṭṭhāya[13] samāpattiyo nibbattetvā samāpattipadaṭṭhānaṁ vipassanaṁ vaḍḍhento[14] accantasantim[15] nibbānaṁ[16] nāma taṁ eti pāpuṇāti.

Iti purohito Setaketuno vādaṁ bhinditvā te sabbe gihī kāretvā phalakāvudhāni gāhāpetvā mahantatarake[17] katvā[18] rañño upaṭṭhāke[19] kāresi, ayaṁ kira mahantatarakānaṁ[20] vaṁso.

Satthā imaṁ desanaṁ[21] āharitvā jātakaṁ samodhānesi; „Tadā Setaketu kuhako bhikkhu ahosi, caṇḍālo[22] Sāriputto[23], purohito pana aham evā" 'ti. Setaketujātakaṁ[24]

[1] Bd -bhedo. [2] Bd appatvā. [3] Bd sasaṁyamaṁ. [4] Bd adds ca. [5] Bd sasīlakaṁ. [6] Cks -ṇaṁ. [7] Ck omits saccaṁ. [8] Bd -ṇaññeva saccaṁ antamevaseccaṁ seyyaṁ uttamaṁ pavaraṁ hotīti. [9] Bd -ṇaññeva, Ck -ṇaṁ veva, Cs -ṇaṁ veva corr. to -ṇaṁ ceva. [10] Bd pureti. [11] Cks saṁsaṁñama. [12] Cks add hi. [13] Bd adds atha. [14] Bd vaḍḍhanto. [15] Bd sa accantantaṁ. [16] Cks nibbā. [17] Cks mahantaṁ tarake, Bd -takārake. [18] Ck tatvā. [19] Cks -ṭṭhāne. [20] Cs mahantaratakānaṁ corr. to mahantataratakānaṁ. [21] Ck Bd dhammade-. [22] Bd -laputto. [23] Bd adds rājā ānando. [24] Bd adds dutiyaṁ.

3. Darīmukhajātaka.

Paṁko ca kāmā ti. Idaṁ **Satthā** **Jetavane** viharanto **mahānekkhammaṁ**[1] ārabbha kathesi. Paccuppannavatthuṁ heṭṭhā[2] kathitam eva.

Atīte pana **Rājagahanagare**[3] **Magadharājā** nāma rajjaṁ kāresi. Tadā **Bodhisatto** tassa aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, **Brahmadattakumāro** ti 'ssa nāmaṁ akaṁsu. Tassa jātadivase yeva purohitassâpi putto vijāyi, tassa mukhaṁ ativiya sobhati[4], ten' assa Darīmukho ti nāmaṁ akaṁsu. Te ubho pi rājakule yeva saṁvaddhā[5], te aññamaññaṁ piyasahāyā hutvā soḷasavassakāle Takkasilaṁ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā „sabbasamayasippañ ca sikkhissāma desacārittañ[6] ca jānissāmā[7]“ 'ti gāmanigamādīsu carantā Bārāṇasiṁ patvā devakule vasitvā punadivase Bārāṇasiṁ bhikkhāya pavisiṁsu[8]. Tattha ekasmiṁ kule „brāhmaṇe[9] bhojetvā vācanakaṁ dassāmā[10]“ 'ti pāyāsaṁ pacitvā āsanāni paññattāni honti. Manussā te ubho pi bhikkhāya carante disvā „brāhmaṇā āgatā[11]“ 'ti gehaṁ pavesetvā Mahāsattassa āsane suddhavatthaṁ paññāpesuṁ Darīmukhassa[12] rattakambalaṁ. Darīmukho taṁ nimittaṁ disvā „ajja mayhaṁ sahāyo Bārāṇasiyaṁ rājā bhavissati, ahaṁ senāpatîti“ aññāsi. Te tattha bhuñjitvā vācanakaṁ gahetvā maṅgalaṁ vatvā nikkhamma rājuyyānaṁ agamaṁsu[13]. Mahāsatto maṅgalasilāpaṭṭe[14] nipajji, Darīmukho pan' assa pāde parimajjanto nisīdi. Tadā Bārāṇasirañño matassa sattamo divaso hoti. Purohito rañño sarīrakiccaṁ kāretvā[15] aputtake rajje sattadivasāni phussarathaṁ vissajjesi. Phussarathakiccaṁ[16] Mahājanakajātake āvibhavissati. Phussaratho nagarā[17] nikkhamitvā tattha catu-

---

[1] Bd mahābhinikkhamanaṁ. [2] Cks omit heṭṭhā. [3] Ck -hā-, Cs -hanāmanagare. [4] Cks sobha. [5] Bd -vaḍhā. [6] Bd -cārikañ. [7] Bd carissāmā. [8] Bd -visitvā. [9] Bd -ṇaṁ. [10] Bd kārissāmā. [11] Bd āgacchathā. [12] Bd adds āsane. [13] Bd adds tattha. [14] Bd mahāmaṅg-. [15] Bd katvā. [16] Bd -rathavisajjanakiccaṁ. [17] Cks -rāni.

raṅginiyā senāya parivuto anekasatehi turiyehi vajjamānehi uyyānadvāraṁ pāpuṇi. Darīmukho turiyasaddaṁ sutvā „sahāyassa me[1] phussarathaṁ āgacchati, ajj' eva[2] rājā hutvā mayhaṁ senāpatiṭṭhānaṁ dassati, ko me gharāvāsen' attho, nikkhamitvā pabbajissāmîti“ Bodhisattaṁ anāmantetvā va[3] ekamantaṁ gantvā paṭicchanno[4] aṭṭhāsi. Purohito[5] uyyānadvāre rathaṁ ṭhapetvā uyyānaṁ paviṭṭho Bodhisattaṁ maṅgalasilāpaṭṭe nipannaṁ disvā pādesu lakkhaṇāni oloketvā[6] „puññavā santo[7] dvisahassadīpaparivārānaṁ[8] catunnaṁ pi dīpānaṁ rajjaṁ kāretuṁ samattho, dhiti pan' assa kīdisā“ ti sabbaturiyāni[9] paggaṇhāpesi. Bodhisatto pabujjhitvā mukhato sāṭakaṁ apanetvā mahājanaṁ oloketvā puna sāṭakena mukhaṁ paṭicchādetvā thokaṁ nipajjitvā passaddharathā uṭṭhāya silāpaṭṭe pallaṁkena nisīdi. Purohito jannukena[10] patiṭṭhāya „deva tumhākaṁ rajjaṁ pāpuṇātîti“ āha. „Aputtakaṁ bhaṇe rajjan“ ti. „Āma devā“ 'ti. „Tena hi sādhū“ 'ti sampaṭicchi. Tassa uyyāne yeva abhisekaṁ akaṁsu. So yasamahantatāya Darīmukhaṁ na sarī[11]. Rathaṁ[12] āruyha mahajanaparivuto nagaraṁ pavisitva padakkhiṇaṁ katvā rājadvāre ṭhito va amaccānaṁ ṭhānantarāni vicāretvā pāsādaṁ abhirūhi. Tasmiṁ khaṇe Darīmukho „suññaṁ dāni[13] uyyānan“ ti āgantvā maṅgalasilāya nisīdi. Ath' assa purato paṇḍupalāsaṁ[14] pati. So tasmiṁ yeva paṇḍupalāse khayavayaṁ paṭṭhapetvā tilakkhaṇaṁ sammasitvā paṭhaviṁ unnādento paccekabodhiṁ nibbattesi. Tassa taṁ khaṇaṁ ñeva gihiliṅgaṁ antaradhāyi, iddhimayapattacīvaraṁ ākāsato otaritvā sarīre paṭimucci[15], tāvad eva aṭṭhaparikkhāradharo iriyāpathasampanno vassasatikathero[16] viya

[1] B^i mama sahāyassa, C^k omits me. [2] B^d ajjecesa corr. to ajjesa, C^k ajjo. [3] B^d ca. [4] B^d -nne. [5] āgacchati - - - purohito wanting in C^s. [6] B^d adds ayaṁ. [7] C^k satte, C^s satto? [8] C^k dvisahassīdīpaparivāraṁ, C^s -ssadīpaparivāraṁ corr. to -vārānaṁ. [9] B^d adds ekappahāreneva. [10] B^d jaṇṇ-, C^s jannu- corr. to jaṇṇu-. [11] B^d asaritvāva in the place of na sarī. [12] B^d rathavaraṁ. [13] C^k suññādīni corr. to suññāni, C^s suññā dāni. [14] B^d -so. [15] C^k -mucchi, B^d -muñci. [16] B^d sathivassika

hutvā iddhiyā ākāse uppatitvā Himavantapadese Nandamūlapabbhāraṁ[1] agamāsi. Bodhisatto dhammena rajjaṁ kāresi, yasamahantatāya pana yasena pamatto hutvā cattālīsa vassāni Darīmukhaṁ na sari, cattālīsatime[2] pana saṁvacchare taṁ saritvā[3] „mayhaṁ sahāyo Darīmukho nāma atthi, kahaṁ nu kho so“ ti taṁ daṭṭhukāmo ahosi. So tato paṭṭhāya antepure pi parisamajjhe pi „kahaṁ nu kho mayhaṁ sahāyo Darīmukho[4], yo[5] me tassa vasanaṭṭhānaṁ katheti[6] mahantam assa[7] yasaṁ dassāmîti“ vadati. Evaṁ[8] tassa punappunaṁ taṁ sarantass' eva aññāni[9] dasa saṁvaccharāni atikkantāni. Darīmukho paccekabuddho pi paññāsavassaccayena āvajjanto[10] „maṁ kho sahāyo saratîti“ ñatvā „idāni so mahallako[11] puttadhītādīhi vuddhippatto, gantvā dhammaṁ kathetvā pabbājessāmi tan[12]“ ti iddhiyā ākāsenâgantvā uyyāne otaritvā suvaṇṇapaṭimā viya silāpaṭṭe nisīdi. Uyyānapālo taṁ disvā upasaṁkamitvā „bhante kuto tumhe ethā“ 'ti pucchi. „Nandamūlakapabbhārato“ ti. „Ko nāma tumhe“ ti. „Darīmukhapacceko[13] nāmâhaṁ āvuso“ ti. „Bhante amhākaṁ rājānaṁ jānāthā[14]“ 'ti. „Āma[15], gihikāle no sahāyo“ ti. „Bhante, rājā tumhe daṭṭhukāmo, kathemi 'ssa[16] tumhākaṁ āgatabhāvan[17]“ ti. „Gaccha kathehîti“. So gantvā[18] tassa āgantvā silāpaṭṭe nissinnabhāvaṁ rañño kathesi. Rājā[19] „āgato kira me sahāyo, passissāmi nan[20]“ ti rathaṁ āruyha mahantena parivārena uyyānaṁ gantvā paccekabuddhaṁ vanditvā paṭisanthāraṁ katvā ekamantaṁ nisīdi. Atha naṁ paccekabuddho „kiṁ Brahmadatta dhammena rajjaṁ kāresi, agatigamanaṁ na gacchasi, dhanatthāya lokaṁ na pīḷesi, dānādīni puññāni

---

[1] C^{s} -laṁpa-, B^{d} -lakapa-. [2] C^{k} -same, C^{s} -same corr. to -satime, B^{d} -sātikkame. [3] B^{d} -retantaritvā atite so taṁ saritvā. [4] B^{d} adds ti na. [5] C^{k} so, C^{s} so corr. to yo. [6] C^{s} B^{d} -si. [7] B^{d} -taṁ, omitting assa. [8] C^{ks} evan. [9] B^{d} adds pi. [10] C^{k} āvajje-. [11] C^{ks} -kā. [12] B^{d} -nan. [13] B^{d} -kho-. [14] C^{ks} -na-. [15] B^{d} adds jānāmi. [16] B^{d} tassa. [17] B^{d} -vaṁ kathessanti. [18] B^{d} sādhū ti vatvā taritaturito va in the place of gantvā. [19] B^{d} taṁ sutvā rājā. [20] C^{s} tan?

karosîti" ādīni vadanto paṭisanthāraṁ katvā „Brahmadatta, mahallako si, etarahi kāme pahāya pabbajituṁ te samayo" ti vatvā tassa dhammaṁ desento paṭhamaṁ gātham āha:

1. Paṁko ca kāmā palipā[1] ca kāmā
bhayañ ca m-etaṁ[2] timūlaṁ pavuttaṁ,
rajo ca dhūmo ca mayā pakāsitā[3],
hitvā tuvaṁ pabbaja Brahmadattā 'ti. 14.

Tattha paṁko ti udake jātāni tiṇasevālanaḷakumudagacchādīni[4] adhippetāni, yathā hi udakaṁ tarantaṁ laggāpenti tathā saṁsārasāgaraṁ tarantassa yogāvacarassa pañcakāmaguṇā sabbe vā pana vatthukāmakilesakāmā laggāpanavasena paṁko nāma, imasmiṁ hi pana paṁke āsattā[5] visattā devâpi manussâpi tiracchānâpi kilamanti[6] paridevanti, palipā[1] ca kāmā ti palipo vuccati mahākaddamo yamhi laggā sūkaramigādayo pi[7] sīhâpi vāraṇâpi attānaṁ uddharitvā gantuṁ na sakkonti, vatthukāmakilesakāmâpi taṁsarikkhatāya palipā[1] ti vuttā, paññāvanto pi hi sattā tesu kāmesu sakiṁ[8] laggakālato paṭṭhāya te kāme padāletvā sīghaṁ uṭṭhāya akiñcanaṁ apalibodhaṁ ramaṇīyaṁ pabbajjaṁ upagantuṁ na sakkonti, bhayañ ca metan ti bhayañ ca etaṁ makāro vyañjanasandhivasena vutto, timūlan ti tīhi mūlehi patiṭṭhitaṁ[9] viya acalaṁ, balavabhayass' etaṁ nāmaṁ, pavuttan ti mahārāja ete kāmā nāma diṭṭhadhammikasamparāyikassa attānuvādabhayādikassa c' eva[10] dvattiṁsakammakaraṇaaṭṭhanavutirogavasappavattassa[11] ca bhayassa paccayaṭṭhena[12] balavabhayan[13] ti Buddhapaccekabuddhasāvakehi c' eva sabbaññūbodhisattehi ca pavuttaṁ kathitaṁ dīpitan ti attho, athavā bhayañ ca metan ti bhayañ ca mayā etaṁ[14] timūlaṁ[15] pavuttan ti evam ettha attho daṭṭhabbo yeva, rajo ca dhūmo cā 'ti rajadhūmasadisattā rajo ti[16] dhūmo ti ca mayā pakāsitā, yathā hi[17] sunahātassa[18] suvilittālaṁkatassa[19] purisassa sarīre sukhumarajaṁ patitaṁ taṁ purisaṁ dubbaṇṇaṁ sobhārahitaṁ[20] kiliṭṭhaṁ karoti evam eva iddhibalena ākāsena gantvā[21] cando viya[22] suriyo viya ca loke paññātâpi[23] sakiṁ kāmarajassa antopatitakālato[24] paṭṭhāya guṇavaṇṇaguṇasobhāguṇasuddhīnaṁ[25] upahatattā dubbaṇṇā sobhārahitā kiliṭṭhā yeva honti[26], yathā ca dhūmena pahaṭakālato[27] paṭṭhāya suparisuddhā[28] bhittikālavaṇṇā honti[29] evam evaṁ[30] atiparisuddhañā-

[1] Bd -po. [2] Cks metan. [3] Bd -to. [4] Bd -nila-. [5] Bd -ttavi-. [6] Bd adds rodanti. [7] Ck omits pi. [8] Ck sakī, Cs ti corr. to sakiṁ, Bd saki. [9] Bd patiṭhaṁ. [10] Ck cevaṁ, Cs yeva. [11] Cks -rogavayappattassa, Bd -ṇachanavutiyogavasappavattassa. [12] Cks -ṭṭhona, Bd -yaṭhena. [13] Bd balavakarabhayan. [14] Bd etan [15] Cs omits tim-. [16] Bd adds ca. [17] Cks ti. [18] Bd sunhāta. [19] Bd -littāalaṁ-. [20] Cs sobhārabhītaṁ, Bd so arahitaṁ. [21] Bd āgantvā. [22] Bd adds ca. [23] Bd paṇṇāyitāpi. [24] Cks -kāle tato. [25] Bd -guṇasovādīnaṁ phalavasosādiguṇasuddhinañca. [26] Bd adds guṇavināsampattā. [27] Bd -hata-. [28] Bd -ddhāpi. [29] Bd -ṇṇo hoti. [30] Bd eva.

ṇâpi[1] kāmadhūmena pahaṭakālato paṭṭhāya guṇavināsappattiyā mahājanamajjhe kālakā va hutvā paññāyanti, iti rajadhūmasarikkhatāya ete kāmā rajo ca dhūmo cā 'ti mayā tuyhaṁ pakāsitā, tasmā ime[2] kāme hitvā[3] tvaṁ pabbaja Brahmadattā 'ti rājānaṁ pabbajjāya ussāheti[4].

Taṁ sutvā rājā kilesehi attano baddhabhāvaṁ kathento dutiyaṁ gātham āha:

2. Gatito[5] ca ratto ca adhimucchito[6] ca
kāmesv-āhaṁ brāhmaṇa, bhiṁsarūpaṁ[7]
taṁ n' ussahe jīvikattho pahātuṁ,
kāhāmi puññani anappakānîti. 15.

Tattha gatito[5] ti abhijjhāvyāpādakāyaganthena[8] baddho, ratto ti pakatijahāpanena rāgena ratto, adhimucchito[6] ti ativiya mucchito[9], kāmesvāhan ti duvidhesu pi kāmesu ahaṁ, brāhmaṇā ti paccekabuddhaṁ ālapati, bhiṁsarūpan[10] ti balavarūpaṁ, taṁ nussahe[11] jīvikattho pahātun ti imāya jīvikāya atthiko ahaṁ[12] taṁ kāmaṁ pahātuṁ na sakkomîti vadati, kāhāmi puññānîti dānasīlauposathakammasaṁkhātāni pana puññāni anappakāni bahūni karissāmîti. Evaṁ kilesakāmo nām' esa sakiṁ allīnakālato[13] paṭṭhāya apanetuṁ na sakkā, yena saṁkiliṭṭhacitto mahāpuriso paccekabuddhe[14] pabbajjāya guṇaṁ kathente[15] pi pabbajituṁ na sakkomîti āha. Yo[16] Dīpaṁkarapādamūle attano sabhāvena[17] ñāṇena Buddhakārakadhamme vicinanto tatiyaṁ[18] nekkhammapāramiṁ[19] disvā

Imaṁ tvaṁ tatiyaṁ tāva dalhaṁ katvā samādiya (Cfr. vol. I, 21.)
nekkhamme[19] pāramiṁ[20] gaccha yadi bodhiṁ pattuṁ icchasi
Yathā andughare puriso ciravuttho dukhaddito
na tattha rāgam abhijaneti[21] muttiṁ yeva gavesati
Tath' eva tvaṁ sabbabhave passa andughare viya
nekkhammābhimukho[22] hutvā sambodhiṁ pāpuṇissasîti[23]

evaṁ nekkhamme guṇam parikittesi so ajja paccekabuddhena pabbajjāya vaṇṇaṁ vatvā kilese chaḍḍetvā[24] samaṇo hohîti vuccamāno nâhaṁ kilese chaḍḍetvā samaṇo bhavituṁ sakkomîti vadati. Imasmiṁ kira loke aṭṭha ummattakā nāma, tenâhu porāṇā: aṭṭha puggalā ummattakasaññaṁ paṭilabhanti, kāmummattako

[1] Cks -suddhā-. [2] Cks imehi. [3] Bd jahitvā. [4] Bd -haṁ janeti. [5] so Cks for gathito? Bd gaṇṭhito or gaṇhito? [6] Bd -muñcito. [7] Cks hiṁsa-, Bd bhisa-. [8] Cks -gan dhena, Bd abhijhakāyagaṇṭhenana. [9] Bd muñjito. [10] Ck bhiṁsanarū-, Cs hiṁsa-. [11] Bd taṁ nussahe ti taṁ duvidhaṁ pi kāmaṁ na ussāhāmi na sakkomi. [12] Cks ahan. [13] Ck allinā-, Bd allana-. [14] Bd -ddhena. [15] Bd -tenāpi. [16] Bd yoyaṁ mahāpuriso. [17] Bd attani sambhavena. [18] Ck -nantantiyaṁ. [19] Bd nikkhamma. [20] Cks -mī, Bd pāramitaṁ. [21] Cks rāgambhi janeti, Bd rāgaṁ janeti. [22] Bd nikkhamā. [23] Ck Bd -tīti. [24] Bd chinditvā.

lobhavasagato[1], kodhummattako vihesāvasagato[2], diṭṭhummattako vipallāsavasagato[1], mohummattako aññāṇavasagato[1], yakkhummattako yakkhavasagato[1], pittummattako pittavasagato[1], surummattako pānavasagato[1], vyasanummattako sokavasagato[1] ti, imesu aṭṭhasu ummattakesu Mahāsatto imasmiṁ jātake kāmummattako hutvā lobhavasagato[1] pabbajjāguṇaṁ[3] na aññāsi. Evaṁ[4] anatthakārakaṁ pan' imaṁ[5] guṇaparidhaṁsakaṁ lobhaṁ jānaṁ[6] kasmā[7] sattā parimuñcituṁ[8] na sakkontîti: anamatagge saṁsāre anekāni kappakoṭisatasahassāni ekato vaḍḍhitabhāvena[9], evaṁ sante pi taṁ paṇḍitā appassādā kāmā ti ādīnaṁ anekesaṁ paccavekkhaṇānaṁ vasena pajahanti.

Ten' eva Darīmukkho paccekabuddho Mahāsattena „pabbajituṁ na sakkomîti" vutte pi dhuranikkhepaṁ akatvā uttarim pi ovadanto[10]

3. Yo atthakāmassa hitānukampino
ovajjamāno na karoti sāsanaṁ
idam eva seyyo iti maññamāno
punappunaṁ gabbham upeti mando. 16. (Dhp. v. 325.)
4. So ghorarūpaṁ nirayaṁ upeti
subhāsubhaṁ muttakarīsapūraṁ,
sattā[11] sakāye[12] na jahanti giddhā
ye[13] honti kamesu avītarāgā ti 17.

dve gāthā āha.

Tattha atthakāmassā 'ti vaḍḍhikāmassa[14], hitānukampino ti hitena muducittena anukampantassa, ovajjamāno ti ovadiyamāno, idameva seyyo ti yaṁ attanā gahitagahaṇaṁ aseyyaṁ[15] anuttamam[16] pi samānaṁ taṁ idam eva seyyo iti maññamāno, mando ti so[17] aññāṇī[18] puggalo mātukucchiyā vāsaṁ nâtikkamati, punappunaṁ gabbham upeti yevā 'ti attho, so ghorarūpan ti mahārāja so mando taṁ mātukucchiṁ upento ghorarūpaṁ dāruṇajātikaṁ nirayaṁ upeti nāma, mātukucchi hi nirassādaṭṭhena idha nirayo vutto, Catukuṇḍikanirayo[19] nāma kataro ti[20] vutto, mātukucchim eva vattuṁ vaṭṭati, Avīcimahāniraye nibbattasattassa hi aparāparaṁ ādhāvanaparidhāvanaṁ hoti yeva, tasmā taṁ[21] Catukuṇḍikanirayo[22] ti vattuṁ na labbhati, mātukucchiyaṁ pana

---

[1] Bd -saṁgato. [2] Bd dosavasaṁgato. [3] Bd -jjāyaguṇañca. [4] Cks add mahāsatto. [5] Bd -kāriṇaṁ pana. [6] Bd jātakaṁ. [7] Bd tasmā. [8] Cks -muccituṁ, Bd paricajjituṁ. [9] Bd bandhita-. [10] Bd adds dvegāthamāha. [11] Bd omits sattā. [12] Bd sakkāye. [13] Bd te. [14] Bd vuḍhitakā-. [15] Bd adds ajeṭhaṁ. [16] Bd anuttaram. [17] Bd yo. [18] Ck Bd aññāni, Cs -ni corr. to -ṇī. [19] Cs -kuddhika-, Bd -kaṇṇika-. [20] Bd adds hi. [21] Cks naṁ? [22] Bd -kaṇṇika-.

nava vā dasa vā māse catūhi pi[1] passehi ito c' ito ca gantuṁ[2] nāma na sakkā, atisambādhe okāse catukuṇḍena[3] catusaṁkuṭiten' eva hutvā acchitabbaṁ, tasmā eva[4] Catukuṇḍikanirayo[5] ti vuccati, subhāsubhan ti subhānaṁ asubhaṁ[6], subhānaṁ[7] hi saṁsārabhīrukānaṁ yogāvacarakulaputtānaṁ mātukucchi ekantaṁ asubhasammato, tena vuttaṁ:

Ajaññaṁ jaññasammataṁ[8] asuciṁ sucisammataṁ (Cfr. vol II p. 437.)
nānākuṇapaparipūraṁ[9] jaññarūpaṁ apassato.
Dhi-r-atthu 'maṁ āturaṁ pūtikāyaṁ
jegucchiyaṁ asuciṁ vyādhidhammaṁ,
ettha-ppamattā[10] adhimucchitā[11] pajā
hāpenti[12] maggaṁ sugatūpapattiyā.

Sattā[13] ti āsattā[14] visattā laggā lagitā[15], sakāye[16] na jahantîti taṁ[17] mātukucchiṁ na pariccajanti, giddhā ti gathitā[18], ye[19] hontîti ye kāmesu avītarāgā honti te etaṁ gabbhāvāsaṁ[20] na jahantîti.

Evaṁ Darīmukho paccekabuddho gabbhokkantimūlakaṁ[21] parihāramūlakañ ca dukkhaṁ dassetvā idāni gabbhavuṭṭhānamūlakaṁ[22] dassetuṁ

5. Mīḷhena littā ruhirena makkhitā
semhena littā upanikkhamanti,
yaṁ yaṁ hi kāyena phusanti tāvade
sabbaṁ asātaṁ dukkham eva kevalaṁ. 18.
6a. Disvā vadāmi na hi aññato savaṁ[23],
pubbenivāsaṁ bahukaṁ sarāmîti

diyaḍḍhagātham āha.

Tattha mīḷhena littā ti mahārāja ime sattā mātukucchito nikkhamantā na catujātigandhaṁ vilimpitvā surabhimālaṁ pilandhitvā[24] nikkhamanti, purāṇagūthena pana makkhitā palibuddhā hutvā nikkhamanti, ruhirena makkhitā ti rattalohitacandanānulittâpi ca[25] hutvā na nikkhamanti, rattalohitamakkhitā pana hutvā nikkhamanti, semhena littā ti na câpi[26] te[27] setacandanena vilittā[28] nikkhamanti, bahalapicchilasemhalittā[29] pana hutvā nikkhamanti,

[1] Bd omits pi. [2] Bd vicarituṁ. [3] Bd -kaṇṇena. [4] Bd esa, Cs omits eva. [5] Ck -kuṇḍinirayo, Cs -kuḍinir-, Bd -kaṇṇikanir-. [6] Cs asu- corr to su-. [7] Cs -nam corr. to -naṁ, Bd -nañ. [8] Ck -samānaṁ? Cs -samānaṁ? corr. to sammānaṁ, Bd -saṅkhātaṁ. [9] Bd -papūritaṁ. [10] Ck etta-, Cs etta- corr. to ettha-. [11] Bd -mucci-. [12] Ck hahenti, Cs hahenti corr. to jāpenti? [13] Bd tattha sattā. [14] Cks as-. [15] Bd laggitā ti. [16] Bd sattāye. [17] Bd jahantīti sattā ye na jahanti te. [18] Bd gaddhitā. [19] Bd te. [20] Bd gabbha-. [21] Bd -kañca. [22] Cks gabbhaṭṭhāna-. [23] Cks saccaṁ. [24] Bd -tvāna. [25] Bd va. [26] Bd ca. [27] Bd omits te. [28] Bd -candanalittā. [29] Bd bahaḷapittase-.

itthīnaṁ hi gabbhavuṭṭhānakāle etāni asucīni nikkhamanti, tāvade[1] ti tasmiṁ samaye, idaṁ'vuttaṁ hoti: mahārāja ime sattā tasmiṁ mātukucchito nikkhamanasamaye evaṁ mīḷhādilittā nikkhamantā yaṁ yaṁ nikkhamanamaggaṁ padesaṁ vā hatthaṁ vā pādaṁ[2] vā phusanti taṁ sabbaṁ asātaṁ[3] amadhuraṁ kevalaṁ asammissaṁ[4] dukkham eva phusanti, sukhaṁ nāma tesaṁ[5] tasmiṁ samaye n' atthi[6], disvā vadāmi na hi aññato savan ti mahārāja ahaṁ imaṁ ettakaṁ vadanto na aññato savaṁ[7] aññassa[8] samaṇassa vā brāhmaṇassa vā[9] sutvā vadāmi attano pana paccekabodhiñāṇena[10] disvā paṭivijjhitvā paccakkhaṁ katvā vadāmîti attho, pubbenivāsaṁ bahukan[11] ti idaṁ attano ānubhāvaṁ dassento āha, idaṁ vuttaṁ hoti: mahārāja ahaṁ[12] hi pubbe nivutthakhandhapaṭipāṭisaṁkhātaṁ[13] pubbenivāsaṁ bahuṁ[14] sarāmi, satasahassakappādhikāni dve asaṁkheyyāni sarāmîti.

Idāni Satthā abhisambuddho hutvā „evaṁ so paccekabuddho rājānaṁ subhāsitakathāya[15] saṁgaṇhîti[16]" vatvā osāne upaḍḍhagātham abhāsi[17]:

6b. Citrāhi gāthāhi subhāsitāhi
Darīmukho nijjhapayī[18] Sumedhan ti. 19.

Tattha citrāhîti anekatthasannissitāhi, subhāsitāhîti sukathitāhi, Darīmukho nijjhapayī[19] Sumedhan ti bhikkhave so Darīmukho[20] paccekabuddho taṁ Sumedhaṁ sundarapaññaṁ[21] kāraṇākāraṇajānanasamatthaṁ rājānaṁ nijjhāpayi ñāpesi[22] attano[23] vacanaṁ gaṇhāpesîti attho.

Paccekabuddho[24] kāmesu dosaṁ dassetvā attano[23] vacanaṁ[25] gāhāpetvā „mahārāja, idāni pabbaja[26] vā mā vā, mayā pana tuyhaṁ kāmesu ādīnavo[27] pabbajjāya ca ānisaṁso kathito, tvaṁ appamatto hohîti" vatvā suvaṇṇarājahaṁso viya ākāse uppatitvā valāhakagabbhaṁ maddanto Nandamūlakapabbhāram[28] eva gato. Mahāsatto dasanakhasamodhānasamujjalaṁ añjaliṁ sirasmiṁ ṭhapetvā namassamāno ṭhatvā tasmiṁ dassanavisa-

---

[1] Bd tāvadevā. [2] Bd gattaṁ. [3] Cs aṁsātaṁ, Bd āsataṁ corr. to asataṁ. [4] Cs -ssa, Bd asucimissaṁ. [5] Bd nesaṁ. [6] Bd natthīti. [7] Bd pavaṁ. [8] Cks add vā. [9] Bd adds santikā. [10] Bd -buddha-. [11] Ck bahulaṁkan, Cs bahulatan corr. to -lakan. [12] Bd ayaṁ. [13] Bd pubbe pi vuṭhakkhandhe paṭisaṅkhātaṁ. [14] Ck bahu, Cs bahu corr. bahuṁ, Bd bahu corr. to bahukaṁ. [15] Bd -gāthāya. [16] Ck -biṁti, Cs -gaṇahīti, Bd -gaṇiti. [17] Bd -thamāha. [18] Bd nijhāpariṁ. [19] Ck nijjhāpayiṁ, Cs nijjhāpayī, Bd nijhāpari. [20] Bd -kha. [21] Ck adds ñāṇaṁ, Cs ñāṇa. [22] Bd saññāpesi. [23] Ck adds va. [24] Cks sambuddho. [25] Bd vācacanaṁ. [26] Cks pabbajja, Bd pabbajjaṁ. [27] Cks ādinavaṁ, Bd ādinavo. [28] Cks -lapa-.

yaṁ[1] atīte[2] jeṭṭhaputtaṁ pakkosāpetvā rajjaṁ paṭicchāpetvā[3] mahājanassa rodantassa paridevantassa[4] kāme pahāya Himavantaṁ pavisitvā paṇṇasālaṁ māpetvā isipabbajjam pabbajitvā nacirass' eva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā āyupariyosāne Brahmalokūpago ahosîti[5].

Satthā imaṁ desanaṁ[6] āharitva saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne bahū[7] sotāpannādayo ahesuṁ) „Tadā rājā[8] aham eva ahosin[9] ti. Darīmukhajātakaṁ[10].

4. Nerujātaka.

Kākolā kākasaṁghā cā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññataraṁ bhikkhuṁ ārabbha kathesi. So kira Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā ekaṁ paccantagāmaṁ agamāsi. Manussā tassa iriyāpathe pasīditvā taṁ bhojetvā paṭiññaṁ gahetvā araññe paṇṇasālaṁ kāretvā[11] tattha vasāpesuṁ, ativiya c' assa[12] sakkāraṁ kariṁsu. Ath' eke[13] sassatavādā āgamiṁsu[14]. Te nesaṁ[15] vacanaṁ sutvā theraṁ vissajjetvā sassatavāde gahetvā tesaṁ yeva[16] sakkāraṁ kariṁsu. Tato ucchedavādā āgamiṁsu. Te sassatavāde vissajjetvā ucchedavāde[17] gaṇhiṁsu. Ath' aññe acelakā āgamiṁsu. Te ucchedavāde vissajjetvā acelakavādaṁ[18] uggaṇhiṁsu[19]. So tesaṁ guṇāguṇaṁ ajānantānaṁ manussānaṁ santike dukkhena vasitvā vutthavasso pavāretvā Satthu santikaṁ gantvā katapaṭisanthāro „kahaṁ vassaṁ vuttho sîti" vutte „paccantaṁ nissāya bhante" ti vatvā „sukhaṁ vuttho sîti" puṭṭho „bhante guṇāguṇaṁ ajānantānaṁ santike dukkhaṁ vuttho 'smîti" āha. Satthā „bhikkhu, porāṇakapaṇḍitā tiracchānayoniyaṁ nibbattâpi guṇāguṇaṁ ajānantehi saddhiṁ ekadivasam pi na vasiṁsu, tvaṁ attano guṇāguṇaṁ ajānanaṭṭhāne kasmā vasîti[20]" vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto suvaṇṇahaṁsayoniyaṁ nibbatti, kaniṭṭhabhā-

---

[1] C^s -visaṁyaṁ, B^d -visaye. [2] B^d atikkante. [3] B^d -cchādetvā. [4] B^d -tasseva. [5] B^d -si. [6] B^d dhammade-. [7] C^ks add hi. [8] B^d adds pana. [9] B^d evā, omitting ahosin. [10] B^d adds tatiyaṁ. [11] B^d katvā. [12] C^ks etassa. [13] B^d athaññe. [14] B^d ag-. [15] B^d tesaṁ. [16] B^d tesaññeva. [17] B^d -daṁ. [18] B^d acelakānaṁ. [19] B^d gaṇhisu. [20] C^s casīti, B^d vasasīti.

tâpi 'ssa atthi, te Cittakūṭapabbate vasantā Himavantapadese[1] sayaṁjātasāliṁ khādanti. Te ekadivasaṁ tattha caritvā Cittakūṭaṁ āgacchantā antarāmagge ekaṁ Neruṁ nāma kañcanapabbataṁ disvā tassa matthake nisīdiṁsu. Taṁ pana pabbataṁ nissāya vasantā[2] sakuṇā[3] catuppādā ca[4] gocarabhūmiyaṁ nānāvaṇṇā honti, pabbataṁ paviṭṭhakālato paṭṭhāya tass' obhāsena suvaṇṇavaṇṇā va[5] honti. Taṁ disvā Bodhisattassa kaniṭṭho kāraṇaṁ ajānitvā „kin[6] nu kho ettha kāraṇan" ti bhātarā[7] saddhiṁ sallapanto dve gāthā abhāsi:

1. Kākolā kākasaṁghā ca mayañ[8] ca patataṁ[9] varā
sabbe va sadisā homa imaṁ āgamma pabbataṁ. 20.
2. Idha sīhā ca vyagghā ca sigālā ca migādhamā
sabbe va sadisā honti, ayaṁ ko nāma pabbato ti. 21.

Tattha kākolā ti vanakākā, kākasaṁghā ti pākatikakākaghaṭā[10] patataṁ[11] varā ti pakkhiseṭṭhā, sadisā homā 'ti samavaṇṇā homa.

Tassa vacanaṁ sutvā Bodhisatto tatiyaṁ gātham āha:

3. Imaṁ Nerū[12] 'ti jānanti manussā pabbatuttamaṁ,
idha vaṇṇena sampannā vasanti sabbapāṇino ti. 22.

Tattha idha vaṇṇenā 'ti imasmiṁ Nerupabbate obhāsena vaṇṇasampannā hutvā.

Taṁ sutvā kaniṭṭho sesagāthā āha:

4. Amānanā[13] yattha[14] siyā santāna[15] vā vimānanā[16]
hīnasammānanā[17] vâpi na tattha vasa divase[18]. 23.
5. Yattha alaso[19] dakkho ca sūro bhīru ca pūjiyā
na tattha santo nivasanti avisesakare nage[20]. 24.

[1] Bd -ppa-. [2] Ck -taṁ, Cs -taṁ corr. to -tā. [3] Ck -ṇo, Cs -no corr. to -ṇā? Bd saguṇasaṅghā ca. [4] Cks omit ca [5] Bd ca. [6] Bd kiṁ. [7] Bd ābhayena. [8] Bd -yaṁ. [9] Ck panataṁ, Cs pananaṁ? Bd pathataṁ. [10] Cs pākatikakaghaṭā corr. to kākaghaṭā, Bd pakatikā kākā. [11] Cks pattaṁ. [12] Bd nerun. [13] Ck amāṇanā, Cs amānatā? Bd amānana [14] Bd ssattha [15] Ck sattāna, Bd santānaṁ. [16] Ck pimā-, Bd cimā-. [17] Ck -sammāṇaṇā, Bd tiṇasamānanā. [18] Ck tivase, Cs nītivase corr. to nīvase, Bd casa tivase. [19] Ck adds va, Cs va corr. to ca. [20] Cs -kare ṇage, Bd -karo naro.

6. Nâyaṁ Neru vibhajati[1] hīnamukkaṭṭhamajjhime,
avisesakaro Neru, handa Neruṁ jahāmase ti. 25.

Tattha paṭhamagāthāy' attho[2]: yattha santānaṁ[3] paṇḍitānaṁ sīlasampannānaṁ mānanassa abhāvena amānanā vā avamānavasena vimānanā vā hīnānaṁ vā dussīlānaṁ sammānanā[4] siyā tattha divasam pi[5] na vaseyya, pūjiyā ti ete ettha ekasadisāya[6] pūjāya[7] pūjanīyā[8] honti, samakaṁ sakkāraṁ labhanti, hīnamukkaṭṭhamajjhime ti jātigottakulapadesasīlācārañāṇādīhi[9] hīne[10] ca majjhime ca ukkaṭṭhe ca ayaṁ na vibhajati[11], handā 'ti vavassaggatthe[12] nipāto, jahāmase ti pariccajāma.

Evañ ca pana vatvā ubho pi te haṁsā uppatitvā Cittakūṭam eva gatā.

Satthā imaṁ desanaṁ[13] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā kaniṭṭhahaṁso Ānando ahosi, jeṭṭho[14] aham evā“ 'ti. Nerujātakaṁ[15].

5. Āsaṁkajātaka.

Āsāvatī nāma latā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyikapalobhanaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Indriyajātake āvibhavissati. Idha pana Satthā taṁ bhikkhuṁ[16] „saccaṁ kira tvaṁ ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti vutte „kena[17] ukkaṇṭhāpito sîti“ „purāṇadutiyikāya bhante“ ti vutte „samaṇa, esā itthi tuyhaṁ anatthakārikā, pubbe pi tvaṁ etaṁ nissāya caturaṅginiṁ[18] senaṁ cajitvā[19] Himavantapadese[20] mahantaṁ dukkhaṁ anubhavanto tīṇi saṁvaccharāni vasîti“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Kāsigāme brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto

[1] Cks -sī, Bd vijānāti, [2] Bd -thāyamattho. [3] Ck sattānaṁ, Bd sandhānaṁ. [4] Cks sammatā? Bd samānanā [5] Cks divasāmapi, Bd navase in the place of divasampi. [6] Bd ekaparisāya. [7] Ck pūjāni, Cs pūjāni corr. to pūjāya. [8] Ck adds yā, Cs kā. [9] Cks -desaṁsīlācāraṁñā-, Bd -gottasilapadesa-. [10] Ck hīnena, Cs hīnena corr. to hīne. [11] Bd jānāti. [12] Ck vavasa-, Bd codanatthe. [13] Bd dhammade-. [14] Bd jeṭhakahaṁso pana. [15] Bd adds catutthaṁ. [16] Bd adds pakkosāpetvā. [17] Ck ke, Cs ke corr. to kena. [18] Ck -nī, Bd -ni, Cs -ni corr. to -niṁ. [19] Ck jīyitvā, Cs pasitvā. [20] Bd -ppa-.

Takkasilāya[1] uggaṇhitasippo isipabbajjaṁ pabbajitvā vanamūlaphalāhāro abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Himavantapadese[2] vasi. Tasmiṁ kāle eko puññasampanno satto Tāvatiṁsabhavanā[3] cavitvā tasmiṁ ṭhāne padumasare ekasmiṁ padumagabbhe dārikā hutvā nibbatti, sesapadumesu purāṇabhāvaṁ patvā patantesu pi taṁ mahākucchikaṁ hutvā tiṭṭhat' eva. Tāpaso nahāyituṁ[4] gato taṁ disvā „aññesu padumesu patantesu pi idaṁ mahākucchikaṁ hutvā tiṭṭhati, kin nu kho kāraṇan“ ti cintetvā udakasāṭikaṁ[5] nivāsetvā taranto gantvā taṁ[6] padumaṁ vivaritvā[7] taṁ dārikaṁ disvā dhītusaññaṁ[8] uppādetvā paṇṇasālaṁ ānetvā paṭijaggi. Sā aparabhāge soḷasavassuddesikā[9] hutvā abhirūpā ahosi uttamarūpadharā atikkantā mānusaṁ vaṇṇaṁ[10] appattā devavaṇṇaṁ. Tadā Sakko Bodhisattassa upaṭṭhānaṁ āgacchati. So dārikaṁ disvā „kuto esā“ ti pucchitvā laddhaniyāmaṁ[11] sutvā „imissā kiṁ laddhuṁ vaṭṭatīti“ pucchi. „Nivāsanaṭṭhānaṁ vatthālaṁkārabhojanavidhānaṁ mārisā“ 'ti. So „sādhu bhante“ ti tassā vasanaṭṭhāya[12] phalikapāsādaṁ māpetvā dibbasayanaṁ dibbavatthālaṁkāraṁ dibbannapānāni[13] māpesi. So pāsādo tassā abhirūhanakāle[14] otaritvā bhūmiyaṁ patiṭṭhāti abhirūḷhakāle[15] laṁghitvā ākāse tiṭṭhati[16]. Bodhisattassa vattapaṭivattaṁ kurumānā pāsāde vasi. Taṁ eko vanacarako[17] disvā „ayaṁ vo[18] bhante kiṁ hotīti“ pucchitvā „dhītā me[19]“ ti sutvā Bārāṇasiṁ gantvā „deva mayā Himavantapadese evarūpā nāma ekassa tāpasassa dhītā diṭṭhā“ ti rañño ārocesi. So savanasaṁsaggen' eva bajjhitvā vanacaraṁ[20] maggadesikaṁ katvā caturaṅginiyā senāya taṁ ṭhānaṁ gantvā khandhāvāraṁ nivesetvā[21] vanacarakaṁ[22] ādāya amaccaparivuto[23] assamapadaṁ

---

[1] Bd -yaṁ. [2] Bd -ppa-. [3] Bd -nato. [4] Bd nhā-. [5] Bd -ṭa-. [6] Bd omits taṁ. [7] Cks vicar-. [8] Ck dhīti-. Cs dhīti- corr. to dhītu, Bd pitu-. [9] Cks -vassapade-. [10] Bd atikkantamanussavaṇṇā. [11] Bd padumasarato mayā laddhan ti. [12] Bd -naṭhānaṁ. [13] Bd dibbaanna-. [14] Bd -ruyhana-. [15] Bd āruhaṇā-. [16] Bd adds sā. [17] Bd -riko. [18] Bd te. [19] Bd omits me. [20] Bd -carikaṁ. [21] Bd nivā-. [22] Bd -rikaṁ. [23] Bd āmaccagaṇa-.

pavisitvā Mahāsattaṁ vanditvā[1] „bhante, itthiyo nāma brahmacariyassa malaṁ[2], tumhākaṁ dhītaraṁ ahaṁ paṭijaggissāmîti“ āha. Bodhisatto pana „kin[3] nu kho etasmiṁ padume“ ti āsaṁkaṁ katvā udakaṁ taritvā[4] ānītabhāvena[5] tassā kumārikāya Āsaṁkā ti nāmaṁ akāsi. So taṁ rājānaṁ[6] „imaṁ gahetvā gacchā“ 'ti ujukaṁ avatvā „mahārāja imāya kumārikāya nāmaṁ jānanto gaṇhitvā gacchā“ 'ti āha. „Tumhehi kathite ñassāmi[7] bhante“ ti. „Ahaṁ[8] na kathemi, tvaṁ nāmaṁ jānanto[9] gahetvā yāhîti“. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā ito[10] paṭṭhāya amaccehi saddhiṁ „kinnāmā[11] nu kho esā“ ti nāmaṁ upadhāreti. So yāni dujjānāni nāmāni tāni kittetvā „asukā[12] nāma[13] bhavissatîti“ Bodhisattena saddhiṁ kathesi. Bodhisatto[14] „na[15] evaṁnāmā“ 'ti paṭikkhipati. Rañño[16] nāmaṁ upadhārentass' eva saṁvaccharo atīto[17]. Hatthiassamanusse sīhādayo vāḷā[18] gaṇhanti, dīghajātikaparipantho[19] hoti, makkhikaparipantho[20] va hoti, sītena kilamitvā bahū[21] maranti. Rājā „kiṁ[22] me etāyā“ 'ti Bodhisattassa kathetvā pāyāsi[23]. Āsaṁkākumārikā phalikavātapānaṁ vivaritvā[24] aṭṭhāsi. Rājā naṁ[25] disvā „mayaṁ tāva[26] nāmaṁ jānituṁ na sakkoma, tvaṁ Himavante yeva vasa, mayaṁ gamissāmā“ 'ti āha. „Mahārāja, tvaṁ gacchanto mādisaṁ itthiṁ na labhissasi[27], Tāvatiṁsadevaloke Cittalatāvane Āsāvatī nāma latā atthi, tassā[28] phalassa abbhantare dibbapānaṁ nibbattaṁ[29], taṁ ekaṁ vāraṁ pivitvā[30] cattāro māse mattā hutvā dibbasayane sayanti, sā pana vas-

---

1 Bd adds ekamantaṁ nisīditvā paṭisandhāraṁ katvā. 2 Bd adds hoti. 3 Bd kiṁ. 4 Cs kari- corr. to tari-, Bd otari. 5 Ck atīta-, Cs atīta- corr. to ānīta-, Bd ānita-. 6 Bd mahārāja in the place of t. r. 7 Bd maññissāmi. 8 Bd adds te. 9 Bd adds va. 10 Bd tato. 11 Cks kiṁ-. 12 Bd -kaṁ. 13 Cs nāma corr. to nāmā. 14 Cs -tte. 15 Bd pana evaṁ nāmā na. 16 Bd adds tassā. 17 Bd adds tadā. 18 Cs vālā corr. to vāḷā, Bd vālā. 19 Cs -patto corr. to -pantho? Bd -paddho. 20 Cs -patto corr. to -panthe? Bd -paddho. 21 Cks bahu, Bd bahumanussā. 22 Cks kim. 23 Bd adds manussesi. 24 Bd adds attānaṁ dassetvā. 25 Bd taṁ. 26 Bd tava. 27 Bd adds me vacanaṁ saṇāhi. 28 Bd tassa. 29 Ck -tti, Cs -tti corr. to -ttati. 30 Cs pivisitvā.

sasahasse[1] vassasahasse[2] phalati, surāsoṇḍā devaputtā[3] 'ito phalaṁ labhissāma' 'ti dibbapānapipāsaṁ[4] adhivāsetvā vassasahassaṁ nibaddhaṁ[5] gantvā taṁ[6] lataṁ 'ārogā[7] nu kho' ti olokenti, tvaṁ pana ekasaṁvaccharen' eva[8] ukkaṇṭhito, āsāphalalābho nāma sukho, mā ukkaṇṭhîti" vatvā tisso gāthā abhāsi:

1. Āsāvatī nāma latā jātā Cittalatāvane,
tassā vassasahassena ekaṁ nibbattate phalaṁ,
taṁ devā payirupāsanti tāva dūraphalaṁ satiṁ[9]. 26.
2. Āsiṁs' eva tuvaṁ rāja, āsā phalavatī sukhā,
āsiṁseth' eva[10] so pakkhī[11], āsiṁseth eva[12] so dijo. 27.
3. Tassa câsā[13] samijjhittha[14] tāva dūragatā satī[15],
āsiṁs' eva tuvaṁ rāja, āsā phalavatī sukhā ti. 28.

Tattha Āsāvatîti evaṁnāmikā[16], sā hi yasmā tassā phale āsā uppajjati tasmā evaṁ nāmaṁ labhi[17], Cittalatāvane ti evaṁnāmake uyyāne, tasmiṁ kira uyyāne rukkhalatādīnaṁ pabhā paviṭṭhapaviṭṭhānaṁ[18] devānam sarīravaṇṇaṁ cittaṁ[19] karoti, ten' assa Cittalatāvanan ti nāmaṁ jātaṁ, payirupāsantîti punappunaṁ upenti[20], āsiṁsevā[21] 'ti āsiṁsāhi[22] yeva patthehi yeva mā āsacchedakaṁ[23] kammaṁ karohîti[24].

Rājā tassā kathāya[25] bajjhitvā puna amacce sannipātetvā[26] dasanāmaṁ[27] kāretvā nāmaṁ gavesanto aparam pi saṁvaccharaṁ vasi. Tassā dasanāmake pi nāmaṁ na hoti[28], asukaṁ[29] nāmā 'ti vutte Bodhisatto paṭikkhipat' eva[30] Puna rājā „kiṁ[31] me imāyā" 'ti pāyāsi. Sâpi[32] vātapāne ṭhatvā attānaṁ dassesi[33], Rājā „tiṭṭha tvaṁ[34], mayaṁ gamissāmā"

[1] Bd -ssena. [2] Ck -ssa, Bd omits vassa-. [3] Cks devatāputtā. [4] Bd -naṁ pi-. [5] Bd nibandhaṁ. [6] Ck tā, Cs tā corr. to taṁ. [7] Bd ar-. [8] Cks ekaṁ-. [9] Bd duraphale pati. [10] Bd āsisattho ca. [11] Ck Bd -i. [12] Bd āsisatto ca. [13] Ck tassa vāvāsa, Cs tassa tavāsā corr. to tassa cāsā, Bd tassā tassā. [14] Bd -jjhattha [15] all three MSS. sati. [16] Bd -makālatā. [17] Bd etaṁ nāmaṁ labhati. [18] Bd sabhā-, Ck omits paviṭṭha. [19] Bd citraṁ. [20] Bd upāsentîti. [21] Bd āsisatthevā. [22] Bd āsisati. [23] Bd āsaccheda. [24] Bd adds vadati. [25] Bd gāthāya. [26] Bd -pātāpetvā. [27] Cks dasanāma, Bd dasanāmakaṁ. [28] Cs nā hoti, Bd nāhosi. [29] Cks -ka. [30] Ck -piteva. [31] Cks kiṁ. [32] Bd adds puna. [33] Bd adds taṁ disvā. [34] Ck tvam.

'ti āha. „Kasmā yāsi[1] mahārājā“ 'ti. „Tava nāmaṁ jānituṁ na sakkomîti“. „Mahārāja, kasmā nāmaṁ na jānissasi[2], āsā[3] nāma[4] asamijjhanikā[5] n' atthi[6], eko[7] bako pabbatamuddhani ṭhito[8] attanā patthitaṁ labhi, tvaṁ kasmā na labhissasi[9], adhivāsehi mahārājā“ 'ti. „Eko kira bako ekasmiṁ padumasare gocaraṁ gahetvā uppatitvā pabbatamatthake nilīyi, so taṁ divasaṁ tatth' eva vasitvā punadivase cintesi: 'ahaṁ imasmiṁ pabbatamatthake sukhanisinno, sace ito anotaritvā[10] etth' eva nisinno gocaraṁ gahetvā pānīyaṁ pivitvā imaṁ divasaṁ vaseyyaṁ bhadrakaṁ vata assā' 'ti, atha naṁ[11] divasam eva Sakko devarājā asuranimmathanaṁ[12] katvā Tāvatiṁsabhavane devissariyaṁ laddho cintesi: 'mama tāva manoratho matthakaṁ patto, atthi nu kho araññe koci aparipuṇṇamanoratho' ti[13] upadhārento taṁ bakaṁ disvā 'imassa manorathaṁ matthakaṁ pāpessāmîti', bakassa nisinnaṭṭhānato avidūre ekā nadī atthi, Sakko taṁ nadiṁ[14] oghapuṇṇaṁ katvā pabbatamatthakena pesesi, bako tatth' eva nisinno macche khāditvā pānīyaṁ pivitvā taṁ divasaṁ tatth' eva vasi, udakam pi bhassitvā gataṁ, evaṁ mahārāja bako pi tāya attano āsāya[15] phalaṁ labhi[16], tvaṁ kasmā na labhissasîti“ vatvā āsiṁsethevā[17] 'ti ādiṁ āha.

Tattha āsiṁsethevā[18] 'ti āsiṁsi yeva[19], pakkhehi yuttatāya pakkhī[20] dvikkhattuṁ jātatāya dvijo[21], tāva dūragatā[22] ti pabbatamatthakato macchānañ ca udakassa ca[23] dūrabhāvaṁ passa, evaṁ dūragatā[24] samānā[25] Sakkassa ānubhāvena[26] bakassa āsā[27] pūritā yevā 'ti[28].

Rājā[29] tassa kathaṁ sutvā rūpe[30] bajjhitvā[31] kathāya allīno gantuṁ asakkonto[32] amacce sannipātetvā satanāmaṁ[33] kāresi,

---

[1] Bd pāyāsi. [2] Bd -siti. [3] Bd āha. [4] Bd nāmaṁ. [5] Cs -jjhinikā, Bd āsamicchanakā nāma. [6] Bd adds me vacanaṁ suṇāhi. [7] Bd adds kira. [8] Cks ṭṭhito. [9] Cks -ssasīti. [10] Bd anacāretvā. [11] Bd taṁ. [12] Bd asuraṁni-. [13] Bd adds so. [14] Ck Cd nadī. [15] Bd āsā. [16] Bd labhati. [17] Bd āsiṁsatevā. [18] Bd āsisatthevā. [19] Bd āsisetha yevā. [20] all three MSS. -i. [21] Bd dijo. [22] Bd -gatesa. [23] Ck kañcassa, Cs -kaṁcassa. [24] Bd -to. [25] Cs samaṇā. [26] Bd -ve. [27] Bd āsaṁ. [28] Cks omit sakkassa - - - ti. [29] Bd atha rājā. [30] Bd evarūpe. [31] Bd adds tassā. [32] Bd adds rājā. [33] Bd sataṁnāmakaṁ.

satanāmavasena[1] gavesantassâpi 'ssa[2] aññaṁ saṁvaccharaṁ atītaṁ. So tiṇṇaṁ saṁvaccharānaṁ accayena Bodhisattaṁ upasaṁkamitvā „satanāmavasena asukaṁ nāma[3] bhavissati bhante" ti pucchi. „Na jānāsi mahārājā" 'ti. So „gamissām' idāni[4] mayan" ti Bodhisattaṁ vanditvā pāyāsi. Āsaṁkakumārikā puna phalikavātapānaṁ[5] nissāya ṭhitā[6]. Rājā taṁ[7] disvā „tvaṁ tiṭṭha, mayaṁ gamissāmā" 'ti āha. „Kasmā mahārājā" 'ti. „Tvaṁ maṁ vacanen' eva santappesi[8] na kāmaratiyā, tava madhuravacane[9] bajjhitvā vasantassa mama tīṇi saṁvaccharāni atikkantāni, idāni gamissāmîti[10]" vatvā

4. Sampesi kho maṁ vācāya, na ca sampesi kammanā[11],
mālā sereyyakass' eva[12] vaṇṇavantā agandhikā[13]. 29.
5. Aphalaṁ madhuraṁ vācaṁ yo mittesu pakubbati[14]
adadaṁ[15] avissajaṁ[16] bhogaṁ sandhi ten' assa jīrati. 30.
6. Yaṁ hi kayirā[17] taṁ[18] hi vade, yaṁ na kayirā[17] na taṁ vade,
akarontaṁ bhāsamānaṁ parijānanti paṇḍitā. 31. (J. 363 v. 2.)
7. Balañ ca vata me khīṇaṁ, pātheyyañ ca na vijjati,
saṁke pāṇuparodhāya[19], handa dāni vajām' ahan ti 32.

imā gāthā abhāsi.

Tattha sampesîti santappesi pīṇesi[20], sereyyakassā[21] 'ti kaṇṭakakuraṇḍakassa[22]. desanāsīsam ev' etaṁ[23], yaṁ kiñci pana suvaṇṇakuraṇḍakajīvasumanādikaṁ[24] aññam pi pupphaṁ agandhakaṁ[25] sabban tam sandhāy' evam āha, vaṇṇavantā agandhikā ti yathā sereyyakādīnaṁ[26] mālā vaṇṇavantatāya dassanena tappeti agandhatāya[27] gandhena na tappeti evaṁ tvam pi maṁ dassanavacaneh' eva tappesi[28] na kammanā[29] ti dīpeti, adadan ti bhadde[30] yo[31] imaṁ nāma bhogaṁ dassāmîti madhuravacanena vatvā taṁ bhogaṁ[32] adadanto avissajjento[33] kevalaṁ madhuravacanam eva karoti tena saddhiṁ assa

[1] Bd -makavasena. [2] Cks -santāpissa. [3] Bd asukānāma, Cks -kanāmā. [4] Bd -ma dāni. [5] Bd balikavimānavāta-. [6] Bd adds va. [7] Cs taṁ corr. to naṁ, Bd naṁ. [8] Bd -tappessasi. [9] Bd -nena. [10] Bd -ssāmāti. [11] Bd kammunā. [12] Bd sedeyyakasseva, Ck sereyyakasseyyava. [13] Bd -dhakā. [14] Bd pakkappati. [15] Ck addaṁ, Cs adaṁ. [16] Bd visajjaṁ. [17] Bd kariyā. [18] Bd tvaṁ. [19] Cks saṁkhepānuparodhāya. [20] Cks pīnesi, Bd nesi. [21] Cks -kāssā, Bd mālā sedeyyakassā. [22] Bd kuṇḍikaraṇḍakassa. [23] Bd eva taṁ. [24] Bd -karaṇḍakajayakusumādi-. [25] Bd -dhikaṁ. [26] Cks -kākādīnaṁ, Bd sādeyyakādinaṁ. [27] Bd -dhitāya [28] Cks tappeti, Bd santappesi. [29] Bd kammunā. [30] Cks bhadda. [31] Cks so. [32] Cks bhoge. [33] Bd avissajjanto.

mittassa sandhi[1] jīrati mittasanthavo[2] na ghaṭīyati[3], pātheyyañ cā 'ti bhadde mayhaṁ tava madhuravacane[4] bandhitvā[5] tīṇi saṁvaccharāni vasantass' eva[6] hatthiassarathapadātisaṁkhātaṁ[7] balañ ca khīṇaṁ manussānaṁ bhattavetanasaṁkhātaṁ pātheyyañ ca n' atthi, saṁke pāṇuparodhāyā[8] 'ti sv-āhaṁ idh' eva attano jīvitavināsaṁ āsaṁkāmi, handa idān' āhaṁ gacchāmîti.

Āsaṁkakumārikā rañño vacanaṁ sutvā „mahārāja, tvaṁ mayhaṁ nāmaṁ jānāsi, tayā vuttam eva, mama nāmaṁ idaṁ me pitu kathetvā maṁ gaṇhitvā yāhîti" raññā saddhiṁ sallapantī[9]

8. Etad eva hi me nāmaṁ yaṁnām' asmi[10] rathesabha,
āgamehi[11] mahārāja, pitaraṁ āmantayām' ahan ti 33.

āha.

Tass' attho: yannāmā[12] aham asmi taṁ etaṁ[13] āsaṁkat' eva mama nāman ti.

Rājā[14] Bodhisattassa santikaṁ gantvā vanditvā „bhante tumhākaṁ dhītā Āsaṁkā nāmā[15]" ti āha[16]. „Nāmaṁñātakālato paṭṭhāya[17] gahetvā gaccha mahārājā" 'ti. So Mahāsattaṁ vanditvā phalikavimānadvāraṁ āgantvā[18] „bhadde pitarâpi[19] mayhaṁ dinnā, ehi dānîti[20]". „Āgamehi[21] mahārāja[22], pitaraṁ āmantayām' ahan" ti vatvā pāsādā otaritvā Mahāsattaṁ vanditvā khamāpetvā rañño santikaṁ āgatā. Rājā taṁ gahetvā Bārāṇasiṁ gantvā puttadhītāhi vaḍḍhanto piyasaṁvāsaṁ vasi. Bodhisatto aparihīnajjhāno Brahmaloke uppajji.

Satthā imaṁ desanaṁ[23] āhāritvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā Āsaṁkakumārikā purāṇadutiyikā ahosi, rājā ukkaṇṭhitabhikkhu, tāpaso[24] aham evā" 'ti. Āsaṁkajātakaṁ[25].

---

[1] Bd saddhi. [2] Cks -sandhavo, Bd -saṇṭhavo. [3] Ck Bd -ṭi-. [4] Bd -nena. [5] Cs bajjhitvā, Bd anubujhitvā. [6] Ck sseva, Cs sseva corr. to carantasseva. [7] Ck -padāni-, Cs -padāni- corr. to -padāti-, Bd -padādi-. [8] Cks saṁkhepānuparodhā. [9] all three MSS. -ti. [10] Cks -asmiṁ. [11] Bd -metha. [12] Bd yaṁ nāmaṁ. [13] Ck adds tesaṁ. [14] Bd taṁ sutvā rājā. [15] Ck -kaṁnāmā, Cs -kaṁnāmā corr. to -kanāmā, Bd āsaṅkā-. [16] Bd adds taṁ sutvā mahāsatto. [17] Bd adds taṁ. [18] Bd adds āha. [19] Bd pitarā te. [20] Bd dāni gamissāmā ti. [21] Ck āha-, Cs āha- corr. to āga-. [22] Cks -rājā ti. [23] Bd dhammade-. [24] Bd adds pana. [25] Bd adds pañcamaṁ.

6. Migālopajātaka.

Na me ruccan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ dubbacabhikkhuṁ[1] ārabbha kathesi. Satthā taṁ bhikkhuṁ[2] „saccaṁ kira tvaṁ[3] dubbaco[4]" ti pucchitvā „āma bhante" ti vutte „na kho bhikkhu idān' eva[5] pubbe pi tvaṁ dubbaco[6], dubbacabhāvaṁ[1] pana nissāya paṇḍitānaṁ vacanaṁ akaronto verambavātamukhe[7] nidhanaṁ[8] gato sîti" vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto gijjhayoniyaṁ nibbattitvā[9] Aparaṇṇagijjho[10] nāma ahosi. So gijjhagaṇaparivuto Gijjhapabbate[11] vasi. Putto pan' assa Migālopo[12] nāma thāmabalasampanno ahosi, so aññesaṁ gijjhānaṁ sīmaṁ atikkamitvā uccaṁ[13] uppati[14]. Gijjhā „putto vo[15] atidūraṁ uppattîti[16]" gijjharañño ācikkhiṁsu. So[17] taṁ pakkositvā „tvaṁ kira tāta atiuccaṁ gacchasi[18], atiuccaṁ gacchanto jīvitakkhayaṁ pāpuṇissasîti" vatvā tisso gāthā abhāsi:

1. Na me ruccaṁ Migālopa[12] yassa te tādisā gati,
atuccaṁ tāta patasi, abhūmiṁ tāta sevasi. 34.

2. Catukkaṇṇaṁ va[19] kedāraṁ[20] yadā te paṭhavī siyā
tato tāta nivattassu, mâssu[21] etto paraṁ gami. 35.

3. Santi aññe[22] pi sakuṇā pattayānā vihaṅgamā,
akkhittā vātavegena naṭṭhā te sassatīsamā[23] ti. 36.

Tattha Migālopā[12] 'ti puttaṁ nāmenâlapati, atuccaṁ tāta patasîti tāta tvaṁ aññesaṁ gijjhānaṁ sīmaṁ atikkamitvā atiuccaṁ gacchasi, catukkaṇṇaṁ va[19] kedāraṁ[20] ti iminâssa[24] sīmaṁ ācikkhati[25], idaṁ vuttaṁ hoti: tāta yadā te ayaṁ mahāpaṭhavī catukkaṇṇakedāraṁ[26] viya siyā evaṁ[27]

---

[1] Bd dubbacca-. [2] Bd adds pakkosāpetvā. [3] Bd adds bhikkhu. [4] Bd -ccosi. [5] Bd adds dubbacco. [6] Bd -cco yeva. [7] Bd -tābhimukhe. [8] Ck -na, Cs -na corr. to -naṁ, Bd byasanaṁ. [9] Ck Bd -ttetvā. [10] Ck apanna-, Bd apanandogijjho. [11] Bd gijjhakuṭapa-. [12] Bd miga-. [13] Bd atiuccam. [14] Cs uppatti corr. to uppatati, Bd upatati. [15] Bd te putto. [16] Cs uppattīti corr. to uppatatīti, Bd upatatīti. [17] Bd taṁ sutvā so. [18] Ck omits gacchasi, Cs gacchāsi. [19] Bd ca. [20] Cks ketā-. [21] Ck massu, Bd māsu. [22] Cks añño. [23] Bd passati-. [24] Bd imināmassa. [25] Ck avikkhati, Cs acikkhati corr. to āci-. [26] Ck -ra, Cs -ra corr. to -ro. [27] Bd omits evaṁ.

khuddikā viya hutvā paññāyetha[1] atha tvaṁ ettakā ṭhānā nivatteyyāsi, etto paraṁ mā gamîti, santi aññe pīti na kevalaṁ tvam eva aññe pi gijjhā evaṁ kariṁsū 'ti dīpeti, akkhittā ti te pi amhākaṁ sīmaṁ atikkamitvā gatā vātavegena ākaḍḍhitā nassiṁsu, sassatīsamā[2] ti sassatī hi[3] paṭhavi, pabbatādīhi samaṁ attānaṁ maññamānā attano vassasahassaparimāṇaṁ āyuṁ apūretvâpi antarā va[4] naṭṭhā[5] ti attho.

Migālopo[6] anovādakattā pitu vacanaṁ akatvā laṁghanto laṁghanto pitarā[7] akkhātaṁ sīmaṁ disvā taṁ[8] atikkamma kālavāte patvā tepi[9] chinditvā uppatito verambhavātamukhaṁ pakkhandi. Atha naṁ verambhavātā pahariṁsu. So tehi pahaṭamatto[10] va[11] khaṇḍākhaṇḍaṁ hutvā ākāse va[12] antaradhāyi.

4. Akatvā Aparaṇṇassa[13] pitu vaddhassa[14] bhāsanaṁ
kālavāte[15] atikkamma verambānaṁ vasaṁ agā[16]. 37.
5. Tassa puttā ca dārā ca ye c' aññe anujīvino
sabbe vyasanam[17] āpāduṁ anovādakare dije[18]. 38.
6. Evam pi idha vaddhānaṁ[19] yo vākyaṁ[20] nâvabujjhati
atisīmacaro ditto gijjho vâtītasāsano[21],
sabbe vyasanaṁ[17] papponti akatvā vaddhasāsanan[22] ti 39.

imā tisso abhisambuddhagāthā.

Tattha anujīvino ti taṁ nissāya jīvanakā[24], anovādakare dije[18] ti tasmiṁ Migālopagijjhe[25] ovādaṁ akaronte[26] sabbe p' ete tena saddhiṁ atisīmaṁ gantvā vināsaṁ pāpuṇiṁsu. Evaṁ pîti[27] bhikkhave yathā so gijjho evaṁ[28] yo añño pi gahaṭṭho va pabbajito vā hitānukampakānaṁ[29] vaddhānaṁ[30] vacanaṁ na gaṇhāti[31] so pi ayaṁ sīmaṁ atikkamitvā caranto ditto[32] gabbito[33] gijjho va vyasanaṁ pāpuṇātîti.

Satthā imaṁ desanaṁ[34] āharitvā[35] jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Migālopo[36] dubbacabhikkhu ahosi, Aparaṇṇo[37] aham evā“ 'ti. Migālopajātakaṁ[38].

[1] Bd -yittha. [2] Bd passati-. [3] Bd omits sassatīhi [4] Bd vi. [5] Bd naṭhī. [6] Cks add ti. [7] Bd pituno. [8] Cks naṁ. [9] Cks tehi. [10] Bd pahata-. [11] Bd omits va. [12] Bd yeva. [13] Ck aparanassa, Bd apanandassa [14] Bd vuḍhassa. [15] Cks kāle-. [16] Bd gataṁ [17] Bd bya- [18] Cks -ro dijo. [19] Bd vuḍḍhānaṁ. [20] Cks -yan. [21] Ck vātita-, Cs vātita- corr. to vātīta-? Bd vātuta-. [22] Bd vuḍha-. [23] Bd adds pi. [24] Cs jīvananakā, Bd jivikā. [25] Cks -gijjho, Bd migalopagijjhe. [26] all three MSS. -to. [27] Cs hīti corr. to pīti Bd piti. [28] Bd adds pi. [29] Cs Bd -pi-. [30] Bd vuḍḍhā-. [31] Bd gaṇhati [32] Bd ritto. [33] Bd gacchanto [34] Bd dhammade-. [35] Bd adds saccāni pakāsetvā. [36] Bd miga- [37] Ck aparanno, Cs aparanto corr. to -raṇṇo, Bd apanando pana. [38] Bd miga - - - kaṁ chaṭhaṁ.

7. Sirikālakaṇṇijātaka.

Kā nu kāḷena[1] **vaṇṇenā** 'ti. Idaṁ **Satthā** Jetavane viharanto **Anāthapiṇḍikaṁ** ārabbha kathesi. So hi sotāpattiphale patiṭṭhitakālato paṭṭhāya akhaṇḍāni pañcasīlani rakkhi[2], bhariyâpi 'ssa puttadhitaro pi dāsâpi bhatiṁ gahetvā kammaṁ karontā[3] kammakarâpi sabbe rakkhiṁsu yeva. Ath' ekadivasaṁ[4] dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Anāthapiṇḍiko suci c' eva sucipārivāro ca hutvā caratîti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte[5] „bhikkhave[6] porāṇakapaṇḍitâpi suciparivārā[7] ahesun" ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto seṭṭhi[8] hutvā dānaṁ adāsi sīlaṁ rakkhi[9] uposathakammaṁ[10] kari[11], bhariyâpi 'ssa pañcāsīlāni rakkhi, puttadhītaro pi dāsakammakaraporisâpi[12]. So Suciparivārasetthi t' eva[13] paññāyittha. So[14] cintesi: „sace mayā sucitarasīlo[15] koci āgamissati[16] tassa mama nisīdanapallaṁkaṁ vā nipajjanasayanaṁ vā dātuṁ na yuttaṁ, anucchiṭṭhaṁ[17] aparibhuttaṁ dātuṁ vaṭṭatîti" attano upaṭṭhāne yeva ekapasse[18] aparibhuttapallaṁkañ ca sayanañ[19] ca paññāpesi[20]. Tasmiṁ samaye Cātummahārājikadevaloke Virūpakkhamahārājassa dhītā Kālakaṇṇī[21] nāma Dhataraṭṭhamahārājassa[22] dhītā Sirī[23] ca[24] nāmā 'ti imā dve bahuṁ[25] gandhamālaṁ[26] ādāya „Anotatte kīḷissāmā" 'ti Anotattapiṭṭhiṁ[27] gacchiṁsu[28]. Tasmiṁ pana dahe bahūni titthāni, tesu Buddhānaṁ titthe Buddhā va[29] nahāyanti[30], paccekabuddhānaṁ titthe paccekabuddhā va[31], bhik-

[1] all three MSS. -le-. [2] Bd rakkhati. [3] Ck -tānaṁ, Bd -to. [4] Bd adds bhikkhu. [5] Bd adds na. [6] Bd adds idāneva pubbe pi. [7] Bd suci yeva parivāra ca. [8] Ck seṭṭhiṁ. [9] Bd rakkhati [10] Bd uposathaṁ. [11] Bd karoti. [12] Bd adds pañcasīlāni rakkhisu. [13] Bd tveva. [14] Bd athekadivasaṁ so. [15] Bd sace yo suciparivārasīlako. [16] Bd āgacchissati. [17] Cks anucci-, Bd anucchikaṭhaṁ. [18] Bd attha atthano vasanaṭhānasseva ekapassena. [19] Bd senāsanañ. [20] Ck pañāpāpesi. [21] Cs -vanni corr. to -kanni, Bd -kaṇḍīca. [22] Bd daṭha raṭhassa mahā-. [23] Ck siri, Bd sīri. [24] Ck omits ca. [25] Bd -hu. [26] Bd mālāgandhaṁ. [27] Bd -piṭhaṁ. [28] Bd āga- [29] Bd yeva. [30] Bd nhā-. [31] Bd omits va and adds nhāyanti.

khūnaṁ titthe bhikkhū va[1], tāpasanaṁ titthe tāpasā va[1], cātummahārājikādisu chasu kāmasaggesu devaputtānaṁ titthe devaputtā va[1], devadhītānaṁ titthe devadhītā va nahāyanti[2]. Tatr' imā[3] dve gantvā[4] „ahaṁ paṭhamaṁ nahāyissāmi[2], ahaṁ paṭhaman" ti titthatthāya kalahaṁ kariṁsu. Kālakaṇṇī[5] „ahaṁ lokaṁ[6] vicāremi, tasmā paṭhamaṁ nahāyituṁ[2] yutt' amhîti[7]" vadati. Sirī[8] „ahaṁ mahājanassa issariyadāyikāya[9] paṭipadāya ṭhitā[10], tasmā paṭhamaṁ nahāyituṁ[2] yutt' amhîti[11]" vadati. Tā „amhesu paṭhamaṁ nahāyituṁ[2] yuttarūpaṁ[12] cattāro mahārājāno jānissantîti" tesaṁ santikaṁ gantvā „amhesu kā[13] paṭhamaṁ Anotatte[14] nahāyituṁ[2] yuttarūpā" ti pucchiṁsu. Dhataraṭṭha-Virūpakkhā „na sakkā amhehi[15] vinicchitun" ti Virūḷha-Vessavaṇānaṁ[16] bhāram akaṁsu. Te „amhehi[17] pi na sakkā, sāmipādamūle[18] yeva pesessāmā" 'ti tā Sakkassa santikaṁ pesesuṁ. Sakko tāsaṁ vacanaṁ sutvā cintesi: „imā dve pi mama manussānaṁ ñeva dhītaro, na sakkā mayā imaṁ aṭṭaṁ vinicchitun" ti, atha tā[19] āha: „Bārāṇasiyaṁ Suciparivāro nāma seṭṭhi atthi, tassa ghare anucchiṭṭhāsanañ c' eva[20] anucchiṭṭhasayanañ ca paññattaṁ, yā tattha nisīdituñ ca[21] sayituñ ca[22] labhati sā paṭhamaṁ nahāyituṁ[2] yuttarūpā" ti. Taṁ sutvā Kālakaṇṇī[23] taṁ khaṇaṁ ñeva nīlavatthaṁ nivāsetvā nīlavilepanaṁ vilimpitvā nīlamaṇipilandhanaṁ[24] pilandhitvā[25] yantapāsāṇe[26] viya devalokā[27] otaritvā majjhimayāmasamanantare seṭṭhino pāsādassa upaṭṭhānadvāre sayanassa avidūraṭṭhāne[28] nīlaraṁsiṁ vissajjetvā ākāse aṭṭhāsi. Seṭṭhi

[1] Bd adds nhāyanti. [2] Bd nhā-. [3] Bd tattha imā. [4] Bd āg-. [5] Cks -kaṇṇi, Bd -kaṇḍī devadhītā. [6] Bd adds pālemi. [7] Bd yuttakomhiti. [8] Bd sīri. [9] Bd siriyādiyikāya. [10] Bd dhītā. [11] Bd yuttāmhiti. [12] Bd adds vā. [13] Bd adds ma. [14] Bd -ṭattadahe. [15] Ck -he, Cs -he corr. to hehi. [16] Ck -nānaṁ, Ck -nānaṁ corr. to -ṇānaṁ, Bd virūḷhakuveravessavaṇānaṁ. [17] Cks amhe. [18] Cs sāmī-, Bd te amhehi pi na sakkhissāma Sakkassa pādamūlameva. [19] Bd sakko. [20] Cks anucci-, Bd anucchiṭhapallaṅkaṁ, omitting ceva. [21] Cks nisīdanañca, Bd -tuṁ vā. [22] Bd -tuṁ vā. [23] all three MSS. -kaṇṇi. [24] Bd omits maṇi. [25] Ck -dhi, Cs -dhi corr. to -dhitvā. [26] Bd -pāhano. [27] Bd -kato. [28] Bd -re ṭhāne.

oloketva taṁ addasa, dassanen' ev' assa[1] appiyā ahosi amanâpā. So tāya saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kā nu kāḷena[2] vaṇṇena na câpi piyadassanā,
kā vā[3] tvaṁ kassa vā dhītā, kathaṁ jānemu taṁ[4] mayan ti. 40.

Tattha kāḷenā[5] 'ti nīlavaṇṇenā[6] 'ti sarīravatthābharaṇavaṇṇena[7], na cāpi piyadassanā ti dhātuso bhikkhave sattā saṁsandantîti[8] hi vuttaṁ, ayañ ca devadhītā anācārā dussīlā, tasmā dassanen' ev' assa[9] appiyā jātā, ten' evam āha[10], kā vā tvan ti kā[11] ca[12] tvaṁ ayam eva vā pāṭho.

Taṁ sutvā Kālakaṇṇī[13] dutiyaṁ gātham āha:

2. Mahārājass' ahaṁ[14] dhītā Virūpakkhassa caṇḍiyā,
ahaṁ Kālī alakkhikā, Kālakaṇṇîti maṁ vidū,
okāsaṁ yācito dehi, vasemu tava santike ti. 41.

Tattha caṇḍiyā ti[15] kodhanabhāvena hi mayhaṁ caṇḍîti nāmaṁ kariṁsu, alakkhikā ti nippuññā[16], maṁ vidū ti evaṁ[17] maṁ cātummahārājikadevaloke jānanti, vasemū[18] 'ti mayaṁ ajja[19] ekarattiṁ tava santike vaseyyāma, etasmiṁ me anucchiṭṭhāsane[20] okāsaṁ dehîti.

Tato Bodhisatto tatiyaṁ gātham āha:

3. Kiṁsīle kiṁsamācāre purise nivase[21] tuvaṁ,
puṭṭhā me Kāli akkhāhi yathā jānemu taṁ[22] mayan ti. 42.

Tattha nivase[23] ti tava cittena vasasi[24] patiṭṭhahasi.

Tato sā attano guṇaṁ kathentī catutthaṁ gātham āha:

4. Makkhī palāsī sārambhī issukī maccharī saṭho
so mayhaṁ puriso kanto laddhaṁ yassa[25] vinassatîti. 43.

Tass' attho: yo puriso attano kataguṇaṁ na jānāti guṇamakkhī hoti attano kismiñci karaṇe kathite kiṁ ahaṁ etaṁ[26] jānāmîti[27] yugaggāhaṁ[28]

[1] Bd sahadassanenevassā. [2] Cs Bd -le-. [3] Ck mā, Cs mā corr. to vā. [4] Cks tam. [5] all three MSS. -le-. [6] Bd nilena va-. [7] Bd sariravaṇṇena vatthā-. [8] Cs naṁsandantīti corr. to saṁ-, Bd na saṁsarantīti. [9] Bd assā. [10] Bd tenevāha. [11] Ck yā. [12] Cks omit ca. [13] Ck -kaṇṇi, Bd -kaṇṇi pi. [14] Bd -āhaṁ. [15] Bd adds kodhanā. [16] Bd nippaññā. [17] Ck evam. [18] Bd vasemu tava santike. [19] Bd mayhaṁ acca. [20] Cks anucci- and add sayaneva, Bd anucchiṭhasayane. [21] Ck nivesase, Cs nivasase, Bd nivise. [22] Cks taṁ. [23] Cks nivesase, Bd nivise. [24] Bd cittenivisasi. [25] Bd yasaṁ, Cs yasa corr. to yassa. [26] Cks evataṁ. [27] Bd ajā-. [28] Bd yuggagāhaṁ.

gaṇhāti aññehi kiñci kataṁ disvā sārambhavasena kāraṇuttaraṁ karoti pare lābhaṁ[1] labhante na tussati mayhaṁ acchariyaṁ paresaṁ mā hotu mayham eva hotū 'ti sakasampattiṁ gahetvā[2] parassa tiṇena[3] telabindum pi na deti kerāṭiyalakkhaṇena samannāgato hutvā attano santakaṁ parassa adatvā tehi tehi upāyehi parasantakam[4] eva khādati yassa laddhaṁ dhanaṁ vā dhaññaṁ vā nassati[5] na tiṭṭhati surādhutto akkhadhutto itthidhutto vā hutvā laddhaṁ[6] vināseti[7] ayaṁ etehi guṇehi samannāgato puriso mayhaṁ kanto piyo manāpo, evarūpe ahaṁ cittena patiṭṭhahāmîti.

Sā[8] yeva pañcamacchaṭṭhasattamagāthā[9] abhāsi:

5. Kodhano upanāhī ca pisuno[10] hi vibhedako
aṇḍakavāco[11] pharuso so me kantataro tato. 44.
6. Ajja-ssuve[12] ti puriso sadatthaṁ nâvabujjhati,
ovajjamāno kuppati, seyyaṁ so atimaññati. 45.
7. Davappaladdho[13] puriso sabbamittehi dhaṁsati[14],
so mayhaṁ puriso kanto, tasmiṁ homi anāmayā ti. 46.

Tâpi iminā va nayena vitthāretabbā[15], saṁkhepato pan' ettha: kodhano ti appamattakena pi kujjhanako, upanāhîti parassa aparādhaṁ hadaye ṭhapetvā sucirena pi tassa anatthakārako, pisuno[16] ti pisuṇāvāco[17], vibhedako ti appamattakena pi mettibhindanako[18], aṇḍakavāco[19] ti sadosavāco[20], pharuso ti thaddhavāco, kantataro ti so puriso mayhaṁ purimamhâpi[21] kantataro piyataro, ajjassuve[12] ti idaṁ kammaṁ ajja kātabbaṁ idaṁ suve[22] idaṁ tatiyadivasādisū 'ti evaṁ so sadatthaṁ[23] attano kiccaṁ nâvabujjhati na jānāti, ovajjamāno ti ovadiyamāno, seyyaṁ so[24] atimaññatîti jātigottakulapadesasīlācāraguṇehi uttaritaraṁ uttamapuggalaṁ tvaṁ mayhaṁ kiṁ pahosîti[25] atikkamitvā maññati, davappaladdho[26] ti rūpādisu kāmaguṇesu nirantaraṁ davena paladdho[27] abhibhūto vase[28] kato[29], dhaṁsatîti tayā[30] mayhaṁ kiṁ katan ti ādīni vatvā sabbeh' eva mittehi dhaṁsati[31] parihiyyati, anāmayā ti ahaṁ etehi guṇehi samannāgate puggale niddukkhā nissokā homi, taṁ labhitvā[32] aññattha anālayā hutvā vasāmîti.

[1] Bd paralābha. [2] Bd nigguhitvā. [3] Bd tinaggena. [4] Bd parassa san-. [5] Bd vina-. [6] Bd repeats laddhaṁ, cfr. Sn. v. 105. [7] Bd adds yeva. [8] Bd atha sā. [9] Cs -ma- corr. to -mā-, Bd pañcamachaṭhamasattamaṁgāthā. [10] Cs -no corr. to -ṇo, Bd -ṇo. [11] Cs aṭṭhakavā, Bd kaṇḍakavāco. [12] Bd ajjasuve. [13] Bd avaddhaluddho. [14] Ck yaṁsati, Cs yāṁ- corr. to dhaṁ-, Bd -mitte padhaṁsati. [15] Cks -tabbaṁ. [16] Ck Bd -ṇo, Cs -no corr. to -ṇo. [17] Cs -nā- corr. to -ṇā-, Bd -ṇa-. [18] Bd mitta-. [19] Bd kaṇḍaka-. [20] Ck -sā-, Bd saddosa-. [21] Ck purimabhāti, Cs purisamhāti, Bd parisamhāpi. [22] Bd sve. [23] Bd paratthaṁ. [24] Cks seyyaso, Bd soyaso. [25] Bd atositi. [26] Bd avappaluddho. [27] Bd nirantaradathanaṁ paluddho. [28] Bd vasaṁ, Cs repeats vase. [29] Bd gato. [30] Bd tassā. [31] Bd adds hiṁsati. [32] Bd ala-.

Atha naṁ garahanto Mahāsatto aṭṭhamaṁ gātham āha:

8. Apehi etto tvaṁ[1] Kāli, n' etaṁ amhesu vijjati,
aññaṁ janapadaṁ gaccha nigame rājadhāniyo[2] ti. 47.

Tattha apehîti apagaccha, netaṁ amhesū 'ti etaṁ[3] makkhādikaṁ tava piyabhāvakaraṇaṁ amhesu[4] na vijjati n' atthi, nigame rājadhāniyo[2] ti nigame pi aññe[5] rājadhāniyo[2] pi aññattha gaccha yattha mayaṁ na vasāma[6] 'ti dīpeti.

Taṁ sutvā Kālakaṇṇī[7] additā[8] hutvā anantaraṁ gātham āha:

9. Aham pi kho taṁ jānāmi: n' etaṁ tumhesu[9] vijjati,
santi loke alakkhikā, saṁgharanti[10] bahuṁ dhanaṁ,
ahaṁ Devo ca me bhātā ubho naṁ[11] vidhamemasîti. 48.

Tattha netaṁ tumhesū 'ti yaṁ[12] mama piyabhāvakaraṇaṁ makkhādikaṁ[13] yena[14] ahaṁ attanâpi samannāgatā taṁ tumhesu n' atthîti aham pi[15] etaṁ jānāmi, santi loke alakkhikā ti aññe pana loke nissīlā nippuññā santi saṁgharantîti te nissīlā nippuññâpi[16] samānā etehi makkhādihi[17] bahudhanaṁ saṁgharanti[10] piṇḍaṁ karonti, ubho nan[18] ti tam pana etehi saṁgharitvā[19] ṭhapitaṁ dhanaṁ ahañ ca mayham eva[20] bhātā Devo[21] ca nāma devaputto ti ubho pi ekato hutvā vidhamema[22] nāsema, amhākaṁ pana bahudibbabhogā[23] atthi. dibbāni āsanāni dibbāni sayanāni[24] tvaṁ dadeyyāsi vā na[25] vā, ko me tayā attho ti vatvā pakkāmi.

Tassā pakkantakāle Sirī devadhītā suvaṇṇavaṇṇehi vatthavilepanehi[26] suvaṇṇadassanena ca[27] alaṁkārenâgantvā[28] upaṭṭhānadvāre pītaraṁsiṁ[29] vissajjetvā samehi pādehi samaṁ paṭhaviyaṁ patiṭṭhāya sagāravā aṭṭhāsi. Taṁ disvā Mahāsatto paṭhamaṁ gātham āha:

10. Kā nu dibbena vaṇṇena pathavyā[30] suppatiṭṭhitā,
kā vā tvaṁ kassa vā dhītā, kathaṁ jānemu taṁ[31] mayan ti. 49.

[1] Cks omit tvaṁ. [2] Bd -ṭhāniye. [3] Cs evaṁ. [4] Bd adds pi. [5] Bd adds vā. [6] Bd passāmā. [7] all three MSS. -kaṇṇi [8] Ck addhi-, Cs atthi- corr. to addhi-. [9] Cks add na. [10] Bd saṁkharanti. [11] Bd maṁ. [12] Bd ayam. [13] Cks -karaṇamakkhādīnaṁ. [14] Bd omits yena. [15] Bd adds kho. [16] Ck nippuri, Cs nippūpi. [17] Cks -kāhi. [18] Ck ubho pi nan, Cs nan corr. to tan. [19] Bd saṁkha-. [20] Bd adds vā. [21] Cks davo. [22] Bd -māma. [23] Bd bahūni -bhogāni. [24] Bd sayāni. [25] Bd no. [26] Ck adds vilepā. [27] Bd omits ca. [28] Bd -rena āg-. [29] Ck -si, Cs -rasi, Bd pītaraṁsi. [30] Bd paṭhabyā, Ck pathabyā. [31] Cks tam.

Tattha dibbenā 'ti visitthena uttamena.

Taṁ sutvā Sirī dutiyaṁ gātham āha:

11. Mahārājass' ahaṁ[1] dhītā Dhataraṭṭhassa[2] sirīmato,
ahaṁ Sirī ca Lakkhī ca, bhūripaññā ti maṁ vidū,
okāsaṁ yācito dehi, vasemu tava santike ti. 50.

Tattha Sirī ca Lakkhī cā 'ti Sirîti ca Lakkhîti ca aham eva na aññā, bhūripaññā ti maṁ vidū 'ti maṁ Cātummahārājikadevaloke paṭhavisamāya vipulapaññāya[3] samannāgatā ti jānanti, vasemū 'ti tava santike anucchiṭṭhāsane[4] sayane ca ekarattiṁ vaseyyāma okāsaṁ me dehîti.

Tatoparaṁ

12. Kiṁsīle kiṁsamācāre purise nivase[5] tuvaṁ,
puṭṭhā me Lakkhi akkhāhi yathā[7] jānemu taṁ[7] mayaṁ[8]. 51.

13. Yo vâpi sīte athavâpi uṇhe
vātātape ḍaṁsasiriṁsape ca
khudaṁ pipāsaṁ abhibhuyya sabbaṁ
rattiṁdivaṁ yo satataṁ niyutto
kālābhataṁ[9] ca na hāpeti atthaṁ[10]
so me manāpo nivase ca tamhi[11]. 52.

14. Akkodhano mittavā cāgavā ca[12]
sīlūpapanno asaṭho ujjubhūto[13]
saṁgāhako sakhilo saṇhavāco
mahattapatto[14] pi nivātavutti[15]
tasm' āhaṁ pose[16] vipulā bhavāmi
ūmī samuddassa yathâpi vaṇṇaṁ. 53.

15. Yo vâpi[17] mitte athavā amitte
seṭṭhe sarikkhe athavâpi hīne
atthaṁ carantaṁ athavā anatthaṁ
āvī raho saṁgaham eva vatte

[1] Ck ahan. [2] Bdf -raṭha. [3] Bd -lāya pa-. [4] Cks anucci-, Bd anucchiṭhā. [5] Cks nivasase, Bf vise. [6] Bdf kataṁ. [7] Cks tam. [8] Cks Bd mayanti. [9] Bdf kālāgatañ. [10] Ck aṭṭhaṁ. [11] Ck taṇhi corr. to tanhi, Cs taṇhi corr. to nambi, Bd nivasemi tamhi. [12] Ck va, Cs va corr. to ca. [13] Cks -te, Bd uju-. [14] Ck mahanta, Cs mahatta-? Bd mahattaṁ-. [15] Cks -ttiṁ. [16] Cks Bd tassāhaṁ, Cks poso, Bf tasmiṁ haṁ pose. [17] Bd cāpi.

vācaṁ na vajjā pharusaṁ kadāci
matassa jīvassa ca[1] tassa homi. 54.

16. Etesaṁ yo aññataraṁ labhitvā
kantā[2] sirī[3] majjati appapañño
taṁ dittarūpaṁ visamaṁ carantaṁ
karīsavācaṁ[4] va vivajjayāmi. 55.

17. Attanā[5] kurute lakkhiṁ alakkhiṁ kurut' attanā,
na hi lakkhiṁ alakkhiṁ vā añño aññassa kārako ti 56.

seṭṭhissa pucchā[6] hoti Siriyā vissajjanā[7].

Tattha ḍaṁsasiriṁsape ti ḍaṁsā vuccanti piṅgalamakkhikā, sabbā[8] makkhikajāti[9] adhippetā, siriṁsapā[10] ti[11] dīghajātikā, ḍaṁsā ca siriṁsapā ca ḍaṁsasiriṁsapā, tasmim ḍaṁsasiriṁsape sati, idaṁ vuttaṁ hoti: yo mahāseṭṭhipuriso sīte vā uṇhe vā vātātape vā ḍaṁsasiriṁsape vā sati etehi sītādīhi pīḷiyamāno pi etāni c' eva sītādīni khudaṁ pipāsañ cā 'ti sabbam p' etaṁ parissayaṁ abhibhuyya abhibhavitvā tiṇaṁ viya[12] agaṇetvā rattiṁdivaṁ kasivaṇijjādīsu c' eva dānasīlādīsu ca satataṁ attano kammesu yutto[13] attānaṁ yojetvā vattati[14], kālābhatañcā[15] 'ti kasikālādisu kasiādīni[16] dhanapariccāgasīlarakkhaṇadhammasavanādikālesu[17] dhanapariccajanādibhedam diṭṭhadhammasamparāyisukhāvahaṁ[18] atthaṁ na hāpeti yuttapayuttakāle karoti yeva so mayhaṁ manāpo tasmiñ ca purise aham nivasāmîti, akkodhano ti adhivāsanakhantiyā samannāgato, mittavā ti kalyāṇamittehi samannāgato, cāgavā ti dhanapariccāgayutto, saṁgāhako ti mittasaṁgahaāmisasaṁgahadhammasaṁgahānaṁ[19] kārako, sakhilo ti muduvāco, saṇhavāco ti maṭṭavacano[20], mahatt' apatto[21] pi nivātavuttîti mahantam ṭhānaṁ vipulaṁ issariyaṁ patto pi yasena anuddhato nīcavutti paṇḍitānaṁ ovādakaro hoti, tassāhaṁ pose ti tasmiṁ ahaṁ purise, vipulā bhavāmîti akhuddikā homi, so hi mahatiyā siriyā padaṭṭhānaṁ[22], ūmi[23] samuddassa yathâpi vaṇṇaṁ ti yathā nāma samuddassa vaṇṇaṁ olokentānaṁ uparūpari āgacchamānā ūmi[23] vipulā khāyati evam ahaṁ tasmiṁ puggale vipulā homîti dīpeti, āvī raho ti sammukhā ca parammukhā ca, saṁgahameva vatte ti etasmiṁ mittādibhede puggale catubbidhaṁ saṁgahaṁ eva vatteti pavatteti[24], na vajjā ti yo ca kadāci kismiñci pi kāle pharusavacanaṁ na vadeyya madhuravacano hoti, matassa jī-

---

[1] Cks va. [2] Bd -ta. [3] Bf -riṁ, Bd sīri. [4] Bd karissatataṁ, Bf karisaṭhānaṁ. [5] Bd -no. [6] Bd pucchitā. [7] Cks -naṁ, Bd tisajjanā. [8] Bd adds vā. [9] Bd adds idha ḍamsāti, [10] Bd sarikapā [11] Bd omits ti. [12] Cks tiṇampi. [13] Bd niyu-. [14] Bd -jetuṁ vaṭṭatīti [15] Bd kālāgat-. [16] Ck -ādhīna corr. to -ādīna, Cs -ādhi corr. to -ādi, Bd -ādini. [17] Ck omits dhana. [18] Bd -yikasu-. [19] Bd -ṅgā- -ṅgā- -saṅgāhānaṁ. [20] Bd maṭharava-. [21] Cks mahanta-. [22] Bd sampaṭhā-. [23] Ck -ī. [24] Ck omits pavatteti, Bd has -si.

vassa cā[1] 'ti tassâhaṁ puggalassa matassa pi jīvantassa[2] pi pattikā[3] homi, idhaloke pi paraloke pi tādisam eva bhajāmîti[4] dasseti, etesaṁ yo ti[5] etesaṁ sītābhibhavanādīnaṁ[6] heṭṭhā vuttaguṇānaṁ[7] yo puggalo ekaṁ[8] pi guṇaṁ pamajjati pamussati[9] puna[10] nânuyuñjatîti attho, kantāsirī[11] kantasiriṁ[12] kantaṁ sirin[13] ti tayo[14] pāṭhā, tesaṁ vasena ayaṁ atthayojanā: yo puggalo siriṁ labhitvā[15] kantā me siri bhariyaṭṭhāne[16] ṭhitā ti etesaṁ aññataram guṇam pamajjati[17] yo vā puggalo kantasiriṁ piyasiriṁ icchanto va[18] etesaṁ guṇānaṁ aññataraṁ labhitvā pamajjati[19] yo vā puggalo siriṁ[20] labhitvā kantaṁ manāpaṁ siriṁ[21] etesaṁ guṇānaṁ aññataraṁ pamajjatîti[22], appapañño ti nippañño, taṁ dittarūpaṁ visamaṁ carantan ti taṁ ahaṁ dittasabhāvaṁ gabbitasabhāvaṁ[23] kāyaduccaritādibhedaṁ visamaṁ carantaṁ sucijātiko manusso gūthakūpaṁ viya dūrato vivajjayāmîti[24], añño aññassa kārako ti evaṁ sante lakkhiṁ vā alakkhiṁ vā añño puriso aññassa kārako nāma n' atthi yo koci attanā[25] lakkhiṁ vā alakkhiṁ vā karotîti.

Evaṁ Mahāsatto Sirideviyā vacanaṁ[26] abhinanditvā „idaṁ[27] anucchiṭṭhaṁ[28] āsanañ ca sayanañ ca tuyhaṁ yeva[29] anucchavikaṁ, nisīda c' eva nippajja cā" ti[30] āha. Sā tattha vasitvā paccūsakāle nikkhamitvā Cātummahārājikadevalokaṁ gantvā Anotattadahe paṭhamaṁ nahāyi. Tam pi[31] sayanaṁ Siridevatāya paribhuttabhāvena sirisayaṁ nāma jātaṁ. Sirisayanassâyaṁ[32] vaṁso. Iminā kāraṇena yāv' ajjatanā[33] sirīsāyanan ti vuccati.

Satthā imaṁ desanaṁ[34] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Siridevī Uppalavaṇṇā ahosi, suciparivārasetthi[35] aham evā" 'ti. Sirikālakaṇṇijātakaṁ[36].

[1] Cks vācā. [2] Cks jīvitassa. [3] Bd bhittikā? [4] Cks bhavāmîti. [5] Cks omit etesaṁ yo ti. [6] Bd sihātigavādinaṁ. [7] Ck -guṇaṁ ne, Cs -guṇaṁ ne corr. to -guṇānaṁ. [8] Bd puggalo sīri labhitvā ekekaṁ. [9] Bd -muyhati. [10] Bd punapunnaṁ. [11] Cs -siri, Bd kavanāsiri. [12] Cs -sīriṁ, Bd omits this word. [13] Bd siri. [14] Bd adds pi. [15] Ck -itthā, Cs -itthā corr. to -itvā. [16] Bd issariyāṭhāne. [17] Bd adds pamuyhati. [18] Cks ca. [19] Bd sampajjati. [20] Bd sīri, Cks omit siriṁ. [21] Bd sari. [22] Bd sampajjatîti. [23] Bd tabbiparitassabhāvaṁ. [24] Cks -mi. [25] Bd attanā va attano. [26] Bd adds sutvā. [27] Bd iddhaṁ. [28] Cks anucci-, Bd anucchiṭhaṁ. [29] Bd omits yeva, Ck tuyha yeva, Cs tuyha yeva corr. to tuyhaṁ yeva. [30] Bd anucchavikapallaṅke ca sayane ca nisidāhi nippajjāhi ti, Ck nisidameva - -, Cs nisīda veva - -. [31] Bd nhāyitaṁ alabhi taṁ. [32] Bd -nassa ayaṁ. [33] Bd -nāpi. [34] Bd dhammade-. [35] Bd adds pana. [36] Ck -la-, Cs -la- corr. to -ḷa-, Bd sīrikālakaṇḍi - - sattamaṁ.

8. Kukkuṭajātaka.

Sucittapattacchadanā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Taṁ bhikkhuṁ Satthā „kasmā ukkaṇṭhito sîti“ pucchitvā „ekaṁ alaṁkataitthiṁ[1] disvā kilesavasena bhante“ ti vutte „bhikkhu itthiyo nāma vañcetvā upalāpetvā[2] attano vasaṁ gatakāle vināsaṁ pāpanena[3] biḷārī[4] viya hontîti[5]“ vatvā[6] atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto araññe kukkuṭayoniyaṁ nibbattitvā anekasatakukkuṭaparivāro araññe vasati. Tassa avidūre ekā biḷārikâpi[7] vasati, sā ṭhapetvā Bodhisattaṁ sesakukkuṭe[8] upāyena vañcetvā khādi. Bodhisatto tassā gahaṇaṁ na gacchati[9]. Sā cintesi: „ayaṁ kukkuṭo ativiya saṭho[10] amhākañ ca saṭhabhāvaṁ[11] upāyakusalabhāvaṁ[12] na jānāti, imaṁ mayā[13] 'bhariyā te bhavissāmîti' upalāpetvā attano vasaṁ āgatakāle khādituṁ vaṭṭatîti“ sā tena nisinnarukkhassa mūlaṁ gantvā vaṇṇabhāsanapubbaṅgamāya vācāya taṁ yācamānā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Sucittapattacchadana[14] lambacūlavihaṅgama[15]
oroha[16] dumasākhāya, mudhā bhariyā bhavāmi te ti. 57.

Tattha sucittapattacchadanā[14] 'ti sucittehi pattehi katacchadana, mudhā[17] ti vinā mūlena kiñci gahetvā.

Taṁ sutva Bodhisatto „imāya mama sabbañātakā[18] khāditā, idāni maṁ upalāpetvā khāditukāmā[17], uyyojessāmi nan“ ti cintetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Catuppadā[20] tvaṁ kalyāṇi[21], dipad' ahaṁ[22] manorame,
migī pakkhī asaññuttā[23], aññaṁ pariyesa sāmikan ti. 58.

[1] Bd alaṅkatapatiyattaṁ itthi. [2] Bd -lābhetvā. [3] Bd pāpuṇi. [4] Bd lolabiḷārī. [5] Bd hotīti. [6] Bd adds tuṇhi ahosi tena yācito. [7] Bd -kā. [8] Bd avasese ku-. [9] Bd tasā gamanaṁ na icchati. [10] Bd patho. [11] Bd patha-. [12] Bd -vañca. [13] Bd adds ahaṁ. [14] Bd -cchā-. [15] lampicūḷa-. [16] Bd orūha. [17] Cs mudāni corr. to mudhāti, Bd dhumāti. [18] Bd sabbe ñātikā. [19] Bd adds ahosi. [20] Bd -di. [21] Cs Bd -ṇī. [22] Bd dvi-. [23] Cks pakkhīva as-, Bd pakkhi asaṁyuttā.

Tattha migîti bilāriṁ sandhāyâha, asaññuttā ti jayampatikā bhavituṁ ayuttā[1] asambandhā[2] vā, n' atth' etesaṁ īdiso sambandho ti dīpeti.

Tato[3] sā „ayaṁ atíviya saṭho[4], yena kenaci upāyena naṁ[5] vañcetvā khādissāmîti“ cintetvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Komārikā te[6] hessāmi mañjukā piyabhāṇinī[7],
vinda maṁ ariyena vedena, sāvayā[8] maṁ yad icchasîti. 59.

Tattha komārikā ti ahaṁ ettakaṁ kālaṁ aññaṁ purisaṁ na jānāmi, tava komārikabhariyā[9] bhavissāmîti vadati, mañjukā piyabhāṇinîti tava madhurakathā piyabhāṇinī yeva bhavissāmi, vinda man ti paṭilabha maṁ, ariyena vedenā 'ti sundarena paṭilābhena, ahaṁ hi[10] ito pubbe purisasamphassaṁ na jānāmi tvam pi itthisamphassaṁ[11], iti pakatiyā brahmacārī brahmacārīnaṁ mam niddosena lābhena labha, sāvayā[12] maṁ yadicchasîti atha me vacanaṁ na saddahasi dvādasayojanāya Bārāṇasiyā bheriñ carāpetvā ayaṁ me dāsîti sāvaya, maṁ[13] attano dāsiṁ katvā gaṇhā 'ti vadati[14].

Tato Bodhisatto „imaṁ tajjetvā palāpetuṁ vaṭṭatîti“ cintetvā catutthaṁ gātham āha:

4. Sakuṇakhādini[15] lohitape[16] cori kukkuṭapothini[17]
na tvaṁ ariyena vedena mamaṁ bhattāraṁ[18] icchasîti. 60.

Tattha na tvaṁ ariyenā 'ti tvaṁ ariyena brahmacariyavāsalābhena na maṁ[19] bhattāraṁ icchasi vañcetvā pana khāditukāmâsîti[20] taṁ palāpeti[21].

Sā palāpetvā[22] gatā na puna oloketum pi visahi.

5. Evam pi caturā nārī disvāna pavaraṁ[23] naraṁ[24]
nenti saṇhāhi vācāhi bilārī viya kukkuṭaṁ. 61.

6. Yo ve[25] uppatitaṁ atthaṁ na khippam anubujjhati (= supra p. 133.)
amittavasaṁ anveti pacchā ca-m-anutappati[26]. 62.

---

[1] B^d asaṁyuttā. [2] C^s -baddhā. [3] B^d taṁ sutvā tato. [4] B^d paṭho. [5] C^s taṁ, B^d omits naṁ. [6] C^k ne, C^s te? B^d ke. [7] C^s -nini, C^k B^d -ṇini. [8] C^k sācayā, B^d sāvayaṁ, B^f sāvaya. [9] B^d -kā-. [10] B^d ahaṁ pi hi. [11] B^d adds jānāsi. [12] C^{ks} sāmayā, B^d sāvaya. [13] C^k savamayaṁ, C^s savayamaṁ. [14] C^k vadāti, C^s vadāmi. [15] C^k sakuṇokhādini, C^s sakūnekhādīni corr. to sakuṇe-? [16] B^d kukappādinaṁ lohitapā. [17] C^k -pothīnī, C^s -pothinī. [18] C^{ks} ha-. [19] B^d na tvaṁ a. brahmacariyena vāpalābhena maṁ. [20] C^k -si tassa pāpeti, C^s -si nassa pāpeti. [21] B^d -pesi. [22] B^d adds va. [24] so B^d; C^k vassan, C^s vasan, B^f sidhanaṁ. [24] C^{ks} taraṁ. [25] B^d ca. [26] B^d ca anu.

7. Yo ve[1] uppatitaṁ atthaṁ khippam eva nibodhati
muccate sattusambādhā[2] kukkuṭo va bilāriyā ti. 63.
Imā abhisambuddhagāthā[3].

Tattha caturā ti cāturiyena samannāgatā, nārîti itthiyo, nentîti attano vasaṁ upanenti, bilārī viyā 'ti yathā sā bilārī taṁ kukkuṭaṁ netuṁ vāyami[4] evaṁ aññā[5] nāriyo nenti yeva, uppatitaṁ atthan ti uppannaṁ kiñcid eva atthaṁ, na anubujjhatîti[6] yathāsabhāvena na jānāti, pacchā ca manutappatîti[7] pacchā ca anutappati, kukkuṭo vā 'ti yathā so[8] ñāṇena[9] sampanno kukkuṭo bilārito mutto evaṁ sattusaṁbādhato muccati[10].

Satthā imaṁ desanaṁ[11] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) Tadā kukkuṭarājā[12] aham eva ahosin ti. Kukkuṭajātakaṁ[13].

9. Dhammaddhajajātaka.

Dhammaṁ caratha ñātayo ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ kuhakaṁ[14] bhikkhuṁ ārabbha kathesi. Tadā hi Satthā „na bhikkhave ayaṁ idān' eva[15] pubbe pi kuhako yevā“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto sakuṇayoniyaṁ nibbattitvā vayappatto sakuṇasaṁghaparivuto samuddamajjhe dīpake vasi. Ath' ekacce Kāsiraṭṭhavāsino vāṇijā disākākaṁ gahetvā nāvāya samuddaṁ pakkhandiṁsu. Samuddamajjhe nāvā bhijji[16]. Disākāko[17] taṁ dīpakaṁ gantvā cintesi: „ayaṁ mahāsakuṇasaṁgho, mayā kuhakakammaṁ katvā etesaṁ aṇḍakāni c' eva chāpake ca khāditum vaṭṭatîti“ so otaritvā sakuṇasaṁghassa majjhe mukhaṁ vivaritvā ekena pādena paṭhaviyaṁ aṭṭhāsi. „Ko nāma tvaṁ sāmîti“ sakuṇehi puṭṭho „ahaṁ dhammiko nāmā“ 'ti āha. „Kasmā pana ekapādena ṭhito sîti“. „Mayā dutiye pāde

---

[1] Bd ca. [2] Bd muñcate saṇṭhadhammātā. [3] Bd omits abhi. [4] Cks vāyāmi. [5] Bd añña. [6] Cks omits anu. [7] Ck anu- corr. to manu-, Bd anu-. [8] Bd omits so. [9] Bd ñāṇa. [10] Bd muñcatīti. [11] Bd dhammade-. [12] Bd adds pana. [13] Bd adds aṭhamaṁ. [14] Cs Bd -ka. [15] Bd adds kuhako. [16] Bd nāvāya bhijjanti. [17] Bd yādisā-.

nikkhitte pathavi dhāretuṁ na sakkotîti[1]". „Atha kasmā mukhaṁ vivaritvā titthasîti". „Mayaṁ aññaṁ āhāraṁ na khādāma, vātam eva pivāmā[2]" 'ti, evañ ca pana vatvā te sakuṇe āmantetvā ovādaṁ vo dassāmi, taṁ suṇāthā" 'ti tesaṁ ovādavasena paṭhamaṁ gātham āha:

1\. Dhammaṁ caratha ñātayo, dhammaṁ caratha, bhaddaṁ vo,
dhammacārī[3] sukhaṁ seti asmiṁ loke paramhi cā 'ti. 64.

Tattha dhammaṁ carathā 'ti kāyasucaritādibhedaṁ dhammaṁ karotha, ñātayo ti te ālapati, dhammaṁ caratha bhaddaṁ vo ti ekavāraṁ[4] caritvā mā osakkatha puna[5] carath' eva, bhaddaṁ vo bhavissatîti, sukhaṁ setîti desanāsīsam etaṁ, dhammacārī pana[6] sukhaṁ tiṭṭhati gacchati nisīdati sayati[7] sabbiriyāpathesu sukhito hotîti dīpeti.

Sakuṇā „ayaṁ[8] kohaññena aṇḍakāni[9] khādituṁ evaṁ vadatîti" ajānitvā taṁ vaṇṇentā dutiyaṁ gātham āhaṁsu:

2\. Bhaddako vat' ayaṁ[10] pakkhī dijo paramadhammiko,
ekapādena tiṭṭhanto dhammam evânusāsatîti[11]. 65.

Tattha dhammamevā 'ti sabhāvam eva anusāsatîti katheti[12].

Sakuṇā tassa dussīlassa saddahitvā „tvaṁ kira sāmi aññaṁ[13] gocaraṁ na[14] gaṇhasi, vātam eva bhakkhesi[15], tena hi amhākaṁ aṇḍakāni ca chāpake ca olokeyyāsîti" vatvā gocarāya gacchanti. So pāpo tesaṁ gatakāle aṇḍakāni chāpake ca kucchipūraṁ khāditvā tesaṁ āgamanakāle upasanto hutvā mukhaṁ vivaritvā ekena pādena tiṭṭhati. Sakuṇā āgantvā puttake apassantā „ko nu kho khādatîti" mahāsaddena viravanti, „ayaṁ kāko dhammiko" ti tasmiṁ āsaṁkamattam pi na karonti[16]. Ath' ekadivasaṁ Mahāsatto cintesi: „idha pubbe koci paripantho[17] n' atthi, imassâgatakālato paṭṭhāya jāto, imaṁ pariggahetuṁ vaṭṭatîti" so sakuṇehi saddhiṁ gocarāya gacchanto viya hutvā nivattitvā paṭicchannaṭṭhāne aṭṭhāsi.

[1] C[s] -sīti. [2] B[d] khādāmā. [3] cfr. Dhp. v. 168, all three MSS. -i. [4] B[d] -cāraṁ. [5] B[d] punapunnaṁ. [6] C[k] puna. [7] B[d] seti. [8] B[d] adds kāko. [9] B[d] adds ceva chāpake [10] B[d] vatāyaṁ. [11] B[d] -niti. [12] B[d] -si [13] C[k] añña. [14] C[k] omits na, C[s] has added na. [15] B[d] -asi. [16] C[ks] -roti. [17] C[k] -panne, C[s] -uttho corr. to -pantho, B[d] -bandho.

Kāko[1] „gatā sakuṇā“ ti nirāsaṁko hutvā uṭṭhāya[2] gantvā aṇḍakāni ca chāpake ca khāditvā punâgantvā mukhaṁ vivaritva ekena pādena aṭṭhāsi. Sakuṇarājā sakuṇesu āgatesu sabbe sannipātāpetvā „ahaṁ vo ajja puttakānaṁ paripanthaṁ[3] pariganhanto imaṁ pāpakākaṁ[4] khādantaṁ addasaṁ, atha naṁ gaṇhāmā“ 'ti sakuṇasaṁghaṁ ānetvā samparivāretvā[5] „sace palāyati gaṇheyyātha nan“ ti vatvā avasesagāthā[6] abhāsi:

3. Nâssa sīlaṁ vijānātha, anaññāya pasaṁsatha,
bhutvā aṇḍañ ca potañ ca dhammo dhammo ti bhāsati. 66.

4. Aññaṁ bhaṇati vācāya, aññaṁ kāyena kubbati,
vācāya no ca kāyena na taṁ dhammaṁ adhiṭṭhito. 67.

5. Vācāya sakhilo manoviduggo
paṭicchanno[7] kūpasayo[8] kaṇhasappo
dhammadhajo gāmanigamasādhu[9]
bhaddako[10] dujjāno purisena bālisena[11]. 68.

6. Imaṁ tuṇḍehi pakkhehi pādā c' imaṁ vipothatha,
chavaṁ h' imaṁ vināsetha, nâyaṁ saṁvāsanāraho ti. 69.

Tattha nāssa sīlan ti na[12] assa sīlaṁ, anaññāyā 'ti ajānitvā bhutvā ti khāditvā, vācaya no ca kāyenā 'ti ayaṁ hi vacanen' eva dhammaṁ carati[13] kāyena pana na karoti, na taṁ dhammaṁ adhiṭṭhito ti tasmiṁ[14] jānitabbo yathâyaṁ dhammaṁ bhaṇati taṁ na adhiṭṭhito[15] tasmiṁ dhamme na patiṭṭhito, vācāya sakhilo ti[16] vacanena mudu, manoviduggo ti manasā viduggo duppavesā[17] visamo, paṭicchanno[18] ti yasmiṁ bile sayati tena channo, kūpasayo ti bilāsayo, dhammadhajo ti sucaritadhammaṁ dhajaṁ katvā vicaraṇena dhammadhajo[19], gāmanigamasādhū[20] 'ti gāmesu ca nigamesu ca sādhu, bhaddako ti sambhāvito, dujjāno ti ayaṁ evarūpo dussīlo paṭicchannakammanto bālena[21] aññāṇena purisena na sakkā jānituṁ, pādā ciman[22] ti attano[23] pādena ca[24] imaṁ, vipothathā 'ti paharatha hanatha, chavan ti lāmakaṁ, nāyan ti ayaṁ amhehi saddhiṁ ekasmiṁ ṭhāne saṁvāsaṁ na arahatîti.

---

[1] Bd adds pi. [2] Bd vuṭhāya. [3] Bd -bandho. [4] Bd pāpakaṁ kā-. [5] Bd -saṁghaṁ āmantetvā taṁ pari-. [6] Bd sesa-. [7] Cks channo. [8] Bd kupasayova. [9] Bd -gamāsu sādhu. [10] Cks omit bhaddako, Bd has sammato. [11] Ck bālayena, Cs bālasena. [12] Cks sīlaṁ, omitting tina. [13] Cks vadati. [14] Bd tasmā. [15] Ck adds na. [16] Cks hoti. [17] Bd nappaveso. [18] Cks add channo. [19] Ck dhammadharo, Cs dharo corr. to -dhajo [20] Bd -gamāsu sādhū. [21] Bd bālisena. [22] Ck pādāviman, Cs pādāvimaman corr. to pādācimaman. [23] Bd repeats attano. [24] Ck pādeva, Cs pādeva corr. to pādo ca.

Evañ ca pana vatvā sakuṇajeṭṭhako sayam eva laṁghitvā tassa sīse[1] tuṇḍena pahari, avasesā[2] tuṇḍapādapakkhehi pahariṁsu. So tatth' eva jīvitakkhayaṁ pāpuṇi.

Satthā imaṁ desanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā kāko kuhakabhikkhu ahosi, sakuṇarājā[3] aham evā“ 'ti. Dhammaddhajajātakaṁ[4].

10. Nandiyamigajātaka.

Sace brāhmaṇa gacchesîti[5]. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ mātiposakabhikkhuṁ[6] ārabbha kathesi. Taṁ hi Satthā „saccaṁ kira tvaṁ bhikku gihī posesîti“ pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti „kin te hontîti“ „mātāpitaro bhante“ ti vutte „sādhu sādhu bhikkhu porāṇakapaṇḍitānaṁ vaṁsaṁ pālesi, porāṇakapaṇḍitā hi tiracchānayoniyaṁ nibbattitvâpi[7] mātāpitunnaṁ[8] jīvitaṁ adaṁsū“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Kosalaraṭṭhe Sākete Kosalarāje[9] rajjaṁ kārente Bodhisatto migayoniyaṁ nibbattitvā vayappatto Nandiyamigo nāma hutvā sīlācārasampanno mātāpitaro poseti. Tadā Kosalarājā migavittako hoti, manussānaṁ kasikammādīni kātuṁ adatvā mahāparivāro devasikaṁ migavaṁ[10] gacchati. Manussā sannipatitvā „ayyā[11], ayaṁ rājā amhākaṁ kammacchedaṁ[12] karoti, gharāvāso vinassati, yan[13] nūna mayaṁ Añjanavanauyyānaṁ[14] parikkhipitvā dvāraṁ yojetvā pokkharaṇiṁ khaṇitvā tiṇāni ropetvā daṇḍamuggarādihatthā araññaṁ pavisitvā gumbe paharantā[15] mige nīharitvā parivāretvā gorūpāni viya vajaṁ uyyānaṁ pavesetvā dvāraṁ pidahitvā rañño ārocāpetvā[16] attano kammaṁ kareyyāmā“ 'ti mantayiṁsu. „Atth' eso[17] upāyo“ ti sabbe ekacchandā hutvā uyyānaṁ sajjetvā araññaṁ pavisitvā

---

1 Bd -saṁ. 2 Bd adds sakuṇā. 3 Bd adds pana. 4 Bd adds navamaṁ. 5 Bd gacchasīti. 6 Bd mātu-. 7 Bd nibbattāpi. 8 Bd -tūnaṁ. 9 all three MSS. -rājā. 10 Bd -vadhaṁ. 11 Cks ayye. 12 Bd -dakaṁ 13 Bd yaṁ. 14 Bd -vanaṁ uyyānaṁ. 14 Bd pahāranto. 15 Bd -cetvā. 17 Bd te attheso.

yojanamattaṭṭhānaṁ[1] parikkhipiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Nandiyo ekasmiṁ khuddake[2] gumbe mātāpitaro gahetvā bhūmiyaṁ nipanno hoti. Manussā nānāphalakāvudhahatthā bāhunā bāhuṁ[3] pīḷetvā taṁ gumbaṁ parikkhipiṁsu. Ath' ekacce mige olokentā[4] taṁ gumbaṁ pavisiṁsu. Nandiyo te disvā „ajja mayā jīvitaṁ pariccajitvā mātāpitunnaṁ[5] jīvitaṁ dātuṁ vaṭṭatîti“ cintetvā uṭṭhāya mātāpitaro vanditvā „amma tāta, ime manussā imaṁ gumbaṁ pavisitvā amhe tayo pi passissanti, tumhe eken' upāyena jīveyyātha, jīvitaṁ vo seyyo, ahaṁ tumhākaṁ jīvitadānaṁ datvā manussehi[6] gumbapariyante[7] ṭhatvā gumbe[8] pahaṭamatte[9] yeva nikkhamissāmi, atha te 'imasmiṁ khuddakagumbe eko yeva migo bhavissatîti[10]' maññamānā gumbaṁ na pavisissanti[11], tumhe appamattā hothā“ 'ti mātāpitaro khamāpetvā gamanasajjo aṭṭhāsi. So manussehi gumbapariyante ṭhatvā unnaditvā[12] gumbe pahaṭamatte[13] yeva tato nikkhami. Te „eko v' ettha[14] migo bhavissatîti“ gumbaṁ na[15] pavisiṁsu. Nandiyo[16] gantvā migānaṁ antaraṁ pāvisi. Manussā parivāretvā sabbe[17] mige uyyānaṁ pavesetvā dvāraṁ thaketvā rañño ārocetvā sakaṭṭhānāni agamiṁsu. Tato paṭṭhāya rājā sayam eva gantvā ekaṁ migaṁ vijjhitvā gahetvā vā[18] eti[19] pesetvā vā[20] āharāpesi[21]. Migā vāraṁ[22] ṭhapayiṁsu. Pattavāro migo ekamante tiṭṭhati. Taṁ vijjhitvā gaṇhanti[23]. Nandiyo pokkharaṇiyaṁ pānīyaṁ pivati, tiṇāni khādati, vāro pan' assa na tāva pāpuṇāti. Atha bahunnaṁ[24] divasānaṁ accayena tassa mātāpitaro taṁ daṭṭhukāmā hutvā „amhākaṁ putto Nandiyamigarājā nāgabalo thāmasampanno sace jīvati avassaṁ vatiṁ laṁghitvā amhākaṁ dassanatthāya āgamissati, sāsanam assa

[1] C^{k} -ne, C^{s} -ne corr. to -naṁ. [2] B^{d} -ka. [3] C^{ks} -hu. [4] C^{ks} -to. [5] B^{d} -tūnaṁ. [6] C^{ks} -sse, B^{d} -ssesu. [7] C^{ks} gumbe-, B^{d} gumbaparisante. [8] C^{k} ekogumbe, C^{s} ekog- corr. to gumbe, B^{d} -besu. [9] B^{d} paharantesu. [10] C^{ks} -sīti. [11] B^{d} pavīsanti. [12] C^{k} uṇṇa-, B^{d} uṇṇa-. [13] B^{d} -ta-. [14] C^{ks} cettha. [15] B^{d} na gumbaṁ. [16] B^{d} atha nandiyo. [17] C^{k} sabbaṁ, C^{s} sabbaṁ corr. to sabba. [18] B^{d} va, C^{s} has crossed over vā. [19] C^{s} eni corr. to eti, B^{d} ehiti ekadīvā. [20] B^{d} omits vā, and adds ekekaṁ. [21] B^{d} -ti. [22] B^{d} te mi-, C^{k} -vāra, C^{s} vāra corr. to -vāraṁ. [23] B^{d} gaṇhati. [24] B^{d} -hūnaṁ pi.

pesessāmā“ 'ti cintetvā maggasamīpe ṭhatvā ekaṁ brāhmaṇaṁ disvā „ayya kahaṁ gacchasîti“ mānusikāyā vācāya pucchitvā „Sāketan“ ti vutte puttassa sāsanaṁ pahiṇantā paṭhamaṁ gātham āhaṁsu:

1. Sace brāhmaṇa gacchasi Sākete Añjanaṁvanaṁ
vajjāsi Nandiyaṁ nāma puttaṁ asmākam orasaṁ:
mātāpitā ca te vuddhā[1], te taṁ icchanti passitun ti. 70.

Tass' attho: sace tvaṁ brāhmaṇa Sāketaṁ gacchasi Sākete Añjanavanaṁ nāma uyyānaṁ atthi, tattha amhākaṁ putto Nandiyo nāma migo, taṁ vadeyyāsi: mātāpitaro[2] te vuddhā te yāva na maranti tāva taṁ passituṁ icchantîti.

So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā Sāketaṁ[3] gantvā punadivase uyyānaṁ pavisitvā „Nandiyamigo nāma kataro“ ti pucchi. Migo āgantvā tassa samīpe ṭhatvā „ahan“ ti āha. Brāhmaṇo taṁ atthaṁ ārocesi. Nandiyo taṁ sutvā „gaccheyy' ahaṁ brāhmaṇa[4], vatiṁ laṁghitvâpi no na gaccheyyaṁ, mayā pana rañño santikā nivāpapānabhojanaṁ[5] bhuttaṁ, taṁ me iṇaṭṭhāne ṭhitaṁ, imesañ câpi migānaṁ majjhe ciravuttho 'smi, tassa me rañño c' eva etesañ ca sotthibhāvaṁ akatvā attano balaṁ adassetvā gamanaṁ nāma ayuttaṁ[6], attano pana vāre[7] sampatte ahaṁ etesaṁ sotthibhāvaṁ katvā sukhito āgacchissāmîti“ imaṁ[8] atthaṁ pakāsento dve gāthā abhāsi:

2. Bhuttā mayā nivāpā[9] rājino pānabhojanaṁ,
taṁ rājāpiṇḍaṁ avabhottuṁ[10] nâhaṁ brāhmaṇa-m-ussahe. 71.

3. Odahissām' ahaṁ passaṁ khurapāṇissa[11] rājino,
tadâhaṁ sukhito mutto api passeyya[12] mātaran ti. 72.

Tattha nivāpā ti[13] tesu tesu[14] ṭhānesu nivuttā[15] nivāpā[16], pānabhojanan ti pānīyañ ca avasesatiṇañ ca, taṁ rājapiṇḍan ti taṁ rañño santikā[17] saṁkaḍḍhitvā samodhānitaṭṭhena[18] piṇḍaṁ, avabhottun[19] ti dubbhuttaṁ[20]

---

[1] Bd vudhā. [2] Bd adds ca. [3] Bd -tanagaraṁ. [4] Bd -pāti. [5] Bd nivāsaṁpāṇa-. [6] Bd na yu-. [7] Bd vāre pana. [8] Bd tam. [9] Ck -pa, Bdf -pāni. [10] Cks avahontuṁ, Bd avabhuttaṁ, Bf vabhottaṁ. [11] Cks -pānissa, Bd -rappā-, Bf khupponissa for khurappa. [12] Bd sayeyya. [13] Cs -pāni corr. to -pāti, Bd -pāniti. [14] Bd omits one tesu. [15] Ck tivuttā, Bd nivuṭha. [16] Bd -pāni. [17] Ck -takaṁ, Cs -takā, Bd -tikaṁ. [18] Bd -nikaṭhena. [19] Cs -hontun, Bd -bhuttan. [20] Cks dubhu-.

bhuñjituṁ[1], rañño hi[2] kiccaṁ anipphādento taṁ avabhuñjati nāma, sv-āhaṁ evaṁ avabhottuṁ[3] na ussahāmîti[4] vadāmi, brāhmaṇamussahe ti c' ettha brāhmaṇā 'ti ālapanaṁ, makāro sandhivasena[5] vutto, odahissāmahaṁ passaṁ khurapāṇissa[6] rājino ti ahaṁ brāhmaṇa attano vāre patte khurappaṁ sannahitvā[7] āgatassa rañño migayūthato nikkhamitvā ekamante ṭhatvā maṁ vijjha maṁ vijjha mahārājā 'ti vatvā attano mahāphāsukapassaṁ odahissāmi[8], sukhito mutto ti tadā ahaṁ maraṇabhayā mutto sukhito niddukkho raññā[9] anuññāto api nāma mātaraṁ passeyyan ti

Taṁ sutvā brāhmaṇo pakkāmi. Aparabhāge tassa vāradivase rājā mahantena parivārena uyyānaṁ āgañchi[10]. Mahāsatto ekamante[11] aṭṭhāsi. Rājā „migaṁ vijjhissāmîti" khurappaṁ sannahi. Mahāsatto yathā aññe maraṇabhayatajjitā palāyanti evaṁ apalāyitvā nibbhayo hutvā mettaṁ purecārikaṁ katvā mahāphāsukapassaṁ[12] odahitvā[13] niccalo[14] aṭṭhāsi. Rājā tassa mettānubhāvena saraṁ vissajjetuṁ nâsakkhi. Mahāsatto „kiṁ mahārāja saraṁ na muñcasi, muñcā[15]" 'ti āha. „Na sakkomi migarājā" 'ti. „Tena hi guṇavantānaṁ guṇaṁ jāna, mahārājā 'ti". Tadā rājā Bodhisatte pasīditvā dhanuṁ chaḍḍetvā „imaṁ[16] acittaṁ[17] kaliṅgarakaṇḍam pi tava guṇaṁ jānāti, sacittako manussabhūto pi ahaṁ na jānāmi[18], mayhaṁ khamatha[19], abhayaṁ te dammîti" āha. „Mahārāja, mayhaṁ tāva abhayaṁ desi[20], ayaṁ[21] uyyāne migagaṇo kiṁ karissatîti". „Etassa[22] pi[23] dammîti". Evaṁ Mahāsatto Nigrodhajātake vuttanayen' eva sabbesaṁ[24] araññe migānaṁ ākāsagatasakuṇajalacaramacchānaṁ[25] abhayaṁ dāpetvā rājānaṁ pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā „mahārāja, raññā nāma agatigamanaṁ pahāya dasarājadhamme akopentena dhammena samena rajjaṁ kāretuṁ vaṭṭatîti",

[1] Bd -taṁ. [2] Ck ti, Cs ti corr. to hi. [3] Ck -hottuṁ, Cs -bhontuṁ, Bd -bhuttaṁ. [4] Cks ussā-. [5] Bd padasandhi-. [6] Cks Bd -rappāṇ-. [7] Cs -nahi- corr. to -nayhi-, Bd -nayi-. [8] Bd adds oḍḍessāmi. [9] Cs arañño corr. to araññā, Ck rañño. [10] Bd āgacchi. [11] Bd -taṁ. [12] Bd -pāsu-. [13] Ck ovadahi-, Cs ovaditvā corr. to ovadahitvā. [14] Bd adds va. [15] Bd muñcāhi. [16] Bd idaṁ. [17] Cks add apittakaṁ. [18] Bd ahaṁ sacittako m. pi tava guṇaṁ na jānāmi migarāja. [19] Cks mama. [20] Bd deti [21] Bd adds pana. [22] Bd etesaṁ. [23] Bd adds abhayaṁ. [24] Bd adds pi. [25] Bd -ṇānampijalamacchānaṁ pi.

4. Dānaṁ sīlaṁ pariccāgaṁ ajjavaṁ maddavaṁ tapaṁ
akkodhaṁ avihiṁsā ca khantī ca avirodhanaṁ, 73.
5. Icc-ete kusale dhamme ṭhite passāmi[1] attani,
tato me jāyate pīti somanassañ c' anappakan ti 74.

evaṁ vutte[2] rājadhamme gāthābandhanen' eva[3] desetvā katipāhaṁ rañño santike vasitvā nagare[4] sabbasattānaṁ abhayadānappakāsanaṁ[5] suvaṇṇabheriñ carāpetvā „appamatto hohi mahārājā" 'ti vatvā mātāpitunnaṁ[6] dassanatthāya gato.

6. Migarājā pure āsiṁ Kosalassa niketave
Nandiyo nāma nāmena abhirūpo catuppado. 75.
7. Taṁ maṁ vadhituṁ āgañchi dāyasmiṁ[7] Añjanāvane
dhanuṁ adejjhaṁ katvāna[8] usuṁ sandhāya[9] Kosalo. 76.
8. Tassâhaṁ odahiṁ passaṁ khurapāṇissa[10] rājino,
tadâhaṁ sukhito mutto mātaraṁ daṭṭhum āgato ti 77.

imā abhisambuddhagāthā honti.

Tattha Kosalassa niketave ti Kosalarañño niketave vasanaṭṭhāne, tassa santike araññasmin ti attho, dāyasmin ti migānaṁ vasanatthāya dinne uyyāne, adejjhaṁ[11] katvānā 'ti jiyāya saddhiṁ ekato katvā, āropetvā ti attho, sandhāyā[12] 'ti sandahitvā[13] yojetvā, odahin ti oḍḍesiṁ, mātaraṁ daṭṭhumāgato ti desanāsīsaṁ etaṁ, rañño dhammaṁ desetvā sabbasattānaṁ abhayatthāya suvaṇṇabheriñ carāpetvā mātāpitaro daṭṭhuṁ āgato 'smîti attho.

Satthā imaṁ desanaṁ[14] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne mātuposakabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā mātāpitaro[15] mahārājakulāni ahesuṁ, brāhmaṇo Sāriputto, rājā Ānando, migarājā[16] aham evā" 'ti. Nandiyamigajātakaṁ[17]. Avāriyavaggo[18] paṭhamo.

[1] Bd passati. [2] Bd adds migarājā. [3] Bd -bandheneva. [4] Bd nāgarājānañca. [5] Bd abhayaṭhānappakāsanatthaṁ. [6] Bd -tūnaṁ. [7] Cks dāsasmiṁ. [8] Bd anvañjaṁ 'katvā [9] Ck sandāya, Bd sanneyya. [10] Cs -nissa, Bd khurappā-. [11] Bd anvajhaṁ. [12] Bd usuṁ sanneyyā, [13] Bd sannayitvā. [14] Ck Bd dhammade-. [15] Bd adds pana. [16] Bd nandiyamigarājā pana. [17] Bd nandiyamigarājajātakaṁ dasamaṁ. [18] Cks agā-.

2. SENAKAVAGGA.

1. Kharaputtajātaka.

Saccaṁ kirevamāhaṁsū 'ti. Idaṁ **Satthā Jetavane** viharanto **purāṇadutiyikapalobhanaṁ** ārabbha kathesi. Taṁ hi bhikkhuṁ Satthā „saccaṁ kira tvaṁ[1] ukkaṇṭhito“ 'ti pucchitvā „āma bhante“ ti[2] „kena ukkaṇṭhāpito sîti“ „purāṇadutiyikāyā“ 'ti vutte „bhikkhu, ayaṁ te itthi anatthakārikā, pubbe pi tvaṁ imaṁ nissāya aggiṁ pavisitvā maranto paṇḍite nissāya jīvitaṁ labhîti“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Senake[3] nāma raññe[4] rajjaṁ kārente[5] Bodhisatto Sakkattaṁ kāresi. Tadā Senakassa rañño ekena nāgarājena[6] saddhiṁ mittabhāvo hoti. So kira nāgarājā nāgabhavanā nikkhamitvā thale gocaraṁ gaṇhanto carati. Atha naṁ gāmadārakā disvā „sappo ayan“ ti leḍḍuādīhi[7] pahariṁsu. Rājā uyyānakīḷikaṁ[8] gacchanto disvā „kiṁ ete dārakā karont ti“ pucchitvā „ekaṁ sappaṁ paharantîti“ sutvā „paharituṁ mā detha, palāpetha ne“ ti palāpesi. Nāgarājā jīvitaṁ labhitvā nāgabhavanaṁ gantvā bahūni ratanāni ādāya aḍḍharattasamaye rañño sayanigharaṁ[9] pavisitvā tāni[10] ratanāni datvā „mayā tumhe nissāya jīvitaṁ laddhan“ ti raññā[11] saddhiṁ mittabhāvaṁ katvā punappunaṁ gantvā rājānaṁ passati. So attano nāgamāṇavikāsu ekaṁ kāmesu atittaṁ nāgamāṇavikaṁ rakkhanatthāya rañño santike ṭhapesi „yadā etaṁ na passasi tadā imaṁ mantaṁ parivatteyyāsîti“ c' assa[12] ekaṁ mantaṁ adāsi. So ekadivasaṁ uyyānaṁ gantvā nāgamāṇavikāya saddhiṁ pokkharaṇiyaṁ udakakīḷaṁ kīḷi. Nāgamāṇavikā ekaṁ udakasappaṁ disvā attabhāvaṁ vijahitvā tena saddhiṁ asaddhammaṁ patisevi[13]. Rājā taṁ apassanto „kahaṁ

---

[1] Bd adds bhikkhuṁ. [2] Bd adds vutte. [3] all three MSS. -ko. [4] all three MSS. rājā. [5] Cks -to. [6] Bd -raññā. [7] Bd leḍḍudaṇḍīhi. [8] Bd uyyānaṁ kīḷituṁ. [9] Ck Bd sayana-. [10] Bd omits tāni. [11] Cks rañño. [12] Bd tassa. [13] Bd paṭi-.

nu kho gatā" ti mantaṁ parivattetvā anācāraṁ karontiṁ disvā veḷupesikāya pahari. Sā kujjhitvā tato nāgabhavanaṁ gantvā „kasmā āgatâsîti" puṭṭhā „tumhākaṁ sahāyo maṁ attano vacanaṁ agaṇhantiṁ[1] piṭṭhiyaṁ paharîti" pahāraṁ dassesi[2]. Nāgarājā tattato[3] ajānitvā[4] va cattāro nāgamāṇavake āmantetvā „gacchatha, Senakassa sayanigharaṁ[5] pavisitvā nāsāvātena taṁ bhusaṁ[6] viya viddhaṁsethā" 'ti pesesi. Te gantvā rañño sirisayane nipannakāle gabbhaṁ pavisiṁsu. Tesaṁ pavisanavelāyam eva[7] rājā deviṁ āha: „jānāsi nu kho bhadde nāgamāṇavikāya gataṭṭhānan" ti. „Na jānāmi devā" 'ti. „Ajja sā[8] amhākaṁ pokkharaṇiyaṁ kīḷanakāle attabhāvaṁ vijahitvā ekena udakasappena saddhiṁ anācāraṁ akāsi, atha naṁ ahaṁ 'evaṁ mā karîti' sikkhāpanatthāya veḷupesikāya pahariṁ, 'nāgabhavanaṁ[9] gantvā sahāyassa me aññaṁ kiñci kathetvā mettiṁ[10] bhindeyyā' 'ti me bhayaṁ uppajjatîti". Taṁ sutvā nāgamāṇavakā tato va[11] nivatittvā nāgabhavanaṁ gantvā nāgarājassa tam atthaṁ ārocesuṁ. So saṁvegappatto hutvā taṁ khaṇaṁ ñeva rañño sayanigharaṁ[12] āgantvā tam atthaṁ ācikkhitvā khamāpetvā „idaṁ me daṇḍakamman" ti sabbarūtajānanamantaṁ[13] datvā „ayaṁ mahārāja anagghamanto[14], sace imaṁ mantaṁ aññassa dadeyyāsi[15] datvā[16] va aggiṁ pavisitvā mareyyāsîti" āha. Rājā „sādhū" ti sampaṭicchi. So tato paṭṭhāya pipīlikānam pi[17] saddaṁ jānāti. Tass' ekadivasaṁ mahātale nisīditvā madhuphāṇitehi khādanīyaṁ[18] khādantassa ekaṁ madhubinduñ ca phāṇitabinduñ ca[19] pūvakhaṇḍañ ca[20] bhūmiyaṁ pati. Ekā pipīlikā[21] taṁ disvā „rañño mahātale madhucāṭi bhinnā, phāṇitasakaṭaṁ

[1] all threa MSS. -ti. C[s] B[d] -ti. [2] C[s] tattano. C[k] tatthato corr. to tattato? B[d] tatthato. [4] C[k] āj-. [5] B[d] -nagaraṁ. [6] B[d] -tvā tassa nhāsavātena bhusaṁ. [7] C[k] -yaṁ yeva, C[s] -ya yeva corr. to -yaṁ yeva-. [8] B[d] omits sā. [9] B[d] sā nā-. [10] B[d] mittaṁ. [11] B[d] ca. [12] B[d] -nagaraṁ. [13] C[s] -rutajānannāmamantaṁ, C[k] -jānananāmantaṁ, B[d] -rudañujā-. [14] B[d] -ggho-. [15] B[d] adāsi. [16] B[d] vatvā. [17] B[d] kippiḷikānaṁ, omitting pi. [18] C[k] B[d] -ni-. [19] C[ks] omit phā-. [20] C[k] pūva, C[s] puva corr. to puvakhaṇḍañca. [21] B[d] kipillikā.

pūvasakaṭaṁ nikkujjitaṁ, madhuphāṇitapūve[1] khādathā" 'ti viravantī carati. Rājā[2] tassa ravaṁ sutvā hasi. Rañño samīpe ṭhitā devī „kin nu kho disvā rājā hasîti" cintesi. Tasmiṁ khādanīyaṁ[3] khāditvā nahātvā pallaṁke nisinne ekaṁ makkhikaṁ sāmiko „ehi bhadde, kilesaratiyā ramāmā" 'ti āha. Atha naṁ sā „adhivāsehi tāva sāmi, idāni rañño gandhe āharissanti, tassa vilimpantassa pādamūle gandhacuṇṇaṁ patissati, ahaṁ tattha vasitvā[4] sugandhā bhavissāmi, tato rañño piṭṭhiyaṁ nipajjitvā ramissāmā" 'ti āha. Rājā tam pi saddaṁ sutvā hasi. Devī „kin nu kho disvā hasîti" puna cintesi. Puna rañño sāyamāsaṁ bhuñjantassa ekaṁ sitthaṁ[5] bhūmiyaṁ pati. Pipīlikā[6] „rājakule bhattasakaṭaṁ bhaggaṁ[7], bhattaṁ bhuñjantā[8] n' atthîti" viraviṁsu. Taṁ sutvā rājā puna pi hasi. Devī suvaṇṇakaṭacchuṁ gahetvā rājānaṁ parivisantī[9] „maṁ nu kho disvā rājā hasîti[10]" parivitakkesi. Sā raññā saddhiṁ sayanaṁ āruyha nipannakāle „kiṁkāraṇā deva hasîti" pucchi. So „kiṁ[11] te mama hasitakāraṇenā" 'ti vatvā punappuna[12] nibaddho[13] kathesi. Atha naṁ sā „tumhākaṁ jānanamantaṁ mayhaṁ dethā" 'ti vatvā „na sakkā dātun" ti paṭikhittā ti[14] puna nibandhi[15]. Rājā[16] „sac' āhaṁ imaṁ mantaṁ tuyhaṁ dassāmi marissāmîti" āha. „Maranto pi mayhaṁ dehi yevā[17]" 'ti. Rājā mātugāmavasiko hutvā „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā „imissā mantaṁ datvā aggiṁ pavisissāmîti[18]" rathena uyyānaṁ pāyāsi. Tasmiṁ khaṇe Sakko devarājā[19] lokaṁ olokento imaṁ kāraṇaṁ disvā „ayaṁ bālarājā mātugāmaṁ nissāya 'aggiṁ pavisissāmîti' gacchati[20], jīvitadānam assa dassāmîti" Sujaṁ asurakaññaṁ ādāya Bārāṇasiṁ āgantvā[21] taṁ

[1] Bd -ṇitañca pūvañca. [2] Bd atha rājā. [3] all three MSS. -ni-. [4] Bd vaṭṭetvā. [5] Cs sintaṁ corr. to sitthaṁ, Bd bhattasiṭhaṁ? [6] Bd kipilli-. [7] Bd adds āgantvā. [8] Ck -jatā, Bd -jathā. [9] Cks -ti, Bd -vasantaṁ. [10] Ck hasītīti, Cs hasītīti corr. to hasatīti. [11] Cks kin. [12] Bd -punnaṁ. [13] Bd nibandhaṁ pucchi rājā. [14] so Cks instead of pi? Bd -kkhipitvā, omitting ti. [15] Bd punapunnaṁ nibandhaṁ yāci. [16] Ck rajā, Cs jā. [17] Bd devā. [18] Bd adds deviyā saddhiṁ. [19] Bd omits de-. [20] Bd adds ahaṁ. [21] Bd gantvā.

ajikaṁ katvā attanā[1] ajo hutvā „mahājano mā passîti[2]“ adhiṭṭhāya rañño rathassa purato ahosi. Taṁ rājā c' eva rathe yuttasindhavā ca passanti, añño koci na passati. So kathāsamuṭṭhāpanatthaṁ[3] ajikāya saddhiṁ methunadhammaṁ patisevanto[4] viya ahosi. Tam eko rathe yuttasindhavo disvā „samma aja[5] mayaṁ pubbe 'ajā kira bālā ahirikā' ti assumha[6] na[7] passimha[8], tvaṁ kira[9] raho paṭicchannaṭṭhāne[10] kattabbaṁ anācāraṁ[11] amhākaṁ ettakānaṁ[12] passantānaṁ ñeva karosi na lajjasi, taṁ no pubbe sutaṁ iminā diṭṭhena sametîti“ vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Saccaṁ kir' evam āhaṁsu bhastaṁ[13] bālo ti paṇḍitā,
passa: bālo rahokammaṁ āvikubbaṁ na bujjhatîti. 78.

Tattha bhastan[14] ti ajaṁ, paṇḍitā ti ñāṇasampannā taṁ bālo ti vadantā[15] saccaṁ kira vadanti[16], passā 'ti ālapanaṁ. passathā 'ti attho, na bujjhatîti evaṁ[17] kātuṁ na[18] yuttan ti na jānāti.

Taṁ sutvā ajo dve gāthā abhāsi:

2. Tvaṁ ca[19] kho samma bālo si, kharaputta vijānahi[20]:
rajjuyâsi[21] parikkhitto vaṁkoṭṭho ohitomukho. 79.

3. Aparam pi[22] samma te balyaṁ[23] yo mutto na palāyasi,
so ca bālātaro[24] samma yaṁ[25] tvaṁ vahasi[26] Senakan ti. 80.

Tattha tvañ ca[19] kho sammā 'ti samma sindhava mayâpi kho tvaṁ bālataro, kharaputtā 'ti so kira gadrabhassa jātako[27], tena[28] taṁ evam āha, vijānahîti[29] aham eva bālo ti jāna[30], parikkhitto ti yugena saddhiṁ gīvāya parikkhitto, vaṁkoṭṭho ti vaṁkaoṭṭho, ohitomukho[31] ti mukhabandhakena[32] ṭhapitamukho, yo[33] mutto na palāyasîti yo tvaṁ rathato mutto samāno muttakāle palāyitvā araññaṁ na pavisasi[34], taṁ te apalāyanaṁ aparam[22] pi

[1] Bd -no. [2] Bd passatū ti. [3] Bd adds rathassa pūrato. [4] Bd paṭi-. [5] Bd adds rāja. [6] Bd assumā. [7] Bd idāneva. [8] Bd -hā. [9] Bd pana. [10] Bd -nne ṭhāne. [11] Bd adds cari. [12] Bd ettha-. [13] Bd gantaṁ, Bf garaṁ. [14] Bd gantan. [15] Bd -ti. [16] Cks vadati. [17] Bd ekaṁ. [18] Bd a. [19] Cks Bf omit ca. [20] Bd -nāhi. [21] Bd rajjunāhi, Bf rajjuyāpi. [22] Bd ayaṁ pi, Bf ayaṁ hi. [23] Bd bā-. [24] Bd bāla-. [25] Cks yan. [26] Ck Bd -ti. [27] Cks tvaṁ, omitting ca. [28] Bd jāti-. [29] Bd adds kona. [30] Bd -nāhiti. [31] Bd jānāti. [32] Cks -ta- [33] Bd -bandhena. [34] Cks omit yo [35] Ck pavissi, Bd pavissasi, Cs pavissi corr. to pavisasi.

bālyaṁ, so ca· bālataro ti yaṁ tvam Senakaṁ vahasi so[1] Senako tayâpi[2] bālataro.

Rājā tesaṁ[3] ubhinnaṁ pi kathaṁ jānāti, tasmā taṁ suṇanto sanikaṁ rathaṁ pesesi. Gadrabho pi 'ssa[4] kathaṁ sutvā puna catutthaṁ gātham āha:

4. Yan[5] nu samma ahaṁ bālo ajarāja[6] vijānahi,
atha kena Senako bālo taṁ me akkhāhi pucchito ti. 81.

Tattha yan ti karaṇatthe paccattavacanaṁ[7], nū 'ti tāvatthe[8] nipāto, idaṁ vuttaṁ hoti: samma ajarāja yena tāva tiracchānagatatthena[9] kāraṇena ahaṁ bālo taṁ tvaṁ kāraṇaṁ jānāsi[10], sakkā[11] etaṁ tayā ñātuṁ, ahaṁ[12] tiracchānagatattā va[13] bālo, tasmā[14] kharaputtā 'ti ādini vadanto suṭṭhu[15] vadasi[16], ayaṁ pana Senako rājā kena kāraṇena bālo, tam me[17] kāraṇaṁ pucchito akkhāhîti.

Taṁ ācikkhanto ajo[18] pañcamaṁ gātham āha:

5. Uttamatthaṁ[19] labhitvāna bhariyā yo padassati[20]
tena jahissat' attānaṁ[21] sā c' ev' assa na hessatîti[22]. 82.

Tattha uttamatthan[23] ti sabbarūtajānanamantaṁ[24], tenā 'ti tena tassā mantappadānasaṁkhātena[25] kāraṇena taṁ datvā[26] aggiṁ pavisanto attānañ ca jahissati[27] sā c' assa bhariyā na bhavissati[28], tasmā[29] esa tayâpi[30] bālataro yo laddhaṁ yasaṁ rakkhituṁ na sakkotîti.

Rājā[31] tassa vacanaṁ sutvā „ajarāja[32] amhākaṁ sotthiṁ karonto pi tvaṁ ñeva karissasi, kathehi tāva no kattabbayuttan[33]" ti āha. Atha naṁ ajarājā „mahārāja imesaṁ sattānaṁ attanā[34] añño piyataro nāma n' atthi, ekaṁ piyabhaṇḍam

[1] Bd adds pi. [2] Bd omits pi. [3] Cks nesaṁ? [4] Bd sindhavo pi tassa. [5] Cs Bdf yaṁ. [6] Cs ajja-. [7] Cks karaṇatthe paccantaṁ, Bd kāraṇatthe paccatthavacanaṁ. [8] Bd anussavatthe. [9] Cks -tattena. [10] Bd jānatuṁ. [11] Bd adds kiṁ. [12] Bd adds hi. [13] Ck -gataṁ nāma, Cs -gatattava? corr. to -gatattāva, Bd -gatatthāva. [14] Bd adds maṁ. [15] Bd suthuṁ. [16] Ck -ti. [17] Bd tasmā taṁ me. [18] Bd taṁ sutvā ajarājā ācikkhanto. [19] Bd uttamantaṁ, Bf uttamattaṁ. [20] Bd bhariyā na bhavissati. [21] Bd tena cajissatattānaṁ, Ck pīyissat-, Cs piyissat-. [22] Ck hessasīti, Cs sā corr. to sa, Bd sā tassa jahissatīti. [23] Bd uttamantan. [24] Bd -rūdañūjānanamantaṁ. [25] Bd tena sabbarūdañūjānanamantasaṅkhātena. [26] Bd niso in the place of taṁ datvā. [27] Ck pīyassati, Cs piyassati, Bd jahissati jahissati. [28] Bd -tīti. [29] Cs tassā. [30] Ck tasmāpi, Cs tayāpa. [31] Bd tato râjā. [32] Ck Bd -jā. [33] Bd -yuttakan. [34] Cks -no.

nissāya attānaṁ nāsetuṁ laddhaṁ[1] yasaṁ pahātuṁ na[2] vaṭṭatîti" vatvā chaṭṭhamaṁ[3] gātham āha:

6. Na ve 'piyaṁ me[4]' ti janinda tādiso
attaṁ niraṁkatvā[5] piyāni sevati,
attā va seyyo paramā va seyyo
labbhā[6] piyā ocitatthena[7] pacchā ti. 83.

Tattha piyaṁ me[8] ti piyaṁ me ti[9] ayam eva vā pāṭho, idaṁ vuttaṁ hoti: janinda tādiso[10] tumhādiso yasamahante ṭhito puggalo ekaṁ piyabhaṇḍaṁ[11] nissāya idaṁ piyaṁ me ti attaṁ[12] niraṁkatvā[10] attānaṁ chaḍḍetvā tāni piyāni na sevat' eva, kiṁkāraṇā: attā va seyyo paramā va seyyo ti yasmā sataguṇena sahassaguṇena attā va seyyo varo uttamo, kuto: paramā va[13] seyyo, paramā uttamâpi[14] aññasmā piyabhaṇḍā ti attho, ettha hi vakāro[15] pikāratthe[16] nipāto[17] ti daṭṭhabbo, labbhā piyā ocitatthena[18] pacchā ti ocitatthena[19] hi vaḍḍhitatthena[20] yasappattena[21] purisena pacchâpi[22] nāma sakkā laddhuṁ, tasmā[23] kāraṇā attā na[24] nāsetabbo[25] ti.

Evaṁ Mahāsatto rañño ovādaṁ adāsi. Rājā tussitvā „ajarāja kuto āgato sîti" pucchi. „Sakko ahaṁ mahārāja, tava anukampāya taṁ[26] maraṇā mocetuṁ āgato 'mhîti[27]. „Devarāja ahaṁ 'etissā[28] mantaṁ dassāmîti' avacaṁ, idāni kiṁ karomîti[29]". „Tumhākaṁ ubhinnam pi vināsena kiccaṁ n' atthi, 'sippassa upacāro[30]' ti vatvā etaṁ katipayehi pahārehi paharāpehi[31], iminā upāyena na gaṇhissatîti". Rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Mahāsatto rañño ovādaṁ datvā sakaṭṭhānam eva gato[32]. Rājā uyyānaṁ gantvā deviṁ pakkosāpetvā āha „gaṇhissasi bhadde mantan" ti. „Āma devā" 'ti. „Tena hi upacāraṁ karohîti". „Ko upacāro" ti. „Piṭṭhiyaṁ pahāra-

[1] Bd laddha. [2] Bd omits na. [3] Bd chaṭhaṁ. [4] Ck ce. [5] Bd attānaṁ katvā. [6] Bd adds va, Bf ca. [7] Cks ojitattena. [8] Cks ce. [9] so all three MSS. instead of ce, Bd omits ti. [10] Bd adds ti. [11] Bd adds pi. [12] Bd attānaṁ. [13] Bd omits paramā va. [14] Bd omits pi. [15] Bd cakāro. [16] Bd kāraṇatthe. [17] Bd omits ti. [18] Cks ojitattena. [19] Ck ojitaṁtena na, Cs ojitattena. [20] Cks vaḍḍhitattena, Bd omits pacchā ti ocitatthena hi vaḍḍhitatthena. [21] Bd yasasampannena. [22] Bd pacchāmiyā. [23] Cks natassa. [24] Cs na corr. to naṁ. [25] Ck nāsenatabbo, Cs nāsenaddho corr. to nāsetaddho. Bd na attā nāvasetabbo. [26] Cks tava. [27] Cks omit mhīti. [28] Bd ekissaṁ. [29] Bd adds mahārāja. [30] Bd -raṁkaromi. [31] Bd pahārāpehiti, Cks katipaye pahāre pahārāhi. [32] Bd adds ti.

sate patamāne[1] saddaṁ kātuṁ na vaṭṭatîti". Sā mantalobhena „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Rājā ceṭake[2] kasā gāhāpetvā[3] ubhosu passesu paharāpesi. Sā dve tayo pahāre[4] adhivāsetvā tatoparaṁ „na me manten' attho[5]" ti viravi. Atha naṁ rājā „tvaṁ maṁ māretvā mantaṁ gaṇhitakāmā" ti[6] piṭṭhiṁ[7] niccammaṁ kāretvā vissajjāpesi. Sā tato paṭṭhāya pana kathetuṁ nâsakkhi[8].

Satthā imaṁ desanaṁ[9] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā rājā ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi, devī purāṇadūtiyikā, asso Sāriputto, Sakko[10] aham evā" 'ti. Kharaputtajātakaṁ[11].

2. Sūcijātaka.

Akakkasan[12] ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto paññāpāramiṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Mahāummagge[13] āvibhavissati. Tadā pana Satthā bhikkhū āmantetvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato paññavā[14] upāyakusalo yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Kāsiraṭṭhe kammārakule nibbattitvā vayappatto pariyodātasippo ahosi. Mātāpitaro pan' assa daliddā. Tesaṁ gāmato avidūre añño sahassakuṭiko kammāragāmo. Tattha kammārasahassassa[15] jeṭṭhakakammāro[16] rājavallabho aḍḍho[17] mahaddhano. Tass' ekā dhītā ahosi[18] uttamarūpadharā devaccharāpaṭibhāgā Janapadakalyāṇilakkhaṇehi[19] samannāgatā. Sāmantagāmesu manussā vāsīpharasuphālapācanādikārāpanatthāya[20] taṁ gāmaṁ gantvā yebhuyyena taṁ kumārikaṁ passanti. Te attano attano gāme gantvā nisinnaṭṭhānādisu tassā

[1] Cs pamone corr. to pamāṇe, Bd pavattamāne. [2] Bd coraghāṭake. [3] Ck omits k. g. [4] Bd adds dinne. [5] Ck mantonatthī, Cs manto natthī corr. to mantenattho. [6] Bd siti. [7] Bd piṭhiyaṁ. [8] Bd na-. [9] Bd dhammade-. [10] Bd adds pana. [11] Bd adds pathamaṁ. [12] Bd -saṁ pharusan. [13] Bd -umaṅgajātake. [14] Bd adds hutvā. [15] Bd -sahassa. [16] Bd jeṭhako. [17] Bd addho. [18] Bd atthi. [19] Bd -ṇībila-. [20] Bd -sukuṭālaphālapācanādīni kā-.

rūpaṁ[1] vaṇṇenti. Bodhisatto taṁ sutvā savanasaṁsaggena bandhitvā[2] „pādaparicārikaṁ taṁ[3] karissāmîti[4]“ uttamajātikaṁ ayaṁ[5] gahetvā ekaṁ sukhumaṁ ghanaṁ sūciṁ katvā pāse vijjhitvā odake[6] opilāpetvā[7] aparam pi tathārūpam eva tassā[8] kosakaṁ katvā pāse[9] vijjhi, iminā niyāmena tassā sattakose[10] akāsi, kathaṁ akāsîti na vattabbaṁ, Bodhisattānaṁ hi ñāṇamahantatāya kāraṇaṁ ijjhati[11]. So taṁ sūciṁ nāḷikāya[12] pakkhipitvā ovaṭṭikāya katvā taṁ gāmaṁ gantvā kammārajeṭṭhakassa vasanavīthiṁ pucchitvā tattha gantvā dvāre ṭhatvā „ko mama hatthato[13] evarūpaṁ nāma sūciṁ mūlena kiṇituṁ icchatîti“ sūciṁ vaṇṇento jeṭṭhakakammāragharasamīpe[14] ṭhatvā[15] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Akakkasaṁ apharusaṁ kharadhotaṁ supāsiyaṁ[16]
sukhumaṁ tikhiṇaggañ ca ko sūciṁ ketum icchatîti. 84.

Tass' attho: paṭalassa vā tilakassa vā odhino vā[17] abhāvena akakkasaṁ, vaṭṭatāya[18] apharusaṁ, kharena[19] arena[20] pāsāṇena dhotattā[21] kharadhotaṁ. sundarena suviddhena[22] pāsena samannāgatattā supāsiyam[23], saṇhatāya[24] sukhumaṁ, aggassa tikhiṇatāya tikhiṇaggaṁ sūciṁ mama hatthato mūlaṁ datvā ko kiṇituṁ icchatîti.

Evañ ca pana vatvā puna pi taṁ vaṇṇento dutiyaṁ gātham āha:

2. Sumajjañ ca supāsañ ca anupubbaṁ suvaṭṭitaṁ[25]
ghanaghātimaṁ[26] paṭitthaddhaṁ ko sūciṁ ketum icchatîti. 85.

Tattha sumajjan ti kuruvindakacuṇṇena suṭṭhu majjitaṁ, supāsan ti saṇhena pāsavedhakena[27] viddhattā[28] sundarapāsaṁ, ghanaghātiman[29] ti yā ghātiyamānā[30] adhikaraṇiṁ[31] anupavisati ayaṁ ghanaghātimā ti vuccati[32], tādisā ti attho, paṭitthaddhan ti amudukaṁ.

[1] Bd vaṇṇārūpaṁ. [2] Bd bajbitvā. [3] Bd omits taṁ [4] Bd mi nan ti. [5] Bd ayasaṁ. [6] Bd udakena. [7] Bd uppi-. [8] Cks tassa: [9] Bd -saṁ. [10] Bd -sake. [11] Bd samijhati yeva. [12] Cks nāli-. [13] Ck koma āma hato, Cs mama hato corr. to -hatthato. [14] Bd -gharadvārasa-. [15] Bd gaṁtvā. [16] Cks -sikaṁ. [17] Cks omit vā. [18] Bd maṭhakāya. [19] Bd akharena ca. [20] so Cks; Bd omits arena. [21] Bd dhovitattā. [22] Bd -vinantena. [23] Ck -saṁ, Cs -saṁ corr. to -yaṁ. [24] Ck hatāyaṁ, Cs saṇahatāya, Bd sannatatāya. [25] Cks -vaddhitaṁ. [26] Ck -tiṁ, Cs -tim corr. to -timaṁ, Bd -ghāṭimaṁ. [27] Bd -ke vajirena. [28] Bd vidhatto. [29] Bd -ghāṭima. [30] Bd ghāṭa-. [31] Bd -ṇaṁ. [32] Bd succati.

Tasmiṁ khaṇe sā kumārikā bhuttapātarāsaṁ[1] pitaraṁ darathapaṭippassambhanatthaṁ[2] cullasayanake[3] nipannaṁ tālavaṇṭena vījayamānā Bodhisattassa madhurasaddaṁ sutvā allapiṇḍamaṁsena[4] hadaye pahaṭā[5] viya ghaṭasahassena nibbāpitadarathā[6] viya hutvā „ko nu kho esa madhurena[7] saddena kammārānaṁ vasanagāme sūciṁ vikkiṇāti, kena nu kho kammena āgato, jānissāmi nan" ti tālavaṇṭaṁ ṭhapetvā gehā nikkhamma[8] bahi ālindake ṭhatvā tena saddhiṁ kathesi[9]. Bodhisattānaṁ patthitaṁ nāma samijjhati, so hi tassā yev' atthāya taṁ gāmaṁ āgato. Sā yeva[10] tena saddhiṁ kathentī „māṇava sakalaraṭṭhavāsino sūciādīnaṁ atthāya imaṁ gāmaṁ āgacchanti, tvaṁ bālatāya kammāragāme sūcī vikketum[11] icchasi, sace pi divasaṁ sūciyā vaṇṇaṁ bhāsissasi[12] na te koci hatthato sūciṁ gaṇhissati, sace[13] mūlaṁ laddhum icchasi aññaṁ gāmaṁ yāhîti" vatvā dve gāthā abhāsi:

3. Ito dāni patāyanti[14] sūciyo balisāni ca,
ko 'yaṁ kammāragāmasmiṁ sūcī vikketum icchati. 86.

4. Ito satthāni gacchanti kammantā vividhā puthū,
ko 'yaṁ kammāragāmasmiṁ sūcī vikketum arahatîti[15]. 87.

Tattha ito dānîti imasmiṁ raṭṭhe idāni sūciyo[16] balisāni ca aññāni ca[17] upakaraṇāni imamhā kammāragāmā patāyanti nikkhamanti, taṁ taṁ disaṁ pattharantā[18] nigacchanti, ko yan ti evaṁ sante ko ayaṁ imasmiṁ kammāragāme sūciṁ vikkiṇituṁ icchati[19], satthānîti Bārāṇasiṁ[20] gacchantāni nānappakārāni satthāni[21] ito va gacchanti, vividhā puthū ti nānappakārakā bahukammantâpi sakalaraṭṭhavāsīnaṁ ito gahitaupakaraṇeh' eva[22] pavattanti

Bodhisatto tassā vacanaṁ sutvā „bhadde tvaṁ ajānantī aññāṇena evaṁ vadasîti[23]" vatvā dve gāthā abhāsi:

[1] Ck -raṁ tvaṁ, Cs -raṁtvaṁ corr. to -raṁsaṁ. [2] Cks omit da-. [3] Bd cūḷasayane. [4] Bd allamaṁsapiṇḍena. [5] Bd -tā. [6] Bd -tā, Cks -thaṁ. [7] Bd atima- [8] Bd -mitvā. [9] Bd thatvā ko nesa sace pi divasaṁ suciyā vaṇṇaṁ bhāsissasi na koci tatato suci gaṇhissatīti bodhisattena saddhiṁ evaṁ katheti. [10] Bd ca. [11] Bd vikiṇituṁ. [12] Cks -ti. [13] Bd adds tvaṁ. [14] Bd pitā-. [15] Bd icchasiti, Bf icchati. [16] Bd adds ca. [17] Bd omits ca. [18] Bd nikkhamanti dānaṁ nantaraṁ patthananti. [19] Bd -siti. [20] Cs Bd -siyaṁ. [21] Bd adds pi. [22] Bd -raṇeneva. [23] Bd vadesiti.

5. Sūciṁ[1] kammāragāmasmiṁ vikketabbā pajānatā,
ācariyā va sañjānanti kammaṁ sukatadukkataṁ[2]. 88.
6. Imañ ca te pitā bhadde sūciṁ jaññā mayā kataṁ
tayā ca maṁ nimanteyya yañ c' atth' aññaṁ[3] ghare
dhanan ti. 89.

Tattha sūcin ti vibhattivipallāso kato, idaṁ vuttaṁ hoti: sūci nāma pajānatā paṇḍitena purisena kammāragāmasmiṁ yeva vikketabbā, kiṁkāraṇā ācariyā sañjānanti kammaṁ sukatadukkataṁ[4], tassa tassa hi sippassa ācariyā va[5] tasmiṁ tasmiṁ sippe sukatadukkataṁ[6] kammaṁ jānanti. sv-āhaṁ kammārakammaṁ ajānantānaṁ gahapatikānaṁ gāmaṁ gantvā mama sūciyā sukatadukkatabhāvaṁ[7] kathaṁ jānāpessāmi[8], imasmiṁ pana gāme mama balaṁ jānāpessāmīti, evaṁ Bodhisatto imāya gāthāya attano balaṁ vaṇṇesi, tayā ca maṁ nimanteyyā 'ti bhadde sace tava[9] pitā imaṁ mayā kataṁ sūciṁ īdisā[10] vā esā evaṁ vā[11] katā ti jāneyya imaṁ te dhītaraṁ[12] pādaparicārikaṁ dammi gaṇhāhi tan ti evaṁ tayā ca maṁ nimanteyya yañcatthaññaṁ[13] ghare dhanaṁ yañ ca aññaṁ[14] saviññāṇakaṁ vā aviññāṇakaṁ vā ghare dhanaṁ atthi tena maṁ[15] nimanteyya, yañcassaññan[16] ti pi pātho, yañ ca assa[18] ghare aññaṁ dhanaṁ atthîti attho.

Kammārajeṭṭhako sabbaṁ tesaṁ kathaṁ sutvā „ammā[18]" 'ti dhītaraṁ pakkositvā[19] „kena[20] saddhiṁ sallapasîti[21]" pucchi. „Tāta, eko manusso sūciṁ vikkiṇāti[21], tena saddhin" ti[23]. „Tena hi pakkosāhi nan[24]" ti. Sā gantvā pakkosi. Bodhisatto[25] kammārajeṭṭhakaṁ vanditvā[26] aṭṭhāsi. Atha naṁ[27] „kataragāmavāsiko[28] sîti" pucchi[29]. „Ahaṁ[30] asukagāmavāsī[31] asukakammārassa putto" ti. „Kasmā idhâgato[32] sîti". „Sūcivikkayatthāyā[33]" 'ti. „Āhara[34], sūciṁ te pas-

[1] Bdf suci. [2] Bd kammasugataduggataṁ, Bf kammaṁ sukaṭadukkaṭaṁ. [3] Bd yañcetthaññaṁ, Bf yatthaññaṁ. [4] Bd sugataduggatanti. [5] Bd ca. [6] Bd sugata [7] Bd sugataduggata-. [8] Ck -pessā, Cs -pessā corr. to -pessāmi, Bd -pessāmiti. [9] Ck tvaṁ, Cs tvam. [10] Bd kiṁdisā. [11] Bd omits vā. [12] Bd adds tava. [13] Bd yañcetthaññaṁ. [14] Bd adds pi. [15] Bd tenimaṁ. [16] Ck sayañca, Cs sayaca, Bd yañca satthusan. [17] Bd añña. [18] Bd sammā [19] Bd pakkosāpetvā. [20] Cks tena. [21] Bd pesiti. [22] Ck -nati, Cs -nati corr. to -nāti. [23] Bd saddhiṁ sallapemi. [24] Ck tan. [25] Bd adds gehaṁ pavisitvā. [26] Bd adds ekamantaṁ. [27] Bd adds so. [28] Cks -gāmaṁvā-. [29] Cks omit pucchi. [30] Bd omits aham. [31] Bd -vāsikomhi. [32] Ck idā-, Cs idā corr. to idhā-. [33] Bd -vikinatthāyā. [34] Cs āhāra corr. to āhara, Bd āha.

sāmā“ 'ti. Bodhisatto attano guṇaṁ sabbesaṁ majjhe pakāsetukāmo „nanu ekakānaṁ[1] olokitato[2] sabbesaṁ majjhe olokitaṁ varan[3]“ ti āha. So „sādhu tātā“ 'ti sabbe kammāre sannipātetvā[4] tehi parivuto „āhara[5] tāta[6] sūcin“ ti āha. „Ācariy aekaṁ adhikaraṇiñ[7] ca udakapuṇṇañ[8] ca kaṁsathālaṁ[9] āharāpethā“ 'ti. So āharāpesi. Bodhisatto ovaṭṭikato[10] sūcināḷikaṁ[11] nīharitvā adāsi. Kammārajeṭṭhako tato sūciṁ[12] nīharitvā „ayaṁ tāta sūcîti“ pucchi. „Nâyaṁ sūci, kosako eso“ ti. So upadhārento[13] n' ev' antaṁ na koṭiṁ addasa. Bodhisatto āharāpetvā[14] nakhena[15] kosakaṁ apanetvā „ayaṁ sūci, ayaṁ[16] kosako“ ti mahājanassa dassetvā sūciṁ ācariyassa hatthe kosakaṁ[17] pādamūle ṭhapesi. Puna tena[18] „ayaṁ maññe[19] sūcîti“ vutto „ayam pi[20] sūcikosako yevā[21]“ 'ti vatvā nakhena paharanto paṭipāṭiyā cha kosake kammārajeṭṭhakassa pādamūle ṭhapetvā „ayaṁ sūcîti“ tassa hatthe ṭhapesi. Kammārasahassaṁ aṅguliyo poṭhesi[22], celukkhepā[23] pavattiṁsu. Atha naṁ kammārajeṭṭhako „tāta imāya sūciyā kiṁ balan“ ti pucchi. „Ācariya balavapurisena[24] adhikaraṇiṁ ukkhipāpetvā adhikaraṇiyā heṭṭhā udakapātiṁ[25] ṭhapāpetvā[26] adhikaraṇiyā majjhe imaṁ sūciṁ paharathā“ 'ti. So tathā kāretvā adhikaraṇimajjhe sūciṁ aggena[27] pahari. Sā adhikaraṇī nibbijjhitvā[28] udakapiṭṭhe kesaggamattam pi uddhaṁ vā adho vā ahutvā tiriyaṁ patiṭṭhāsi. Sabbakammārā[29] „amhehi ettakaṁ kālam 'kammārā nāma edisā hontîti' sutivasenâpi[30] na sutapubban“ ti aṅguliyo poṭhetvā[31] celukkhepasahassaṁ

[1] B^d ekako. [2] C^k volokitato, C^s vooloketitato, B^d olokessasīti pucchitvā, omitting vo. [3] B^d oloketuṁ varataraṁ. [4] B^d -pātāpetvā. [5] B^d āha. [6] B^d adds mayaṁ passāma te. [7] B^d -ṇañ. [8] C^k udāpuṇṇaṁ, C^s udāpuṇṇañ corr. to udaka-, B^d udakapurañ. [9] C^k -tālaṁ, C^s -talaṁ. [10] C^{ks} ovaddhi-. [11] C^{ks} -li-. [12] B^d adds gahetvā. [13] C^{ks} padhā-. [14] B^d adds anupubbena. [15] B^d adds taṁ. [16] B^d omits ayaṁ. [17] B^d dassetvā sucikosakaṁ ācariya. [18] B^d kena. [19] B^d adds tā. [20] B^d omits sūcīti vutto ayam pi. [21] B^d vā. [22] C^k peṭhesi, C^s poṭhisi corr. to poṭhesi, B^d pothesuṁ. [23] B^d -pāni. [24] B^d -vatā pu-. [25] B^d -pāṭi. [26] B^d ṭhapetvā. [27] B^d agghe. [28] B^d vinivijjhitvā. [29] B^d sabbe-. [30] C^k sūti-, C^s suci- corr. to suti-. [31] C^s pothe-, B^d appothe-.

pavattayiṁsu. Kammārajeṭṭhako dhītaraṁ pakkositvā[1] tasmiṁ ñeva parisamajjhe „ayaṁ kumarikā tuyham eva anucchavikā“ ti udakaṁ pātetvā adāsi. So aparabhāge kammārajeṭṭhakass' accayena[2] tasmiṁ[3] gāme kammārajeṭṭhako āsi[4].

Satthā imaṁ desanaṁ[5] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: „Kammāradhītā Rāhulamātā ahosi, paṇḍitakammāraputto[6] aham evā“ 'ti. Sūcijātākaṁ.

3. Tuṇḍilajātaka.

Nava chandake ti, Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ maraṇabhīrukabhikkhuṁ ārabbha kathesi. So kira Sāvatthivāsi-kulaputto sāsane[7] pabbajitvā maraṇabhīruko ahosi, appamattakaṁ pi sākhācalanaṁ[8] daṇḍakapatanaṁ[9] sakuṇacatuppadasaddaṁ vā aññaṁ vā[10] tathārūpaṁ sutvā maraṇabhayatajjito hutvā kucchiyaṁ viddhasaso[11] viya kampanto[12] vicarati. Bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso asukabhikkhu[13] kira maraṇabhīruko appamattakam pi saddaṁ sutvâpi[14] kampamāno[15] palāyati. imesañ ca sattānaṁ maraṇam eva dhuvaṁ jīvitaṁ addhuvaṁ. nanu nāma tad eva yoniso manasikātabban[16]“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte taṁ bhikkhuṁ pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ[17] maraṇabhīruko“ ti „āma bhante“ ti tena paṭiññāto „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa maraṇabhīruko yevā“ ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto sūkariyā kucchismiṁ[17] paṭisandhiṁ gaṇhi. Sūkarī pariṇatagabbhā dve putte vijāyi. Sā ekadivasaṁ te gahetvā ekasmiṁ āvāṭe nipajji. Ath' ekā Bārāṇasidvāragāmavāsinī[19] mahallikā[20] kappāsakhettato pacchipūraṁ[21] kappāsaṁ

[1] Bd -sāpetvā. [2] Bd -kassa ac-. [3] Bd adds yeva. [4] Bd ahosi. [5] Bd dhammade-. [6] Bd adds pana. [7] Bd buddhasā-. [8] Cs -na. [9] Ck -patta, Cs -patta corr. to -pata. [10] Bd adds saddaṁ. [11] Bd paviṭhasadiso. [12] Bd -pento. [13] Bd -ko nāma bhikkhu. [14] Ck Bd sutvā vi. [15] Ck kappa-, Bd ravanto. [15] Bd manasikārena kā-. [17] Bd adds bhikkhu. [18] Bd -imhi. [19] Bd -sīgāmadvāravāsiṁ. [20] Bd adds itthi. [21] Bd -puṇṇaṁ.

ādāya yaṭṭhiyā bhūmiṁ ākoṭentī[1] āgañchi. Sūkarī taṁ saddaṁ sutvā maraṇabhayena[2] puttake chaḍḍetvā palāyi. Mahallikā sūkarapotake disvā puttasaññaṁ paṭilabhitvā pacchiyaṁ pakkhipitvā gharaṁ netvā jeṭṭhassa[3] Mahātuṇḍilo kaniṭṭhassa Cullatuṇḍilo ti nāmaṁ katvā[4] te puttake viya posesi. Te aparabhāge vaḍḍhitvā thullasarīrā[5] ahesuṁ. Mahallikā „ime no mūlena dehîti“ vuccamānâpi „puttā[6] me“ ti vatvā kassaci na deti. Ath' ekasmiṁ chaṇakāle[7] dhuttā suraṁ pivantā[8] maṁse khīṇe „kuto nu kho maṁsaṁ labhissāmā“ 'ti vīmaṁsantā mahallikāya gehe sūkarānaṁ[9] atthibhāvaṁ ñatvā mūlaṁ[10] gahetvā tattha[11] gantvā „amma mūlaṁ gahetvā ekaṁ no sūkaraṁ dehîti“ āhaṁsu. Sā „alaṁ tāta, putte[12] nāma maṁsaṁ khādanatthāya kiṇantānaṁ[13] dadantā[14] atthîti[15]“ paṭikkhipi. Dhuttā „amma, manussānaṁ sūkarā nāma puttā na honti[16], dehi no“ ti[17] punappuna yācantâpi[18] alabhitvā mahallikaṁ suraṁ pāyetvā mattakāle „amma, sūkarehi kiṁ karissasi, mūlaṁ gahetvā paribbayaṁ karohîti“ tassā hatthe kahāpaṇe ṭhapayiṁsu[19]. Sā kahāpaṇe gahetvā „tātā[20], Mahātuṇḍilaṁ dātuṁ na sakkā, Cullatuṇḍilaṁ[21] pana gaṇhathā“ 'ti āha. „Kahaṁ so“ ti. „Ayaṁ etasmiṁ[22] gacche“ ti. „Saddam assa dehîti[23]“. „Āhāraṁ na passāmîti[24]“. Dhuttā mūlen' ekaṁ[25] bhattapātiṁ āharāpesuṁ. Mahallikā taṁ gahetvā dvāre ṭhapitaṁ sūkaradoṇiṁ pūretvā doṇisamīpe aṭṭhāsi. Tiṁsamattā dhuttâpi pāsahatthā tatth' eva aṭṭhaṁsu. Mahallikā „tāta Cullatuṇḍila[21] ehi re[26]“ ti tassa saddam akāsi. Taṁ

[1] all three MSS. -ti. [2] Bd adds dve. [3] Bd jeṭhakassa. [4] Bd karitvā. [5] Bd thūla-. [6] Bd puttakā. [7] Cks -na-. [8] Bd -ti. [9] Cks -rā. [10] Ck suraṁ, Cs sūkaraṁ. [11] Bd taṁ gehaṁ. [12] Cs putto. [13] Ck ti-, Cs tinantākaṁ corr. to tiṇantānaṁ. [14] Cs dadatthi corr. to dadatthā and this again to dadantā. [15] Bd tāta puttā me ti ete puttā nāmaṁ maṁsaṁ kh. kiṇantānaṁ dantā nāma natthīti. [16] Bd adds tehi. [17] Bd adds puttaṁ. [18] Cs vāyamantāpi. [19] Bd tha-, Cks ṭhapiṁsa. [20] Bd -ta. [21] Bd cūḷa-. [22] Bd eka-. [23] Ck dehi, Cs dehi corr. to dehīti, Bd dehiti. [24] Bd āhāraṁ dassāmīti. [25] Ck mūlenakaṁ, Bd mūlena omitting kaṁ. [26] Bd omits re.

sutvā Mahātuṇḍilo „ettakaṁ kālaṁ mama mātarā[1] Cullatuṇḍilassa[2] saddo na dinnapubbo, maṁ yeva paṭhamaṁ saddāyati, avassaṁ ajja amhākaṁ bhayaṁ uppannaṁ bhavissatîti“ aññāsi. So kaniṭṭhaṁ āmantetvā[3] „tāta, mama mātā taṁ pakkosati[4], gaccha tāva, jānāhîti[5]“. So gacchā nikkhamitvā bhattadoṇisamīpe tesaṁ ṭhitabhāvaṁ disvā „ajja me maraṇaṁ uppannan“ ti maraṇabhayatajjito nivattitvā kampamāno bhātu santikaṁ āgantvā santhambhituṁ[6] nâsakkhi, kampamāno[7] paribbhamati. Mahātuṇḍilo taṁ disvā „tāta, tvaṁ pan' ajja vedhasi bhamasi[8] pavisanaṭṭhānaṁ olokesi, kiṁ[9] nām' etaṁ karosîti“ pucchi. So attanā[10] diṭṭhakāraṇaṁ kathento paṭhamaṁ gātham āha:

1. Navachandake[11] dāni[12] diyyati,
puṇṇâyaṁ[13] doṇī, suvāminī[14] ṭhitā,
bahuke jane pāsapāṇike,
no ca[15] kho me paṭibhāti bhuñjitun ti. 90.

Tattha navachandake[16] dāni[12] diyyatîti bhātika pubbe amhākaṁ kuṇḍakayāgu[17] vā jhāmabhattaṁ[18] vā diyyati, ajja pana navachandakaṁ[19] navākāraṁ[20] dānaṁ[21] diyyati, puṇṇāyaṁ[22] doṇîti ayaṁ amhākaṁ bhattadoṇi suddhabhattassa puṇṇā, suvāminī[23] ṭhitā ti ayyâpi no tassā[24] santike ṭhitā, bahuke jane ti na kevalañ ca ayyā va[25] añño pi bahuko jano pāsapāṇiko[26] ṭhito[27], no ca kho me paṭibhātîti ayaṁ evaṁ etesaṁ ṭhitabhāvo pi[28] idaṁ bhattaṁ bhuñjitum pi mayhaṁ na paṭibhāti na ruccatîti attho

Taṁ sutvā Mahāsatto „tāta Cullatuṇḍila[2], mama kira mātā etth' eva[29] sūkare posentā nāma yadatthaṁ poseti[30] sv-assā[31]

[1] Cks -raṁ [2] Bd cūḷa-. [3] Bd -tesi. [4] Cks -sīti. [5] Bd pajā-. [6] Cs satthambhitum corr. to satthambhi-, Bd sithambhi-. [7] Bd adds va. [8] Bd tvaṁ ajja pana paribbhamasi. [9] Cks kin. [10] Bd no. [11] Bd channake. [12] Cks dāne. [13] Bdf -ya. [14] Bd suddhāni, Bf suddhā pi. [15] Bd ce. [16] Bd -chinna-. [17] Ck kundaka-, Cs tuṇḍaka- corr. to kuṇḍaka-, Bd tuṇḍila- corr. to tuṇḍula-. [18] Bd suddhachāma-. [19] Bd -channa-. [20] Bd navaka-. [21] Bd doṇī. [22] Ck -ya, Cs -ya corr. to yaṁ, Bd puṇṇā-. [23] Bd suddhānipi. [24] Bd tassa. [25] Cks ca corr. va, Bd pi. [26] all three MSS. -niko. [27] Bd adds idha paṭhamatte sattamī yathā vanappagumbhe ti ādīsu. [28] Cks -vam pi. [29] Ck etthe, Cs ette corr. to ettheva. [30] Cs senti, Ck posenti. [31] Bd svāyam.

attho ajja matthakaṁ patto, tvaṁ[1] mā cintayîti" vatvā madhurena sarena Buddhalīḷhāya dhammaṁ desento dve gāthā abhāsi:

2. Tasasi bhamasi lenam icchasi
attāṇo si kuhiṁ gamissasi,
appossukko bhuñja Tuṇḍila,
maṁsatthāya hi posiyāmase. 91.

3. Ogaha[2] rahadaṁ akaddamaṁ[3],
sabbaṁ sedamalaṁ pavāhaya[4],
gaṇhāhi navaṁ vilepanaṁ
yassa gandho na kadāci[5] chijjatîti. 92.

Tassa dasapāramiyo āvajjitvā mettāpāramiṁ purecārikaṁ katvā paṭhamaṁ padaṁ[6] udāharantass' eva saddo[7], sakalaṁ[8] dvādasayojaniyaṁ[9] Bārāṇasiṁ ajjhotharitvā[10] gato. Sutasutakhaṇe[11] yeva rājauparājādayo ādiṁ katvā Bārāṇasivāsino āgamiṁsu, anāgatâpi gehe ṭhitā va suṇiṁsu. Rājapurisā gacchaṁ bhinditvā bhūmiṁ samaṁ katvā vālikaṁ[12] okiriṁsu[13]. Dhuttānaṁ surāmado chijji[14], pāse chaḍḍetvā dhammaṁ suṇamānā aṭṭhaṁsu. Mahallikāya pi maddo[15] chijji[16]. Mahāsatto mahājanamajjhe Cullatuṇḍilassa[16] dhammadesanaṁ ārabhi[17].

Tattha tasasi bhamasîti maraṇabhayena uttasasi, ten' eva kilamanto bhamasi, lenamicchasîti patiṭṭhaṁ olokesi, attāṇo sîti tāta pubbe amhākaṁ mātā patisaraṇaṁ hoti[18], sā ajja[19] nirapekkhā[20] amhe chaḍḍesi, idāni kuhiṁ gamissasi[21], ogahā[22] 'ti ogāha, ayam eva vā pāṭho, pavāhayā 'ti hārehi[23], na chijjatîti na nassati, idaṁ vuttaṁ hoti[24]: sace maraṇato bhāyasi[25] akaddamaṁ pokkharaṇiṁ otaritvā tava sarīre sabbaṁ sedañ ca malañ ca pavāhetvā[26] niccaṁ surabhigandhavilepanaṁ vilimpā[27] 'ti[28].

[1] Bd omits tvaṁ. [2] Bf ogāmā, Bd obhāha. [3] Cks -ma. [4] Bf -hassu. [5] Cks kadāsi. [6] Bd pā-. [7] Cks saddaṁ. [8] Bd -la. [9] Bd -ikaṁ. [10] Ck -tta-, Cs -tta- corr. to -ttha-. [11] Bd omits one suta. [12] Bd vāḷu-. [13] Ck otariṁsu. [14] Bd chiddi. [15] Bd surāmaddo. [16] Bd cūḷa-. [17] Bd ārabbhi, Cs āhari. [18] Bd ahosi. [19] Bd adds pana. [20] Bd nirāpakkhā. [21] Cks -ti. [22] all three MSS. ogāhā. [23] Bd pavāhehi kārehîti attho. [24] Bd adds tāta. [25] Bd tasasi. [26] Cks pā-. [27] Bd -pāhi. [28] Bd repeats tassa dasapāramiyo - - - desanaṁ ārabbha kathesi, vide supra.

Taṁ sutvā Cullatuṇḍilo[1] „mayhaṁ bhātā evaṁ vadeti, amhākañ ca vaṁso pokkharaṇiṁ otaritvā nahānaṁ[2] sarīrato sedamalapavāhanaṁ[3] purāṇavilepanaṁ hāretvā navavilepanagahaṇañ[4] ca kismiñci[5] kāle n' atthi, kin nu kho sandhāya bhātā maṁ evam āhā“ 'ti pucchanto catutthaṁ gātham āha:

4. Katamo rahado[5] akaddamo,
kiṁ su sedamalan ti vuccati,
katamañ ca navaṁ vilepanaṁ
yassa[7] gandho na kadāci[8] chijjatîti. 93.

Taṁ sutvā Mahāsatto „tena hi[9] ohitasoto suṇāhîti“ Buddhalīḷhāya dhammaṁ desento

5. Dhammo rahado[10] akaddamo,
pāpaṁ sedamalan ti vuccati,
sīlañ ca navaṁ vilepanaṁ,
tassa gandho na kadāci[8] chijjati. 94.

6. Nandanti sarīraghātino,
na ca nandanti sarīradhārino,
puṇṇāya ca puṇṇamāsiyā
ramamānā va jahanti jīvitan ti 95.

imā gāthā āha[11].

Tattha dhammo pañcasīladasasīlāni[12] tīṇi sucaritāni sattatiṁsabodhapakkhiyadhammā amatamahānibbānan ti sabbo p' esa dhammo nāma, akaddamo ti rāgadosamohamānadiṭṭhikilesakaddamānaṁ abhāvena akaddamo, iminā sesadhammato vinivaṭṭetvā nibbānam eva dasseti, „yāvatā bhikkhave dhammā saṁkhātā vā asaṁkhātā vā virāgo tesaṁ dhammānaṁ aggam akkhāyati, yadidaṁ madanimmadano pipāsavinayo ālayasamugghāto vaṭṭūpacchedo[13] taṇhakkhayo virāgo nirodho nibbānan“ ti[14] vuttaṁ, tad ev' esa[15] dassento tāta Cullatuṇḍila[16] ahaṁ nibbānatalākaṁ rahado[17] ti kathemi, jātijarāvyādhimaraṇāni[18] hi[19] tattha eva n' atthi, sace pi maraṇato muccitukāmo[20] nibbānagāminiṁ paṭipadaṁ[21] gaṇhā 'ti; upanissayapaccayavasena kira Bodhisatto evaṁ kathesi, pāpaṁ seda-

[1] Bd cūla-. [2] Bd nhātvā. [3] Cks -pajahanaṁ. [4] Bd navaṁvilepanaga-, Cks navavilepanaṁga-. [5] Cks -mici. [6] Bd -mo nu dahado. [7] Cks kassa, Bf tassa, Bd tassa corr. to yassa. [8] Cks -si. [9] Bd adds kaniṭha. [10] Bd dahado. [11] Bd abhāsi. [12] Bd pañcasīlaaṭhasīladasa-. [13] Bd vatthu-, adding sabbupadhipaṭinisaggo. [14] Bd adds hi. [15] Bd tadeva. [16] Bd cūḷa-. [17] Bd daha-. [18] Bd -ṇādini. [19] Bd omits hi. [20] Bd muñci-. [21] Bd -pattiyaṁ.

malan ti tāta Cullatuṇḍila[1] pāpaṁ sedamalasadisattā sedamalan ti porāṇakapaṇḍitehi kathitaṁ, taṁ pan' etaṁ ekavidhena pāpaṁ yadidaṁ manopadoso, duvidhena pāpaṁ pāpakañ ca sīlaṁ pāpikā ca diṭṭhi, tividhena pāpaṁ tīṇi[2] duccaritāni, catubbidhena pāpaṁ cattāri agatigamanāni, pañcavidhena pāpaṁ pañca cetokhilā, chabbidhena pāpaṁ cha agāravā, sattavidhena pāpaṁ satta asaddhammā, aṭṭhavidhena pāpaṁ aṭṭha micchattā, navavidhena pāpaṁ nava āghātavatthūni[3], dasavidhena pāpaṁ dasa akusalakammapathā, bahuvidhena pāpaṁ rāgo doso moho ti[4] ekadukatikādivasena vibhattā akusaladhammā ti, sabbaṁ p' etaṁ pāpaṁ sarīranissitasedamalasadisan[5] ti paṇḍitehi[6] kathitaṁ, sīlan ti pañcasīlaṁ dasasīlaṁ catupārisuddhisīlaṁ, idaṁ tāta sīlaṁ catujātigandhavilepanasadisan ti vadanti[7], tassā 'ti tassa sīlassa gandho tīsu vayesu na kadāci chijjatîti[8] sakalalokaṁ pattharitvā gacchati,

Na pupphagandho paṭivātam eti (Dhp. v. 54-56.)
na candanaṁ tagaramallikā vā,
satañ ca gandho paṭivātam eti,
sabbā disā sappuriso pavāti.
Candanaṁ tagaraṁ vâpi uppalaṁ atha vassikī
etesaṁ gandhajātānaṁ sīlagandho anuttaro,
Appamatto ayaṁ gandho y' āyaṁ tagaracandanī,
yo ca sīlavataṁ gandho vāti devesu uttamo ti,

nandanti sarīraghātino ti tāta Tuṇḍila ime aññāṇamanussā madhuramaṁsaṁ khādissāma puttadāraṁ[9] khādāpessāmā ti pāṇātipātaṁ karontā[10] nandanti tussanti, pāṇātipāto āsevito bhāvito bahulīkato[11] nirayasaṁvattaniko hoti, tiracchānayoni-pe[12]-pettivisayasaṁvattaniko hoti, yo sabbalahuko pāṇātipātassa vipāko so[13] manussabhūtassa appāyukasaṁvattaniko[14] hotîti imaṁ pāṇātipāte ādīnavaṁ na jānanti, ajānantā[15]

Madhuvā maññati bālo yāva pāpaṁ na paccatîti[16] (Dhp. v. 69.)

madhurasaññino[17] hutvā

Caranti bālā dummedhā amitteneva attanā[18] (Dhp. v. 66.)
karontā[19] pāpakaṁ kammaṁ yaṁ hoti kaṭukapphalaṁ,

ettakam pi na jānanti

Na taṁ kammaṁ kataṁ sādhu yaṁ hoti kaṭukapphalaṁ[20] (Dhp. v. 67.)
yassa assumukho rodaṁ vipākaṁ paṭisevati[21],

na ca nandantîti[22] tāta Tuṇḍila[23] ye pan' ete sarīradhārino sattā te attano

---

[1] Bd cūḷa-. [2] Bd adds vā. [3] Bd āghāṭa-, Cks aghāta-. [4] Bd adds evaṁ. [5] Bd -taṁse-. [6] Bd purāṇapa-. [7] Cks vadati. [8] Bd chijjati. [9] Bd adds pi ca. [10] Ck Bd -to. [11] Bd bāhuligato. [12] Bd pa. [13] Cks omit so. [14] Cs -kassasaṁ-, Bd apāyikasaṁ-. [15] Bd ajānanto karonti, Cs omits jānanti a [16] Bd paccati yadā ca paccati pāpaṁ madhuva. [17] Bd paññino. [18] Bd -no. [19] Bd -ti. [20] so all three MSS. [21] Bd -tīti atha pāpāna passati. [22] all three MSS. na candanan ti, Bd adds sarīradhārino ti. [23] Bd cūḷatu-.

maraṇe āgacchante[1] ṭhapetvā sīhamigarājahatthājānīyaassājānīyakhīṇāsave avasesā Bodhisattaṁ ādiṁ katvā abhāyantā nāma n' atthi

Sabbe tasanti daṇḍassa, sabbesaṁ jīvitaṁ piyaṁ, (Dhp. v. 130.)
attānaṁ upamaṁ katvā na haneyya na ghātaye,

puṇṇāyā 'ti guṇapuṇṇāya, puṇṇamāsiyā[2] ti puṇṇacandayuttāya[3] māsaṁ vā pūretvā ṭhitāya tadā kira puṇṇamāsiuposathadivaso hoti, ramamānā va jahanti jīvitan ti tāta Tuṇḍila[4] mā soci mā paridevi, maraṇassa nāma te bhāyanti[5] yesaṁ abbhantare sīlādiguṇā n' atthi, mayaṁ pana sīlācārasampannā puññavanto, tasmā amhādisā sattā ramamānā va jahanti jīvitan ti.

Evaṁ Mahāsatto madhurena sarena Buddhavilāsena[6] dhammaṁ desesi. Mahājanakāyā[7] satasahassaso[8] aṅguliyo[9] poṭhesuṁ[10], celukkhepā ca pavattiṁsu[11], sādhukārasaddapuṇṇo[12] antalikkho[13] ahosi. Bārāṇasirājā Bodhisattaṁ rajjena pūjetvā[14] mahallikāya yasaṁ datvā ubho pi te[15] gandhodakena nahāpetvā vatthāni nivāsetvā[16] gīvāsu maṇiratanāni pilandhāpetvā nagaraṁ netvā puttaṭṭhāne ṭhapetvā mahantena parivārena paṭijaggi. Bodhisatto rañño pañcasīlāni adāsi, sabbe Bārāṇasivāsino ca Kāsiraṭṭhavāsino ca sīlāni[17] rakkhiṁsu. Mahāsatto[18] tesaṁ[19] pakkhadivasesu dhammaṁ desesi, vinicchaye nisīditvā aṭṭe tīresi[20], tasmiṁ dharamāne kūṭaṭṭakārakā[21] nāma nâhesuṁ. Aparabhāge rājā kālam akāsi. Mahāsatto tassa sarīraparihāraṁ kāretvā vinicchaye[22] potthakaṁ likhāpetvā „imaṁ potthakaṁ olokentā[23] aṭṭaṁ[24] tīreyyāthā[25]" 'ti vatvā mahājanassa dhammaṁ desetvā appamādena ovaditvā[26] sabbesaṁ rodantānaṁ paridevantānam eva[27] saddhiṁ Cullatuṇḍilena[28] araññaṁ pāvisi. Tadā Bodhisattass'[29] ovādo saṭṭhivassasahassāni pavatti[30].

---

[1] Ck -to, Cs -to corr. to -te. [2] Cks omit puṇṇa. [3] Cks -yuttā, Bd -candassayuttāya. [4] Bd cūḷatu-. [5] Cs bhayanti, Bd bhāsayanti. [6] Bd buddhaliḷāvi-. [7] Cks -yo. [8] Bd patasahass-. [9] Cks -li. [10] Bd pothesuṁ, Cks pothāva. [11] Bd -ttayiṁsu. [12] Ck -ṇṇā, Cs -saddāpuṇṇa corr. to -ṇṇā, Bd -saddopuṇṇa. [13] Ck -kkha, Cs -kkhā. [14] Bd pūji-. [15] Bd adds gahetvā. [16] Bd -sāpetvā, adding gandhādībhi vilimpāpetvā. [17] Bd pañcasī-. [18] Bd adds pi. [19] Bd ne-. [20] Bd vicāreti. [21] Bd kuṭakā. [22] Bd -ya. [23] Cs -to, Bd -ketvā. [24] Cs aṭṭhaṁ. [25] Bd kareyyāthā. [26] Bd ovādaṁ datvā. [27] Bd -vānaññeva. [28] Bd cūḷa-. [29] Bd -ttassa. [30] Bd -vattati.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhanesi: (Saccapariyosāne[2] so[3] maraṇabhīruko sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā rājā Ānando ahosi, Cullatuṇḍilo[4] maraṇabhīruko bhikkhu, parisā Buddhaparisā, Mahātuṇḍilo pana aham evā" 'ti. Tuṇḍilajātakaṁ[5].

4. Suvaṇṇakakkaṭakajātaka.

Siṅgī migo[6] ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane viharanto Ānandattherassa attano atthāya[7] jīvitapariccāgaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ yāva dhanuggahapayojanā Khaṇḍahālajātake Dhanapālagajjitaṁ[8] Cullahaṁsajātake[4] kathitaṁ. Tadā pana[9] dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso dhammabhaṇḍāgārika-Ānandatthero sekhapaṭisambhidāpatto hutvā Dhanapālake āgacchante Sammāsambuddhassa jīvitaṁ pariccajīti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi[10] Ānando mayhaṁ pariccattajīvito[11] yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Rājagahassa[12] pubbapasse[13] Sālindiyaṁ[14] nāma brāhmaṇagāmo hoti. Tadā Bodhisatto tasmiṁ gāme kassakabrāhmaṇakule[15] nibbattitvā vayappatto kuṭumbaṁ saṇṭhāpetvā tassa gāmassa pubbuttaradisāya[16] ekasmiṁ Magadhakhette[17] karīsasahassamattaṁ[18] kasiṁ kāresi[19]. So ekadivasaṁ manussehi saddhiṁ khettaṁ gantvā kammakāre[20] „kasathā[21]" 'ti āṇāpetvā mukhadhovanatthāya khettakoṭiyaṁ mahantaṁ sobbhaṁ upasaṁkami. Tasmiṁ kho pana sobbhe eko suvaṇṇavaṇṇo kakkaṭako paṭivasati abhirūpo pāsādiko. Bodhisatto dantakaṭṭhaṁ khāditvā taṁ sobbhaṁ otari. Tassa mukha-

[1] Bd dhammade-. [2] Cks omit sa-. [3] Bd omits so. [4] Bd cūḷa-. [5] Bd adds tatiyaṁ. [6] Ck sīhimibo, Cs siṅgimigo, Bd siṅgamigo. [7] Ck atthā, Cs attha corr. to atthāya. [8] Bd -lavisajjanaṁ. [9] Bd tadā hi bhikkhū. [10] Bd pesa. [11] Bd jīvitaṁ pariccajanto. [12] Bd -hanagarassa. [13] Bd puppattarapasse, Cs omits pubbapasse. [14] Cks -yan. [15] Bd kasiṇa-. [16] Bd -rāya disāya. [17] Bd gāmakhe-. [18] Bd asītikarīsamattaṁ. [19] Bd kārāpesi. [20] Bd kammaṁ. [21] Bd karissathā.

dhovanakāle kakkaṭako[1] santikaṁ āgañchi[2]. Atha naṁ so ukkhipitvā attano uttarisāṭakantare nipajjāpetvā gahetvā khette kattabbakiccaṁ katvā gacchanto tatth' eva naṁ sobbhe pakkhipitvā gehaṁ agamāsi. Tato paṭṭhāya khettaṁ āgacchanto paṭhamaṁ taṁ[3] sobbhaṁ gantvā kakkaṭakaṁ uttarisāṭakantare[4] nipajjāpetvā[5] pacchā kammantaṁ vicāreti. Iti tesaṁ aññamaññaṁ[6] vissāso daḷho ahosi. Bodhisatto nibaddhaṁ khettaṁ āgacchati. Akkhīsu[7] pan' assa pañca pasādā tīṇi[8] maṇḍalāni suvisuddhāni hutvā paññāyanti. Ath' assa khettakoṭiyaṁ[9] ekasmiṁ tāle[10] kākakulāvake[11] kākī tassa[12] akkhīni disvā khāditukāmā hutvā kākaṁ āha: „sāmi dohaḷo mama[13] uppanno“ ti. „Kiṁdohaḷo nāmā“ 'ti. „Ekassa[14] brāhmaṇassa akkhīni khāditukām' amhîti“. „Duddohaḷo te uppanno, ko etāni āharituṁ sakkhissatîti“. „Tvaṁ[15] na sakkosîti[16], aham p' etaṁ[17] jānāmi[18], yo pan' esa tālassa avidūre vammiko[19] ettha kaṇhasappo vasati, taṁ upaṭṭhaha[20], so etaṁ ḍasitvā[21] māressati, ath' assa[22] akkhīni uppāṭetvā tvaṁ āharissasîti[23]“. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya kaṇhasappaṁ upaṭṭhahi[24]. Bodhisattena[25] pi vāpitasassānaṁ[26] gabbhagahaṇakāle kakkaṭako mahā ahosi. Ath' ekadivasaṁ sappo kākaṁ āha: „samma tvaṁ[27] nibaddhaṁ maṁ upaṭṭhahasi, kiṁ te karomîti“. „Sāmi, tumhākaṁ dāsiyā etassa khettasāmikassa akkhīsu dohaḷo uppajji, sv-āhaṁ tumhākaṁ ānubhāvena tassa akkhīni labhissāmîti tumhe upaṭṭhahāmîti“. Sappo „hotu, na-y-idaṁ garukaṁ, labhissasîti“ taṁ assāsetvā punadivase brāhmaṇassa āgamanamagge kedāramari-

[1] B^d adds bodhisattassa. [2] B^d agamāsi. [3] B^d pathamataraṁ. [4] C^k uttaritvā-. [5] C^s omits gacchanto - - - petvā. [6] B^d omits añ-. [7] B^d aggisu ca. [8] B^d ni, C^s nīti corr. to tīṇi, C^k tīni. [9] B^d -khetassa ko-. [10] C^s tale, B^d tālagge. [11] B^d adds ekā. [12] C^{ks} omit tassa, B^d has kāki atthi sā tassa. [13] C^k B^d me. [14] B^d etassa. [15] B^d adds pana. [16] B^d adds āma na sakkomi. [17] B^d omits p. [18] B^d -mīti. [19] B^d adds atthi. [20] B^d upaṭhāhi. [22] B^d ḍaṁsi-. [22] B^d tassa in the place of athassa. [23] B^d āharāmīti, omitting tvaṁ. [24] B^d upaṭhāti. [25] C^s -ttona, B^d -ttenā. [26] B^d vappisass-. [27] B^d adds kiṁkāraṇā.

yādaṁ nissāya tiṇehi paṭicchanno hutvā tassâgamanaṁ olokento nipajji. Bodhisatto āgacchanto paṭhamaṁ sobbhaṁ otaritvā mukhaṁ dhovitvā sinehaṁ paccupaṭṭhāpetvā suvaṇṇakakkaṭakaṁ[1] āliṅgitvā uttarisāṭakantare nipajjāpetvā khettaṁ pāvisi. Sappo taṁ āgacchantaṁ disvā va[2] vegena pakkhanditvā piṇḍikamaṁse ḍasitvā[3] tatth' eva pātetvā vammīkaṁ sandhāya palāyi. Bodhisattassa patanañ ca kañcanakakkaṭakassa sāṭakantarato laṁghanañ ca kākassa āgantvā Bodhisattassa ure nilīyanañ ca apacchāpurimaṁ[4] ahosi[5]. Kāko nilīyitvā akkhīnaṁ tuṇḍaṁ pasāresi[6]. Kakkaṭako „imaṁ kākaṁ nissāya mama sahāyassa bhayaṁ uppannaṁ, etasmiṁ gahite sappo āgacchissatîti“ saṇḍāsena gaṇhanto viya kākaṁ gīvāya[7] aḷena[8] daḷhaṁ gahetvā kilametvā thokaṁ sithilam akāsi. Kāko „kissa mam samma[9] chaḍḍetvā palāyasi, esa[10] maṁ kakkaṭako viheseti[11], yāva na marāmi[12] tāva[13] ehîti“ sappaṁ pakkosanto paṭhamaṁ gatham āha:

1. Siṅgī migo āyatacakkhunetto (Cfr. II p. 343.)
aṭṭhittaco vārisayo[14] alomo,
tenâbhibhūto kapaṇaṁ rudāmi,
hare sakhā kissa nu maṁ jahāsîti. 96.

Tattha siṅgīmigo[15] ti siṅgīsuvaṇṇavaṇṇatāya[16] vā alasaṁkhātānaṁ[17] vā siṅgānaṁ atthitāya kakkaṭako vutto, āyatacakkhunetto ti dīghehi cakkhusaṁkhātehi nettehi samannāgato, aṭṭhim eva taco assā 'ti aṭṭhittaco, hare sakhā ti ālapanam etaṁ, ambho[18] sahāyā 'ti attho.

Sappo taṁ sutvā mahantaṁ phaṇaṁ katvā kākaṁ assāsento agamāsi.

Satthā imam atthaṁ dīpento abhisambuddho hutvā dutiyaṁ gātham āha:

---

[1] Bd -ṇṇaṁka-. [2] Bd omits va. [3] Bd paṇḍitamaṁse ḍaṁsi-. [4] Bd apacchā apu-. [5] Bd hoti. [6] Bd akkhini tuṇḍena pahāresi. [7] Bd kākassa givāyaṁ. [8] Ck alena, Cs ālena corr. to āḷena.. [9] Bd adds sappaṁ. [10] Bd eso. [11] Bd -ko ti yo vihejesi. [12] Ck mā-, Cs maṁrāmi? Bd marāmhi. [13] Bd tāvadeva. [14] Ck -yaso, Cs -saso. [15] Cs siṅgi- corr. to siṅgī-, Bd siṅga-. [16] Bd siṅga-. [17] Cs āla- corr. to aḷa-, Bd aḷā-. [18] Cks amho.

2. So passasanto mahatā phaṇena
bhujaṅgamo kakkaṭaṁ ajjhapatto
sakhā sakhāraṁ paritāyamāno,
bhujaṅgamaṁ kakkaṭako gahesîti[1]. 97.

Tattha kakkaṭamajjhapatto ti kakkaṭakaṁ sampatto, sakhā sakhāran ti sahāyo sahāyaṁ, sakaṁ sakhāran ti pi pāṭho, attano sahāyan ti attho, paritāyamāno ti rakkhamāno, gahesîti[1] dutiyena alena[2] gīvāya[3] daḷhaṁ gahesi.

Atha naṁ kilametvā thokaṁ sithilam akāsi. Atha sappo „kakkaṭakā nāma n' eva[4] vāyasamaṁsaṁ[5] khādanti na sappamaṁsaṁ, kena nu kho kāraṇena ayaṁ amhe gaṇhîti[6]" cintetvā taṁ pucchanto tatiyaṁ gātham āha:

3. Na vāyasaṁ no pana sapparājaṁ[7]
ghāsatthiko kakkaṭako adeyya[8],
pucchāmi taṁ āyatanettacakkhu[9]
atha kissa hetu 'mha[10] ubho gahītā ti. 98.

Tattha ghāsatthiko ti āhāratthiko hutvā, ādeyyā[11] 'ti ādiyeyya, nakārena[12] yojetvā na gaṇhîti attho.

Taṁ sutvā kakkaṭako gahaṇakāraṇaṁ kathento dve gāthā abhāsi:

4. Ayaṁ puriso mama atthakāmo[13],
yo[14] maṁ gahetvāna dakāya[15] neti,
tasmiṁ[16] mate dukkham anappakam me,
ahañ ca eso ca ubho na homa. 99.

5. Mamañ ca disvāna pavaddhakāyaṁ[17]
sabbo jano hiṁsitum eva[18]-m-icche,
sāduñ ca thullañ[19] ca muduñ ca maṁsaṁ
kākâpi maṁ disva[20] viheṭhayeyyun[21] ti. 100.

[1] Bdf aggahesīti. [2] Ck Bd al-, Cs alena corr. to aḷena. [3] Bd -yaṁ. [4] Ck nāmeneva, Bd nāma na. [5] Bd kāka-. [6] Bd gaṇhatīti. [7] Bd adds kaṇhasappaṁ, Bf kaṇhasappaṁ in the place of sapparājaṁ. [8] Bdf ād-. [9] Bdf -cakkhuṇetta. [10] Bdf hetu. [11] so all three MSS. [12] Bd -re. [14] Ck hattha-, Cs hattha- corr. to attha. [14] Cks so. [15] Ck dā-, Cs dā- corr. to da-, Bd udakāya. [16] Bd yasmiṁ, Bf tasmā. [17] Bf pavadda-, Cks pavaṭṭa-. [18] Cks hiṁsa-, Bd hisitumheva. [19] Ck phu-, Cs phu- corr. to thu-, Bd ṭhula. [20] Cs disvā, Bd disvāna. [21] Bd vihedheyyan, Bf viheṭhaseyayyuṁ, Ck viheṭhaseyyun, Cs -seyyun corr. to -yeyyun.

Tattha ayan ti Bodhisattaṁ niddisati, atthakāmo ti hitakāmo, dakāya[1] netîti yo[2] maṁ sampiyāyamāno[3] uttarisāṭakena gahetvā udakāya neti attano vasanakasobbhaṁ pāpeti, tasmiṁ[4] mate ti sace so imasmiṁ ṭhāne marissati etasmiṁ[5] mate[6] mama kāyikacetasikaṁ mahantaṁ dukkhaṁ bhavissatîti dīpeti, ubho na homā 'ti dve[7] janā na bhavissāma, mamañca disvā ti gāthāya ayam attho: idañ ca aparam pi[8] kāraṇaṁ, imasmiṁ mate anāthaṁ nippaccayaṁ maṁ vaḍḍhitakāyaṁ[9] disvā sabbo jano imassa kakkaṭakassa sāduñ ca thullañ[10] ca muduñ ca maṁsan ti[11] maṁ[12] māretuṁ iccheyya, na kevalaṁ ca[13] jano[14] tiracchānabhūtā[15] kākâpi maṁ disvā viheṭhayeyyuṁ[16] viheseyyuṁ[17] māreyyuṁ.

Taṁ sutvā sappo[18] cintesi: „eken' upāyena imaṁ vañcetvā kākañ ca attānañ ca mocessāmîti[19]". Atha naṁ vañcetuṁ[20] chaṭṭhaṁ gātham āha:

6\. Sac' etassa hetu 'mha[21] ubho gahītā
uṭṭhātu poso visam ācamāmi[22],
mamañ ca kākañ ca pamuñca khippaṁ,
pure visaṁ gāḷham upeti maccan ti. 101.

Tattha sacetassa hetū 'ti[23] sace etassa kāraṇā, uṭṭhātū 'ti nibbiso hotu, visamācamāmîti[24] aham assa visaṁ ākaḍḍhāmi nibbisaṁ naṁ[25] karomi[26], pure visaṁ gāḷhamupeti maccan ti imaṁ hi maccaṁ mayā anācāmiyamānaṁ[27] visaṁ gāḷhaṁ balavaṁ hutvā upagaccheyya, taṁ[28] yāva na[29] upagacchati tāvad eva amhe dve pi jane[30] muñcā 'ti.

Taṁ sutvā kakkaṭako cintesi: „ayaṁ eken' upāyena maṁ[12] dve pi jane vissajjāpetvā palāyitukāmo, mayhaṁ upāyakosallaṁ na jānāti, ahaṁ dāni yathā sappo sañcarituṁ sakkoti evaṁ aḷaṁ[31] sithilaṁ karissāmi, kākaṁ pana n' eva vissajjessāmîti" evaṁ cintetvā sattamaṁ gātham āha:

[1] Bd uda-. [2] Cs so. [3] Ck saṁ-, Bd sappi-. [4] Bd ya-. [5] Cks evaṁ tasmiṁ. [6] Bd pathe. [7] Bd adds pi. [8] Bd -raṁ, omitting pi. [9] Bd mama vaḍhita-. [10] Cs thūlañ, Bd thullañ. [11] Bd maṁsañca. [12] Bd omits maṁ. [13] Cks va, Bd ca? [14] Bd adds manusso. [15] Bd -nagatabhūtā. [16] Bd -hedheyyunti. [17] Bd omits viheseyyuṁ. [18] Bd omits sappo. [19] Bd -māti. [20] Bd -tukāmo. [21] Bdf hetumhi. [22] Bdf āva-. [23] Bd hetumhiti. [24] Bd visamhāvamāmiti. [25] Bd taṁ. [26] Bd adds puna nibbisantaṁ karomīti. [27] Cks -misamānaṁ, Bd anāvāriyamānaṁ. [28] Cks naṁ. [29] Cks naṁ, Bd omits na. [30] Bd adds khippaṁ. [31] Ck alaṁ, Cs alaṁ corr. to aḷaṁ, Bd aḷa.

7. Sappaṁ pamokkhāmi na tāva kākaṁ,
paṭibaddhako hohiti[1] tāva kāko,
purisañ ca[2] disvāna sukhiṁ arogaṁ[3]
kākaṁ pamokkhāmi yath' eva sappan ti. 102.

Tattha paṭibaddhako ti pāṭibhogo[4], yatheva sappan ti yathā bhavantaṁ[5] sappaṁ muñcāmi tathā kākam pi pamokkhāmi, kevalaṁ tvaṁ imassa brāhmaṇassa sarīrato sīghaṁ visaṁ ācamāhîti[6].

Evañ ca pana vatvā tassa sukhacaraṇatthaṁ[7] aḷaṁ[8] sithilam akāsi. Sappo visaṁ ācamitvā[9] Mahāsattasa sarīraṁ nibbisaṁ akāsi. So niddukkho uṭṭhāya pakativaṇṇen' eva aṭṭhāsi. Kakkaṭako „sace ime dve pi[10] arogā bhavissanti mayhaṁ sahāyassa vaḍḍhi nāma na bhavissati, vināsessāmi ne" ti cintetvā kattariyā[11] uppalamakulaṁ[12] viya aḷehi[13] ubhinnam pi sīsaṁ kappetvā jīvitakkhayaṁ pāpesi. Kākī pi tamhā ṭhānā palāyi. Bodhisatto sappassa sarīraṁ daṇḍakena[14] vedhetvā[15] gumbapiṭṭhe[16] khipi, suvaṇṇakakkaṭakaṁ sobbhe vissajjetvā nahātvā Sālindiyagāmam eva gato. Tato paṭṭhāya c' assa[17] kakkaṭakena saddhiṁ adhikataro vissāso ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[18] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānento osānagātham āha:

8. Kāko tadā Devadatto ahosi,
Māro pana kaṇhasappo ahosi,
Ānando bhaddo kakkaṭako ahosi,
ahaṁ tadā brāhmaṇo homi tatthā[19] 'ti. 103.

Saccapariyosāne bahū[20] sotāpannādayo ahesuṁ. Kākī pana gāthāya[21] na vuttā, sā Ciñcamāṇavikā ahosîti. Suvaṇṇakakkaṭakajātakaṁ[22].

[1] Ck hohīti, Cs hoti corr. to hohīti, Bdf hoti. [2] Cks -saṁ, omitting ca. [3] Cks ār- corr. to ar-, Bf ār-. [4] Ck pa-. [5] Cs bhavattaṁ corr. to -vantaṁ, Ck havaṇṇaṁ. [6] Cks āva-, Bd āga-. [7] Bd mukhaṁ sañcāraṇatthaṁ. [8] Ck Bd alaṁ, Cs alaṁ corr. to aḷaṁ. [9] Bd āga-. [10] Bd adds janā. [11] Bd katṭharikāya. [12] Ck uppalavaku-, Bd kuppala-. [13] Ck al-, Cs al- corr. to aḷ-. [14] Cks -ke. [15] Ck veṭhe, Cs veṭṭhe-. [16] Bd vammikaṁ. [17] Bd omits cassa. [18] Bd dhammade-. [19] Bdf satthā. [20] all three MSS. bahu. [21] Bd -yaṁ. [22] Bd adds catutthaṁ.

5. Mayhakajātaka.

Sakuṇo Mayhako nāmā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto āgantukaseṭṭhiṁ ārabbha kathesi. Sāvatthiyaṁ hi āgantukaseṭṭhi nāma aḍḍho[1] ahosi mahaddhano, so n' eva attanā[2] bhoge bhuñji na paresaṁ adāsi, nānaggarase paṇītabhojane upanīte taṁ na bhuñjati[3], bilaṅgadutiyaṁ[4] kaṇājakam eva bhuñjati[3], dhūpitavāsitesu kāsikavatthesu upanītesu tāni hāretvā thūlagulavālakasāṭake[5] nivāseti, ajānīyayutte[6] maṇikanakavicitte rathe upanīte taṁ harāpetvā[7] kattararathakena gacchati[8] paṇṇacchattena dhāriyamānena. So yāvajīvaṁ dānādīsu puññesu ekam pi akatvā kālakato[9] Roruvaniraye nibbatti. Tassâputtakaṁ[10] sāpateyyaṁ rājabalaṁ[11] sattahi rattiṁdivasehi[12] rājakulaṁ[13] pavesesi. Tasmiṁ pavesite rājā bhuttapātarāso Jetavanaṁ gantvā Satthāraṁ vanditvā „kiṁ mahārāja Buddhupaṭṭhānaṁ na karosîti" vutte „bhante Sāvatthiyaṁ āgantukaseṭṭhi[14] nāma kālaṁ kari[15], tassa[16] assāmikadhane amhākaṁ ghare āhariyamāne[17] yeva satta divasā[18] gatā, so pana ettakaṁ dhanaṁ labhitvâpi n' eva attanā paribhuñji na paresaṁ adāsi, rakkhasapariggahītapokkharaṇī viy' assa dhanaṁ ahosi, so ekadivasam pi paṇītabhojanādīnaṁ rasaṁ ananubhavitvā va maraṇamukhaṁ paviṭṭho, evaṁ maccharī apuññasatto[19] kiṁ katvā ettakaṁ dhanaṁ paṭilabhi[20], ken' assa bhogesu cittaṁ na namatîti[21]" Satthāraṁ pucchi. „Mahārāja dhanalābho ca dhanaṁ laddhā aparibhuñjanakāraṇañ[22] ca ten' eva katan[23]" ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bārāṇasiseṭṭhi assaddho ahosi maccharī, na kassaci[24] kiñci deti, na kiñci[25] saṁgaṇhāti. So ekadivasaṁ rājupaṭṭhānaṁ gacchanto Tagarasikhiṁ nāma paccekabuddhaṁ piṇḍāya carantaṁ disvā vanditvā „laddhā bhante bhikkhā" ti pucchitvā „nanu carāma[26] mahāseṭṭhîti" vutte

[1] C^s aḍḍo, C^k B^d addho. [2] B^d -no. [3] B^d -ji. [4] C^k biḷaṅgaḍū-, B^d philaṅgadu-. [5] C^s thu-, B^d thulaṁ bhussaṁvāsāṭake. [6] C^k ajā-, B^d ājāniya- [7] B^d taṁ pi āhārāpetvā, adding jayaggavayuttena, C^s taṁ pahāretvā corr. to taṁ harāpetvā. [8] B^d adds suvaṇṇachatte dhāriyamāne taṁ apanetvā. [9] B^d kālaṁ katvā. [10] C^{ks} assāp-, B^d tassa apu-. [11] B^d idanti rājakule in the place of rājabalaṁ. [12] C^s -divehi. [13] B^d omits rājakulaṁ. [14] B^d -seṭhino. [15] C^k kālakarī, C^s kālaṁ karī, B^d kālaṁ katassa. [16] B^d omits tassa. [17] B^d āniyamānassa, omitting yeva. [18] B^d rattidivasā. [19] B^d adds hi. [20] B^d labhi. [21] B^d ramati. [22] C^k -bhujakā-, C^s -bhuñjakā-, B^d -kāraṇabhāvo, omitting ca. [23] B^d -to. [24] B^d kassati. [25] so all three MSS. [26] B^d nanu labhissaṁ anucarāmi.

purisaṁ āṇāpesi „gaccha imaṁ[1] amhākaṁ gharaṁ netvā[2] mama pallaṁke nisīdāpetvā amhākaṁ paṭiyattabhattassa pattaṁ pūretvā dāpehîti". So paccekabuddhaṁ gharaṁ netvā nisīdāpetvā seṭṭhibhariyāya ācikkhi. Sā nānaggarasassa[3] bhattassa pattaṁ pūretvā tassa adāsi. So bhattaṁ gahetvā seṭṭhinivesanā nikkhamitvā antaravīthiṁ[4] paṭipajji. Seṭṭhi rājakulā[5] pacchāgacchanto taṁ disvā vanditvā „laddhaṁ bhante bhattan" ti pucchi. „Laddhaṁ mahāseṭṭhîti". So pattaṁ[6] oloketvā cittaṁ pasādetuṁ nâsakkhi, „imaṁ me bhattaṁ dāsā vā kammakarā[7] vā bhuñjitvā dukkaraṁ[8] pi kammaṁ kareyyuṁ, aho vata me jānîti[9]" aparacetanaṁ paripuṇṇaṁ kātuṁ nâsakkhi. Dānaṁ hi[10] nāma tisso cetanā paripuṇṇaṁ kātuṁ sakkontass' eva[11] mahapphalaṁ hoti

Pubbe va dānā sumanā bhavāma.
dadam pi ce attamanā bhavāma,
datvâpi ce nânutappāma pacchā,
tasmā ti amhaṁ daharā na mīyare[12].
Pubbe va dānā sumano dadaṁ cittaṁ pasādaye,
datvā attamano[13] hoti, esā yaññassa[14] sampadā.

Iti kho[15] mahārāja āgantukaseṭṭhi Tagarasikhi-paccekabuddhassa[16] dinnapaccayena bahuṁ[17] dhanaṁ paṭilabhi[18], datvā aparacetanaṁ paṇītaṁ kātuṁ asamatthatāya bhoge bhuñjituṁ nâsakkhi[19]. „Puttaṁ pana kasmā na labhi bhante" ti. Satthā „puttassa alābhakāraṇaṁ pi ten' eva kataṁ mahārājā" 'ti tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto asītikoṭivibhave[20] seṭṭhikule nibbattitvā vayappatto mātāpitunnaṁ accayena kaniṭṭhaṁ saṁgaṇhitvā kuṭumbaṁ vicārento gharadvāre dānasālaṁ kāretvā mahādānaṁ pavattento agāraṁ ajjhāvasi. Ath' assa eko putto jāyi[21]. So tassa padasā gamanakāle kāmesu ādīnavaṁ[22] nekkhamme ca ānisaṁsaṁ[23] disvā saddhiṁ puttadārena sabbaṁ ghara-

[1] Bd idaṁ. [2] Bd āne-. [3] Bd -rasa. [4] Bd -vithiyaṁ. [5] Bd -lato. [6] Bd bhattaṁ. [7] Bd -karā. [8] Bd -raṁ, omitting pi, Cks dukkha-. [9] Ck jātīti, Cs jātīti corr. to jānīti. [10] Bd dānañhi. [11] Bd sakkoti tasseva. [12] this verse is wanting in Bd [13] Bd cattamanaṁ. [14] Bd puññassa. [15] Bd omits kho. [16] Cks -khī-. [17] Bd -hu. [18] Bd labhitvā, omitting datvā. [19] Bd -kkhiti. [20] Bd -va. [21] Bd vijāyi. [22] Bd adds disvā. [23] Bd nikkhamañcāni-.

vibhavaṁ kaniṭṭhassa niyyādetvā „appamatto dānaṁ pavattehîti“ ovādaṁ datvā isipabbajjaṁ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Himavantapadese vihāsi. Kaniṭṭho pi 'ssa ekaṁ puttaṁ paṭilabhi. So taṁ vaḍḍhantaṁ disvā cintesi: „mama bhātu putte jīvante kuṭumbaṁ bhijjitvā[1] dvedhā[2] bhavissati[3], bhātu puttaṁ māressāmîti“. Atha naṁ ekadivasaṁ nadiyaṁ opilāpetvā māresi. Tam eva[4] nahātvā āgataṁ bhātu jāyā „kahaṁ[5] mama putto“ ti pucchi. „Nadiyaṁ udakakīḷikaṁ[6] kīḷi, atha naṁ[7] vicinanto nâddasan“ ti. Sā[8] roditvā tuṇhī ahosi. Bodhisatto taṁ pavattiṁ ñatvā „idaṁ kiccaṁ pākaṭaṁ karissāmîti“ ākāsenâgantvā[9] Bārāṇasiyaṁ otaritvā sunivattho supāruto tassa gharadvāre ṭhatvā dānasālaṁ adisvā „sālâpi[10] iminā asappurisena nāsitā“ ti cintesi. Kaniṭṭho[11] tassa āgatabhāvaṁ sutvā[12] āgantvā Mahāsattaṁ vanditvā pāsādaṁ āropetvā subhojanaṁ bhojesi. So bhattakiccāvasāne sukhakathāya nisinno „dārako na paññāyati[13], kahaṁ nu kho so“ ti pucchi. „Mato bhante“ ti. „Kena kāraṇenā“ ti. „Udakakīḷanaṭṭhāne[14], asukakāraṇenā 'ti na[15] jānāmîti“. „Kiṁ tvaṁ asappurisa na[15] jānissasi, tayā katakiccaṁ mayhaṁ[16] pākaṭaṁ, nanu tvaṁ iminā kāraṇena taṁ māresi, kin nu[17] tvaṁ rājādīnaṁ vasena nassamānaṁ[18] dhanaṁ rakkhituṁ[19] sakkuṇeyyāsi, Mayhasakuṇassa ca tuyhañ ca kiṁ nānākāraṇan“ ti. Ath' assa Mahāsatto Buddhalīḷhāya dhammaṁ desento imā gāthā abhāsi:

1. Sakuṇo Mayhako nāma girīsānudarīcaro[20]
pakkaṁ pipphalam[21] āruyha mayha mayhan[22] 'ti kandati.
104.

---

[1] Bd bhinditvā. [2] Bd dvi-. [3] Bd -tīti. [4] Bd enaṁ. [5] Bd kuhi. [6] Bd -kilaṁ. [7] Bd adds udake. [8] Bd yā sā. [9] Bd -na gantvā. [10] Bd dānasā-. [11] Bd adds pissa. [12] Bd ñatvā. [13] Bd ppa-. [14] Bd adds ca. [15] Bd omits na. [16] Bd mayhaṁ. [17] Bd adds kho. [18] Bd niyamānaṁ. [19] Bd adds nāma. [20] Bd gīrisānunadīracaro. [21] Cs pipalam, Bd pippasim, Bf pippalīm. [22] Bf mayhaṁ mayhaṁ, Cks -hā.

2. Tass' eva[1] vilapantassa dijasaṁghā samāgatā,
bhutvāna pipphaliṁ[2] yanti, vilapi tv-eva[3] so dijo. 105.
3. Evam eva idh' ekacco saṁgharitvā[4] bahuṁ dhanaṁ
n' ev' attano na ñātīnaṁ[5] yathodhiṁ paṭipajjati. 106.
4. Na so acchādanaṁ bhattaṁ na mālaṁ na vilepanaṁ
anubhoti sakiṁ[6] kiñci na saṁgaṇhāti ñātake. 107.
5. Tass' eva[1] vilapantassa mayha mayhan[7] ti rakkhato
rājāno atha vā corā dāyādā yeva appiyā
dhanam ādāya gacchanti, vilapi tv-eva so naro. 108.
6. Dhīro[8] bhoge[9] adhigamma saṁgaṇhāti ca ñātake,
tena so kittiṁ pappoti pecca[10] sagge ca[11] modatîti. 109.

Tattha mayhako ti mayhaṁ mayhan ti vicaraṇavasena[12] evaṁ laddhanāmo, girisānudarīsu caratîti girisānudarīcaro[13], pakkaṁ pipphalan ti Himavantapadese ekaṁ phalabharitaṁ pipphalīrukkhaṁ, kandatîti dijagaṇe[14] taṁ[15] rukkhaṁ parivāretva pakkāni khādante[16] vāretuṁ mayhaṁ mayhan ti paridevanto vicarati[17], tassevaṁ[18] vilapantassā 'ti tassa vilapantass' eva, bhutvāna pipphaliṁ[19] yantîti taṁ pipphalīrukkhaṁ paribhuñjitvā[20] aññaṁ phalasampannaṁ[21] rukkhaṁ gacchanti[22], vilapi tvevā[23] 'ti so pana dvijo[24] vilapi yeva, yathodhin ti yathākoṭṭhāsaṁ, mātāpitibhātubhaginiputtadhītādīnaṁ[25] upabhogaparibhogavasena yo koṭṭhāso dātabbo[26] taṁ na detîti attho, sakin ti[27] ekavāram pi nânubhoti, attano santakam pîti attho, saṁgaṇhātîti bhattacchādanabhījanaṅgalādidānavasena[28] saṁgaṇhāti, vilapi tveva[28] so naro ti etesu rājādisu dhanaṁ gahetvā gacchantesu kevalaṁ so puriso vilapati yeva, dhīro ti paṇḍito, saṁgaṇhātîti attano santikaṁ āgate[30] dubbalañātake bhattacchādanabījanaṅgalādidānena[31] saṁgaṇhāti, tenā 'ti[32] so sappuriso[33] tena ñātisaṁgahena[34] catuparisamajjhe kittiñ ca attano vaṇṇañ ca[35] pāpuṇāti pecca[36] sagge devanagare modatîti[37].

[1] C^{ks} -vaṁ. [2] C^{ks} -laṁ, B^{df} pippali. [3] B^{d} -tvā va. [4] B^{d} saṅkha-. [5] C^{k} jānīnaṁ. [6] B^{df} sakaṁ. [7] B^{f} mayhaṁ mayhaṁ, C^{ks} -hā. [8] C^{k} dhīro ca, C^{s} dhītaro ca, B^{d} dhiro, B^{f} viro. [9] C^{ks} -go. [10] B^{df} pacca. [11] B^{df} pa. [12] C^{s} ciravanavasena instead of vira-, B^{d} viravantiyā. [13] B^{d} girisānudaricaro ti girisānunadicaro girisānusukhanadīsukhacaratīti girisānunadīcaro. [14] B^{d} -ṇā. [15] C^{ks} na. [16] B^{d} -ti. [17] B^{d} -ri. [18] B^{d} -va. [19] C^{k} B^{d} -li, C^{s} -lī. [20] B^{d} -bhutvā. [21] B^{d} -una. [22] C^{ks} gacchati. [23] B^{d} vipalitvāvā. [24] B^{d} di-. [25] B^{d} -dhitānam. [26] B^{d} labitabbo. [27] B^{d} sakiti, C^{ks} sakimpi. [28] B^{d} vattabhatta-. [29] B^{d} vilapento va. [30] B^{d} -ta. [31] C^{k} santacchā-, C^{s} santa- corr. to bhatta-, B^{d} vattabhatta-. [32] B^{d} pi. [33] B^{d} pu-. [34] B^{d} -saṅkhena. [35] C^{k} vananañca, C^{s} vaṇṇaca, B^{d} vaṇṇabhāṇañca. [36] B^{d} pacca. [37] B^{d} pamo-.

Evaṁ Mahāsatto tassa dhammaṁ desetvā dānaṁ paṭipākatikaṁ[1] kāretvā Himavantam eva gantvā aparihīnajjhāno Brahmalokūpago ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[2] āharitvā „iti kho mahārāja āgantukaseṭṭhi bhātu puttassa māritattā ettakaṁ kālaṁ n' eva puttaṁ na dhītaraṁ alabhitthā[3]" 'ti vatvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā kaniṭṭho āgantukaseṭṭhi ahosi, jeṭṭho[4] aham evā" 'ti. Mayhakajātakaṁ[5].

6. Dhajaviheṭhajātaka.

Dubbaṇṇarūpan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto lokatthacariyaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Mahākaṇhajātake āvibhavissati. Tadā pana Satthā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato lokassa atthaṁ cari[6] yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Sakko ahosi. Tadā eko vijjādharo vijjaṁ parivattetvā aḍḍharattasamaye[7] āgantvā Bārāṇasirañño mahesiyā[8] saddhiṁ aticarati. Tassā paricārikāyo aññiṁsu[9]. Sā sayam eva rājānaṁ upasaṁkamitvā[10] „deva eko puriso aḍḍharattasamaye[7] sirigabbhaṁ pavisitvā maṁ dūsetîti[11]" āha. „Sakkhissasi pan' assa kiñci saññāṇaṁ kātun" ti. „Sakkomi devā" 'ti. Sā jātihiṅgulakapātiṁ[12] āharāpetvā tassa purisassa rattiṁ āgantvā abhiramitvā gacchantassa piṭṭhiyaṁ pañcaṅgulikaṁ datvā pāto va rañño ārocesi. Rājā manusse āṇāpesi: „gacchatha, sabbadisāsu oloketvā piṭṭhiyaṁ katajātihiṅgulikapurisaṁ[13] gaṇhathā" 'ti. Vijjādharo pi rattiṁ anācāraṁ karitvā divā susāne suriyaṁ namassanto ekapādena tiṭṭhati. Rājapurisā disvā tam[14] parivārayiṁsu. So „pākaṭaṁ me kammaṁ

[1] Bd omits paṭi. [2] Bd dhammade-. [3] Bd alatthan. [4] Bd jeṭhako pana. [5] Bd mayhaṁjātakaṁ pañcamaṁ. [6] Bd lokatthacariyaṁ carati. [7] Bd -tti-. [8] Bd aggama-. [9] Bd sañcāniṁsu. [10] Bd adds āha. [11] Bd -siti. [12] Bd -likapāṭi. [13] Bd jātihiṅgulikaṁ-, omitting kata. [14] Bd taṁ disvā.

jānantîti[1]" vijjaṁ parivattetvā ākāse[2] uppatitvā gato. Rājā taṁ[3] disvā āgatapurise „addasathā" 'ti pucchi. „Āma addasāmā" 'ti. „Ko nām' eso" ti. „Pabbajito devā" 'ti[4]. So hi rattiṁ anācāraṁ katvā divā pabbajitavesena vasati[4]. Rājā „ime[5] divā samaṇavesena caritvā rattiṁ anācāraṁ karontîti" pabbajitānaṁ kujjhitvā micchāgahaṇaṁ gahetvā „mayhaṁ vijite[6] sabbe pabbajitā palāyantu, diṭṭhadiṭṭhānaṁ[7] ñeva rājāṇaṁ karissantîti[8]" bheriñ carāpesi. Tiyojanasatika-Kāsiraṭṭhā[9] palāyitvā sabbapabbajitā[10] aññarājadhāniyo agamiṁsu[11], sakala-Kāsiraṭṭhe[12] manussānaṁ ovādadāyako eko pi dhammikasamaṇabrāhmaṇo nâhosi, anovādakā manussā pharusā ahesuṁ, dānasīlavimukhā[13] matamatā[14] yebhuyyena apāye nibbattiṁsu, sagge nibbattanakā nāma nâhesuṁ. Sakko nave[15] deve[16] apassanto „kin nu kho kāraṇan" ti āvajjitvā vijjādharam nissāya Bārāṇasiraññā kuddhena micchāgahaṇaṁ gahetvā pabbajitānaṁ raṭṭhā pabbajitabhāvaṁ ñatvā „ṭhapetvā maṁ añño imassa rañño micchāgahaṇaṁ[17] bhindituṁ samattho nāma n' atthi[18], rañño ca raṭṭhavāsinañ ca avassayo bhavissāmîti" cintetvā Nandamūlapabbhāre[19] paccekabuddhānaṁ santikaṁ gantvā[20] „bhante mayhaṁ mahallakaṁ ekaṁ paccekabuddhaṁ detha, Kāsiraṭṭhaṁ[21] pasādessāmîti" āha. So saṁgattheram eva labhi[22]. Ath' assa pattacīvaraṁ gahetvā taṁ purato katvā sayaṁ pacchato hutvā sirasmiṁ añjaliṁ ṭhapetvā paccekabuddhaṁ namassanto uttamarūpadharo māṇavako hutvā sakalanagarassa matthakamatthakena tikkhattuṁ vicaritvā rājadvāraṁ gantvā ākāse aṭṭhāsi. Rañño ārocayiṁsu[23]: „deva eko[24] abhirūpo māṇavako ekaṁ samaṇaṁ ānetvā rāja-

---

[1] all three MSS. jānanti. [2] B^d -sena. [3] B^d te. [4] so all three MSS. [5] B^d adds pabbajitā. [6] B^d jīvitā ime. [7] B^d diṭhadiṭhathāne, omitting ñeva. [8] B^d -tuti. [9] B^d kākāsikaraṭhā. [10] B^d sabbe-. [11] C^s B^d āg-. [12] B^d -kāsikaraṭhe. [13] B^d -sīlā muñcetvā. [14] B^d matā-. [15] B^d na. [16] B^d devaputte. [17] C^k maṁ rañño imassa micchāgahaṇassa. [18] nāma nāhesuṁ - - - natthi wanting in C^s. [19] B^d -lakapa-. [20] B^d adds vanditvā. [21] B^d kāsikara-. [22] B^d labhitvā gato. [23] B^d -cesi. [24] B^d omits eko.

dvāre ākāse ṭhito" ti. Rājā āsanā uṭṭhāya[1] sīhapañjare ṭhatvā „māṇavaka kasmā tvaṁ abhirūpo samāno etassa virūpasamaṇassa[2] pattacīvaraṁ gahetvā namassamāno ṭhito" ti tena saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Dubbaṇṇarūpaṁ tvam[3] ariyavaṇṇī
purakkhatvā pañjaliko namassasi,
seyyo nu te so udavā sarikkho,
nāmaṁ parass' attano câpi[4] brūhîti. 110.

Tattha ariyavaṇṇîti sundararūpo, seyyo nu te so ti eso virūpapabbajito[5] kiṁ nu tayā uttaritaro udāhu sarikkho ti, parassattano cā 'ti etassa parassa ca attano ca nāmaṁ brūhîti pucchati.

Atha naṁ Sakko „mahārāja samaṇā[6] nāma garuṭṭhāniyā[7], tena me nāmaṁ lapituṁ na labbhati[8], mayhaṁ[9] pana te nāmaṁ[10] kathessāmîti" vatvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Na nāmagottaṁ gaṇhanti rāja
sammaggatān' ujjugatāna[11] devā,
ahañ ca te nāmadheyyaṁ vadāmi:
Sakko 'ham asmī tidasānam indo ti. 111.

Tattha sammaggatānujjugatāna[11] devā ti mahārāja sabbasaṁkhāre yathāvasarasavasena[12] sammasitvā aggaphalaṁ arahattaṁ pattattā sammaggatānaṁ[11] ujunā va[13] aṭṭhaṅgikena maggena nibbānaṁ gatattā ujugatānaṁ mahākhīṇāsavānaṁ uppattidevehi[14] uttaritarānaṁ visuddhidevānaṁ uppattidevā[15] nāmagottaṁ na gaṇhanti, ahañca te nāmadheyyan ti api ca ahaṁ attano nāmadheyyaṁ tuyhaṁ kathemi[15].

Taṁ sutvā rājā tatiyagāthāya bhikkhuṁ namassane[16] ānisaṁsaṁ pucchi:

3. Yo disvā bhikkhuṁ caraṇūpapannaṁ
purakkhatvā añjaliko[17] namassati

---

[1] Bd vuṭhāya. [2] Bd -passa sa-. [3] Cs tvam corr. to tuvam. [4] Cks vāpi, Bd parassa ca attano cāpi. [5] Bd -popa-. [6] Ck -ṇaṁ, Bd -ṇo. [7] Ck -tiyā, Cs -tiyā corr. to nīyā, Bd guruṭhāniye. [8] Bd na nā me nālapituṁ na labhati. [9] Bd yaṁ mayhaṁ. [10] Ck nāma, Cs nāma corr. to nāmaṁ. [11] Bd samuggatānujugatānam. [12] Ck yātāva-, Cs yātāva- corr. to yathāva-, Bd yathābhāvaṁ sarasa-. [13] Cs ujjunāva, Bd omits ujunāva. [14] Bd upapatti-. [15] Bd -essāmi. [16] Bd nāmassamāno, Ck namassato, Cs namassate, all three MSS. bhikkhu. [17] Bd pañcali-.

pucchāmi taṁ devarāj' etam[1] atthaṁ
ito cuto kiṁ labhate sukhaṁ so ti. 112.

Sakko catutthagāthāya[2] kathesi:

4. Yo disvā bhikkhuṁ caraṇūpapannaṁ
purakkhatvā pañjaliko namassati
diṭṭhe va dhamme labhate pasaṁsaṁ
saggañ ca so yāti sarīrabhedā ti. 113.

Tattha bhikkhun ti bhinnakilesaparisuddhapuggalaṁ, caraṇūpapannan ti sīlacaraṇena upetaṁ[4]. diṭṭhe va dhamme ti na kevalaṁ ito cuto yeva imasmiṁ pana attabhāve so pasaṁsaṁ labhati pasaṁsāsukhaṁ[5] vindati[6].

Rājā Sakkassa kathaṁ sutvā attano micchāgahaṇaṁ bhinditvā tuṭṭhamānaso pañcamaṁ gātham āha:

5. Lakkhī vatā[7] me udapādi ajja
yaṁ Vāsavaṁ bhūtapat' addasāma[8],
bhikkhuñ ca disvāna tav' ajja[9] Sakka
kāhāmi puññāni anappakānîti. 114.

Tattha lakkhîti sirī[10], paññā ti pi vadanti, idaṁ vuttaṁ hoti: ajja tava[11] vacanaṁ suṇantass' eva kusalākusalavipākajānanapaññā[12] uppannā, yan ti nipātamattaṁ, bhūtapataddasāmā[13] 'ti bhūtapatiṁ addasāma.

Taṁ sutvā Sakko paṇḍitassa thutiṁ karonto chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Addhā[14] have[15] sevitabbā sapaññā
bahussutā ye[16] bahuṭṭhānacintino[17],
bhikkhuñ ca disvāna mamañ ca[18] rāja[19]
karohi[20] puññani anappakānîti. 115.

Tattha bahuṭṭhānacintino[17] ti bahūni kāraṇāni cintanasamatthā.

---

[1] Cks -je. [2] Cks -tthaṁgā-. [3] Bd saṁ- ddhaṁ-. [4] Bd upapannetaṁ. [5] Cs -sāmukhaṁ sukhaṁ, Bd -ti atha kho pacce pasaṁsānurūpaṁ sukhaṁ. [6] Bd -tīti. [7] Cks vata. Bd tā. [8] Bd -pati dassāma. [9] Bd tuvañca. [10] Ck -riṁ, Cs Bd -ri. [11] Bd mama. [12] Bd -nāpaññā. [13] Bd -paṭidassāmā. [14] Ck andā? Cs addhā? Bd saddhā. [15] Ck bhave, Cs have corr. to bhave. [16] Bd omits ye. [17] Bd -huṭhāni-. [18] Ck Bd cā. [19] Bd rājā. [20] Bd -ronti.

Tāṁ sutvā rājā osānagātham āha:

7. Akkodhano niccapasannacitto[1]
sabbātithīyācayogo[2] bhavitvā
nihacca mānaṁ abhivādayissaṁ[3]
sutvāna devinda subhāsitānîti. 116.

Tattha sabbātithīyācayogo[4] bhavitvā ti sabbesaṁ atithinaṁ āgatāgatānaṁ āgantukānaṁ yaṁ yaṁ te yācanti tassa tassa[5] yutto anucchaviko bhavitvā[6], sabbaṁ tehi yācitayācitaṁ[7] dadamāno[8] ti attho, sutvāna devinda subhāsitānîti tava subhāsitāni sutvā ahaṁ evarūpo bhavissāmîti vadati.

Evañ ca pana vatvā pāsādā oruyha paccekabuddhaṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Paccekabuddho ākāse pallaṁkena nisīditvā „mahārāja, vijjādharo na[9] samaṇo, tvaṁ ito paṭṭhāya 'atuccho loko, atthi dhammikasamaṇabrāhmaṇā' ti ñatvā dānaṁ dehi[10] sīlaṁ rakkha[11] uposathakammaṁ karohîti[12]" rājānaṁ ovadi[13]. Sakko pi Sakkānubhāvena ākāse ṭhatvā „ito paṭṭhāya appamattā hothā" 'ti nāgarānaṁ ovādaṁ datvā „palātā samaṇabrāhmaṇā āgacchantū" 'ti bheriñ carāpesi. Atha te ubho pi sakaṭṭhānam eva agamaṁsu[14]. Rājā[15] ovāde ṭhatvā[16] puññāni akāsi[17].

Satthā imaṁ desanaṁ[18] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā paccekabuddho parinibbuto, rājā Ānando ahosi, Sakko[19] aham evā" 'ti. Dhajavihethajātakaṁ[20].

7. Bhisapupphajātaka.

Yametan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññataraṁ[21] bhikkhuṁ ārabbha kathesi. So kira Jetavanā nikkhamitvā Kosalaraṭṭhe aññataraṁ araññaṁ nissāya viharanto ekadivasaṁ padu-

[1] Bd niccaṁ-. [2] Bd -ṭhi-. [3] Bd abhidhāriyissam. [4] Ck -tīthi-, Cs -tithi-, Bd -titthi-. [5] Bd omits one tassa. [6] Bd hutvā bhavitvā ca. [7] Bd sabbetehi yācitaṁ. [8] Bd adds yācito. [9] Cks add so. [10] Bd detha. [11] Bd rakkhatha. [12] Bd -rothāti. [13] Bd ovādetvā. [14] Bd -sūti. [15] Bd adds tassa. [16] Bd adds dānādini. [17] Bd -sīti. [18] Bd dhammade-. [19] Bd adds pana. [20] Cs dhara-, Bd pabbajitavihedhajātakaṁ chaṭhaṁ. [21] Cs -ra, Ck -ra corr. to -raṁ.

masaraṁ otaritvā pupphitapadumaṁ[1] disvā adhovāte ṭhatvā upasiṁghi. Atha naṁ tasmiṁ vanasaṇḍe[2] adhivatthā devatā „mārisa, tvaṁ[3] gandhatheno nāma[4], idan te[5] ekaṁ theyyaṅgan[6]" ti saṁvejesi. So tāya saṁvejito puna[7] Jetavanaṁ āgantvā Satthāraṁ vanditvā nisinno „kahaṁ bhikkhu nivuttho sîti" puṭṭho „asukavanasaṇḍe[8] nāma, tattha ca maṁ devatā[9] evaṁ[10] nāma saṁvejesîti" āha. Atha naṁ Satthā „na kho bhikkhu pupphaṁ upasiṁghanto tvam eva devatāya saṁvejito, porāṇakapaṇḍitâpi saṁvejitapubbā" ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto ekasmiṁ Kāsinigame[11] brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāyaṁ uggaṇhitasippo[12] aparabhāge isipabbajjaṁ pabbajitvā ekaṁ padumasaraṁ nissāya upavasanto[13] ekadivasam saraṁ[14] otaritvā supupphitapadumaṁ upasiṁghamāno[15] aṭṭhāsi. Atha naṁ ekā devadhītā rukkhakkhandhavivare ṭhatvā saṁvejayamānā[16] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Yam ekaṁ vārijaṁ pupphaṁ adinnaṁ[17] upasiṁghasi
ekaṅgam etaṁ theyyānaṁ, gandhatheno si mārisā 'ti. 117.

Tattha ekaṅgametan ti eko koṭṭhāso esa.

Tato Bodhisatto dutiyaṁ gātham āha:

2. Na harāmi, na bhañjāmi[18], ārā siṁghāmi vārijaṁ,
atha kena nu vaṇṇena gandhattheno ti vuccatîti. 118.

Tattha ārā siṁghāmîti dūre ṭhito ghāyāmi[19], vaṇṇenā 'ti kāraṇena.

Tasmiṁ pana[20] khaṇe eko puriso tasmiṁ sare bhisāni c' eva khaṇati puṇḍarīkāni ca bhañjati[21]. Bodhisatto taṁ disvā „ārā ṭhatvā[22] upasiṁghantaṁ 'coro' ti[23] vadasi[24], etaṁ puri-

[1] Bd supupphitaṁ-. [2] Bd vane. [3] Bd omits tvaṁ. [4] Bd adds caraṁ. [5] Bd ti. [6] Bd theyyagandhin. [7] Bd pana. [8] Bd -soṇḍo, Cks -saṇḍaṁ. [9] Bd tattheva de-. [10] Ck eva, Cs eva corr. to evaṁ. [11] Bd kāsikagāme. [12] Bd uggahita-. [13] Bd upasiṅghanto. [14] Bd omits saraṁ. [15] Cs upanisi-, Bd upsiṅghayamāno. [16] Bd -ji-. [17] Ck -nna, Cs -nna corr. to -nnaṁ. [18] Bd bhu-. [19] Bd āsiṅghāmi, Cks gā-. [20] Bd omits pana. [21] Bd bhu-. [22] Bd maṁ gaḷetvā in the place of ā. ṭh. [23] Cs si corr. to ti, Bd si. [24] Bd vadatha.

saṁ kasmā na bhaṇasîti" tāya saddhiṁ sallapanto tatiyaṁ gātham āha:

3. Yo 'yaṁ bhisāni khaṇati puṇḍarīkāni bhañjati
evaṁ ākiṇṇakammanto kasmā eso na vuccatîti. 119.

Tattha ākiṇṇakammanto ti kakkhalakammanto dāruṇakammanto.

Ath' assâvacanakāraṇaṁ[1] ācikkhantī devatā catutthapañcamagāthā abhāsi:

4. Ākiṇṇaluddo puriso dhāticelaṁ va makkhito,
tasmiṁ me vacanaṁ n' atthi, tañ ca arahāmi vattave[2]. 120.

5. Anaṅgaṇassa posassa niccaṁ sucigavesino
vālaggamattaṁ pāpassa abbhāmattaṁ[3] va khāyatîti. 121.

Tattha dhāticelaṁ vā 'ti khelasiṁghāṇikamuttagūthamakkhitaṁ dhātidāsiyā nivatthacelaṁ viya ayaṁ pāpamakkhito yeva, tena kāraṇena tasmiṁ mama[4] vacanaṁ n' atthi, tañca arahāmîti samaṇā pana ovādakāmā honti piyasīlā, tasmā appamattakam pi ayuttaṁ karontaṁ vattuṁ arahāmi samaṇā 'ti, anaṅgaṇassā 'ti niddosassa tumhādisassa, abbhāmattaṁ va khāyatîti[5] mahāmeghapamāṇaṁ hutvā upaṭṭhāti, idāni kasmā evarūpaṁ dosaṁ abbohārikaṁ[6] karosîti

Tāya pana saṁvejito Bodhisatto saṁvegappatto chaṭṭhaṁ[7] gātham āha:

6. Addhā maṁ yakkha jānāsi atho maṁ anukampasi,
puna pi yakkha vajjāsi[8] yadā passasi edisan ti. 122.

Tattha yakkhā 'ti devataṁ ālapati, vajjāsîti[9] vadeyyāsi, yadā passasi edisan ti yadā mama evarūpaṁ dosaṁ passasi tadā evam evaṁ[10] vāreyyāsîti[11] vadati.

Ath' assa devatā[12] sattamaṁ gātham āha:

7. N' eva taṁ[13] upajīvāmi na pi te bhatak' amhase[14],
tvam eva bhikkhu jāneyya yena gaccheyya suggatin ti. 123.

[1] Ck athassa-, Bd athassa ava-. [2] Bd vattate. [3] Bd -mutto. [4] Ck meva. [5] Bd -muttaṁ va khādaya-. [6] Bd abbho-. [7] Bd chaṭhamaṁ. [8] Bd -hi. [9] Ck. vajjāyasīti. [10] Cs evameva maṁ, Bd evaṁ mama [11] Bd vadeyyāsīti. [12] Bd tassa sā devadhitā. [13] Bd nevāhaṁ. [14] Ck hatakambhase, Cs bhatakambhase, Bd te khātikammase corr. to khābhati-.

Tattha bhatakamhase[1] ti tava[2] bhatihatā[3] kammakarâpi te[4] na homa, kiṁkāraṇā taṁ[5] sabbakālaṁ rakkhamānā vicarissāmā 'ti dīpeti, yena gaccheyyā 'ti bhikkhu yena kammena tvaṁ sugatiṁ gaccheyyāsi tvam eva jāneyyāsîti.

Evaṁ sā tassa ovādaṁ datvā attano vimānam eva paviṭṭhā. Bodhisatto pi jhānaṁ nibbattetvā Brahmalokūpago ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[6] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne so[7] bhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā devadhītā Uppalavaṇṇā ahosi, tāpaso[8] aham evā" 'ti. Bhisapupphajātakaṁ[9].

8. Vighāsajātaka.

Susukhaṁ vatā 'ti. Idaṁ Satthā Pubbārāme viharanto keḷisīlake bhikkhū ārabbha kathesi. Tesu[10] Mahāmoggallānattherena pāsādaṁ kampetvā saṁvejitesu dhammasabhāyaṁ bhikkhū tesaṁ aguṇaṁ kathentā nisīdiṁsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' ete keḷisīlakā yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Sakko ahosi. Ath'[11] aññatarasmiṁ Kāsigāme[12] satta bhātaro kāmesu dosaṁ disvā nikkhamitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā Mejjhāraññe[13] vasanto yoge yogaṁ akatvā[14] kāyadaḍḍhibahulā[15] hutvā nānappakārakaṁ[16] kīḷikaṁ[17] kīḷitvā[18] cariṁsu. Sakko devarājā „ime saṁvejessāmîti" suko[19] hutvā tesaṁ vasanaṭṭhānaṁ āgantvā ekasmim rukkhe nilīyitvā te saṁvejento paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

[1] C^s -bhase, B^d bhatikammase. [2] C^k nava. [3] so C^ks: B^d tathāhikā in the place of tava bhatihatā. [4] B^d -karādivā. [5] B^d nataṁ, C^s omits taṁ. [6] B^d dhammade-. [7] B^d omits so. [8] B^d adds pana. [9] B^d bhiṅgha - - - sattamaṁ. [10] B^d adds hi. [11] B^d omits ath. [12] B^d kāsika-. [13] B^d majhā, C^k mejjha-. [14] B^d katvā. [15] C^k -daṭṭhi-, C^s -daṁḍḍhi-, B^d -daḷhi-. [16] B^d -raṁ. [17] B^d kiḷaṁ. [18] B^d kiḷantā. [19] B^d suṇo.

1. Susukhaṁ vata jīvanti ye janā vighāsādino,
diṭṭhe va dhamme pāsaṁsā, samparāye ca suggatîti. 124.

Tattha vighāsādino ti bhuttātirekaṁ bhuñjante sandhāyâha, diṭṭhe va dhamme ti ye evarūpā te diṭṭhe va dhamme pāsaṁsā, samparāye ca tesaṁ sugati hoti, sagge uppajjantîti[1] adhippāyena vadati.

Atha tesu eko tassa vacanaṁ sutvā avasese āmantetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Suvassa bhāsamānassa na nisāmetha paṇḍitā,
idaṁ suṇotha[2] sodariyā: amhe vâyaṁ pasaṁsatîti. 125.

Tattha bhāsamānassā 'ti mānusiyā vācāya[3] bhaṇantassa, na nisāmethā 'ti na suṇotha[2], idaṁ suṇothā[2] 'ti idaṁ assa[4] vacanaṁ suṇotha[2], sodariyā ti samāne[5] udare vutthabhāvena[6] te ālapanto āha.

Atha ne[7] paṭikkhipanto suko tatiyaṁ gātham āha:

3. Nâhaṁ tumhe pasaṁsāmi, kuṇapādā[8] suṇotha[2] me:
ucchiṭṭhabhojino[9] tumhe, na tumhe vighāsādino ti. 126.

Tattha kuṇapādā[8] ti kuṇapakhādakā[10] ti te ālapati

Te tassa vacanaṁ sutvā sabbe pi catutthaṁ gātham āhaṁsu:

4. Sattavassā pabbajitvā Mejjhāraññe sikhaṇḍino
vighāsen' eva yāpentā mayañ ce bhoto gārayhā
ke nu bhoto pasaṁsiyā[11] ti. 127.

Tattha sikhaṇḍino ti cūḷāya samannāgatā, vighāsenevā[12] 'ti ettakaṁ kālaṁ sattavassāni sīhavyagghavighāsen' eva yāpentā yadi bhoto gārayhā atha ke nu te[13] pasaṁsiyā ti.

Te lajjāpento Mahāsatto pañcamaṁ gātham āha:

5. Tumhe sīhānaṁ vyagghānaṁ vāḷānañ câvasiṭṭhakaṁ
ucchiṭṭhen' eva[14] yāpentā maññivho vighāsādino ti. 128.

Tattha vāḷānañcāvasiṭṭhakan[15] ti sesavālamigānañ[16] ca avasiṭṭhakaṁ ucchiṭṭhabhojanaṁ[9].

---

[1] Bd upapa-. [2] Bd -ṇā-. [3] Bd manussabhāsāya. [4] Bd imassa. [5] Bd saha. [6] Bd vuḍha-. [7] Bd te. [8] Bd -ṇappā-. [9] Cks ucci-, Bdf ucchiṭha-. [10] Bd kuṇippa-. [11] Bd ko - -, Cks ko - - sikā. [12] Cks -senā. [13] Cks ko nu te, Bd ke na bhoto in the place of atha ke nu te. [14] Cks ucci-, Bd ucchiṭhayeva. [15] Cks -kaṁ, omitting ti. [16] Ck tassevā-, Cs tasse- corr. to tasesa-.

Taṁ sutvā tāpasā „sace[1] mayaṁ na vighāsādā atha ke carahi te vighāsādā[2]" 'ti. Atha tesaṁ so tam atthaṁ ācikkhanto chaṭṭhaṁ[3] gātham āha:

6. Ye brāhmaṇassa samaṇassa aññass' eva[4] vanibbino
datvāna sesaṁ bhuñjanti te janā vighāsādino ti. 129.

Tattha vanibbino ti tam taṁ bhaṇḍaṁ yācanakassa[5].

Evam te lajjāpetvā Mahāsatto sakaṭṭhānam eva gato.

Satthā imaṁ desanaṁ[6] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā te[7] satta bhātaro ime kelisīlakā bhikkhū ahesuṁ. Sakko[8] aham evā" 'ti. Vighāsajātakaṁ[9].

9. Vaṭṭakajātaka.

Paṇītan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ lolabhikkhuṁ sandhāya[10] kathesi. Taṁ hi Satthā „saccaṁ kira tvaṁ[11] lolo" ti pucchitvā „āma bhante" ti vutte „na kho bhikkhu idān' eva[12] pubbe pi tvaṁ lolo va[13], lolatāy' eva ca[14] pana Bārāṇasiyaṁ hatthigavāssapurisakuṇapehi atitto 'ito uttaritaraṁ labhissāmîti[15]' araññaṁ paviṭṭho sîti" vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto vaṭṭakayoniyaṁ nibbattitvā[16] araññe lūkhatiṇabījāhāro vasi[17]. Tadā Bārāṇasiyaṁ eko lolakāko hatthikuṇapādīhi atitto „ito uttaritaraṁ labhissāmîti" araññaṁ pavisitvā phalāphalāni[18] khādanto Bodhisattaṁ disvā „ayaṁ vaṭṭako ativiya thūlasarīro, madhuragocaraṁ[19] khādati maññe[20], etassa gocaraṁ pucchitvā taṁ khāditvā ahaṁ[21] thūlo bhavissāmîti" cintetvā Bodhisattassa uparibhāge sākhāya nilīyi. Bodhisatto

[1] Bd omits sace. [2] Bd atho ko carahi taghāsādā [3] Bd chaṭhamaṁ. [4] Bd añña vā, Bf aññassa pā. [5] Bd yācakassa [6] Bd dhammade-. [7] Bd omits te. [8] Bd adds pana. [9] Bd -sādajātakaṁ aṭhamaṁ. [10] Bd ārabhha. [11] Bd adds bhikkhu. [12] Bd adds lolo. [13] Bd yeva, Cs ti. [14] Bd -tāya ca. [15] Ck -mā ti. [16] Cks -ttetvā, Bd nippattetvā. [17] Bd vasati. [18] Bd -laṁ. [19] Bd -raṁ go-. [20] Bd adds ti. [21] Bd adds pi.

tena apucchito va[1] tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ karonto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Paṇītaṁ bhuñjase bhattaṁ sappitelañ ca mātula,
atha kena nu vaṇṇena kiso tvam asi vāyasā 'ti. 130.

Tattha bhattan ti manussānaṁ bhojananiyāmena paṭiyāditabhattaṁ, mātulā 'ti taṁ piyasamudācāreṇâlapati. kiso ti appamaṁsalohito.

Tassa vacanaṁ sutvā kāko tisso gāthā abhāsi:

2. Amittamajjhe vasato tesu āmisam esato[2]
niccaṁ ubbiggahadayassa kuto kākassa[3] daḷhiyaṁ. 131.
3. Niccaṁ ubbegino[4] kākā vaṁkā pāpena kammunā,
laddho piṇḍo na pīṇeti[5], kiso ten' asmi vaṭṭaka. 132.
4. Lūkhāni tiṇabījāni appasinehāni bhuñjasi,
atha kena nu vaṇṇena thūlo tvam asi vaṭṭakā 'ti. 133.

Tattha daḷhiyan ti evarūpassa mayhaṁ kākassa kuto daḷhabhāvo[6], kuto thūlan ti attho. ubbegino[7] ti ubbegavanto[8], vaṁkā ti kākānam eva nāmaṁ, laddho ti te kāke manussasantakavilumpanapāpena kammena laddho piṇḍo[9] na pīṇetîti[10] na tappeti, tenasmîti tena kāraṇenâhaṁ kiso asmi, appasinehānîti mandojāni[11], idaṁ kāko Bodhisattaṁ paṇītabhojanaṁ[12] khādatîti saññī hutvâpi vaṭṭakānaṁ pakatigocaraṁ[13] kathento[14] āha.

Taṁ sutvā Bodhisatto attano thūlabhāvakāraṇaṁ kathento:

5. Appicchā appacintāya avidūragamanena ca
laddhāladdhena yāpento thūlo ten' asmi vāyasa. 134.
6. Appicchassa hi posassa appacintisukhassa ca
susaṁgahitapamāṇassa[15] vuttī susamudānayā ti 135.

imā gāthā[16] āha.

Tattha appicchā ti āhāre[17] appicchatāya nittaṇhatāya, kevalaṁ sarīrayāpanavasena[19] āhārāharaṇatāyā[20] 'ti attho, appacintāyā 'ti[21] ajja kahaṁ

---

[1] Ck ca, Bd omits tena ap. va. [2] Bd amissames-apekkhato. [3] Cks kāyassa. [4] Ck ubbhito, Cs ubbahito, Bd ubbhiggino, Bd uppiggino. [5] Cks pīneti, Bd pineti. [6] Bd daḷhī-. [7] Cks ubbedhino, Bd ubbigino. [8] Bd ubbiggavato. [9] Bd ti tena kāraṇena parasantakavilumpanasaṁkhātena pāpak. laddhapiṇḍo. [10] Cs pīne-, Bd pine-. [11] Bd annajāti. [12] Bd -tagocaraṁ. [13] Bd gahitago- [14] Bd pucchanto. [15] Bd -tamānassa, Bf -tamanassa [16] Bd omits i. g. [17] Bd -resu. [18] Bd nitaṇhāya. [19] Bd omits vasena. [20] Ck vābhara-, Cs vābhara- corr. to -hara-, Bd vohārāharaṇayārā. [21] Bd adds vaṭṭakā.

āhāraṁ labhissāmī sve kahan ti evaṁ āhāracintāya[1] abhāvena, avidūragamanena cā 'ti asukasmiṁ nāma ṭhāne madhuraṁ labhissāmîti cintetvā[2] avidūragamanena ca, laddhāladdhenā 'ti lūkhaṁ vā hotu[3] paṇītaṁ vā yaṁ[4] laddhaṁ ten' eva tuṭṭho[5], thūlo[6] ten' asmîti tena catubbidhena kāraṇena thūlo 'smi[7] vāyasā 'ti, appacintisukhassā 'ti āhāracintārahitānaṁ appacintīnaṁ ariyānaṁ sukhaṁ assa atthîti appacintisukho[8], tassa tādisena sukhena samannāgatassa, susaṁgahitapamāṇassā[9] 'ti ettakaṁ bhuñjitvā jīrāpetuṁ sakkhissāmîti evaṁ suṭṭhu saṁgahitāhārapamāṇassa[10], vuttī susamudānayā ti evarūpassa puggalassa jīvitavutti sukhena sakkā samudānetuṁ susamudānayā sunibbattiyā.

Satthā imaṁ desanaṁ[11] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne lolabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, vaṭṭako pana aham evā" 'ti. Vaṭṭakajātakaṁ[12].

10. Kākajātaka.

Cirassaṁ vata passāmā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto lolabhikkhuṁ yeva[13] ārabbha kathesi. Paccuppannavatthuṁ heṭṭhāvuttanayam eva.

Atīte pana[14] Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto pārāpato[15] hutvā Bārāṇasiseṭṭhino mahānase nīḷapacchiyaṁ vasati. Kāko pi tena saddhiṁ vissāsaṁ katvā tatth' eva vasatîti vitthāretabbaṁ. Bhattakārako kākassa pattāni luñcitvā piṭṭhena taṁ makkhetvā[16] ekaṁ varāṭakaṁ[17] vijjhitvā kaṇṭhe[18] pilandhitvā pacchiyaṁ pakkhipi. Bodhisatto araññato āgantvā taṁ disvā parihāsaṁ karonto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Cirassaṁ vata passāma sahāyaṁ maṇidhāriṇaṁ[19],
sukatāya massukuttiyā sobhate vata me sakhā ti. 136.

Tattha massukuttiyā ti massukiriyāya.

[1] Cks -yaṁ. [2] Bd ac-. [3] Cks hontu. [4] Bd yaṁ yaṁ. [5] Bd tuṭho, Cks thūlo. [6] Bd omits thūlo. [7] Bd mhi. [8] Cks -khā. [9] Bd -tassamānassā. [10] Bd -ramānassa. [11] Bd dhammade-. [12] Bd adds navamaṁ. [13] Bd omits yeva. [14] Bd omits pana. [15] Bd pāravato. [16] Bd pakkhipitvā. [17] Bd pālakhaṇḍaṁ. [18] Ck kaṭṭhe, Bd kaṇhe. [19] Cs -ritaṁ, Bd -rikaṁ.

Taṁ sutvā kāko dutiyaṁ gātham āha:

2. Parūḷhakacchanakhalomo ahaṁ kamme suvyāvaṭo
cirassaṁ[1] nahāpitaṁ laddhā lomantam apahārayin[2] ti. 137.

Tattha *ahaṁ kamme suvyāvaṭo* ti[3] ahaṁ tasmiṁ rājakamme suvyāvaṭo[4] okāsaṁ alabhamāno parūḷhakacchanakhalomo āsin[5] ti vadati, *apahārayin*[6] ti ajja hāresiṁ[7].

Tato Bodhisatto tatiyaṁ gātham āha:

3. Yan nu lomaṁ ahāresi dullabhaṁ laddhu[8] kappakaṁ
atha kiñ carahi te samma kaṇṭhe kiṇakiṇāyatîti[9]. 138.

Tass' attho: yaṁ tāva dullabhaṁ[10] kappakaṁ labhitvā lomaṁ harāpesi[11] taṁ harāpaya, atha kiñ carahi te vayassa[12] idaṁ kaṇṭhe[13] kiṇikiṇāyatîti[14].

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

4. Manussasukhumālānaṁ maṇi kaṇṭhesu lambati,
tes' āhaṁ anusikkhāmi, mā tvaṁ maññi davā kataṁ. 139.

5. Sace p' imaṁ pihayasi[15] massukuttiṁ sukāritaṁ[16]
kārayissāmi te samma maṇiñ câpi dadāmi te ti. 140.

Tattha *maṇîti* evarūpānaṁ manussānaṁ ekaṁ maṇiratanaṁ kaṇṭhesu lambati, *tesāhan* ti tesaṁ ahaṁ, *mā tvaṁ maññîti* tvaṁ pana etaṁ[17] mayā davā katan ti mā maññi[18], *pihayasîti*[19] sace imaṁ mama kataṁ massukuttiṁ tvaṁ icchasi.

Taṁ sutvā Bodhisatto chaṭṭhaṁ[20] gātham āha:

6. Tvañ ñeva maṇino[21] channo[22] sukatāya ca massuyā,
āmanta kho taṁ gacchāmi, piyaṁ[23] me tav' adassanan ti. 141.

Tattha *maṇino*[24] ti maṇinā[25], ayam eva vā pāṭho, idaṁ vuttaṁ hoti: samma vāyasa tvañ ñeva imassa maṇino anucchaviko imissā ca[26] sukatāya mas-

---

[1] C^k adds va, C^s has crossed over va. [2] B^d ajjahā-, B^f somantapajjahārayi. [3] B^d adds taṁ. [4] B^d ahaṁ samma pārāvatakammesubyāvato. [5] B^d ahosī. [6] B^d ajjahā-. [7] B^d ajja pahāresi. [8] B^{df} laddha. [9] C^{ks} -yati, B^d idaṁ kaṇhe kinnāyatīti, B^f idaṁ kanhe kiṇāyati. [10] B^d bhava dullabha. [11] B^d hāresi. [12] B^d vāyasa. [13] C^k -o, B^d kaṇhe. [14] B^d kināyati. [15] B^{df} pāyasi. [16] C^{ks} -kuttī sukārikaṁ, B^d massivatthissu-, B^f massukuttisukāritaṁ. [17] B^d ekaṁ. [18] B^d maññasiti. [19] C^k haya-, B^d sace pi maṁ pipāyasiti. [20] B^d chaṭhamaṁ. [21] B^{df} -nā. [22] B^d chando. [23] C^{ks} piyaṁ. [24] C^{ks} B^d -nā. [25] C^s B^d -no. [26] C^{ks} va, B^d imassa, omitting va.

suyā'[1], mama pana[2] tava adassanam[3] eva piyaṁ, tasmā taṁ āmantayitvā gacchāmîti.

Evañ ca pana vatvā[4] uppatitvā aññattha gato. Kāko pana[2] tatth' eva jīvitakkhayaṁ patto.

Satthā imaṁ desanaṁ[5] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahā „Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, pārāpato[6] aham evā“ 'ti. Kāka-jātakaṁ[7]. Senakavaggo[8] dutiyo, Chanipātavaṇṇanā niṭṭhitā.

[1] Bd sukatassa massu. [2] Bd omits pana. [3] Bd da-. [4] Bd adds bodhisatto. [5] Bd dhammade-. [6] Bd -vato pana. [7] Bd pārāvatajā- navamaṁ, Bf loli nāma. [8] Bf sucivaggo, Bd soka-.

VII. SATTANIPĀTA.

1. KUKKUVAGGA.

1. Kukkujātaka.

Diyaḍḍhakukkū 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto rājovādam ārabbha kathesi. Paccuppannavatthuṁ Tesakuṇajātake āvibhavissati.

Atīte pana Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa atthadhammānusāsako amacco ahosi. Rājā agatigamane patiṭṭhāya adhammena rajjaṁ kāresi, janapadaṁ pīḷetvā[1] dhanam eva saṁhari. Bodhisatto[2] rājānaṁ ovaditukāmo ekaṁ upamaṁ upadhārento carati[3], rañño ca vāsāgāraṁ vippakataṁ hoti aniṭṭhitacchadanaṁ[4], kaṇṇikaṁ āropetvā gopānasiyo pavesitamattā honti[5]. Rājā kīḷanatthāya uyyānaṁ gantvā tattha vicaritvā taṁ[6] gehaṁ pavisitvā ullokento kaṇṇikamaṇḍalaṁ disvā attano uparipatanabhayena nikkhamitvā bahi ṭhito puna ulloketvā[7] „kin nu kho nissāya kaṇṇikā ṭhitā, kiṁ nissāya gopānasiyo" ti cintetvā Bodhisattaṁ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

---

[1] Bd piḷi-. [2] Bd atha bo-. [3] Bd vica-. [4] Cks niṭṭhita-, Bd aniḍitacha-. [5] Cks hoti. [6] Bd omits taṁ. [7] Bd olo-.

1. Diyaḍḍhakukku udayena kaṇṇikā,
vidatthiyo[1] aṭṭha parikkhipanti naṁ
sasiṁsapā[2] sāramayā apheggukā[3]
kuhiṁ ṭhitā uparito[4] na dhaṁsatîti. 1.

Tattha diyaḍḍhakukkū 'ti diyaḍḍharatanā, udayenā 'ti uccattena[5], parikkhipanti nan ti taṁ pan' etaṁ aṭṭha vidatthiyo parikkhipanti, parikkhepato aṭṭhavidatthippamāṇā[6] ti vuttaṁ hoti, kuhiṁ ṭhitā ti kattha patiṭṭhitā hutvā na dhaṁsati na patati[7].

Taṁ sutvā Bodhisatto „laddhā dāni me rañño ovadatthāya[8] upamā" ti cintetvā[9]

2. Yā tiṁsati sāramayā anujjukā[10]
parikiriya[11] gopānasiyo samaṁ ṭhitā[12]
tāhi saṁgahītā[13] balasā papīḷitā
samaṁ ṭhitā[14] uparito na dhaṁsati. 2.

3. Evam pi[15] mittehi daḷhehi[16] paṇḍito
abhejjarūpehi sucīhi mantihi[17]
susaṁgahīto[18] siriyā na dhaṁsati
gopānasībhāravahā va kaṇṇikā ti 3.

imā gāthā āha.

Tattha yā tiṁsati sāramayā ti yā etā[19] sārarukkhamayā tiṁsati gopānasiyo, parikiriyā 'ti parivāretvā[20], samaṁ ṭhitā[21] ti samabhāgaṭhitā[22], balasā papīḷitā ti gopānasihi balena pīḷetvā suṭṭhu saṁgahitā ekābaddhā hutvā, paṇḍito ti ñāṇasampanno rājā, sucīhîti sucisamācārehi kalyāṇamittehi, mantihîti[23] mantakusalehi[24], gopānasībhāravahā va kaṇṇikā ti yathā gopānasīnaṁ bhāraṁ[25] vahamānā kaṇṇikā na dhaṁsati evaṁ rājā[26] vuttappakārehi mantīhi[27] abhijjahadayehi[28] susaṁgahito sirito na dhaṁsati na patati na[29] parihāyati.

[1] Bf vidatthiyo ca. [2] Bdf yā sisapā. [3] Bdf ape-. [4] Ck uparisotā. [5] Bd uccatarena. [6] Cks -nā, omitting ti, Bd aṭhavidatthiyo. [7] Bd -titi. [8] Bd -danatthāya. [9] Bd adds imaṁ gātham āha. [10] Bdf apeggukā. [11] Ck -kariya, Bd kirato. [12] Bd sapaṇḍitā, Bf samaṇitā. [13] Cks tā saṁgahitā, Bd tāhi susaṁgahitā, Bf tāṇi susañgahitā. [14] Bd samaṇḍitā, Bf samaṇhitā. [15] Cks omit pi. [16] Bd iṭhehi. [17] Cks mantī-, Bd mante-, Bf manta-. [18] Cks sas-. [19] Cks esā. [20] Bd -varitā. [21] Bd samaṇḍitā. [22] Bd sabhāvenaṭhitā. [23] Ck manta-, Cs manti- corr. to manta-. [24] Bd manti-. [25] Bd -sisambhāraṁ. [26] Bd -jāpi. [27] Bd -tehi. [28] Bd abhe-. [29] Bd neva.

Rājā Bodhisatte kathente[1] yeva attano kiriyaṁ sallakkhetvā „kaṇṇikāya asati gopānasiyo na patiṭṭhanti[2], gopānasīhi asaṁgahitā kaṇṇikā na tiṭṭhati, gopānasīsu bhijjantīsu[3] kaṇṇikā patati, evam evaṁ adhammiko rājā attano mittāmacce ca balakāye ca brāhmaṇagahapatike ca asaṁgaṇhanto tesu bhijjantesu tehi asaṁgahito issariyā dhaṁsati, raññā nāma dhammikena bhavitabban" ti. Ath' assa tasmiṁ khaṇe paṇṇākāratthāya mātuluṅgaṁ āhariṁsu. Rājā „sahāya imaṁ mātuluṅgaṁ khādā" 'ti Bodhisattaṁ āha. Bodhisatto[4] gahetvā „mahārāja, idaṁ[5] khādituṁ ajānantā tittakaṁ vā karonti ambilaṁ vā, jānantā pana paṇḍitā tittakaṁ hāretvā ambilaṁ anīharitvā mātuluṅgarasaṁ anāsetvā va khādantîti[6]" rañño imāya upamāya dhanasaṁgharaṇūpāyaṁ dassento dve gāthā āha:

4. Kharattacaṁ mellaṁ[7] yathâpi satthavā[8]
anāmasanto[9] pi karoti tittakaṁ
samāharaṁ[10] sādukaroti patthiva[11]
asādukayirā tanuvaṭṭam uddharaṁ[12] 4.

5. Evam pi gāmanigamesu paṇḍito
asāhasaṁ rājadhanāni saṁgharaṁ
dhammānuvattī[13] paṭipajjamāno[14]
sa phātiṁ[15] kayirā aviheṭhayaṁ paran ti. 5.

Tattha kharattacan ti thaddhatacaṁ, mellan[16] ti mātuluṅgaṁ, bellan[17] ti vā[18] pāṭho, ayam ev' attho, satthavā ti satthakahattho, anāmasanto ti bahitacaṁ tanukam pi atacchento[19] idaṁ phalaṁ tittakaṁ karoti, samāharan tî samāharanto[20] bahitacaṁ tacchento[17] anto[21] ca[22] ambilaṁ anīharanto[23] taṁ sādum karoti, patthivā 'ti rājānaṁ ālapati, tanuvaṭṭamuddharan[24]

[1] Bd repeats k. [2] Bd na tiṭhanti [3] Cks bhajjantisu, Bd bhijjantesu. [4] Bd adds taṁ. [5] Bd imaṁ. [6] Bd adds vatvā. [7] Bdf bellaṁ. [8] Bdf satta-. [9] Bd -sento. [10] Bd -hāraṁ. [11] Bd sattiva. [12] Cks -riṁ, Bd -vaddhamuddharaṁ, Bf tanubhandhamudaraṁ. [13] Cks -vuttiṁ, Bdf -vatti. [14] Ck^ -ne. [15] Ck sathāti, Cs saphāti corr. to yathāti, Bd sappāti, Bf sabāti. [16] Bd phellan. [17] Cks me-. [18] Bd pi. [19] Bd -anto. [20] Cks samaṁ. [21] Bd omits anto. [22] Bd va. [23] Cs atih-, Bd āh-. [24] Cks -rin, Bd tanubandhumuddhan.

ti tanukaṁ pana vaṭṭaṁ[1] uddharanto sabbaso[2] tittakassa anapanītattā[3] taṁ asādum eva kayirā, evan ti evaṁ paṇḍito rājâpi asāhasaṁ sāhasiyataṇhāya[4] vasaṁ agacchanto agatigamanaṁ pahāya raṭṭhaṁ apīḷetvā upacikānaṁ vammikavaddhananiyāmena[5] madhukarānaṁ reṇuṁ gahetvā madhukaraṇiyāmena[6] ca[7] dhanaṁ saṁgharanto[8]

Dānaṁ sīlaṁ pariccāgaṁ ajjavaṁ maddavaṁ tapaṁ (supra p. 274)
akkodham avihiṁsā ca khantī ca avirodhanan ti[9]

imesaṁ dasannaṁ rājadhammānaṁ anuvattanena dhammānuvattī hutvā paṭipajjamāno so attano ca paresañ ca phātiṁ[10] vaḍḍhiṁ[11] kareyya paraṁ aviheṭhento[12] yevā 'ti.

Rājā Bodhisattena saddhiṁ mantento va[13] pokkharaṇītīraṁ gantvā[14] supupphitaṁ bālasuriyavaṇṇaṁ udakena anupalittaṁ padumaṁ disvā āha: „sahāya idaṁ[15] padumaṁ udake jātam[16] eva udakena alippamānaṁ[17] ṭhitan" ti. Atha naṁ Bodhisatto „mahārāja raññâpi[18] evarūpen' eva[19] bhavitabban" ti ovadanto[20]

6. Odātamūlaṁ[21] sucivārisambhavaṁ
jātaṁ yathā pokkharaṇīsu[22] ambujaṁ
padumaṁ yathā agginikāsiphālimaṁ
na kadamo na rajo na vāri limpati 6.

7. Evam pi vohārasuciṁ asāhasaṁ
visuddhakammantam apetapāpakaṁ
na limpati kammakilesa, tādiso
jātaṁ yathā pokkharaṇīsu ambujan ti 7.

imā gāthā āha.

Tattha odātamūlan[23] ti paṇḍaramūlaṁ, ambujan ti padumass' eva vevacanaṁ, agginikāsiphāliman ti agginikāsinā suriyena phālitaṁ vikasitan ti attho, na kaddemo na rajo na vāri limpatîti n' eva kaddamo na rajo na udakaṁ limpati makkhetîti attho, lepaticc-eva pāṭho, bhummatthe vā etāni paccattāni, etesu kaddamādisu na limpati na allīyatîti attho, vohārasucin

---

[1] Cks vaddhaṁ, Bd tanukaṁ samabandhaṁ. [2] Bd adds pana. [3] Bd anu. [4] Ck sahapiya-, Bd siyaṁtaṇhāya. [5] Cs -kaṁva-, Bd -kabandhana-. [6] Cks -karaṇani-. [7] Bd omits ca. [8] Bd adds uttari āha. [9] Bd adds iti. [10] Cks pā-, Bd phāti. [11] Bd vaḍhikammaṁ. [12] Ck -thanto, Cs -bheṭhanto, Bd -hesento. [13] Bd omits va. [14] Bd adds tattha. [15] Bd imaṁ. [16] Bd -kena sañcātaṁ. [17] Cks alimpa-. [18] Bd raññā nāma. [19] Bd -pena. [20] Bd ovādento āha. [21] Ck ovādāta-, Bd ovāda-, Bf odaka-. [22] Cks -ṇiṁsu. [23] Bd ovāda-.

ti[1] porāṇehi[2] dhammikarājūhi likhāpetvā ṭhapitavinicchayavohāresu agatiṁ pahāya[3] dhammena vinicchayakārakan[4] ti attho, asāhasan ti dhammikavinicchaye ṭhitattā yeva sāhasakiriyāya rahitaṁ[5], visuddhakammantan ti ten' eva asāhasikattena parisuddhakammantaṁ saccavādaṁ nikkodhaṁ majjhattaṁ tulābhūtaṁ lokassa, apetapāpakan ti apagatapāpakammaṁ, na limpati[6] kammakilesa tādiso ti taṁ rājānaṁ pāṇātipāto adinnādānaṁ[7] micchācāro[8] musāvādo ti ayaṁ kammakileso na allīyatîti, kiṁkāraṇā: tādiso jātaṁ yathā pokkharaṇīsu[9] ambujan ti[10] tādiso hi rājā yathā pokkharaṇīsu jātapadumaṁ[11] anupalittaṁ evaṁ anupalitto nāma hoti.

Rājā Bodhisattassa ovādaṁ sutvā tato paṭṭhāya dhammena[12] rajjaṁ kārento dānādīni puññāni katvā saggaparāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[13] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi, paṇḍitāmacco[14] aham evā" ti. Kukkujātakaṁ[15],

2. Manojajātaka.

Yathā cāpo ninnamatîti. Idaṁ Satthā Veḷuvane[16] viharanto vipakkhasevakaṁ bhikkhuṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ[17] heṭṭhā Mahilāmukhatajātake vitthāritam eva. Tadā pana Satthā „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa vipakkhasevako yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto sīho hutvā sīhiyā saddhiṁ saṁvasanto[18] dve potake labhi puttañ ca dhītarañ ca. Puttassa Manojo ti nāmaṁ ahosi. So pi[19] vayappatto ekaṁ sīhapotikaṁ gaṇhi. Iti te pañca janā ahesuṁ. Manojo vanamahisādayo[20] vadhitvā maṁsaṁ āharitvā mātāpitaro ca bhaginiñ ca pajāpatiñ ca poseti.

[1] neva kaddamo - - - sucinti wanting in B^d^. [2] B^d^ -ṇakehi. [3] B^d^ agatigamanaṁ ap-. [4] B^d^ -karan. [5] B^d^ -sikakiriyāvira-. [6] C^ks^ lippa-. [7] C^ks^ -na. [8] B^d^ kāmesu mi-. [9] all three MSS -ṇisu. [10] C^ks^ -jaṁ, omitting ti. [11] B^d^ jātaṁ-. [12] B^d^ dasarājadh-. [13] B^d^ dhammade-. [14] B^d^ adds pana. [15] B^d^ adds paṭhamaṁ. [16] B^d^ jetavane. [17] B^d^ adds pana. [18] B^d^ vasanto. [19] B^d^ omits pi. [20] B^d^ pana-.

So ekadivasaṁ gocarabhūmiyaṁ Giriyaṁ[1] nāma sigālaṁ palāyituṁ appahontaṁ udarena[2] nipannaṁ disvā „kiṁ sammā" 'ti pucchitvā „upaṭṭhātukāmo 'mhi sāmîti" vutte „sādhu upaṭṭhahassū" 'ti taṁ gahetvā[3] attano vasanaguhaṁ ānesi[4]. Bodhisatto taṁ disvā „tāta Manoja, sigālā nāma dussīlā pāpadhammā akicce niyojenti, mā etaṁ attano santike karîti" vāretuṁ nâsakkhi. Ath' ekadivasaṁ sigālo assamaṁsaṁ khāditukāmo Manojaṁ āha: „sāmi amhehi ṭhapetvā assamaṁsaṁ aññaṁ akhāditapubbaṁ n' atthi, assaṁ gaṇhissāmā" 'ti. „Kahaṁ pana samma assā[5] hontîti". „Bārāṇasiyaṁ nadītīre" ti. So tassa vacanaṁ gahetvā tena saddhiṁ assānaṁ nadiyaṁ nahānavelāyaṁ gantvā ekaṁ assaṁ gahetvā piṭṭhiyaṁ āropetvā vegena attano guhādvāram[6] eva āgato. Ath' assa pitā assamaṁsaṁ khāditvā „tāta assā nāma rājabhogā, rājāno anekamāyā, kusalehi dhanuggahehi vijjhāpenti, assamaṁsaṁ khādanasīhā nāma dīghāyukā na honti, ito paṭṭhāya[7] mā assaṁ gaṇhîti" āha. Sīho pitu vacanaṁ akatvā gaṇhat' eva. „Sīho asse gaṇhātîti" sutvā rājā antonagare yeva assānaṁ pokkharaṇiṁ kāresi[8]. Tato pi āgantvā gaṇhi yeva. Rājā assasālaṁ kāretvā antosālāyam eva tiṇodakaṁ dāpesi. Sīho pākāramatthakena gantvā antosālāto pi gaṇhi yeva. Rājā ekaṁ akkhaṇavedhiṁ dhanuggahaṁ pakkosāpetvā „sakkhissasi tāta sīhaṁ vijjhitun" ti āha. So „sakkomîti" vatvā pākāraṁ nissāya sīhassâgamanamagge aṭṭakaṁ[9] katvā aṭṭhāsi. Sīho āgantvā bahisusāne sigālaṁ[10] ṭhapetvā assagahaṇatthāya[11] nagaraṁ pakkhandi. Dhanuggaho „āgamanakāle atitikhiṇo vego" ti sīhaṁ avijjhitvā assaṁ gahetvā gamanakāle garubhāratāya olīnavegaṁ sīhaṁ tikhiṇena nārācena pacchābhāge vijjhi. Nārāco puratthimakāyena nikkhamitvā ākāse[12] pakkhandi.

[1] Bd viri-. [2] Bd ureṇa. [3] Bd omits g. [4] Bd nesi. [5] Bd tena hi samma kahaṁ assā. [6] Bd gūhāyam. [7] tvā tāto - - - ito pa wanting in Bd. [8] Bd kārāpesi. [9] Ck Bd aṭṭha-. [10] dhanugg - - - sigālaṁ wanting in Bd. [11] Bd assāhanatthāya. [12] Bd -saṁ.

Sīho „viddho 'smîti“ hi[1] viravi. Dhanuggaho taṁ vijjhitvā asani viya jiyaṁ pothesi[2]. Sigālo sīhassa ca jiyāya[3] ca saddaṁ sutvā „sahāyo me[4] vijjhitvā mārito bhavissatîti, matakena[5] hi saddhiṁ vissāso nāma n' atthi, idāni mama pakativasanavanam eva[6] gamissāmîti“ attanā va saddhiṁ sallapanto dve gāthā abhāsi:

1. Yathā cāpo ninnamati jiyā câpi[7] nikūjati[8]
haññate nūna Manojo migarājā sakhā mama. 8.

2. Handa dāni[9] vanantāni pakkamāmi yathāsukhaṁ,
n' etādisā sakhā honti, labbhā me jīvato sakhā ti. 9.

Tattha yathā ti yenâkāren' esa[10] cāpo ninnamati, haññate nūnā 'ti nūna haññati, netādisā ti evarūpā matakā sahāyā nāma na honti, labbhā me ti jīvato[11] mama sahāyo nāma sakkā laddhuṁ.

Sīho pi ekavegen' eva[12] gantvā assaṁ guhādvāre pātetvā sayam pi maritvā va[13] pati. Ath' assa ñātakā nikkhamitvā taṁ lohitamakkhitaṁ pahāramukhehi paggharitalohitaṁ pāpajanasevitāya jīvitakkhayaṁ pattaṁ addasaṁsu, disvā c' assa pitā mātā bhaginī pajāpatîti paṭipāṭiyā catasso gāthā bhāsiṁsu[14]:

3. Na pāpajanasaṁsevī accantasukham edhati,
Manojaṁ passa semānaṁ, Giriyassânusāsanī[15]. 10.

4. Na pāpasampavaṁkena mātā puttena nandati,
Manojaṁ passa semānaṁ acchannaṁ samhi lohite. 11.

5. Evam āpajjatī[16] poso pāpiyo ca nigacchati
yo ve hitānaṁ vacanaṁ na karoti atthadassinaṁ[17]. 12.

6. Evañ ca so hoti[18] tato va pāpiyo
yo uttamo adhamajanūpasevī[19],

[1] B^d omits hi. [2] all three MSS. asani, B^d potesi. [3] C^{ks} jiyā. [4] B^d adds dhanuggahena. [5] B^d -ke. [6] B^d pakatiyāvasenameva. [7] B^{df} vāpi. [8] C^s -kujja- corr. to -kuja-, B^d nigujhati. [9] B^d hantidāni. [10] C^s yenākāraṇesa, B^d thenakāreneva. [11] B^d omits me, C^{ks} omit ti; C^{ks} jīvito. [12] B^d -na. [13] B^d omits va. [14] B^d abhā-. [15] C^s -niṁ, B^d bhārayassānusāsani, B^f bhariyassānusāsati. [16] C^s -ti, B^{df} -te. [17] B^d -dassanaṁ. [18] B^d yāti. [19] C^{ks} -nopasevī, B^d adhammajanupaseva, B^f adhammajanupasevi.

pass' uttamaṁ adhamajanūpasevitaṁ[1]
migādhipaṁ saravaravedhanibbutan[2] ti. 13.

Tattha accantasukhamedhatîti na ciraṁ sukhaṁ labhati[3], Giriyassānusāsanîti[4] ayaṁ evarūpā Giriyassânusāsanîti[4] garahanto āha, pāpasampavaṁkenā 'ti pāpesu sampavaṁkena pāpasahāyena, acchannan ti nimuggaṁ, pāpiyo[5] ca nigacchatîti pāpakañ ca vindati, hitānan ii atthakāmānaṁ, atthadassinan ti anāgataṁ atthaṁ passantānaṁ, pāpiyo ti pāpataro, adhamajanūpasevîti adhamajanaṁ[6] upasevati, uttaman ti sarīrabalena jeṭṭhakaṁ.

Pacchimā abhisambuddhagāthā:

7. Nih yati puriso nihīnasevī,
na ca hāyetha kadāci tulyasevī,
seṭṭham upanamaṁ[7] udeti khippaṁ,
tasmā attano uttariṁ[8] bhajethā 'ti. 14.

Tattha nihīyatîti bhikkhave hīnasevī[9] nāma Manojasīho[10] viya nihīyati parihāyati vināsaṁ pāpuṇāti, tulyasevîti sīlādīhi attanā sadisaṁ sevamāno na hāyati[11], seṭṭhamupanaman[12] ti sīlādīhi uttaritaraṁ yeva upagacchanto, udeti khippan ti sīgham eva sīlādīhi guṇehi upeti upagacchati[13].

Satthā imaṁ desanaṁ[14] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne vipakkhasevako[15] sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā sigālo Devadatto ahosi, Manojo vipakkhasevako, bhaginī Uppalavaṇṇā, bhariyā Khemā bhikkhunī, mātā Rāhulamātā, pitā[16] aham evā“ 'ti. Manojajātakaṁ[17].

3. Sutanojātaka.

Rājā te bhattan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto mātiposakabhikkhuṁ[18] ārabbha kathesi. Vatthuṁ Sāmajātake āvibhavissati.

---

[1] Bd f adhammajanupasevitaṁ. [2] Bd saraveganidhutan, Bf saraṁveganiddhutaṁ. [3] Cks labbhati. [4] Cs -nīti corr. to -nīṁ ti, Bd bhariyassā-. [5] Cks -yañ. [6] Bd adhamma-. [7] Ck -ṇāmaṁ, Bd upagamanaṁ, Bf upagamaṁ. [8] Bd upari. [9] Bd nihī-. [10] Bd -jo-. [11] Bd adds vaḍḍhi yeva panassa hoti. [12] Bd -upagamanan. [13] Bd silādihi upagacchatīti. [14] Bd dhammade-. [15] Bd -viko. [16] Bd adds siharājā pana. [17] Bd adds dutiyaṁ. [18] Bd mātu-.

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto duggatagahapatikule nibbatti, Sutano ti 'ssa nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto bhatiṁ katvā mātāpitaro posetvā pitari kālakate mātaraṁ posesi. Tasmiṁ pana kāle Bārāṇasirājā migavittako ahosi. So ekadivasaṁ mahantena parivārena yojanadviyojanamattaṁ[1] araññāṁ pavisitvā „yassa ṭhitaṭṭhānena[2] migo palāyati so imaṁ nāma jito[3]" ti sabbesaṁ ārocāpesi. Amaccā rañño dhuvamaggaṭṭhāne[4] koṭṭhakaṁ chādetvā adaṁsu. Manussehi migānaṁ vasanaṭṭhānāni parivāretvā unnadantehi[5] uṭṭhapitesu[6] migesu eko eṇimigo rañño ṭhitaṭṭhānaṁ paṭipajji. Rājā „naṁ vijjhissāmîti" saraṁ khipi. Uggahitamāyo migo saraṁ mahāphāsukābhimukhaṁ[7] āgacchantaṁ ñatvā parivattitvā sarena viddho viya hutvā pati. Rājā „migo me viddho" ti gahaṇatthāya dhāvi. Migo uṭṭhāya vātavegena palāyi. Amaccādayo rājānaṁ avahasiṁsu[8]. So migaṁ anubandhitvā kilantakāle khaggena dvidhā chinditvā ekasmiṁ daṇḍake laggetvā[9] kājaṁ vahanto viya[10] āgacchanto „thokaṁ vissamissāmîti" maggasamīpe ṭhitaṁ vaṭarukkhaṁ[11] upagantvā nipajjitvā niddaṁ okkami. Tasmiṁ pana vaṭe[12] nibbatto Makhādevo[13] nāma yakkho tattha paviṭṭhe Vessavaṇassa santikā khādituṁ labhi[14]. So rājānaṁ uṭṭhāya gacchantaṁ[15] „tiṭṭha, bhakkho si me" ti hatthe gaṇhi. „Tvaṁ konāmo[16]" ti. „Ahaṁ idha nibbattayakkho, imaṁ ṭhānaṁ paviṭṭhake khādituṁ labhāmîti". Rājā dhitiṁ[17] upaṭṭhapetvā „kiṁ ajj' eva[18] khādissasi[19] nibaddhaṁ khādissasîti" pucchi. „Labhanto nibaddhaṁ khādissāmîti". „Ajja imaṁ[20] migaṁ khāditvā maṁ vissajjehi[21], ahaṁ[22] te sve paṭṭhāya ekāya bhattapātiyā saddhiṁ ekaṁ manussaṁ pesessāmîti". „Tena hi appamatto hohi, apesitadivase

---

[1] Cs dviyo- corr. to yojanadviyo-, Bd yojanamattaṁ. [2] Bd ṭhitathāne. [3] Bd daṇḍo. [4] Bd vuttamaggaṭhānena. [5] Bd vāretvā unnāde-. [6] Bd uṭhā-. [7] Bd -pā-. [8] Cks apa-. [9] Bd laggi-. [10] Bd omits viya. [11] Bd vaṭṭa-. [12] Cs vaṭeke, Bd vaṭṭarukkhe. [13] Bd māgha-. [14] Bd labhati. [15] Bd adds disvā. [16] Bd adds si. [17] Bd sati. [18] Bd adds maṁ. [19] Bd adds udāhu. [20] Bd rājā imaṁ ajja. [21] Bd -ti. [22] Bd ahan.

taṁ ñeva khādissāmîti". „Ahaṁ[1] Bārāṇasirājā, mayhaṁ avijjamānaṁ nāma n' atthîti". Yakkho paṭiññaṁ gahetvā taṁ vissajjesi. So nagaraṁ pavisitvā tam atthaṁ ekassa atthacarakassa amaccassa kathetvā „idāni kiṁ kātabban" ti pucchi[2]. „Divasaparicchedo kato devā" 'ti. „Na kato" ti. „Ayuttaṁ vo[3] kataṁ evaṁ karontehi[4], mā cintayittha, bahū bandhanāgāre[5] manussā[6]" ti. „Tena hi tvaṁ etaṁ kammaṁ kara, mayhaṁ jīvitam dehîti". Amacco „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā[7] devasikaṁ bandhanāgārato manussaṁ nīharitvā bhattapātiṁ gahetvā[8] kiñci ajānāpetvā va yakkhassa pesesi. Yakkho bhattaṁ bhuñjitvā manussaṁ khādati. Aparabhāge bandhanāgārāni nimmanussāni jātāni. Rājā bhattahārakaṁ alabhanto maraṇabhayena kampi. Atha naṁ amacco assāsetvā „deva jīvitāsāto dhanāsā balavatarā, hatthikkhandhe sahassabhaṇḍikaṁ ṭhapetvā 'ko imaṁ dhanaṁ gahetvā yakkhassa bhattaṁ ādāya gamissatîti' bheriñ carāpemā[9]" 'ti vatvā tathā kāresi. Bodhisatto[10] cintesi: „ahaṁ bhatiyā māsakaddhamāsakaṁ saṁgharitvā kicchena mātaraṁ posemi[11], imaṁ dhanaṁ gahetvā mātu datvā yakkhassa santikaṁ gamissāmi, sace yakkhaṁ dametuṁ sakkhissāmi icc-etaṁ kusalaṁ, noce sakkhissāmi mātā me sukhaṁ jīvissatîti" so tam atthaṁ mātu ārocetvā „alaṁ tāta, na mam' attho dhanenā" 'ti dve vāre paṭikkhitto tatiyavāre taṁ anāpucchā[12] va „āharath' ayyo[13] sahassaṁ, ahaṁ bhattaṁ harissāmîti" sahassaṁ gahetvā mātu datvā „amma mā cintayi, ahaṁ yakkhaṁ dametvā mahājanassa sotthiṁ katvā[14] ajj' eva tavâssukilinnamukhaṁ hasāpento[15] āgacchissāmîti" mātaraṁ vanditvā rājapurisehi saddhiṁ rañño santikaṁ gantvā vanditvā aṭṭhāsi. Tato raññā „tāta tvaṁ[16] bhattaṁ harissasîti" vutte „āma devā" 'ti āha. „Kiṁ te[17] laddhuṁ vaṭṭatîti". „Tum-

[1] Cks āha. [2] Ck pucchitvā. [3] Bd te. [4] Bd santepi. [5] Bd -resu. [6] Bd adds atthi. [7] Cks -paṭicchi. [8] Bd gāhāpetvā. [9] Bd -pehi. [10] Bd atha taṁ sutvā bo-. [11] Bd -sesi. [12] Bd pucchetvā. [13] Ck āharathayye, Bd āharatha ayya. [14] Bd karissāmi. [15] Bd hāsāpento va. [16] Cs tvaṁ tāta, Ck omits tāta. [17] Bd adds na.

hākaṁ suvaṇṇapādukā devā“ ’ti āha. „Kiṁkāraṇā“ ti. „Deva so yakkho rukkhamūle bhūmiyaṁ ṭhitake khādituṁ labhati, ahaṁ etassa santakabhūmiyaṁ aṭhatvā[1] pādukāsu ṭhassāmîti“. „Aññaṁ kiṁ laddhuṁ vaṭṭatîti“. „Tumhākaṁ chattaṁ devā“ ’ti. „Idaṁ kimatthāyā“ ’ti. „Deva yakkho attano rukkhacchāyāya ṭhitake khādituṁ labhati, ahaṁ tassa rukkhacchāyāya[2] aṭhatvā chattacchāyāya ṭhassāmîti“. „Aññaṁ kiṁ laddhuṁ vaṭṭatîti“. „Tumhākaṁ khaggaṁ devā“ ’ti. „Iminā ko attho“ ti. „Deva amanussâpi[3] āvudhahatthānaṁ bhāyanti yevā[4]“ ’ti. „Aññaṁ kiṁ laddhuṁ vaṭṭatîti“. „Tumhākaṁ suvaṇṇapātiṁ pūretvā[5] tumhākaṁ bhuñjanakabhattaṁ[6] devā“ ’ti. „Kiṁkāraṇā tātā“ ’ti. „Deva mādisassa nāma paṇḍitapurisassa[7] mattikapātiyā lūkhabhojanaṁ[8] harituṁ na[9] anucchavikan“ ti. „Sādhu tātā“ ’ti rājā sabbaṁ dāpetvā tass’ eva[10] veyyāvaccakare paṭipādesi[11]. Bodhisatto „mahārāja, mā bhāyi[12], ajjâhaṁ yakkhaṁ dametvā tumhākaṁ sotthiṁ katvā āgamissāmîti“ rājānaṁ vanditvā upakaraṇāni[13] gāhāpetvā tattha gantvā rukkhassâvidūre manusse[14] ṭhapetvā suvaṇṇapādukā āruyha khaggaṁ sannayhitvā setacchattaṁ matthake katvā kañcanapātiyā bhattaṁ gahetvā yakkhassa santikaṁ pāyāsi. Yakkho maggaṁ olokento taṁ disvā „ayaṁ puriso na aññesu divasesu āgamananiyāmena eti, kin nu kho kāraṇan“ ti cintesi. Bodhisatto pi rukkhasamīpaṁ gantvā va[15] asituṇḍena bhattapātiṁ antochāyāya karitvā chāyāsanne[16] ṭhito paṭhamaṁ gātham āha:

1. Rājā te bhattaṁ pāhesi suciṁ maṁsūpasecanaṁ,
makhādevasmiṁ[17] adhivatthe ehi nikkhama[18] bhuñjassū
’ti. 15.

[1] C^{ks} -kā - -, B^{d} -tikā - - adatvā. [2] B^{d} rukkhassa chā-. [3] C^{s} ma- corr. to ama-. B^{d} ma-. [4] C^{ks} yeva, omitting ti, B^{d} -vātī. [5] B^{d} pātikā gahetvā. [6] C^{k} -kapattaṁ, B^{d} adds pūretvā detha. [7] B^{d} -tassa- [8] C^{k} lūka-, C^{s} kaḷukha- corr. to kālūkha-, B^{d} lukhabhā-. [9] C^{s} na corr. to an, B^{d} an-. [10] B^{d} tassa. [11] B^{d} -deti. [12] B^{d} -yittha. [13] C^{s} B^{d} -kā-. [14] B^{d} m. rukkhassāvidūre. [15] B^{d} omits va. [16] C^{s} chāyante corr. to chāyaparinte, B^{d} chāyāya pariyante. [17] B^{d} māgha-. [18] B^{d} nikkhamma.

Tattha pāhesîti pahiṇi, makhādevasmiṁ[1] adhivatthe ti makhādevo[1] ti vaṭarukkho[2] vuccati, tasmiṁ adhivatthe ti devataṁ ālapati.

Taṁ sutvā yakkho „imaṁ purisaṁ vañcetvā antochāyaṁ paviṭṭhaṁ khādissāmîti" cintetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Ehi māṇava orena bhikkham ādāya sūpinaṁ,
tvañ ca māṇava bhikkhā ca[3] ubho bhakkhā bhavissathā[4] 'ti. 16.

Tattha bhikkhan ti mama nibaddhabhikkhaṁ, sūpinan ti sūpasampannaṁ.

Tato Bodhisatto dve gāthā abhāsi:

3. Appakena tuvaṁ yakkha thullam atthaṁ jahissasi,
bhikkhaṁ te nâharissanti janā maraṇasaññino. 17.

4. Laddhāyaṁ yakkha tava niccabhikkhaṁ[5]
suciṁ paṇītaṁ rasasā[6] upetaṁ,
bhikkhañ ca te āhariyo naro idha
sudullabho hohiti khādite mayîti. 18.

Tattha thullamatthan ti appakena kāraṇena mahantam atthaṁ jahissasîti dasseti, nâharissantîti ito paṭṭhāya maraṇasaññino hutvā na āharissanti[7] atha tvaṁ milātasākho viya rukkho nirāhāro dubbalo bhavissasîti, laddhāyan ti laddhaṁ[8] ayaṁ laddhaṁ[9] gamanaṁ, idaṁ vuttaṁ hoti: samma yakkha, yam ahaṁ ajja āhariṁ idaṁ tava niccabhikkhaṁ[5] suciṁ paṇītaṁ uttamarasena upetaṁ laddhāgamanaṁ devasikaṁ te āgacchissati[10], āhariyo ti āharaṇako[11], idaṁ vuttaṁ hoti: sace tvaṁ idaṁ bhikkhaṁ gahetvā āgataṁ maṁ bhakkhasi[12] ath' eva[13] mayi bhakkhite āharaṇako añño naro idha sudullabho bhavissati, kiṁkāraṇā: mādiso hi Bārāṇasiyaṁ añño paṇḍitamanusso n' atthi, mayi pana khādite Sutano ti nāma yakkhena khādito aññassa kassa[14] so[15] lajjissatîti bhattaāharaṇakaṁ[16] na labhissasi, atha te ito paṭṭhāya bhojanaṁ dullabhaṁ bhavissati, amhākam pi rājānaṁ gaṇhituṁ na labhissasi, kasmā[17]: rukkhato bahibhāvena, sace pan' idaṁ bhattaṁ bhuñjitvā maṁ pahiṇissasi ahaṁ te[18] rañño kathetvā nibaddhaṁ bhattaṁ pesessāmi, attānam pi ca

---

[1] Bd māgha-. [2] Bd vaṭṭa-. [3] Bd ya. [4] Bd -ssatī. [5] Bd -bhattaṁ. [6] Ck rassā, Cs rassā corr. to rasā, Bd rasā. [7] Bd nāhar-. [8] Cks laddhā. [9] Ck laddha, Bd laddhā. [10] Cks -ssanti. [11] Cs ābha-, Bd āharaṇiko. [12] Bd bhakkhissasi. [13] Bd atuvaṁ. [14] Cs kassa corr. to kassaci, Bd kassaci. [15] Bd adds ko, [16] Ck bhattaṁ-, Cs -hattaṁ. [17] Bd tasmā. [18] Bd omits te.

te khādituṁ na dassāmi, ahaṁ hi tava santake[1] ṭhāne[2] na ṭhassāmi[3] pādukāsu ṭhassāmi, rukkhacchāyāya[4] pi te na ṭhassāmi attano chattacchāyāyam eva ṭhassāmi, sace pana[5] mayā saddhiṁ virajjhissasi[6] khaggena taṁ[7] dvidhā chindissāmi, ahaṁ hi[8] ajja etadattham eva sajjo hutvā āgato ti. Evaṁ kira naṁ Mahāsatto tajjesi.

Yakkho „yuttaṁ[9] māṇavo vadatîti“ sallakkhetvā pasannacitto dve gāthā abhāsi:

5. Mam' esa[10] Sutano attho yathā bhāsasi māṇava,
mayā tvaṁ samanuññāto sotthiṁ passāhi[11] mātaraṁ. 19.
6. Khaggaṁ chattañ ca pātiñ ca gacch' evâdāya māṇava,
sotthiṁ passatu te mātā tvañ ca passāhi mātaran ti. 20.

Tattha Sutano ti Bodhisattaṁ ālapati, yathā bhāsasîti yathā tvaṁ bhāsasi tathā[12] yo esa tayā bhāsito attho eso mam' ev' attho mayhaṁ ñeva[13] vaḍḍhati.

Yakkhassa kathaṁ sutvā Bodhisatto „mama kammaṁ nipphannaṁ, damito me yakkho, bahuṁ dhanaṁ laddhaṁ, rañño vacanaṁ katan“ ti tuṭṭhacitto yakkhassa anumodanaṁ karonto osānagātham āha:

7. Evaṁ yakkha sukhī hohi saha sabbehi ñātibhi,
dhanañ ca me adhigataṁ, rañño ca[14] vacanaṁ katan ti 21.

vatvā ca pana yakkhaṁ āmantetvā „samma, tvaṁ pubbe akusalakammaṁ katvā kakkhaḷo pharuso paresaṁ lohitamaṁsabhakkho yakkho hutvā nibbatto, ito paṭṭhāya pāṇātipātādīni mā karîti“ sīle ānisaṁsaṁ dussīlye[15] câdīnavaṁ[16] kathetvā yakkhaṁ[17] pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā „kiṁ te araññavāsena, ehi nagaradvāre taṁ nisīdāpetvā aggabhattalābhiṁ karomîti“ yakkhena saddhiṁ nikkhamitvā khaggādīni yakkham eva[18] gāhāpetvā Bārāṇasiṁ agamāsi. „Sutano māṇavo yakkhaṁ gahetvā etîti[19]“ rañño ārocesuṁ. Rājā amaccaparivuto Bo-

---

[1] C^s santake corr. to santi-, B^d santi. [2] B^d aṭhāne. [3] C^ks omit pādukāsu ṭhassāmi, C^s has added the same later. [4] B^d -yaṁ. [5] C^ks add so. [6] C^k -ti, C^s virajjhissati corr. to virujjhissasi, B^d virujjhissasi. [7] B^d tvaṁ. [8] B^d pi. [9] B^d yuttarūpaṁ. [10] B^d eva. [11] C^ks passasi. [12] C^s B^d yathā. [13] B^d mayham eva. [14] B^d omits ca. [15] C^k -sīlyo, C^s -sīlyo corr. to -sīlye, B^d dussile. [16] B^d ca ā-. [17] B^d omits y. [18] B^d yakkhaṁ, omitting eva. [19] B^d ehiti.

dhisattassa paccuggamanaṁ katvā yakkhaṁ nagaradvāre nisīdāpetvā aggabhattalābhinaṁ[1] katvā nagaraṁ pavisitvā bheriñ carāpetvā nāgare sannipātetvā Bodhisattassa guṇaṁ kathetvā senāpatiṭṭhānaṁ adāsi, sayañ ca Bodhisattassa ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā saggaparāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[2] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne mātuposakabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā yakkho Aṅgulimālo ahosi, rājā Ānando, māṇavo[3] aham evā“ 'ti. Sutanojātakaṁ[4].

4. Gijjhajātaka.

Te kathannu karissantîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ mātiposakabhikkhuṁ[5] ārabbha kathesi[6].

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto gijjhayoniyaṁ nibbattitvā[7] vayappatto vuddhe[8] parihīnacakkhuke mātāpitaro gijjhaguhāya[9] ṭhapetvā gomaṁsādīni āharitvā posesi. Tasmiṁ kāle Bārāṇasi-susāne eko nesādo aniyametvā gijjhānaṁ pāse[10] oḍḍesi. Ath' ekadivasaṁ Bodhisatto gomaṁsam[11] pariyesanto susānaṁ paviṭṭho pādena[12] pāse[13] bajjhitvā attano na cintesi[14], vuddhe pana[15] mātāpitaro anussaritvā „kathan nu kho me mātāpitaro yāpessanti[16], mama baddhabhāvam[17] pi ajānantā anāthā nippaccayā pabbataguhāyaṁ eva sussitvā marissanti maññe“ ti vilapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Te kathan nu karissanti vaddhā[18] giridarīsayā,
aham baddho 'smi pāsena Nilīyassa vasaṁ gato ti. 22.

Tattha Nilīyassā[19] 'ti evaṁnāmakassa nesādaputtassa.

---

[1] Ck-bhimnaṁ, Bd -bhattādilābhinaṁ. [2] Bd dhammade-. [3] Bd adds pana. [4] Cks -nu-, Bd adds tatiyaṁ. [5] Bd -tuposakaṁ-. [6] Bd adds vatthu sāmajātake āvībhavissati. [7] all three MSS. -ttetvā. [8] Bd buddhe, Cks pubbe. [9] Bd -yaṁ. [10] Bd pose corr. to pāsena. [11] Bd -sādi. [12] Bd omits p. [13] Bd pāsena. [14] Bd adds popesi. [15] Bd omits pana and adds parihinacakkhuke. [16] Bd adds pi. [17] Bd bandha-. [18] Cks ba-, Bd vuḍhā. [19] Ck nī-.

Tassa paridevato sutvā[1]

2. Kiṁ gijjha paridevasi, kā nu te paridevanā,
na me suto vā diṭṭho vā bhāsanto mānusiṁ dijo[2]. 23.

3. Bharāmi mātāpitaro vaddhe[3] giridarīsaye,
te kathan nu karissanti, ahaṁ vasaṁ gato tava[4]. 24.

4. Yan nu gijjho yojanasataṁ[5] kuṇapāni avekkhati
kasmā jālañ ca pāsañ ca āsajjâpi na bujjhasi[6]. 25.

5. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasaṁkhaye
atha jālañ ca pāsañ ca āsajjâpi na bujjhati[7]. 26.

6. Bharassu mātāpitaro vaddhe[3] giridarīsaye,
mayā tvaṁ samanuññāto sotthiṁ passāhi ñātake[8]. 27.

7. Evaṁ luddaka[9] nandassu saha sabbehi ñātibhi,
bharissaṁ mātāpitaro vaddhe[3] giridarīsaye ti[10] 28.

nesādaputtena dutiyā gijjhena tatiyā ti imā gāthā paṭipāṭiyā vuttā.

Tattha yannū 'ti yaṁ nu etaṁ loke kathīyati[11], gijjho yojanasataṁ[5] kuṇapāni avekkhatîti[12] yojanasataṁ atikkamma ṭhitāni pi kuṇapāni passati, taṁ yadi tathā[13] atha kasmā tvaṁ imaṁ jālañ ca pāsan ca āsajjāpi na bujjhasi[14] santikaṁ āgantvâpi na jānāsîti[14], parābhavo ti vināso, bharassū 'ti idaṁ so Bodhisattassa dhammakathaṁ sutvā paṇḍito gijjharājā paridevanto na attano paridevati mātāpitunnaṁ[15] paridevati nâyaṁ māretuṁ yutto ti[16] tussitvā āha vatvā ca pana piyacittena muducittena pāsaṁ mocesi.

Ath' assa Bodhisatto[17] maraṇadukkhā mutto sukhito anumodanaṁ karonto osānagāthaṁ vatvā mukhapūraṁ[18] maṁsaṁ ādāya gantvā[19] mātāpitunnaṁ[15] adāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ[20] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne mātiposakabhikkhu[21] sotāpattiphale pa-

[1] Bd atha nesādaputto gijharājassa paridevitasaddaṁ sutvā dutiyagāthamāha. [2] Bd adds ti gijjho āha. [3] Bd vuddhe. [4] Bd tavā ti nesādo āha. [5] Bd -naṁ-. [6] Bd -sīti gijjharājā āha. [7] Cks -si, Bd -tīti. [8] Bd -ke ti. [9] Bd luddha. [10] Bd omits ti. [11] Ck -iyyati, Cs -īyyati, Bd -iyati. [12] Cks -ati. [13] Ck tathaṁ, Cs tathaṁ corr. to tathā, Bd kathaṁ corr. to kataṁ. [14] so all three MSS. [15] Bd -tūnaṁ. [16] Bd taṁ. [17] Bd -ttassa. [18] Bd -ra. [19] Bd omits gantvā. [20] Bd dhammade-. [21] Bd mātu-.

tiṭṭhahi) „Tadā nesādaputto Channo ahosi, mātāpitaro[1] mahārājakulāni, gijjharājā[2] aham evā“ 'ti. Gijjhajātakaṁ[3].

5. Dabbhapupphajātaka.

Anutīracārī bhaddante ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Upanandaṁ Sakyaputtaṁ ārabbha kathesi. So hi sāsane pabbajitvā appicchatādiguṇe pahāya mahātaṇho ahosi, vassūpanāyikāya dve tayo vihāre pariggahetvā ekasmiṁ chattaṁ vā[4] upāhanaṁ vā[5] ekasmiṁ kattarayaṭṭhiṁ vā udakumbhaṁ vā ṭhapetvā ekasmiṁ sayaṁ[6] vasati. So ekasmiṁ janapadavihāre vassaṁ upagantvā „bhikkhūhi nāma appicchehi bhavitabban“ ti ākāse candaṁ uṭṭhāpento[7] viya bhikkhūnaṁ paccayasantosadīpakaṁ[8] ariyavaṁsapaṭipadaṁ kathesi. Taṁ sutvā bhikkhū manoramāni[9] pattacīvarāni chaḍḍetvā mattikāpattāni[10] c' eva paṁsukūlacīvarāni ca gaṇhiṁsu. So itarāni attano vasanaṭṭhāne ṭhapetvā vutthavasso pavāretvā yānakaṁ pūretvā Jetavanaṁ gacchanto antarāmagge ekassa araññavihārassa piṭṭhibhāge pāde valliyā palibuddho[11] „addhā ettha[12] kiñci laddhabbaṁ bhavissatîti“ taṁ vihāraṁ pāvisi. Tattha pana dve mahallakabhikkhū[13] vassaṁ upagacchiṁsu, te dve ca thūlasāṭake ekañ ca sukhumakambalaṁ labhitvā bhājetuṁ asakkontā naṁ[14] disvā „thero no bhājetvā dassatîti“ tuṭṭhacittā „mayaṁ bhante imaṁ vassāvāsikaṁ bhājetuṁ na sakkoma, imaṁ no nissāya vivādo hoti, imaṁ[15] amhākaṁ bhājetvā dethā“ 'ti āhaṁsu. So „sādhu bhājessāmîti“ dve thūlasāṭake dvinnam pi datvā[16] „ayaṁ amhākaṁ vinayadharānaṁ pāpuṇātîti“ kambalaṁ gahetvā pakkāmi. Te pi therā kambale sālayā ten' eva saddhiṁ Jetavanaṁ gantvā vinayadharabhikkhūnaṁ[17] tam atthaṁ ārocetvā „labbhati no[18] bhante vinayadharānaṁ evaṁ vilopaṁ khāditun“ ti āhaṁsu. Bhikkhū Upanandattherena ābhataṁ[19] pattacīvararāsiṁ[20] disvā „mahāpuñño si tvaṁ āvuso, bahuṁ te pattacīvaraṁ laddhan“ ti vadaṁsu. So „kuto me āvuso puññaṁ, iminā[21] upāyena idaṁ laddhan“ ti sabbaṁ kathesi. Dhammasabhāyaṁ[22] kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Upanando Sakyaputto mahātaṇho mahālobho“ ti.

---

[1] Bd tadā mā-. [2] Bd adds pana. [3] Bd adds catutthaṁ. [4] Bd adds ekasmiṁ. [5] Bd adds ekasmiṁ pattaṁ. [6] Bd samayaṁ. [7] Bd uṭha-. [8] Bd -ka. [9] Bd manāpāni. [10] Bd -ka-. [11] Bd balibaddho. [12] Bd omits ettha. [13] Bd -kā-. [14] Bd taṁ. [15] Bd idaṁ. [16] Bd bhājetvā. [17] Bd omits vinayadhara. [18] Bd labhati nu kho. [19] Bd -tāni. [20] Bd -cīvarāni. [21] Bd adds me. [22] Bd bhikkhū dh-.

Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave Upanandena paṭipadāya anucchavikaṁ kataṁ, parassa paṭipadaṁ kathentena nāma bhikkhunā paṭhamaṁ attano anucchavikaṁ katvā pacchā paro ovaditabbo“,

Attānam eva paṭhamaṁ patirūpe nivesaye, (= Dhp. v. 158; cfr. J. II p. 441.)
ath' aññaṁ anusāseyya, na kilisseyya paṇḍito ti

imāya Dhammapade gāthāya dhammaṁ desetvā „na bhikkhave Upanando idān' eva pubbe p' esa[1] mahālobho va[2], na ca idān' eva[3] imesaṁ santakaṁ vilumpati pubbe pi[4] vilumpi yevā“ 'ti vatvā atītam āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto nadītīre rukkhadevatā ahosi. Tadā eko sigālo Māyāvī nāma bhariyaṁ gahetvā nadītīre ekasmiṁ ṭhāne vasi. Ath' ekadivasaṁ sigālaṁ sigālī evam āha[5]: „dohaḷo me sāmi uppanno, allarohitamacchaṁ khādituṁ icchāmîti“. Sigālo „appossukkā[6] hohi, āharissāmi te“ ti nadītīre caranto valliyā pāde palibuddhitvā[7] anutīram eva agamāsi. Tasmiṁ khaṇe Gambhīracārī ca Anutīracārī cā 'ti dve uddā macche pariyesantā tīre aṭṭhaṁsu. Tesu Gambhīracārī mahantaṁ rohitamacchaṁ disvā vegena udakaṁ pavisitvā taṁ naṅguṭṭhe gaṇhi. Balavā maccho parikaḍḍhanto pāyāsi[8]. So „mahāmaccho ubhinnam pi no pahossati, ehi me sahāyo hohîti“ itarena saddhiṁ sallapanto[9] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Anutīracāri bhaddan te, sahāya-m-anudhāva maṁ,
mahā me gahito[10] maccho, so maṁ harati vegasā ti. 29.

Tattha sahāyamanudhāva man[11] ti sahāya anudhāva maṁ, sandhivasena makāro vutto, idaṁ vuttaṁ hoti: yathâhaṁ iminā macchena na saṁhīrāmi[12] evaṁ maṁ naṅguṭṭhakhaṇḍe[13] gahetvā tvaṁ[14] anudhāvā[15] 'ti.

---

[1] Bd adds mahātaṇho. [2] Bd omits va. [3] Bd na ca indāneva, Cks omit na ca. [4] Cks omit vilumpati pubbe pi. [5] Bd siṅgāli siṅgālaṁ āha. [6] Cks -kko. [7] Bd -bujhitvā corr. to -bajhitvā. [8] Bd yāsi. [9] Bd -pento. [10] Bdf rohito. [11] Cks omit man. [12] Cks -hi-, Bd -ha-. [13] naṁguṭṭhaṁ caṇḍe, Cs naṅguṭṭhaṁ caṇḍe corr. to -khaṇḍe, Bd naṅguṭhakhaṇḍe. [14] Cks taṁ. [15] Cks -va.

Taṁ sutvā itaro dutiyaṁ gātham āha:

2. Gambhīracāri bhaddan te, daḷhaṁ gaṇhāhi thāmasā,
ahan taṁ uddharissāmi supaṇṇo uragam-m-ivā[1]"ti. 30.

Tattha thāmasā ti thāmena, uddharissāmîti nīharissāmi, supaṇṇo uragammivā[2] ti garuḷo[3] sappaṁ viya.

Atha dve pi te ekato hutvā rohitamacchaṁ nīharitvā thale[4] ṭhapetvā māretvā[5] „bhājehîti" kalahaṁ katvā bhājetuṁ asakkontā[6] ṭhapetvā nisīdiṁsu. Tasmiṁ khaṇe sigālo taṁ ṭhānaṁ anuppatto. Te taṁ disvā ubho pi paccuggamanaṁ katvā „ayaṁ samma dabbhapuppha maccho[7] amhehi ekato hutvā gahito, taṁ no bhājetuṁ asakkontānaṁ vivādo uppanno, samabhāgaṁ no bhājetvā dehîti" tatiyaṁ gātham āhaṁsu:

3. Vivādo no samuppanno, dabbhapuppha[7] suṇohi me,
samehi medhakaṁ samma, vivādo vūpasammatan ti. 31.

Tattha dabbhapapphā[8] 'ti dabbhapupphasamānavaṇṇatāya[7] taṁ ālapati, medhakan ti kalahaṁ.

Tesaṁ vacanaṁ[9] sutvā sigālo attano balaṁ dīpento

4. Dhammaṭṭho 'haṁ pure āsiṁ, bahu atthaṁ me tīritaṁ,
samemi medhakaṁ[10] sammā[11], vivādo vūpasammatan ti 32.

imaṁ gāthaṁ vatvā bhājento

5. Anutīrācārī[12] naṅguṭṭhaṁ, sīsaṁ Gambhīracārino,
athâyaṁ majjhimo khaṇḍo dhammaṭṭhassa[13] bhavissatîti 33.

imaṁ gātham āha.

Tattha paṭhamagāthāya ayam attho: ahaṁ pubbe rājūnaṁ vinicchayāmacco āsiṁ, tena mayā vinicchaye nisīditvā bahum atthaṁ[14] tīritaṁ, tesaṁ tesaṁ[15] brāhmaṇagahapatikānaṁ[16] bahū atthā tīritā[17], vinicchinitvā[18] sv-āhaṁ tumhādisānaṁ samajātikānaṁ catuppadānaṁ atthaṁ tīretuṁ kiṁ na sakkhissāmi, ahaṁ[19] vo samemi medhakaṁ, sammā maṁ nissāya tumhākaṁ vivādo vūpasammatū[20]

[1] B^d^f -gamiva. [2] B^d urāmivā corr. to uragāmivā. [3] C^ks -ḍo. [4] B^d tire. [5] B^d adds tvaṁ. [6] C^k B^d -to. [7] B^d^f dabbapuppa. [8] B^d dabbapuppā. [9] B^d taṁ in the place of t. v. [10] B^d -gaṁ. [11] B^d samma. [12] so C^ks; B^d anutīraṁ cāri, B^f anutiracari. [13] C^ks dhammi-. [14] B^d -adds vā. [15] C^s has added one tesaṁ, B^d omits one. [16] B^d -kādinaṁ. [17] B^d tiritvā. [18] B^d vinicchitvā. [19] C^ks ayaṁ. [20] C^ks -tu upasammatū.

ti, evañ ca pana vatvā macchaṁ tayo koṭṭhāse katvā: Anutīracāri tvaṁ naṅguṭṭhaṁ gaṇha, sīsaṁ Gambhīracārino hotu, athāyaṁ[1] majjhimo khaṇḍo ti api ca ayaṁ majjhimo koṭṭhāso, athavā: accā ti[2] aticca, ime dve koṭṭhāse atikkamitvā ṭhito ayaṁ majjhimo khaṇḍo dhammaṭṭhassa[3] vinicchayasāmikassa mayhaṁ bhavissatîti.

Evaṁ taṁ macchaṁ vibhajitvā „tumhe kalahaṁ akatvā naṅguṭṭhañ ca sīsañ ca khādathā" 'ti vatvā majjhimakhaṇḍaṁ mukhena[4] ḍasitvā tesaṁ passantānaṁ ñeva[5] pāyāsi[6]. Te sahassaṁ[7] parājitā viya dummukhā nisīditvā chaṭṭhaṁ gātham āhaṁsu:

6\. Ciram pi bhakkho abhavissa sace na vivademase,
asīsakaṁ[8] anaṅguṭṭhaṁ sigālo harati rohitan ti. 34.

Tattha cirampîti dve vā[9] tayo vā[9] divase sandhāya vuttaṁ.

Sigālo pi „ajja bhariyaṁ rohitamacchaṁ khādāpessāmîti" tuṭṭhacitto tassā santikaṁ agamāsi. Sā taṁ āgacchantaṁ disvā abhinandamānā

7\. Yathâpi rājā nandeyya rajjaṁ laddhāna khattiyo
ev' āham ajja nandāmi disvā puṇṇamukhaṁ patin ti 35.

imaṁ gāthaṁ vatvā adhigamūpāyaṁ pucchantī

8\. Kathan nu thalajo santo udake macchaṁ parāmasi,
puṭṭho me samma akkhāhi kathaṁ adhigataṁ tayā ti 36.

imaṁ gātham āha.

Tattha kathannū 'ti[10] khāda bhadde ti macchakhaṇḍe purato ṭhapite kathan nu tvaṁ thalajo samāno[11] udake macchaṁ gaṇhîti pucchati[12].

Sigālo tassā adhigamūpāyaṁ ācikkhanto anantaraṁ[13] gātham āha:

9\. Vivādena kisā honti, vivādena dhanakkhayā,
jīnā[14] uddā vivādena, bhuñja Māyāvi rohitan ti. 37.

---

[1] Bd accāyaṁ. [2] Bd si. [3] Cks dhammi-. [4] Bd omits mu-. [5] Bd tesaṁ pasantānaṁ yeva ḍassitvā. [6] Bd palāyi. [7] Bd -ssa. [8] Cks asīsaṁ. [9] Bd omits vā. [10] Bd adds ca kathaṁ. [11] Ck māno, Cs māno corr. to samāno. [12] Ck pucchantoti, Bd pucchi. [13] Ck antaraṁ, Cs antaraṁ corr. to ananta-. [14] Ck pī-, Bd ji-.

Tattha vivādena kisā hontīti bhadde ime sattā vivādaṁ karontā vivādaṁ nissāya kisā appamaṁsalohitā honti, vivādena dhanakkhayā ti hiraññasuvaṇṇādīnaṁ dhanānaṁ khayâpi[1] vivāden' eva honti. dvīsu vivadantesu[2] eko[3] parājito parājitattā dhanakkhayaṁ pāpuṇāti itaro jayabhāgadānena, jīnā[4] uddā ti dve[5] pi vivāden' eva imaṁ macchaṁ jīnā[6], tasmā tvaṁ mayā ābhatassa[7] uppattiṁ mā sodhesi[8], kevalaṁ[9] imaṁ bhuñja Māyāvi rohitan ti.

Itarā[10] abhisambuddhagāthā:

10. Evam evaṁ manussesu vivādo yattha jāyati
dhammaṭṭhaṁ paṭi dhāvanti, so hi nesaṁ vināyako,
dhanâpi tattha jīyanti[11] rājakoso ca[12] vaḍḍhatîti. 38.

Ettha[13] evamevan ti bhikkhave yathā ete uddā jīnā evam evaṁ manussesu pi yasmiṁ ṭhāne vivādo jāyati tattha te manussā dhammaṭṭhaṁ paṭidhāvanti vinicchayasāmikaṁ upasaṁkamanti, kiṁkāraṇā: so hi nesaṁ vināyako[14], tesaṁ vivādāpannānaṁ vivādavūpasamako ti attho, dhanāpi tatthā 'ti tattha te vivādāpannā dhanato pi jīyanti attano santakā parihāyanti daṇḍena c' eva jayabhāgagahaṇena ca rājakoso ca[15] vaḍḍhatîti.

Satthā imaṁ desanaṁ[16] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā sigālo Upanando ahosi. uddā dve mahallakā, tassa kāraṇassa paccakkhakārikā rukkhadevatā[17] aham evā" 'ti. Dabbhapupphajātakaṁ[18].

6. Dasaṇṇakajātaka.

Dasaṇṇakaṁ[19] tikhiṇadhāran ti. Idam Satthā Jetavane viharanto purāṇadūtiyikapalobhanaṁ ārabbha kathesi. Taṁ[20] hi bhikkhuṁ „saccaṁ kira tvaṁ ukkaṇṭhito" ti pucchitvā[21] „saccaṁ bhante" ti „kena ukkaṇṭhāpito" ti „purāṇadūtiyikāyā" 'ti vutte „bhikkhu, ayaṁ itthi tuyhaṁ anatthakārikā, pubbe pi tvaṁ imaṁ nissāya cetasikarogena maranto[22] paṇḍite nissāya jīvitaṁ alatthā[23]" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

[1] Bd -yā. [2] Cks -vā-, Bd -vāde-. [3] Cks omit eko. [4] Bd ji-. [5] Bd adds uddā. [6] Cs jinā, Bd jināti. [7] Ck āga-, Cs āgaṁtassa corr. to ābh-. [8] Cks sosodhesi. [9] Bd -lañca. [10] Cks -ro. [11] Bd ja-. [12] Bd pa. [13] Cs ta- corr. to e-, Bd ta-. [14] Bd has added so. [15] Cs va, Bd pa. [16] Bd dhammade-. [17] Bd adds pana [18] Bd dabbhapuppa - - pañcamaṁ. [19] Bd paṇṇakaṁ. [20] Bd tañ. [21] Cks omit pucchitvā. [22] Bd maddanto. [23] Bd laddhā.

Atīte **Bārāṇasiyaṁ Maddavamahārāje**[1] rajjaṁ kārente **Bodhisatto brāhmaṇakule** nibbatti. Senakakumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu[2]. So vayappatto Takkasilāyaṁ sabbasippāni uggahetvā[3] Bārāṇasiṁ[4] paccāgantvā Maddavarañño atthadhammānusāsako amacco ahosi, Senakapaṇḍito ti vutte[5] sakalanagare cando viya suriyo viya paññāyi. Tadā rañño purohitaputto rājūpaṭṭhānaṁ āgato sabbālaṁkārapatimaṇḍitaṁ[6] uttamarūpadharaṁ rañño aggamahesiṁ disvā paṭibaddhacitto hutvā gehaṁ gantvā nirāhāro nipajjitvā sahāyakehi puṭṭho tam atthaṁ ārocesi. Rājā[7] „purohitaputto na dissati, kahaṁ nu kho[8]" ti pucchitvā tam atthaṁ sutvā taṁ pakkosāpetvā „ahaṁ[9] te imaṁ sattadivasāni dammi, sattāhaṁ ghare katvā aṭṭhame divase āneyyāsîti" āha. So „sādhū" ti sampaṭicchitvā taṁ gehaṁ netvā tāya saddhiṁ abhirami. Te aññamaññaṁ paṭibaddhacittā hutvā kiñci ajānāpetvā aggadvārena palāyitvā aññassa rañño vijitaṁ agamaṁsu[10]. Koci gataṭṭhānaṁ na jānāti[11], nāvāya gatamaggo viya ahosi. Rājā nagare bheriñ carāpetvā nānappakārena vicinanto pi tassā[12] gataṭṭhānaṁ na aññāsi. Ath' assa taṁ nissāya balavasoko uppajji, hadayaṁ uṇhaṁ hutvā lohitaṁ pagghari, tato paṭṭhāy' assa[13] kucchito lohitaṁ nikkhami, vyādhi mahanto ahosi. Mahantâpi rājavejjā tikicchituṁ nâsakkhiṁsu[14]. Bodhisatto „imassa rañño vyādhi n' atthi, bhariyaṁ pana apassanto cetasikarogena puṭṭho[15], upāyena taṁ tikicchissāmîti" Āyurañ[16] ca nāma Pukkusañ ca[17] rañño paṇḍitāmacce āmantetvā „rañño deviyā adassanena cetasikarogaṁ ṭhapetvā añño rogo n' atthi, bahūpakāro[18] kho pan'[19] amhākaṁ[20], upāyena naṁ tikicchāma, rājañ-

[1] Bd madda mahā-. [2] Bd nāmamakaṁsu. [3] Bd uggaṇhitvā. [4] Ck -siyaṁ, Cs -siyaṁ corr. to siṁ, Bd -sī. [5] so all three MSS. [6] Cs -pari-, Bd -paṭi-. [7] Bd rājāpi. [8] Bd adds so. [9] Ck ahan. [10] Bd āg-. [11] Bd jāni. [12] Bd tassa. [13] Bd paṭhāya cassa. [14] Bd na-. [15] Cs pu- corr. to phu-. [16] Ck āyū-, Cs ayuraṁ corr. to ā-, Bd āyurañce. [17] Bd adds dve. [18] Bd adds ca. [19] Bd pana. [20] Bd adds tasmā.

gaṇe samajjaṁ kāretvā asiṁ gilituṁ jānantena[1] asiṁ gilāpema[2], rājānaṁ sīhapañjare katvā samajjaṁ olokāpessāma[3], rājā asiṁ gilantaṁ disvā 'atthi nu kho ito aññaṁ dukkarataran' ti pañhaṁ pucchissati, taṁ[4] samma Āyura tvaṁ 'asukaṁ nāma dadāmîti vacanaṁ ito dukkarataran' ti vyākareyyāsi, tato samma Pukkusa taṁ pucchissati, ath' assa tvaṁ 'mahārāja, dadāmîti vatvā adadato sā vācā aphalā hotîti. tathārūpiṁ vācaṁ na keci upajīvanti[5], na khādanti na pivanti, ye pana tassa vacanassânucchavikaṁ[6] karonti yathāpaṭiññātam atthaṁ denti yeva idaṁ tato dukkarataran' ti evaṁ vyākareyyāsi, itoparaṁ kattabbaṁ ahaṁ jānissāmîti" vatvā samajjaṁ kāresi. Atha te tayo[7] paṇḍitā rañño santikaṁ gantvā „mahārāja, rājaṅgaṇe samajjo vattati, taṁ olokentānaṁ[8] dukkham pi na dukkhaṁ hoti, ehi gacchāmā[9]" 'ti rājānaṁ netvā sīhapañjaraṁ vivaritvā samajjaṁ olokāpesuṁ. Bahū[10] janā attano attano[11] jānanakasippaṁ dassesuṁ. Eko pana puriso tettiṁsaṅgulaṁ tikhiṇadhāraṁ asiratanaṁ gilati. Rājā taṁ disvā „ayaṁ puriso etaṁ asiṁ gilati, 'atthi nu kho ito aññaṁ dukkarataran' ti ime paṇḍite pucchissāmîti" cintetvā Āyuraṁ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Dasaṇṇakaṁ[12] tikhiṇadhāraṁ asiṁ sampanna pāyinaṁ
parisāyaṁ puriso gilati kiṁ dukkarataraṁ tato,
yad aññaṁ dukkaraṁ ṭhānaṁ tam[13] me akkhāhi pucchito ti. 39.

Tattha dasaṇṇakan[12] ti Dasaṇṇakaraṭṭhe[12] uppannaṁ, sampannapāyinan[14] ti sampannaṁ[15] paralohitapānapāyiṁ[16], parisāyan ti parisamajjhe dhanalobhena ayaṁ puriso gilati, yadaññan ti[17] ito asigilanato yaṁ aññaṁ dukkaraṁ taṁ[18] kāraṇaṁ tvaṁ[19] mayā pucchito kathehîti.

---

[1] Bd -to. [2] Bd gīlāpetvā, Cks add taṁ. [3] Bd olokessāma. [4] Bd omits taṁ. [5] mīti vacanaṁ - - - na keci upa wanting in Bd. [6] Cks -nassanu-. [8] Ck nayo, Cs nayo corr. to tayo, Bd tayāpi. [8] Ck -kento naṁ, Cs -kento taṁ. [9] Bd kicchamā. [10] Cs Bd -u. [11] Bd omits one attano. [12] Bd paṇṇa-, Bf dapaṇṇa-. [13] Bd taṁ. [14] Cks pāyin. [15] Bd omits sampannaṁ. [16] Cks -yi, Bd -lohitapāyinaṁ. [17] Bd adds yato yaṁ aññaṁ. [18] Bd dukkarataraṁ. [19] Bd taṁ.

Atha[1] so kathento dutiyaṁ gāthaṁ āha:

2. Gileyya puriso lobhā asiṁ sampanna pāyinaṁ,
yo[2] ca vajjā dadāmîti taṁ dukkarataram tato,
sabb' aññaṁ sukaraṁ ṭhānaṁ, evaṁ jānāhi Māgadhā[3] 'ti. 40.

Tattha vajjā ti vadeyya, taṁ dukkarataran ti taṁ dadāmîti vacanaṁ tato asigilanato dukkarataraṁ, sabbaññan[4] ti asukaṁ nāma tava dassāmîti vacanaṁ ṭhapetvā aññaṁ sabbam[5] pi kāraṇaṁ[6] sukaraṁ, Māgadhā[3] 'ti rājānam gottenâlapati[7]

Rañño Āyurapaṇḍitassa vacanaṁ sutvā „asigilanato kira 'idaṁ nāma dammîti' vacanaṁ dukkaraṁ, ahañ ca 'purohitaputtassa deviṁ dammîti' avacaṁ, atidukkaraṁ vata me katan" ti vīmaṁsantass' eva hadaye soko thokaṁ tanuttaṁ[8] gato. Tato „parassa idaṁ[9] nāma[10] demîti vacanato pan' aññaṁ[11] dukkarataraṁ atthi nu kho" ti cintetvā Pukkusapaṇḍitena[12] saddhiṁ sallapanto tatiyaṁ gāthaṁ āha:

3. Vyākāsi Āyuro pañhaṁ atthadhammassa[13] kovido,
Pukkusaṁ dāni pucchāmi: kiṁ dukkarataraṁ tato,
yad aññaṁ dukkaraṁ ṭhānaṁ tam[14] me akkhāhi pucchito
ti. 41.

Tattha pañhaṁ atthan[15] ti pañhassa atthaṁ vyākarîti vuttaṁ hoti, dhammassa kovido ti tadatthajotake ganthe[16] kusalo, tato ti tato vacanato kiṁ dukkarataraṁ.

Ath' assa vyākaronto Pukkusapaṇḍito catutthaṁ gāthaṁ āha:

4. Na vācam[17] upajīvanti aphalaṁ giram[18] udīritaṁ,
yo ca datvā avākayirā taṁ dukkarataraṁ tato,
sabb' aññaṁ sukaraṁ ṭhānaṁ, evaṁ jānāhi Māgadhā[3] 'ti. 42.

Tattha datvā ti asukaṁ nāma demîti paṭiññaṁ datvā, avākayirā ti taṁ paṭiññātam[19] atthaṁ dadanto tasmiṁ lobhaṁ avākareyya chindeyya[20], taṁ

[1] Bd athassa. [2] Cks so. [3] Bdf maddavā. [4] Ck sabban, Cs san corr. to sabban. [5] Cks omit sabbam, Bd sabbaṁ. [6] Bd ka-. [7] Bd -na ā-. [8] Bd tanukaṁ. [9] Bd imaṁ. [10] Bd omits nāma. [11] Bd pana a-. [12] Cks add pana. [13] Bd pañha atthaṁ-. [14] Bd taṁ. [15] so Cks; Bd pañhaatthan. [16] Ck gandhe, Bd atthe. [17] Bd vāvam. [18] Bd kiram. [19] Bd sappaṭi-. [20] Bd nachandeyya.

bhaṇḍaṁ dadeyyā[1] 'ti vuttaṁ[2] hoti, tato ti asigilanato[3] ca[4] asukaṁ nāma te demîti[5] vacanato ca tad eva dukkarataraṁ.

Rañño tam pi[6] vacanaṁ sutvā „ahaṁ 'purohitaputtassa deviṁ demîti'' paṭhamaṁ vatvā vācāanucchavikaṁ[7] katvā[8] adāsiṁ, dukkaraṁ vata me katan" ti parivitakkentassa soko tanukataro[9] jāto. Ath' assa etad ahosi: „Senakapaṇḍitato añño paṇḍitataro nāma n' atthi, imaṁ pañhaṁ etaṁ pucchissāmîti" tato taṁ pucchanto pañcamaṁ gātham āha:

5. Vyākāsi Pukkuso pañhaṁ atthadhammassa[10] kovido,
Senakaṁ dāni pucchāmi: kiṁ dukkarataraṁ tato,
yad aññaṁ dukkaraṁ ṭhānam tam[11] me akkhāhi pucchito ti[12]. 43.

Ath' assa vyākaronto Senako chaṭṭhaṁ gāthamā ha:

6. Dadeyya puriso dānaṁ appaṁ vā yadivā bahuṁ,
yo ca datvā nânutape[13] taṁ dukkarataraṁ tato,
sabb' aññam sukaraṁ ṭhānaṁ, evaṁ jānāhi Māgadhā[14] 'ti. 44.

Tattha nānutape[13] ti attano atikkantaṁ[15] atimanāpaṁ piyabhaṇḍaṁ parassa datvā kimatthaṁ mayā idaṁ dinnan ti evaṁ taṁ piyabhaṇḍaṁ ārabbha yo[16] pacchā[17] nânutappati na socati taṁ asigilanato ca asukaṁ nāma demîti[18] vacanato ca tassa dānato ca dukkarataraṁ. Iti Mahāsatto rajānaṁ saññapento[19] kathesi. Dānaṁ hi datvā aparacetanā[20] va dussandhāriyā[21], tassā sandhāraṇadukkaratā[22] Vessantarajātakena dīpitā ti, vuttaṁ h' etaṁ[23]:

Adu[24] cāpaṁ gahetvāna khaggaṁ bandhitva[25] vāmato
ānayāmi sake putte, puttānaṁ hi vadho dukho[26].
Addhā hi me taṁ dukkharūpaṁ yaṁ kumārā vihaññare,
satañ ca dhammam aññāya ko datvā anutapissatîti[27].

Rājā[28] Bodhisattassa vacanaṁ sutvā sallakkhesi: „ahaṁ attano manen' eva purohitaputtassa deviṁ datvā sakamanaṁ

---

[1] Bd na da-. [2] Bd rukkhattaṁ. [3] Bd omits asi. [4] Bd omits ca. [5] Bd dammiti. [6] Bd taṁ, omitting pi. [7] Bd vācāyaṁ-. [8] Bd adds taṁ. [9] Cks tanukkaro. [10] Bf Ck atthaṁ-. [11] Bd taṁ. [12] dhammassa kovido ti tadatthajotake - - - pucchito ti wanting in Cs. [13] Bdf -tappe. [14] Bdf maddavā. [15] so all three MSS. [16] Cks so. [17] Ck omits pacchā. [18] Bd nāma te dadāmiti. [19] Bd saññā. [20] Cs -takā. [21] Bd pa dussadāniyā. [22] Cks -ṇā-, Bd tasmā saddhāratanadu-. [23] Bd omits ti v. hetaṁ. [24] Bd a-. [25] Bd -tvā. [26] Ck mu-, Cs mu- corr. to du-. [27] Bd -tappi-. [28] Bd rājāpi.

sandhāretuṁ na sakkomi, socāmi kilamāmi, na me idaṁ anucchavikaṁ, sace[1] mayi sasnehā bhaveyya idaṁ[2] issariyaṁ chaḍḍetvā na palāyeyya, mayi[3] pana sinehaṁ[4] akatvā palātāya kiṁ tāya mayhan" ti. Tass' evaṁ cintentassa padumapatte udabindu[5] viya sabbo[6] soko vivaṭṭitvā[7] gato. Taṁ khaṇaṁ ñev' assa[8] kucchi parisaṇṭhāsi. Nīrogo[9] sukhito hutvā Bodhisattassa thutiṁ karonto osānagātham āha:

7. Vyākāsi Āyuro pañhaṁ atha Pukkusa-poriso,
sabbe pañhe atihoti yathā bhāsati Senako ti. 45.

Tattha yathā bhāsatîti yathā paṇḍito bhāsati tath' ev' etaṁ[10]: dānaṁ nāma datvā n' eva anutapitabbaṁ[11] ti.

Imaṁ pan' assa thutiṁ katvā tuṭṭho bahuṁ[12] dhanam adāsi.

Satthā imaṁ desanaṁ[13] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā rājamahesī purāṇadūtiyikā ahosi, rājā ukkaṇṭhitabhikkhu, Āyura-paṇḍito Moggallāno, Pukkusa-paṇḍito Sāriputto, Senaka-paṇḍito[14] aham evā" 'ti. Dasaṇṇakajātakaṁ[15].

7. Sattubhastajātaka.

Vibbhantacitto ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto paññāpāramiṁ ārabbha kathesi. Paccuppannavatthuṁ[16] Ummaggajātake āvibhavissati.

Atīte Bārāṇasiyaṁ Janako nāma rājā rajjaṁ kāresi. Tada Bodhisatto brāhmaṇakule nibbatti, Senakakumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. So vayappatto Takkasilāya[17] sabbasippāni uggaṇhitvā Bārāṇasiṁ paccāgantvā rājānaṁ passi. Rājā taṁ amaccaṭṭhāne ṭhapesi mahantañ c' assa yasaṁ

---

[1] Bd adds sā. [2] Bd imaṁ. [3] Cks mayhaṁ. [4] Cks sne-. [5] Bd udaka-. [6] Bd sabba. [7] Bd vinivattetvā. [8] Bd ñeva cassa. [9] all three MSS. ni-. [10] Bd tathevataṁ. [11] Bd -tappi-. [12] Bd -u. [13] Bd dhammade-. [14] Bd adds pana. [15] Bd paṇṇajātakaṁ saṭhaṁ, Bf dapaṇṇa-. [16] all three MSS. -u. [17] Bd -yaṁ.

anuppadāsi. So rañño atthañ ca dhammañ ca anusāsi. Madhurakatho dhammakathiko hutvā rājānaṁ pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā dāne uposathakamme dasakusalakammapathesū[1] 'ti imāya kalyāṇapaṭipadāya patiṭṭhāpesi. Sakalaraṭṭhe[2] Buddhānaṁ uppannakālo viya ahosi. Pakkhadivasesu rājā ca uparājādayo ca sabbe sannipatitvā[3] va[4] dhammasabhaṁ sajjenti[5]. Mahāsatto sajjitadhammasabhāya sarabhapallaṁkamajjhagato[6] Buddhalīḷhāya[7] dhammam deseti, Buddhānaṁ dhammakathāsadisā c' assa[8] kathā hoti. Ath' aññataro mahallakabrāhmaṇo dhanabhikkhaṁ caritvā kahāpaṇasahassaṁ labhitvā ekasmiṁ brāhmaṇakule nikkhipitvā[9] „puna bhikkhaṁ carissāmîti" gato. Tassa gatakāle[10] taṁ kulaṁ kahāpaṇe valañjesi[11]. So āgantvā kahāpaṇe āharāpesi. Brāhmaṇo kahāpaṇe dātuṁ asakkonto attano dhītaraṁ tassā pādaparicārikaṁ katvā adāsi. Brāhmaṇo taṁ gahetvā Bārāṇasito avidūre[12] brāhmaṇagāme vāsaṁ kappesi. Ath' assa bhariyā daharatāya kāmesu atittā aññena taruṇabrāhmanena saddhiṁ micchācāraṁ cari. Soḷasa hi atappiyavatthūni[13] nāma, katamāni soḷasa: sāgaro sabbasavantīhi na tappati, aggi upādānena na tappati, rājā raṭṭhena na tappati, bālo pāpehi na tappati, itthi methunadhammena alaṁkārena vijāyanenā 'ti imehi tīhi na tappati, brāhmaṇo mantehi na tappati, jhāyī vihārasampattiyā na tappati, sekho apacayena[14] na tappati, appiccho dhūtaguṇena[15] na tappati, āraddhaviriyo viriyārambhena na tappati, kathiko[16] sākacchāya na tappati, visārado parisāya na tappati, saddho saṁghupaṭṭhānena na tappati, dāyako pariccāgena na tappati, paṇḍito dhammasavanena na tappati, catasso parisā Tathāgatadassanena na tappanti[17]. Sâpi brāhmaṇī methunadhamme[18]

[1] Bd dasasuku-. [2] Cks -raṭṭho. [3] Bd -pātetvā. [4] Bd omits va. [5] Cks sajjanti. [6] Bd ratanapallaṅke varagato. [7] Bd adds viya. [8] Ck va, Cs ca. [9] Bd nikkhamitvā. [10] Bd kata-. [11] Ck vaḷ-, Bd valañcesi. [12] Bd adds ekasmiṁ. [13] Bd atappaṇiya-. [14] Bd appaccayena. [15] Cs dhu-, Bd dhutaṅgu-. [16] Bd dhammaka-. [17] Bd -tīti. [18] Bd -ena.

atittā[1] taṁ brāhmaṇaṁ nīharitvā vissatthā[2] pāpakammaṁ kattukāmā[3] hutvā ekadivasaṁ dummanā nipajjitvā „kiṁ bhotîti“ vuttā „brāhmaṇa, ahaṁ tava gehe kammaṁ kātuṁ na sakkomi, dāsiṁ[4] ānehîti“. „Bhoti, dhanaṁ[5] me n' atthi, kiṁ[6] datvā ānemîti“. „Bhikkhaṁ caritvā dhanaṁ pariyesitvā ānehîti[7]“. „Tena hi bhoti pātheyyaṁ me sajjehîti[7]“. Sā tassa baddhasattuabaddhasattūnaṁ[8] cammapasibbakaṁ pūretvā adāsi. Brāhmaṇo gāmanigamarājadhānīsu caranto sattakahāpaṇasatāni labhitvā „alaṁ me ettakaṁ dhanaṁ dāsidāsamūlāyā“ 'ti nivattitvā attano gāmaṁ āgacchanto ekasmiṁ udakaphāsukaṭṭhāne pasibbakaṁ muñcitvā sattuṁ khāditvā pasibbakamukhaṁ abandhitvā va pānīyaṁ pivituṁ otiṇṇo. Ath' ekasmiṁ rukkhasusire eko kaṇhasappo sattugandhaṁ ghāyitvā pasibbakaṁ pavisitvā bhogaṁ[9] ābhuñjitvā sattuṁ khādanto nipajji. Brāhmaṇo āgantvā[10] abbhantaraṁ anoloketvā pasibbakaṁ bandhitvā aṁse katvā pāyāsi. Atha naṁ antarāmagge ekasmiṁ rukkhe nibbattadevatā khandhavivare[11] ṭhatvā „brāhmaṇa, sace antarāmagge vasissasi[12] sayaṁ marissasi, sace ajja gharaṁ gamissasi bhariyā te marissatîti[13]“ vatvā antaradhāyi. So olokento devataṁ adisvā bhīto maraṇabhayatajjito rodanto paridevanto Bārāṇasinagaradvāraṁ sampāpuṇi. Tadā ca pana[14] pannarasuposatho hoti, alaṁkatadhammāsane nisīditvā Bodhisattassa dhammakathādivaso[15], mahājano gandhapupphādihattho vaggavaggo hutvā dhammakathaṁ sotuṁ gacchati. Brāhmaṇo disvā „kahaṁ gacchathā[17]“ 'ti pucchitvā „brāhmaṇa, ajja Senakapaṇḍito madhurena sarena Buddhalīḷhāya dhammaṁ deseti, tvaṁ na jānāsîti[18]“ vutte[19] cintesi: „paṇḍito kira dhammakathiko ahañ c' amhi maraṇabhayatajjito, paṇḍitâpi[20] kho pana

[1] Bd anatittā. [2] Bd nisaṭha. [3] Bd kātu-. [4] Bd dāsi dāsaṁ. [5] Cks -naṁ. [6] Bd ki, Cks kiñci. [7] Bd adds āha. [8] Bd -satthunañca. [9] Bd -ge. [10] Bd adds pasibbakassa. [11] Bd -viṭṭape. [12] Ck vissasi, Bd visissasi. [13] Cks -sīti. [14] Bd omits pana. [15] Bd -se. [16] Bd nānagan-. [17] Cks gacchā. [18] Bd ki tvaṁ pi na jānā ti. [19] Cs vutta corr. first to vutte and afterwards to vutto, Bd adds so. [20] Bd omits pi.

mahantam pi sokaṁ harituṁ sakkonti, mayâpi tattha gantvā dhammaṁ sotuṁ vaṭṭatîti" so tehi saddhiṁ tattha gantvā Mahāsattaṁ parivāretvā nisinnāya sarājikāya parisāya pariyante sattupasibbakena khandhagatena dhammāsanato avidūre maraṇabhayabhīto[1] aṭṭhāsi. Mahāsatto Ākāsagaṅgaṁ otārento viya amatavassaṁ vassanto viya[2] dhammaṁ desesi. Mahājano sañjātasomanasso sādhukāraṁ datvā dhammaṁ assosi. Paṇḍitā ca nāma disācakkhukā honti[3]. Tasmiṁ khaṇe Mahāsatto pasannapañcappasādāni[4] akkhīni ummīletvā samantato parisaṁ olokento taṁ brāhmaṇaṁ disvā cintesi: „ayaṁ[5] ettikā parisā somanassajātā sādhukāraṁ datvā dhammaṁ suṇāti, ayaṁ pan' eko brāhmaṇo domanassappatto rodati, etass' abbhantare[6] assujananasamatthena sokena bhavitabbaṁ, tam assa ambilena paharitvā tambamalaṁ[7] viya padumapalāsato udabindu[8] viya vinivaṭṭetvā etth' eva naṁ nissokaṁ tuṭṭhamānasaṁ katvā dhammaṁ desessāmîti" so taṁ āmantetvā „brāhmaṇa, Senakapaṇḍito nāmâhaṁ, idān' eva taṁ nissokaṁ karissāmi, vissattho kathehîti" tena saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Vibbhantacitto kupitindriyo si,
nettehi te vāriganā savanti,
kin te naṭṭhaṁ kiṁ pana patthayāno
idhāgamā brahme tad iṁgha[9] brūhîti. 46.

Tattha kupitindriyo sîti cakkhundriyam eva sandhāya ghaṭṭitindriyo[10] sîti āha, vāriganā ti assubindūni, iṁghā 'ti codanatthe nipāto, taṁ hi Mahāsatto codento evamāha: brāhmaṇa, sattā nāma dvīhi kāraṇehi socanti paridevanti sattasaṁkhāresu kismicid[11] eva piyajātike naṭṭhe vā kiñcid eva piyajātikaṁ patthetvā alabhantā vā, tattha kiṁ te naṭṭhaṁ kiṁ vā pana patthayanto tvaṁ idhāgato[12], idaṁ me khippaṁ brūhîti.

[1] Cks -bhayatajjito. [2] Bd omits a. v. v. [3] Cks hontīti. [4] Bd sampanna pañcapasāpadāni. [5] Bd omits ayaṁ. [6] Bd etassa a-. [7] Bd tampassa ampilena pahāretvā tampalaṁ viya padumala. [8] Bd udakabinduṁ. [9] Ck brahmena dīghaṁ, Cs brāhmaṇa dīgaṁ corr. to -dīṁgha. [10] Bd kuppitin-. [11] Bd kismiñcid. [12] Bd idha ā-.

Ath' assa attano sokakāraṇaṁ kathento brāhmaṇo dutiyaṁ gātham āha:

2. Mīyetha bhariyā[1] vajato mam' ajja,
agacchato maraṇaṁ āha[2] yakkho,
etena dukkhena pavedhito 'smi,
akkhāhi me Senaka etam atthan ti. 47.

Tattha[3] vajato ti gehaṁ gacchantassa, agacchato ti agacchantassa. yakkho ti antarāmagge ekā rukkhadevatā, evaṁ āhā 'ti vadati, sā kira devatā pasibbake te[4] brāhmaṇa kaṇhasappo ti anācikkhantī Bodhisattassa ñāṇānubhāvappakāsanatthaṁ nâcikkhi, etena dukkhenā 'ti gacchato bhariyāya maraṇadukkhena[5] agacchato attano maraṇadukkhena[6], ten' asmi pavedhito ghaṭṭito kampito, etam atthan ti etaṁ kāraṇaṁ, yena me kāraṇena gacchato bhariyāya maraṇaṁ agacchato attano maraṇaṁ hoti[7] etaṁ me kāraṇaṁ ācikkhāhîti attho

Mahāsatto brāhmaṇassa vacanaṁ sutvā samuddamatthake jālaṁ khipanto viya ñāṇajālaṁ pattharitvā „imesaṁ sattānaṁ bahūni maraṇakāraṇāni: samudde nimuggâpi maranti, tattha vāḷamacchehi gahitâpi, Gaṅgāya patitâpi[8] suṁsumārehi gahitâpi, rukkhato patitâpi kaṇṭakena viddhâpi, nānappakārehi āvudhehi pāhaṭâpi, visaṁ khāditvâpi ubbandhitvâpi[9] papāte patitvâpi[10] atisītādīhi[11] vā nānappakārehi vā rogehi upaddutâpi maranti yeva, evaṁ bahūsu maraṇakāraṇesu katarena nu kho kāraṇena ajj' esa[12] brāhmaṇo antarāmagge vasanto sayaṁ marissati gehaṁ assa vajato bhariyā marissatîti" cintesi, cintento eva ca[13] brāhmaṇassa khandhe pasibbakaṁ disvā „imasmiṁ pasibbake ekena sappena paviṭṭhena bhavitabbaṁ, pavisanto ca pana so[14] imasmiṁ brāhmaṇe pātarāsasamaye sattuṁ khāditvā pasibbakamukhaṁ abandhitvā va[15] pānīyaṁ pātuṁ gate sattugandhena[16] paviṭṭho bhavissati, brāhmaṇo pi pānīyaṁ pivitvā āgato sappassa paviṭṭhabhāvaṁ ajānitvā va pasibbakaṁ bandhitvā ādāya

[1] Ck -yaṁ, Bd -yāya. [2] Cks āhu. [3] Ck etattha, Cs etamattha. [4] Bd vata. [5] Bd maraṇaṁ. [6] Bd maraṇaṁ hoti. [7] tenasmi - - - hoti wanting in Bd. [8] Bd adds tattha. [9] Ck -di-. [10] Bd -tāpi. [11] Bd asitādihi. [12] Bd ajjeva. [13] Bd omits ca. [14] Bd paneso. [15] Bd omits va. [16] Bd adds sappo.

pakkanto bhavissati, sv-āyaṁ antarāmagge vasanto sāyaṁ[1] vasanaṭṭhāne 'sattuṁ khādissāmîti' pasibbakaṁ muñcitvā hatthaṁ pavesessati, atha naṁ sappo hatthe ḍasitvā jīvitakkhayaṁ pāpessati[2], idam assa antarāmagge vasantassa maraṇakāraṇaṁ, sace pana gehaṁ gaccheyya pasibbako bhariyāya hatthagato bhavissati, sā 'antobhaṇḍaṁ olokessāmîti' pasibbakaṁ muñcitvā hatthaṁ pavesessati, atha naṁ sappo ḍasitvā jīvitakkhayaṁ pāpessati, idam assa ajja gehaṁ gatassa[3] bhariyāya maraṇakāraṇan" ti upāyakosallañāṇen' eva aññāsi. Ath' assa etad ahosi: „iminā sappena[4] kaṇhasappena sūrena nibbhayena bhavitabbaṁ, ayaṁ hi[5] brāhmaṇassa mahāphāsukaṁ paharante pi[6] pasibbake attano calanaṁ vā phandanaṁ[7] vā na dasseti, evarūpāya parisāya majjhe pi attano[8] atthibhāvaṁ na dasseti, tasmā iminā kaṇhasappena sūrena nibbhayena bhavitabban" ti idam pi so upāyakosallañāṇen' eva[9] dibbacakkhunā passanto viya aññāsi. Evaṁ sarājikāya parisāya majjhe sappaṁ pasibbakaṁ pavisantaṁ disvā ṭhitapuriso viya Mahāsatto upāyakosallañāṇen' eva paricchinditvā[10] brāhmaṇassa pañhaṁ kathento tatiyaṁ gātham āha:

3. Bahūni ṭhānāni vicintayitvā
yam ettha vakkhāmi tad eva saccaṁ,
maññāmi te brāhmaṇa sattubhastaṁ[11]
ajānato kaṇhasappo paviṭṭho ti. 48.

Tattha bahūni ṭhānānîti bahūni kāraṇāni, vicintayitvā ti paṭivijjhitvā cintāvasena pavattapaṭivedho viya[12] hutvā, yam ettha vakkhāmîti yaṁ te ahaṁ etesu kāraṇesu ekaṁ kāraṇam vakkhāmi, tad eva saccan ti tad ev' atthaṁ[13] dibbacakkhunā disvā kathitasadisaṁ bhavissatîti dīpeti, maññāmîti sallakkhemi, sattubhastan[11] ti sattupasibbakaṁ, ajānato ti ajānantass' eva eko kaṇhasappo paviṭṭho ti maññāmîti.

[1] Bd sayaṁ. [2] Bd pāpuṇissati. [3] Bd gabbhassa. [4] Bd omits sappena. [5] Bd omits hi. [6] Bd hi. [7] Bd bandhanaṁ. [8] Bd adds ca. [9] Bd -sallañca ñāṇeva. [10] Bd -cchitvā corr. to -cchinditvā. [11] Ck -bhattaṁ corr. to -bhastaṁ, Cs Bd -bhattaṁ, Bf satthuasthaṁ. [12] Bd -vasena sabbaṁ paṭivijjhitvā āvi. [13] Bd tadeva kathaṁ.

Evañ ca pana vatvā „atthi te brāhmaṇa etasmiṁ pasibbake sattū“ 'ti pucchi. „Atthi paṇḍitā“ 'ti. „Ajja pātarāsavelāya sattuṁ khādîti[1]“. „Āma paṇḍitā“ 'ti.„ Kattha nisīditvā“ 'ti. „Araññe rukkhamūlasmin“ ti[2]. „Sattuṁ khāditvā pānīyaṁ pātuṁ gacchanto pasibbakamukhaṁ bandhi na bandhîti[3]“. „Na bandhiṁ[4] paṇḍitā“ 'ti. „Pānīyaṁ pivitvā āgato pasibbakaṁ oloketvā bandhîti[5]“. „Anoloketvā bandhiṁ[6] paṇḍitā“ 'ti. „Brāhmaṇa tava pānīyaṁ pātuṁ gatakāle ajānantass' eva te sattugandhena pasibbakaṁ sappo paviṭṭho ti maññāmi, etam etth' atthaṁ[7], tasmā pasibbakaṁ otāretvā parisamajjhe ṭhapetvā mukhaṁ[8] mocetvā paṭikkamma ṭhito ekaṁ daṇḍaṁ[9] gahetvā pasibbakaṁ tāva pahara, tato patthaṭaphaṇaṁ[10] susū ti katvā nikkhamantaṁ kaṇhasappaṁ disvā nikkaṁkho bhavissasîti[11]“ catutthaṁ gātham āha:

4. Ādāya daṇḍaṁ parisumbha[12] bhastaṁ[13],
pass' eḷamūgaṁ uragaṁ dijivhaṁ,
chind' ajja kaṁkhaṁ vicikicchitāni,
bhujañgamaṁ passa, pamuñca bhastan[14] ti. 49.

Tattha parisumbha[15] 'ti pahara, passeḷamūgan ti eḷapaggharantena mukhena eḷamūgaṁ[16] pasibbakato nikkhamantaṁ dijivhaṁ uragaṁ passa, chindajja kaṁkhaṁ vicikicchitānîti atthi nu kho me pasibbake sappo udāhu n' atthîti kaṁkham eva punappana uppajjamānāni vicikicchitāni ca ajja chinda, mayhaṁ saddaha. avitathaṁ hi me veyyākaraṇaṁ, idān' eva nikkhamantaṁ bhujañgamaṁ passa, pamuñca bhastan[13] ti.

Brāhmaṇo Mahāsattassa kathaṁ sutvā saṁviggo bhayappatto tathā akāsi. Sappo pi bhoge[17] daṇḍena pahaṭe[18] pasibbakamukhā nikkhamitvā mahājanaṁ olokento aṭṭhāsi.

[1] Bd -dasīti. [2] Bd -smiṁ paṇḍitā ti. [3] Ck bandhīti na - -, Cs omits bandhi na, Bd -mukhaṁ kim bandhasi na bandhasi brahmaṇā ti. [4] Bd -dhāmi. [5] Bd -dhasiti. [6] Bd -dhāmi. [7] Bd etthamettha kathaṁ. [8] Bd pasibbakamu-. [9] Bd -ḍakaṁ. [10] Cs -ṭaṁpha-, Bd matthatapaṇaṁ. [11] all three MSS. -tīti. [12] Ck -sumha, Cs Bd -sumbha? Bf -sambha-. [13] Cs bhattaṁ corr. to bhastaṁ, Bd bhassaṁ, Bf attaṁ. [14] Bd bhassan, Bf bhasthaṁ. [15] Ck -sumhā, Cs -sumha corr. to -sumbha. [16] Cks elamukhaṁ. [17] Bd satthubhatte. [18] Bd haṭe, Cks pahaṭo.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā pañcamaṁ gātham āha:

5. Saṁviggarūpo parisāya majjhe
so brāhmaṇo sattubhastaṁ[1] pamuñci,
atha nikkhami urago uggatejo
āsīviso sappo phaṇaṁ karitvā ti. 50.

Sappassa phaṇaṁ katvā nikkhamanakāle Mahāsattassa sabbaññu-Buddhassêva vyākaraṇaṁ ahosi[2]. Mahājano celukkhepasahassāni pavattesi, aṅgulipoṭhasahassāni[3] paribbhamiṁsu, ghanameghavassaṁ[4] viya sattaratanavassaṁ vassi, sādhukārasatasahassāni[5] pavattiṁsu, mahāpaṭhavibhijjanasaddo[6] viya ahosi. Idaṁ pana Buddhalīḷhāya evarūpassa pañhassa[7] kathanaṁ nāma n' eva jātiyā balaṁ[8] na gotta-kulapadesayasadhanānaṁ[9] balaṁ, kassa pan' etaṁ balan ti, paññāya[10], paññavā hi puriso vipassanaṁ vaḍḍhetvā ariyamaggadvāraṁ vivaritvā amatamahānibbānaṁ pavisati, sāvakapāramim pi paccekabodhim pi sammāsambodhim pi paṭivijjhati, amatamahānibbānasampāpakesu hi dhammesu paññā va seṭṭhā, avasesā tassā[11] parivārā[12] honti, ten' etaṁ[13] vuttaṁ:

Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti
nakkhattarājā-r-iva tārakānaṁ,
sīlaṁ siriñ câpi satañ ca dhammaṁ[14]
anvāyikā paññavato bhavantîti[15].

Evaṁ kathite ca pana Mahāsattena pañhe eko ahiguṇḍiko sappassa mukhabandhanaṁ[16] katvā sappaṁ gahetvā arañña vissajjesi. Brāhmaṇo rājānaṁ upasaṁkamitvā jayāpetvā añjaliṁ paggayha rañño thutiṁ karonto upaḍḍhaṁ gātham āha:

6. Suladdhalābhā[17] Janakassa rañño
yo passatī Senakaṁ sādhupaññan ti. 51.

Tass attho: sādhupaññan ti uttamapaññaṁ Senaka-paṇḍitaṁ, akkhīni ummīletvā icchiticchitakkhaṇe viya[18] cakkhūhi passituṁ labhati, tassa rañño Janakassa ete[19] icchiticchitakkhaṇe dassanalābhā suladdhalābhā vata etena, laddhesu[20] sabbalābhesu ete va lābhā suladdhā nāmā 'ti.

[1] Bd satthubhattaṁ. [2] Bd -siti. [3] Bd -potanasa-. [4] Bd adds vasanto. [5] Bd omits sata. [6] Bd bhijjamāna-. [7] Cs Bd paññassa. [8] Bd phalaṁ. [9] Bd -desānaṁ. [10] Bd adds balaṁ. [11] Cks tassa. [12] Bd adds ca. [13] Ck tatenetaṁ, Cs tato netaṁ. [14] Bd dhammo. [15] Ck vabha- corr. to bha-, Bd pabha-. [16] Bd -bandhaṁ. [17] Bdf -bho. [18] Cks piya. [19] Bd omits ete. [20] Bd laddhena.

Rañño[1] thutiṁ katvā pana pasibbakato sattakahāpaṇasatāni gahetvā Mahāsattassa thutiṁ katvā tuṭṭhidāyaṁ dātukāmo diyaḍḍhagātham āha:

Vivattacchaddā[2] nu si sabbadassī,
ñāṇaṁ[3] nu te brāhmaṇa bhiṁsarūpaṁ,
7. imāni me sattasatāni atthi,
gaṇhāhi sabbāni dadāmi tuyhaṁ.
Tayā hi me jīvitaṁ ajja laddhaṁ,
atho pi bhariyāya-m-akāsi sotthin ti. 52.

Tattha vivattacchaddā nu[4] si sabbadassîti kiṁ nu kho tvaṁ sabbesu dhammākāresu vivattacchadano vivaṭaneyyadhammo[5] sabbaññū Buddho ti thutivasena pucchati, ñāṇaṁ[3] nu te brāhmaṇa bhiṁsarūpan ti udāhu asabbaññussâpi sace[6] tava ñāṇaṁ[7] bhiṁsarūpaṁ sabbaññutañāṇaṁ viya balavan ti, tayā hi me ti tayā hi dinnattā ajja mayā jīvitaṁ laddhaṁ, atho pi bhariyāyamakāsi sotthin ti atho pi me bhariyāya tvam eva sotthiṁ akāsi; iti so vatvā sace pi satasahassaṁ bhaveyya dadeyyam evâhaṁ ettakam eva dhanaṁ imāni[8] sattasatāni gaṇhā 'ti punappuna Bodhisattaṁ yāci.

Taṁ sutvā Bodhisatto aṭṭhamaṁ[9] gātham āha:

8. Na paṇḍitā vedanam[10] ādiyanti
citrāhi gāthāhi[11] subhāsitāhi,
ito pi te brahme[12] dadantu vittaṁ,
ādāya tvaṁ[13] gaccha sakaṁ niketan ti. 53.

Tattha vedanan[14] ti vetanaṁ[15], ayam eva vā pāṭho, ito pi te brahme ti brāhmaṇa mama pādamūlato pi tuyhaṁ dhanaṁ dadantu, ādāya tvaṁ gacchā[16] 'ti ito aññāni tīṇi satāni gahetvā sahassabhaṇḍikaṁ ādāya sakanivesanaṁ gaccha.

Evañ ca pana vatvā Mahasātto brāhmaṇassa sahassaṁ pūrāpento kahāpaṇe[17] dāpetvā „brāhmaṇa kena tvaṁ dhanabhikkhāya pesito“ ti pucchi. „Bhariyāya[18] paṇḍitā“ 'ti.

[1] Bd brahmaṇo pi rañño. [2] Bd vivaṭacchādā, Bf vivaṭṭacchadā. [3] Cks -ṇan. [4] Bd vivaṭacchadānucchadānu. [5] Bd vivaṭacchadavivaṭṭaneyya-. [6] Bd sato. [7] Bd adds ativiya. [8] Bd adds me. [9] Bd chaṭhaṁ. [10] Cks Bf veta-, Bd veda- corr. to veta-. [11] Bd kathāhi. [12] Bd brahma. [13] Cks Bf taṁ. [14] Ck vetan, Cs venan corr. to vetan, Bd devadanan corr. to vetanan. [15] Cks veta-, Bd vettanaṁ. [16] Cks gacchatī. [17] Bd -nena. [18] Bd adds meva.

„Bhariyā te mahallikā daharā“ ti. „Daharā paṇḍitā“ 'ti. „Tena hi sā aññena saddhiṁ anācāraṁ karontī 'nibbhayā hutvā karissāmîti' taṁ pesesi, sace ime kahāpaṇe gharaṁ nessasi sā te dukkhena laddhakahāpaṇe attano jārassa dassati, tasmā tvaṁ ujukam eva gehaṁ agantvā[1] bahigāme rukkhamūle vā katthaci[2] vā kahāpaṇe ṭhapetvā paviseyyāsîti“ vatvā taṁ uyyojesi. So gāmasamīpaṁ gantvā ekasmiṁ rukkhamūle kahāpaṇe ṭhapetvā sāyaṁ gehaṁ agamāsi. Bhariyā pi 'ssa tasmiṁ khaṇe jārena saddhiṁ nisinnā hoti[3]. Brāhmaṇo dvāre ṭhatvā „bhotîti“ āha. Sā tassa saddaṁ sallakkhetvā dīpaṁ nibbāpetvā dvāraṁ vivaritvā brāhmaṇe antopaviṭṭhe itaraṁ nīharitvā dvāramūle ṭhapetvā gehaṁ pavisitvā pasibbake kiñci adisvā „brāhmaṇa kin te bhikkhaṁ caritvā laddhan“ ti pucchi. „Sahassaṁ me laddhan“ ti. „Kahaṁ pana tan“ ti. „Asukaṭṭhāne nāma ṭhapitaṁ, pāto va āharissāma, mā cintayîti“. Sā gantvā jārassa ācikkhi. So nikkhamitvā[4] attano[5] ṭhapitaṁ viya gaṇhi. Brāhmaṇo punadivase gantvā kahāpaṇe apassanto Bodhisattassa santikaṁ gantvā „kiṁ brāhmaṇā“ 'ti vutte „kahāpaṇe na passāmi paṇḍitā“ ti āha. „Bhariyā pana te[6] ācikkhitā“ ti. „Āma paṇḍitā“ 'ti[7]. Tāya[8] jārassa ācikkhitabhāvaṁ ñatvā „atthi pana te brāhmaṇa bhariyākulūpakabrāhmaṇo[9]“ ti pucchi. „Atthi paṇḍitā“ 'ti. „Tuyham pi atthîti“. „Āma paṇḍitā“ 'ti. Ath' assa Mahāsatto sattannaṁ divasānaṁ paribbayaṁ dāpetvā „gaccha, paṭhamaṁ divasaṁ tvaṁ satta bhariyā te sattā ti cuddasa brāhmaṇe nimantetvā bhojetha, punadivasato paṭṭhāya ekekaṁ hāpetvā sattame divase tvaṁ[11] ekaṁ bhariyā[10] te ekan ti dve brāhmaṇe nimantetvā bhariyāya te sattadivase[12] nimantitabrāhmaṇassa[13] nibaddhaṁ[14] āgamanabhāvaṁ ñatvā mayhaṁ āroce-

[1] Ck Bd ā-, Cs ā- corr. to a-. [2] Bd yattha ka-. [3] Bd ahosi. [4] laddhan ti pucchi - - - nikkhamitvā wanting in Bd. [5] Ck -nā, Cs -nā corr. to -no. [6] Bd bhariyāya te. [7] Ck adds tāya jārassa ācikkhitā ti āma paṇḍitā ti. [8] Bd mahāsatto tāya. [9] Bd bhariyāyaku-. [10] Bd -yāya. [11] Bd tava. [12] Bd -sa. [13] all three MSS. -taṁbrā-. [14] Bd nibbajjanaṁ.

hîti" āha. Brāhmaṇo tathā katvā „sallakkhito me paṇḍita nibaddhaṁ[1] bhuñjanakabrāhmaṇo" ti Mahāsattassârocesi[2]. Bodhisatto tena saddhiṁ purise pesetvā taṁ brāhmaṇaṁ ānāpetvā[3] „asukarukkhamūlato te imassa brāhmaṇassa santakaṁ kahāpaṇasahassaṁ gahitan" ti pucchi. „Na gaṇhāmi paṇḍitā" 'ti. „Tvaṁ mama Senakapaṇḍitabhāvaṁ na jānāsi, āharāpessāmi taṁ kahāpaṇan" ti. So bhīto „gahitā[4] me" ti sampaṭicchi. „Kin te katā[5]" ti. „Tath' eva paṇḍita ṭhapitā" ti. Bodhisatto brāhmaṇaṁ pucchi: „brāhmaṇa, kin te sā yeva bhariyā hotu udāhu aññaṁ gaṇhissasîti". „Sā yeva me hotu paṇḍitā" 'ti. Bodhisatto manusse pesetvā brāhmaṇakahāpaṇe[6] ca brāhmaṇiñ ca ānāpetvā[3] corabrāhmaṇassa hatthato kahāpaṇe brāhmaṇassa dāpetvā itarassa rājāṇaṁ kāretvā[7] nagarā nīharāpetvā brāhmaṇiyâpi āṇaṁ kāretvā[8] brāhmaṇassa mahantaṁ yasaṁ datvā attano yeva santike vasāpesi.

Satthā imaṁ desanaṁ[9] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne bahū[10] sotāpattiphalādīni sacchikariṁsu) „Tadā brāhmaṇo Ānando ahosi, devatā[11] Sāriputto, parisā Buddhaparisā, Senaka-paṇḍito[12] ahaṁ eva ahosin[13]" ti.' Sattubhastajātakaṁ[14].

8. Aṭṭhisenajātaka.

Ye me[15] ahaṁ na jānāmîti. Idaṁ Satthā Āḷaviṁ[16] nissāya Aggāḷave cetiye viharanto kuṭikārasikkhāpadaṁ ārabbha kathesi. Paccuppannavatthuṁ heṭṭhā Maṇikaṇṭhajātake kathitam eva. Satthā pana te bhikkhū āmantetvā „bhikkhave pubbe[17]

[1] Bd nibandha. [2] Bd -ttassa ā-. [3] Ck āṇā-, Bd āharāpetvā. [4] all three MSS. -to. [5] Bd ṭhapitā. [6] Bd brahmaṇassa-. [7] Bd -rāpetvā. [8] Bd nagaraṁ bheriñcāpetvā brahmaṇiyāpi rājāṇaṁṇaṁ kārāpetvā. [9] Bd dhammade-. [10] all three MSS. -u. [11] Bd rukkhade-. [12] Bd adds pana. [13] Bd evā, omitting ahosin. [14] Cks -bhatta-, Bd -bhatasajātakaṁ sattamaṁ, Bf -bhastakajā-. [15] Cks ve. [16] Cks -viyaṁ. [17] Bd omits pubbe.

anuppanne Buddhe bāhirapabbajjāya pabbajitā rājūhi parivāritâpi[1] 'yācanā nāma paresaṁ appiyā amanāpā' ti na yāciṁsu" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto ekasmiṁ nigame brāhmaṇakule nibbatti, Aṭṭhisenakumāro[2] ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. So vayappatto Takkasilāya[3] sabbasippāni uggaṇhitvā aparabhāge kāmesu ādīnavaṁ disvā[4] isipabbajjaṁ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Himavantapadese ciraṁ vasitvā loṇambilasevanatthāya manussapathaṁ otaritvā[5] Bārāṇasiṁ patvā uyyāne[6] vasitvā punadivase bhikkhāya caranto rājaṅgaṇaṁ agamāsi. Rājā tassâcāravihāre pasīditvā taṁ pakkosāpetvā[7] pāsādatale pallaṁke nisīdāpetvā subhojanaṁ bhojetvā bhojanāvasāne anumodanaṁ sutvā pasanno paṭiññaṁ gahetvā Mahāsattaṁ rājuyyāne vāsesi[8] divasassa[9] ca[10] dve tayo vāre upaṭṭhānaṁ agamāsi. So ekadivasaṁ dhammakathāya[11] pasanno „rajjaṁ ādiṁ katvā yena vo[12] attho taṁ vadeyyāthā" 'ti pavāresi. Bodhisatto „idaṁ nāma me dehîti" na vadati. Aññe yācakā „idaṁ dehîti" icchiticchitaṁ yācanti, rājā asajjamāno deti yeva. So ekadivasaṁ cintesi: „aññe yācanakavanibbakā[13] 'idañ c' idañ c' amhākaṁ[14] dehîti' maṁ yācanti, ayyo pana Aṭṭhiseno pavāritakālato paṭṭhāya na kiñci yācati, paññavā kho pan' esa upāyakusalo, pucchissāmi nan" ti so ekadivasaṁ bhuttapātarāso gantvā[15] ekamantaṁ nisinno aññesaṁ[16] yācanakāraṇaṁ tassa câyācanakāraṇaṁ[17] pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Ye 'me[18] ahaṁ na jānāmi Aṭṭhisena vanibbake
te maṁ saṁgamma yācanti, kasmā[19] maṁ tvaṁ na yācasîti. 54.

[1] Bd pavā-. [2] Bd -nakaku-. [3] Bd -yaṁ. [4] Bd adds gharāvāsato nikkhamitvā. [5] Bd adds anupubbena. [6] Bd rājuyyāne. [7] Bd nimantāpetvā. [8] Bd vasāpesi. [9] Bd divase. [10] Cs va. [11] Bd dhammi-. [12] Bd te. [13] Bd yācakā vanibbakā. [14] Bd ca am-. [15] Bd adds vanditvā. [16] Bd adds yācakānaṁ. [17] Bd ca ayyāc-. [18] Cks ve. [19] Ck kasmi, Cs kasmi corr. to kasmā.

Tattha vanibbake ti yācanake, saṁgammā 'ti samāgantvā, idaṁ vuttaṁ hoti: ayya Aṭṭhisena ye 'me vanibbake ahaṁ nāmagottajātikulapadesena ime nāma ete ti pi na jānāmi ete maṁ samāgantvā icchiticchitaṁ yācanti tvaṁ pana kasmā maṁ kiñci na yācasîti.

Taṁ sutvā Bodhisatto dutiyaṁ gātham āha:

2. Yācako appiyo hoti, yācaṁ adadam appiyo,
tasmâhaṁ taṁ na yācāmi, mā me viddesanā[1] ahū ti. 55.

Tattha yācako appiyo[2] hotîti yo hi mahārāja puggalo idaṁ me dehîti yācako[3] so mātāpitunnam pi mittāmaccādīnam pi appiyo hoti amanāpo, tassa appiyabhāvo Maṇikaṇṭhajātakena dīpetabbo, yācan ti yācitaṁ bhaṇḍaṁ[4], adadan ti adadamāno, idaṁ vuttaṁ hoti: yo pi yācitaṁ[5] na deti so mātāpitaro ādiṁ katvā adadamāno puggalo yācakassa[6] appiyo hoti, tasmā ti yasmā yācako pi dāyakassa yācitaṁ bhaṇḍaṁ adadanto pi yācakassa appiyo hoti tasmā ahaṁ taṁ na yācāmi, mā me viddesanā[7] ti sace hi[8] ahaṁ yāceyyam eva[9] tava viddeso[10] bhaveyya, sā me tava[11] santikā uppannā viddesanā, sace pana tvaṁ na dadeyyāsi[12] mama viddeso[13] bhaveyyāsi, sā[14] vā[15] mama tayi viddesanā, evaṁ sabbathâpi mā me viddesanā[16] ahū ti, mā no ubhinnam pi mettā[17] bhijjîti[18], etam atthaṁ sampassanto ahaṁ taṁ na[19] yācāmîti.

Ath' assa vacanaṁ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

3. Yo ca yācanajīvāno[20] kāle yācaṁ[21] na yācati
parañ ca puññā dhaṁseti attanâpi na jīvati. 56.

4. Yo ca yācanajīvāno[20] kāle yācāni[22] yācati
parañ ca puññaṁ labbheti attanâpi ca jīvati. 57.

5. Na ve dissanti[23] sappaññā disvā yācakamāgate,
brahmacāri piyo me si, vara tvaṁ[24] bhaññam[25] icchasîti. 58.

Tattha yācanajīvāno[26] ti yācanajīvino[27], ayam eva vā pāṭho, idaṁ vuttaṁ hoti: Ayya Aṭṭhisena yo yācanena jīvamāno dhammiko samaṇo vā brāhmaṇo vā yācitabbassa yuttakāle[28] yācaṁ[29] na yācati[30] so parañ ca dāyakaṁ puññā[31] dhaṁseti[32] parihāpeti attanâpi ca sukhaṁ na jīvatîti, puññaṁ lab-

[1] Bd vinde-. [2] Cks mappiyo. [3] Cks vāca-. [4] Cks yācitabbaṁ. [5] Bd yo pi yācati taṁ, Cs yācittaṁ corr. to yācitaṁ. [6] Cks yācanakassa. [7] Bd vandissanā āhu. [8] Bd omits hi. [9] Bd -yyaṁ me. [10] Bd vide-. [11] Bd tassa. [12] Cks dede-. [13] Bd adds pi. [14] so all three MSS. [15] Bd omits vā. [16] Cks omits evaṁ sabbathāpi mā me viddesanā. [17] Bd -i. [18] Cks bhijjatīti. [19] Bd adds kañci. [20] Cks Bf yo ce - -, Bd -jivino. [21] Ck Bd yāca, Cs yāca corr. to yācaṁ. [22] Bdf yācanaṁ. [23] Bf dussanti, Bd dusanti. [24] Cks taṁ, Bd varaṁ tvaṁ. [25] Bd aññam, Bf aññām. [26] Bd -jivhāno. [27] so Cks; Bd yācano. [28] Bd yuttapattakāle. [29] Bd yācanaṁ. [30] Bd adds kiñcideva yācitabbaṁ na yācati. [31] Bd puññaṁ. [32] Bd dhaṁsemiti.

bhetîti kāle pana yācitabbaṁ yācanto parañ ca puññaṁ adhigameti attanâpi ca sukhaṁ jīvati, na ve dissantîti[1] yaṁ tvaṁ vadesi mā me viddesanā ahū ti taṁ kasmā[2] vadasi, sappaññā hi dānañ ca dānaphalañ ca jānantā paṇḍitā yācake āgate disvā na dissanti[3] na kujjhanti aññadatthu pana[4] muditā va hontîti dīpeti, yācakamāgate ti makāro vyañjanasandhivasena vutto[5], yācake āgate ti attho, brahmacāri piyo me sîti ayya Aṭṭhisena parisuddhacāri[6] mahāpañña, tvaṁ mayhaṁ ativiya piyo, tasmā varaṁ[7] tvaṁ maṁ vadehi[8] yācāhi[9] yeva[10], bhaññamicchasîti[11] yaṁ kiñci vattabbaṁ icchasi sabbaṁ vada[12], rajjam pi te dassāmi yevā 'ti.

Evaṁ Bodhisatto[13] rajjenâpi pavārito n' eva kiñci yāci. Rañño[14] pana evaṁ attano[15] ajjhāsaye kathite[16] Mahāsatto pi[17] pabbajitapaṭipadaṁ dassetuṁ „mahārāja, yācanā hi nām' esā kāmabhogīnaṁ gihīnaṁ āciṇṇā[18] na pabbajitānaṁ, pabbajitena pana[19] pabbajitakālato paṭṭhāya gihiasamena[20] parisuddhājīvena bhavitabban" ti pabbajitapaṭipadaṁ dassento chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Na ve yācanti sappaññā, dhīro ca viditum[21] arahati, (Cfr. Milindap.
uddissa ariyā tiṭṭhanti, esā ariyānaṁ yācanā ti. 59. p. 280.)

Tattha sappaññā ti Buddhā ca Buddha-sāvakā ca bodhiyā paṭipannā[22] isipabbajjaṁ pabbajitvā[23] Bodhisattā[24] ca sabbe pi sappaññā supaññavā susīlavā, ete evarūpā sappaññā amhākaṁ idañ c' idañ ca dethā 'ti na[25] yācanti, dhīro ca viditumarahatîti[26] upaṭṭhāko pana dhīro paṇḍito gilānakāle ca agilānakāle ca yena[27] yen' attho taṁ sabbaṁ sayam eva vedituṁ jānitum arahati, uddissa ariyā tiṭṭhantîti ariyā pana vācaṁ abhinditvā[28] yen' atthikā honti uddissa kevalaṁ bhikkhācāravattena[29] tiṭṭhanti, n' eva kāyaṅgaṁ vācaṅgaṁ vā[30] kopenti, kāyavikāraṁ dassetvā nimittaṁ karonto hi kāyaṅgaṁ kopeti nāma, vacībhedaṁ karonto vācaṅgaṁ kopeti nāma, tadubhayaṁ akatvā Buddhādayo ariyā tiṭṭhanti, esā ariyānaṁ yācanā ti esā[31] kāyaṅgaṁ vācaṅgaṁ akopetvā bhikkhāya tiṭṭhanā[32] ariyānaṁ yācanā nāma.

[1] Bd neva dussantiti. [2] Bd tasmā. [3] Bd dusanti. [4] Bd pa. [5] Cks vuttā. [6] Bd -suddhācāri. [7] Cks varataraṁ. [8] Bd vadeti, Cks varehi. [9] Bd yācāti. [10] Cks yehi. [11] Bd bhuñcamicchāsiti. [12] Bd sabbañca, omitting vada. [13] Bd adds raññā. [14] Bd reññā. [15] Bd omits attano. [16] Bd adds so. [17] Bd omits pi. [18] Ck āciṇṇaṁ, Cs ācinnaṁ, Bd āciṇṇā. [19] Bd omits pabbajitānaṁ p. pana. [20] Bd gīhiasamena, Cks gihiasamānā. [21] Bdf ve-. [22] Cks -o. [23] Cks -to. [24] Bd susī-. [25] Ck taṁ, Cs naṁ. [26] Bd ve-. [27] Bd omits yena. [28] Bd abhinanditvā. [29] Cks bhikkhāyacavattena. [30] Bd na vācaṅgaṁ, omitting vā. [31] Cks esa. [32] Bd tiṭṭhamānā.

Rājā Bodhisattassa vacanaṁ sutvā „bhante yadi sapañño upaṭṭhāko attanā va ñatvā kulūpakassa dātabbaṁ deti aham pi tumhākaṁ idañ c' idañ ca dammîti[1]" sattamaṁ gātham āha:

7. Dadāmi te brāhmaṇa rohiṇīnaṁ (Cfr. supra p. 61.)
gavaṁ sahassaṁ saha puñgavena,
ariyo hi ariyassa kathaṁ na dajjā
sutvāna gāthā tava dhammayuttā ti. 60.

Tattha rohiṇīnan ti rattavaṇṇānaṁ, gavaṁ sahassan ti khīradadhiādimadhurarasaparibhogatthāya evarūpānaṁ gunnaṁ[2] sahassaṁ tuyhaṁ dammi[3], taṁ me paṭiganha[4], ariyo ti ācāraariyo, ariyassā 'ti ācāraariyassa, kathaṁ na dajjā ti kena kāraṇena na[5] dadeyya.

Evaṁ vutte Bodhisatto „ahaṁ mahārāja akiñcano pabbajito, na me gāvīhi attho" ti paṭikkhipi. Rājā tass' ovāde ṭhatvā dānādīni puññāni katvā saggaparāyano ahosi, so pi aparihīnajjhāno Brahmaloke uppajji[6].

Satthā imaṁ desanaṁ[7] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne bahū sotāpattiphalādīsu patiṭṭhitā) „Tadā rājā Ānando ahosi, Aṭṭhiseno[8] aham evā" 'ti. Aṭṭhisenajātakaṁ[9].

9. Kapijātaka.

Yattha verī nivasatîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Devadattassa paṭhavipavesanaṁ ārabbha kathesi. Tasmiṁ hi paṭhaviṁ paviṭṭhe dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ[10]: „āvuso Devadatto saha parisāya naṭṭho" ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva[11] saha parisāya naṭṭho pubbe pi nassi yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto kapiyoniyaṁ nibbattitvā pañcasatakapiparivāro

---

[1] Bd adds vadanto. [2] Bd vassakānaṁ, Cs guṇṇaṁ. [3] Cks dammīti. [4] Bd paṭi-. [5] Cks omit na. [6] Bd -jjati. [7] Bd dhammade-. [8] Bd adds pana. [9] Bd adds aṭṭhamaṁ. [10] Bd -uṭhape-. [11] Bd adds devadatto.

rājuyyāne vasati[1]. Devadatto pi kopiyoniyaṁ nibbattitvā pañcasatakapiparivāro tatth' eva vasi. Ath' ekadivasaṁ purohite[2] uyyānaṁ gantvā nahātvā alaṁkaritvā nikkhamante eko lolakapi puretaraṁ gantvā uyyānadvāratoraṇamatthake nisīditvā tassa matthake vaccaṁ[3] pātetvā pana uddhaṁ olokentassa mukhe pātesi. So nivattitvā „hotu, jānissāmi tumhākaṁ kattabban“ ti makkaṭe santajjetvā[4] nahātvā pakkāmi. Tena veraṁ gahetvā makkaṭānaṁ santajjitabhāvaṁ Bodhisattassa ārocesuṁ. So „verīnaṁ nivāsanaṭṭhāne[5] nāma vasituṁ na vaṭṭatîti, sabbo pi kapigaṇo palāyitvā aññattha gacchatū“ 'ti kapisahassassâpi[6] ārocāpesi. Dubbacakapi attano parivāramakkaṭe gahetvā „pacchā jānissāmîti“ na palāyi[7]. Bodhisatto attano parivāraṁ gahetvā araññaṁ pāvisi. Ath' ekadivasaṁ ekissā vīhikoṭṭikāya[8] dāsiyā ātape[9] pasāritavīhiṁ[10] khādanto eko eḷako ummukena[11] pahāraṁ labhitvā ādittasarīro palāyanto ekissā hatthisālaṁ nissāya tiṇakuṭiyā kuḍḍe[12] sarīraṁ ghaṁsi. So aggi tiṇakuṭikaṁ[13] gaṇhi, tato uṭṭhāya[14] hatthisālaṁ gaṇhi, hatthisālāya hatthīnaṁ piṭṭhi jhāyi, hatthivejjā hatthīnaṁ paṭijagganti. Purohito pi makkaṭānaṁ gahaṇūpāyaṁ upadhārento vicarati. Atha naṁ rājūpaṭṭhānaṁ āgantvā nisinnaṁ rājā āha: „ācariya, bahū no hatthī[15] vaṇitā[16] jātā[17], hatthivejjā paṭijaggituṁ na jānanti, jānāsi[18] kho kiñci bhesajjan“ ti. „Jānāmi mahārājā“ 'ti. „Kin namā“ 'ti. „Makkaṭavasā mahārājā“ 'ti. „Kahaṁ labhissāmā[19]“ 'ti. „Nanu uyyāne bahū makkaṭā“ ti. Rājā „uyyāne makkaṭe māretvā vasaṁ ānethā“ 'ti āha. Dhanuggahā gantvā pañcasate pi makkaṭe vijjhitvā māresuṁ. Eko pana jeṭṭhakamakkaṭo palāyanto sarappahāraṁ[20] labhitvâpi tatth' eva apa-

[1] Bd vasi. [2] all three MSS -to. [3] Bd vaccapiṇḍaṁ. [4] Bd sandhe jetvā puna. [5] Bd vāsana-. [6] Ck -sahassāpi, Cs -sahassassāpi corr. to -sahassāpi, Bd -sahassānaṁ pi. [7] Bd omits na palāyi. [8] Cks -koṭṭikāya, Bd vihikoṭitāya. [9] Bd -ppe. [10] Bd -ritevihi. [11] Ck omuktena, Cs omukkeka, Bd ummukkena. [12] Ck kuḍḍhe, Bd kuṭṭe. [13] Bd -tiyaṁ. [14] Bd pi in the place of uṭṭhāya. [15] all three MSS. -i. [16] vanitā corr. to vaṇikā, Bd gaṇhitā. [17] Bd omits jātā. [18] Bd adds nu. [19] Bd -mi. [20] Bd pa-, omitting sara.

titvā Bodhisattassa vasanaṭṭhānaṁ patvā pati. Vānarā „amhākaṁ vasanaṭṭhānaṁ patvā mato“ ti tassa pahāraṁ laddhā[1] matabhāvaṁ Bodhisattassa ārocesuṁ. So āgantvā[1] kapigaṇamajjhe nisinno „paṇḍitānaṁ ovādaṁ katvā veriṭṭhāne vasantā[3] evaṁ vinassantîti“ kapigaṇassa ovādavasena imā gāthā abhāsi:

1. Yattha verī nivasati[4] na vase tattha paṇḍito, (Jāt. I. p. 418.)
ekarattaṁ dirattaṁ vā dukkhaṁ vasati verisu. 61.
2. Diso ve[5] lahucitt' assa posassa anuvidhiyyato
ekassa kapino hetu[6] yūthassa anayo kato. 62.
3. Bālo ca[7] paṇḍitamānī yūthassa parihārako
sacittassa vasaṁ gantvā sayethâyaṁ[8] yathā kapi. 63.
4. Na sādhu balavā bālo yūthassa parihārako,
ahito bhavati ñātīnaṁ sakuṇānaṁ va cetako. 64.
5. Dhīro ca balavā sādhu yūthassa parihārako
hito bhavati ñātīnaṁ Tidasānaṁ va Vāsavo. 65.
6. Yo ca sīlañ ca paññañ ca sutañ c' attani[9] passati
ubhinnam atthaṁ[10] carati attano ca parassa ca. 66.
7. Tasmā tuleyya-m-attānaṁ sīlapaññāsutām[11] iva
gaṇaṁ vā[12] parihare dhīro eko vâpi paribbaje ti. 67.

Tattha lahucittassā 'ti lahucitto assa, idaṁ vuttaṁ hoti: yo poso lahucittassa mittassa vā ñātino vā anuvidhiyyati anuvattati tassa posassa anuvidhiyyato so lahucitto diso hoti verikiccaṁ[13] karoti, ekassa kapino ti passa ekassa[14] lahucittassa andhabālassa kapino hetu ayaṁ sakalassa yuthassa anayo avaḍḍhi[15] mahāvināso kato ti, paṇḍitamānîti[16] yo sayaṁ bālo hutvā ahaṁ paṇḍito ti attānaṁ maññamāno paṇḍitānaṁ ovādaṁ akatvā sakassa[17] cittassa vasaṁ gacchati so sacittassa vasaṁ[18] gantvā yathā ayaṁ[19] dubbacakapi matasayanaṁ sayito evaṁ sayethā[20] 'ti attho, na sādhū 'ti bālo nāma balasampanno yūthassa parihārako[21] na sādhu na laṭṭhako[22], kiṁ kāraṇā: so hi ahito hoti ñātīnaṁ, vināsam evâvahati, sakuṇānaṁ va cetako ti[23] yathā[24]

---

[1] Bd laddha. [2] Bd gantvā [3] Bd adds nama. [4] Ck -santi, Bd nivisati. [5] Cks ve, Bd disso ve. [6] Bd -tuṁ. [7] Bd vā. [8] Bd passethāyaṁ. [9] Bd cassani. [10] Cks atthañ. [11] Bd -sutāpi ca. [12] Ck gaṇaṁvā, Cs gaṇavaṁ corr. to gaṇaṁvā, Bd gaṇavā. [13] Ck vepikiccaṁ, Cs vepi- corr. to veri-. [14] Bd passatha etassa. [15] Bd avuḍhi. [16] Cs Bd adds paṇḍitamānī. [17] Bd sa. [18] Ck omits gacchati so s. v. [19] Bd yathāyaṁ. [20] Bd mataṁ passaṁ na passito evaṁ passethā. [21] Bd adds nāma. [22] Bd laddhako [23] Cks omit ti. [24] Bd adds hi.

tittirasakuṇānaṁ dīpakatittiro[1] divasam pi vassanto aññe sakuṇe na māreti ñātake va[2] māreti tesaṁ ñeva ahito hoti evan ti attho, hito bhavatîti kāyena pi vācāya pi manasâpi hitakārako yeva, ubhinnamatthaṁ caratîti yo[3] idha puggalo ete sīlādayo guṇe attani passati so mayhaṁ ācārasīlam pi atthi paññâpi sutapariyatti pi atthîti tattato jānitvā gaṇaṁ pariharanto attano ca paresañ ca[4] attānaṁ parivāretvā carantānan ti ubhinnam[5] pi attham eva carati, tuleyyamattānan ti[6] tuleyya attānaṁ, tuleyyā[7] 'ti tuletvā, sīlapaññāsutāmivā[8] 'ti etāni sīlādīni viya, idaṁ vuttaṁ hoti: yasmā[9] sīlādīni attani samanupassanto ubhinnam atthaṁ carati[10] tasmā[11] paṇḍito etāni sīlādīni viya attānam pi tesu tuletvā patiṭṭhito nu kho 'mhi sīle[12] paññāya sute ti tīretvā patiṭṭhitabhāvaṁ paccakkhaṁ katvā dhīro gaṇaṁ vā[13] parihareyya catusu iriyāpathesu eko vā[13] hutvā paribbajeyya vatteyya[14], parisūpaṭṭhāpakenâpi hi vivekacāriṇâpi[15] imehi tīhi dhammehi samannāgaten' eva bhavitabbaṁ.

Evaṁ Mahāsatto kapirājā hutvâpi vinayapariyattikiccaṁ kathesîti[16].

Satthā imaṁ desanaṁ[17] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā dubbacakapi Devadatto ahosi, parisâpi 'ssa[18] Devadattaparisā, paṇḍitakapi rājā pana aham evā“ 'ti. Kapijātakaṁ[19].

10. Bakabrahmajātaka.

Dvāsattatîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Bakabrahmānaṁ ārabbha kathesi. Tassa hi „idaṁ niccaṁ dhuvaṁ sassataṁ acavanadhammaṁ, ito aññaṁ loke nissaraṇaṁ nibbānaṁ nāma[20] n' atthîti“ evaṁ diṭṭhi uppajji[21]. Heṭṭhūpapattiko[22] kir' esa Brahmā pubbe jhānaṁ bhāvetvā Vehapphalesu nibbatto. Tattha pañcasatakappaparimāṇaṁ[23] āyuṁ khepetvā Subhakiṇṇesu nibbattitvā catusaṭṭhikappe khepetvā tato cuto aṭṭhakappāyukesu[23] Ābhassaresu nibbatti. Tatr' assa esā diṭṭhi uppajji. So hi n' eva Uparibrahmalokato cutiṁ na tattha uppattiṁ anussari, tadubhayam pi apassanto evaṁ diṭṭhiṁ gaṇhi. Bhagavā tassa cetoparivitakkam aññāya seyya-

---

[1] C^k dipakatittirā, B^d dipakatittiro. [2] B^d omits va. [3] C^{ks} so. [4] C^{ks} omit attano ca paresañ ca. [5] B^d -naṁ, omitting ti ubhinnam. [6] C^k omits tuleyya mattānanti. [7] C^s tuleyyā corrected to tuleyya attānaṁ tuleyyā. [8] B^d -sutāpivā. [9] C^{ks} yathā. [10] C^{ks} caratīti. [11] C^{ks} kasmā. [12] C^{ks} sila. [13] B^d omits vā. [14] B^d pava-. [15] B^d adds ti. [16] B^d -si [17] B^d dhammade-. [18] B^d omits ssa. [19] B^d adds navamaṁ. [20] B^d omits nāma. [21] B^d upajjati. [22] C^s -uppatti-. B^d -parihiṇaṁ. [24] B^d aṭhāyukesu kappesu.

thâpi nāma balavā puriso sammiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya pasāritaṁ vā bāhaṁ sammiñjeyya evam evaṁ[1] Jetavane antarahito tasmiṁ Brahmaloke pāturahosi. Brahmā Bhagavantaṁ disvā „ehi kho mārisa, svāgataṁ mārisa, cirassaṁ[2] kho mārisa imaṁ pariyāyam akāsi yadidaṁ idhāgamanāya[3], idaṁ hi mārisa niccaṁ idaṁ dhuvaṁ idaṁ sassataṁ idaṁ[4] kevalaṁ idaṁ[5] acavanadhammaṁ, idaṁ hi na jāyati na jīyati na mīyati[6] na cavati na uppajjati, ito pi[7] pan' aññaṁ uttariṁ nissaraṇaṁ n' atthîti" āha. Evaṁ vutte Bhagavā Bakabrahmānaṁ etad avoca: „avijjāgato vata bho Bako Brahmā, avijjāgato vata bho Bako Brahmā, yatra hi nāma aniccaṁ ñeva samānaṁ niccan[8] ti vakkhati — pe[9] — santañ ca pan' aññaṁ uttariṁ nissaraṇaṁ n' atth' aññaṁ uttariṁ nissaraṇan[10] ti vakkhatîti" āha. Taṁ sutvā Brahmā „tvaṁ evaṁ kathesi[11], tvaṁ evaṁ kathesîti, iti maṁ esa anuvijjanto anubandhatîti" cintetvā yathā nāma dubbalacoro[12] katipaye pahāre labhitvā va „kiṁ aham eva coro, asuko pi coro, asuko pi coro[13]" ti sabbe[14] sahāye[15] ācikkhati tath' eva Bhagavato anuyogabhayabhīto[16] aññe pi attano sahāye[17] ācikkhanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Dvāsattati Gotama puññakammā
Vasavattino jātijaraṁ atītā,
ayam antimā vedagū Brahmapatti[18],
asmâbhijappanti janā anekā ti. 68.

Tattha dvāsattatîti na kevalaṁ bho Gotama aham eva atha kho imasmiṁ Brahmaloke mayaṁ dvāsattati janā puññakammā[19] aññesaṁ upari attano vasaṁ vattanena[20] Vasavattino jātiñ ca jarañ ca atītā, ayaṁ no vedehi gatattā vedagū ayaṁ[21] Gotama antima-Brahmapatti[22] pacchimakoṭippatti[23] seṭṭhabhāvappatti, asmābhijappanti janā anekā ti amhe aññe bahū janā pañjalikā hutvā ayaṁ kho bhavaṁ Brahmā Mahābrahmā ti ādīni vadantā namassanti patthenti pihenti[24], aho vata[25] mayam pi evarūpā bhaveyyāmā 'ti icchantîti attho.

Tassa kathaṁ sutvā Satthā dutiyaṁ gātham āha:

---

[1] Bd eva. [2] Bd adds vata. [3] Bd imāya gamanāya. [4] Cs omits idaṁ. [5] Bd omits idaṁ. [6] Bd omits na mīyati. [7] Bd ca. [8] Cks niccabban. [9] Bd pa. [10] Cks omits uttariṁ nissaraṇaṁ natthaññaṁ. [11] Bd omits tvaṁ evaṁ kathesi. [12] Bd -lo-. [13] Bd does not repeat a. pi c. [14] Bd adds pi. [15] Bd -yakeso. [16] Bd -bhayenasito. [17] Bd -yake. [18] Bdf brahmupapatti. [19] Bd -kammānaṁ. [20] Bd omits vasaṁ vattanena. [21] Bd adds bho. [22] Bd antimā brahmupapatti. [23] Bd -mākoṭippatti. [24] Bd -hayanti. [25] Bd tāta.

2. Appaṁ hi etaṁ na hi dīgham āyu
yan tvaṁ Baka maññasi dīgham āyu,
sataṁ sahassānaṁ nirabbudānaṁ
āyuṁ pajānāmi tavâhaṁ Brahme ti. 69.

Tattha sataṁ sahassānaṁ nirabbudānan ti nirabbudasaṁkhātānaṁ gaṇanānaṁ satasahassaṁ[1], vassānaṁ hi dasadasakaṁ[2] sataṁ, dasasatāni[3] sahassaṁ, sataṁ sahassānaṁ[4] satasahassaṁ, sataṁ satasahassānaṁ[5] koṭi nāma, sataṁ koṭisatasahassānaṁ pakoṭi nāma, sataṁ pakoṭisatasahassānaṁ[6] koṭippakoṭi nāma, sataṁ koṭippakoṭisatasahassānaṁ ekaṁ nahutaṁ nāma, sataṁ nahutasatasahassānaṁ ekaṁ ninnahutaṁ nāma, cheko gaṇako ettakaṁ gaṇetuṁ sakkoti, tatoparaṁ gaṇanā nāma Buddhānam eva visayo, tattha sataṁ ninnahutasatasahassānam ekaṁ abbudaṁ, vīsati abbudāni[7] ekaṁ nirabbudaṁ, tesaṁ nirabuddānaṁ[8] satasahassānaṁ ekaṁ ahahaṁ nama[9], ettakaṁ Bakassa Brahmuno[10] tasmiṁ[11] bhave avasiṭṭhaṁ[12] āyuṁ[13] sandhāya Bhagavā evam āha.

Taṁ[14] sutvā Bako tatiyaṁ gātham āha:

3. Anantadassī Bhagavâham asmi
jātijaraṁ sokam upātivatto,
kiṁ[15] me purāṇaṁ vatasīlavantaṁ,
ācikkha me taṁ yam ahaṁ vijaññan ti. 70.

Tattha Bhagavā ti Bhagava tumhe āyuṁ pajānāmi tavâhan ti vadantā[16] ahaṁ anantadassī jātijarañ ca sokam upātivatto sūiti vadatha, vatasīlavantan ti vatasamādānañ ca sīlavatañ ca, idaṁ vuttaṁ hoti: yadi tumhe sabbaññu-Buddhā evaṁ sante kiṁ mayhaṁ purāṇaṁ vatañ ca sīlacaraṇañ ca, ācikkha me taṁ yam ahaṁ tayā ācikkhitaṁ yathāvasarasato vijāneyyan ti.

Ath' assa Bhagavā atītāni vatthūni āharitvā ācikkhanto catasso gāthā abhāsi:

4. Yaṁ tvaṁ apāyesi bahū manusse
pipāsite ghammani samparete
taṁ te[17] purāṇaṁ vatasīlavantaṁ
suttappabuddho va anussarāmi. 71.

[1] Bd -ssānaṁ. [2] Bd dasassa dasakānaṁ. [3] Bd -tānaṁ. [4] Ck dasasata-, Cs dasasatasahassānaṁ corr. to sataṁ sahassānaṁ, Bd sahassaṁ nāma sataṁ sahassānaṁ. [5] Ck omits sataṁ, Cs satasahassānaṁ corr. to sataṁ sata-, Bd sataṁ sata- twice. [6] Cks omit nāma sataṁ pakoṭi. [7] Bd -dānaṁ [8] Bd -daṁ [9] Cks nāma satasahassānaṁ in the place of ekaṁ ahahaṁ nāma. [10] Bd brahmaṇo thapetvā. [11] Bd eta-. [12] Bd -siṭhakaṁ. [13] Bd adds taṁ. [14] Bd sataṁ. [15] Cks kim. [16] Bd -to. [17] Bf tan te, Bd tathā in the place of taṁ te, Cks naṁ te.

5. Yaṁ Eṇikūlasmiṁ janaṁ gahītaṁ
amocayī gayhaka niyyamānaṁ
taṁ te purāṇaṁ vatasīlavantaṁ
suttappabuddho va anussarāmi. 72.

6. Gaṅgāya sotasmiṁ gahītanāvaṁ
luddhena nāgena manussakamyā[1]
amocayittha balasā pasayha,
taṁ te purāṇaṁ vatasīlavantaṁ
suttappabuddho va anussarāmi. 73.

7. Kappo ca te baddhacaro ahosiṁ,
sambuddhivantaṁ vatinam[2] amaññaṁ,
taṁ te purāṇaṁ vatasīlavantaṁ
suttappabuddho va anussarāmîti. 74.

Tattha apāyesîti pāyesi, ghammani samparete ti ghammena samparete ativiya phuṭṭhe ghammakilante, suttappabuddho vā 'ti paccūsakāle supanato[3] supinaṁ passitvā taṁ supinakaṁ viya anussarāmi. So kira Brahmā ekasmiṁ kappe tāpaso hutvā marukantāre[4] vasanto bahunnaṁ kantārapaṭipannānaṁ pānīyaṁ āharitvā adāsi. Ath' ekadivasaṁ eko satthavāho pañcahi sakaṭasatehi marukantāraṁ[4] paṭipajji[5], manussā disā[6] vavatthapetuṁ asakkontā sattadivasāni āhiṇḍitvā khīṇadārūdakā[7] nirāhārā taṇhābhibhūtā[8] idāni no jīvitaṁ n' atthîti sakaṭe[9] parivattetvā gone mocetvā heṭṭhāsakaṭesu nipajjiṁsu. Tadā tāpaso āvajjanto te disvā mā mayi passante[10] nassiṁsū 'ti attano iddhānubhāvena[11] Gaṅgāsotaṁ ubbattetvā satthābhimukhaṁ[12] akāsi, avidūre c' ekaṁ vanasaṇḍaṁ māpesi. Manussā pānīyaṁ pivitvā nahātvā gone santappetvā vanasaṇḍato tinaṁ lāyitvā dārūni gahetvā disaṁ sallakkhetvā arogā kantāraṁ atikkamiṁsu, taṁ sandhāy' etaṁ vuttaṁ. Eṇikūlasmin ti Eṇiyā nāma nadiyā kūle, gayhakaniyyamānan ti karamaragāhaṁ gahetvā niyyamānaṁ. So[13] kira tāpaso aparasmiṁ kāle ekaṁ paccantagāmaṁ nissāya nadītīre vanasaṇḍe vihāsi. Ath' ekasmiṁ divase pabbatato corā otaritvā taṁ gāmaṁ paharitvā mahājanaṁ gahetvā pabbataṁ āropetvā antarāmagge cariyamanusse[14] ṭhapetvā pabbatabilaṁ[15] pavisitvā āhāraṁ pacāpentā[16] nisīdiṁsu. Tāpaso gomahisādīnañ c' eva dārakādīnañ[17] ca mahantaṁ[18] aṭṭasaraṁ[19] sutvā mayi passante mā nassiṁsū 'ti iddhānubhāvena attabhāvaṁ vijahitvā[20] caturaṅginiyā senāya parivuto rājā hutvā yuddhabheriṁ ākoṭāpento[21] taṁ ṭhānaṁ agamāsi. Cariya-

[1] C^{ks} -kampā, B^d -kappā, B^f -kammā. [2] C^k -vantañcatinaṁ, C^s vattañcaninaṁ, B^d sambuddhavantaṁ vatidaṁ, B^f -vantā vahita. [3] so C^{ks}; B^d sabbanto. [4] B^d manu-. [5] B^d patijaggi [6] C^k divasā. [7] C^k -dārudakā, C^s -dārukā, B^d -dārujakā corr. to -dārukhakā? [8] C^{ks} kaṇhā-, B^d uṇhā-. [9] C^{ks} -ṭaṁ. [10] B^d m. p. mā. [11] B^d -ve. [12] B^d sattavāhābhi-. [13] C^{ks} add ca. [14] B^d cārika-. [15] B^d -tajāle. [16] C^s B^d -pento, C^k -petvāntā. [17] B^d dārakadārikānañ. [18] B^d -tataraṁ. [19] B^d taṭṭassaraṁ. [20] B^d jahitvā. [21] B^d -riñcākoṭā-.

manussā[1] disvā corānaṁ ārocesum. Corā[2] raññā saddhiṁ viggaho nāma na[3] yutto ti sabbaṁ gahitabhaṇḍaṁ[4] chaḍḍetvā bhattaṁ abhuñjitvā va palāyiṁsu. Tāpaso te sabbe ānetvā sakagāme yeva patiṭṭhāpesi, taṁ sandhāya vuttaṁ. *Gahītanāvan* ti gahitanāvaṁ[5], *luddhenā* 'ti kakkhaḷena, *manussakamyā*[6] ti manusse vināsetukāmatāya, *balasā* 'ti balena, *pasayhā* 'ti abhibhavitvā. Tasmiṁ[7] kāle so tāpaso Gaṅgātīre vihāsi. Tadā manussā dve tayo nāvāsaṁghāṭe bandhitvā[8] saṁghāṭamatthake pupphamaṇḍapaṁ kāretvā saṁghāṭe nisīditvā khādantā pivantā sambandhakulaṁ gacchanti, te pītāvasesaṁ suraṁ bhuttakhāditāvasesāni bhattamacchamaṁsatambulādīni Gaṅgāyam eva pātenti. Gaṅgeyyo nāgarājā ime ucchiṭṭhakaṁ[9] mama upari khipantîti kujjhitvā sabbe va[10] ne gahetvā Gaṅgāya osīdāpemîti[11] mahantaṁ ekadoṇināvappamāṇaṁ[12] attabhāvaṁ māpetvā udakaṁ bhinditvā phaṇaṁ dhārayamāno tesaṁ abhimukho[13] pāyāsi. Te nāgarājānaṁ disvā va maraṇabhayatajjitā ekappahārena[14] mahāsaddaṁ kariṁsu. Tāpaso tesaṁ paridevitasaddaṁ sutvā nāgarājassa ca kuddhabhāvaṁ ñatvā mayi passante mā nassiṁsū 'ti khippaṁ iddhiyânubhāvena[15] supaṇṇavaṇṇaṁ[16] māpetvā agamāsi. Nāgarājā taṁ disvā maraṇabhayabhīto[17] udake nimujji. Manussā sotthibhāvaṁ patvā[18] agamaṁsu, taṁ sandhāya[19] vuttaṁ. *Baddhacaro* ti antevāsiko, *sambuddhivantaṁ*[20] *vatinaṁ*[21] *amaññan* ti buddhisampanno c' eva vatasampanno[22] ca so ti[23] taṁ maññamāno[24], iminā kim dasseti: Mahābrahme ahaṁ tava Kesavatāpasakāle Kappo nāma antevāsī[25] veyyāvaccakaro hutvā tuyhaṁ Nāradena nāma amaccena Bārāṇasito Himavantaṁ ānītassa rogaṁ vupasamesiṁ[26]. Atha naṁ Nārado dutiyavāre āgantvā nīrogaṁ[27] disvā imaṁ gāthaṁ abhāsi[28]:

Manussindaṁ jahitvāna sabbakāmasamiddhinaṁ (supra p. 144.)
kathan[29] nu Bhagavā Kesī[30] Kappassa[31] ramati assame[32] ti.

Taṁ enaṁ[33] tvaṁ evam avaca[34]:

Sādūni ramaṇīyāni santi rakkhā[35] manoramā,
subhāsitāni Kappassa Nārada ramayanti man ti.

Iti 'ssa Bhagavā imaṁ attanā[36] antevāsikena hutvā rogassa vūpasamitabhāvaṁ dīpento evam āha. Idañ ca[37] pana Brahmunā manussakale[38] katakammaṁ sabbaṁ Mahābrahmānaṁ sallakkhāpento va[39] kathesi.

[1] B^d cāriya-. [2] B^d te corā. [3] B^d a. [4] B^d -takaṁ bhaṇḍaṁ. [5] B^d -taṁ nā-. [6] B^d -kappā. [7] B^d imasmiṁ. [8] C^{ks} add taṁ. [9] C^{ks} ucci-. [10] B^d ja. [11] B^d -pessāmiti [12] B^d -doṇikavappa-. [13] C^k -khe, C^s -khe corr. to -kho. [14] B^d -neva. [15] B^d khipanisantiyā attano ānu-, all three MSS. add khippaṁ. [16] B^d adds attānaṁ. [17] B^d -bhayataṭṭito. [18] B^d gantvā. [19] B^d -yetaṁ. [20] C^k -mantaṁ, C^s -mantaṁ corr. to -vantaṁ, B^d sambuddhavantaṁ. [21] C^k vatiṇaṁ, B^d vatidaṁ. [22] C^k vana-, C^s vana- corr. to vata-? B^d tattha sampanno. [23] B^d hi. [24] B^d am-. [25] C^{ks} -si, B^d -siko. [26] B^d -masi, C^{ks} -mesi. [27] all three MSS. ni-. [28] C^{ks} imā gāthā. [29] B^d kathaṁ. [30] B^d -si. [31] B^d kapassa. [32] C^k rāmatassace, C^s rāmatassave. [33] C^{ks} ena. [34] C^s evamevaca, B^d atha satthā tam enaṁ etad avoca. [35] C^{ks} rukkhā. [36] B^d -no. [37] B^d tañ ca. [38] B^d -loke. [39] B^d omits va.

So Satthu vacanena attanā katakammaṁ saritvā[1] thutiṁ karonto osānagātham āha:

8. Addhā pajānāsi mam' etam āyuṁ,
aññam pi jānāsi, tathā hi Buddho,
tathā hi t' āyaṁ jalitānubhāvo
obhāsayaṁ tiṭṭhati Brahmalokan ti. 75.

Tattha tathā hi Buddho ti tathā hi tvaṁ Buddho, Buddhānaṁ hi aññātaṁ nāma n' atthi, sabbadhammānaṁ buddhattā yeva hi te[2] Buddhā[3] nāmā 'ti taṁ dasseti[4], tathā hi tāyan ti buddhattā yeva[5] pana ayaṁ jalito sarīrappabhāvo[6], obhāsayaṁ tiṭṭhatîti imaṁ sakalam pi Brahmalokaṁ obhāsento tiṭṭhati.

Evaṁ Satthā attano Buddhaguṇaṁ jānāpento dhammaṁ desetvā saccāni[7] pakāsesi. Saccapariyosāne dasamattānaṁ[8] Brahmasahassānaṁ[9] anupādāya āsavehi cittā[10] vimucciṁsu[11]. Iti Bhagavā bahunnaṁ[12] Brahmānaṁ avassayo hutvā Brahmalokā Jetavanaṁ āgantvā tattha kathitaniyāmen' eva taṁ dhammadesanaṁ kathetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Kesavatāpaso Baka-Brahmā ahosi, Kappamāṇavo aham evā" 'ti. Bakabrahmajātakaṁ[13]. Kukkuvaggo paṭhamo.

2. GANDHĀRAVAGGA.

1. Gandhārajātaka.

Hitvā gāmasahassānîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto bhesajjasannidhikārasikkhāpadaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ pana Rājagahe samuṭṭhitaṁ. Āyasmatā Pilindiyavacchena[14] ārāmikakulaṁ mocetuṁ rājanivesanaṁ gantvā rañño pāsāde iddhibalena sovaṇṇamaye kate manussā pasīditvā therassa pañcabhesajjāni pahiṇiṁsu. So[15] tāni parisāya vissajjesi. Parisā pana[16] bāhulikā[17] ahosi,

[1] Bd adds tathāgatassa. [2] Bd omits te. [3] Bd buddho. [4] Bd omits taṁ dasseti. [5] Bd adds ca. [6] Bd -bhānubhāvo. [7] Bd jānāni saccāni. [8] Bd sampattānaṁ. [9] Bd dasabrahma-. [10] Bd cittāni. [11] Bd pi muñcisu. [12] Bd -hūnaṁ. [13] Bd adds dasamaṁ. [14] Bd -dava-. [15] Cks omit so. [16] Bd panassa. [17] Bd ba-

laddhaṁ laddhaṁ[1] kolambe[2] pi ghaṭe pi pattatthavikāyo pi[3] pūretvā paṭisāmesi. Manussā disvā „mahicchā ime samaṇā[4] antokoṭṭhāgārikā“ ti ujjhāyiṁsu. Satthā taṁ pavattiṁ sutvā ‘yāni kho pana tāni gilānānaṁ bhikkhūnan’ ti sikkhāpadaṁ paññapetvā „bhikkhave porāṇakapaṇḍitā anuppanne Buddhe bāhirakapabbajjaṁ pabbajitvā pañcasīlamattakaṁ rakkhantâpi loṇasakkharamattakaṁ punadivasatthāya nidahante[5] garahiṁsu, tumhe pana evarūpe niyyānikasāsane pabbajitvā dutiyatatiyadivasatthāya[6] sannidhiṁ[7] karothā“ ’ti vatva atītaṁ āhari:

Atīte Gandhāraraṭṭhe Bodhisatto Gandhārarañño putto hutvā pitu accayena rajje patiṭṭhāya dhammena rajjaṁ kāresi. Majjhimapadese pi Videharaṭṭhe Videho nāma rājā rajjaṁ kāresi. Te dve pi rājāno adiṭṭhasahāyā[8] va[9] hutvā aññamaññaṁ[10] thiravissāsā[11] ahesuṁ. Tadā manussā dīghāyukā honti, tiṁsavassasahassāni jīvanti. Ath’ ekadā Gandhārarājā puṇṇamuposathadivase samādinnasīlo mahātale paññattavarapallaṁkamajjhagato[12] vivaṭena sīhapañjarena pācīnalokadhātuṁ olokento amaccānaṁ dhammatthayuttakathaṁ kathento nisīdi. Tasmiṁ khaṇe gaganatalaṁ abhilaṁghantam eva[13] paripuṇṇaṁ candamaṇḍalaṁ Rāhu avatthari. Candappabhā antaradhāyi. Amaccā candālokaṁ apassantā candassa Rāhunā gahitabhāvaṁ rañño ārocesuṁ. Rājā candaṁ oloketvā „ayaṁ cando āgantukaupakkilesena upakkiliṭṭho[14] nippabho jāto, mayham p’ esa rājaparivāro upakkileso, na kho pana me[15] taṁ patirūpaṁ y’ āhaṁ[16] Rāhunā gahitacando viya nippabho bhaveyyaṁ, visuddhe gaganatale virocantaṁ candamaṇḍalam iva[17] rajjaṁ pahāya pabbajissāmi, kim me parena ovaditena, kule ca gaṇe ca alaggo hutvā attānam eva ovadanto vicarissāmi, idam me patirūpan“ ti cintetvā „yaṁ icchatha

[1] B^d only one laddhaṁ. [2] B^d koḷumpe. [3] C^k patthattha-, C^s patthattha- corr. to pattattha-, B^d pattatthavikāya pi. [4] B^d adds sakyaputtiyā. [5] all three MSS. -to. [6] B^d -tatiyānidiva-. [7] B^d adds karonto ayuttaṁ vo. [8] B^d adiṭhavisāsā [9] B^d omits va [10] C^{ks} -m pi. [11] B^d kiravi-. [12] B^d -kaṁmajjha-. [13] B^d -ghantaraṁ miva. [14] B^d upaki-. [15] B^d so pana kho me. [16] B^d svāhaṁ. [17] B^d -ḷaṁ viya.

tam[1] karothā“ 'ti rajjaṁ amaccānaṁ niyyādesi. Dvīsu pi Kasmīra-Gandhāra-raṭṭhesu so[2] rajjaṁ chaḍḍetvā isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ[3] nibbattetvā jhānaratisamappito Himavantapadese vāsaṁ kappesi. Videharājâpi „sukhaṁ me sahāyassā“ 'ti vāṇije pucchitvā tassa pabbajitabhāvaṁ sutvā „mama sahāye pabbajite aham rajjena kiṁ karissāmîti“ sattayojane[4] Mithilanagare rajjaṁ[5] tiyojanasatike Videharaṭṭhe soḷasasu gāmasahassesu pūritāni koṭṭhāgārāni soḷasasahassanāṭakitthiyo chaḍḍetvā puttadhītaro amanasikaritvā Himavantapadesaṁ pavisitvā pabbajitvā pavattaphalabhojano hutvā samavattavāsaṁ[6] vasanto viharati[7]. Te ubho pi samavattacāraṁ[8] carantā aparabhāge samāgacchiṁsu, na pana aññamaññaṁ sañjāniṁsu, sammodamānā ekato va samavattavāsaṁ[9] vasiṁsu[10]. Videhatāpaso[11] Gandhāratāpasassa upaṭṭhānaṁ karoti. Tesaṁ ekasmiṁ puṇṇamadivase aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīditvā dhammayuttaṁ kathaṁ[12] kathentānaṁ gaganatale virocamānaṁ candamaṇḍalaṁ Rāhu avatthari. Videhatāpaso „kin nu kho candassa pabhā naṭṭhā“ ti ulloketvā[13] Rāhu-gahitaṁ[14] candaṁ disvā „ko nu kho eso ācariya candaṁ avattharitvā nippabham akāsîti“ pucchi. „Antevāsika, ayaṁ Rāhu nāma candass' eko[15] upakkileso, virocituṁ na deti, aham pi Rāhupahaṭaṁ[16] candamaṇḍalaṁ disvā ‘idaṁ parisuddhacandamaṇḍalaṁ[17] āgantukaupakkilesena[18] nippabhaṁ jātaṁ[19], mayham pi idaṁ rajjaṁ upakkileso, yāva[20] candamaṇḍalaṁ Rāhu viya idaṁ nippabhaṁ na karoti[21] tāva pabbajissāmîti' cintetvā tāvad eva Rāhu-gahitaṁ candamaṇḍalaṁ[22] ārammaṇaṁ katvā mahārajjaṁ chaḍḍetvā pabbajito“ ti. „Ācariya tvaṁ Gandhārarājā“

---

[1] Bd adds rājānaṁ. [2] Bd ekasmi. [3] Bd -ññāyo. [4] Bd -nike. [5] Ck rajjan, Bd omits rajjaṁ. [6] Bd samapavatta-. [7] Bd vicari. [8] Bd -vattācāraṁ. [9] Bd -vattācāraṁ. [10] Ck cariṁsu, Bd carisuṁ. [11] Bd tadā vi-. [12] Bd dhammatthayuttakathaṁ. [13] Bd si oloketvā. [14] Ck -gahītaṁ, Bd rāhunā gahitaṁ. [15] Ck eke, Cs eke corr. to eko. [16] Bd -gahitaṁ. [17] Bd -ddhassa candamaṇḍalassa. [18] Bd -kena upa-. [19] Bd adds taṁ. [20] Bd adds maṁ. [21] Bd na rovati. [22] Bd adds rāhu viya idaṁ nippabhan ti.

ti. „Āma ahan“ ti. „Ācariya, ahaṁ Videharaṭṭhe Mithilanagare Videharājā nāma, nanu mayaṁ aññamaññaṁ adiṭṭhasahāyā[1]“ ti. „Kiṁ pana te ārammaṇaṁ ahosîti“. „Ahaṁ ‘tumhe pabbajitā’ ti sutvā ‘addhā pabbajjāya guṇaṁ[2] addasaṁsū’ ti tumhe yeva ārammaṇaṁ katvā rajjaṁ pahāya pabbajito“ ti. Te tato paṭṭhāya ativiya samaggā sammodamānā pavattaphalabhojanā hutvā vicariṁsu. Tattha dīgharattaṁ vasitvā ca[3] pana loṇambilasevanatthāya Himavantato otaritvā ekaṁ paccantagāmaṁ pāpuṇiṁsu[4]. Manussā tesaṁ iriyāpathe pasīditvā bhikkhaṁ datvā paṭiññaṁ gahetvā araññe rattiṭṭhānādīni[5] māpetvā vasāpesuṁ, antarāmagge pi tesaṁ[6] bhattakiccakaraṇatthāya udakaphāsukaṭṭhāne sālaṁ kāresuṁ. Te paccantagāme bhikkhaṁ caritvā tāya paṇṇasālāya[7] nisīditvā paribhuñjitvā attano vasanaṭṭhānaṁ gacchanti. Te pi nesaṁ manussā[8] āhāraṁ dadamānā ekadā loṇaṁ patte[9] pakkhipitvā denti[10] ekadā aloṇakāhāram eva denti. Te ekadivasaṁ paṇṇapuṭe bahutaraṁ loṇaṁ adaṁsu. Vedehatāpaso[11] loṇaṁ ādāya gantvā Bodhisattassa bhattakiccakāle pahonakaṁ[12] datvā attano[13] pamāṇayuttaṁ gahetvā atirekaṁ paṇṇapuṭe bandhitvā „aloṇakadivase bhavissatîti[14] tiṇavaṭṭiantare[15] ṭhapesi. Ath’ ekadivasaṁ aloṇake āhāre laddhe Vedeho[16] Gandhārassa bhikkhābhājanaṁ datvā tiṇavaṭṭiantarato[17] loṇaṁ āharitvā „ācariya loṇaṁ gaṇhathā“ ’ti āha. „Ajja manussehi loṇaṁ na dinnaṁ, tvaṁ kuto labhîti[18]“. „Ācariya, purimadivasaṁ[19] manussā bahuṁ loṇaṁ adaṁsu, athâhaṁ ‘aloṇakadivase bhavissatîti’ atirekaṁ[20] ṭhapesin“ ti. Atha naṁ Bodhisatto „moghapurisa tiyojanasatikaṁ Videharaṭṭhaṁ pahāya pabbajitvā akiñcanabhāvaṁ patvā idāni loṇasakkharāya taṇhaṁ janesîti“ tajjetvā ovadanto paṭhamaṁ gātham āha:

[1] Bd -yakā. [2] Bd adds mahantaṁ. [3] Ck va, Cs va corr. to ca. [4] Bd sampā-. [5] Bd rāttindivaṭhānādini. [6] Bd ne-. [7] Bd omits paṇṇa. [8] Bd manussā tesaṁ. [9] Bd loṇapatte loṇaṁ. [10] Bd adds ekadā paṇṇapuṭe bandhitvā denti. [11] Bd vi-. [12] Bd loṇaṁ. [13] Bd adds pi. [14] Bd -ssati. [15] Bd -ṭṭikimantare. [16] Bd vi-. [17] Bd -vaṭṭikaan-. [18] Bd labhatitisiti. [19] Bd -se. [20] Bd -kaloṇaṁ.

1. Hitvā gāmasahassāni paripuṇṇāni soḷasa
kotthāgārāni phītāni sannidhiṁ dāni kubbasîti. 76.

Tattha koṭṭhāgārānîti suvaṇṇarajatamaṇimuttādiratanakoṭṭhāgārāni[1] c' eva dussakoṭṭhāgāradhaññakoṭṭhāgārāṇi ca, phītānîti pūrāni, sannidhiṁ dāni kubbasîti idāni sve bhavissati tatiyadivase bhavissatîti loṇamattaṁ sannidhiṁ karosîti.

Videho evaṁ garahiyamāno garahaṁ asahanto paṭipakkho hutvā „ācariya, tumhe attano dosaṁ adisvā mayham eva dosaṁ passatha, nanu tumhe 'kim me parena ovaditena, attānam eva ovadissāmîti' rajjaṁ chaḍḍetvā pabbajitā, te[2] idāni maṁ kasmā ovadathā" 'ti dutiyaṁ gātham āha:

2. Hitvā Gandhāravisayaṁ pahūtadhanadhāniyaṁ[3]
pasāsanāto[4] nikkhanto idha dāni pasāsasîti. 77.

Tattha pasāsanāto[4] ti ovādānusāsanidānato, idha dānîti idāni idha araññe kasmā maṁ ovadathā 'ti.

Taṁ sutvā Bodhisatto tatiyaṁ gātham āha:

3. Dhammaṁ bhaṇāmi Vedeha[5], adhammo me na ruccati,
dhammaṁ me bhaṇamānassa na pāpam upalippatîti[6]. 78.

Tattha dhamman ti sabhāvaṁ, Buddhādīhi vaṇṇitaṁ pasatthaṁ kāraṇam eva, na ruccatîti adhammo nāma assabhāvo[7] mayhaṁ kadāci na ruccati, na pāpamupalippatîti[6] mama sabhāvam eva kāraṇam eva[8] bhaṇantassa pāpaṁ nāma hadaye na allīyati[9], ovādadānaṁ nām' etaṁ Buddhapaccekabuddhasāvakabodhisattānaṁ paveṇi, tehi dinnovādaṁ bālā na gaṇhanti, ovādadāyakassa pana pāpaṁ nāma n' atthi:

Nidhīnaṁ va pavattāraṁ yaṁ passe vajjadassinaṁ
niggayhavādiṁ medhāviṁ tādisaṁ paṇḍitaṁ bhaje,
tādisaṁ bhajamānassa seyyo hoti na pāpiyo.
Ovadeyy' anusāseyya asabbhā ca nivāraye,
sataṁ hi so piyo hoti, asataṁ hoti appiyo ti. (Dhp. v. 76—77.)

Vedehatāpaso[10] Bodhisattassa kathaṁ sutvā „ācariya atthanissitaṁ kathentenâpi paraṁ ghaṭṭetvā[11] rosetvā kathetuṁ

[1] Bd -didhanako-. [2] Bd omits te. [3] Bd bahutadhanadhāritaṁ. [4] Bdf passāsanato. [5] Bd vi-. [6] Bdf -limpatīti. [7] Cs Bd asa-. [8] Bd omits kāraṇameva. [9] Bd limpati. [10] Bd vi-. [11] Bd ghaṭe-.

na vaṭṭati, tvaṁ maṁ kuṇṭhasatthena[1] muṇḍanto[2] viya atipharusaṁ kathesîti" vatvā catutthaṁ gātham āha:

4. Yena kenaci vaṇṇena paro labhati ruppanaṁ
mahatthiyampi[3] ce vācaṁ na taṁ bhāseyya paṇḍito ti. 79.

Tattha yena kenacîti dhammayuttenâpi kāraṇena, labhati ruppanan ti ghaṭṭanaṁ[4] dūsanaṁ[5] kuppanaṁ labhati yeva. na taṁ bhāseyyā 'ti tasmā taṁ parapuggalaṁ yāya so vācāya ruppati[6] taṁ mahatthiyaṁ[7] mahantaṁ atthanissitam pi[8] vācaṁ na bhāseyyā 'ti attho.

Ath' assa Bodhisatto pañcamaṁ gātham āha:

5. Kāmaṁ ruppatu vā mā vā bhusaṁ vā vikiriyyatu,
dhammaṁ me bhaṇamāssa na pāpam upalippatîti[9]. 80.

Tattha kāman ti ekaṁsena, idaṁ vuttaṁ hoti: ayuttakāroko puggalo ayuttaṁ te katan ti ovadiyamāno ekaṁsen' eva kujjhatu[10] vā mā vā kujjhatu[11] athavā bhusamuṭṭhi viya vikiriyyatu, mayhaṁ pana dhammaṁ[12] bhaṇantassa pāpaṁ nāma n' atthîti.

Evañ ca pana vatvā „na vo[13] ahaṁ Ānanda tathā parakkamissāmi yathā kumbhakāro āmake āmakamatte[14], niggayha niggayhâhaṁ Ānanda vakkhāmi, yo sāro so ṭhassatîti" imassa Sugatovādassa anurūpāya paṭipattiyaṁ[15] ṭhatvā yathā kumbhakāro bhājanesu punappuna ākoṭetvā āmakaṁ agahetvā pakkam eva bhājanaṁ gaṇhāti[16] evaṁ punappun' ovaditvā niggaṇhitvā pakkabhājanasadiso[17] puggalo gahetabbo ti dassetuṁ puna taṁ ovadanto

6. Noce assa sakā buddhi vinayo vā susikkhito
vane andhamahiso va careyya bahuko jano. 81.

7. Yasmā ca pan' idh' ekacce ācāramhi[18] susikkhitā
tasmā vinītavinayā caranti susamāhitā ti 82.

idaṁ gāthadvayam āha.

[1] Bd vaṭṭatīti gaṇhasatthakena. [2] Bd ma-. [3] Cks mahiṭṭhiyamhi, Bf mahiddhiyam mi. [4] Bd ghaṭa-. [5] Cks ruppanaṁ, Bd dusana. [6] Bd dussati. [7] Cks mahaṭṭhi-, Bd mahathi-. [8] Bd -taṁ, omitting pi. [9] Bdf -limpa-. [10] Bd; kuṭhatu. [11] Bd omits ku-. [12] Bd omits dha-. [13] Bd kho. [14] Cks omit āmake, Bd has āmakamattike. [15] Bd -yā. [16] Cks -hanti, Bd karoti gaṇhāti. [17] Cks -disaṁ. [18] Ck āvera-, Cs ācera-.

Tass' attho: samma Vedeha[1] imesaṁ hi sattānaṁ sace attano buddhiyā paṇḍite ovādadāyake[2] nissāya ācārapaṇṇatti vinayo vā susikkhito na bhaveyya evaṁ sante yathā tiṇalatādigahane[3] vane andhamahiso gocarāgocaraṁ sāsaṁkanirāsaṁkañ[4] ca ṭhānaṁ ajānanto carati tathā tumhādiso[5] bahuko jano careyya, yasmā pana idh' ekacce sakāya buddhiyā rahitā sattā ācariyasantike ācārapaṇṇattisusikkhitā tasmā ācariyehi attano[6] anurūpe vinaye vinītattā vinītavinayā susamāhitā ekaggacittā hutvā carantîti, iminā idaṁ dasseti: iminā hi sattena gihinā hutvā attano kulānarūpaṁ pabbajitena pabbajjānurūpā sikkhā sikkhitabbā, gihino pi hi[7] attano kulānurūpesu kasigorakkhādisu sikkhitā va[8] sampannājīvā hutvā susamāhitā caranti, pabbajitâpi pabbajjānarūpesu[9] pāsādikesu abhikkantapaṭikkantādisu adhisīlaadhicittaadhipaññāsikkhāsu[10] sikkhitā va[11] vigatavikkhepā susamāhitā caranti, lokasmiṁ hi[12]

Bāhusaccañ ca sippañ ca vinayo ca susikkhito,
subhāsitā ca yā vācā etam[13] maṅgalam uttaman ti. (Childers, Kh. Pāṭha p. 5.)

Taṁ sutvā Vedehatāpaso „ācariya, ito paṭṭhāya maṁ ovadatha[14], ahaṁ anadhivāsakajātikatāya[15] tumhehi saddhiṁ kathesiṁ[16], taṁ me khamathā“ 'ti vanditvā Mahāsattaṁ khamāpesi. Te samaggavāsaṁ vasitvā pana Himavantam eva agamaṁsu. Tatra Bodhisatto Vedehatāpasassa kasiṇaparikammaṁ kathesi. So taṁ katvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattesi. Iti te ubho pi aparihīnajjhānā Brahmalokaparāyanā ahesuṁ.

Satthā imaṁ desanaṁ[17] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Vedeho Ānando ahosi, Gandhārarājā aham evā“ 'ti. Gandhārajātakam.

2. Mahākapijātaka.

Attānaṁ saṁkamaṁ[18] katvā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ñātatthacariyaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Bhaddasālajātake āvibhavissati. Tadā pana dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Sammāsambuddho ñātakānaṁ atthaṁ caratîti“.

---

[1] Cks vi-. [2] Ck adds hi. [3] Ck -gahaṇe, Bd -gahaṇena. [4] Bd -kaṁnir-. [5] Cks -se. [6] Bd repeats attano. [7] Bd omits hi. [8] Cks ca. [9] Bd pabbajita anurūpesu. [10] Cks adhisīlādhî-, Bd adds vā. [11] Bd omits va. [12] Bd omits hi and adds tena vuttaṁ. [13] Bd etaṁ. [14] Bd adds anusāsatha. [15] Bd -vāsanajā-. [16] Ck -si, Bd -mi. [17] Bd dhammade-. [18] Bd saṅgāmaṁ, Cks saṁsayaṁ.

Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato ñātīnaṁ atthaṁ carat' evā“ ,ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto kapiyoniyaṁ nibbattitvā vayappatto ārohapariṇāhasampanno thāmabalūpeto[1] asītisahassakapigaṇaparivāro Himavantapadese vasati. Tattha Gaṅgātīraṁ nissāya sākhāviṭapasampanno sandacchāyo[2] bahalapatto pabbatakūṭaṁ viya samuggato ambarukkho ahosi, nigrodharukkho ti pi vadanti, tassa madhurāni phalāni dibbagandharasāni mahantāni mahantakūṭappamāṇāni[3], tassa ekissā sākhāya phalāni thale patanti ekissā[4] Gaṅgājale, dvinnaṁ sākhānaṁ phalāni majjhe rukkhamūle patanti. Bodhisatto kapigaṇaṁ ādāya tattha phalāni khādanto „ekasmiṁ kāle imassa rukkhassa[5] udake patitaphalaṁ[6] nissāya amhākaṁ bhayaṁ uppajjissatîti“ udakamatthake[7] sākhāya ekaṁ phalam pi anavasesetvā pupphakāle kalāyamattakālato[8] paṭṭhāya khādāpeti c' eva pātāpeti ca. Evaṁ sante pi asītiyā[9] vānarasahassehi adiṭṭhaṁ[10] kipillakapuṭapaṭicchannaṁ[11] ekaṁ pakkaṁ phalaṁ[12] nadiyaṁ patitvā uddhañ ca adho ca jālaṁ bandhāpetvā udakakīḷaṁ kīḷantassa Bārāṇasirañño uddhajāle[13] laggi. Rañño divasaṁ kīḷitvā sāyaṁ gamanasamaye[14] kevattā jālaṁ ukkhipantā taṁ[15] disvā „asukaphalaṁ[16] nāmā“ 'ti ajānantā rañño dassesuṁ. Rājā „kiṁ phalaṁ nām' etan“ ti pucchi. „Na jānāma devā“ 'ti. „Ke jānissantîti“. „Vanacarakā[17] devā“ 'ti. So vanacarake[17] pakkosāpetvā tesaṁ santikā „ambapakkan“ ti sutvā churikāya chinditvā paṭhamaṁ vanacarake[17] khādāpetvā attanâpi[18] khādi,

[1] Bd adds pañcahatthiphalo ahosi. [2] Bd santa-. [3] Cs nātimahanta-, Bd atimahantakumpapamāṇani. [4] Bd adds sākhāya. [5] Cks omit rukkhassa. [6] Bd -tampha-. [7] Cks -matthe. [8] Cs kaḷāya-, Bd puppakālato pappāyamattatākḷalato. [9] Bd asiti. [10] Cks adiṭṭha. [11] Bd kippilika-. [12] Cks omit pakkaṁ phalaṁ. [13] Bd uddhaṁ-. [14] Cs sayaṁ-, Bd sāyaṇhassamaye. [15] Cks naṁ. [16] Bd asukaṁ. [17] Bd -ri-. [18] Bd pacchā atthāpi.

itthāgārassa[1] pi amaccānam pi dāpesi. Rañño ambapakkaraso sakalasarīraṁ pharitvā aṭṭhāsi. So rasataṇhāya bandhitvā[2] tassa rukkhassa[3] ṭhitaṭṭhānaṁ vanacarake[4] pucchitvā tehi „Himavantapadese nadītīre“ ti vutte bahū nāvāsaṁghāṭe bandhāpetvā vanacarakehi[5] desitamaggena uddhasotaṁ[6] agamāsi. „Ettakāni divasānîti“ paricchedo na kathito. Anupubbena taṁ ṭhānaṁ patvā „eso so[7] deva rukkho“ ti vanacarakā rañño ācikkhiṁsu. Rājā nāvā[8] ṭhapetvā mahājanaparivuto padasā tattha gantvā rukkhamūle sayanaṁ paññāpāpetvā[9] ambapakkāni khāditvā nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā nipajji. Sabbāsu[10] disāsu ārakkhaṁ ṭhapetvā aggiṁ kariṁsu. Mahāsatto manussesu niddaṁ okkantesu[11] aḍḍharattasamaye[12] parisāya saddhiṁ āgamāsi[13]. Asītisahassavānarā sākhāya sākhaṁ carantā ambāni khādanti. Rājā pabujjhitvā kapigaṇaṁ disvā manusse uṭṭhapetvā[14] dhanuggahe pakkosāpetvā „yathā ete[15] phalakhādakā vānarā na palāyanti tathā te[16] parikkhipitvā vijjhatha, sve ambāni ca[17] vānaramaṁsañ ca khādissāmîti[18]“ āha. Dhanuggahā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā rukkhaṁ parivāretvā sare sandahitvā[19] aṭṭhaṁsu. Te disvā vānarā maraṇabhayabhītā palāyituṁ asakkontā Mahāsattaṁ upasaṁkamitvā[20] „deva 'palāyanamakkaṭe vijjhissāmā' 'ti rukkhaṁ parivāretvā dhanuggahā ṭhitā, kiṁ karomā“ 'ti pucchitvā kampamānā aṭṭhaṁsu. Bodhisatto „mā bhāyittha, ahaṁ vo jīvitaṁ dassāmîti“ vānaragaṇaṁ samassāsetvā ujukaṁ uggatasākhaṁ abhiuryha[21] gaṅgābhimukhaṁ gatasākhaṁ[22] gantvā tassā[23] pariyantato pakkhanditvā dhanusatamattaṁ[24] ṭhānaṁ atikkamma Gaṅgātīre ekasmiṁ gumbamatthake patitvā tato oruyha „mamâgataṭṭhānaṁ[25] ettakaṁ bhavissatîti“ ākāsaṁ paricchin-

[1] Bd -ssā. [2] Bd pappajjitvā. [3] Bd omits ru-. [4] Bd -ri-. [5] Bd -rikānaṁ. [6] Bd uddhaṁ-. [7] Bd omits so. [8] Bd adds nadiyaṁ. [9] Cs pañña- corr. to paññā-, Ck pañña-. [10] Bd sabba. [11] Bd okkaman-. [12] Bd -rattiṁ-. [13] Cks a-. [14] Bd uṭhā-. [15] Bd te. [16] Bd taṁ ṭhānaṁ in the place of tathā te. [17] Bd ceva. [18] Bd -māti. [19] Bd sanhayitvā. [20] Bd -miṁsu. [21] Bd āru-. [22] Bd omits ga-. [23] all three MSS. tassa. [24] Bd -matta. [25] Bd mama-.

ditvā ekaṁ vettalataṁ mūle chinditvā sodhetvā „ettakaṁ[1] rukkhe bajjhissati ettakaṁ ākāsaṭṭhaṁ bhavissatîti“ imāni dve ṭhānāni vavatthapetvā attano kaṭiyaṁ bandhanaṁ[2] na sallakkhesi. So taṁ lataṁ ādāya ekakoṭiṁ Gaṅgātīre patiṭṭhitarukkhe bandhitvā ekaṁ attano kaṭiyaṁ bandhitvā vātacchinnavalāhakavegena[3] dhanusatamattaṁ[4] ṭhānaṁ laṁghitvā kaṭiyaṁ baddhaṭṭhānassa[5] asallakkhitattā rukkhaṁ pāpuṇituṁ asakkonto ubhohi hatthehi ambasākhaṁ daḷhaṁ gaṇhitvā vānaragaṇassa saññaṁ[6] adāsi: „sīghaṁ mama piṭṭhiṁ maddamānā vettalatāya sotthigamanaṁ gacchathā“ 'ti. Asītisahassavānarā Mahāsattaṁ vanditvā khamāpetvā tathā agamaṁsu[7]. Tadā Devadatto pi makkaṭo hutvā tesaṁ abbhantaro hoti, „ayaṁ[8] me paccāmittassa piṭṭhiṁ passituṁ kālo“ ti uccasākhaṁ āruyha vegaṁ janetvā tassa piṭṭhiyaṁ pati. Mahāsattassa hadayaṁ chijji, balavavedanā uppajji. So pi taṁ vedanāmattaṁ[9] katvā pakkāmi. Mahāsatto ekako va ahosi. Rājā aniddāyanto vānarehi ca Mahāsattena ca katakiriyaṁ sabbaṁ disvā „ayaṁ tiracchāno hutvā attano jīvitaṁ agaṇetvā parisāya sotthibhāvam eva akāsîti“ cintento nipajji. So pabhātāya rattiyā Mahāsattassa tussitvā „na yuttaṁ imaṁ[10] kapirājānaṁ nāsetuṁ, upāyena naṁ otāretvā paṭijaggissāmîti“ Adhogaṅgāya[11] saṁghātaṁ[12] ṭhapetvā tattha aṭṭakaṁ[13] bandhāpetvā saṇikaṁ Mahāsattaṁ otārāpetvā piṭṭhiyaṁ kāsāvavatthaṁ pattharāpetvā Gaṅgodakena nahāpetvā phāṇitodakaṁ[14] pāyetvā parisuddhasarīraṁ[15] sahassapākatelena[16] abbhañjāpetvā[17] sayanapiṭṭhe telacammaṁ pattharāpetvā[18] tattha taṁ[19] nipajjāpetvā attanā[20] nīce āsane nisīditvā paṭhamaṁ gātham āha:

[1] Bd adds ṭhānaṁ. [3] Bd -naṭhānaṁ. [3] Bd -hako viya vegena. [4] Bd -tta. [5] Bd bandhanaṭhā-. [6] Bd saññaṁ. [7] Bd ā-. [8] Bd so ayaṁ. [9] Bd -nappattaṁ. [10] Bd omits i-. [11] Bd anto-. [12] Ck saṁkātaṁ, Bd nāvāsaṁghāṭaṁ. [13] Cks aṭṭha-. [14] Bd phālito-. [15] Bd parisukkhaṁ sa-. [16] Bd -pākena telena. [17] Ck abbhajā-, Bd abbhañcitvā. [18] Ck tele-, Bd elakakammaṁ saṇharāpetvā saṇikaṁ. [19] Bd omits taṁ. [20] Cks attānaṁ.

1. Attānaṁ saṁkamaṁ[1] katvā yo sotthiṁ samatārayi
kiṁ tvaṁ tesaṁ kimo[2] tuyhaṁ honti ete mahākapîti. 83.

Tass' attho[3]: ambho mahākapi yo tvaṁ attānaṁ saṁkamaṁ[4] katvā tulaṁ[5] āropetvā jīvitaṁ pariccajitvā ime vānare sotthiṁ samatārayi[6] khemena santāresi[7] kiṁ tvaṁ tesaṁ hosi kimo[8] tuyhaṁ vā kiṁsu[9] ete[10] hontîti.

Taṁ sutvā Bodhisatto rājānaṁ ovadanto sesā[11] gāthā abhāsi:

2. Rājâhaṁ issaro tesaṁ yūthassa parihārako
tesaṁ sokaparetānaṁ bhītānaṁ[12] te arindama. 84.
3. Sa[13] laṁghayitvā attānaṁ vissaṭṭhadhanuno sataṁ
tato aparapādesu daḷhaṁ baddhalatāguṇaṁ[14] 85.
4. Chinnabbham iva vātena nuṇṇo[15] rukkhaṁ upāgamiṁ,
so 'haṁ appabhavaṁ tattha sākhaṁ hatthehi aggahi. 86.
5. Taṁ maṁ viyâyataṁ santaṁ sākhāya ca latāya ca
samanukkamantā pādehi sotthiṁ sākhāmigā gatā. 87.
6. Taṁ maṁ na tapate bandho[16], vadho[17] me na tapessati,
sukham āharitaṁ tesaṁ yesaṁ rajjam akārayiṁ. 88.
7. Esā te upamā rāja atthasandassanī[18] katā[19],
raññā[20] raṭṭhassa yoggassa balassa nigamassa ca
sabbesaṁ sukham eṭṭhabbaṁ[21] khattiyena pajānatā ti. 89.

Tattha tesan ti tesaṁ asītisahassānaṁ vānarānaṁ, bhītānan te ti tava vijjhanatthāya āṇāpetvā ṭhitassa bhītānaṁ, arindamā 'ti rājānaṁ ālapati, rājā hi corādīnaṁ[22] arīnaṁ damanato[23] arindamo ti vuccati, vissaṭṭhadhanuno satan ti anāropitadhanusatappamāṇaṁ ṭhānaṁ attānaṁ ākāse ullaṁghayitvā vissajjetvā tato imamhā rukkhā laṁghitvā gataṭṭhānato aparapādesu[24] idaṁ kaṭibhāgaṁ sandhāya vuttaṁ, Bodhisatto hi kaṭibhāge taṁ latāguṇaṁ daḷhaṁ bandhitvā pacchimapādehi[25] bhūmiyaṁ[26] akkamitvā vissajjetvā vātavegena ākāsaṁ pakkhandi, nuṇṇo[27] rukkhaṁ upāgamin ti vātacchinnaṁ abbham iva

[1] Cks saṁsayaṁ. [2] Bd kime, Bf kidhaṁ... [3] Cks tattha. [4] Bd sakamaṁ, Cks saṁsayaṁ. [5] Bd kulaṁ. [6] Cs -tāresi, Bd samattārayi. [7] Ck omits kh. s. [8] Bd kitumhe corr. to kime. [9] Bd omits kiṁsu. [10] Bd enti. [11] Bd sesa. [12] Bd -nan. [13] Bdf su. [14] Bd daḷhabandhaṁ la-, Bf daḷhaṁ pandhaṁ la-. [15] Bdf ruṇṇo. [16] Cks baddho. [17] Bdf sato. [18] Cs -tī. [19] Bdf taṁ suṇohi arindama in the place of a. k. [20] Cks rañño. [21] Bf etabbaṁ, Bd omits sukhameṭṭh-. [22] Bd -dinnaṁ. [23] Bd arindamanato, Ck omits a. d. [24] Bd adds ti pacchāpādesu. [25] Bd pacchāpā-. [26] Bd bhumi. [27] Bd ru-.

attano vegajanitena[1] vātena nuṇṇo[2] yathā vātacchinnābbhaṁ[3] vātena evaṁ attano vegena nuṇṇo[2] hutvā imaṁ ambarukkhaṁ upāgamiṁ, appabhavan ti so 'haṁ[4] tattha ākāsappadese rukkhaṁ pāpuṇituṁ appahonto[5] tassa rukkhassa sākhaṁ hatthehi gahesiṁ[6] ti attho, viyāyatan ti rukkhasākhaya ca vettalatāya ca vīṇāya bhamaratanti viya vitataṁ[7] ākaḍḍhitasarīraṁ[8], samanukkamantā ti mayā anuññātā maṁ vanditvā khamāpetvā[9] pādehi samanukkamantā nirantaram eva akkamantā sotthiṁ gatā, taṁ maṁ na tapate bandho[10] ti nâpi so valliyā[11] bandho[10] tapati nâpi idāni maraṇaṁ tappessati, kiṁkāraṇā: sukhaṁ āharitaṁ tesan ti[12] yasmā yesaṁ ahaṁ rajjam akārayiṁ tesaṁ mayā sukhaṁ āharitaṁ, ete hi mahārāja ayaṁ no uppannaṁ dukkhaṁ haritvā sukhaṁ āharissasîti[13] maṁ rājānaṁ akaṁsu, ahaṁ pi tumhākaṁ uppannaṁ dukkhaṁ[14] harissāmi-cceva[15] etesaṁ rājā jāto, taṁ ajja mayā etesaṁ maraṇadukkhaṁ haritvā jīvitasukhaṁ āhaṭaṁ, taṁ maṁ[16] nâpi bandho[10] tapati na maraṇavadho[17] tappessati, esā te upamā ti esā te mahārāja mayā katakiriyāya upamā, taṁ suṇohîti tasmā imāya upamāya saṁsandetvā attano[18] diyyamānaṁ ovādaṁ suṇa, raññā[19] raṭṭhassā 'ti mahārāja raññā nāma ucchuyante[20] viya raṭṭhaṁ apīḷetvā catubbidhaṁ agatiṁ[21] pahāya catuhi[22] saṁgahavatthūhi saṁgaṇhantena dasasu rājadhammesu patiṭṭhāya mayā viya attano jīvitaṁ pi[23] pariccajitvā kinti me[24] raṭṭhavāsino vigatabhayā gimhakāle vivatadvārā ñātīhi ca[25] parivārakehi[26] ca parivutā[27] ure puttā[28] naccantā[29] sītena vātena vijīyamānā[30] yathāruciṁ attano santakaṁ paribhuñjantā kāyikacetasikasukhasamaṅgino bhaveyyun ti sakalaraṭṭhassa ca rathasakaṭādiyugavāhanassa[31] yoggassa pattikasaṁkhātassa[32] balassa ca negamajanapadasaṁkhātassa[33] nigamassa ca sabbesaṁ sukham eva esitabbaṁ gavesitabban ti attho, khattiyena pajānatā ti khettānaṁ adhipatibhāvena khattiyo ti ca laddhanāmena pana etena avasesasatte atikkamma pajānatā ñāṇasampannena bhavitabban ti.

Evaṁ Mahāsatto rājānaṁ ovadanto va anusāsanto va[34] kālam akāsi. Rājā amacce pakkosāpetvā „imassa kapirājassa rājūnaṁ viya sarīrakiccaṁ karothā" 'ti vatvā itthāgāram pi āṇāpesi: „tumhe rattavatthanivatthā vikiṇṇakesā[35] daṇḍadīpikahatthā kapirājānaṁ parivāretvā āḷāhanaṁ gacchathā" 'ti.

[1] Bd attanā janitena vegena. [2] Bd ru-. [3] Bd -nnabbha. [4] Bd ahaṁ. [5] Ck appabho-. [6] Bd agga-. [7] Cks vittaṁ. [8] Bd -taṁ sarīraṁ, Cks ākaddhi ākaddhita-. [9] Bd omits kha-. [10] Cks baddho. [11] Cks -yo. [12] Cks -saṁ, omitting ti. [13] Cks -tīti. [14] Bd ru-. [15] Bd -mi icceva. [16] Cks tamaṁ, Bd tena hi maṁ. [17] Bd maraṇato. [18] Bd adds pi. [19] Bd -o. [20] Bd ucchuṁ, Cs adds ucchu. [21] Bd -tigamanaṁ. [22] Bd catu. [23] Bd -taṁ, omitting pi. [24] Cks kintice. [25] Bd omits ca. [26] Bd pādaparicāri-. [27] Bd -vāritvā. [28] Cks -e. [29] Cks -o. [30] Ck vīji-, Cs viji-, Bd bija-. [31] Cks -ṭāsu ceva vahassa. [32] Cks -kāsaṁ-, Bd -kaṁsaṁ-. [33] Bd niga-. [34] Bd omits a. va. [35] Bd parikiṇṇa-.

Amaccā dārūnaṁ sakaṭasatamattena citakaṁ kariṁsu. Rājūnaṁ karaṇaniyāmen' eva Mahāsattassa sarīrakiccaṁ katvā sīsakapālaṁ gahetvā rañño santikaṁ agamaṁsu. Rājā Mahāsattassa āḷāhane cetiyaṁ kāretvā dīpe jālāpetvā gandhamālādīhi pūjetvā sīsakapālaṁ suvaṇṇakhacitaṁ kāretvā kuntagge ṭhapetvā purato kāretvā gandhamālādīhi pūjento[1] Bārāṇasiṁ gantvā antorājadvāre ṭhapetvā sakalanagaraṁ sajjāpetvā sattāhaṁ pūjaṁ kāresi. Atha taṁ dhātuṁ gahetvā cetiyaṁ kāretvā yāvajīvaṁ gandamālādīhi pūjento[2] Bodhisattassa ovāde patiṭṭhāya dānādīni puññāni karonto dhammena rajjaṁ kāretvā saggaparāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[3] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi[4], parisā Buddhaparisā, kapirājā[5] aham evā" 'ti. Mahākapijātakaṁ[6].

3. Kumbhakārajātaka.

Ambāhamaddaṁ vanamantarasmin ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto kilesaniggahaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Pānīyajātake[7] āvibhavissati. Tadā pana Sāvatthiyaṁ pañcasatasahāyakā pabbajitvā antokoṭisanthāre[8] vasamānā aḍḍharattasamaye kāmavitakkaṁ vitakkayiṁsu. Satthā attano sāvake rattiyā tayo vāre divasassa tayo vāre ti rattiṁdivaṁ cha vāre[9] olokento kikī va[10] aṇḍaṁ viya camarī[11] va[10] vāladhiṁ viya mātā piyaputtaṁ viya ekacakkhuko puriso cakkhuṁ viya 'rakkhati, tasmiṁ tasmiṁ yeva khaṇe uppannakilesaṁ[12] niggaṇhati[13]. So taṁ divasaṁ aḍḍharattasamaye Jetavanaṁ pariganhanto tesaṁ bhikkhūnaṁ vitakkasamudācāraṁ ñatvā „imesaṁ bhikkhūnaṁ abbhantare ayaṁ kileso vaḍḍhanto arahattassa hetuṁ chindissati, idān' eva nesaṁ kilesaṁ niggaṇhitvā arahattaṁ dassāmîti" gandhakuṭito nikkhamitvā Ānandattheraṁ pakkositvā Ananda

[1] Bd pūjitvā. [2] Bārāṇasiṁ - - - pūjento wanting in Bd. [3] Bd dhammade-. [4] Bd adds duṭhakapi devadatto. [5] Bd adds pana. [6] Bf rājovādajātakaṁ, Bd adds dutiyaṁ. [7] Ck paññājā-, Cs puññājā- corr. to paññājā-, Bd paññāsajā-. [8] Bd -saṇhāre. [9] Bd adds sāvake. [10] Bd omits va. [11] Bd cā-. [12] Bd -nnaṁ ki-. [13] Bd -hāti.

antokoṭisanthāre[1] vasanakabhikkhū sabbe va sannipātehîti" sannipātāpetvā paññatta-Buddhāsane nisīdi[2]. „Bhikkhave, antopavattakilesānaṁ vase[3] vattituṁ na vaṭṭati, kileso hi vaḍḍhamāno paccāmitto viya mahāvināsaṁ pāpeti[4], bhikkhunā nāma appakam pi[5] kilesaṁ niggaṇhituṁ vaṭṭati[6], porāṇakapaṇḍitā appamattakaṁ ārammaṇaṁ disvā abbhantare pavattitakilesaṁ niggaṇhitvā paccekabodhiṁ[7] nibbattesun" ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto Bārāṇasinagarassa dvāragāme kumbhakārakule nibbattitvā vayappatto kuṭumbaṁ saṇṭhapetvā ekaṁ puttañ ca dhītarañ ca labhitvā kumbhakārakammaṁ[8] nissāya puttadāraṁ[9] posesi[10]. Tadā Kāliṅgaraṭṭhe Dantapuranagare[11] Karaṇḍu[12] nāma rājā mahantena parivārena uyyānaṁ gacchanto uyyānadvāre phalabhārabharitaṁ madhuraphalaṁ ambarukkhaṁ disvā hatthikkhandhagato[13] yeva hatthaṁ pasāretvā ekaṁ ambapiṇḍaṁ gahetvā uyyānaṁ pavisitvā maṅgalasilāya nisinno dātabbayuttakānaṁ datvā ambaṁ paribhuñji. Raññā gahitakālato paṭṭhāya sesehi nāma gahetabbam evā 'ti amaccâpi brāhmaṇagahapatikādayo pi ambāni pātetvā khādiṁsu. Pacchā pacchā[14] āgatā rukkhaṁ āruyha muggarehi pothetvā obhaggavibhaggasākhaṁ katvā āmakaphalam[15] pi asesetvā khādiṁsu. Rājā divasaṁ uyyāne[16] kīḷitvā sāyaṇhasamaye alaṁkatahatthikkhandhe[17] nisīditvā gacchanto taṁ rukkhaṁ disvā hatthito otaritvā rukkhamūlaṁ gantvā rukkhaṁ oloketvā „ayaṁ pāto va passantānaṁ atittikaro phalabhārabharito sobhamāno aṭṭhāsi, idāni gahitaphalo obhaggavibhaggo asobhamāno ṭhito" ti cintetvā puna aññato olokento aparaṁ nipphalaṁ ambarukkhaṁ disvā „esa rukkho attano nipphalabhāvena muṇḍamaṇipabbato viya sobhamāno ṭhito, ayaṁ pana phalitabhāvena[18] imaṁ

[1] Bd -saṇhāre. [2] Bd -ditvā. [3] Bd -sena. [4] Bd -si. [5] Bd appamattakaṁ pi. [6] Bd -tīti. [7] Bd -dhiñāṇaṁ. [8] Cks -rakulaṁ. [9] Bd -dānaṁ. [10] Ck pe-. [11] Bd nanda-. [12] Bd karaṇḍako. [13] Bd hatthikhandavaragato. [14] Bd only one pacchā. [15] Cks āmapha-. [16] Cks -naṁ. [17] Bd -dhavare. [18] Bd saphala bhā-.

vyasanaṁ patto, idaṁ agāramajjham pi phalitarukkhasadisaṁ, pabbajjā nipphalarukkhasadisā, sadhanass' eva bhayaṁ atthi[1] niddhanassa bhayaṁ n' atthi, mayâpi nipphalarukkhena[2] viya bhavitabban" ti phalarukkhaṁ ārammaṇaṁ katvā rukkhamūle ṭhitako va tīṇi lakkhaṇāni sallakkhetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattetvā „viddhaṁsitā[3] dāni me mātukucchikuṭikā, chinnā tīsu bhavesu paṭisandhi, sodhitā saṁsārukkārabhūmi, sosito[4] assusamuddo, bhinno[5] aṭṭhipākāro[6], n' atthi me puna paṭisandhîti" āvajjanto[7] sabbālaṁkārapatimaṇḍito[8] va aṭṭhāsi. Atha naṁ amaccā āhaṁsu: „atibahuṁ ṭhit' attha mahārājā" 'ti. „Na mayaṁ rājāno[9], paccekabuddhā nāma mayan" 'ti. „Paccekabuddhā na[10] tumhādisā honti devā" 'ti. „Atha kīdisā hontîti". „Oropitakesamassukāsāvavatthapaṭicchannā kule vā gaṇe vā alaggā vātacchinnavalāhakarāhumuttacandamaṇḍalapaṭibhāgā[11] Himavati[12] Nandamūlapabbhāre vasanti, evarūpā deva paccekabuddhā" ti. Tasmiṁ khaṇe rājā hatthaṁ ukkhipitvā sīsaṁ parāmasi, tāvad ev' assa gihiliṅgaṁ antaradhāyi samaṇaliṅgaṁ pātur ahosi:

Ticīvarañ ca patto ca vāsi sūci ca bandhanaṁ
parissāvanena aṭṭh' ete yuttayogassa bhikkhuno ti

evaṁvuttasamaṇaparikkhārā[13] kāyapaṭibaddhā[14] va ahesuṁ. So ākāse ṭhatvā mahājanassa ovādaṁ datvā anilapathena Uttarahimavante Nandamūlapabbhāram eva agamāsi. Gandhāraraṭṭhe pi Takkasilanagare Naggaji[15] nāma rājā uparipāsāde pallaṁkavaramajjhagato ekaṁ itthiṁ ekekahatthe[16] ekekamaṇivalayaṁ[17] pilandhitvā avidūre nisīditvā gandhaṁ piṁsamānaṁ disvā „etāni maṇivalayāni[18] ekekabhāvena[19] na ghaṭṭanti[20] na viravantîti[21]" olokento nisīdi. Atha sā dakkhiṇahatthato

[1] C^{ks} omit atthi. [2] C^k -rukkho, C^s -rukkho corr. to rukkhena. [3] C^k B^d vidhaṁ-. [4] C^{ks} sodhitā, B^d sositvā mayā. [5] B^d chindo. [6] B^d attā-. [7] C^{ks} -ento. [8] B^d -paṭi-. [9] B^d mahārā-. [10] B^d nāma. [11] C^{ks} -lāhakā-, B^d -lāhatarāhumukhāmu-. [12] B^d -vante. [13] B^d -vuttā-. [14] B^d kāye-. [15] B^d nagiji. [16] C^{ks} omit ekeka. [17] B^d -kaṁ ma-. [18] B^d omits maṇi. [19] C^k -gena. [20] B^d ghaṭentāti. [21] C^k vivaran-, B^d dhiravantanti.

valayaṁ vāmahatthe yeva pilandhitvā dakkhiṇahatthena gandhaṁ saṁkaḍḍhitvā piṁsituṁ ārabhi. Vāmahatthe valayaṁ[1] dutiyaṁ āgamma ghaṭṭiyamānaṁ[2] saddam akāsi. Rājā tāni dve valayāni aññamaññaṁ saṁghaṭṭentāni[3] viravantāni disvā cintesi: „idaṁ valayaṁ ekekakāle na ghaṭṭesi, dutiyaṁ āgamma ghaṭṭeti saddaṁ karoti, evam eva ime sattâpi ekekā na ghaṭṭanti[4] na viravanti dve tayo hutvā aññamaññaṁ saṁghaṭṭanti[5] kalahaṁ karonti, ahaṁ pana Kasmīra-Gandhāresu[6] dvīsu rajjesu raṭṭhavāsino vicāremi, mayâpi ekavalayasadisena hutvā param avicāretvā attānam eva vicārentena[7] vasituṁ vaṭṭatîti" saṁghaṭṭanavalayam[8] ārammaṇaṁ katvā yathānisinno va tīṇi lakkhaṇāni sallakkhetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattesi, sesaṁ purimasadisam eva. Videharaṭṭhe Mithilanagare Nimirājā nāma[9] bhuttapātarāso amaccagaṇaparivuto vivaṭasīhapañjarena antaravīthiṁ pekkhamāno aṭṭhāsi. Ath' eko seno sūnāpaṇato maṁsapesiṁ gahetvā ākāsaṁ pakkhandi. Tam enaṁ ito c' ito ca gijjhādayo sakuṇā samparivāretvā āhārahetu tuṇḍena viheṭhentā pakkhena[10] paharantā pādehi maddantā agamiṁsu[11]. So attano vadhaṁ asahamāno[12] taṁ maṁsaṁ chaḍḍesi[13], añño gaṇhi, sakuṇā imaṁ muñcitvā taṁ anubandhiṁsu, tena pi vissaṭṭhaṁ añño aggahesi, tam pi tath' eva viheṭhesuṁ. Rājā te sakuṇe disvā cintesi: „yo yo maṁsapesiṁ gaṇhi tassa tass' eva dukkhaṁ, yo yo vissajjesi tassa tass' eva sukhaṁ, ime pi pañca kāmaguṇe[14] yo yo gaṇhati tassa tass' eva dukkhaṁ, itarassa sukhaṁ, ime hi bahunnaṁ sādhāraṇā, mayhaṁ kho pana soḷasa itthisahassāni, mayā vissaṭṭhamaṁsapiṇḍena viya senena[15] pañcakāmaguṇe pahāya sukhitena bhavituṁ vaṭṭatîti[16]" yoniso manasikaronto

[1] Bd maṇiva-. [2] Bd saṁghaṭi- [3] Cks -tā, Bd -to. [4] Ck ghaṭa-, Bd ghaṭe-. [5] Bd -ghatteti. [6] Bd imasmiṁ Gandhāre. [7] Bd vicaran-. [8] Bd -naṁva-. [9] Bd miminâmarājā. [10] Bd pakkhehi. [11] Bd āgamaṁsu. [12] Ck -ne, Cs -ne corr. to -no. [13] Cks chaḍḍhe-, Bd chāḍesi. [14] Ck -ṇā, Cs -ṇā corr. to -ṇe. [15] Ck sesena, Cs sesenana corr. to senena, Bd visaṭhamaṁsapiṇḍatuṇḍena senena viya. [16] Bd adds so.

yathāṭhito va tīṇi lakkhaṇāni sallakkhetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattesi, sesaṁ purimasadisam eva. Uttarapañcālaraṭṭhe Kampillanagare Dummukho[1] nāma[2] rājā bhuttapātarāso sabbālaṁkārapatimaṇḍito[3] amaccaparivuto vivaṭasīhapañjarena rājaṁgaṇaṁ olokento aṭṭhāsi. Tasmiṁ khaṇe[4] vajadvāraṁ vivariṁsu, usabhā vajato nikkhamitva kilesavasena ekaṁ gāviṁ anubandhiṁsu, tatth' eko tikhiṇasiṅgo mahāusabho aññaṁ usabhaṁ āgacchantaṁ disvā kilesamaccherābhibhūto tikhiṇasiṅgena antarasatthimhi[5] pahari, tassa pahāramukhena antāni nikkhamiṁsu[6], tatth' eva jīvitakkhayaṁ pāpuṇi. Rājā[7] disvā cintesi: „ime sattā tiracchānagate ādiṁ katvā kilesavasena dukkhaṁ pāpuṇanti, ayaṁ usabho kilesaṁ nissāya jīvitakkhayaṁ patto, aññe pi sattā kileseh' eva kampanti, mayā imesaṁ sattānaṁ kampanakilese pahātuṁ vaṭṭatîti" so ṭhitako va tīṇi lakkhaṇāni sallakkhetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekabodhiñāṇaṁ nibbattesi, sesaṁ purimasadisam eva. Ath' ekadivasaṁ te[8] cattāro paccekabuddhā bhikkhācāravelaṁ sallakkhetvā Nandamūlapabbhārā nikkhamma Anotattadahe nāgalatādantakaṭṭhaṁ khāditvā katasarīrapaṭijagganā[9] Manosilātale ṭhatvā[10] nivāsetvā pattacīvaram ādāya iddhiyā ākāse uppatitvā pañcavaṇṇavalāhake maddamānā gantvā Bārāṇasinagaradvāragāmassa[11] avidūre otaritvā ekasmiṁ phāsukaṭṭhāne cīvaraṁ pārupitvā[12] pattaṁ gahetvā dvāragāmaṁ[13] pavisitvā piṇḍāya caranto Bodhisattassa gehadvāraṁ sampāpuṇiṁsu. Bodhisatto te disvā tuṭṭhacitto[14] gehaṁ pavesetvā[15] paññattāsane nisīdāpetvā dakkhiṇodakaṁ datvā paṇītena khādaniyena bhojaniyena parivisitvā ekamantaṁ nisīditvā saṁghattheraṁ vanditvā „bhante, tumhākaṁ pabbajjā ativiya sobhati, vippasannāni kho indriyāni, parisuddho[16] chavivaṇṇo[16], kin nu kho ārammaṇaṁ

[1] Bd mudukho. [2] Cks omit nāma [3] Bd -paṭi-. [4] Bd adds gopālakā. [5] Ck -satthimpi, Bd -suttimhi. [6] Bd adds so. [7] Bd adds taṁ. [8] Bd omits te. [9] Bd -paṭijaggiyamānā. [10] Bd omits ṭhatvā. [11] Bd -gāmakassa. [12] Cs pārū-, Bd -rumpetvā. [13] Bd gāmadvāraṁ. [14] Bd adds hutvā. [15] Bd pavise-. [16] Bd -ā.

disvā tumhe imaṁ bhikkhācariyaṁ pabbajjaṁ upagatā“ ti pucchi, yathā ca saṁghattheraṁ evaṁ[1] sese pi upasaṁkamitvā pucchi. Ath' assa te cattāro pi janā „ahaṁ asukaraṭṭhe asukanagare asukarājā nāma hutvā“ ti ādinā nayena attano attano abhinikkhamanavatthūni kathetvā paṭipāṭiyā ekekaṁ gātham āhaṁsu:

1. Amb' āham addaṁ vanamantarasmiṁ
nīlobhāsaṁ phalinaṁ[2] saṁvirūḷhaṁ,
tam addasaṁ phalahetū[3] vibhaggaṁ,
taṁ disvā bhikkhācariyaṁ carāmi. 90.

2. Selaṁ sumaṭṭaṁ[4] naravīraniṭṭhitaṁ[5]
nārī[6] yugaṁ dhārayi appasaddaṁ,
dutiyañ ca āgamma ahosi saddo,
taṁ disvā bhikkhācariyaṁ carāmi. 91.

3. Dijā dijaṁ kuṇapam āharantaṁ[7]
ekaṁ samānaṁ bahukā samecca
āhārahetū[3] paripātayiṁsu,
taṁ disvā bhikkhācariyaṁ carāmi. 92.

4. Usabh' āham addaṁ yūthassa majjhe
calakkakuṁ vaṇṇabalūpapannaṁ,
tam addasaṁ kāmahetū[3] vitunnaṁ,
taṁ disvā bhikkhācariyaṁ carāmîti. 93.

Tattha ambāhamaddan ti ambarukkhaṁ ahaṁ addasaṁ, vanamantarasmin ti vanaantare[8] ambavanamajjhe ti attho, saṁvirūḷhan ti suvaḍḍhitaṁ, tamaddasan ti taṁ uyyānato nikkhamanto[9] phalahetu vibhaggaṁ puna addasaṁ, taṁ disvā ti taṁ phalahetu bhaggaṁ[10] disvā paṭiladdhasaṁvego paccekabodhiñāṇaṁ nibbattetvā imaṁ bhikkhācariyaṁ pabbajjaṁ upagato 'smi, tasmā bhikkhācariyaṁ carāmîti idaṁ so phalahetu vibhaggaṁ ambarukkhaṁ[11] dassanato paṭṭhāya sabbaṁ cittācāraṁ kathetvā va kathesi[12], sesānaṁ vissajjanesu pi es' eva nayo, ayaṁ pan' ettha anuttānapadadīpanā[13], selan ti maṇivalayaṁ, naravīraniṭṭhitan[14] ti vīranaraniṭṭhitaṁ[15] paṇḍita-

[1] C^{ks} omit evaṁ. [2] B^d -taṁ. [3] all four MSS. -tu. [4] B^d -ṭhaṁ, B^f samuṭha. [5] B^d -viduṭhitaṁ, B^f -vaduniṭhitaṁ. [6] all four MSS. -ri. [7] B^d -pamā arahantaṁ. [8] B^d vanamantare. [9] C^{ks} -kkhanto. [10] B^d vibha-. [11] B^d vibhagga-ambarukkhassa. [12] B^d dassesi. [13] C^k -padadinā. [14] B^d naravidūniṭhitan. [15] B^d vidūnagarehi niṭhitaṁ

purisena[1] katan ti attho, yugan ti ekekasmiṁ ekekaṁ katvā ekaṁ valaya-yugaṁ[2], dijā dijan ti gahitamaṁsapiṇḍaṁ dijaṁ avasesadijā, kuṇapamāharantan[3] ti taṁ[4] maṁsapiṇḍaṁ ādāya harantaṁ, samecca ti samāgantvā sannipatitvā, paripātayiṁsū 'ti koṭṭhentā[5] anubandhiṁsu, usabhāhamaddan ti usabhaṁ ahaṁ addasaṁ, calakkakun ti calakakudhaṁ[6].

Bodhisatto ekekaṁ gāthaṁ sutvā „sādhu bhante tumhākam ev' etaṁ ārammaṇaṁ anurūpan" ti ekekassa paccekabuddhassa thutiṁ akāsi, tañ ca pana catuhi janehi desitaṁ dhammakathaṁ sutvā gharāvāse anapekkho hutvā pakkantesu paccekabuddhesu bhuttapātarāso sukhaṁ[7] nisinno bhariyaṁ āmantetvā „bhadde ete cattāro paccekabuddhā rajjaṁ pahāya pabbajitā akiñcanā apalibodhā pabbajjāsukhena[8] vītināmenti, ahaṁ pana bhatiyā jīvikaṁ kappemi, kim me gharāvāsena, tvaṁ puttake saṁgaṇhantī[9] gehe vasā[10]" 'ti vatvā dve gāthā āha[11]:

5. Karaṇḍu[12] nāma Kaliṅgānaṁ[13] Gandhārānañ ca Naggaji
Nimirājā Videhānaṁ Pañcālānañ ca Dummukho[14],
ete raṭṭhāni hitvāna pabbajiṁsu akiñcanā. 94.

6. Sabb' ev' ime[15] devasamā samāgatā[16]
aggī[17] yathā pajjalito tath' ev' ime[18],
aham pi eko carissāmi[19] Bhaggavi[20]
hitvāna kāmāni yathodhikānîti[21]. 95.

Tāsaṁ attho[22]: bhadde esa saṁghattherapaccekabuddho[23] Dantapure nāma nagare Karaṇḍu[24] nāma Kaliṅgānaṁ janapadassa rājā, dutiyo Takkasilānagare[25] Naggaji nāma Gandhārānaṁ janapadassa rājā, tatiyo Mithilanagare Nimi nāma Videhānaṁ janapadassa rājā, catuttho Kampillanagare Dummukho[14] nāma Uttarapañcālānaṁ janapadassa rājā, te evarūpāni raṭṭhāni hitvā akiñcanā hutvā pabbajiṁsu[26], ime pana sabbe pi visuddhidevehi purimapaccekabuddhehi samānā ekato samāgatā, yathā hi aggi pajjalito obhāsati tath' eva me ti[27] ime pi

---

[1] Bd -sehi. [2] Bd -yugalaṁ? [3] Ck -paṁ māha-, Bd guṇapamā aharitan. [4] Bd omits taṁ. [5] Bd koṭento. [6] Bd calagakkakudhaṁ. [7] Bd -kha. [8] Bd omits pabbajjā. [9] Ck -ti, Bd -tā. [10] Bd -sathā. [11] Bd abhāsi. [12] Bdf karakaṇḍa. [13] Bdf kaṁli-. [14] Bd mudukho. [15] Cks vame,. Bdf pime. [16] Bdf omit samā. [17] all four MSS. -i. [18] Bdf -pime. [19] Cks eko va-, Bd eko vi-, Bf eko cassā. [20] Bd aggavi. Bf aggivaṁ. [21] Bd yatoṭhitāniti, Bf satocaditāni. [22] Bd tassattho. [23] Bd -ro-. [24] Bd karakaṇḍaṁko. [25] Bd -la-. [26] Ck adds sabbevame, Cs has crossed over sabbevane. [27] Ck omits ti, Cs omits me ti.

tath' eva[1] sīlādīhi pañcahi guṇehi obhāsanti, yathā ete tathā aham pi[2] eko carissāmîti attho, bhaggavîti pana[3] bhariyaṁ ālapati, hitvāna kāmānîti rūpādayo vatthukāme hitvā, yathodhikānîti[4] attano odhivasena[5] ṭhitāni, idaṁ vuttaṁ hoti: rūpādiodhivasena[6] yathodhi[7] te vatthukāme pahāya aham pi pabbajitvā eko carissāmîti, yatodhikānîti[8] pi pāṭho, tass' attho: yato uparato[9] odhi etesan ti yatodhikāni uparatakoṭṭhāsāni[10], pabbajissāmîti cintitakālato paṭṭhāya hi kilesakāmānaṁ eko koṭṭhāso uparato nāma hoti niruddho tassa vatthubhūto kāmakoṭṭhāso pi uparato va[11] hotîti.

Sā tassa kathaṁ sutvā „mayham pi kho sāmi paccekabuddhānaṁ dhammakathaṁ sutakālato paṭṭhāya ghare[12] cittaṁ na saṇṭhātîti" vatvā:

7. Ayam eva kālo[13], na hi añño atthi,
anusāsitā me na[14] bhaveyya pacchā,
aham pi ekā[15] carissāmi bhaggava
sakuṇī va muttā purisassa hatthā ti 96.

imaṁ gātham āha.

Tattha anusāsitā me na[14] bhaveyya pacchā ti anusāsako[16] ovādako na bhaveyya dullabhattā ovādakānaṁ, tasmā ayam eva pabbajituṁ[17] kālo na hi añño atthîti dasseti, sakuṇī va muttā ti yathā sakuṇikena gahetvā sakuṇapacchiyaṁ khittāsu sakuṇīsu tassa hatthato muttā ekā sakuṇī anilapathaṁ laṅghayitvā yathārucitaṁ ṭhānam gantvā ekikā[18] careyya tathâham[19] pi tava hatthato muttā ekā[20] va carissāmîti sayam pi pabbajitukāmā hutvā evam āha.

Bodhisatto tassā kathaṁ sutvā tuṇhī[21] ahosi. Sā pana Bodhisattaṁ vañcetvā puretaraṁ pabbajitukāmā „sāmi pānīyatitthaṁ gamissāmi dārake olokehîti" ghaṭaṁ ādāya gacchantī[22] viya palāyitvā nagarasāmante tāpasānaṁ santikaṁ[23] gantvā pabbaji. Bodhisatto tassā anāgamanaṁ ñatvā sayaṁ dārake posesi. Aparabhāge tesu thokaṁ vaḍḍhitvā attano ayanāya[24] jānanasamatthataṁ[25] pattesu[26] tesaṁ vīmaṁsanatthaṁ ekadi-

[1] C^{k} omits tatheva and adds me. [2] B^{d} adds pabbajitvā. [3] B^{d} omits pana. [4] B^{d} yatoṭhitāniti. [5] C^{k} ovadi-, B^{d} oṭhi-. [6] C^{k} ovadhi-, B^{d} odi-. [7] C^{ks} yathādhi. [8] B^{d} yatoṭhikāniti. [9] B^{d} -ri-. [10] B^{d} vā. [11] B^{d} agāre. [12] C^{ks} -le, B^{f} ayamo kāko. [13] C^{s} ce na, B^{df} -sikā neva. [14] C^{ks} add va. [15] B^{d} -siko. [16] B^{d} pabbajjita. [17] B^{d} adds va. [18] B^{d} tathā aham. [19] B^{d} ekikā. [20] C^{s} B^{d} -i. [21] all three MSS. -i. [22] B^{d} -ke. [23] B^{d} āyānaya. [24] B^{d} -kaṁ. [25] C^{k} patthosu, B^{d} sampattesu pi.

vasaṁ bhattaṁ pacanto thokaṁ uttaṇḍulaṁ paci ekadivasaṁ thokaṁ kilinnaṁ ekadivasaṁ supakkaṁ ekadivasaṁ atikilinnaṁ ekadivasaṁ aloṇaṁ[1] ekadivasaṁ atiloṇaṁ[1]. Dārakā „tāta ajja bhattaṁ uttaṇḍulaṁ ajja atikilinnaṁ[2] ajja supakkaṁ[3] ajja aloṇakaṁ[4] ajja atiloṇan[5]" ti kathesuṁ. Bodhisatto[6] „āma tātā" ti vatvā cintesi: „ime dārakā idāni āmapakkaloṇikāloṇikāni[7] jānanti, attano dhammatāya jīvituṁ sakkhissanti, mayā pabbajituṁ vaṭṭatîti". Atha te dārake ñātakakulānaṁ[8] dassetvā[9] isipabbajjaṁ pabbajitvā nagarasāmante yeva vasi. Atha naṁ ekadivasaṁ Bārāṇasiyaṁ bhikkhāya carantī[10] paribbājikā disvā vanditvā „ayya dārakā te nāsitā maññe" ti āha. Mahāsatto „nâhaṁ dārake nāsemi, tesaṁ attano ayanāya jānanakāle[12] pabbajito 'mhi, tvaṁ tesaṁ acintetvā pabbajjāya abhiramā" 'ti vatvā osānagātham āha:

8. Āmaṁ pakkañ ca jānanti atho loṇaṁ aloṇikaṁ[12],
tam ahaṁ disvā pabbajiṁ, car' eva[13] tvaṁ carām' ahan ti. 97.

Tattha tamahan ti taṁ ahaṁ dārakānaṁ kiriyaṁ disvā pabbajito, careva[14] tvaṁ caramahan ti tvam pi bhikkhācariyam eva cara, aham pi bhikkhācariyaṁ eva carissāmîti.

Iti so paribbājikaṁ ovaditvā uyyojesi. Sâpi ovādaṁ gahetvā Mahāsattaṁ vanditvā yathārucitaṁ ṭhānaṁ gatā[15]. Ṭhapetvā kira taṁ divasaṁ na te puna aññamaññaṁ addasaṁsu. Bodhisatto[16] jhānābhiññaṁ nibbattetvā brahmalokūpago ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[17] āharitvā[18] jātakaṁ samodhānesi: (saccapariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte patiṭṭhahiṁsu) „Tadā dhītā Uppalavaṇṇā ahosi, putto Rāhulakumāro, paribbājikā Rāhulamātā, paribbājako[19] aham evā" 'ti. Kumbhakārajātakaṁ[20].

[1] Bd -ṇakaṁ. [2] Bd ajja kilinaṁ. [3] Bd adds ajja atikilinnaṁ. [4] Bd lo-. [5] Bd -ṇakan. [6] Bd sutvā bodisatto ajja. [7] Cks -kāti, Bd pakkaloṇikāni. [8] Bd ñātakānaṁ, Cs -tulānaṁ. [9] Bd datvā paṭicchāpetvā amma tāta ime dārake sādhukaṁ posehîti vatvā so ñātakānaṁ paridevantānaṁ aññeva nagarā nikkhamitvā. [10] Bd -taṁ. [11] Ck ānāya-, Bd āyānaya. [12] Bdf -ṇa-. [13] Cs careva corr. to caretha, Bd caredha. [14] Cs carava corr. to caretha, Bd caretha. [15] Bd gaṁtvā. [16] Bd adds ca. [17] Bd dhammade-. [18] Bd adds saccāni pakāsetvā. [19] Bd adds pana. [20] Bd adds tatiyaṁ.

4. Daḷhadhammajātaka.

Ahañce daḷhadhammāyā[1] 'ti. Idaṁ Satthā Kosambiyaṁ nissāya Ghosikārāme[2] viharanto Udenassa rañño Bhaddavatiyahatthiniṁ[3] ārabbha kathesi. Tassā pana hatthiniyā[3] laddhavidhānañ ca Udenassa rājavaṁso ca Mātaṅgajātake āvibhavissati. Ekadivasaṁ pana sā hatthinī nagarā nikkhamantī Bhagavantaṁ pāto va ariyagaṇaparivutaṁ anopamāya Buddhasiriya nagaraṁ piṇḍāya pavisantaṁ disvā Tathāgatassa pādamūle nipajjitvā „Bhagavā sabbaññū sabbalokanitthārī[4], Udeno vaṁsarājā[5] maṁ taruṇakāle kammaṁ nittharituṁ samatthakāle 'imaṁ nissāya[6] jīvitañ ca rajjañ ca deviñ[7] ca laddhā' ti piyāyitvā mahantaṁ parihāraṁ adāsi, sabbālaṁkārehi alaṁkaritvā[8] titthanatthāne[9] gandhaparibhaṇḍaṁ[10] kāretvā[11] samantā citrasāṇiṁ parikkhipāpetvā gandhatelena dīpaṁ jāletvā[12] dhūmataṭṭakaṁ[13] ṭhapāpetvā karīsachaḍḍanaṭṭhāne[14] suvaṇṇakaṭāhaṁ patiṭṭhāpetvā maṁ citrattharakapiṭṭhe[15] ṭhapesi, rājārahañ ca[16] me nānaggarasabhojanaṁ[17] dāpesi, idāni pana me mahallakakāle[18] kammaṁ nittharituṁ asamatthakāle sabbaṁ taṁ parihāraṁ acchindi, anāthā nippaccayā hutvā araññe ketakāni khādantī[19] jīvāmi, aññaṁ mayhaṁ paṭisaraṇaṁ n' atthi, Udenaṁ[20] mama guṇaṁ sallakkhāpetvā porāṇakaparihāraṁ me paṭipākatikaṁ kāretha Bhagavā" 'ti paridevamānā Tathāgataṁ yāci. Satthā „gaccha tvaṁ, ahaṁ te rañño kathetvā yasaṁ paṭipākatikaṁ kāressāmîti" vatvā rañño nivesanadvāraṁ agamāsi. Rājā Tathāgataṁ pavesetvā antonivesane[21] Budha-pamukhassa bhikkhusaṁghassa[22] mahādānaṁ pavattesi. Satthā bhattakiccapariyosāne anumodanaṁ karonto „mahārāja Bhaddavatikā kahan" ti pucchi. „Na jānāmi bhante" ti. „Mahārāja upakārakānaṁ yasaṁ datvā mahallakakāle gahetuṁ[23] nāma na vaṭṭati, kataññunā katavedinā bhavituṁ vaṭṭati, Bhaddavatikā idāni mahallikā jarājiṇṇā anāthā hutvā araññe ketakāni khādantī[24] jīvati, taṁ[25] jiṇṇakāle anāthaṁ kātuṁ tumhākaṁ ayuttan" ti Bhaddavatikāya guṇaṁ kathetvā „sabbaṁ porāṇakaparihāraṁ pākatikaṁ[26]

[1] Bd ahaṁ ve - - - dhammassā. [2] Cs Bd -sitā-. [3] Bd adds sā. [4] Cks -ri, Bd lokaniṭṭharaṇaṁ. [5] Bd ca rājā. [6] Bd adds mayā. [7] Bd deviñ corr. to devi. [8] Ck -ri, Cs -ri corr. to -rī. [9] Bd tiṭhaṭhāne. [10] Bd gandhena pa-. [11] Bd adds mattakesuvaṇṇatārakavitānaṁ bandhāpetvā. [12] Bd jālāpetvā. [13] Bd dhumakaṭāhakaṁ. [14] Bd -chaḍanaṭhāne. [15] Bd cittattharaṇapiṭhe ca. [16] Ck rājāhañca, Cs rajārahamba. [17] Bd -nañca. [18] Ck -la. [19] Ck Bd -ti, Cs -ti corr. to -tī. [20] Bd -narājānaṁ. [21] Bd anto - - pavesetvā. [22] Bd omits bhikkhu. [23] Bd jahe-. [24] all three MSS. -ti. [25] Bd omits taṁ. [26] Bd paṭipā-.

karohîti“ vatvā pakkāmi. Rājā tathā akāsi. „Tathāgatena kira Bhaddavatikāya guṇe[1] kathetvā porāṇakayaso paṭipākatiko kārito[2]“ ti sakalanagaraṁ patthari. Bhikkhusaṁghe pi[3] sā pavatti pākaṭā jātā, atha[4] bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Satthārā kira Bhaddavatikāya guṇaṁ kathetvā porāṇakayaso paṭipākatiko kārito“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Tathāgato etissā guṇaṁ kathetvā naṭṭhaṁ[5] yasaṁ paṭipākatikaṁ[2] kāresi yevā“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Daḷhadhammo nāma rājā rajjaṁ kāresi. Tadā Bodhisatto amaccakule nibbattitvā vayappatto taṁ rājānaṁ upaṭṭhahi. So tassa santikā mahantaṁ yasaṁ labhitvā amaccaratanaṭṭhāne[6] aṭṭhāsi. Tadā tassa rañño ekā oṭṭhivyādhi thāmabalasampannā mahabbalā āhosi. Ekadivasaṁ yojanasataṁ gacchati, rañño dūteyyaharaṇakiccaṁ karoti, saṁgāme yuddhaṁ katvā sattumaddanaṁ karoti. Rājā „ayaṁ me bahūpakārā“ ti tassā sabbālaṁkāraṁ datvā Udenena Bhaddavatikāya dinnasadisaṁ sabbaparihāraṁ dāpesi. Ath' assā jiṇṇadubbalakāle rājā sabbaṁ yasaṁ gaṇhi. Sā tato paṭṭhāya anāthā hutvā araññe tiṇapaṇṇāni khādantī jīvati. Ath' ekadivasaṁ rājakule bhājanesu appahontesu rājā kumbhakāraṁ pakkosāpetvā „bhājanāni kira na-ppahontîti“ āha. „Gomayāharaṇayānake yojetuṁ goṇe[7] na labhāmi devā“ 'ti. Rājā tassa kathaṁ sutvā „amhākaṁ oṭṭhivyādhi kuhin[8]“ ti pucchi. „Attano dhammatāya carati devā“ 'ti. Rājā „ito[9] paṭṭhāya taṁ yojetvā gomayaṁ āharā“ 'ti taṁ kumbhakārassa adāsi. Kumbhakāro „sādhu devā“ 'ti tathā akāsi. Ath' ekadivasaṁ sā nagarā nikkhamamānā[10] nagaraṁ pavisantaṁ Bodhisattaṁ disvā[11] tassa pādamūle nipajjitvā paridevamānā „sāmi, rājā maṁ taruṇakāle bahūpakārā ti sallakkhetvā mahantaṁ yasaṁ

---

[1] Bd -ṇaṁ. [2] Bd omits paṭi. [3] Cks -ghesu hi. [4] Bd adds te. [5] Ck naṭṭaṁ, Cs naṭṭaṁ corr. to naṭṭhaṁ. [6] Bd amacce ṭhāne. [7] Bd omits goṇe. [8] Bd kahaṁ. [9] Cks tato. [10] Ck nikkhamanānagaraṁ, Bd nikkhamānassāyaṁ, Cs nikkhammamātā. [11] Bd adds vanditvā.

datvā idāni mahallakakāle sabbaṁ acchinditvā[1] mayi cittam pi na karoti, ahaṁ[2] anāthā araññe tiṇapaṇṇāni khādantī[3] jīvāmi, evaṁ dukkhappattaṁ[4] idāni yānake[5] yojetuṁ kumbhakārassa adāsi, ṭhapetvā tumhe aññaṁ[6] mayhaṁ paṭisaraṇaṁ n' atthi, mayā rañño katūpakāraṁ tumhe jānātha[7], sādhu dāni[8] me naṭṭhaṁ yasaṁ paṭipākatikaṁ karothā" 'ti vatvā tisso gāthā abhāsi:

1. Ahañ ce[9] Daḷhadhammāya[10] vahantī[3] nâbhirādhayiṁ
nudantī[11] urasiṁ[12] sallaṁ yuddhe vikkantacārinī[13]. 98.
2. Na ha nūna[14] rājā jānāti mama vikkamaporisaṁ
saṁgāme sukatantāni dūtavippahitāni[15] ca. 99.
3. Sā[16] nūnâhaṁ marissāmi abandhu aparāyinī[17],
tathā[18] hi kumbhakārassa dinnā chakaṇahārikā ti. 100.

Tattha vahantîti dūteyyaharaṇaṁ[19] saṁgāme balakoṭṭhabhedan ti[20] taṁ taṁ kiccaṁ[21] vahantī[22] nittharantī[23], nudantī[24] urasiṁ[12] sallan ti urasmiṁ baddhaṁ[25] khaṇḍaṁ[26] asiṁ vā sattiṁ vā[27] yuddhakāle sattūnaṁ upari abhiharantī[28], vikkantacārinîti vikkamaṁ[29] katvā parabalavijayena[30] yuddhe[31] vikkantagāminī, idaṁ vuttaṁ hoti: sace sāmi ahaṁ imāni kiccāni karontī[32] rañño Daḷhadhammassa cittaṁ nârādhayiṁ na paritosesiṁ ko dāni añño tassa cittaṁ ārādhessatîti[33], mama vikkamaporisan ti mayā kataṁ purisaparakkamaṁ, sukatantānîti sukatāni yathā[34] kammān' eva kammantāni vanān' eva vanantāni[35] evam idha sukatantānîti[36] vuttāni, dūtavippahitāni[37] cā 'ti gale paṇṇaṁ bandhitvā asukarañño nāma dehîti pahitāya mayā ekadivasen' eva yojanasataṁ gantvā katāni[38] dūtapesanāni ca, na ha nūna rājā jānātîti[39] nūna[40] tumhākaṁ rājā etāni mayā katāni kiccāni na jānāti, aparāyinîti

[1] Bd anicch-. [2] Bd adds pana. [3] all three MSS. -i. [4] Bd adds maṁ. [5] Cks -kaṁ. [6] Bd añño. [7] Bd jānāpetha. [8] Bd idā-. [9] Cs ahace? Bd ahaṁ ve. [10] Bd -mmassa. [11] Cks -ti, Bd duranti corr. to daranti. [12] Bd -si. [13] Ck -cārini, Cs -cārīni, Bd -cārāni. [14] Cs nhanu, Bd nusānu. [15] Ck dūtaṁ-, Cs dūtiṁ corr. to dūtaṁ-, Bd duta-. [16] Cs yā. [17] Bd abandhumaragayini. [18] Bd tadā. [19] Bd -na. [20] Bd balavakoṭhakabhinnanaṁ. [21] Ck nicca. [22] all three MSS. -ti. [23] Cks -ti, Bd nitharanti. [24] Cks -ti, Bd omits nudantī. [25] Bd bandhaṁ. [26] Ck baddhaṁ, Bd omits khaṇḍaṁ. [27] Bd omits s. vā. [28] Ck abhiranti, Cs abhianti, Bd abhihāranti. [29] Bd utakkamaṁ parakkamaṁ. [30] Bd parabale sakalavi-. [31] Bd -ena. [32] Cks -i, Bd omits karontī. [33] Bd -dhayissa-. [34] Bd adds hi. [35] Cs vanattāti. [36] Bd evamidha sukathāneva sukantakāniti. [37] Bd dutavippatitāni. [38] Bd tāni. [39] Cks jānāti, Bd nuna rājā na jānātīti. [40] Bd nanu.

appatiṭṭhā appaṭisaraṇā, tathā hîti tadā hi[1], ayam eva vā pāṭho, dinnā ti ahaṁ raññā chakaṇahārikaṁ[2] katvā kumbhakārassa dinnā ti.

Bodhisatto tassā kathaṁ sutvā „tvaṁ mā soci, ahaṁ rañño kathetvā tava yasaṁ paṭipākatikaṁ karissāmîti" taṁ samassāsetvā nagaraṁ pavisitvā bhuttapātarāso rañño santikaṁ gantvā kathaṁ samuṭṭhāpetvā „mahārāja, nanu tumhākaṁ asukā nāma oṭṭhivyādhi[3] asukaṭṭhāne ca asukaṭṭhāne ca ure sallaṁ bandhitvā saṁgāmaṁ nitthari, asukadivasaṁ nāma gīvāya paṇṇaṁ bandhitvā pesitā[4] yojanasataṁ agamāsi, tumhe pi 'ssā mahantaṁ yasaṁ adattha[5], sā idāni kuhin[6]" ti. „Taṁ ahaṁ kumbhakārassa gomayāharaṇatthāya[7] adāsin" ti. Atha naṁ Bodhisatto „yuttaṁ nu kho[8] mahārāja tumhākaṁ taṁ[9] kumbhakārassa yānake yojanatthāya dātun" ti vatvā[10] ovādavasena catasso gāthā abhāsi:

4. Yāvatâsiṁsatī[11] poso tāvad eva pavīṇati,
atthāpāye jahantī[11] naṁ oṭṭhivyādhiṁ va[12] khattiyo. 101.
5. Yo pubbe katakalyāṇo katattho nâvabujjhati
atthā tassa palujjanti ye honti abhipatthitā[13]. 102.
6. Yo pubbe katakalyāṇo katattho-m-anubujjhati[14]
atthā tassa pavaḍḍhanti ye honti abhipatthitā[15]. 103.
7. Taṁ vo vadāmi bhaddaṁ vo[16] yāvant' ettha samāgatā:
sabbe kataññuno hotha, ciraṁ saggamhi ṭhassathā[17] 'ti. 104.

Tattha paṭhamagāthāya tāva attho: idh' ekacco aññāṇajātiko poso yāvatâsiṁsati[18] yāva idaṁ nāma me ayaṁ kātuṁ sakkhissatîti paccāsiṁsati tāvad eva taṁ purisaṁ pavīṇati[19] bhajati sevati, tassa pana atthāpāye vaḍḍhiyā apagamane parihīnakāle taṁ[20] nānākiccesu patthitaṁ posaṁ ekacce bālā imaṁ oṭṭhivyādhiṁ ayaṁ khattiyo viya jahanti, katakalyāṇo ti parena attano katakalyāṇakammo[21], katattho ti nipphāditakicco, nâvabujjhatîti pacchā taṁ

[1] Bd tadā hi ti tathā hi. [2] Ck -kā, Cs -ka corr. to -kaṁ, Bd chakalakahārikā. [3] Bd odhi-. [4] Bd -sitvā. [5] Ck adatthā, Cs -ā corr. to -a, Bd adatta. [6] Bd kahan. [7] Cks -yaha-. [8] Bd na yuttaṁ kho. [9] Bd kathaṁ. [10] Bd adds rañño. [11] Bd -ti. [12] Bd -dhi va, Cks -dhiñ ca. [13] Bd -pattiyā. [14] Bd omits m. [15] Bd atipattiyā. [16] Bd bhaddante. [17] Bd vasatthā. [18] Bd -tīti. [19] Bd pagganhati, Cs pavīrati. [20] Bd taṁ taṁ. [21] Ck -ṇokammo.

parena kataṁ upakāraṁ tassa[1] jarājiṇṇakāle na sarati attanā[2] dinnam pi yasaṁ puna gaṇhati, palujjantîti bhijjanti[3] nassanti, ye honti abhipatthitā ti ye keci atthā[4] icchitā nāma honti sabbe nassantîti dīpeti, mittadūbhipuggalassa hi patthitapatthitaṁ aggimhi pakkhittabījaṁ viya nassati, katattho manubujjhatîti katattho anubujjhati, makāro vyañjanasandhivasena gahito, taṁ vo vadāmîti tena kāraṇena tumhe vadāmi, ṭhassathā[5] 'ti kataññuno hutvā ciraṁ[6] kālaṁ saggamhi dibbasampattiṁ anubhavantā patiṭṭhahissatha.

Evaṁ Mahāsatto rājānaṁ ādiṁ katvā sannipatitānaṁ[7] sabbesaṁ ovādaṁ adāsi. Taṁ sutvā rājā oṭṭhivyādhiyā yasaṁ pākatikaṁ[8] akāsi Bodhisattassa ca ovāde ṭhatvā[9] dānādīni puññāni karitvā[10] saggaparāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[11] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā ṭṭhivyādhi Bhaddavatikā ahosi, rājā Ānando, amacco[12] aham evā" 'ti. Daḷhadhammajātakaṁ[13].

5. Somadattajātaka.

Yo maṁ pure paccudetîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññataraṁ mahallakaṁ ārabbha kathesi. So kir' ekaṁ sāmaṇeraṁ pabbājesi. Sāmaṇero[14] tassa upakārako[15] tathārūpena rogena kālam akāsi. Mahallako tasmiṁ kālakate[16] rodanto[17] paridevanto vicarati. Taṁ disvā bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso asukamahallako sāmaṇerassa kālakiriyāya rodanto[17] paridevanto vicarati maraṇasatikammaṭṭhānarahito maññe" ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa imasmiṁ mate rodati yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjam kārente Bodhisatto Sakkattaṁ kāresi. Ath' eko Kāsinigamavāsibrāhmaṇamahāsālo kāme pahāya Himavantam pavisitvā isi-

---

[1] Bd upakārakassa. [2] Bd attādina. [3] Cks bhañjanti. [4] Bd omits atthā. [5] Bd yaṁyathā. [6] Bd cira. [7] Bd senāpatikānaṁ. [8] Bd paṭipā-. [9] Bd adds ciraṁ. [10] Bd katvā. [11] Bd dhammade-. [12] Bd adds pana. [13] Bd adds catutthaṁ. 5. Cfr. supra p. 213. [14] Bd so sā-. [15] Bd adds hutvā. [16] Bd kālaṁ karonte. [17] Bd rode-.

pabbajjaṁ pabbajitvā uñchācariyāya vanamūlaphalehi[1] yāpento[2] ekadivasaṁ phalāphalatthāya gato ekaṁ hatthicchāpaṁ disvā attano assamaṁ ānetvā puttaṭṭhāne ṭhapetvā Somadatto ti 'ssa nāmaṁ katvā tiṇapaṇṇāni khādāpento paṭijaggi. So vayappatto mahāsārīro hutvā ekadivasaṁ bahuṁ gocaraṁ[3] gahetvā ajīrakena dubbalo ahosi. Tāpaso taṁ assamapade[4] katvā phalāphalatthāya gato. Tasmiṁ anāgate yeva hatthipotako kālam akāsi. Tāpaso phalāphalaṁ gahetvā āgacchanto „aññesu me divasesu[5] putto paccuggamanaṁ karoti, ajja na dissati, kahan nu kho gato" ti paridevanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Yo maṁ pure paccudeti araññe dūram āyato
so na dissati mātaṅgo, Somadatto kuhiṁ gato ti. 105.

Tattha pure ti ito pure, paccudeti paccuggacchati, araññe dūran ti imasmiṁ nimmanusse araññe maṁ dūraṁ paccudeti, āyato ti āyāmasampanno.

Evaṁ paridevamāno āgantvā taṁ caṁkamanakoṭiyaṁ patitaṁ disvā gale gahetvā[6] paridevanavasen' eva[7] dutiyaṁ gāthaṁ āha:

2. Ayaṁ va[8] so mato seti allapiṁkaṁ va chijjito[9],
bhumyā[10] nipatito seti, amarā[11] vata kuñjaro ti. 106.

Tattha ayaṁ vā 'ti[12] vibhāvanatthe[13] vasaddo[14], ayaṁ eva so añño ti taṁ vibhāvento evaṁ āha, allapiṁkan[15] ti māluvalatāyaṁ aggapavālaṁ[16], chijjito[17] ti chinno, gimhakāle majjhantikasamaye[18] vālikapuline[19] nakhena chinditvā patito māluvalatāya aggaṁkuro[20] viyā 'ti vuttaṁ hoti, bhumyā[20] ti bhūmiyaṁ, amarā[22] vatā 'ti mato[23] vata, amarîti pi pāṭho.

Tasmiṁ khaṇe Sakko lokaṁ olokento[24] „ayaṁ tāpaso puttadāraṁ pahāya pabbajito, idāni hatthipotake puttasaññaṁ katvā paridevati, saṁvejetvā[25] naṁ satiṁ paṭilābhessāmîti[26]" tassa assamapadaṁ āgantvā ākāse ṭhito tatiyaṁ gātham āha:

---

[1] Bd -phalāphalehi. [2] Bd adds vāsaṁ kappesi. [3] Bd bahubhojanaṁ. [4] Bd -dese. [5] Bd divasesu me. [6] Bd adds ca. [7] Bd -devamāno. [8] Bd vā. [9] Bd allasiṅgaṁ va vacchito. [10] Bd bhummā. [11] so all three MSS. [12] Bd vāso. [13] Bd -nattho. [14] all three MSS. vā-. [15] Bd -siṅgan. [16] Bd -latā va aggabahalaṁ va. [17] Bd vañchito. [18] Bd adds tattha. [19] Bd -kāpulline. [20] Bd aṅkuro. [21] Bd bhummā. [22] so all three MSS. [23] Cks amato. [24] Bd adds taṁ disvā. [25] Bd adds ca. [26] Cks -la-, Bd -labhāpessāmiti.

3. Anāgāriyupetassa vippamuttassa cetaso (Cfr. supra p. 214.)
samaṇassa na taṁ sādhu yaṁ petam anusocasîti. 107.

Tassa vacanaṁ sutvā[1] catutthaṁ gātham āha:

4. Saṁvāsena have Sakka manussassa migassa vā
hadaye jāyatī[2] pemaṁ, taṁ[3] na sakkā asocitun ti. 108.

Tattha migassa vā ti imasmiṁ ṭhāne sabbe pi tiracchānā migā ti vuttā, tan ti piyāyitaṁ[4] sattaṁ.

Atha naṁ ovadanto[5] Sakko dve gāthā abhāsi:

5. Mataṁ marissaṁ rodanti ye rudanti lapanti ca,
isi mā rudi[6], roditaṁ mogham āhu santo ..[7]. 109.
6. Kanditena have[8] brahme mato peto samuṭṭhahe,
sabbe saṁgamma rodāma aññamaññassa ñātake ti. 110.

Tattha ye rudanti[9] lapanti cā 'ti brāhmaṇa[10] ye sattā rodanti ca paridevanti ca sabbe te mataṁ yo ca marissati taṁ rodanti, tesaṁ yeva rodantānaṁ assusukkhanakālo n' atthi, tasmā tvaṁ isi mā rodi[11], kiṁkāraṇā: roditaṁ moghamāhu santo paṇḍitā hi[12] roditaṁ nipphalan[13] ti vadanti, mato peto ti yadi esa peto ti saṁkhaṁ gato mato roditena samuṭṭhaheyya evaṁ sante sabbe pi mayaṁ samāgantvā aññamaññassa ñātake rodāma kiṁ nikkammaṁ[14] acchāmā 'ti.

Tāpaso Sakkassa vacanaṁ sutvā satiṁ paṭilabhitvā vītasoko[15] assūni majjitvā[16] Sakkassa thutivasena sesagāthā[17] āha:

7. Ādittaṁ vata maṁ santaṁ ghatasittaṁ[18] va pāvakaṁ
vārinā viya osiñcaṁ[19] sabbaṁ nibbāpaye daraṁ[20]. 111.
8. Abbahī[21] vata me sallaṁ yam āsi[22] hadayanissitaṁ
yo me sokaparetassa puttasokaṁ apānudi. 112.

[1] Bd adds tāpaso. [2] Bd -te. [3] Bd tan. [4] Bd pāyāyataṁ. [5] Bd ovāde-. [6] Cs rudī, Bd rodi. [7] so all three MSS.; two syllables wanting; wrongly corrected supra p. 214. [8] Cks āve. [9] Cks ro-. [10] Bd brahme. [11] Cks roda. [12] Bd pari. [13] Bd -laṁ, omitting ti. [14] so Cks instead of nikkammā? cfr. supra p. 214; Bd kinti kasmā. [15] Bd gata-. [16] Bd muñjitvā for puñjitvā or puñchitvā. [17] Bd sesaṁ pi gāthaṁ. [18] Bd ghaṭa-. [19] Bd osittaṁ. [20] Bd radaṁ. [21] Ck -hi, Bd dhabbuḷi. [22] so all three MSS.; cfr. supra p. 215.

9. So 'haṁ abbūḷhasallo 'smi vītasoko anāvilo,
na socāmi na rodāmi tava sutvāna Vāsavā[1] 'ti. 113.

Tā heṭṭhā vuttā[2] yeva.

Evaṁ Sakko tāpasaṁ ovaditvā[3] sakaṭṭhānam eva gato.

Satthā imaṁ desanaṁ[4] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā hatthipotako sāmaṇero ahosi, tāpaso mahallako, Sakko[5] aham evā" 'ti. Somadattajātakaṁ[6].

6. Susīmajātaka.

Kāḷāni kesāni pure ahesun ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto mahānekkhammaṁ[7] ārabbha kathesi. Tasmiṁ hi[8] samaye bhikkhū dhammasabhāyaṁ nisīditvā Dasabalassa nekkhammaṁ[9] vaṇṇayiṁsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „anacchariyaṁ bhikkhave mayā idāni[10] anekāni kappakoṭisatasahassāni pūritapāraminā[11] mahānekkhammābhinikkhamanaṁ[12], pubbe p' ahaṁ[13] tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe[14] rajjaṁ chaḍḍetvā nekkhammaṁ[15] nikkhanto yevā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa purohitassa aggamahesiyā kucchismiṁ[16] nibbatti. Tassa jātadivase yeva Bārāṇasirañño[17] putto jāyi[18]. Tesaṁ nāmagahaṇadivase Mahāsattassa Susīmakumāro ti[19] nāmaṁ akaṁsu rājaputtassa Brahmadattakumāro ti. Bārāṇasirājā „puttena me saddhiṁ[20] ekadivase jāto" ti Bodhisattaṁ āṇāpetvā[21] dhātiyo datvā tena saddhiṁ ekato va vaḍḍhesi. Te ubho pi vayappattā abhirūpā devakumāravaṇṇino[22] hutvā

---

[1] B^d mākāvā. [2] C^k omits tā, B^d tā heṭhā vuttatthā. [3] B^d -sassa ovādaṁ datvā. [4] B^d dhammade-. [5] B^d adds pana. [6] B^d adds pañcamaṁ. [7] B^d mahābhinikkhamanaṁ. [8] B^d omits hi. [9] B^d nikkhamanaṁ. [10] B^d dāni. [11] C^k -mitā, C^s -pārimīna corr. to -pāramīnā, B^d -pāramīnā. [12] B^d mābhinikkhantaṁ. [13] B^d pāhaṁ. [14] B^d kāsika-. [15] B^d omits ne-. [16] B^d kucchimhi. [17] B^d adds pi. [18] B^d vijāyi. [19] B^d tissa. [20] B^d bārāṇasī brahmadattena saddhiṁ. [21] so all three MSS. instead of āṇā-? [22] B^d -vattino.

Takkasilāya[1] sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamiṁsu. Rājaputto uparājā hutvā Bodhisattena saddhiṁ ekato khādanto pivanto nisīdanto pitu accayena rajjaṁ patvā Mahāsattassa mahantaṁ[2] yasaṁ datvā purohitaṭṭhāne ṭhapetvā ekadivasaṁ nagaraṁ sajjāpetvā Sakko devarājā viya alaṁkato Erāvaṇapaṭibhāgassa mattavaravāraṇassa khandhe nisīditvā Bodhisattaṁ pacchāsane hatthipiṭṭhe nisīdāpetvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ akāsi. Mātâpi 'ssa[3] „puttaṁ olokessāmîti" sīhapañjare ṭhatvā tassa nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā āgacchantassa pacchato nisinnaṁ purohitaṁ[4] disvā paṭibaddhacittā hutvā sayanagabbhaṁ pavisitvā „imaṁ alabhantī etth' eva marissāmîti" āhāraṁ pacchinditvā[5] nipajji. Rājā mātaraṁ apassanto „kuhiṁ me[6] mātā[7]" iti pucchitvā „gilānā" ti sutvā tassā santikaṁ gantvā vanditvā „kiṁ amma aphāsukan" ti pucchi. Sā lajjāya na kathesi. So gantvā rājapallaṁke nisīditvā attano aggamahesiṁ pakkositvā „gaccha, ammāya aphāsukaṁ jānāhîti" pesesi. Sā gantvā piṭṭhiṁ parimajjantī pucchi. Itthiyo nāma itthīnaṁ rahassaṁ na nigūhanti[8]. Sā tassā tam atthaṁ ārocesi. Itarâpi taṁ sutvā gantvā rañño ārocesi. Rājā „hotu, gaccha naṁ samassāsehi[9], purohitaṁ rājānaṁ[10] katvā tassa taṁ[11] aggamahesiṁ karissāmîti". Sā gantvā samassāsesi. Rājâpi purohitaṁ pakkosāpetvā etam[12] atthaṁ ārocetvā „samma, mātu me jīvitaṁ dehi, tvaṁ rājā bhavissasi, sā aggamahesī, ahaṁ uparājā" ti. So „na sakkā evaṁ kātun" ti paṭikkhipitvā puna[13] yāciyamāno sampaṭicchi. Rājā purohitaṁ rājānaṁ mātaraṁ[14] aggamahesiṁ kāretvā sayaṁ uparājā ahosi. Tesaṁ samaggavāse vasantānaṁ aparabhāge Bodhisatto agāramajjhe ukkaṇṭhito kāme pahāya pabbajjāya namitacitto[15] kilesaratiṁ anallīyanto ekako va tiṭṭhati ekako va nisīdati ekako va sayati bandhanāgāre baddho viya pañjare pak-

---

[1] Bd -lāyaṁ. [2] Bd -ta [3] Bd mātā piya. [4] Bd -taputtaṁ. [5] Bd pari-. [6] Ck ce. [7] Cs kuhiṁ tā. [8] Bd niguyh-. [9] Bd adds ti taṁ. [10] Cks rājaṁ. [11] Bd naṁ. [12] Bd tam. [13] Bd punappunnaṁ. [14] Cks itaraṁ. [15] Bd ninnacitto.

khittakukkuṭo viya ca ahosi. Ath' assa aggamahesī „ayaṁ rājā mayā saddhiṁ nâbhiramati, ekako va tiṭṭhati nisīdati seyyaṁ kappeti, ayaṁ kho pana daharo taruṇo ahaṁ mahallikā, sīse me palitāni paññāyanti, yan nūnâhaṁ 'sīse deva ekapalitaṁ paññāyatîti' musāvādaṁ katvā eken' upāyena rājānaṁ paṭijānāpetvā mayā saddhiṁ abhiramāpeyan" ti cintetvā ekadivasaṁ rañño sīse ūkā vicinantī viya hutvā „deva mahallako si jāto, sīse te ekaṁ palitaṁ paññāyatîti" āha. „Tena hi bhadde ekaṁ palitaṁ luñcitvā mayhaṁ yeva hatthe ṭhapehîti". Sā tassa sīsato ekaṁ kesaṁ luñcitvā taṁ chaḍḍetvā attano sīse[1] palitaṁ gahetvā „idan te deva palitan" ti tassa hatthe ṭhapesi. Bodhisattassa taṁ disvā va bhītatasitassa kañcanapaṭṭasadise nalāṭe[2] sedā muccimsu[3]. So attānaṁ ovadanto „Susīma, tvaṁ daharo hutvā mahallako jāto, ettakaṁ[4] kālaṁ gūthakalale nimuggagāmasūkaro viya kāmakalale nimujjitvā taṁ kalalaṁ jahituṁ na sakkosi, nanu kāme pahāya Himavantaṁ pavisitvā pabbajitvā brahmacariyavāsassa te kālo" ti cintetvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kāḷāni kesāni pure ahesuṁ
jātāni sīsamhi yathāpadese,
tān' ajja setāni Susīma disvā
dhammaṁ carā[5], brahmacariyassa kālo ti. 114.

Tattha yathāpadese ti tava sīse tasmiṁ tasmiṁ[6] kesānaṁ[7] anurūpe padese ito pubbe kāḷakāni[8] bhamarañjanavaṇṇāni[9] kesāni[10] jātāni ahesun ti vadati, dhammaṁ carā ti dasakusalakammapathadhammaṁ carā 'ti attānam eva āṇāpeti[11], brahmacariyassā 'ti methunaviratiyā te kālo ti attho.

Evaṁ Bodhisattena brahmacariyavāsassa guṇe vaṇṇite itarā „ahaṁ imassa 'lobhaṁ[12] karissāmîti' vissajjanam eva karin" ti[13] bhītatasitā „idāni 'ssa apabbajanatthāya sarīravaṇṇaṁ vaṇṇessāmîti[14]" dve gāthā abhāsi:

[1] palitāni - - - attano sīse wanting in Cks. [2] Bd -paṭṭasadisena nalāṭena. [3] Bd muñjiṁsu. [4] Bd ettha-. [5] Cks cara. [6] Cks omit one tasmiṁ. [7] Cks kesādīnaṁ. [8] Cs kālaṁkani corr. to kāḷikāni. [9] Bd bharamapattavaṇṇāni. [10] Bd omits ke-. [11] Bd -pesiti. [12] Bd lagganam. [13] Bd karotiti. [14] Bd vaṇṇayissāmiti cintetvā.

2. Mam' eva deva palitaṁ[1] na tuyhaṁ,
mam' eva sīsaṁ mama uttamaṅgaṁ,
atthaṁ karissan ti musā abhāṇiṁ[2],
ekāparādhaṁ khama rājaseṭṭha[3]. 115.

3. Daharo tuvaṁ[4] dassanīyo si rāja,
paṭhamuggato hosi[5] yathā kaḷīro,
rajjañ ca kārehi mamañ ca passa,
mā kālikaṁ anudhāvi janindā 'ti. 116.

Tattha mameva sīsan ti mam' eva sīsaṁ jātapalitan[6] ti dīpeti, itaraṁ tass' eva vevacanaṁ, atthan ti attano vaḍḍhiṁ karissāmîti musā kathesiṁ, ekāparādhan ti imaṁ[7] mayhaṁ ekaṁ aparādhaṁ, paṭhamuggato ti paṭhamavayena uggato, hohîti hosi[8], paṭhamavaye patiṭṭhito sîti attho, hosîti yeva vā pāṭho, yathā kaḷīro ti yathā siniddhachavitaruṇakaḷīro[9] mandavāterito ativiya sobhati[10] evarūpo si tvan ti dasseti, paṭhamuggato hosîti pi[11] pāṭho, tass' attho: yathā paṭhamuggato taruṇakaḷīro dassanīyo hoti evaṁ tvaṁ pi dassanīyo, mamañca passā 'ti mamañ ca olokehi mā maṁ anāthaṁ vidhavaṁ[12] karîti[13] attho, kālikan ti brahmacariyacaranaṁ[14] nāma dutiye vā tatiye vā attabhāve vipākajananato kālikaṁ nāma, rajjaṁ pana imasmiṁ yeva attabhāve kāmaguṇasukhappadānato akālikaṁ, so[15] imaṁ akālikaṁ[16] pahāya mā kālikaṁ anudhāvîti vadati.

Bodhisatto tassā vacanaṁ sutvā „bhadde tvaṁ bhavitabbam ev' etaṁ[17] kathesi, pariṇamante[18] hi vaye[19] imehi kāḷakesehi parivattitvā saṇhakasadisehi[20] paṇḍarehi bhavitabbaṁ, ahaṁ hi nīluppalādikusumadāmasukumārānaṁ[21] kañcanarūpakapaṭibhāgānaṁ[22] uttamayobbanavilāsamattānaṁ[23] khattiyakaññādīnaṁ vaye pariṇamante jarappattānaṁ[24] vevaṇṇiyañ c' eva sarīrabhaṅgañ[25] ca passāmi, evaṁ vipattipariyosāno h' esa[26] bhadde jīvaloko“ ti vatvā upari Buddhalīḷhāya dhammaṁ desento:

---

[1] Bd pha-. [2] Bd abhāsi, Cs abhāsi corr. to abhāṇiṁ. [3] Ck -seṭṭhaṁ, Bd rājāseṭhaṁ. [4] Cks tvaṁ. [5] Bd hoti. [6] Bd sise sañjātaṁ palitan, Cks repeat jātapalitaṁ. [7] Bd idaṁ. [8] Bd hotîti ahosi. [9] Bd -sindhachavi-. [10] Bd sobhamāne. [11] Cks omit pi; Bd hotîti pi. [12] Bd omits vi-. [13] Bd karohiti. [14] Ck -yaṁcaraṇaṁ, Bd -yacaraṇanān. [15] Bd adds tvaṁ. [16] Ck omits so i. a. [17] Cks ekaṁ, Bd -tabbaṁ mevetaṁ. [18] Ck -ṇā-. [19] Cks ca vayo, Bd kathesi ṇate mama vaye. [20] so Cks; Bd sāṇalāka-. [21] Bd -dāmasadisasuku-. [22] Bd -ṇarūpe paṭi-. [23] Bd -lāsasaṁpattānaṁ. [24] Bd jaraṁpa-. [25] Cks -bhaggañ, Bd sariyabhaṅgañ. [26] Bd mogha.

4. Passāmi vo 'haṁ dahariṁ kumāriṁ
sāmatthapassaṁ[1] sutanuṁ sumajjhaṁ,
kāḷāpavāḷā[2] va pavellamānā
sā[3] lobhayantī[4] va naresu gacchati[5]. 117.

5. Tam ena[6] passāmi parena nāriṁ
āsītikaṁ[7] nāvutikaṁ va[8] jaccā
daṇḍaṁ gahetvā va[9] pavedhamānaṁ
gopānasībhoggasamaṁ carantin ti 118.

gāthadvayam āha.

Tattha vo ti nipātamattaṁ, sāmatthapassan[10] ti sammatthapassaṁ[11], ayam eva vā pātho, sabbapasse[12] matthacchavivaṇṇan[13] ti attho, sutanun ti sundarasarīraṁ[14], sumajjhan ti susaṇṭhitamajjhañ ca[15], kāḷāpavāḷā[16] va pavellamānā ti[17] yathā nāma taruṇakāle susamuggatā[18] kāḷavallipavāḷā va hutvā mandavāteritā ito c' ito[19] ca pavellati evaṁ pavellamānā itthivilāsaṁ dassayamānā kumārikā lobhayantī[20] va naresu gacchati[21], samīpatthe bhummavacanaṁ, purisānaṁ santike te purise kilesavasena palobhayantī[22] viya gacchati, tamenā[23] passāmi parenā 'ti tam enaṁ nāriṁ aparena samayena jarāpattaṁ[24] antarahitarūpasobhaṁ[25] passāmi, Bodhisatto hi paṭhamagāthāya rūpe assādaṁ kathetvā idāni ādīnavaṁ dassento evam āha, asītikaṁ navutikaṁ va[26] jaccā ti asītisaṁvaccharaṁ vā navutisaṁvaccharaṁ vā jātiyā, gopānasībhoggasaman[27] ti gopānasīsamaṁ bhoggaṁ[28] gopānasiākārena[29] bhaggasarīraṁ oṇamitvā[30] natthakākaṇiṁ[31] pariyesantiṁ[32] viya caramānan ti attho, kāmañ ca Bodhisattena daharakālena[33] disvā puna nāvutikakāle[34] diṭṭhapubbā nāma n' atthi, ñāṇena diṭṭhabhāvaṁ sandhāya pan' etaṁ vuttaṁ.

Iti Mahāsatto imāya gāthāya rūpassa ādīnavaṁ dassetvā idāni agāramajjhe attano anabhiratiṁ[35] pakāsento[36]:

[1] Bd sāmattha-. [2] C[s] kāḷapa-, Bd kālappa-. [3] Bd pa. [4] all three MSS. -ti. [5] Bd gacchā. [6] Bd enaṁ. [7] Bd asi-. [8] Bd navitikañ ca. [9] Bd na [10] Bd sāmattha-. [11] Bd sabbattha massaṁ. [12] C[ks] -phasse, Bd sappapassesu. [13] Bd matta-. [14] C[ks] -raṁ sa-. [15] Bd omits ca. [16] Bd kālappa-. [17] Bd adds kāla valli vā va hutvā. [18] Bd -ta. [19] C[ks] ito ito. [20] C[s] -ti, Bd palobhayanti. [21] Bd gacchāti. [22] all three MSS. -ti. [23] Bd enaṁ. [24] C[k] jarāpa- corr. to jarāppa-, C[s] jarāppa-, Bd rājapa-. [25] Bd -taṁ rūpasobhagappattaṁ. [26] Bd -kañca, C[ks] āsītiyā nāvutiyā va. [27] Bd -bhagga-. [28] Bd bhogaṁ. [29] Bd adds samaṁ. [30] so all three MSS. [31] Bd natthaṁ kākaṇikaṁ. [32] C[ks] -ti. Bd -tāni. [33] Bd -le. [34] C[k] punāvutikāle, C[s] punāvupatikakāle, Bd puna vaḍhitakāle. [35] all three MSS. -ti. [36] Bd adds gāthadvayamāha.

6. So 'haṁ tam evânuvicintayanto
eko sayāmi sayanassa majjhe,
aham pi evaṁ iti pekkhamāno
na gahe[1] rame, brahmacariyassa kālo. 119.
7. Rajju vâlambanī c' esā[2] yā gehe vasato rati
etam pi chetvāna vajanti dhīrā
anapekkhino kāmasukhaṁ pahāyā 'ti. 120.

Tattha so haṁ ti so ahaṁ. tamevānuvicintayanto ti tam eva rūpānaṁ assādañ ca ādīnavañ ca cintento[2], evaṁ iti pekkhamāno ti yathā esā pariṇatā aham pi evaṁ[4] jaraṁ patto bhoggasarīro[5] bhavissāmîti pekkhamāno, na gahe[1] rame ti gehe na ramāmi, brahmacariyassa kālo ti bhadde brahmacariyassa[6] kālo, tasmā pabbajissāmîti dīpeti. rajju vālambanī cesā ti cakāro nipātamatto, ālambanarajju[7] viya esā ti attho, katarā: yā[8] gehe vasato rati, yā gehe vasantassa rūpādīsu ārammaṇesu kāmaratîti attho, iminā kāmānaṁ appassādataṁ[9] dasseti, ayaṁ h' ettha[10] adhippāyo: yathā gilānassa manussassa attano balena parivattituṁ asakkontassa imaṁ ālambitvā parivatteyyāsîti ālambanarajjuṁ bandheyyuṁ tassa taṁ ālambitvā parivattantassa[11] appakaṁ[12] kāyikacetasikaṁ sukhaṁ bhaveyya evaṁ kilesāturānaṁ sattānaṁ vivekasukhavasena parivattituṁ asakkontānaṁ agāramajjhe ṭhapitāni kāmaratidāyakāni rūpādīni ārammaṇāni tesaṁ kilesapariḷāhakāle[13] methunadhammapatisevanavasena tāni[14] ārabbha parivattamānānaṁ kāyikacetasikasukhasaṁkhātā kāmarati nāma taṁ muhuttaṁ uppajjamānā appamattikā hoti, evaṁ appassādā kāmā ti, etam pi chetvānā 'ti yasmā pana bahudukkhā kāmā[15] bahupāyāsā ādīnavo ettha bhiyyo tasmā taṁ ādīnavaṁ sampassamānā paṇḍitā etam pi rajjuṁ chetvā gūthakūpe nimuggapuriso taṁ pajahanto viya anapekkhino etaṁ appamattakaṁ bahudukkhaṁ kāmasukhaṁ pahāya vajanti[16] nikkhamitvā manoramaṁ pabbajjaṁ pabbajantîti.

Evaṁ Mahāsatto kāmesu[17] assādañ ca adīnavañ ca pakāsetvā[18] Buddhalīḷhāya dhammaṁ desetvā sahāyaṁ pakkositvā[19] rajjaṁ paṭicchāpetvā ñātimittasuhajjānaṁ paridevantānaṁ[20] paridevantānam eva sirivibhavaṁ chaḍḍetvā Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ nibbattetvā Brahmaloka-parāyano ahosi.

---

[1] Bd ge-. [2] Bd adds katarā. [3] Bd adds imaṁ. [4] Bd omits evaṁ. [5] Ck bhoga-, Bd bhagga-. [6] Bd adds me. [7] Bd alampanirajjaṁ. [8] Cks -ya. [9] Bd apasādaṁ. [10] Bd ettha. [11] Bd -vatte-, Cks paridevantassa. [12] Bd appamattakaṁ. [13] Bd adds te. [14] Bd -paṭisevanādi. [15] Bd omits kāmā. [16] Bd -tīti. [17] Cks -e. [18] Bd dassento. [19] Bd -sāpetvā. [20] Bd omits pa-.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā saccāni pakāsesi[2], bahū[3] amatapānaṁ pāyetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā aggamahesī Rāhulamātā ahosi, rājā[4] Ānando, Susīmarājā[5] aham evā“ 'ti. Susīmajātakaṁ[6].

7. Koṭisimbalijātaka.

Ahaṁ dasasataṁvyāman ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto kilasaniggahaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Paññājātake[7] āvibhavissati. Idhâpi Satthā antokoṭisanthāre[8] kāmavitakkābhibhūte pañcasate bhikkhū disvā saṁghaṁ[9] sannipātetvā[10] „bhikkhave āsaṁkitabbayuttakaṁ nāma āsaṁkituṁ vaṭṭati, kilesā nāma vaḍḍhantā nigrodhādayo viya rukkhaṁ purisaṁ bhajanti[11], ten' eva pubbe koṭisimbaliyaṁ[12] nibbattā[13] devatā ekaṁ sakuṇaṁ nigrodhabījāni khāditvā attano rukkhassa sākhantaresu[14] vaccaṁ pātentaṁ disvā 'ito me vimānassa vināso bhavissatîti' bhayappattā ahosîti[15]“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto koṭisimbaliyaṁ[12] rukkhadevatā hutvā nibbatti. Ath' eko supaṇṇarājā diyaḍḍhayojanasatikaṁ attabhāvaṁ māpetvā pakkhavātehi mahāsamudde udakaṁ dvidhā katvā ekaṁ vyāmasahassāyāmaṁ nāgarājānaṁ naṅguṭṭhe gahetvā mukhe tassa[16] gahitagocaraṁ chaḍḍāpetvā koṭisimbaliṁ[12] sandhāya vanamatthakena pāyāsi. Nāgarājā „olambento[17] attānaṁ mocessāmîti“ ekasmiṁ nigrodharukkhe bhogaṁ pavesetvā nigrodhaṁ veṭhetvā gaṇhi. Supaṇṇarañño mahabbalatāya[18] nāgarājassa mahāsarīratāya ca nigrodharukkho samugghātaṁ[19] agamāsi. Nāgarājā n' eva rukkhaṁ vissajjesi. Supaṇṇo saddhiṁ nigrodharukkhena nāgarājānaṁ gahetvā koṭisimbaliṁ[12] patvā nāgarājānaṁ rukkhakkhandhapiṭṭhe[20] nipajjāpetvā udarassa[11]

---

[1] Bd dhammade-. [2] Bd -setvā saccapariyosāne. [3] Bd bahujane. [4] Bd sahāyarājā [5] Bd adds pana. [6] Bd adds chaṭhaṁ. [7] so also supra p. 208 instead of pānīya-, cfr. supra p. 18; Bd paññāsa-. [8] Bd -saṇharake. [9] Bd bhikkhusaṁ-. [10] Bd -tāpetvā. [11] so all three MSS. [12] Bd koṭa-. [13] Bd -tta. [14] Bd -re. [15] Ck ahesunti, Cs abbhesunti. [16] Bd nassa. [17] Bd -banto. [18] Bd mahāba. [19] Bd -naṁ. [20] Bd omits rukkha.

phāletvā nāgamedaṁ khāditvā sesaṁ[1] kalebaraṁ[2] samudde vissajjesi. Tasmiṁ pana nigrodhe ekā sakuṇikā atthi, sā nigrodharukkhe vissaṭṭhe uppatitvā koṭisimbaliyā[3] sākhantare nisīdi. Rukkhadevatā taṁ disvā „ayaṁ sakuṇikā mama rukkhakkhandhe vaccaṁ pātessati, tato nigrodhagaccho vā pilakkhagaccho[4] vā uṭṭhahitvā sakalarukkhaṁ ottharitvā gacchissati[5], atha me vimānaṁ nassissatîti“ bhītatasitā pavedhi. Tassā[6] pavedhantiyā koṭisimbalī[3] pi[7] yāva mūlā pavedhi. Supaṇṇarājā taṁ pavedhamānaṁ disvā kāraṇaṁ pucchanto dve gāthā āha[8]:

1. Ahaṁ dasasataṁvyāmaṁ uragam ādāya-m-āgato[9],
tañ ca mañ ca mahākāyaṁ dhārayaṁ na-ppavedhasi. 121.
2. Atha imaṁ khuddakaṁ pakkhiṁ appamaṁsataraṁ mayā
dhārayaṁ[10] vyadhase[11] bhīto kam atthaṁ koṭisimbalîti[12]. 122.

Tattha dasasataṁvyāman ti sahassavyāmāyāmaṁ, uragamādāyamāgato[9] ti evaṁmahantaṁ uragaṁ ādāya idha āgato, tañ ca mañ cā 'ti tañ ca uragaṁ[13] mañ ca, dhārayan ti[14] dhārayamānā, vyadhasîti[15] kampasi, kamatthan ti kimatthaṁ kena kāraṇenā 'ti pucchati, kaṁ vā atthaṁ sampassamānā ti pi attho[16], koṭisimbalîti[12] rukkhanāmena devataṁ[17] ālapati, so hi simbalirukkho khandhasākhassa[18] mahantatāya koṭisimbalîti[12] nāmaṁ labhi[19], tasmiṁ adhivatthadevaputtassa[20] pi tad eva nāmaṁ.

Ath' assa kāraṇaṁ kathento devaputto catasso gāthā abhāsi:

3. Maṁsabhakkho tuvaṁ[21] rāja, phalabhakkho ayaṁ dijo,
ayaṁ nigrodhabījāni pilakkhadumbarāni[22] ca
assatthāni ca bhakkhetvā khandhe me odahissati. 123.
4. Te rukkhā saṁvirūhanti[23] mama passe nivātajā,
te maṁ pariyonandhissanti, arukkham maṁ karissare. 124.

---

[1] Bd -sa. [2] Bd -varaṁ. [3] Bd koṭa-. [4] Bd milakkhu. [5] Bd bhuñjissatîti. [6] Cks tassa. [7] Bd omits pi. [8] Bd abhāsi. [9] Bd omits m. [10] Bd -reyyaṁ. [11] Bd byādhasi. [12] all three MSS. koṭa-. [13] Cks -gañca. [14] Cks tîti. [15] Cks vyā-, Bd byā-. [16] Bd pātho. [17] Bd devaputtaṁ. [18] Bd -kha. [19] Cks -bhati. [20] Bd -ssā. [21] Cks tvaṁ. [22] Bd milakkhu-. [23] all three MSS. yaṁ-.

5. Santi aññe pi rukkhāse mūlino khandhino dumā
iminā sakuṇajātena[1] bījaṁ āharitā hatā. 125.

6. Ajjhārūḷhâbhivaḍḍhanti brahantam pi vanaspatiṁ,
tasmā rāja pavedhāmi sampassaṁ nāgataṁ bhayan ti. 126.

Tattha odahisatîti vaccaṁ pātessati, te rukkhā ti te[2] tehi bījehi jātā nigrodhādayo rukkhā, saṁvirūhantîti[3] saṁvirūhissanti[3] vaḍḍhissanti, mama passe ti mama sākhantarādisu, nivātajā ti mama sākhāhi vātassa[4] nivāritattā nivāte jātā, pariyonandhissantîti ete evaṁ vaḍḍhitā maṁ pariyonandhissanti, ayam etthâdhippayo[5], karissare ti ath' evaṁ pariyonandhitvā maṁ arukkham eva karissanti sabbaso bhañjissanti, rukkhāse ti rukkhā, mūlino khandhino[6] ti mūlasampannā c' eva khandhasampannā ca, dumā ti rukkhavevacanam eva, bījamāharitā ti bījaṁ āharitvā, hatā ti aññe pi imasmiṁ[7] vane rukhā vināsitā santi, ajjhārūḷhābhivaḍḍhantîti nigrodhādayo[8] rukkhānaṁ ajjhāruhā rukkhā mahantam pi aññaṁ vanaspatiṁ atikkamma vaḍḍhantîti dasseti, ettha pana vanaspati passati vanaspatîti tayo pi pāṭhā[9] yeva, rājā 'ti supaṇṇaṁ ālapati.

Rukkhadevatāya vacanaṁ sutvā supaṇṇo osānagātham āha:

7. Saṁkeyya saṁkitabbāni rakkheyya[10] nāgataṁ bhayaṁ,
anāgatabhayā dhīro ubho loke avekkhatîti[11]. 127.

Tattha anāgatabhayan ti pāṇātipātādīhi viramanto diṭṭhadhammikam pi samparāyikam pi anāgatabhayaṁ[12] rakkhati nāma, pāpamitte veripuggale ca anupasaṁkamanto pi anāgatabhayaṁ rakkhati nāma, evaṁ anāgatabhayaṁ[13] rakkheyya[14], anāgatabhayā ti anāgatabhayakāraṇā[15], taṁ bhayaṁ sampassanto dhīro idhalokaṁ[16] paralokañ[16] ca avekkhati[17] oloketi nāma.

Evañ ca pana vatvā supaṇṇo attano ānubhāvena taṁ pakkhiṁ tamhā rukkhā palāpesi[18].

Satthā imaṁ desanaṁ[19] āharitvā „āsaṁkitabbayuttakaṁ āsaṁkituṁ vaṭṭatîti[20]" saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Sacca-

[1] Cs -jātakana corr. to -jātana, Bd -jātakena. [2] Bd tehi, Cs te corr. to tehi. [3] Cks saṁvirūḷh-. [4] Bd -ssā. [5] Cks ayameva vā pāṭho. [6] Cks add dumā. [7] Bd adds pi. [8] Bd adds hi. [9] so Cks; Bd pana vanappati ti vanassa pa vāyo pi pāṭhā, Bs pana vanappatīti vanassa patayo pi pāṭā. [10] Cks -yyā. [11] Bd same-, Bs ape-. [12] Bd -taṁbha-. [13] Cks -ya. [14] Bd evaṁ rakkheyya anāgataṁ bhayaṁ rakkhati. [15] Bd -te bhayaṁ kāraṇā. [16] Bd -ke. [17] Bd ape-. [18] Bd -ti. [19] Bd dhammade-. [20] Bd adds vatvā.

pariyosāne pañcasatā bhikkhū arahatte patiṭṭhahiṁsu) „Tadā supaṇṇarājā Sāriputto ahosi, rukkhadevatā[1] aham evā 'ti. Koṭisimbalijātakaṁ[2].

8. Dhūmakārijātaka.

Rājā apucchi Vidhūran ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Kosalarañño āgantukasaṁgahaṁ ārabbha kathesi. So kira ekasmiṁ samaye paveṇiāgatānaṁ porāṇakayodhānaṁ saṁgaham akatvā[3] abhinavāgatānaṁ āgantukānaṁ va[4] sakkārasammānaṁ akāsi. Ath' assa paccante kupite[5] yuddhatthāya[6] gatassa „āgantukā laddhasakkārā yujjhissantîti“ porāṇakayodhā na yujjhiṁsu, „porāṇakā[7] yujjhissantîti“ āgantukâpi na yujjhiṁsu. Corā[8] jiniṁsu. Rājā parājito āgantukasaṁgahadosena attano parājitabhāvaṁ ñatvā Sāvatthiṁ[9] paccāgantvā „'kin nu kho aham eva evaṁ karonto parājito udāhu aññe pi rājāno parājitapubbā' ti Dasabalaṁ pucchissāmîti“ bhuttapātarāso Jetavanaṁ gantvā Satthāraṁ[10] tam atthaṁ pucchi. Satthā „na kho mahārāja tvañ ñev' eko[11], porāṇakarājāno pi āgantukasaṁgahaṁ katvā parājitā“ ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Kururaṭṭhe Indapattanagare Yudhiṭṭhilagotto Dhanañjayo nāma Koravyarājā rajjaṁ kāresi. Tadā Bodhisatto tassa[12] purohitakule[13] nibbattitvā vayappatto Takkasilāya[14] sabbasippāni uggaṇhitvā Indapattaṁ āgantvā[15] pitu accayena purohitaṭṭhānaṁ labhitvā rañño atthadhammānusāsako ahosi, Vidhūrapaṇḍito ti 'ssa nāmaṁ akāsi[16]. Tadā Dhanañjayarājā porāṇakayodhe agaṇetvā āgantukānaṁ yeva[17] saṁgahaṁ akāsi. Tassa paccante kupite[18] yuddhatthāya[19] gatassa „āgantukā jānissantîti“ „porāṇakā jānissantîti“ n' eva porāṇakā nâgantukā[20] yujjhiṁsu. Rājā parājito Indapattam eva paccāgantvā „āgantukasaṁgahassa katabhāvena parājito

---

[1] Bd adds pana. [2] all three MSS. koṭa-, Bd adds sattamaṁ. [3] C[s] ākatvā corr. to katvā. [4] Bd -naññeva. [5] Bd kuppi-. [6] Bd yujjhana-. [7] Bd -kayodhā. [8] Bd adds rājānaṁ. [9] C[ks] -iyaṁ, Bd -i. [10] Bd adds vanditvā. [11] Bd tvaññeva, omitting eko. [12] Bd omits tassa. [13] Bd -tassa kule. [14] Bd -yaṁ. [15] Bd paccāg-. [16] Bd karisu. [17] Bd -naññeva. [18] Bd kuppi-. [19] Bd yujjhatthāya. [20] Bd na ā-.

'mhîti" cintesi. So ekadivasaṁ „kin nu kho aham eva āgantukasaṁgahaṁ katvā parājito[1] udāhu aññe pi rājāno parājitapubbā atthi, Vidhūrapaṇḍitaṁ pucchissāmîti" cintetvā taṁ rājupaṭṭhānaṁ āgantvā nisinnaṁ tam atthaṁ pucchi.

Ath' assa taṁ pucchanākāraṁ āvikaronto Satthā upaḍḍhagātham āha:

1. Rājā apucchi Vidhūraṁ dhammakāmo Yudhiṭṭhilo ti

Tattha dhammakāmo ti sucaritadhammappiyo.

api brāhmaṇa jānāsi ko eko bahu socatîti[2]. 128.

Sesaupaḍḍhagāthāya puna ayam attho: api nāma brāhmaṇa tvaṁ[3] jānāsi ko imasmiṁ loke eko bahuṁ socati[4] nānākāraṇena socatîti[5].

Taṁ sutvā Bodhisatto „mahārāja, kiṁsoko nāma tumhākaṁ soko, pubbe Dhūmakārināmako[6] ajapālabrāhmaṇo mahantaṁ ajayūthaṁ gahetvā araññe vajaṁ katvā tattha ajā[7] ṭhapetvā aggiñ ca dhūmañ ca katvā ajayūthaṁ paṭijagganto khīrādīni paribhuñjanto vasi. So tattha āgate suvaṇṇavaṇṇasarabhe[8] disvā tesu sinehaṁ katvā ajā[7] agaṇetvā ajānaṁ sakkāraṁ sarabhānaṁ katvā saradakāle sarabhesu palāyitvā Himavantaṁ gatesu ajāsu vinaṭṭhāsu sarabhe apassanto sokena paṇḍurogī hutvā jīvitakkhayaṁ patto, ayaṁ āgantukasaṁgahaṁ katvā tumhehi sataguṇena[9] sahassaguṇena socitvā kilamitvā vināsaṁ patto" ti idaṁ udāharaṇaṁ āharitvā[10] dassento

2. Brāhmaṇo ajayūthena bahutejo[11] vane vasaṁ
dhūmaṁ akāsi Vāseṭṭho rattiṁdivam atandito. 129.

3. Tassa taṁdhūmagandhena sarabhā makasaṭṭitā[12]
vassāvāsaṁ upagañchuṁ[13] Dhūmakārissa santike. 130.

4. Sarabhesu manaṁ katvā ajā so[14] nâvabujjhatha,
āgacchanti vajanti[15] vā, tassa tā vinasuṁ[16] ajā. 131.

---

[1] Bd adds mhi. [2] all three MSS. -sīti. [3] Bd so tvaṁ kho. [4] Bd bahu socasīti. [5] Bd socatītisi. [6] Ck -nāmeko, Cs -nāmako corr. to -nāmeko, Bd madhukārināmako. [7] Bd aje. [8] Bd -ṇṇesa-. [9] Ck -ṇe, Cs -ṇe corr. to -ṇena. [10] Bd āṇetvā. [11] Cks -tevo, Bd bahukejaṁ. [12] Cks -ṭṭhitā, Bd makasupaddatā. [13] Bdf -gacchuṁ. [14] Bd yo. [15] Bd javanti. [16] Cs vināsuṁ corr. to vina-, Bd vināsaṁ

5. Sarabhā[1] saradakāle pahīnamakase[2] vane
pāvisuṁ giriduggāni nadīnaṁ pabhavāni ca. 132.
6. Sarabhe ca gate disvā ajā ca vibhavaṁ gatā
kiso ca[3] vivaṇṇo āsi paṇḍurogī ca brāhmaṇo. 133.
7. Evaṁ yo[4] saṁ niraṁkatvā āgantuṁ[5] kurute piyaṁ
so eko bahu socati Dhūmakārîva brāhmaṇo ti. 134.

Tattha bahutejo[6] ti bahutaindhano[7], dhūmaṁ akāsîti makkhikāparipanthaharaṇatthāya[8] aggiñ ca dhūmañ ca akāsi, Vāseṭṭho ti tassa gottaṁ, atandito ti analaso hutvā, taṁdhūmagandhenā 'ti[9] tena dhūmagandhena, sarabhā ti sarabhamigā, makasaṭṭitā[10] ti makasehi upaddutā pīḷitā ti[11], sesamakkhikâpi makasagahaṇen' eva gahitā, vassāvāsan ti vassārattavāsaṁ[12], manaṁ katvā ti sinehaṁ uppādetvā, nāvabujjhathā 'ti araññato caritvā āgacchanti ca[13] vajato[14] araññaṁ gacchanti[15] ca, ettikā āgatā ettikā gatā[16] ti na jāni[17], tassa tā vinasun[18] ti tassa tā[19] evaṁ apaccavekkhitā[20] sīhaparipanthādito arakkhiyamānā ajā sīhaparipanthādīhi vinasuṁ[21], sabbā va[22] vinaṭṭhā, nadīnaṁ pabhavāni cā 'ti pabbateyyānaṁ nadīnaṁ pabhavaṭṭhānāni ca paviṭṭhā, vibhavan ti ajā ca[23] vināsaṁ pattā disvā jānitvā, kiso vivaṇṇo ti khīrādidāyikā[24] ajā pahāya[25] sarabhe saṁgaṇhitvā te pi apassanto ubhato parihīno sokābhibhūto[26] kiso c' eva dubbaṇṇo ca ahosi, evaṁ yo[27] saṁ niraṁkatvā ti evaṁ mahārāja yo sakaṁ porāṇaṁ ajjhattikaṁ janaṁ nīharitvā pahāya kismiñci agaṇ'tvā āgantukaṁ piyaṁ karoti so tumhādiso eko bahu socati[28], ayaṁ te mayā dassito Dhūmakārī[29] brāhmaṇo viya bahu socatîti.

Evaṁ Mahāsatto rājānaṁ saññāpento kathesi. So pi saññattiṁ[30] gantvā tassa pasīditvā[31] bahuṁ dhanaṁ adāsi[32]. Tato paṭṭhāya ca ajjhattikasaṁgaham eva karonto dānādīni puññāni katvā saggaparāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[33] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Koravyarājā Ānando ahosi, Dhūmakārī Pasenadi Kosalo, Vidhūrapaṇḍito[34] aham evā" 'ti. Dhūmakārijātakaṁ[35].

[1] Bd adds ca. [2] Cks add vase. [3] Cks omit ca. [4] Cks ye. [5] Cks Bd -u. [6] Cks -tevo, Bd -tejā. [7] Bd bahudhā iddhino. [8] Bd omits pantha. [9] Bd -na ati. [10] Bd -samuddutā. [11] Bd omits ti. [12] Cks -ratti-. [13] Bd ceva. [14] Bd adds caritvā. [15] Cks -tīti. [16] Bd anāgatā. [17] Bd jānāti. [18] Bd vinassan. [19] Cks omit tā. [20] Cks -ittā. [21] Cks vināsuṁ, Bd vinassasu. [22] Ck vā, Cs pā. [23] Bd ajānaṁ. [24] Bd khiradāyakā. [25] Bd omits pa-. [26] Ck Bd soko-. [27] Cks ye, Bd omits yo. [28] Bd -tīti. [29] Bd -rika. [30] Ck saṁñaññattiṁ, Bd aññatta. [31] Bd omits t. p. [32] Bd akāsi. [33] Bd dhammade-. [34] Bd adds pana. [35] Bd adds aṭhamaṁ

9. Jāgarajātaka.

Ko dha jāgaratam sutto ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññataraṁ upāsakaṁ ārabbha kathesi. So hi sotāpanno ariyasāvako Sāvatthito sakaṭasatthena[1] saddhiṁ kantāramaggaṁ paṭipajji. Satthavāho tattha ekasmiṁ udakaphāsukaṭṭhāne pañcasatasakaṭāni[2] mocetvā khādaniyabhojaniyaṁ saṁvidahitvā vāsaṁ upagañchi[3]. Manussā tattha tattha nipajjitvā supiṁsu. Upāsako pana satthavāhassa santike ekasmiṁ rukkhamūle caṁkamaṁ adhiṭṭhāsi. Atha „naṁ satthaṁ vilumpāmā[4]" 'ti pañcasatacorā nānāāvudhāni[5] gahetvā satthaṁ parivāretvā aṭṭhaṁsu. Te taṁ upāsakaṁ caṁkamantaṁ disvā „imassa niddāyanakāle vilumpissāmā" 'ti tattha tattha[6] aṭṭhaṁsu. So pi tiyāmarattiṁ[7] caṁkami yeva. Corā paccūsasamaye gahitagahitapāsāṇamuggarādayo[8] chaḍḍetvā „bho satthavāha imaṁ appamādena jaggantaṁ purisaṁ nissāya jīvitaṁ labhitvā tava santakassa sāmiko[9] jāto si[10], etassa sakkāraṁ kāreyyāsîti[11]" pakkamiṁsu. Manussā kālass' eva vuṭṭhāya tehi chaḍḍite pāsāṇādayo[12] disvā „imaṁ nissāya amhehi jivitaṁ laddhan" ti upāsakassa sakkāraṁ adaṁsu. Upāsako pi icchitaṭṭhānaṁ gantvā katakicco puna Sāvatthiṁ[13] āgantvā Jetavanaṁ gantvā Tathāgataṁ pūjetvā vanditvā nisinno „kiṁ upāsaka na paññāyasîti" vutte etam[14] atthaṁ ārocesi. Satthā „na kho upāsaka tvaṁ ñeva[15] aniddāyitvā jagganto[16] visesaṁ labhi, porāṇakapaṇḍitâpi jaggantā[17] visesaguṇaṁ labhiṁsū" 'ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ karente Bodhisatto brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāya[18] sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge nikkhamitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā nacirass' eva jhānābhiññaṁ nibbattetvā Himavantapadese ṭhānacaṁkamiriyāpatho hutvā vasanto niddaṁ anupagantvā sabbarattiṁ caṁkamati. Ath' assa caṁkamakoṭiyaṁ rukkhe nibbatta-

---

[1] Bd pañcasakaṭa-. [2] Bd pañcasakaṭasatāni. [3] Bd -gacchi. [4] Bd -pitukāmā. [5] Bd nānāvu-. [6] Bd omits one tattha. [7] Bd ttiyāmaṁ ratti. [8] Bd gahitā, omitting gahita. [9] Cks -ino [10] Bd ti. [11] Bd adds vatvā. [12] Bd chaṭitapāsāṇamuggarādayo. [13] Cks -iyaṁ, Bd -i. [14] Bd taṁ. [15] Bd yeva. [16] Bd jaṅkamanto. [17] Bd caṅkamanto. [18] Bd -yaṁ.

devatā[1] tussitvā khandhavivare[2] ṭhatvā pañhaṁ pucchantī[3] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Ko 'dha jāgarataṁ sutto, ko 'dha suttesu jāgaro,
ko mam' etaṁ[4] vijānāti, ko taṁ paṭibhaṇāti me ti. 135.

Tattha kodhā ti ko idha, mametaṁ[4] ti ko mama etaṁ pañhaṁ vijānāti, ko taṁ paṭibhaṇāti me ti taṁ evaṁ mayā[5] puṭṭhapañhaṁ[6] mayhaṁ ko paṭibhaṇāti ko vyākarituṁ sakkhissatîti pucchati.

Bodhisatto[7] tassā vacanaṁ sutvā

2. Ahaṁ jāgarataṁ sutto, ahaṁ suttesu jāgaro,
aham etaṁ vijānāmi, ahaṁ paṭibhaṇāmi te ti 136.

imaṁ gāthaṁ vatvā puna tāya

3. Kathaṁ jāgarataṁ sutto, kathaṁ suttesu jāgaro,
kathaṁ etaṁ vijānāsi, kathaṁ paṭibhaṇāsi me ti 137.

imaṁ gāthaṁ puṭṭho tam atthaṁ vyākaronto

4. Ye dhammaṁ na-ppajānanti saññamo ti damo ti ca
tesu suppamānesu[8] ahaṁ jaggāmi devate. 138.

5. Yesaṁ rāgo ca doso ca avijjā ca virājitā
tesu jāgaramānesu ahaṁ sutto 'smi devate. 139.

6. Evaṁ jāgarataṁ sutto evaṁ suttesu jāgaro,
evam etaṁ vijānāmi, evaṁ paṭibhaṇāmi te ti. 140.

Tattha kathaṁ jāgarataṁ sutto ti kathaṁ tvaṁ jāgarataṁ sattānaṁ antare sutto nāma hosi[9], esa nayo sabbattha, ye dhamman ti ye sattā navavidhalokuttaradhammaṁ[10] na jānanti, saññamo ti damo ti cā 'ti ayaṁ saññamo[11] ayaṁ damo ti evañ ca ye maggena āgataṁ sīlañ c' eva indriyasaṁvarañ ca na jānanti, indriyasaṁvaro hi manacchaṭṭhānam indriyānaṁ damanato damo ti vuccati, tesu suppamānesū[12] 'ti tesu kilesaniddāvasena[13] suppantesu[14] sattesu[15] ahaṁ appamādavasena jaggāmi, yesaṁ rāgo cā 'ti gāthāya yesaṁ mahākhīṇāsavānaṁ[15] padasatena[17] niddiṭṭhadīghataṇhālobhasaṁkhāto[18] rāgo ca navāghātavatthusamuṭṭhāno[19] doso ca dukkhādīsu aṭṭhasu

---

[1] Bd nippattarukkhadevatā. [2] Bd rukkhakhandhapiṭṭape. [3] Ck -to, Bd -ti. [4] Cks omit ma. [5] Bd etaṁ mayā. [6] Bd puṭhaṁ-. [7] Bd adds pi. [8] Bd suttappamodesu. [9] Bd ahosi. [10] Bd -vidhaṁ-. [11] Bd adds ti. [12] Bd suttappamādesu. [13] Ck kilesu-, Cs kilesu- corr. to kilesa-. [14] Bd suppanesu. [15] Bd suttesu. [16] Bd adds varaññāṇena. [17] Bd parassatena. [18] Bd -diyaḍhasatataṇhā-. [19] Bd navaāghāṭa-.

vatthusu aññāṇabbhūtā avijjā cā 'ti ime kilesā virājitā pahīnā tesu ariyesu sabbākārena jāgaramānesu te upādāya ahaṁ sutto nāma devate ti attho, evaṁ jāgaratan ti evaṁ devate ahaṁ iminā kāraṇena jāgarataṁ sutto nāmā 'ti, esa nayo sabbattha[1] padesu.

Evaṁ Mahāsattena pañhe kathite tuṭṭhā devatā tassa thutiṁ karontī osānagātham āha:

7. Sādhu jāgarataṁ sutto, sādhu suttesu jāgaro,
sādhu mêtaṁ vijānāsi, sādhu paṭibhaṇāsi me ti. 141.

Tattha sādhū 'ti sādhu laṭṭhakaṁ[2] katvā[3] imaṁ pañhaṁ kathesi, mayaṁ pi naṁ evam eva kathemā 'ti.

Evaṁ sā Bodhisattassa thutiṁ katvā attano vimānam eva pāvisi.

Satthā imaṁ desanaṁ[4] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā devatā[5] Uppalavaṇṇā ahosi, tāpaso[6] aham evā" 'ti. Jāgarajātakaṁ[7].

10. Kummāsapiṇḍajātaka.

Na kiratthîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Mallikaṁ[8] deviṁ ārabbha kathesi. Sā hi Sāvatthiyaṁ ekassa mālakārajeṭṭhakassa dhītā uttamarūpadharā mahāpuññā soḷasavassakāle ekadivasaṁ kumārikāhi saddhiṁ pupphārāmaṁ[9] gacchantī[10] tayo kummāsapiṇḍe gahetvā pupphapacchiyaṁ ṭhapetvā gacchati. Sā nagarato nikkhamanakāle Bhagavantaṁ sarīrappabhaṁ vissajjetvā bhikkhusaṁghaparivutaṁ nagaraṁ pavisantaṁ disvā tayo kummāsapiṇḍe upanesi. Satthā mahārājadattiyaṁ[11] pattaṁ upanetvā patiggahesi. Sâpi Tathāgatassa pāde sirasā vanditvā buddhārammaṇaṁ pītiṁ gahetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Satthā tam oloketvā sitaṁ pātvākāsi[12]. Āyasmā Ānando „ko nu kho hetu[13] Tathāgatassa sitakaraṇāyā[14]" 'ti cintetvā Bhagavantaṁ pucchi. Ath' assa Satthā „Ānanda ayaṁ kumārikā imesaṁ kummāsapiṇḍakānaṁ[15] phalena ajj' eva Kosalarañño aggamahesī bhavissatîti" sitakāraṇaṁ kathesi. Kumārikâpi pupphārāmaṁ

[1] Bd sabba. [2] Bd laddha-. [3] Bd adds tvaṁ. [4] Bd dhammade-. [5] Bd devadhītā. [6] Bd adds pana. [7] Bd adds navamaṁ. [8] Bd -kā. [9] Bd pubbārāmaṁ. [10] all three MSS. -i. [11] Ck -ya. [12] Bd patvā kāsi. [13] Bd adds ko paccayo. [14] Bd -ṇenā. [15] Bd -ḍānaṁ.

gatā[1]. Taṁ divasam eva Kosalarājā Ajātasattunā saddhiṁ yujjhanto[2] yuddhaparājito palāyi. Tato[3] assaṁ abhiruyha āgacchanto tassā gītasaddaṁ sutvā paṭibaddhacitto assaṁ[4] ārāmābhimukhaṁ pesesi. Puññasampannā kumārikā rājānaṁ disvā apalāyitvā va āgantvā assassa[5] nāsāya rajjuyā[6] gaṇhi. Rājā assapiṭṭhiyaṁ nisinno va „sassāmikâsi assāmikâsîti“ pucchitvā assāmikabhāvaṁ ñatvā assā oruyha vātātapakilanto tassā aṁke[7] nipanno muhuttaṁ vissamitvā taṁ assapiṭṭhiyaṁ nisīdāpetvā balakāyaparivuto nagaraṁ pavisitvā[8] attano kulagharaṁ pavesetvā sāyaṇhasamaye yānaṁ pahiṇitvā mahantena sakkārena[9] sammānena kulagharato ānāpetvā ratanarāsimhi ṭhapetvā abhisekaṁ datvā aggamahesiṁ akāsi. Tato paṭṭhāya ca rañño piyā ahosi manāpā pubbuṭṭhāyitādīhi[16] pañcahi kalyāṇadhammehi samannāgatā patidevatā, Buddhānam pi vallabhā ahosi. Tassā Satthu tayo kummāsapiṇḍe datvā taṁ sampattiṁ adhigatabhāvo sakalanagaraṁ pattharitvā gato. Ath' ekadivasaṁ dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhapesuṁ: āvuso, Mallikā devī Buddhānaṁ tayo kummāsapiṇḍe datvā tesaṁ[11] phalena taṁ divasam eva abhisekaṁ pattā, aho Buddhānaṁ mahāguṇatā“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „anacchariyaṁ bhikkhave Mallikāya ekassa sabbaññū-Buddhassa[12] tayo kummāsapiṇḍe datvā Kosalarañño aggamahesibhāvādhigamo, kasmā: Buddhānaṁ guṇamahantatāya[13], porāṇakapaṇḍitā pana pacceka-Buddhānaṁ aloṇikaṁ[14] atelaṁ kummāsaṁ datvā tassa phalena dutiye attabhāve tiyojanakasatike Kāsiraṭṭhe rajjasiriṁ[15] pāpuṇiṁsū“ 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto ekasmiṁ daḷiddakule[16] nibbattitvā vayappatto ekaṁ seṭṭhiṁ nissāya bhatiyā kammaṁ karonto jīvikaṁ kappesi. So ekadivasaṁ „pātarāsatthāya me bhavissatîti“ antarāpaṇato cattāro kummāsapiṇḍe gahetvā kammantaṁ gacchanto cattāro pacceka-Buddhe bhikkhācāratthāya Bārāṇasi-nagarābhimukhe āgacchante disvā „ime bhikkhaṁ sandhāya Bārāṇasiṁ

---

[1] Bd gantvā. [2] Bd yujhati. [3] Bd palāyitvā in the place of palāyitato. [4] Cks add taṁ. [5] Bd assaṁ. [6] Bd omits r. [7] Bd aṅge. [8] Bd adds taṁ [9] Bd -ra. [10] Bd -kādīhi. [11] Bd dasa. [12] Cs Bd -ññu-. [13] Bd -mahatta-. [14] Cks ā-. [15] Cks rajjaṁsiri. [16] Bd -li-, Cs -li- corr. to -ḷi-.

gacchanti, mayhañ c' ime[1] cattāro kummāsapiṇḍā atthi, yan nūnâhaṁ imesaṁ[2] dadeyyan" ti cintetvā te upasaṁkamitvā vanditvā „bhante ime me[3] hatthe cattāro kummāsapiṇḍā, ahaṁ ime tumhākaṁ dadāmi, sādhu me bhante patigaṇhātha[4], evam idaṁ puññaṁ mayhaṁ bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyā" 'ti vatvā tesaṁ adhivāsanaṁ viditvā vālikaṁ ussāpetvā cattāri āsanāni paññapetvā[5] tesaṁ upari sākhābhañgaṁ attharitvā pacceka-Buddhe paṭipāṭiyā nisīdāpetvā paṇṇapuṭena udakaṁ āharitvā dakkhiṇodakaṁ pātetvā catusu pattesu cattāro kummāsapiṇḍe patiṭṭhāpetvā vanditvā „bhante etesaṁ nissandena daḷiddagehe[6] nibbatti nāma mā hotu, sabbaññutañāṇapaṭivedhassa[7] paccayo hotū" 'ti āha. Pacceka-Buddhā paribhuñjitvā paribhogāvasāne anumodanaṁ katvā uppatitvā[8] Nandamūlapabbhāram eva agamaṁsu. Bodhisatto añjaliṁ paggayha paccekabuddhagataṁ[9] pītiṁ gahetvā tesu cakkhupathe[10] atītesu kammantaṁ gantvā yāvatāyukaṁ anussaritvā kālaṁ katvā tassa phalena Bāraṇasirañño aggamahesiyā kucchismiṁ[11] nibbatti. Brahmadattakumāro ti 'ssa nāmaṁ akaṁsu. So attano padasā gamanakālato paṭṭhāya „ahaṁ imasmiṁ ñeva nagare bhatako[12] hutvā kammantaṁ gacchanto pacceka-Buddhānaṁ cattāro kummāsapiṇḍe datvā tassa dānassa phalena idha nibbatto" ti pasannādāse mukhanimittaṁ viya sabbapurimajātikiriyaṁ[13] jātissarañāṇena pākaṭaṁ katvā passi. So vayappatto Takkasilaṁ[14] gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā āgantvā[15] sikkhitasippaṁ pitu dassetvā tuṭṭhena pitarā uparajje[16] patiṭṭhāpito aparabhāge pitu accayena rajje patiṭṭhāsi. Ath' assa uttamarūpadharaṁ Kosalarañño dhītaraṁ ānetvā aggamahesiṁ akaṁsu. Chattamañgaladivase pan' assa sakalanagaraṁ devanagaraṁ viya alaṁkariṁsu. So nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā alaṁkata-

[1] C[s] mayhaṁ ñcime, B[d] mayha pime. [2] B[d] adds ime. [3] C[ks] ime [4] B[d] paṭigaṇha. [5] B[d] paññā-. [6] B[d] -li-. [7] C[k] omits ñāṇa. [8] paṇṇapuṭena . . . uppatitvā is wanting in C[s]. [9] B[d] -buddhe gate. [10] B[d] -thesu. [11] B[d] -imhi. [12] B[d] -iko. [13] B[d] sabbaṁ-. [14] B[d] -lāyaṁ. [15] B[d] pacchāgantvā. [16] B[d] opa-.

pāsādaṁ abhirūhitvā mahātalamajjhe samussāpitasetacchattaṁ[1] pallaṁkaṁ āruyha[2] nisinno parivāretvā ṭhite ekato amacce ekato brāhmaṇagahapatiādayo nānāvidhavesavilāsasamujjale[3] ekato nānāvidhapaṇṇākārahatthe[4] nagaramanusse[5] ekato alaṁkatadevaccharāsaṁghā[6] viya soḷasasahassasaṁkhā nāṭakigaṇā[7] ti imaṁ[8] atimanoramaṁ sirivibhavaṁ olokento attano pubbakammaṁ anussaritvā „idaṁ suvaṇṇapiṇḍikaṁ kañcanamālasetacchattaṁ[9] imāni ca[10] anekasahassāni hatthivāhanarathavāhanāni[11] maṇimuttādipūritā sāragabbhā nānāvidhadhaññapūritā mahāpaṭhavī devaccharapaṭibhāgā nāriyo cā 'ti sabbo p' esa mayhaṁ sirivibhavo na aññassa santako catunnaṁ pacceka-Buddhānaṁ dinnassa[12] catukummāsapiṇḍadānass' eva santako, te nissāya mayā[13] esa[14] laddho" ti pacceka-Buddhānaṁ guṇaṁ anussaritvā attano kammaṁ pākaṭaṁ akāsi. Tassa taṁ sarantassa[15] sakalasarīraṁ pītiyā pūri. So pītiyā temitahadayo mahājanamajjhe[16] udānagītaṁ gāyanto dve gāthā abhāsi:

1. Na kir' atthi anomadassisu[17]
pāricariyā[18] Buddhesu appikā[19], (= vol. I 228/14)
sukkhāya aloṇikāya ca
passa phalaṁ kummāsapiṇḍiyā. 142.

2. Hatthī gavāssā ca[20] me bahū
dhanadhaññaṁ[21] paṭhavī ca kevalā
nāriyo c' imā accharūpamā,
passa phalaṁ kummāsapiṇḍiyā ti. 143.

Tattha anomadassisū 'ti anomassa[22] alāmakassa[23] paccekabodhiñāṇassa diṭṭhattā pacceka-Buddhā anomadassino nāma, pāricariyā[24] ti abhivādanapaccuṭṭhānaañjalikammādibhedā[25] sāmīcikiriyâpi[26], sampatte disvā attano santakaṁ appaṁ vā bahuṁ vā lūkhaṁ vā paṇītaṁ vā deyyadhammaṁ cittaṁ pasādetvā guṇaṁ sallakkhetvā tisso cetanā visodhetvā phalaṁ saddahitvā

---

[1] Bd samussitasetachatta. [2] Bd abhirūyha. [3] Bd nānāvibhavesirivilāsa-. [4] Bd -ttha. [5] Ck nā-. [6] Bd -ra-; nagaraṁ padak - - - devaccharā is wanting in Cs. [7] Cks -gaṇan, Bd nāṭakitthigaṇā. [8] Bd idaṁ. [9] Bd -laṁ-. [10] Bd omits ca. [11] Bd -nassavāhanaratha. [12] Cks dinnadānassa. [13] Bd omits mayā [14] Bd eka. [15] Bd anusa-. [16] Bd -nassamajhe. [17] Cks -īsu. [18] Ck pa-. [19] Bd appa-. [20] Bd ci. [21] Cks -ññā. [22] Cs anomadassa, Bd anomadakassa. [23] Bd lā-. [24] Ck pa-. [25] Bd -paccupaṭhānañcalikammā-. [26] Bd -yādi.

pariccajanakiriyâpi[1], Buddhesū 'ti pacceka-Buddhesu, appikā[2] ti mandā parittā nāma n' atthi kira, sukkhāyā 'ti nisnehāya, aloṇikāyā 'ti phāṇitavirahitāya, nipphāṇitattā hi sā aloṇikā ti vuttā, kummāsapiṇḍiyā ti cattāro kummāsapiṇḍe ekaṁ katvā[3] gahitaṁ, taṁ[4] kummāsaṁ sandhāy' evam āha, guṇavantānaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ guṇe sallakkhetvā cittaṁ pasādetvā phalapāṭikaṁkhinā[5] tisso cetanā visodhetvā dinnadakkhiṇā appikā[2] nāma n' atthi, nibbattaṭṭhāne[6] mahāsampattiṁ[7] deti[8], vuttaṁ hoti c' ettha:

N' atthi citte pasannamhi appikā[2] nāma dakkhiṇā
Tathāgate vā Sambuddhe atha vā tassa sāvake ti[9],

imassa ca pan' atthassa dīpanatthāya

Khīrodanaṁ aham adāsiṁ bhikkhuno piṇḍāya carantassa,
tassā me passa vimānaṁ, accharā kāmavaṇṇinī 'ham asmi.
Accharāsahassassâhaṁ pavarā[10], passa puññānaṁ vipākaṁ,
tena me tādiso vaṇṇo, tena me idha-m-ijjhati.
Uppajjanti ca me bhogā ye keci manaso piyā, (= vol. II. p. 225)
ten' amhi evaṁ jalitānubhāvā vaṇṇo ca me sabbadisā pabhāsatîti

evam-ādi-Vimānāni[11] āharitabbāni, dhanadhaññan ti muttādidhanañ ca sattadhaññāni ca, pathavī ca kevalā ti sakalā c' esā mahāpathavîti sakalapathaviṁ hatthagataṁ maññamāno vadati, passa phalaṁ kummāsapiṇḍiyā ti attano dānaphalaṁ[12] dassento evam āha, dānaphalaṁ kira Bodhisattā ca sabbaññū-Buddhā yeva ca jānanti, ten' eva Satthā Itivuttakesu suttantaṁ kathento „evañ ce bhikkhave sattā jāneyyuṁ dānasaṁvibhāgassa[13] vipākaṁ yathâhaṁ jānāmi[14] na adatvā bhuñjeyyuṁ na ca nesaṁ maccheramalaṁ[15] cittaṁ pariyādāya tiṭṭheyya[16] yo pi nesaṁ assa carimo ālopo carimaṁ kabalaṁ tato pi na asaṁvibhajitvā bhuñjeyyuṁ sace nesaṁ paṭiggāhakā assu, yasmā ca kho bhikkhave sattā na[17] evaṁ jānanti dānasaṁvibhāgassa vipākaṁ yathâhaṁ jānāmi tasmā[18] adatvā bhuñjanti[18] maccheramalañ ca tesaṁ[19] cittaṁ pariyādāya tiṭṭhatîti"

Bodhisatto pi attano[20] chattamaṁgaladivase sañjātapītipāmojjo[21] imāhi dvīhi gāthāhi udānagītaṁ gāyi. Tato paṭṭhāya „rañño piyagītakan[22]" ti Bodhisattassa nāṭakiniyo sesanāṭakagandhabbādayo pi antopure jano pi antonagaravāsino pi amaccamaṇḍalesu pi „amhākaṁ rañño[23] piyagītan" ti tad

---

[1] C^{ks} -ti. [2] B^d appa-. [3] B^d ekato hutvā. [4] B^d omits taṁ. [5] B^d phalaṁ paṭikaṅkhamānā. [6] C^s nibbattanibbatta-. [7] B^d -ttimeva. [8] C^s B^d -tīti. [9] B^d adds tiṭhante nibbute cāpi same citte samaṁ phalaṁ cetopaṇidhihetumhi satthā gacchanti sugatîti. [10] C^k parā, C^s pañcarā. [11] B^d -vimānavatthumhi. [12] B^d adds attanā va. [13] B^d adds ca. [14] B^d adds tasmā. [15] C^k maccha-, C^s maccha- corr. to macche-, B^d -la. [16] B^d -yyuṁ. [17] B^d naṁ. [18] B^d adds na. [19] B^d ne-. [20] C^{ks} adds ca. [21] C^k -me-, B^d -mu-. [22] B^d -gītaṁ. [23] pīyagītakan ti - - - rañño wanting in B^d.

eva gītaṁ gāyanti. Evaṁ addhāne gate aggamahesī tassa gītassa atthaṁ jānitukāmā ahosi, Mahāsattaṁ pana pucchituṁ na visahati. Ath' assā ekasmiṁ guṇe pasīditvā ekadivasaṁ rājā „bhadde varan te dassāmi, varaṁ gaṇhā[1]" 'ti āha. Sā[2] „sādhu deva gaṇhāmîti". „Hatthiassādisu te kiṁ dammîti". „Deva tumhe nissāya mayhaṁ na kiñci n' atthi, na me etehi attho, sace pana dātukām' attha tumhākaṁ gītassa atthaṁ kathetvā dethā" 'ti. „Bhadde ko te iminā varena attho, aññaṁ gaṇhāhîti". „Deva aññena me attho n' atthi, etad eva gaṇhāmîti". „Sādhu bhadde kathessāmi, tuyhaṁ pana ekikāya raho na kathessāmi[3], dvādasayojanikāya Bārāṇasiyā bheriñ carāpetvā rājadvāre[4] ratanamaṇḍapaṁ kāretvā ratanapallaṁkaṁ paññāpetvā[5] amaccabrāhmaṇādīhi[6] nāgarehi c' eva soḷasahi[7] itthisahassehi ca[8] parivuto tesaṁ majjhe[9] ratanapallaṁke nisīditvā kathessāmîti". Sā „sādhu devā" 'ti sampaṭicchi. Rājā tathā kāretvā amaragaṇaparivuto[10] Sakko devarājā viya mahājanakāyaparivuto ratanapallaṁke nisīdi. Devī pi sabbālaṁkārapaṭimaṇḍitā kañcanabhaddapīṭhaṁ attharitvā ekamante akkhikoṭiyā oloketvā tathārūpe[11] ṭhāne nisīditvā „deva tumhākaṁ tussitvā gāyanamaṅgalagītassa tāva me atthaṁ gaganatale[12] candaṁ[13] uṭṭhāpento[14] viya pākaṭaṁ katvā kathethā" 'ti vatvā tatiyaṁ gātham āha:

8. Abhikkhaṇaṁ rājakuñjara[15]
gāthā bhāsasi kosalādhipa,
pucchāmi taṁ raṭṭhavaddhana[16]
bāḷhaṁ[17] pītimano pabhāsasîti. 144.

Tattha kosalādhipā 'ti na so Kosalaraṭṭhādhipo, kusale pana dhamme adhipatiṁ katvā[18] viharati, tena taṁ[19] ālapantī evam āha, kusalādhipa kusa-

---

[1] Bd -āhi. [2] Cks omit sā. [3] Bd kathemi. [4] Bd -ra. [5] Bd paññapāpetvā. [6] Bd adds ca. [7] Ck -sehi, Cs -sehi corr. to -sahi. [8] Bd omits ca. [9] Ck jjhe, Bd ajjhe corr. to majjhe. [10] Bd amaccagaṇa-. [11] Cks tathānurūpe. [12] Bd -ṇa-. [13] Bd puṇṇacan-. [14] Bd uṭha-. [15] Bd koñca. [16] Bd -ḍḍhana. [17] Bd daḷha. [18] Cks -taṁ katvā, Bd -ti hutvā [19] Bd deva na naṁ in the place of tena taṁ.

lajjhāsayā 'ti attho, bāḷhaṁ[1] pītimano ti ativiya pīticitto[2] hutvā bhāsasi, tasmā kathetha tāva me etāsaṁ gāthānaṁ atthan ti.

Ath' assā gāthāy' atthaṁ[3] āvikaronto Mahāsatto catasso gāthā abhāsi:

4. Imasmiṁ yeva nagare kule aññatare ahuṁ[4],
parakammakaro āsiṁ[5] bhatako sīlasaṁvato. 145.

5. Kammāya nikkhamant' āhaṁ caturo samaṇe addasaṁ
ācārasīlasampanne sītibhūte anāsave. 146.

6. Tesu cittaṁ pasādetvā[6] nisīditvā paṇṇasanthate
adaṁ[7] Buddhānaṁ kummāsaṁ pasanno sakehi pāṇihi[8]. 147.

7. Tassa kammassa kusalassa idaṁ me edisaṁ[9] phalaṁ,
anubhomi idaṁ rajjaṁ phītaṁ[10] dharaṇim uttaman ti. 148.

Tattha kule aññatare ti nāmena vā gottena vā apākaṭe ekasmiṁ[11] vessakule, ahun[12] ti nibbattiṁ, parakammakaro āsin[13] ti tasmiṁ kule jāto vâhaṁ[14] daḷiddatāya[15] parassa kammaṁ katvā jīvikaṁ[16] kappento parakammakaro āsiṁ, bhatako ti paravetanabhato[17], sīlasaṁvuto ti pañcasīlasaṁvare ṭhito, bhatiyā jīvanto pi dussīlyaṁ pahāya sīlasampanno va ahosin ti dīpeti, kammāya nikkhamantāhan ti taṁ divasaṁ kattabbassa kiccassa karaṇatthāya nikkhanto ahaṁ, caturo samaṇe addasan ti bhadde ahaṁ nagarā nikkhamma mahāmaggaṁ āruyha attano kammabhūmiṁ gacchanto bhikkhatthāya[18] Bārāṇasinagaraṁ pavisante samitapāpe cattāro pabbajite addasaṁ, ācārasīlasampanne ti ekavīsatiyā anesanehi[19] jīvikakappanaṁ[20] anācāro nāma, tassa paṭipakkhena ācārena c' eva maggaphalehi āgatena sīlena ca samannāgate, sītibhūte ti rāgādipariḷāhavūpasamena c' eva ekādasaagginibbānena[21] ca sītibhāvappatte[22], anāsave ti kāmāsavādirahite, nisīditvā ti vālikāsanānaṁ upari santhate paṇṇasanthare nisīdāpetvā, santharo[23] hi[24] idha santhato ti[25] vutto, adan[26] ti tesaṁ[27] udakaṁ datvā sakkaccaṁ sakehi hatthehi kummāsaṁ adāsiṁ, kusalassā 'ti ārogyānavajjatthena[28] kusalassa, phalan ti nissandaphalaṁ, phītan[29] ti sabbasampattiphullitaṁ[30].

[1] Bd daḷha. [2] Bd pitiyuttacitto. [3] Bd gāthānamattaṁ. [4] Ck ahū, Bd ahu, Cs ahaṁ. [5] Bd asi. [6] Bd -sī-. [7] Bd adāsi. [8] Bd -bhi. [9] Bd īdi-. [10] Cs jītaṁ corr. to pī-, Bd pitiṁ corr. to pitaṁ, Bs phītaṁ. [11] Bd adds yeva. [12] Cs ahut, Bd ahu. [13] Bd asin, Cs asit corr. to āsit. [14] Ck cā-. [15] Bd -li-, Cs -li- corr. to -ḷi-. [16] Bd -taṁ. [17] Bd -ṭo. [18] Bd bhikkhāya. [19] Bd -nāya. [20] Bd jīvita-. [21] Bd -nibbāpanena. [22] Cks -vapatte. [23] Cks -re. [24] Bd ti. [25] Cs hi. [26] Cks adā, Bd evañca adāsin. [27] Bd ne-. [28] Cs a-. [29] Bd pi-. [30] Bd -phal-.

Evaṁ[1] Mahāsattassa attano kammaphalaṁ vitthāretvā kathentassa sutvā pasannā[2] devī „sace mahārāja evaṁ paccakkhato dānaphalaṁ jānātha ito dāni paṭṭhāya ekam pi[3] bhattapiṇḍaṁ labhitvā dhammikasamaṇabrāhmaṇādīnaṁ datvā va paribhuñjeyyāthā" 'ti Bodhisattassa thutiṁ karontī

8. Dada[4] bhuñja ca mā ca pamādo[5]
cakkaṁ vattaya kosalādhipa,
mā rāja adhammiko ahū,
dhammaṁ[6] pālaya kosalādhipā 'ti 149.

imaṁ gātham āha.

Tattha dada bhuñja cā 'ti aññesaṁ datvā va attanā bhuñja, mā ca pamādo[7] ti dānādisu puññesu[8] mā pamajja[9], cakkaṁ vattaya kosalādhipā 'ti kusalajjhāsaya mahārāja patirūpadesavāsādikaṁ catubbidhaṁ dhammacakkaṁ pavattehi, pakatiratho hi[10] dvīhi cakkehi gacchati, ayaṁ pana kāyo imehi catūhi cakkehi devalokaṁ gacchati, tena dhammacakkavattisaṁkhaṁ gatānaṁ[11] tvaṁ cakkaṁ vattehi[12] pavattehi, mā adhammiko ti yathā aññe chandāgatiṁ gacchantā lokaṁ ucchuyante pīḷitvā viya dhanam eva saṁkaḍḍhantā adhammikā honti tathā tvaṁ mā adhammiko ahū, dhammaṁ pālayā 'ti

Dānaṁ sīlaṁ pariccāgaṁ ajjavam maddavaṁ tapaṁ (supra p. 390.)
akkodhaṁ avihiṁsā ca khanti ca avirodhanan ti

idaṁ pana dasavidhaṁ rājadhammam eva pālaya rakkha mā pariccaja[13].

Mahāsatto tassā vacanaṁ sampaṭicchanto

9. So 'haṁ tad eva punappunaṁ
vaṭumaṁ ācarissāmi sobhane
ariyācaritaṁ sukosale[14],
arahanto me manāpā va[15] passitun ti 150.

gātham āha.

Tattha vaṭuman ti maggaṁ, ariyācaritan ti ariyehi Buddhādīhi āciṇṇaṁ, sukosale[14] ti sobhane, Kosalarañño sudhīte[16] ti attho, arahanto ti kilesehi ārakattā arānañ ca arīnañ ca hatattā paccayānaṁ arahattā evaṁ laddhanāmā pacceka-Buddhā, idaṁ vuttam hoti: bhadde Kosalarājadhīte so ahaṁ

---

[1] Bd evañca. [2] Cks pasannamānā. [3] Bd ekaṁ, omitting pi. [4] Bd dadaṁ. [5] so Cks; Bd omits ca. [6] Cks -a. [7] Bd omits ca. [8] Bd omits pu-. [9] Bd -jji. [10] Bd omits hi. [11] Bd -tātaṁ. [12] Bd omits va-. [13] Bd -ji. [14] Bd -salle. [15] Cks omit va. [16] Bd dhite.

dānaṁ me dinnan ti tittiṁ akatvā punappunaṁ[1] tad eva ariyācaritaṁ dānamaggaṁ ācarissāmi, mayhaṁ hi aggadakkhiṇeyyattā arahantā[2] manāpadassanā, cīvarādīnaṁ[3] dātukāmatāya te yeva passituṁ icchāmîti.

Idañ[4] ca pana vatvā[5] deviyā sampattiṁ oloketvā „bhadde, mayā tava purimabhave attano kusalakammaṁ vitthāretvā kathitaṁ, imāsaṁ pana nārīnaṁ majjhe rūpena vā līlāvilāsena[6] vā tayā sadisī ekâpi n' atthi, sā tvaṁ kiṁ kammaṁ katvā imaṁ sampattiṁ paṭilabhîti" pucchanto puna gātham āha:

10. Devī viya accharūpamā
majjhe nārigaṇassa sobhasi,
kiṁ kammam[7] akāsi bhaddakaṁ,
kenâsi[8] vaṇṇavatī sukosale[9] ti. 151.

Tass' attho· bhadde[10] kosale[9] Kosalarañño sudhīte[11] tvaṁ rūpasampattiyā accharūpamā Tidasapure Sakkassa devarañño aññatarā devī viya imassa nārigaṇassa majjhe sobhasi, pubbe kiṁ nāma bhaddakaṁ kalyāṇakammaṁ akāsi, kenâsi[12] kāraṇena evaṁ vaṇṇavatī[13] jātā ti.

Ath' assa sā purimabhave kalyāṇakammaṁ kathentī sesaṁ gāthadvayam āha:

11. Ambaṭṭhakulassa khattiya[14]
dass-āhaṁ[15] parapessiyā[16] ahuṁ[17]
saññatā[18] dhammajīvinī
sīlavatī ca apāpadassanā. 152.

12. Uddhaṭabhattaṁ ahaṁ tadā
caramānassa adāsi[19] bhikkhuno
vittā sumanā sayaṁ ahaṁ,
tassa kammassa phalaṁ mam' edisan ti. 153.

Sâpi kira jātissarañāṇena[20] paricchinditvā va kathesi.

[1] Bd paccuppannaṁ. [2] Cs -hattā, Bd -nto. [3] Bd -ni. [4] Bd evañ. [5] Bd adds rājā. [6] Bd ḷhilāya vā vi-. [7] Ck -maṁ, Cs -ma corr. to -maṁ. [8] Bd kenapi. [9] Bd -salle. [10] Bd adds sobhaṇe. [11] Bd dhite. [12] Bd kenāpi. [13] all three MSS. -ti. [14] Cks khatti. [15] Bd dāsā-. [16] Bd -pesi-. [17] Cks ahū, Bd ahu. [18] Bd saññatāya. [19] Cks -siṁ. [20] Bd sāpi kira jātissarā va ahosi tasmā attano jāti araññāṇena.

Tattha ambaṭṭhakulassā 'ti kuṭumbiyakulassa, dassāhan ti dāsī ahaṁ dāsāhan[1] ti pi pātho, parapessiyā[2] ti parehi tassa tassa kiccassa karaṇatthāya pesitabbā pesanakārikā, saññatā ti dāsiyo nāma dussīlā honti, ahaṁ pana tīhi dvārehi saññatā sīlasampannā, dhammajīvinîti paravañcanādīni akatvā dhammena samena pavattitajīvikā, sīlavatîti ācārasampannā[3] guṇavatī, apāpadassanā ti kalyāṇadassanā piyadhammā, uddhaṭabhattan ti attano pattakoṭṭhāsavasena uddharitvā laddhabhāgabhattaṁ[4], bhikkhuno ti[5] bhinnakilesassa paccekabuddhassa, vittā[6] sumanā ti tuṭṭhā[7] somanassajātā kammaphalaṁ saddahantī, tassa kammassā 'ti tassa[8] ekabhikkhādānakammassa[9], idaṁ vuttaṁ hoti: ahaṁ mahārāja pubbe Sāvatthiyaṁ aññatarassa kuṭumbiyakulassa[10] dāsī hutvā attano laddhabhāgabhattaṁ ādāya nikkhamantī ekaṁ paccekabuddhaṁ piṇḍāya carantaṁ disvā attano taṇhaṁ milāpetvā[11] saññamādiguṇasampannā kammaphalaṁ saddahantī tassa taṁ bhattaṁ adāsiṁ, sâhaṁ yāvatāyukaṁ ṭhatvā kālakatā[12] tattha Sāvatthiyaṁ Kosalarañño aggamahesiyā kucchimhi nibbattitvā idāni tava pāde paricaramānā evarūpaṁ sampattiṁ anubhavāmi, tassa mama kammassa idam īdisaṁ phalan ti, tattha guṇasampannānaṁ dinnassa[13] mahapphalabhāvadassanatthaṁ 'aggato ve pasannānan' ti ca[14] 'esa devamanussānaṁ sabbakāmadado nidhîti' ca-ādi-gāthā vitthāretabbā[15].

Iti te ubho pi attano purimakammaṁ vitthārato kathetvā[16] tato paṭṭhāya catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dānasālā kārāpetvā[17] sakala-Jambudīpaṁ unnaṁgalaṁ karontā[18] mahādānaṁ pavattetvā sīlaṁ rakkhitvā uposathakammaṁ katvā jīvitapariyosāne saggaparāyanā ahesuṁ.

Satthā imaṁ desanaṁ[19] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā devī Rāhulamātā ahosi, rājā pana aham evā" 'ti. Kummāsapiṇḍajātakaṁ[20].

11. Parantapajātaka.

Āgamissati me pāpan ti. Idaṁ Satthā Veḷuvane viharanto Devadattassa vadhāya parisakkanaṁ ārabbha kathesi. Tadā hi dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ[21]: āvuso Devadatto

---

[1] Cks dassāham dāsīahan. [2] Bd -pesi-. [3] Bd sīlasam-. [4] Cks omit laddha. [5] Cks omit bh. ti. [6] Bd cittā. [7] Ck tuṭṭha, Bd tattha. [8] Bd taṁcesa. [9] Bd -dānassa kammassa. [10] Bd -tumpikaku-. [11] Cs vi-, Bd pi-. [12] Ck kāḷa-, Cs kālattā, Bd kālaṁ katvā. [13] Bd dinnadānassa. [14] Bd vepassannānaṁ aggaṁ puññaṁ pavaḍhati. [15] Cks -retvā. [16] Cks vitthāretvā kathentā. [17] Bd -lāyo kāretvā. [18] Cks -to, Bd katvā. [19] Bd dhammade-. [20] Bd kummāsajātakaṁ dasamaṁ. [21] Bd -uṭha-.

Tathāgatassa māraṇattham[1] eva parisakkati, dhanuggahe payojesi silaṁ[2] pavijjhi Nāḷāgiriṁ[3] vissajjāpesi, Tathāgatassa vināsanattham[4] eva upāyaṁ karotîti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva[5] pubbe p' esa mama vadhāya parisakki[6], tāsamattam pi pana kātuṁ asakkonto attanā[7] va dukkhaṁ anubhosîti" vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchimhi nibbattitvā vayappatto Takkasilāya[8] sabbasippāni sikkhi sabbarāvajānanamantaṁ[9] uggaṇhi. So ācariyassa anuyogaṁ datvā Bārāṇasiṁ[10] paccāgañchi[11]. Pitā taṁ oparajje[12] ṭhapesi. Kiñcâpi uparajje ṭhapesi mārāpetukāmo pana taṁ[13] hutvā daṭṭhuṁ pi na icchi. Ath' ekā sigālī dve potake gahetvā rattiṁ manussesu patisallīnesu niddhamanena[14] nagaraṁ pāvisi. Bodhisattassa ca pāsāde sayanagabbhassa avidūre[15] ekā sālā atthi, tatth' eko addhikamanusso upāhanā[16] omuñcitvā pādamūle bhūmiyaṁ ṭhapetvā ekasmiṁ phalake nipajji na tāva niddāyati[17]. Sigāliyā potakā chātakā[18] viraviṁsu. Atha nesaṁ mātā „tātā[19] mā saddaṁ karittha, etissā sālāya eko manusso upāhanā omuñcitvā bhūmiyaṁ ṭhapetvā phalake nipanno, na tāva niddāyati[20], etassa niddāyanakāle etā upāhanā āharitvā tumhe khādāpessāmîti" attano bhāsāya āha. Bodhisatto mantānubhāvena tassā ravaṁ[21] jānitvā sayanagabbhā nikkhamma vātapānaṁ vivaritvā „ko etthā" 'ti āha[22]. „Ahaṁ deva addhikamanusso" ti. „Upāhanā te kuhin" ti. „Bhūmiyaṁ devā" 'ti. „Ukkhipitvā olambitvā ṭhapehîti". Taṁ sutvā sigālī Bodhisattassa kujjhi. Pun' ekadivasaṁ sā tath' eva nagaraṁ pāvisi. Tadā c' eko mattamanusso „pānī-

[1] Ck ma-. [2] Ck sile, Cs sīle. [3] Cs -lā- corr. to -ḷā-, Bd -lā-. [4] Bd -satthaṁ. [5] Bd adds vadhāya parisakkati. [6] Bd -sakkati yeva. [7] Bd -no. [8] Bd -yaṁ. [9] Bd sabbarudajā-. [10] Bd -sī, Cks -siyaṁ. [11] Ck pacchā-, Cs Bd paccāgacchi. [12] Cks opa-. [13] Bd naṁ. [14] Bd niddhanamanena. [15] Bd -gabbhapasse. [16] Cks opā-. [17] Bd adds tadā. [18] Bd chātā. [19] Bd nesā mātā tāta, Cks nesā tātā. [20] Cks -yāti. [21] Ck rabaṁ, Bd bhāsaṁ. [22] Bd adds itaro.

yaṁ pivissāmîti“ pokkharaṇiṁ otaranto patitvā nimuggo nirussāso mari. Nivatthā pan' assa dve sāṭakā, nivāsanantare kahāpaṇasahassaṁ aṁguliyā ca muddikā atthi. Tadâpi sā puttake „chāt' amhā 'ti[1]“ viravante „tāta, mā saddaṁ karittha, etissā pokkharaṇiyā manusso mato, tass' idañ c' idañ ca atthi, so pana maritvā sopāne yeva nipanno, tumhe etaṁ manussaṁ khādāpessāmîti“ āha. Bodhisatto taṁ sutvā vātapānaṁ vivaritvā „sālāya ko atthîti“ vatvā eken' uṭṭhāya „ahaṁ devā“ 'ti vutte „gaccha etissā pokkharaṇiyā matapurisassa[2] sāṭake ca kahāpaṇasahassañ ca aṁgulimuddikañ ca gahetvā sarīraṁ assa yathā na uṭṭhahati evaṁ udake osīdāpehîti“ āha. So tathā akāsi. Sā puna[3] kujjhitvā „purimadivase tāva me puttānaṁ upāhanā khādituṁ nâdāsi[4], ajja matamanussaṁ khādituṁ nâdāsi[4], hotu ito dāni[5] tatiyadivase eko sapattarājā[6] āgantvā nagaraṁ parikkhipissati, atha taṁ[7] pitā yuddhatthāya pesessati, tatra te sīsaṁ chindissanti, atha te galalohitaṁ pivitvā veraṁ muñcissāmi[8], tvaṁ mayā saddhiṁ veraṁ bandhasi, jānissāmîti“ viravitvā Bodhisattaṁ tajjetvā putte gahetvā nikkhami. Tatiyadivase sapattarājā[9] āgantvā nagaraṁ parivāresi. Rājā Bodhisattaṁ „gaccha tāta tena[10] saddhiṁ yujjhā“ 'ti āha. „Mayā deva ekaṁ diṭṭhaṁ atthi, gantuṁ na visahāmi, jīvitantarāyaṁ[11] bhāyāmîti“. „Mayhaṁ tava[12] mate vā amate vā kiṁ, gacch' eva[13] tvan“ ti. So „sādhu devā“ 'ti Mahāsatto parisaṁ gahetvā sapattarañño[6] ṭhitadvārena anikkhamitvā aññaṁ dvāraṁ vivarāpetvā[14] nikkhami[15]. Tasmiṁ gacchante sakalanagaraṁ tucchaṁ viya ahosi, sabbe ten' eva saddhiṁ nikkhamiṁsu. So ekasmiṁ sabhāgaṭṭhāne khandhāvāraṁ nivāsetvā acchi. Rājā cintesi: „uparājā nagaraṁ tucchaṁ katvā balaṁ gahetvā palāyi, sapattarājâpi[6] nagaraṁ

---

[1] Cks chātamhīti. [2] Bd matamanussassa. [3] Bd adds pi. [4] Bd na deti. [5] Bd id-. [6] Bd sāmanta-. [7] all three MSS. naṁ. [8] Cks -mīti. [9] Bd -se eko sāmantarājā. [10] Bd etena. [11] Cks -yā. [12] Bd tayi. [13] Bd gacchāheva. [14] Bd vivaritvā. [15] Ck omits aññaṁ - - - mi.

parivāretvā ṭhito, idāni mayhaṁ jīvitaṁ n' atthi". So „jīvitaṁ rakkhissāmîti" deviñ ca purohitañ ca Paratapaṁ nām' ekaṁ pādamūlikañ ca[1] gahetvā rattibhāge aññātakavesena palāyitvā araññaṁ pāvisi. Bodhisatto tassa palātabhāvaṁ sutvā nagaraṁ pavisitvā yuddham katvā sapattaṁ[2] palāpetvā rajjaṁ gaṇhi. Pitâpi 'ssa ekasmiṁ nadītīre paṇṇasālaṁ kāretvā phalāphalena yāpento vasi. Rājā ca purohito ca phalāphalatthāya gacchanti. Parantapadāso deviyā saddhiṁ paṇṇasālāyam eva hoti. Tatrâpi[3] rājānaṁ paṭicca deviyā kucchismiṁ gabbho patiṭṭhahi. Sā abhiṇhasaṁsaggavasena[4] Parantapena[5] saddhiṁ aticari. Sā[6] ekadivasaṁ Parantapaṁ āha: „raññā ñāte[7] n' eva tava na mayhaṁ jīvitaṁ atthi[8], mārehi nan" ti. „Kathaṁ māremîti". „Esa taṁ[9] khaggañ ca[10] nahānasāṭakañ ca gāhāpetvā nahāyituṁ gacchati, tatr' assa nahānaṭṭhāne pamādaṁ ñatvā khaggena sīsaṁ chinditvā sarīraṁ khaṇḍākhaṇḍikaṁ katvā bhūmiyaṁ nikhaṇāhîti[11]". So „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Ath' ekadivasaṁ purohito yeva phalāphalatthāya gantvā avidūre rañño nahānatitthasāmante ekaṁ rukkhaṁ āruyha phalāphalaṁ gaṇhāti. Rājā „nahāyissāmîti" Parantapaṁ khaggañ ca nahānasāṭakañ ca gāhāpetvā nadītīraṁ agamāsi. Tatra naṁ nahānakāle pamādam āpannaṁ „māressāmîti" Parantapo gīvāya gahetvā khaggaṁ ukkhipi. So maraṇabhayena viravi. Purohito[12] saddaṁ sutvā olokento Parantapam rājānaṁ mārentaṁ disvā bhītabhīto[13] sākhaṁ vissajjetvā rukkhato oruyha ekaṁ gumbaṁ pavisitvā nisīdi[14]. Parantapo tassa sākhāvissajjanasaddaṁ sutvā rājānaṁ māretvā bhūmiyaṁ nikhaṇitvā[15] „imasmiṁ ṭhāne sākhāvissajjanasaddo ahosi, ko nu kho etthā" 'ti cintento[16] kañci adisvā nahātvā gato. Tassa gatakāle purohito nisinnaṭṭhānā nikkhami[17], rañño khaṇḍā-

[1] Bd adds dāsaṁ. [2] Bd sapataṁ. [3] Cks tatra pi. [4] Cks -samaggavāsena. [5] Cks add ca. [6] Bd esā. [7] Cks -ñātake. [8] Bd adds tasmā. [9] Bd ehi tava. [10] Bd adds datvā. [11] Bd nikkhaṇhāhiti. [12] Bd adds taṁ. [13] Bd bhītatasito. [14] Bd niliyi. [15] so all three MSS. [16] Cks -te. [17] Bd -mitvā.

khaṇḍikaṁ chinditvā āvāṭe nikhātabhāvaṁ ñatvā nahātvā attano vadhanabhayena[1] andhavesaṁ gahetvā paṇṇasālaṁ agamāsi. Taṁ disvā Parantapo „brāhmaṇa kin te katan" ti āha: So ajānanto viya „deva akkhīni me nāsetvā āgato 'mhi, ussannāsīvise araññe ekasmiṁ vammīkapasse aṭṭhāsiṁ, tatr' ekena āsīvisena nāsāvāto vissaṭṭho me[2] bhavissatîti". Parantapo „na maṁ jānātîti[3] devā 'ti vadati[4], samassāsessāmi nan" ti „brāhmaṇa, mā cintayi, ahaṁ[5] taṁ paṭijaggissāmîti" assāsetvā phalāphalaṁ datvā santappesi. Tato paṭṭhāya Parantapadāso phalāphalaṁ āharati. Devī pi puttaṁ vijāyi. Sā putte vaḍḍhante ekadivasaṁ paccūsasamaye sukhanisinnā saṇikaṁ[6] Parantapadāsaṁ etad[7] avoca: „tvaṁ rājānaṁ mārento kenaci[8] diṭṭho" ti. „Na maṁ koci addasa, sākhāvissaṭṭhasaddaṁ[9] pana assosiṁ, tassā sākhāya manussena vā tiracchānena vā vissaṭṭhabhāvaṁ na jānāmi, yadā[10] kadāci pana me bhayaṁ āgacchati yena[11] sakhā vissaṭṭhā[12] tato āgamissatîti" tāya saddhiṁ sallapanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Āgamissati me pāpaṁ, āgamissati me bhayaṁ,
tadā hi calitā sākhā manussena migena[13] vā ti. 154.

Tattha pāpan ti lāmakaṁ aniṭṭhaṁ akantaṁ, bhayan ti cittutrāsabhayaṁ pi me āgamissati, na sakkā nâgantuṁ[14], kiṁkāraṇā: tadā hi calitā sākhā pana manussena vā migena vā ti na paññāyati, tasmā[15] tato maṁ bhayaṁ āgamissat' eva.

Te „purohito niddāyatîti" maññiṁsu. So pana aniddāyanto va[16] tesaṁ kathaṁ assosi. Ath' ekadivasaṁ purohito Parantapadāse phalāphalatthāya gate attano brāhmaṇiṁ saritvā vippalapanto[17] dutiyaṁ gātham āha:

[1] Bd vadhabha-. [2] Bd omits me. [3] Cks -tīti. Bd sañjānāti. [4] Bd -tīti. [5] Ck ahan. [6] Bd -ni-. [7] Bd omits etad. [8] Cks nakoci. [9] Bd api ca sākhāvisajjanasaddaṁ. [10] Bd yā. [11] Cks āgacchantaṁ, omitting yena. [12] Bd adds gato. [13] Cks -gassa. [14] Cs na gantuṁ, Bd sakkā gantuṁ. [15] Bd kasmā. [16] Bd -yamāno. [17] Bd vila-.

2. Bhīruyā nūna me kāmo avidūre vasantiyā
karissati kisaṁ paṇḍuṁ, sā va sākhā Parantapan ti. 155.

Tattha bhīruyā ti itthi nāma appamattaken' eva[1] bhāyati, tasmā bhīrū ti vuccati, avidūre ti nâtidūre ito, katipayayojanamatthake vasantiyā bhīruyā mayhaṁ brāhmaṇiyā yo mama kāmo uppanno so nūna maṁ kisañ ca paṇḍuñ ca karissatîti dasseti, sā va sākhā ti iminā pana opammaṁ dasseti, yathā sākhā Parantapaṁ kisaṁ paṇḍuṁ karoti[2] evan ti attho, iti brāhmaṇo gātham eva vadati, atthaṁ pana na[3] katheti, tasmā imāya gāthāya kiccaṁ deviyā apākaṭaṁ[4].

Atha naṁ „kiṁ kathesi brāhmaṇā“ 'ti āha. So pi „sallakkhitam me[5]“ ti vatvā puna ekadivasaṁ tatiyaṁ gātham āha:

3. Socayissati maṁ kantā gāme vasam[6] aninditā,
karissati kisaṁ paṇḍuṁ, sā va sākhā Parantapan ti. 156.

Tattha socayissatîti sokuppādanena[7] sukkhāpessati. kantā ti iṭṭhabhariyā, gāme vasan ti Bārāṇasiyā[8] vasantîti adhippāyo, aninditā ti agarahitā uttamarūpadharā.

Puna[9] ekadivasaṁ catutthaṁ gātham āha:

4. Tayā maṁ h' asitāpaṅgi[10] mihitāni[11] bhaṇitāni[12] ca
kisaṁ paṇḍuṁ[13] karissanti, sā va sākhā Parantapan ti. 157.

Tattha tayā maṁ hasitāpaṅgîti tayā maṁ hi asitaapaṅgī[14], idaṁ vuttaṁ hoti: bhadde akkhikoṭito[15] añjanasalākāya[16] nīharitvā abhisaṁkhitaasitāpaṅgi hi[17] tayā[18] ca[19] pavattitāni mandahasitāni ca madhurabhaṇitāni ca mayā[20] vissaṭṭhasākhā[21] vicaramānā[22] Parantapaṁ viya kisaṁ paṇḍuṁ karissatîti, pakāraṁ vakāraṁ[23] katvā vaṅgîti[24] pi pāṭho yeva.

Aparabhāge kumāro vayappatto ahosi soḷasavassuddesiko. Atha naṁ brāhmaṇo yaṭṭhikoṭiṁ gāhāpetvā nahānatitthaṁ gantvā akkhīni ummīletvā olokesi[25]. „Nanu tvaṁ brāhmaṇa

[1] Bd -kenāpi. [2] Cks -reti. [3] Bd omits na. [4] Cks pā-. [5] Bd -tamevā, Ck -tammevā corr. to -tamme. [6] Bd vasaṁ. [7] Bd sokupā-. [8] Bd -yaṁ. [9] Bd pun. [10] Ck bhasitāpaṁgi? Cs bhasitāpagi, Bd hasitāsaṅga, Bf -saṅgaṁ. [11] Ck himitāni, Bdf sitāni. [12] Bd bhaṇḍi-. [13] Cks -u. [14] Bd maṁ hasitā asaṅgaṁ. [15] Bd -iko. [16] Bd aññisā-. [17] Bd abhisaṅkhitāya sitāsaṅkhahi. [18] Bd tassā. [19] Bd ni. [20] Cks maṁsā. [21] Bd visaṭhā. [22] Ck viva-, Bd viramānā. [23] Ck omits vikāraṁ, Bd sakārassa vakāraṁ. [24] Bd vaṅganti. [25] Bd adds kummāro.

andho" ti āha. So „nâhaṁ andho, iminā pan'[1] upāyena jīvitaṁ rakkhāmîti" vatvā „tava pitaraṁ jānāsîti" āha. „Āmā" 'ti[2]. „Nâyaṁ tava pitā, pitā pana te Bārāṇasirājā[3], ayaṁ tumhākaṁ dāso, so mātari te vippaṭipajjitvā imasmiṁ ṭhāne tava pitaraṁ māretvā nikhanîti[4]" aṭṭhīni nīharitvā[5] dassesi. Kumārassa balavakodho[6] uppajji. Atha naṁ „idāni kiṁ karomîti" pucchi. „Yan tena[7] imasmiṁ yeva titthe pitu te kataṁ taṁ karohîti[8]" sabbaṁ pavattiṁ ācikkhitvā kumāraṁ katipāhaṁ tharugaṇhanaṁ[9] sikkhāpesi. Ath' ekadivasaṁ kumāro khaggañ ca nahānasāṭakañ ca gahetvā „nahāyituṁ gacchāma tātā" 'ti āha. Parantapo „sādhū" 'ti tena saddhiṁ gato. Ath' assa nahāyituṁ otiṇṇakāle dakkhiṇahatthena asiṁ vāmahatthena cūḷaṁ gahetvā „tvaṁ kira imasmiṁ yeva titthe mama pitaraṁ cūḷāya[10] gahetvā viravantaṁ māresi, aham pi taṁ tath' eva karissāmîti" āha. So maraṇabhayabhīto paridevamāno dve gāthā abhāsi:

5. Agamā[11] nūna so saddo asaṁsi nūna so tava,
akkhātaṁ nūna taṁ tena yo[12] taṁ sākhaṁ akampayi. 158.
6. Idaṁ kho taṁ[13] samāgama[14] mama bālassa cintitaṁ:
tadā hi calitā sākhā manussena migena vā ti. 159.

Tattha agamā ti yo sākhāsaddo nūna taṁ āgato sampatto, asaṁsi nūna so tavā 'ti so saddo[15] tava ārocesi maññe, akkhātaṁ nūna tenā 'ti yo satto tadā taṁ sākhaṁ akampayi tena evan[16] te pitā mārito ti nūna taṁ kāraṇaṁ akkhātaṁ, samāgamā[17] ti samāgamma, samāgatan ti attho, yaṁ mama bālassa: tadā[18] calitā[19] sākhā manussena migena vā tato[20] me bhayaṁ uppajjissatîti cintitaṁ parivitakkitaṁ[21] ahosi idaṁ tayā saddhiṁ samāgatan ti vuttaṁ hoti.

Tato kumāro osānagāthaṁ āha:

7. Tath' eva tvaṁ avedi[22] avañci pitaraṁ mama
gantvā sākhāhi chādento āgamissati me[23] bhayan ti. 160.

[1] Bd nāmena. [2] Bd ayaṁ me pitā ti vutte. [3] Bd -sīyaṁ rajā. [4] Cks -ṇī-. [5] Cks ha-, Bd niha-. [6] Bd -soko. [7] Cks te. [8] Bd -kathaṁ-, Ck pitu tena kataṁ karohīti, Cs pitu tena kathaṁ karo- corr. to -kataṁ-. [9] Cks Cs2 -gaṇhaṁ, Bd dhanukalāpaṁ. [10] Bdf cūlaṁ. [11] Bd ā-. [12] Cks Bd so. [13] Bd tvaṁ. [14] all four MSS. -gamma. [15] Cks satto. [16] Bd evaṁ. [17] Bd -gammā. [18] Bd kadā. [19] Cks -ta. [20] Bd kato. [21] Bd paritak-. [22] Bd -desi. [23] Bd te.

Tattha tatheva tvaṁ avedîti[1] tath' eva tvaṁ aññāsi, avañci pitaraṁ mamā 'ti tvaṁ hi mama pitaraṁ nahāyituṁ gacchāmā 'ti vissāsetvā nahāyantaṁ[2] māretvā khaṇḍākhaṇḍikaṁ chinditvā 'nikhanitvā[3] sace koci jānissati mayhaṁ pi evarūpaṁ bhayaṁ āgacchissatîti vañcesi[4], idaṁ kho pana taṁ maraṇabhayaṁ idāni tathāgatan ti.

Iti taṁ vatvā tatth' eva[5] jīvitakkhayaṁ pāpetvā nikhanitvā[6] sākhāhi paṭicchādetvā khaggaṁ dhovitvā nahātvā paṇṇasālaṁ gantvā tassa māritabhāvaṁ purohitassa kathetvā mātaraṁ paribhāsitvā „idha kiṁ karissāmā“ 'ti tayo janā Bāraṇasiṁ[7] eva agamaṁsu[8]. Bodhisatto kaniṭṭhassa uparajjaṁ datvā dānādīni puññāni karitvā[9] saggapadaṁ[10] pūresi.

Satthā imaṁ desanaṁ[11] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā piturājā Devadatto ahosi puttarājā[12] aham evā“ 'ti. Parantapajātakaṁ[13]. Gandhāravaggo dutiyo[14]. Sattanipātavaṇṇanā niṭṭhitā[15].

[1] Bd -desīti. [2] Bd adds me pitaraṁ. [3] Cks -ṇi-, Bd nikkhapini-. [4] Bd -siti [5] Bd iti yaṁ idāni tathāgatanti vacanaṁ sutvā tatheva. [6] Ck Bd -ṇi-, Cs -ni-, corr to -ni-. [7] Bd -sīyaṁ. [8] Bd ā-. [9] Bd katvā. [10] Bd -pūraṁ. [11] Bd dhammade-. [12] Bd adds pana. [13] Bd adds ekādasamaṁ. [14] Bd omits gan - - yo. [15] Bd -pātajātakaṁ niṭhitaṁ. Iminā likkhakammena metteyyajinasantike ehibhikkhu patisambhātāhi saddhiṁ labheyyahaṁ, sadayaparamavāsuddhasilācārasampannena suvaṇṇapadumanāmanāmena ekunavisativassanadakkhitena likphitam idaṁ yattha yattha bhave jāto pūriso abhirūpo mahāpañño dhāremi kiṭakattayaṁ metteyyo byākato ahaṁ, sakkaraj 1150 etc.

VIII. AṬṬHANIPĀTA.

1. KACCĀNIVAGGA.

1. Kaccānijātaka.

Odātavatthā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññataraṁ mātiposakaṁ[1] ārabbha kathesi. So kira Sāvatthiyaṁ kuladārako ācārasampanno pitari kālakate[2] mātidevato[3] hutvā mukhadhovanadantakaṭṭhadānanahāpanapādadhovanādiveyyāvaccakammena[4] c' eva yāgubhattādīhi ca mātaraṁ paṭijaggi. Atha naṁ mātā „tāta aññāni pi gharāvāsakiccāni atthi, ekaṁ samajātikakulā[5] kumārikaṁ gaṇha[6], sā maṁ posessati, tvam pi attano kammaṁ karissasîti“ āha. „Amma, ahaṁ attano hitasukhaṁ paccāsiṁsamāno tumhe upaṭṭhahāmi, ko añño evaṁ upaṭṭhahissatîti“. „Kulavaddhanakammaṁ[7] nāma tāta kātuṁ vaṭṭatîti[8]“. „Na mayhaṁ gharāvāsena attho, ahaṁ tumhe upaṭṭhahitvā tumhākaṁ dhūmakāle pabbajissāmîti“. Ath' assa mātā punappuna yacitvâpi manaṁ alabhamānā tassa chandaṁ agahetvā samajātikakulā kumarikaṁ ānesi. So mātaraṁ appaṭikkhipitvā tāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeti[9]. Sâpi „mayhaṁ sāmiko mahanten' ussāhena[10] mātaraṁ upaṭṭhahati[11], aham pi naṁ upaṭṭhahissāmîti[12]“ cintetvā taṁ sakkaccaṁ upaṭṭhahi. So „ayaṁ me mātaraṁ sakkaccaṁ upaṭṭhahatîti“ tato paṭṭhāya laddhaladdhāni madhurakhādaniyāni[13] tassā yeva deti. Sā aparabhāge cintesi: „ayaṁ laddhaladdhāni madhurakhādaniyāni[14] mayhaṁ ñeva deti, addhā mātaraṁ nīharitu-

[1] Bd mātu-. [2] Bd kālaṁ-. [3] Bd mātudevatā viyā. [4] Bd -dhovanena danta-. [5] Bd -kaṁkūla. [6] Bd -hāhiti. [7] Bd -vaḍhana-. [8] Cks vaddha-, Bd vatta-. [9] Bd -si. [10] Bd -tena usā-. [11] Bd -hi. [12] Bd -hissāmi evamassa piyā bhavissāmīti. [13] Bd -yādini. [14] Bd -yādīhi.

kāmo bhavissatîti nīharaṇūpāyaṁ assā karissāmîti" evaṁ ayoniso ummujjitvā ekadivasaṁ āha: „sāmi tayi bahi nikkhante[1] tava mātā maṁ akkosatîti". So tuṇhī ahosi. Sā cintesi: „imaṁ mahallikaṁ ujjhāpetvā[2] puttassa paṭikkūlaṁ kāressāmîti[3]" tato paṭṭhāya yāguṁ dadamānā accuṇhaṁ vā atisītaṁ[4] vā atiloṇaṁ va aloṇaṁ vā deti, „amma accuṇhā atiloṇā" ti ca vutte pūretvā sītodakaṁ pakkhipati, puna „atisītalā nilloṇā yevā[5]" 'ti vutte „idān' eva 'accuṇhā atiloṇā' ti[6] vadati, ko taṁ tosetuṁ sakkhissatîti" mahāsaddaṁ karoti, nahānodakaṁ pi accuṇhaṁ katvā piṭṭhiyaṁ āsiñcati[7], „amma piṭṭhi me jhāyatîti[8]" ca vutte puna[9] pūretvā sītodakaṁ[10] pakkhipati, „atisītaṁ ammā" 'ti vutte „idān' eva 'accuṇhan' ti vatvā puna[11] 'atisītan' ti viravati[12], ko etissā avamānaṁ sahissatîti[13]" paṭivissakānaṁ katheti[14], „amma mañcake me bahū maṁkuṇā[15]" ti vutte pi mañcakaṁ nīharitvā tassa upari attano mañcakaṁ poṭhetvā[16] „poṭhito[17] me" ti atiharitvā[18] paññāpeti, mahāupāsikā diguṇehi maṁkuṇehi[19] khajjamānā sabbarattiṁ nisinnā va vītināmetvā „amma sabbarattiṁ maṁkuṇehi[20] khādit' amhîti" vadati, itarā „hiyyo[21] te mañco[22] poṭhito[23], pare[24] poṭhito[25], ko imissā kiccaṁ nīharituṁ sakkotîti[26]" paṭivatvā[27] „idāni putte[28] ujjhāpessāmîti" tattha tattha kheḷasiṁghāṇikapalitāni[29] vippakiritvā „ko imaṁ sakalagehaṁ asuciṁ karotîti" vutte „mātā te evaṁ[30] karotîti", „mā karîti" vuccamānā kalahaṁ karoti, „ahaṁ evarūpāya kālakaṇṇiyā[31] saddhiṁ ekagehe vasituṁ na sakkomi, etaṁ vā ghare vasāpehi maṁ vā" ti āha. So tassā vacanaṁ sutvā[32] „bhadde tvaṁ tāva taruṇā, yattha katthaci gantvā jīvituṁ sakkosi, mātā pana me dubbalā, aham ev' assā paṭisaraṇaṁ, tvaṁ nikkhamitvā attano kulaṁ gacchā" 'ti āha. Sā tassa vacanaṁ sutvā bhītā[32] cintesi: „na sakkā imaṁ mātu antare bhindituṁ, ekaṁsen' assa mātā piyā, sace panâhaṁ kulagharaṁ gamissāmi vidhavāvāsaṁ[33] vasantī[34] dukkhitā bhavissāmi[35], purimaniyāmen' eva[36] sassuṁ ārādhetvā paṭi-

---

[1] Bd -khamante. [2] Bd uthā-. [3] Bd karissā-. [4] Bd -sītalaṁ [5] Bd aloṇaṁ amhā. [6] Bd atiloṇaṁ vatvā puna atisātalan ti. [7] Cks -canti. [8] Bd dāhatīti. [9] Bd punappunnaṁ. [10] Bd atisitaudakaṁ. [11] Bd idāneva. [12] Bd atisitaṁ ammā ti vutte lanti vadati. [13] Bd sahitu sakkhissatīti. [14] Bd akathesi. [15] Bd maṅkulā. [16] Bd pappoṭe-, Ck poṭṭhe-. [17] Bd atipapoti-. [18] Cs ani- corr. to abhi-, Bd abhi-. [19] Bd upāsikā rattimaṅgulenahi. [20] Bd maṅkulohi. [21] Cs bhīyyo. [22] Bd mañcuko. [23] Bd podi-. [24] Bd adds pi. [25] Bd pappoti-. [26] Bd samatthoti. [27] Bd vatvā. [28] so Cks; Bd naṁ puttena. [29] Bd -nikādini. [30] Bd evarūpaṁ. [31] Bd kāḷa-. [32] bhadde - - - bhītā wanting in Bd. [33] Cks vidhavāsaṁ. Cs2 vidhavavāsaṁ. [34] all four MSS. -ti. [35] Bd -miti. [36] Bd -nayeneva.

jaggissāmîti" sā tato paṭṭhāya purimasadisam eva taṁ paṭijaggi. Ath' ekadivasaṁ so upāsako dhammasavanatthāya Jetavanaṁ gantvā Satthāraṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi, „kiṁ upāsaka puññakammesu na-ppamajjasi, mātu upaṭṭhānakammaṁ pūresîti" ca vutto[1] „āma bhante. mama mātā mayhaṁ aruciyā yeva ekaṁ kuladārikaṁ ānesi, sā idañ c' idañ cânācārakammaṁ[3] akāsîti" sabbaṁ Satthu ācikkhitvā „iti Bhagavā sā itthi n' eva maṁ mātu[4] antare bhindituṁ sakkhi, idāni naṁ sakkaccaṁ upaṭṭhahatîti" āha. Satthā tassa kathaṁ sutvā „idāni tāva tvaṁ āvuso[5] tassā vacanaṁ na akāsi, pubbe pan' etissā vacanena tava mātaraṁ nikkaḍḍhitvā maṁ nissāya puna[6] gehaṁ ānetvā paṭijaggîti" vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārānasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente aññatarassa kulassa putto pitari kālakate[7] mātidevato[8] hutvā vuttaniyāmen' eva mātaraṁ paṭijaggîti sabbaṁ heṭṭhākathitaniyāmen' eva vitthāretabbaṁ. „Ahaṁ evarūpāya kālakaṇṇiyā saddhiṁ vasituṁ na sakkomi, etaṁ vā ghare vasāpehi maṁ vā" ti vutte pana tassā kathaṁ gahetvā[9] „mātu yeva me doso" ti mātaraṁ āha: „amma tvaṁ niccaṁ imasmiṁ ghare kalahaṁ karosi, ito nikkhamitvā aññasmiṁ[10] yathārucite[11] ṭhāne vasāhîti". Sā „sādhū" 'ti rodamānā nikkhamitvā ekaṁ mittakulaṁ[12] nissāya bhatiṁ katvā dukkhena jīvikaṁ[13] kappesi. Sassuyā nikkhantakāle[14] suṇisāya gabbho patiṭṭhahi, sā „tāya kālakaṇṇiyā gehe vasamānāya gabbham pi na labhiṁ[15], idāni me[16] laddho" ti patino ca paṭivissakānañ ca kathentī[17] vicari[18]. Aparabhāge puttaṁ vijāyitvâpi sāmikaṁ āha: „tava mātari gehe vasamānāya puttaṁ na labhiṁ, idāni me laddho, iminâpi[19] kāranena tassā kālakannibhāvaṁ jānāhîti". Itarā „mama[20] kira nikkaḍḍhitakāle puttaṁ labhîti" sutvā cintesi: „addhā imasmiṁ loke dhammo mato bhavissati[21], sace hi

[1] Bd -e [2] Bd adds sā pana. [3] Bd ca ānācāri-. [4] Bd adds ma [5] Bd upāsaka. [6] Bd punappunnaṁ [7] Bd kālaṅkate. [8] Bd mātū devetā viya. [9] Bd vutte tassa gahetvā. [10] Bd omits añ- [11] Bd rūpe. [12] Bd samiddhi kulaṁ. [13] Bd -taṁ. [14] Bd gharaṇik-. [15] Bd patilabhati. [16] Bd adds gabbho. [17] all four MSS. -ti. [18] Bd -rati. [19] Bd -nā. [20] Cks kira mama. [21] Ck -tīti.

dhammo mato na bhaveyya mātaraṁ poṭhetvā nikkaḍḍhantā[1] puttaṁ na[2] labheyyuṁ sukhaṁ na jīveyyuṁ, dhammassa matakabhattaṁ dassāmîti" sā ekadivasaṁ tilapiṭṭhañ ca taṇḍulañ ca pacanathālikañ ca[3] dabbiñ câdāya[4] āmakasusānaṁ gantvā tīhi manussasīsehi uddhanaṁ katvā aggiṁ jāletvā[5] udakaṁ oruyha sasīsaṁ[6] nahātvā[7] sāṭakaṁ[8] vikkhāletvā uddhanaṭṭhānaṁ āgantvā kese mocetvā taṇḍule dhovituṁ ārabhi. Tadā Bodhisatto Sakko devarājā ahosi, Bodhisattā ca nāma appamattā honti. So tasmiṁ khaṇe lokaṁ olokento taṁ dukkhappattaṁ „dhammo mato" ti saññāya dhammassa matakabbattaṁ dātukāmaṁ disvā „ajja mayhaṁ balaṁ dassessāmîti" brāhmaṇavesena mahāmaggaṁ paṭipanno viya hutvā taṁ disvā[9] maggā okkamma tassā santike ṭhatvā „amma susāne āhāraṁ pacantā[10] nāma n' atthi, tvaṁ iminā idha[11] pakkena tilodanena kiṁ karissasîti" kathaṁ samuṭṭhāpento paṭhamaṁ gātham āha:

1. Odātavatthā suci allakesā
Kaccāni kiṁ kumbhim apassayitvā[12]
piṭṭhā tilā dhovasi[13] taṇḍulāni,
tilodano hohiti kissa hetū 'ti. 1.

Tattha Kaccānîti taṁ[14] ālapati, kumbhimapassayitvā[15] ti pacanathālikaṁ manussasīsuddhanaṁ[16] āropetvā, hohitîti[17] ayaṁ tilodano kissa hetu bhavissati, kiṁ attanā bhuñjissasi[18] udāhu aññakāraṇam[19] atthîti attho.

Ath' assa sā ācikkhantī dutiyaṁ gātham aha:

2. Na kho ayaṁ brāhmaṇa bhojanatthā[20]
tilodano hohiti sādhupakko[21],
dhammo mato, tassa bahūtamajjā[22]
ahaṁ karissāmi susānamajjhe ti. 2.

[1] Bd nikaḍhitvā [2] Bd punaputtaṁ. [3] Ck -lika corr. to -li, Cs patacthālikañca, Cs2 patanathālikañca, Bd paṇṇathāliñca. [4] Bd -ca ādāya. [5] Bd jalitvā. [6] Bd omits sa. [7] Bd nāpetvā. [8] Bd mukhaṁ. [9] Bd vanditvā. [10] Bd paccantaṁ. [11] Bd idhā. [12] Cks avissayitvā, Bd adhivisayitvā, Bf adhisayi-. [13] Cks khovasi, Cs2 kevasi. [14] Bd adds gottena. [15] Cks -bhi a-. Bd -bhimadhisayitvā. [16] Bd -sisaṁ ud-. [17] Cks hohīti, Bd hohītiti. [18] Bd -no bhudañcasi. [19] Bd aññaṁ-. [20] Bd -tthāya. [21] Cks -pañña. [22] Bd bahutamajja, Bf bahunamajja, Cks bahūnamajjā.

Tattha dhammo ti jeṭṭhāpacāyanadhammo c' eva tividhasucaritadhammo ca, tassa bahūtamajjā[1] ti tassâhaṁ dhammassa idaṁ matakabhattaṁ karissāmîti attho.

Tato Sakko tatiyaṁ gātham āha:

3. Anuvicca Kaccāni karohi kiccaṁ,
dhammo mato, ko nu tav' et' asaṁsi[2],
Sahassanetto atulānubhāvo[3],
na miyyati dhammavaro kadācîti[4]. 3.

Tattha anuviccā ti upaparikkhitvā jānitvā, ko nu tavetasaṁsîti[2] ko nu tava etaṁ ācikkhi[5], Sahassanetto ti attānaṁ dhammavaraṁ uttamadhammaṁ katvā dassento[6] evam āha

Taṁ vacanaṁ sutvā itarā dve gāthā abhāsi:

4. Daḷhappamāṇaṁ mama ettha brahme,
dhammo mato, n' atthi mam' ettha kaṁkhā,
ye ye va dāni pāpā[7] bhavanti
te te va dāni sukhitā bhavanti. 4.

5. Suṇisā hi mayhaṁ vaṁjhā[8] ahosi,
sā maṁ vadhitvāna[9] vijāyi puttaṁ,
sā dāni sabbassa kulassa issarā,
ahaṁ pan' amhi apaviddhā ekikā ti. 5.

Tattha daḷhappamāṇan ti daḷhaṁ thiraṁ nissaṁsayaṁ brāhmaṇa ettha mama-ppamāṇan ti vadati, ye ye ti tassa matabhāve kāraṇam dassentī evaṁ āha[10], vadhitvānā[11] 'ti poṭhetvā[12] nikkaḍḍhitvā, apaviddhā ti chaḍḍhitā[13] anāthā hutvā ekikā vasāmi.

Tato Sakko chaṭṭhaṁ[14] gātham āha:

6. Jīvāmi vo 'haṁ, nâhaṁ mato 'smi,
tav' eva atthāya idhâgato 'smi,
yā taṁ vadhitvāna vijāyi puttaṁ
sahā va[15] puttena karomi bhasman ti. 6.

Tattha vo ti nipātamattaṁ.

[1] Bd bahuta-. [2] Bd tavevāsaṁ. [3] Bd akusalānu-. [4] Ck -rodakadācīti. Cs -rodakadāmīti. [5] Cks ācikkhati, Bd evaṁ ācikkhi. [6] Bd de-. [7] Bd pāpadhammā. [8] Bd vañcā [9] Ck Bf vidhi-. Cs vaṁdhi-. [10] Cks add tattha. [11] Cks -tvā. [12] Bd pothe-. [13] Cks -tvā, Bd chaḍḍitā. [14] Bd chaṭhamaṁ. [15] Bd pi.

Itarā taṁ sutvā „dhi kiṁ kathesi, mama nattu amaraṇākāraṁ[1] karissāmîti“ sattamaṁ gātham āha:

7. Etañ[2] ca te ruccati devarāja,
mam' eva atthāya idhâgato si,
ahañ ca putto suṇisā ca nattā
sammodamānā gharam āvasemā 'ti. 7.

Ath' assā Sakko aṭṭhamaṁ gātham āha:

8. Etañ[2] ca te ruccati Kātiyāni,
hatâpi santā na jahāsi dhammaṁ,
tvañ ca putto suṇisā ca nattā
sammodamānā gharam āvasāthā[3] 'ti. 8.

Tattha hatâpi santā ti yadi tvaṁ poṭhitâpi nikkaḍḍhitâpi samānā tava dārakesu mettadhammaṁ na jahāsi evaṁ sante yathā tvaṁ icchasi tathā hotu, ahan te imasmiṁ guṇe pasanno ti

Evañ ca pana vatvā Sakko alaṁkatapaṭiyatto attano ānubhāvena ākāse ṭhatvā „Kaccāni tvaṁ mā bhāyi, putto ca te suṇisā ca mamânubhāvenâgantvā[4] antarāmagge khamāpetvā taṁ[5] ādāya gamissanti, appamattā vasā[6]“ 'ti vatvā attano ṭhānam eva gato. Te pi Sakkānubhāvena tassā guṇaṁ anussaritvā „kahan no mātā“ ti antogāme manusse pucchitvā „susānābhimukhī[7] gatā“ ti sutvā „amma ammā“ 'ti susānamaggaṁ paṭipajjitvā taṁ disvā va pādesu patitvā „amma amhākaṁ dosaṁ khamāhîti[8]“ khamāpesuṁ. Sâpi nattāraṁ gaṇhi. Iti sammodamānā gehaṁ gantvā tato paṭṭhāya samaggavāsaṁ vasiṁsu.

9. Sā Kātiyānī[9] suṇisāya saddhiṁ
sammodamānā gharam āvasittha[10],
putto ca nattā ca upaṭṭhahiṁsu
devānam indena adhiggahītā ti 9.

ayaṁ[11] abhisambuddhagāthā.

[1] C^k dhi tiṁ - - nantu, C^s dhi tiṁ - - mamanattumaraṇākaraṁ, B^d sutvā āha kiṁ kathesi sahassanettha amaraṇakāraṇaṁ, C^{s2} sutvā dini kathesi mama nantu amaraṇakāraṇaṁ. [2] B^{df} evaṁ. [3] B^{df} -sethā. [4] B^d -na āg-. [5] C^{ks} omit taṁ. [6] B^d hohī. [7] B^d -khaṁ. [8] C^k khamāhi no hi, C^s khamāhi te hi. [9] all four MSS. -ni. [10] B^d -siṁsu. [11] B^d adds gāthā.

Tattha sā kātiyānîti bhikkhave sā Kaccānagottā, devānamindena adhiggahītā ti devindena Sakkena anuggahītā hutvā tassânubhāvena samaggavāsaṁ vasiṁsū 'ti.

Satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi: (Saccapariyosāne so upāsako sotāpattiphale patiṭṭhahi) „Tadā mātiposako[1] va[2] etarahi mātiposako[3], bhariyâpi 'ssa[4] tadā' bhariyā va[5], Sakko[6] aham evā" 'ti. **Kaccānijātakaṁ**[7].

2. Aṭṭhasaddajātaka.

Idaṁ pure ninnamāhū ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Kosalarañño aḍḍharattasamaye sutaṁ bhiṁsanakaṁ avinibbhogasaddaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ heṭṭhā Lohakumbhijātake kathitasadisam eva. Idha[8] pana Satthā „mayhaṁ bhante imesaṁ saddānaṁ sutattā kiṁ bhavissatîti" vutte „mā bhāyi mahārāja, na te etesaṁ sutapaccayā koci antarāyo bhavissati, na hi mahārāja evarūpaṁ bhayānakaṁ avinibbhogasaddaṁ[9] tvam ev' eko suṇi, pubbe pi rājāno evarūpaṁ saddaṁ sutvā brāhmaṇānaṁ kathaṁ gahetvā sabbacatukkayaññaṁ yajitukāmā paṇḍitānaṁ kathaṁ[10] sutvā yaññaharaṇatthāya[11] gahitasatte[12] vissajjetvā nagare māghātabheriñ carāpesuṁ" ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto asītikoṭivibhave brāhmaṇakule nibbattitvā vayappatto Takkasilāyaṁ uggahitasippo mātāpitunnaṁ accayena ratanavilokanaṁ[13] katvā sabbaṁ vibhavajātaṁ dānamukhe vissajjetvā kāme pahāya Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ[14] nibbattetvā aparabhāge loṇambilasevanatthāya manussapathaṁ caranto Bārāṇasiṁ[15] patvā uyyāne[16] vasi. Tadā Bārāṇasirājā sirisayane nisinno aḍḍharattasamaye[17] aṭṭha sadde assosi: paṭhamaṁ rājanivesanasāmantā uyyāne eko bako saddam akāsi, dutiyaṁ tasmiṁ sadde anupacchinne yeva hatthisālāya toraṇanivāsinī kākī saddam akāsi,

---

[1] Bd mātu-. [2] Bd omits va. [3] Bd mātu - - ahosi. [4] Bd omits ssa. [5] Bd yeva. [6] Bd add pana. [7] Bd saccānī - - paṭhamaṁ. [8] Cks idaṁ. [9] Cks anibbh- [10] Bd vacanaṁ. [11] Cks yaññamāra-. [12] Bd -sadde. [13] Cks -naṁvi-. [14] Bd -ññāyo. [15] Cks -sim [16] Bd rājuyyāne. [17] Bd -ratti-.

tatiyaṁ rājagehe kaṇṇikāya nivutthaguṇapāṇako[1] saddam akāsi, catutthaṁ rājagehe posāvaniyakokilo saddam akāsi, pañcamaṁ tatth' eva[2] posāvaniyakamigo[3] saddaṁ akāsi, chaṭṭhaṁ tatth' eva[2] posāvaniyakavānaro[4] saddam akāsi, sattamaṁ tatth' eva[2] posāvaniyakakinnaro[5] saddam akāsi, aṭṭhamaṁ tasmiṁ sadde anupacchinne yeva rājanivesanamatthakena uyyānaṁ gacchanto paccekabuddho ekaṁ udānaṁ udānento saddam akāsi. Bārāṇasirājā ime aṭṭha sadde sutvā bhītatasito punadivase brāhmaṇe pucchi. Brāhmaṇā „antarāyo te mahārāja paññāyati[6], sabbacatukkayaññaṁ yajissāmā“ 'ti vatvā raññā „yathāruciṁ karothā“ 'ti anuññātā haṭṭhapahaṭṭhā rājakulato nikkhamitvā yaññakammaṁ ārabhiṁsu. Atha nesaṁ jeṭṭhakayaññakārabrāhmaṇassa[7] antevāsimāṇavo paṇḍito vyatto ācariyaṁ āha: „ācariya evarūpaṁ kakkhaḷapharusaṁ[8] bahunnaṁ sattānaṁ viṇāsakammaṁ mā karîti“. „Tāta, tvaṁ kiṁ jānāsi, sace pi aññaṁ[9] kiñci na bhavissati[10] macchamaṁsam tāva bahuṁ khādituṁ labhissāmā“ 'ti. „Ācariya kucchiṁ[11] nissāya niraye nibbattanakammaṁ mā karothā“ 'ti. Taṁ sutvā sesabrāhmaṇā[12] „ayaṁ amhākaṁ lābhantarāyaṁ karotîti“ tassa kujjhiṁsu. Māṇavo tesaṁ bhayena „tena hi tumhe macchamaṁsaṁ khādanūpāyaṁ karothā“ 'ti[13] nikkhamitvā bahinagare rājānaṁ nivāretuṁ samatthaṁ dhammikasamaṇaṁ upadhārento rājuyyānaṁ gantvā Bodhisattaṁ disvā vanditvā[14] „kiṁ tumhākaṁ sattesu anukampā n' atthi, rājā bahusatte māretvā yaññaṁ yajāpeti, kin te[15] mahājanassa bandhanamokkhaṁ kātuṁ na vaṭṭatîti[16]“ āha. „Māṇava[17] ettha n' eva rājā amhe jānāti na mayaṁ rājānan[18]“ 'ti. „Jānātha pana bhante raññā[19] sutasaddānaṁ nissandan“ ti[20]. „Āma jānāmîti“. „Jānantā

[1] Bd kaṇṇasāya nivattabhaguṇapotako. [2] Bd tatheva. [3] Bd -yamigo. [4] Bd -nikavā-. [5] Bd -yakin-. [6] Bd bhavissati. [7] Bd -kassa yañ-. [8] Bd -lampharusaṁ asātaṁ. [9] Bd yaññaṁ. [10] Bd adds na. [11] Cks -in, Bd -i. [12] Bd omits sesa. [13] Bd adds vatvā. [14] Bd adds bhante. [15] Cks omit kinte. [16] Cks vaddha-. [17] Bd mānavaka, Cks māṇavo. [18] Bd -naṁ jānāmā. [19] Bd bhante raññā pana. [20] Bd nippattîti.

rañño kasmā na kathethā“ ’ti. „Māṇava, kiṁ sakkā ‘ahaṁ jānāmîti’ nalāṭe siṅgaṁ bandhitvā carituṁ, sace idhâgantvā pucchissati kathessāmi ’ssā“ ’ti. Māṇavo vegena rājakulaṁ gantvā „kiṁ tātā“ ’ti vutte „mahārāja tumhehi sutasaddānaṁ nipphattiṁ jānanako eko tāpaso tumhākaṁ uyyāne maṅgalasilāya[1] nisinno ‘sace maṁ pucchati kathessāmîti’ vadati, gantvā[2] pucchituṁ vaṭṭatîti“. Rājā vegena tattha gantvā tāpasaṁ vanditvā katapaṭisanthāro nisīditvā „saccaṁ kira bhante tumhe mayā sutasaddānaṁ nipphattiṁ jānāthā[3]“ ’ti pucchi. „Āma mahārājā“ ’ti. „Tena hi kathetha tāva me“ ’ti[4]. „Mahārāja, tesaṁ sutapaccayā tava koci antarāyo n’ atthi, purāṇuyyāne[5] pana te eko bako atthi, so gocaraṁ alabhanto jigacchāpareto[6] paṭhamaṁ saddam akāsîti“ tassa kiriyaṁ attano ñāṇena paricchinditvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Idaṁ pure ninnam āhu bahumacchaṁ mahodikaṁ,
āvāso bakarājassa pettikaṁ bhavanaṁ mama,
ty-ajja bhekena[7] yāpema, okaṁ na vijahāmase ti. 10.

Tattha idan ti maṁgalapokkharaṇiṁ sandhāya vadati, sā hi pubbe[8] udakatumbena udake pavisante bahūdikā[9] bahumacchā, idāni pana udakassa paricchinnattā na bahodikā[9] jātā, tyajja bhekenā[7] ’ti te mayaṁ ajja macche alabhantā maṇḍūkamattena yāpema, okan ti evaṁ jigacchāpīḷitâpi[10] vasanaṭṭhānaṁ na vijahāma.

„Iti mahārāja so bako jighacchāpīḷito saddam akāsi, sace pi taṁ jighacchāto[11] mocetukāmo taṁ uyyānaṁ sodhāpetvā pokkharaṇiṁ udakassa pūrehîti[12]“. Rājā tathā kāretuṁ ekaṁ amaccaṁ āṇāpesi. „Hatthisālatoraṇe[13] pana te mahārāja ekā kākī vasamānā attano puttasokena dutiyasaddam akāsi, tato pi te[14] bhayaṁ n’ atthîti“ vatvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Ko dutiyaṁ asīlassa Bandhurass’ akkhi bhejjati[15],
ko me putte kulāvañ ca mañ ca sotthiṁ karissatîti 11.

---

[1] Bd -yaṁ. [2] Bd adds taṁ. [3] Cks -nathā. [4] Bd adds atha rājā te sadde katheti atha. [5] Bd po-. [6] Bd -cchāya pa-. [7] Bd bhiṅge-. [8] Bd omits pubbe. [9] Bd mahodakā. [10] Bd -cchāya pīḷitā. [11] Cks -ato. [12] Bd puretvā paṭhapehîti. [13] Bd -lāya to-. [14] Bd omits te. [15] so Cks Bf for bhecchati? Bd bhijjati.

vatvā ca pana „ko nāma te mahārāja hatthisālāya hatthimeṇḍo“ ti pucchi. „Bandhuro nāma bhante“ ti. „Ekakkhikāṇo so mahārājā“ 'ti. „Āma bhante“ 'ti. „Mahārāja, hatthisālāya te dvāratoraṇe ekā kākī kulāvakaṁ katvā aṇḍakāni[1] nikkhipi, tāni pariṇatāni[2], kākapotakā nikkhantā[3], hatthimeṇḍo hatthiṁ āruyha sālato nikkhamanto ca pavisanto ca aṁkusakena kākiṁ pi puttake pi 'ssā paharati kulāvakam pi viddhaṁseti, sā tena dukkhena pīḷitā tassàkkhibhedaṁ[4] āyācantī[5] evam āha, sace te kākiyā mettacittaṁ atthi etaṁ Bandhuraṁ pakkosāpetvā kulāvakaviddhaṁsanato vārehîti“. Rājā taṁ pakkosāpetvā paribhāsitvā[6] hāretvā[7] aññassa taṁ hatthiṁ adāsi. „Pāsādakaṇṇikāya pana te mahārāja eko guṇapāṇako vasati, so tattha[8] pheggum khāditvā tasmiṁ khīṇe[9] sāraṁ khādituṁ nâsakkhi, so bhakkhaṁ alabhitvā nikkhamitum pi asakkonto paridevamāno tatiyam pi saddam akāsi, tato pi te bhayaṁ n' atthîti“ vatvā tassa kiriyaṁ attano ñāṇena paricchinditvā tatiyaṁ gātham āha:

8. Sabbā parikkhatā[10] pheggu yāva tassā[11] gati ahu,
khīṇabhakkho mahārāja sāre na ramatī guṇo ti. 12.

Tattha yāva tassa[11] gati ahū 'ti yāva tassā[12] pheggayā nipphatti ahosi sā[13] sabbā khādita, na ramatîti[14] mahārāja so pāṇako tato nikkhamitvā gamanaṭṭhānam pi apassanto paridevati, nīharāpehi nan ti āha.

Rājā ekaṁ purisaṁ āṇāpetvā upāyena nīharāpesi[15]. „Nivesane[16] te mahārāja ekā posāvanikā kokilā atthîti“. „Atthi bhante“ ti[17]. „Mahārāja, sā attanā nivutthapubbaṁ vanasaṇḍaṁ saritvā ukkaṇṭhitvā 'kadā nu kho imamhā pañjarā muñcitvā ramaṇīyaṁ vanasaṇḍaṁ gacchissāmîti' catutthaṁ saddam akāsi, tato pi te bhayaṁ n' atthîti“ vatvā catutthaṁ gātham āha:

---

[1] Bd adds paraparikatāni. [2] Bd parika-. [3] Bd -ti. [4] Bd tassa akkhibhedanaṁ. [5] Ck -te, Cs Bd -ti. [6] Bd -setvā. [7] Cs bhā-, Bd pahā-. [8] Bd adds tattheva. [9] Bd khaṇe, Cs2 khāna. [10] Bd -kkharāra, Bf -kkhāya. [11] Cks tassa. [12] Bd yāvatā asā. [13] Bd adds va. [14] Bd rama. [15] tīti mahārāja - - - - pesi wanting in Bd. [16] Bd adds pana. [17] Cks omit ti.

4. Sā nūnâhaṁ ito gantvā rañño muttā nivesanā
attānaṁ ramayissāmi dumasākhāniketinîti[1]. 13.

Tattha dumasākhāniketinîti supupphitāsu rukkhasākhāsu katanikētā hutvā.

Evañ ca pana vatvā „ukkaṇṭhitā mahārāja sā kokilā, vissajjehi nan" ti āha. Rājā tathā kāresi. „Nivesane pana te mahārāja eko posāvaniyamigo atthîti". „Atthi bhante" ti. „Mahārāja, so eko yūthapati attano migiṁ anussaritvā kilesavasena ukkaṇṭhito pañcamaṁ śaddaṁ akāsi, tato pi te bhayaṁ n' atthîti" vatvā pañcamaṁ gātham āha:

5. So nūnâhaṁ ito gantvā rañño mutto nivesanā
aggodakāni pissāmi[2] yūthassa purato vajan ti. 14.

Tattha aggodakānîti[3] aññehi[4] paṭhamataraṁ apītāni anucciṭṭhodakāni yūthassa purato gacchanto kadā nu kho pivissāmîti

Mahāsatto tam pi migaṁ vissajjāpetvā „nivesane[5] te mahārāja posāvaniko makkaṭo atthîti" pucchi „āma bhante" ti vutte „so pi mahārāja Himavantapadese[6] yūthapati makkaṭīhi saddhiṁ kāmagiddho hutvā vicaranto Bharatena[7] nāma luddena idhânīto idāni ukkaṇṭhitvā tatth' eva gantukāmo chaṭṭhaṁ saddam akāsi, ito pi te bhayaṁ n' atthîti" vatvā chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Taṁ[9] maṁ kāmehi sampannaṁ[10] rattaṁ kāmesu mucchitaṁ[11]
ānayi Bharato[12] luddo bāhiyo, bhaddam[13] atthu te ti. 15.

Tattha bāhiko ti Bāhikaraṭṭhavāsī, bhaddamatthu[14] te ti imaṁ atthaṁ so vānaro āha, tuyhaṁ pana bhaddam[15] atthu, vissajjehi nan ti.

Mahāsatto taṁ vānaraṁ vissajjāpetvā „nivesane pana te mahārāja posāvanikakinnaro atthîti" pucchitvā[16] „atthîti" vutte „so mahārāja attano kinnariyā kataṁ[17] guṇaṁ anussa-

[1] C^k -kha-, C^s -kha- corr. to -khā-. [2] so B^f; C^{ks} pāyissāmi, B^d pivissāmi. [3] B^d adds aggaudakāni. [4] B^d adds migehi. [5] B^d adds pana [6] B^d -ppa-. [7] C^s bharanena corr. to -ṇena, B^d bhaddake. [8] B^d -siti tato. [9] C^k tam. [10] C^k -pattaṁ, B^d pamuttaṁ. [11] C^s pucchitaṁ, C^{s2} kāmehi mucchitaṁ, B^d rattakāmehi muñcituṁ. [12] B^{df} vanato. [13] B^d bāhito bhattam, B^f bāhiko bhaddam. [14] B^d bhattam-. [15] B^d tattha. [16] B^d pucchi. [17] B^d kata.

ritvā kilesāturo sattamaṁ saddam akāsi, so hi tāya saddhiṁ ekadivasaṁ tuṅgapabbatasikharaṁ āruhi, te tattha vaṇṇagandhasampannāni[1] nānāpupphāni ocinantā pilandhantā suriyaṁ attham entaṁ[2] na sallakkhesuṁ, atthaṁ gate suriye otarantānaṁ andhakāro ahosi, tattha[3] naṁ kinnarī 'sāmi andhakāro vattati, apakkhalanto appamādena otarā[4]' 'ti vatvā hatthe gahetvā otāresi, so tāya taṁ vacanaṁ anussaritvā saddam akāsi, tato pi te bhayaṁ n' atthîti" taṁ kāraṇaṁ attano ñāṇena paricchinditvā pākaṭaṁ karonto sattamaṁ gātham āha:

7. Andhakāratimissāya[5] tuṅge upari pabbate
sā maṁ saṇhena mudunā mā pādaṁ khaṇi-y-asmanîti[6]. 16.

Tattha andhakāratimissāyā[7] ti andhabhāvakārake[8] tame, tuṅge ti tikhiṇe, saṇhena mudunā ti maṭṭena[9] mudukena vacanena, mā pādaṁ khaṇiyasmanîti[10] yakāro vyañjanasandhivasena gahito, idaṁ vuttaṁ hoti: sā maṁ kinnarī saṇhena mudunā vacanena sāmi appamatto hohi mā pādaṁ khaṇi yasmani[11] yathā te upakkhalitvā pādo pāsāṇasmiṁ na khaññati[12] tathā otarā 'ti vatvā hatthe gahetvā otāresîti.

Iti Mahāsatto kinnarena katasaddakāraṇaṁ kathetvā taṁ vissajjāpetvā „mahārāja, aṭṭhamo udānasaddo ahosi, Nandamūlapabbhārasmiṁ hi[13] eko paccekabuddho attano āyusaṁkhāraparikkhayaṁ[14] ñatvā manussapathaṁ gantvā 'Bārāṇasirañño uyyāne parinibbāyissāmi, tassa me manussā sarīranikkhepaṁ katvā[15] sādhukīḷikam kīḷitvā[16] dhātupūjaṁ katvā saggapathaṁ pūressantîti' iddhânubhāvena āgacchanto[17] tava pāsādamatthakaṁ[18] pattakāle khandhabhāraṁ otāretvā Nibbānapurapavesanadīpanaṁ udānaṁ udanesîti" paccekabuddhena vuttaṁ[19] gātham āha:

[1] Bd -gandharasa sam-. [2] Bd atthaṅgamitaṁ. [3] Bd tatra. [4] Bd -rāhi. [5] Bd -misāya, Bf -misāyaṁ. [6] Bdf khali-. [7] Bd -timiyan. [8] Bd -raṇe. [9] Bd maṭhena. [10] Bd khalayasminīti. [11] Bd khali asmāni. [12] Bd khaṇañcati. [13] Bd kira. [14] Bd -re pari-. [15] Bd kāretvā. [16] Bd -kilaṁ kilitvā. [17] Cks[2] idhā-, Cs idhā- corr. to iddhā-, Bd iddhā - - ākāse gacchanto. [18] Bd -dassama. [19] Ck uttamaṁ.

8. Asaṁsayaṁ jātikhayantadassī
na gabbhaseyyaṁ punar āvajissaṁ,
ayaṁ hi me antimā[1] gabbhaseyyā,
khīṇo me saṁsāro punabbhavāyā 'ti. 17.

Tass' attho: jātiyā khayantasaṁkhātassa nibbānassa[2] diṭṭhattā jātikhayantadassī ahaṁ[3] asaṁsayaṁ puna gabbhaseyyaṁ na āvajissaṁ, ayaṁ hi[4] me antimā jāti pacchimagabbhaseyyā[5], khīṇo me punabbhavāya[6] khandhapaṭipāṭisaṁkhāto saṁsāro ti.

„Idañ ca pana so udānaṁ vatvā imaṁ uyyānaṁ āgamma ekassa supupphitassa sālassa[7] mūle parinibbuto, ehi mahārāja sarīrakiccam assa karohîti[8]" Mahāsatto rājānaṁ gahetvā paccekabuddhassa parinibbutaṭṭhānaṁ gantvā[9] sarīraṁ dassesi. Rājā tassa sarīraṁ disvā saddhiṁ balakāyena gandhamālādīhi pūjetvā Bodhisattassa vacanaṁ nissāya yaññaṁ hāretvā sabbasattānaṁ jīvitadānaṁ datvā nagare māghātabheriñ[10] carāpetvā sattāhaṁ sādhukīḷaṁ kāretvā[11] sabbagandhacitake mahantena sakkārena paccekabuddhassa sarīraṁ jhāpetvā catumahāpathe thūpaṁ kāresi. Bodhisatto pi rañño dhammaṁ desetvā „appamatto hohîti" ovaditvā Himavantam eva pavisitvā brahmavihāresu kammaṁ[12] katvā aparihīnajjhāno Brahmaloka-parāyano ahosi.

Sattha imaṁ desanaṁ[13] āharitvā „mahārāja tassa saddassa kāraṇā[14] tava koci antarāyo n' atthîti, yaññaṁ harāpetvā[15] mahājanassa jīvitaṁ dehîti" jīvitadānaṁ datvā[16] nagare bheriñ carāpetvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā rājā Ānando ahosi, māṇavo Sāriputto, tāpaso[17] aham evā" 'ti. Aṭṭhasaddajātakaṁ[18].

[1] Ck Cs2 antimā pacchima, Cs ayaṁ hi me antimā pacchi corr. to ayamantimā pacchi, Bdf ayamantimā pacchimā. [2] Bd tattha asaṁsayaṁ jātikhayantadassīti asaṁsayaṁ jātikhayantassa nibbānassa. [3] Bd omits ahaṁ. [4] Bd omits hi. [5] Bd -mā-. [6] Cks -vā. [7] Cks sāla. [8] Bd karissāmāti. [9] Bd netvā taṁ. [10] Bd māghaṭa-. [11] Bd -kīlaṁ kiḷitvā. [12] Bd parikam-. [13] Bd dhammade-. [14] Bd sutakā-. [15] Bd pahāre-. [16] Bd dāpetvā. [17] Bd adds pana. [18] Bd adds dutiyaṁ.

3. Sulasājātaka.

Idaṁ suvaṇṇakāyūran ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ Anāthapiṇḍikassa dāsiṁ ārabbha kathesi. Sā kira ekasmiṁ ussavadivase dāsigaṇena saddhiṁ uyyānaṁ gacchantī[1] attano sāminiṁ Puṇṇalakkhaṇadeviṁ ābharaṇaṁ yāci. Sā tassā[2] satasahassamūlaṁ attano ābharaṇaṁ adāsi. Sā taṁ pilandhitvā dāsigaṇena saddhiṁ uyyānaṁ pāyāsi[3]. Ath' eko coro tassā ābharaṇe lobhaṁ uppādetvā „imaṁ māretvā ābharaṇaṁ harissāmîti" tāya saddhiṁ sallapanto[4] uyyānaṁ gantvā tassā macchamaṁsasurādīni adāsi. Sā[5] „kilesavasena deti[6] maññe" ti gahetvā uyyānakīḷaṁ kīḷitvā vissamanatthāya[7] sāyaṇhasamaye nipanne[8] dāsigaṇe[8] uṭṭhāya tassa santikaṁ agamāsi. So „bhadde, imaṁ ṭhānaṁ apaṭicchannaṁ, thokaṁ parato[9] gacchāmā" 'ti āha. Taṁ sutvā itarā „imasmiṁ ṭhāne na[10] sakkā rahassakammaṁ kātuṁ, ayaṁ pana nissaṁsayaṁ maṁ[11] māretvā pilandhanabhaṇḍaṁ haritukāmo bhavissati, hotu sikkhāpessāmi nan" ti cintetvā „sāmi surāmadena me sukkhaṁ[12] sarīraṁ, pānīyaṁ tāva maṁ pāyehîti" ekaṁ kūpaṁ netvā „ito me pānīyaṁ ussiñcā[13]" 'ti rajjuñ ca ghaṭañ ca dassesi. Coro rajjuṁ kūpe otāresi. Atha naṁ onamitvā[14] udakaṁ siñcantaṁ[15] mahabbalā[16] dāsī ubhohi hatthehi ānisadaṁ[17] paharitvā kūpe khipitvā „na tvaṁ ettakena marissasîti" ekaṁ mahantaṁ iṭṭhakaṁ matthake āsumhi[18]. So tatth' eva jīvitakkhayaṁ patto. Sâpi nagaraṁ pavisitvā sāminiyā ābharaṇaṁ dadamānā „man' amhi[19] ajja imaṁ ābharaṇaṁ nissāya matā" ti sabbaṁ taṁ pavattiṁ ārocesi. Sâpi Anāthapiṇḍikassa ārocesi. Anāthapiṇḍiko Tathāgatassa ārocesi. Satthā „na kho gahapati idān' eva sā dāsī ṭhānuppattikapaññāya[20] samannāgatā, pubbe pi samannāgatā va, na ca idān' eva tāya so mārito, pubbe pi naṁ[21] māresi yevā" 'ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Sulasā nāma nagarasobhanī pañcasatavaṇṇadāsiparivārā ahosi, sahassena rattiṁ gacchati[22]. Tasmiṁ[23] yeva nagare Sattuko

3. Cfr. supra p. 58. [1] all four MSS. -ti. [2] C^{ks} C^{s2} tassa. [3] B^d pāvisi. [4] B^d amullapento. [5] B^d so. [6] B^d dehi. [7] B^d vimaṁsana-. [8] C^{ks} C^{s2} -o. [9] B^d purato. [10] C^{ks} C^{s2} omit na. [11] C^{ks} C^{s2} omit maṁ. [12] B^d sulakhaṁ. [13] B^d osi-. [14] B^d onametvā. [15] B^d osi-. [16] B^d mahapphalā. [17] B^d asataṁ, B^d asadaṁ. [18] B^d khipi. [19] C^k C^{s2} manaṁhi, C^s matamhi, B^d ahamhi. [20] B^d khippānupattikāyapaññāya. [21] C^{ks} na, C^{s2} taṁ. [22] B^d gacchanti. [23] B^d imasmiṁ.

nāma coro ahosi nāgabalo, rattibhāge issaragharāni pavisitvā yathārucim vilumpati. Nāgarā sannipatitvā rañño upakkosiṁsu. Rājā nagaraguttikaṁ āṇāpetvā „tattha tattha gumbaṁ ṭhapetvā[1] coraṁ gaṇhāpetvā sīsam assa chindathā“ 'ti āha. Taṁ[2] pacchābāhaṁ bandhitvā catukke catukke kasāhi tāḷentā[3] āghātanaṁ nenti. „Coro kira gahito“ ti sakalanagaraṁ saṁkhubhi. Tadā Sulasā vātapāne ṭhatvā antaravīthiyaṁ[4] olokentī[5] taṁ disvā paṭibaddhacittā hutvā „sace[6] imaṁ yodhaṁ samatthapurisaṁ[7] mocetuṁ sakkhissāmi[8], idaṁ kiliṭṭhakammaṁ akatvā iminā va saddhiṁ saṁvāsaṁ[9] kappessāmîti“ cintetvā heṭṭhā Kaṇaverajātake vuttanayen' eva nagaraguttikassa sahassaṁ pesetvā taṁ mocetvā tena saddhiṁ sammodamānā samaggavāsaṁ vasi[10]. Coro tiṇṇaṁ catunnaṁ māsānaṁ accayena cintesi: „ahaṁ imasmiṁ yeva ṭhāne vasituṁ na sakkhissāmi, tucchahatthena gantum[11] pi na sakkā, Sulasāya pilandhanabhaṇḍaṁ[12] satasahassaṁ agghati, Sulasaṁ māretvā idaṁ gaṇhissāmîti“. Atha naṁ ekadivasaṁ āha: „bhadde, ahaṁ tadā rājapurisehi nīyamāno asukapabbatamatthake rukkhadevatāya balikammaṁ paṭisuṇiṁ, sā maṁ balikammaṁ alabhamānā bhiṁsāpeti[13], balikammaṁ[14] karomā“ 'ti. „Sādhu[15] sāmi[16], sajjetvā pesehîti“. „Bhadde, pesetuṁ na vaṭṭati, mayaṁ ubho pi sabbābharaṇapaṭimaṇḍitā mahantena parivārena gantvā dassāmā“ 'ti. „Sādhu[15] sāmi, tathā karomā[17]“ 'ti. Atha naṁ tathā kāretvā pabbatapādaṁ gatakāle āha[18]: „bhadde, mahājanaṁ disvā devatā balikammaṁ na paṭicchissati[19], mayaṁ ubho va abhirūhitvā demā“ 'ti so tāya „sādhū“ 'ti sampaṭicchite taṁ balipātiṁ ukkhipāpetvā sayaṁ sannaddhapañcāvudho hutvā pabbatamatthakam abhirūhitvā ekaṁ

---

[1] C^s C^s2 Bd ṭhapāpetvā. [2] Bd adds gahetvā. [3] Ck -to, Bd -etvā. [4] Bd -vīthi, C^s2 -vīthiṁ. [5] all four MSS. -ti. [6] Cks C^s2 omit sace. [7] Bd imaṁ coro ti kathitapurisaṁ. [8] Bd sakkhāmi. [9] Bd samaggasaṁ-. [10] Cks vasitvā. [11] Bd palātuṁ. [12] Cks -naṁbh- [13] Ck C^s2 hi-, Bd bhāyāmi corr. to bhāyāpeti. [14] Bd -kammaṁ assā. [15] Bd sā sādhu. [16] Bd -mīti. [17] Bd -rohi. [18] Bd ahaṁ. [19] Bd sampa-.

sataporisaṁ papātaṁ[1] nissāya jātarukkhamūle baliṁ[2] ṭhapāpetvā „bhadde, nâhaṁ balikammatthāya āgato, taṁ pana māretvā pilandhanaṁ te gahetvā gamissāmîti āgato 'mhi, tava pilandhanaṁ omuñcitvā uttarasāṭake[3] bhaṇḍikaṁ karohîti" āha. „Sāmi maṁ kasmā māresîti". „Dhanakāraṇā" ti. „Sāmi mayā kataguṇaṁ anussara, ahaṁ taṁ bandhitvā nīyamānaṁ seṭṭhiputtena parivattetvā bahuṁ dhanaṁ datvā jīvitaṁ labhāpesiṁ, devasikaṁ sahassaṁ labhamānâpi aññaṁ purisaṁ na olokemi, evaṁ hi tava upakārikā, mā maṁ mārehi, bahuñ ca te dhanaṁ dassāmi[4] dāsī ca bhavissāmîti" taṁ yācantī[5] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Idaṁ suvaṇṇakāyūraṁ muttā veḷuriyā bahū
sabbaṁ harassu bhaddaṁ te mañ ca dāsîti sāvayā 'ti. 18.

Tattha kāyūran ti gīvāya pilandhanapasādhanaṁ, na keyūraṁ, sāvayā 'ti mahājanamajjhe sāvetvā dāsiṁ katvā gaṇhā 'ti.

Tato Sattukena

2. Oropayassu kalyāṇi, mā bahuṁ paridevasi[6],
na câhaṁ abhijānāmi ahantvā dhanam ābhatan[7] ti 19.

attano ajjhāsayānurūpaṁ dutiyagāthāya vuttāya Sulasā ṭhānuppattikāraṇaṁ paṭilabhitvā „ayaṁ coro mayhaṁ jīvitaṁ na dassati, upāyena naṁ[8] paṭhamataraṁ[9] papāte pātetvā jīvitakkhayaṁ pāpessāmîti" cintetvā gāthadvayam āha:

3. Yato sarāmi attānaṁ yato patto 'smi[10] viññutaṁ
na câhaṁ[10] abhijānāmi aññaṁ piyataraṁ tayā. 20.

4. Ehi taṁ upagūhissaṁ[11] karissañ ca[12] padakkhiṇaṁ,
na hi dāni punā[13] atthi mama tuyhañ[14] ca saṁgamo ti. 21.

Sattuko tassā adhippāyaṁ[15] ajānanto „sādhu bhadde, ehi upagūhassu[16] man" ti āha. Sulasā taṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā upagūhitvā[17] „idāni taṁ sāmi catūsu passesu van-

---

[1] Bd ekasataporisapamātaṁ. [2] Bd bahibhājanaṁ. [3] Bd uttarisāṭakena. [4] Bd adds tava. [5] all four MSS. -ti. [6] Bd bāḷhaṁ paridevesi. [7] Bd āgatan. [8] Cs Cs2 taṁ, Bd omits naṁ. [9] Bd pathamaṁ. [10] so all five MSS. [11] Bd epaguyhisaṁ. [12] Cks Cs2 add taṁ. [13] Bd puna. [14] Cks Cs2 guyhañ. [15] Bd tassādhi-. [16] Bd -guyyassu. [17] Bd -guyhi-.

dissāmîti[1]" vatvā pādapiṭṭhiyaṁ sīsaṁ ṭhapetvā bāhāpasse vanditvā pacchimapassaṁ gantvā vandamānā viya hutvā nāgabalā gaṇikā coraṁ dvīsu pacchābhāgesu[2] gahetvā heṭṭhāsīsakaṁ[3] katva sataporise niraye[4] khipi. So tatth' eva cuṇṇavicuṇṇaṁ hutvā mari. Taṁ kiriyaṁ disvā pabbatamatthake nibattadevatā imā gāthā abhāsi:

5. Na hi sabbesu ṭhānesu puriso hoti paṇḍito,
itthī[5] pi paṇḍitā hoti[6] tattha tattha vicakkhaṇā. 22.
6. Na hi sabbesu ṭhānesu puriso hoti paṇḍito,
itthī[5] pi paṇḍitā hoti[6] lahum atthavicintikā[7]. 23.
7. Lahuñ ca vata khippañ ca nikaṭṭhe samacetayi,
migaṁ puṇṇāyatenêva[8] Sulasā Sattukaṁ vadhi. 24.
8. Yo 'dha uppatitaṁ atthaṁ na khippam anubujjhati (cfr. p. 266, 24.)
so haññati[9] mandamati[10] coro va girigabbhare. 25.
9. Yo ca uppatitaṁ atthaṁ khippam eva nibodhati
muccate sattusambādhā Sulasā[11] Sattukā-m-ivā 'ti. 26.

Tattha paṇḍitā hotîti itthi[12] pi[13] paṇḍitā[14] tattha tattha vicakkhaṇā hoti, athavā itthī paṇḍitā c' eva tattha tattha vicakkhaṇā ca[15] hoti, lahuṁ atthavicintikā ti lahuṁ khippaṁ atthaṁ vicintikā, lahuñca vatā 'ti adandhañ ca vata, khippañ cā 'ti acirena ca[16], nikaṭṭhe samacetayîti santike ṭhitā va tassa maraṇupāyaṁ cintesi, puṇṇāyatenevā 'ti pūritadhanusmiṁ, idaṁ vuttaṁ hoti: yathā[17] cheko migaluddako ākiṇṇapuṇṇadhanusmiṁ[18] khippaṁ migaṁ vadhati[19] evaṁ Sulasā Sattukaṁ vadhîti, yo dhā 'ti yo imasmiṁ sattaloke, nibodhatîti jānāti, Sattukāmivā 'ti Sattukā iva, yathā Sulasā muttā evaṁ muccatîti[20] attho.

Iti Sulasā coraṁ vadhitvā pabbatā oruyha attano parijanassa santikaṁ gantvā „ayyaputto kahan" ti pucchitā[21] „mā taṁ pucchathā" 'ti vatvā rathaṁ abhirūhitvā nagaram eva pāvisi.

---

[1] Bd vattissāmiti. [2] Bd -bāhāsu. [3] Bd sīsaṁ. [4] Bd narake. [5] Bdf itthi. [6] C^{ks} C^{s2} honti. [7] Bd lahu atthaṁ vi-. [8] C^{s} C^{s2} punnayateneva, Bf puṇṇāsateneva, Bd puṇṇāyaṁteneva. [9] Bd -te. [10] C^{k} manāmati, C^{s} manā- corr. to manda-, C^{s2} mandatāmaṇi, Bd mandavati, Bf mandamiti. [11] C^{ks} C^{s2} -sāya, Bd -lassā. [12] C^{ks} C^{s2} iti. [13] C^{ks} C^{s2} omit pi. [14] Bd adds hoti. [15] Bd omits ca. [16] Bd -reneva. [17] C^{ks} C^{s2} yadā. [18] Bd sakaṇḍapunadhanasmi. [19] C^{ks} C^{s2} add evanti. [20] Bd muñcatīti. [21] Bd puṭhā.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā te ubho[2] ime va[3] ahesuṁ, devatā pana aham eva“ 'ti. Sulasājātakaṁ[4].

4. Sumañgalajātaka.

Bhusamhi[5] kuddho ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Rājovādasuttaṁ ārabbha kathesi. Tadā pana Satthā raññā yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte[6] rajjaṁ kārente[7] Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchimhi nibbatto vayappatto pitu accayena rajjaṁ kāresi[8] mahādānaṁ pavattesi. Tassa Sumañgalo nāma uyyānapālo ahosi. Ath' eko paccekabuddho Nandamūlapabbhārā[9] nikkhamitvā cārikaṁ[10] caramāno Bārāṇasiṁ patvā uyyāne vasitvā punadivase nagaraṁ piṇḍāya pāvisi. Tam enaṁ rājā disvā pasannacitto[11] pāsādaṁ āropetvā rājāsane[12] nisīdāpetvā nānaggarasehi khādaniyabhojaniyehi parivisitvā anumodanaṁ sutvā pasanno attano uyyāne vasanatthāya paṭiññaṁ gahetvā uyyānaṁ pavesetvā[13] sayam pi bhuttapātarāso tattha gantvā rattiṭṭhānadivāṭṭhānādīni[14] saṁvidahitvā Sumañgalaṁ[15] uyyānapālaṁ veyyāvaccakaraṁ katvā[16] nagaraṁ pāvisi. Paccekabuddho tato paṭṭhāya nibaddhaṁ rājagehe bhuñjanto tattha ciraṁ vasi. Sumañgalo pi naṁ[17] sakkaccaṁ upaṭṭhahi. Ath' ekadivasaṁ paccekabuddho Sumañgalaṁ āmantetvā „ahaṁ katipāhaṁ asukagāmaṁ nissāya vasitvā āgacchissāmîti[18] rañño āroceyyāsîti“ vatvā pakkāmi. Sumañgalo pi rañño ārocesi. Paccekabuddho katipāhaṁ tattha vasitvā sāyaṁ suriye atthaṁ[19] gate[20] uyyā-

---

1 B^d dhammade-. 2 B^d adds pi. 3 B^d yeva. 4 C^{ks} C^{s2} -sajā-, B^d adds tatiyaṁ. 5 C^{ks} C^{s2} -saṁhi. 6 C^{s2} -datto. 7 C^s C^{s2} -to. 8 C^{ks} C^{s2} omit bodhi - - - kāresi, B^d has added this. 9 C^{ks} C^{s2} -lakapa-. 10 B^d -kañ. 11 B^d adds vanditvā. 12 B^d -rājanivesane. 13 B^d pesetvā. 14 B^d -nāni. 15 B^d adds nāma. 16 C^{ks} C^{s2} datvā. 17 B^d omits naṁ. 18 C^{ks} C^{s2} -mi, B^d -miti. 19 B^d atthañ. 20 B^d adds taṁ.

naṁ paccāgami. Sumaṅgalo tassa āgatabhāvaṁ ajānanto attano gehaṁ agamāsi. Paccekabuddho pi pattacīvaraṁ paṭisāmetvā thokaṁ caṁkamitvā pāsāṇaphalake nisīdi. Taṁ divasaṁ pana uyyānapālassa gharaṁ pāhuneyyakā[1] āgamiṁsu. So tesaṁ sūpavyañjanatthāya „uyyāne abhayaladdhamigaṁ[2] māressāmîti“ dhanuṁ ādāya uyyānaṁ āgantvā[3] migaṁ upadhārento paccekabuddhaṁ disvā „mahāmigo bhavissatîti“ saññāya saraṁ sandahitvā[4] vijjhi. Paccekabuddho sīsaṁ vivaritvā „Sumaṅgalā“ 'ti āha. So saṁvegappatto[5] hutvā[6] „bhante[7] tumhākaṁ āgatabhāvaṁ ajānanto 'migo' ti saññāya vijjhiṁ, khamatha me“ ti vatvā „hotu, idāni kiṁ karissasi[8], ehi, saraṁ luñcitvā gaṇhā“ 'ti vutte[9] vanditvā saraṁ luñci. Mahatī[10] vedanā uppajji. Paccekabuddho tatth' eva parinibbāyi. Uyyānapālo „sace rājā jānissati na me sahissatîti[11]“ puttadāraṁ gahetvā[12] palāyi. Tāvad eva „paccekabuddho parinibbuto“ ti devatānubhāvena sakalanagaraṁ ekakolāhalaṁ jātaṁ. Punadivase manussā uyyānaṁ gantvā taṁ[13] disvā „uyyānapālo paccekabuddhaṁ māretvā palāto“ ti rañño kathayiṁsū. Rājā mahantena parivārena[14] gantvā sattāhaṁ sarīrapūjaṁ katvā mahantena sakkārena dhātuyo ādāya cetiyaṁ katvā taṁ pūjento dhammena rajjaṁ kāresi. Sumaṅgalo pi ekaṁ[15] saṁvaccharaṁ vītināmetvā „rañño cittaṁ jānissāmîti“ āgantvā ekaṁ amaccaṁ passitvā[16] „mayi rañño cittaṁ jānāhîti“ āha. So[17] rañño santike tassa guṇaṁ kathesi. Rājā asuṇanto viya ahosi. Amacco[18] puna kiñci akathetvā[19] rañño anattamanabhāvaṁ Sumaṅgalassa kathesi. So dutiyasaṁvacchare pi āgantvā[20] tatiyasaṁvacchare puttadāraṁ gahetvā āgañchi[21]. Amacco rañño[22] mudubhāvaṁ[23] ñatvā taṁ rāja-

[1] Bd pāhuṇakā. [2] Bd ādāyaladdhaṁmigaṁ. [3] Bd gantvā. [4] Bd sannayitvā. [5] Bd bhayappatto. [6] Bd vanditvā. [7] Bd adds ahaṁ. [8] Bd -sīti. [9] Bd adds so. [10] all four MSS. -ti. [11] Bd nāsessatīti in the place of na me sahissatīti. [12] Bd adds tato. [13] Bd paccekabuddhaṁ. [14] Bd adds uyyānaṁ. [15] Bd eka. [16] Bd pesetvā. [17] Bd amacco pi. [18] Bd omits amacco. [19] Bd avatvā [20] Bd adds tatheva rājā tuṇhi ahosi. [21] Bd va āgami. [22] Cks Cs2 omit rañño. [23] Bd cittamu-.

dvāre ṭhapetvā tassa āgatabhāvaṁ[1] rañño kathesi. Rājā taṁ pakkosāpetvā paṭisanthāraṁ katvā „Sumaṅgala kasmā tayā mama puññakkhettaṁ[2] paccekabuddho mārito“ ti pucchi. So „nâhaṁ deva[3] ‘paccekabuddhaṁ māremîti’ māresiṁ[4], api ca kho iminā nāma[5] kāraṇena idaṁ nāma akāsin“ ti taṁ pavattiṁ ācikkhi. Atha naṁ rājā „tena hi mā bhāyîti“ samassāsetvā puna uyyānapālam eva akāsi. Atha naṁ so amacco pucchi: „deva, kasmā tumhe dve vāre Sumaṅgalassa guṇaṁ[6] sutvâpi kiñci na kathayittha, kasmā pana tatiyavāre sutvā va[7] taṁ pakkositvā anukampitthā“ ’ti. Rājā[8] „tāta, raññā[9] nāma kuddhena sahasā kiñci kātuṁ na vaṭṭati, tenâhaṁ pubbe tuṇhī hutvā tatiyavāre Sumaṅgale mama cittassa mudubhāvaṁ ñatvā taṁ pakkosāpesin“ ti rājavattaṁ[10] kathento:

1. Bhus’ amhi[11] kuddho ti avekkhiyāna[12]
na tāva daṇḍaṁ panayeyya issaro,
aṭṭhānaso appatirūpam attano
parassa dukkhāni bhusaṁ udīraye. 27.

2. Yato ca jāneyya pasādam attano
atthaṁ niyuñjeyya parassa dukkataṁ[13],
tadâyam attho ti sayaṁ avekkhiya
ath’ assa daṇḍaṁ sadisaṁ nivesaye. 28.

3. Na câpi jhāpeti paraṁ na attanaṁ[14]
amucchito yo nayate[15] nayānayaṁ
yo daṇḍadhāro[16] bhavatîdha issaro
sa vaṇṇagutto siriyā na dhaṁsati. 29.

4. Ye khattiyāse anisammakārino
paṇenti[17] daṇḍaṁ sahasā pamucchitā
avaṇṇasaṁyuttā[18] jahanti jīvitaṁ,
ito vimuttâpi ca yanti duggatiṁ. 30.

[1] Bd tassāga-. [2] Bd -tto. [3] Bd omits deva. [4] Cks -si, Bd omits māresiṁ. [5] Bd omits nāma. [6] Bd bhāsanaṁ. [7] Bd omits va. [8] Bd adds āha. [9] Cks rañño. [10] Bd taṁ. [11] Bd bhusaṁhi corr to -sampi, Bf -sampi [12] Bd apekkhiyāno, Bf apekkhiyāni. [13] Bdf -ṭaṁ. [14] Bdf attā-. [15] Bd -ti. [16] Bdf -dharo. [17] Cs Bd pan-. [18] Cks -yutta.

5. Dhamme ca ye ariyapavedite ratā (Cfr. Dhp. v. 79.
anuttarā te vacasā manasā[1] kammanā[2] ca,
te santisoraccasamādhisaṇṭhitā
vajanti lokaṁ dubhayaṁ[3] tathāvidhā. 31.
6. Rājâham asmi narapamadānam[4] issaro,
sace pi kujjhāmi ṭhapemi attanaṁ[5],
nisedhayanto janataṁ tathāvidhaṁ
paṇemi[6] daṇḍaṁ anukampa yoniso ti 32.

imā gāthā āha.

Tattha avekkhiyānā[7] 'ti avekkhitvā[8], idaṁ vuttaṁ hoti: tāta paṭhavissaro rājā nāma ahaṁ bhusaṁ kuddho balavakodhābhibhūto ti ñatvā aṭṭhavatthukādibhedaṁ daṇḍaṁ parassa na paṇeyya[9] na pavatteyya[10], kiṁkāraṇā: kuddho hi aṭṭhavatthukaṁ soḷasavatthukaṁ katvā aṭṭhānena akāraṇena attano rājabhāvassa ananurūpaṁ[11] imaṁ ettakaṁ nāma āharāpetha[12] idaṁ vâssa[13] karothā 'ti parassa bhusaṁ dukkhāni balavadukkhāni udīreyya[14], yato ti yadā, idaṁ vuttaṁ hoti: yadā pana rājā[15] parasmiṁ uppannaṁ attano pasādaṁ jāneyya atha parassa dukkataṁ atthaṁ niyuñjeyya upaparikkheyya tadā evaṁ niyuñjanto ayaṁ nām' ettha attho ayam eva tassa[16] doso ti sayaṁ attanā[17] paccakkhaṁ katvā ath' assa aparādhakārakassa aṭṭhavatthukahetu aṭṭh' eva soḷasavatthukahetu soḷas' eva kahāpaṇe gaṇhanto daṇḍaṁ[18] sadisaṁ katadosānurūpaṁ[19] nivesaye ṭhapeyya[20] pavatteyyā[21] 'ti, amucchito ti chandādīhi agatikilesehi[22] amucchito[23] anadhibhūto[24] hutvā yo nayānayaṁ nayati upaparikkhati so n' eva paraṁ jhāpeti na attānaṁ, chandādivasena[25] hi ahetukaṁ daṇḍaṁ pavattento param pi tena daṇḍena jhāpeti dahati pīḷeti attānam pi[26] tatonidānena pāpena, ayaṁ pana na paraṁ jhāpeti na attānan ti, yo daṇḍadhāro[27] bhavatīdha issaro ti yo idha paṭhavissaro jāto[28] idha sattaloke dosānucchavikaṁ daṇḍaṁ pavattento daṇḍadhāro[29] hoti, savaṇṇagutto[30] guṇavaṇṇena c' eva yasavaṇṇena ca gutto rakkhito siriyā na dhaṁsati na parihāyati, avaṇṇasaṁyuttā jahantîti adhammikā lolarājāno avaṇṇena yuttā hutvā jīvitaṁ jahanti, dhamme ca ye ariyapavedite ti ye rājāno ācāraariyehi dhammikarājūhi pavedite dasavidhe rājadhamme ratā, anuttarā te[31] ti te[31] vacasā manasā kammunā ca tīhi pi etehi

[1] so all five MSS. [2] Bdf kammunā. [3] Ck Cs2 dū-, Bf ubh-. [4] Bdf narasamuddā-. [5] Bdf attā-. [6] Cs Bd paṇ-. [7] Bd apekkhiyāno. [8] Bd apekkhitvā jānitvā. [9] Cs Cs2 paneyya, Bd paṇayeyyaṁ. [10] Bd vatteyya. [11] Bd anurū-. [12] Bd āharatthatha. [13] Bd catassa. [14] Bd udiriye. [15] Bd rājāno. [16] Bd ekassa in the place of evatassa. [17] Bd atta. [18] Bd daṇḍa. [19] Bd -dosā anu-. [20] Bd upaṭhapeyyātha. [21] Bd -yyāthā [22] Bd omits agati. [23] Bd samu-. [24] Bd anabhi-. [25] Bd -nā. [26] Bd -naṁ, omitting pi. [27] Bd -varo. [28] Bd rājā. [29] Bd -dharo. [30] Cks svaṇṇa-. [31] Bd omits te.

anuttarā jeṭṭhakā, te santisoraccasamādhisaṇṭhitā ti te agatipahānena kilesasantiyañ ca dussīlyasaṁkhāte soracce ca ekaggatāya samādhimhi ca saṇṭhitā patiṭṭhitā[1] dhammikarājāno, vajanti lokaṁ dubhayan[2] ti dhammena rajjaṁ kāretvā manussalokato devalokaṁ devalokato manussalokan ti ubhayalokaṁ eva vajanti, nirayādisu na nibbattanti, narapamadānan[3] ti narānañ ca pamadānañ[4] ca, ṭhapemi attānan[5] ti kuddho pi kodhavasena agantvā[6] attānaṁ porāṇakarājūhi ṭhapitanayasmiṁ ñeva dhamme ṭhapemi vinicchayadhammaṁ na bhindāmi[7].

Evaṁ chahi gāthāhi raññā attano guṇe kathite sabbâpi rājaparisā tuṭṭhā „ayaṁ sīlācāraguṇasampatti tumhākaṁ ñeva anurūpā" ti rañño guṇaṁ[8] kathesi. Sumaṅgalo pana parisāya kathitāvasāne uṭṭhāya rājānaṁ vanditvā añjalim[9] paggayha rañño thutiṁ karonto tisso gāthā abhāsi:

7. Siriñ[10] ca lakkhiñ[10] ca tam eva khattiya
janādhipa mā vijahi kudācanaṁ,
akkodhano niccapasannacitto
anīgho tuvaṁ vassasatāni pālaya. 33.

8. Guṇehi etehi upeta[11] khattiya
ṭhitamariyavattī[12] suvaco akodhano
sukhī anuppīḷa pasāsa[13] mediniṁ[14],
ito vimutto pi ca yāhi suggatiṁ. 34.

9. Evaṁ suvinītena[15] subhāsitena
dhammena ñāyena upāyaso nayaṁ
nibbāpaye saṁkhubhitaṁ mahājanaṁ
mahā va megho salilena medinin ti. 35.

Tattha siriñ[16] ca lakkhiñ[17] cā ti parivārasampattiñ[18] ca paññañ[19] ca, anīgho ti niddukkho hutvā, upeta[20] khattiyā 'ti upeto khattiya ayam eva vā pāṭho, ṭhitamariyavattīti[21] ṭhitaariyavatti, ariyavatti[22] nāma dasarājadhammasaṁkhātaṁ porāṇakarājavattaṁ, tassa[23] patiṭṭhitattā ṭhitarājadhammo hutvā ti attho, anuppīḷapasāsamedinin[24] ti anuppīlaṁ pasāsa[25] medinin ti ayam

[1] B[d] omits pa. [2] C[s2] dū-. [3] C[ks] C[s2] -mā-, B[d] narasamudā-. [4] C[ks] C[s2] -mā-, B[d] samudā-. [5] so all four MSS. [6] C[s] ā- corr. to a-, B[d] ā-. [7] B[d] -miti. [8] B[d] -ṇe. [9] B[d] -li [10] C[ks] C[s2] -ī, B[df] -i. [11] B[d] -ti. [12] B[d] thitapariyavutti, B[f] tikapariyavutti. [13] B[d] saṁhasa, B[f] saha. [14] C[ks] -nī, C[s2] B[d] -ni. [15] B[d] suṇitena. [16] C[k] C[s2] -ī, C[s] -i. [17] C[ks] -ī, C[s2] -i. [18] C[ks] -ī, C[s2] -i. [19] C[ks] C[s2] -ā. [20] B[d] -ti. [21] B[d] -vuttiti. [22] B[d] ṭhitaariyavattino. [23] B[d] omits tassa. [24] B[d] anupilasahasa-. [25] B[d] sapāsa.

eva vā pāṭho, suvinītenā[1] 'ti sunayena suṭṭhukāraṇena, dhammenā 'ti dasakusalakammapathadhammena, ñāyenā 'ti purimass' ev' etaṁ[2] vevacanaṁ, upāyaso ti upāyakosallena, nayan ti nayanto rajjaṁ anusāsanto dhammikarājā, nibbāpaye ti imāya paṭipattiyā kāyikacetasikadarathaṁ[3] apanento[4] kāyikacetasikadukkhasaṁkhubhitam[5] pi mahājanaṁ mahāmegho salilena mediniṁ viya nibbāpeyya, tvam pi tath' eva nibbāpehîti dīpento[6] evam āha.

Satthā Kosalarañño ovādavasena imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā paccekabuddho parinibbuto, Sumaṅgalo Ānando ahosi, rājā[7] aham evā" 'ti. Sumaṅgalajātakaṁ[8].

5. Gaṅgamālajātaka.

Aṅgārajātā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto uposathakammaṁ ārabbha kathesi. Ekadivasaṁ[9] hi Satthā uposathike upāsake āmantetvā „upāsakā, sādhurūpaṁ vo kataṁ, uposathaṁ upavasantehi dānaṁ nāma dātabbaṁ sīlaṁ rakkhitabbaṁ kodho na kātabbo mettā bhāvetabbā uposathavāso vasitabbo, porāṇakapaṇḍitā hi ekaṁ khaṇḍūposathakammaṁ[10] nissāya mahāyasaṁ labhiṁsū" 'ti vatvā tehi yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente tasmiṁ nagare Sucaparivāro[11] nāma seṭṭhi ahosi asītikoṭidhanavibhavo dānādipuññābhirato. Tassa puttadāro[12] pi parijano pi antamaso tasmiṁ ghare vacchakapālakâpi sabbe māsassa cha divase uposathaṁ upavasanti. Tadā Bodhisatto ekasmiṁ daliddakule nibbattitvā bhatiṁ katvā kicchena jīvati. So „bhatiṁ karissāmîti" tassa gehaṁ gantvā vanditvā ekamantaṁ ṭhito[13] „kim āgato sîti" vutte „tumhākaṁ ghare bhatiyā kammaṁ[14] karaṇatthan" ti āha. Seṭṭhi „aññesaṁ bhatikānaṁ āgatadivase yeva imasmiṁ gehe kammaṁ karontā sīlaṁ rakkhanti, sīlaṁ rakkhituṁ sakkontā kammaṁ karothā" 'ti vadati, Bodhisattassa pana sīlarakkhaṇācikkhane[15] saññaṁ akatvā

---

[1] Bd sunitena. [2] Bd pūrimapadasseva. [3] Bd -kadukkhaṁ darathaṁ. [4] Bd apassanto. [5] Bd -dukkhaṁ-. [6] Bd dassento. [7] Bd adds pana. [8] Bd adds catutthaṁ. [9] Bd -sañ. [10] Bd akhaṇḍ-. [11] Bd sīripa-. [12] Bd -rā. [13] Bd aṭhāsi. [14] Bd kamma. [15] Bd -ne acikkhane.

„sādhu tāta attano bhatiṁ jānitvā kammaṁ karohîti" āha. So tato paṭṭhāya subbaco[1] hutvā uraṁ datvā attano kilamathaṁ agaṇetvā tassa sabbakiccāni karoti, pāto va kammantaṁ gantvā sāyaṁ āgacchati. Ath' ekadivasaṁ nagare chaṇaṁ ghosesuṁ. Mahāseṭṭhi dāsiṁ āmantetvā „ajj'[2] uposathadivase[3] gehe kammakarānaṁ pāto va bhattaṁ pacitvā dehi, kālass' eva bhuñjitvā uposathikā bhavissantîti" āha. Bodhisatto kālass' eva vuṭṭhāya[4] kammantaṁ agamāsi, „ajja[5] uposathiko bhaveyyāsîti" tassa koci nârocesi. Sesakammakarā pāto va bhuñjitvā uposathikā[6] ahesuṁ. Seṭṭhi pi saputtadāraparijano[7] uposathaṁ adhiṭṭhahi[8]. Sabbe pi uposathikā attano attano vasanaṭṭhānaṁ gantvā sīlaṁ āvajjantā[9] nisīdiṁsu. Bodhisatto sakaladivasaṁ kammaṁ katvā suriyatthagamanavelāya[10] āgato. Ath' assa[11] bhattakārikā hatthadhovanaṁ datvā pātiyā[12] bhattaṁ vaḍḍhetvā upanāmesi. Bodhisatto „aññesu divasesu imāya velāya mahāsaddo hoti, ajja kahaṁ gatā" ti pucchi, „sabbe uposathaṁ samādiyitvā attano[13] vasanaṭṭhānāni gatā" ti sutvā[14] cintesi: „ettakānaṁ sīlavantānaṁ antare ahaṁ eko dussīlo hutvā na vasissāmi, idāni uposathaṅgesu adhiṭṭhitesu hoti nu kho uposathakammaṁ[15] no" ti so gantvā seṭṭhiṁ pucchi. Atha naṁ seṭṭhi[16] „pāto va anadhiṭṭhitattā sakalakammaṁ[17] na hoti, upaḍḍhakammaṁ[18] pana hotîti" āha. So „ettakaṁ pi hotū" 'ti seṭṭhissa santike samādinnasīlo hutvā uposathaṁ adhiṭṭhāya attano vasanokāsaṁ pavisitvā sīlaṁ āvajjanto[19] nipajji. Ath' assa sakaladivasaṁ nirāhāratāya pacchimayāmasamanantare satthakavātā samuṭṭhahiṁsu. Seṭṭhinā nānābhesajjāni[20] āharitvā „paribhuñjā[21]" 'ti vuccamāno pi „uposathaṁ na bhindissāmi[22], jīvitapariyantikaṁ katvā samā-

[1] B*d* suvaco. [2] B*d* ajja. [3] B*d* -so. [4] B*d* uṭhāya. [5] B*d* ajj. [6] B*d* adds va. [7] B*d* -ro saparijano. [8] B*d* -hi ti. [9] B*d* āvavejjanto. [10] B*d* -tthaṅga-. [11] B*d* atha, omitting assa. [12] B*d* -yaṁ. [13] B*d* repeats a-. [14] B*d* adds bodhisatto. [15] B*d* adds mama. [16] B*d* adds tāta. [17] B*d* -laṁ uposathakammaṁ. [18] B*d* uposathaka-. [19] B*d* -jjento. [20] B*d* nānāvimāni bhe-. [21] C*k* -jathā. [22] B*d* -mi ti.

diyin“ ti āha. Balavavedanā uppajji, aruṇuggamanavelāyaṁ[1] satiṁ paccupaṭṭhāpetuṁ nâsakkhi. Atha naṁ „idāni marissasîti“ nīharitvā osārake nipajjāpesuṁ. Tasmiṁ khaṇe Bārāṇasirājā rathavaragato mahantena parivārena nagaraṁ padakkhiṇaṁ karonto taṁ ṭhānaṁ sampāpuṇi. Bodhisatto tassa siriṁ oloketvā lobhaṁ uppādetvā rajjaṁ patthesi. So cavitvā upaḍḍhuposathakammassa[2] nissandena tassa aggamahesiyā kucchismiṁ[3] paṭisandhim gaṇhi. Sā laddhagabbhaparihārā dasamāsaccayena puttaṁ vijāyi. Udayakumāro ti 'ssa nāmaṁ akaṁsu. So vayappatto sabbasippānaṁ[5] nipphattiṁ pāpuṇi, jātissarañāṇena attano[5] pubbakammaṁ saritvā „appassa[6] kammassa phalaṁ mamêdan[7]“ ti abhikkhaṇaṁ udānaṁ[8] udānesi. So pitu accayena rajjaṁ patvâpi attano mahantaṁ sirivibhavaṁ oloketvā tad eva udānaṁ udānesi. Ath' ekadivasaṁ nagare chaṇaṁ sajjayiṁsu. Mahājano kīḷāpasuto ahosi. Tadā Bārāṇasiyā uttaradvāravāsī[9] eko bhatiko udakabhatiṁ katvā laddhaṁ aḍḍhamāsakaṁ pākāriṭṭhikāya antare ṭhapetvā[10] tattha udakabhatim[11] eva katvā jīvamānāya ekāya kapaṇitthiyā saddhiṁ saṁvāsaṁ kappesi. Sā taṁ āha: „sāmi nagare chaṇo vattati, sace te kiñci atthi mayam pi kīḷeyyāmā“ 'ti. „Āma atthîti“. „Kittakaṁ sāmîti“. „Aḍḍhamāsako“ ti[12]. „Kahaṁ so“ ti. „Uttaradvāre iṭṭhakantare[13] ṭhapito ti ito me dvādasayojanantare[14] nidhānaṁ, tava pana hatthe kiñci atthîti“. „Āma atthîti[15]“. „Kittakan“ ti. „Aḍḍhamāsako vā“ ti[16]. „Iti tavâḍḍhamāsako[17] mamâḍḍhamāsako[18] ti māsako[19] hoti, tato ekena koṭṭhāsena mālaṁ ekena koṭṭhāsena gandhaṁ ekena[20] suraṁ gahetvā kīḷissāma, gaccha tayā[21] ṭhapitaṁ

---

[1] Bd -ya. [2] Bd -mma. [3] Bd -imhi. [4] Bd -ppesu. [5] Bd omits attano. [6] Bd appakassa. [7] Bd mama idan. [8] Bd -nā. [9] all four MSS. -si. [10] Bd adds bhati karonto dakkhiṇadvāraṁ patvā. [11] Bd -tikaṁ. [12] Cks Cs2 add aḍḍhamāsaṁ āharā ti. [13] Bd -kabbhantare. [14] Bd dvesatayo-. [15] Cks Cs2 atthi, Bd omits āmaatthîti. [16] Cks Cs2 va, all four MSS. omitting ti. [17] Bd -va aḍḍha-. [18] Bd -ma aḍḍha- [19] Bd adds va. [20] Bd adds koṭhāsena. [21] Bd gacchatha, omitting tayā.

aḍḍhamāsakaṁ āharā“ ’ti. So „bhariyāya me santikā kathā[1] laddhā“ ti haṭṭhatuṭṭho „bhadde, mā cintayi, āharissāmi nan“ ti vatvā pakkāmi. Nāgabalo bhatako[2] cha yojanāni atikkamma majjhantikasamaye vītaccikaṅgārasanthatam[3] iva uṇhaṁ[4] vālikaṁ[5] maddanto dhanalobhena haṭṭhatuṭṭho[6] kāsāvanantakanivāsano[7] kaṇṇe tālapaṇṇaṁ pilandhitvā[8] etena[9] āyogavattena[10] gītaṁ gāyanto[11] rājaṅgaṇena pāyāsi. Udayarājā[12] sīhapañjaraṁ vivaritvā ṭhito taṁ tathā gacchantaṁ disvā „kin nu kho esa evarūpaṁ vātātapaṁ[13] agaṇetvā haṭṭhatuṭṭho[14] gāyanto gacchati, pucchissāmi nan“ ti cintetvā pakkosanatthāya ekaṁ purisaṁ pahiṇi. Tena gantvā „rājā taṁ pakkosatîti“ vutte „rājā mayhaṁ kiṁ hoti, nâhaṁ rājānaṁ jānāmîti“ vatvā[15] balakkārena nīto ekamantaṁ aṭṭhāsi. Atha naṁ rājā pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Aṅgārajātā paṭhavī, kukkuḷānugatā[16] mahī,
atha gāyasi vattāni, na taṁ tapati ātapo. 36.

2. Uddhaṁ tapati ādicco, adho tapati vālukā,
atha gāyasi vattāni, na taṁ tapati ātapo ti. 37.

Tattha aṅgārajātā ti bho purisa ayaṁ paṭhavī vītaccikaṅgāraṁ viya uṇhajātā[17], kukkuḷānugatā[18] ti ādittachārikasaṁkhātena[19] kukkuḷena[20] viya uṇhavālikāya[21] anugatā, vattānîti ayogavattāni āropetvā gītaṁ gāyasi.

So rañño kathaṁ sutvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Na maṁ tapati ātapo[22], ātappā[23] tapayanti maṁ,
atthā hi[24] vividhā rāja, te[25] tapanti, na ātapo ti. 38.

Tattha ātappā[26] ti vatthukāmakilesakāmā, purisaṁ hi te ātapanti[27], tasmā ātappā[26] ti vuttā, atthā hi vividhā ti mahārāja mayhaṁ vatthukāmakilesakāme nissāya kattabbā nānākiccasaṁkhātā vividhā atthā atthi, te maṁ tapanti na ātapo ti.

---

[1] so C^{ks} C^{s2}; B^d omits kathā. [2] B^d -ti-. [3] C^k -sattha-, B^d -saṇhare. [4] B^d omits na. [5] B^d -lu-. [6] B^d haṭhamahaṭho. [7] C^{s2} -tantaka-, B^d -rattani-. [8] C^s -tā. [9] B^d ekena. [10] C^{s2} ayogavantena, C^s āyovagavattena, B^d āyogamattena. [11] B^d bhitaṁ bhāyanto. [12] B^d adds pi. [13] B^d vālukātappaṁ. [14] kāsāva - - - tuṭṭho wanting in C^k. [15] B^d adds gacchanto. [16] C^s C^{s2} B^d -lā-. [17] B^d -hā-. [18] C^s B^d -ḷā-. [19] C^s ad-, C^{s2} ādicca-, B^d ādittichārisaṅkhā-. [20] C^s B^d -le-. [21] B^d uṇhāvālu-. [22] B^d ātā-. [23] B^d ātāpā. [24] B^d ni. [25] B^d adds maṁ. [26] B^d ātapā. [27] B^d atita.

Atha naṁ rājā „ko nāma te attho“ ti pucchi. So āha: „ahaṁ deva dakkhiṇadvāre kapaṇitthiyā saddhiṁ saṁvāsaṁ kappayiṁ[1], sā maṁ ‘chaṇakīḷaṁ[2] sāmi[3] kīḷissāma, atthi te kiñci hatthe’ ti pucchi, atha naṁ ahaṁ ‘mama nidhānaṁ uttaradvāre pākārantare ṭhapitan’ ti avacaṁ[4], sā ‘gaccha taṁ āhara, ubho pi kīḷissāmā’ ’ti maṁ pahiṇi, sā me tassā kathā hadayaṁ na vijahati, taṁ maṁ anussarantaṁ kāmātapo tapati, ayaṁ me deva[5] attho“ ti[6]. „Atha[7] evarūpaṁ vātātapaṁ agaṇetvā kin te tussanakāraṇaṁ yena[8] gāyanto gacchasîti“. „Deva taṁ nidhānaṁ āharitvā ‘tāya saddhiṁ abhiramissāmîti’ iminā kāraṇena tuṭṭho gāyāmîti“. „Kiṁ pana[9] bho purisa uttaradvāre ṭhapitanidhānaṁ satasahassamattaṁ[10] atthîti“. „N’ atthi devā“ ’ti[11]. „Tena hi paññāsasahassāni cattālīsa tiṁsa vīsati dasa pañca cattāri tayo dve eko kahāpaṇo aḍḍho pādo cattāro māsakā tayo dve eko māsako“ ti pucchi. Sabbaṁ paṭikkhipitvā „aḍḍhamāsako“ ti vutte[12] „āma deva, ettakaṁ mayhaṁ dhanaṁ, taṁ āharitvā tāya saddhiṁ abhiramissāmîti gacchāmi, tāya pītiyā tena[13] somanassena na maṁ esa vātātapo tapatîti“. Atha naṁ rājā „bho purisa evarūpe[14] ātape tattha mā gami, ahan te aḍḍhamāsakaṁ dassāmîti“ āha. „Deva tumhākaṁ kathāya ṭhatvā tañ ca gaṇhissāmi[15] itarañ ca[16] na nāsessāmi[17], mama gamanaṁ ahāpetvā[18] tam pi gahessāmîti[19]. „Bho puriso nivatta, māsakaṁ[20] te dassāmi, dve māsake ti evaṁ vaḍḍhetvā[21] koṭiṁ koṭisataṁ aparimitaṁ dhanaṁ dassāmi, nivattā“ ’ti[22] vutte pi „deva taṁ gahetvā itaram pi gaṇhissāmi“ cceva[23] āha. Tato seṭṭhiṭṭhānādīhi ṭhānantarehi palobhito yāva oparajjā[24] tath’ eva vatvā „upaḍḍha-

[1] Bd kappesi. [2] Bd chaṇaṁ. [3] Bd omits sā-. [4] Cks Cs2 -ca. [5] Bd so in the place of deva. [6] Bd adds avaca. [7] Bd adds naṁ. [8] Bd adds vā. [9] Bd adds te. [10] Cs satta-, Bd yatthasa-. [11] Bd adds rājā. [12] Ck Cs2 vutto. [13] Bd omits tena. [14] Cks -po. [15] Bd -miti. [16] Bd adds dhanaṁ. [17] Bd chaṭṭissāmiti. [18] Cs āha-, Bd āharāpe-. [19] Bd gamissāmiti. [20] Bd nivatthānaṁhimā-. [21] Bd adds yāva. [22] Ck Cs2 dassāmītivattāti, Cs dassāmīnivattāni. [23] Bd itaraṁ gamissāmi iccevam. [24] Bd uparajjaṁ.

rajjaṁ te dassāmi, nivattā[1]" 'ti vutte sampaṭicchi. Rājā „gaccha[2], mama sahāyassa massuṁ[3] kāretvā nahāpetvā alaṁkaritvā ānetha nan" ti amacce āṇāpesi. Āmaccā tathā akaṁsu. Rājā rajjaṁ dvidhā bhinditvā tassa upaḍḍharajjaṁ dāpesi. So pana taṁ gahetvâpi „aḍḍhamāsakapemena[4] uttarapassaṁ gato yevā" ti vadanti. So Aḍḍhamāsakarājā nāma ahosi. Te samaggā sammodamānā rajjaṁ kārentā ekadivasaṁ uyyānaṁ gamiṁsu. Tattha kīḷitvā Udayarājā Aḍḍhamāsakarañño aṁke sīsaṁ katvā nipajji. Tasmiṁ niddaṁ okkante parivāramanussā kīḷānubhavanavasena[5] tattha tattha agamaṁsu. Aḍḍhamāsakarājā „kiṁ me niccakālaṁ upaḍḍharajjena, imaṁ maretvā aham eva rajjaṁ[6] kāressāmîti" khaggaṁ abbahitvā[7] „paharissāmi nan" ti cintetvā puna „ayaṁ rājā maṁ daliddaṁ[8] kapaṇamanussaṁ attanā samānaṁ katvā mahante issariye patiṭṭhāpesi, evarūpaṁ nāma yasadāyakaṁ māretuṁ[9] mama icchā uppannā, ayuttaṁ vata me katan[10]" ti satiṁ paṭilabhitvā khaggaṁ pavesesi. Ath' assa dutiyam pi tatiyam pi tath' eva cittaṁ uppajji. Tato cintesi „idaṁ cittaṁ punappuna uppajjamānaṁ pāpakamme yojeyyā[11]" ti so asiṁ bhūmiyaṁ khipitvā rājānaṁ uṭṭhapetvā[12] „khamāhi devā" 'ti pādesu pati. „Nanu samma[13] tava mam' antare doso n' atthîti". „Atthi mahārāja, ahaṁ idaṁ nāma akāsin" ti. „Tena hi[14] samma khamāmi te, icchanto pana rajjaṁ kārehi, ahaṁ uparājā hutvā[15] upaṭṭhahissāmîti". So „na me deva rajjen' attho[16], ayaṁ hi taṇhā maṁ apāyesu nibbattāpessati, tava rajjaṁ, tvam[17] eva gaṇha, ahaṁ pabbajissāmi, diṭṭham me[18] kāmassa mūlaṁ[19], ayaṁ hi saṁkappentassa[20] vaḍḍhati, na

---

1 C^{ks} -vatta. 2 B^{d} gacchatha. 3 B^{d} kesamussuṁ. 4 B^{d} -sakameva. 5 B^{d} -nugamana-. 6 B^{d} sakalara-. 7 B^{d} sannayitvā. 8 B^{d} -dda. 9 B^{d} māretvā rajjaṁ kārissāmiti. 10 B^{d} kamman. 11 B^{d} niyyojeyā. 12 B^{d} uṭhā-. 13 B^{d} adds ti, B^{s} kiṁ. 14 C^{k} C^{s2} tena hetu, C^{s} henanetu. 15 B^{d} adds taṁ. 16 B^{d} -na attho. 17 C^{k} taveva, C^{s} tameva, C^{s2} nameva. 18 B^{d} diṭhaṁ, omitting me. 19 C^{ks} kāmamū-. 20 B^{d} adds saṁkappena.

dāni[1] naṁ ito paṭṭhāya saṁkappessāmîti" udānaṁ[2] udānento catutthaṁ gātham āha:

4\. Addasaṁ kāma te mūlaṁ, saṁkappā kāma[3] jāyasi,
na taṁ saṁkappayissāmi, evaṁ kāma[4] na hohisîti[5]. 39.

Tattha evan ti evaṁ mama antare, na hohisîti na uppajjissasîti.

Evañ ca pana vatvā puna kāmesu anuyuttassa[6] mahājanassa dhammaṁ desento pañcamaṁ gātham āha:

5\. Appâpi kāmā na alaṁ[7], bahūhi pi na tappati,
ahahā[8] bālalapanā[9], paṭivijjhetha jaggato ti. 40.

Tattha ahahā[10] ti saṁvegadīpanaṁ, jaggato ti jagganto, idaṁ vuttaṁ hoti: mahārāja imassa mahājanassa appâpi[11] vatthukāmakilesakāmā na alaṁ pariyattā[12] va, bahūhi pi ca tehi na tappat' eva[13], aho ime mama rūpā mama saddā ti lapanato bālalapanā kāmā, ime vipassanaṁ vaḍḍhetvā bodhapakkhiyānaṁ[14] dhammānaṁ bhāvanānuyogam anuyutto jagganto kulaputto paṭivijjhetha, pariññāpahānābhisamayehi abhisametvā pajaheyya[15].

Evaṁ so mahājanassa dhammaṁ desetvā Udayarājānaṁ rajjaṁ paṭicchāpetvā mahājanaṁ assumukhaṁ rudamānaṁ[16] pahāya Himavantaṁ pavisitvā pabbajitvā jhānābhiññaṁ nibbattesi[17]. Tassa pabbajitakāle Udayarājā taṁ udānaṁ sakalaṁ katvā udānento chaṭṭhaṁ[18] gātham āha:

6\. Appassa kammassa phalaṁ mama-y-idaṁ,
Udayo ajjhagamā mahattapattaṁ,
suladdhalābhā vata māṇavassa
yo pabbaji kāmarāgaṁ pahāyā 'ti. 41.

Tattha Udayo ti attānaṁ sandhāya vadati, mahattapattan ti mahantabhāvaṁ pattaṁ vipulaṁ issariyaṁ ajjhagamā, māṇavassā 'ti sattassa mayhaṁ sahāyassa suladdhalābhā[19] yo[20] kāmarāgaṁ pahāya pabbajito ti adhippāyen' evam āha.

---

[1] C[s] C[s2] tadāni, B[d] idāni. [2] B[d] omits u-. [3] B[d] -maṁ. [4] B[d] kāmā. [5] B[d] pohi-, B[f] hehi. [6] B[d] -yuñcantassa. [7] C[ks] C[s2] nālaṁ. [8] B[d] assātā, B[f] āsātā. [9] B[d] bala-. [10] C[k] aṅgahā, B[d] asātā. [11] B[d] appakāpi. [12] C[ks] C[s2] -yantā, B[d] paripattā. [13] B[d] tappateneva. [14] B[d] bodhi-. [15] B[d] -yyā ti. [16] B[d] ro-. [17] B[d] nippattetvā vihāsi. [18] B[d] chaṭhamaṁ. [19] B[d] -bho. [20] B[d] so.

Imissā pana gāthāya na koci atthaṁ jānāti. Atha naṁ ekadivasaṁ aggamahesī gāthāy' atthaṁ[1] pucchi. Rājā na kathesi. Eko pan' assa Gaṅgamālo nāma maṅgalanahāpito, so rañño massuṁ karonto paṭhamaṁ khuraparikammaṁ katvā pacchā saṇḍāsena lomāni gaṇhāti. Rañño[2] khuraparikammakāle sukhaṁ hoti lomaharaṇakāle dukkhaṁ. So paṭhamaṁ tassa varaṁ dātukāmo hoti, pacchā sīsacchedaṁ[3] ākaṁkhati. Ath' ekadivasaṁ „bhadde amhākaṁ[4] maṅgalakappako[5] bālo“ ti deviyā tam atthaṁ ārocetvā „kiṁ pana deva kātuṁ vaṭṭatîti“ vutte „paṭhamaṁ[6] lomāni gahetvā pacchā khurakamman[7]“ ti āha. Sā kappakaṁ pakkosāpetvā „tāta idāni rañño massukaraṇadivase paṭhamaṁ lomāni gahetvā pacchā khuraparikammaṁ kareyyāsîti, raññā ca 'varaṁ gaṇhāhîti' vutte 'aññena me deva[8] attho n' atthi, tumhākaṁ udānagāthāyā atthaṁ ācikkhathā' ti vadeyyāsi, ahan te bahuṁ dhanaṁ dassāmîti“ āha. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā massukaraṇadivase paṭhamaṁ saṇḍāsaṁ gaṇhitvā „kiṁ bhaṇe Gaṅgamāla apubbaṁ te karaṇan“ ti raññā vutto „deva kappakā nāma apubbam pi karontîti“ vatvā paṭhamaṁ lomāni gahetvā pacchā khuraparikammaṁ akāsi. Rājā „varaṁ gaṇhā[9]“ 'ti āha. „Deva aññena me attho n' atthi[10], udānagāthāya atthaṁ kathethā[11]“ 'ti. Rājā attano daliddakāle kataṁ[12] kathetuṁ lajjanto „tāta iminā te varena ko attho, aññaṁ gaṇhā[9]“ 'ti āha. „Etam eva dehi devā“ 'ti. So musāvādabhayena „sādhū“ 'ti sampaticchitvā Kummāsapiṇḍajātake vuttanayena[13] sabbaṁ saṁvidahāpetvā ratanapallaṁke nisīditvā „ahaṁ Gaṅgamāla purimabhave imasmiṁ yeva nagare“ ti sabbaṁ purimakiriyaṁ ācikkhitvā „iminā kāraṇena upaḍḍhagāthaṁ[14], sahāyo pana me pabbajito, ahaṁ pamatto hutvā[15] rajjaṁ eva kāremîti iminā

[1] Bd -ya atthaṁ. [2] Bd adds ca. [3] Bd -danam. [4] Bd omits a-. [5] Bd mālaka-. [6] Bd adds saṇḍāsena. [7] Bd -parikamman. [8] Bd deva me. [9] Bd -hāhi. [10] Bd adds tumhākaṁ. [11] Bd karothā. [12] Cs Bd kathaṁ, Cs2 kathaṁ corr. to kataṁ. [13] Bd -neva. [14] Bd adds vatvā [15] Bd omits hutvā.

kāraṇena pacchāupaḍḍhagāthaṁ vadāmîti" udānassa atthaṁ[1] kathesi. Taṁ sutvā kappako „upaḍḍhuposathakammena kira rañño ayaṁ sampatti laddhā, kusalaṁ nāma kātabbaṁ, yan nūnâhaṁ pabbajitvā attano patiṭṭhaṁ kāreyyan" ti cintetvā ñātibhogaparivaṭṭaṁ[2] pahāya rājānaṁ pabbajjaṁ anujānāpetvā Himavantaṁ gantvā isipabbajjaṁ pabbajitvā tilakkhaṇaṁ āropetvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā paccekabodhiṁ patvā iddhiyā nibbattapattacīvaradharo Gandhamādanapabbate pañca cha vassāni vasitvā „Bārāṇasīrājānaṁ[3] olokessāmîti" ākāsenâgantvā uyyāne maṅgalasilāya[4] nisīdi. Uyyānapālo sañjānitvā[5] rañño ārocesi: „deva Gaṅgamālo paccekabuddho hutvā ākāsenâgantvā uyyāne nisinno" ti. Rājā sutvā „paccekabuddhaṁ vandissāmîti" vegena nikkhami. Rājamātâpi puttena saddhiṁ yeva nikkhami. Rājā uyyānaṁ pavisitvā taṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi saddhiṁ parisāya. So raññā[6] saddhiṁ paṭisanthāraṁ karonto „kiṁ Brahmadatta appamatto si[7], dhammena rajjaṁ kāresi, dānādīni puññāni karosîti" rājānaṁ kulanāmena ālapitvā paṭisanthāraṁ karoti. Taṁ sutvā rañño mātā „ayaṁ hīnajacco malamajjano[8] nahāpitaputto attānaṁ na jānāti, mama puttaṁ paṭhavissaraṁ jātikhattiyaṁ[9] Brahmadattā 'ti nāmenâlapatîti" kujjhitvā sattamaṁ gāthaṁ āha:

7. Tapasā pajahanti[10] pāpakammaṁ,
tapasā nahāpitakumbhakārabhāvaṁ,
tapasā abhibhuyya Gaṅgamāla
nāmenâlapas' ajja Brahmadattā ti. 42.

Tass' attho: ime tāva sattā tapasā attano[11] katena tapoguṇena pāpakammaṁ jahanti, kiṁ pan' evaṁ[12] tapasā[13] nahāpitakumbhakārabhāvam pi jahanti yaṁ tvaṁ Gaṅgamāla attano tapasā abhibhuyya mama puttaṁ Brahmadattaṁ nāmenâlapasi[14], patirūpan[15] nu te etan ti.

[1] Bd kathaṁ. [2] Cks Cs2 -vaddhaṁ, Bd -vuttaṁ. [3] Ck Cs2 -siṁ-. [4] Bd -yaṁ. [5] Bd adds gantvā. [6] Ck Cs2 Bd rañño, Cs rañño corr. to raññā. [7] Bd siti. [8] Bd -maccano. [9] Bd -khettaṁ. [10] Cks Cs2 jahanti. [11] Bd -nā. [12] Bd paneto. [13] Bd omits tapasā. [14] Bd -sīti. [15] Bd -paṁ.

Rājā mātaraṁ vāretvā paccekabuddhassa guṇaṁ pakāsento aṭṭhamaṁ gātham āha:

8. Sandiṭṭhikam eva[1] passatha
khantisoracciyassa[2] yo[3] vipāko,
yo[4] sabbajanassa vanditā ahū[5]
taṁ vandāma sarājikā samaccā ti. 43.

Tattha khantisoracciyassā[6] 'ti adhivāsanakhantiyā ca soraccassa ca, vandāmā 'ti taṁ idāni mayaṁ sarājikā samaccā sabbe vandāma, passatha amma khantisoraccānaṁ[7] vipākan ti.

Raññā mātari vāritāya sesamahājano uṭṭhahitvā „ayuttaṁ tāva[8] evarūpassa hīnajaccassa tumhe nāmenâlapitun" ti āha. Rājā mahājanaṁ[9] paṭibāhitvā tassa guṇakathaṁ[10] kathetuṁ osānagātham āha:

9. Mā kiñci avacuttha Gaṅgamālaṁ
muninaṁ[11] monapathesu sikkhamānam,
eso hi atarī[12] aṇṇavaṁ
yaṁ taritvā vicaranti[13] vītasokā ti. 44.

Tattha muninan[14] ti agārikānagārikasekkhāsekkhapaccekamunīsu paccekamuniṁ, monapathesu sikkhamānan ti pubbabhāgapaṭipadābodhapakkhiyadhammasaṁkhātesu[15] monapathesu sikkhamānaṁ, aṇṇavan ti saṁsārasamuddaṁ[16].

Evaṁ[17] vatvā rājā paccekabuddhaṁ vanditvā „bhante mayhaṁ mātu khamathā" 'ti āha. „Khamāma'[18] mahārājā" 'ti. Rājaparisâpi[19] naṁ khamāpesi. Rājā attānaṁ nissāya vasanatthāya paṭiññaṁ yāci. Paccekabuddho pana adatvā sarājikāya parisāya passantiyā va ākāse ṭhatvā rañño ovādaṁ datvā Gandhamādanam eva gato.

[1] B^{df} add amma. [2] B^{df} -raccassa. [3] C^{s} so. [4] B^{df} so. [5] B^{d} āhu. [6] B^{d} -raccasā. [7] C^{ks} C^{s2} omit khanti. [8] B^{d} tedeva. [9] B^{d} adds pi. [10] B^{d} guṇaṁ. [11] C^{ks} -nī-. [12] C^{k} C^{s2} B^{d} -ri, B^{f} atthari. [13] C^{ks} C^{s2} vitaranti, B^{d} civaranti, B^{f} picaranti. [14] C^{k} C^{s2} munin, B^{d} muninan. [15] B^{d} -padāya tisu sikkhāsu sattatisa bodhipakkhi. [16] B^{d} -ramahāsa-. [17] B^{d} evañca pana. [18] B^{d} -mi. [19] B^{d} omits pi.

Satthā imaṁ desanaṁ[1] āharitvā „evaṁ[2] upāsakā uposathavāso nāma vasitabbayuttako“ ti vatvā jātakaṁ samodhānesi. „Tadā paccekabuddho parinibbāyi, Aḍḍhamāsakarājā Ānando ahosi, mahesī[3] Rāhulamātā, Udayarājā pana aham evā“ 'ti. Gaṅgamālajātakaṁ[4].

6. Cetiyajātaka.

Dhammo have hato hantîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto Devadattassa paṭhavipavesanaṁ ārabbha kathesi. Tasmiṁ[5] hi divase[6] dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Devadatto musāvādaṁ katvā paṭhaviṁ paviṭṭho Avīci-parāyano jāto“ ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkave idān' eva pubbe pi paṭhaviṁ paviṭṭho yevā“ 'ti vatvā[7] atītaṁ āhari:

Atīte paṭhamakappe Mahāsammato nāma rājā asaṁkheyyāyuko[8] ahosi. Tassa putto Rojo nāma, Rojassa[9] Vararojo nāma, tassa[10] Kalyāṇo nāma, Kalyāṇassa[10] Varakalyāṇo nāma, Varakalyāṇassa[10] Uposatho nāma[11], Uposathassa[12] Mandhātā nāma, Mandhātussa[13] Varamandhātā nāma, tassa[14] putto Caro[15] nāma, Carassa[16] putto Upacaro[17] nāma ahosi[18]. Apacaro[19] ti pi tass' eva nāmaṁ. So Cetiyaraṭṭhe Sotthivatinagare[20] rajjaṁ kāresi, catūhi iddhīhi[21] samannāgato ahosi: uparicaro[22] hoti ākāsagāmī, cattāro naṁ[23] devaputtā catusu pi[24] disāsu khaggahatthā rakkhanti, kāyato candanagandho vāyati, mukhato uppalagandho. Tassa Kapilo[25] nāma brāhmaṇo purohito ahosi. Kapilabrāhmaṇassa[25] pana kaniṭṭho Korakalambo nāma raññā saddhiṁ ekācariyakule uggahitasippo bālasahāyo[26]. Tassa kumārakāle yeva „ahaṁ rajjaṁ patvā

---

[1] Bd dhammade-. [2] Bd evañca. [3] Bd ahosi rañño mātā mahāmāyā aggamahesi, Cks Cs2 mahesi. [4] Bd adds pañcamaṁ. [5] Bd -ñ. [6] Bd adds bhikkhu. [7] na bhikkhave - - - vatvā wanting in Cks Cs2. [8] Bd -yu. [9] Bd tassa putto in the place of ro-. [10] Bd adds putto. [11] Ck omits Uposatho nāma. [12] Bd uposathassa putto varauposatho nāma varauposathassa putto mantatā nāma. [13] Bd -tassā putto. [14] Bd varamandhassa. [15] Bd varo. [16] Bd varassa. [17] Bd -varo. [18] Bd omits ahosi. [19] Bd uparivaro. Cfr. Ind. Stud. 5 Bd. p. 415, Dīpavaṁsa p. 26, Milindap. p. 202. [20] Bd sāvatthiyana-. [21] Bd rājiddhihi. [22] Bd uparivaro. [23] Bd omits naṁ. [24] Bd omits pi. [25] Bd kappi-. [26] Bd adds so.

tuyhaṁ purohitaṭṭhānaṁ dassāmîti" paṭijāni. So rajjaṁ patvâpi pitu purohitaṁ Kapilabrāhmaṇaṁ[1] purohitaṭṭhānato cāvetuṁ nâsakkhi. Purohite pana attano upaṭṭhānaṁ āgacchante tasmiṁ gāravena apacitākāraṁ dasseti[2]. Brāhmaṇo taṁ sallakkhetvā „rajjaṁ[3] nāma samavayehi saddhiṁ suparihāraṁ[4] hoti[5], ahaṁ rājānaṁ āpucchitvā pabbajissāmîti" cintetvā „deva ahaṁ mahallako, gehe kumāro[6] atthi, taṁ purohitaṁ karohi, ahaṁ pabbajissāmîti" rājānaṁ anujānāpetvā puttaṁ purohitaṭṭhāne ṭhapāpetvā[7] rājuyyānaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññam nibbattetvā puttaṁ upanissāya[8] tatth' eva vāsaṁ kappesi. Korakalambako „ayaṁ pabbajanto[9] mayhaṁ ṭhānantaraṁ na[10] dāpesîti" bhātari āghātaṁ bandhitvā ekadivasaṁ sukhakathāsamaye[11] raññā[12] „Korakalambaka tvaṁ[13] purohitaṭṭhānaṁ na karosîti" vutte „āma deva na karomi[14], bhātā me kāretîti" āha. „Nanu te bhātā pabbajito" ti. „Āma pabbajito, ṭhānantaraṁ pana puttassa dāpesîti". „Tena hi tvaṁ kārehîti". „Deva paveṇiyā[15] āgataṁ ṭhānantaraṁ[16] bhātaraṁ apanetvā na sakkā mayā kātun[17]" ti. „Evaṁ sante ahaṁ[18] taṁ mahallakaṁ katvā itaraṁ[19] te kaniṭṭhaṁ karissāmîti". „Kathaṁ devā" 'ti. „Musāvādaṁ katvā" ti. „Kiṁ deva na jānātha yathā mama bhātā mahantena abbhutadhammena samannāgato vijjādharo, so abhūtena[20] tumhe vañcessati, cattāro devaputte antarahite viya karissati, kāyato ca mukhato ca gandhaṁ[21] duggandhaṁ viya karissati, tumhe ākāsā otāretvā bhūmiyaṁ ṭhite[22] viya karissati, tumhe paṭhaviṁ pavisantā viya bhavissatha, tadā tumhākaṁ kathāya patiṭṭhātuṁ na sakkhissathā" 'ti. „Tvaṁ evaṁ saññaṁ mā kari, ahaṁ kātuṁ sakkhissāmîti. „Kadā karissatha devā" 'ti.

[1] Bd kappi-. [2] Bd -si. [3] Bd rājā. [4] Bd sukhapa-. [5] Bd sobhati. [6] Bd -rako. [7] Bd thapetvā. [8] Bd nissāya. [9] Bd pi na. [10] Bd omits na. [11] Bd sukhagatāya sa-. [12] Bd rañño. [13] Bd titaṁ corr. to kitaṁ. [14] Bd -miti kasmā. [15] Ck pameṇiyā, Cs pameniya, Bd pacceṇiyā. [16] Bd adds mama. [17] Bd kāretun. [18] Cks ahan. [19] Bd āratam. [20] Bd abbhutadammena. [21] Bd sugan-. [22] Cks -to, Bd ṭhitāya.

„Ito sattame divase“ ti. Sā kathā sakalanagare pākaṭā ahosi. „Rājā kira musāvādaṁ katvā mahallakaṁ[1] khuddakaṁ karissati[2], ṭhānantaraṁ khuddakassa dāpessati, kīdiso nu kho musāvādo nāma, kiṁ nīlako udāhu pītakādisu aññataro vaṇṇo“ ti evaṁ mahājanassa parivitakko udapādi. Tadā kira lokassa saccavādikālo, musāvādo nāma[3] evarūpo ti pi na jānanti. Purohitaputto pi taṁ kathaṁ sutvā pitu[4] kathesi: „tāta rājā kira musāvādaṁ katvā tumhe khuddake katvā amhākam ṭhānantaraṁ mama petteyyassa[5] dassatîti“. „Tāta rājā musāvādaṁ katvâpi amhākaṁ ṭhānantaraṁ harituṁ na sakkhissati[6], kataradivasaṁ pana karissatîti“. „Ito kira sattame divase“ ti. „Tena hi tadā mayhaṁ āroceyyāsîti“. Sattame divase mahājano „musāvādaṁ passāmā“ 'ti rājaṅgaṇe sannipatitvā mañcātimañce bandhi[7]. Kumāro gantvā pitu ārocesi. Rājā alaṁkatapaṭiyatto nikkhamitvā mahājanamajjhe rājaṅgaṇe ākāse aṭṭhāsi. Tāpaso ākāsenâgantvā[8] rañño purato nisīdanacammaṁ attharitvā ākāse pallaṁkena nisīditvā „saccaṁ kira tvaṁ mahārāja musāvādaṁ katvā khuddakaṁ mahallakaṁ katvā tassa ṭhānantaraṁ dātukāmo sîti[9]“. „Āma ācariya evaṁ me katan[10]“ ti. Atha naṁ so ovadanto „mahārāja musāvādo nāma bhāriyo guṇaparidhaṁsako, catusu apāyesu nibbattāpeti, rājā nāma musāvādaṁ[11] karonto dhammaṁ hanti[12], so dhammaṁ hanitvā sayam eva haññatîti[13]“ vatvā[14] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Dhammo have hato[15] hanti, nâhato hanti kañcinaṁ,
tasmā hi dhammaṁ na hane[16] mā taṁ[17] dhammo hato hanîti. 45.

[1] Bd adds karissati. [2] Bd adds khuddakaṁ mahallakaṁ karissati. [3] Bd omits nā-. [4] Bd adds santikaṁ gantvā. [5] Bd cūḷapitussa. [6] Bd -tīti. [7] Bd bandhitvā aṭhasuṁ taṁ. [8] Bd -na gantvā. [9] Ck Cs2 -si. [10] Bd kathitan. [11] katvā khudda - - - vādaṁ wanting in Cs. [12] Bd hanati. [13] Ck Cs2 sañña-, Bd hañca-. [14] Bd omits vatvā. [15] Bd pāto. [16] Bd hanetha. [17] Bdf tvaṁ.

Tattha dhammo ti jeṭṭhāpacāyanadhammo adhippeto[1].

Atha naṁ uttarim pi ovadanto „sace mahārāja musāvādaṁ karissasi catasso[2] iddhiyo antaradhāyissantîti“ vatvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Alikaṁ bhāsamānassa apakkamanti devatā,
pūtikañ ca mukhaṁ vāti saggaṭṭhānā[3] ca dhaṁsati
yo jānaṁ[4] pucchito pañhaṁ aññathā naṁ viyākare ti. 46.

Tattha apakkamanti devatā ti mahārāja sace alikaṁ bhaṇissasi cattāro devaputtā ārakkhaṁ chaḍḍetvā antaradhāyissantîti adhippāyena vadati, pūtikañca mukhan ti mukhañ ca te kāyo ca ubho pūtigandhaṁ vāyissantîti[5] sandhāyâha, saggaṭṭhānā[6] ca dhaṁsatîti ākāsato bhassitvā paṭhaviṁ pavisissatîti[7] dīpento evam āha.

Taṁ sutvā rājā bhīto Korakalambakaṁ olokesi. Atha naṁ so „mā bhāyi mahārāja, nanu mayā paṭhamam eva tumhākaṁ etaṁ kathitan“ ti ādim āha. Rājā Kapilassa[8] vacanaṁ sutvā[9] attano katham[10] eva purato karonto „tvaṁ si[11] bhante kaniṭṭho, jeṭṭho Korakalambako[12]“ ti āha. Ath' assa saha musāvādena cattāro devaputtā „tādisassa musāvādino ārakkhaṁ na gaṇhissāmā“ 'ti khagge pādamūle chaḍḍetvā antaradhāyiṁsu, mukhaṁ[13] bhinnakukkuṭaṇḍaṁ[14] viya kāyo vivaṭavaccakuṭī viya duggandhaṁ vāyi, ākāsato[15] bhassitvā paṭhaviyaṁ patiṭṭhahîti[16] catasso iddhiyo parihāyiṁsu[17]. Atha naṁ mahāpurohito „mā bhāyi mahārāja, sace saccaṁ bhaṇissasi sabbaṁ te paṭipākatikaṁ[18] karissāmîti“ vatvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Sace hi saccaṁ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce[19] bhāsase rāja bhūmiyaṁ tiṭṭha[20] Cetiyā 'ti. 47.

[1] Bd idhādhipeto. [2] Bd adds te. [3] Ck Cs2 -nañ, Cs -na, Bf sakaṭhānaṁ. [4] Ck Cs2 janaṁ, Cs janaṁ corr. to jānaṁ. [5] Bd vayissatīti taṁ. [6] Ck Cs2 -nañ, Cs -naṁ [7] Bd pavīsatīti. [8] Bd kappī-. [9] Bd sutvāpi anādayitvā. [10] Bd attanā katithaṁ. [11] Bd pi. [12] Bd Kor- -jeṭho. [13] Bd mudaṁ. [14] Ck -kkuṇḍaṁ, Bd bhinnaṁ kukkuṭakkhiputi. [15] Bd adds ca. [16] Bd -hi. [17] Bd parivāhāyisu. [18] Bd sabbete pakatikaṁ. [19] Cks Cs2 cete. [20] Bd pati-.

Tattha **bhūmiyaṁ tiṭṭhā**[1] 'ti bhūmiyaṁ yeva patiṭṭha, puna ākāsaṁ laṁghituṁ na[2] sakkhissasîti attho.

So „passa mahārāja, paṭhamaṁ musāvāden' eva te catasso iddhiyo antarahitā, sallakkhehi[3], idāni pi sakkā patipākatikaṁ[4] kātun" ti vutte[5] pi „evaṁ katvā[6] tumhe maṁ vañcetukāmā" ti dutiyam pi musā[7] bhaṇitvā yāva gopphakā[8] paṭhaviṁ pāvisi. Atha naṁ puna pi brāhmaṇo „sallakkhehi mahārājā[9]" 'ti vatvā[10] catutthaṁ gātham āha:

4. Akāle vassatī[11] tassa kāle tassa na vassati
yo jānaṁ pucchito pañhaṁ aññathā naṁ viyākare ti. 48.

Tattha **tassā** 'ti yo jānanto pucchitapañhaṁ[12] musāvādaṁ katvā aññathā vyākaroti[13] tassa rañño vijite devo yuttakāle avassitvā akāle vassatîti attho.

Atha naṁ puna pi „musāvādaphalena[14] yāva gopphakā[8] pathaviṁ paviṭṭho sallakkhehi mahārājā" 'ti vatvā pañcamaṁ gātham āha:

5. Sace hi saccaṁ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhūmiṁ[15] pavisa Cetiyā 'ti. 49.

So tatiyam pi „tvaṁ si bhante[16] kaniṭṭho, jeṭṭho Korakalambako" ti musāvādam eva katvā yāva jaṇṇukā[17] paṭhaviṁ pāvisi. Atha naṁ „puna pi sallakkhehi mahārājā" 'ti

6. Jivhā tassa dvidhā[18] hoti uragassêva disampati
yo jānaṁ pucchito pañhaṁ aññathā naṁ viyākare. 50.

7. Sace hi saccaṁ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhiyyo pavisa Cetiyā 'ti 51.

imā dve gāthā vatvā „idāni pi sakkā paṭipākatikaṁ[19] kātun" ti āha. Rājā tassa vacanaṁ[20] anādiyanto „tvaṁ si[21] bhante kaniṭṭho, jeṭṭho Korakalambako" ti catuttham pi musāvādaṁ

[1] Bd pati-. [2] Bd alaṅghituṁ. [3] Bd adds mahārāja. [4] Bd omits pati. [5] Ck Cs2 -o. [6] Bd aka-. [7] Bd musāvādaṁ. [8] all four MSS. goppa-. [9] Bd adds idāni pi sakkā pākatikaṁ kātun. [10] Bd omits vatvā. [11] Cs Cs2 Bdf -ti. [12] Bd -taṁp-. [13] Bd aññaṁthā naṁ karoti. [14] Bd -balena. [15] Ck Cs2 -iyaṁ, Bd bhumi, Bf bhiyyo. [16] Bd omits si bhaute. [17] Cs jannu- corr. to jaṇṇu-. [18] Cks Cs2 duvidhā. [19] Bd omits paṭi [20] Bd adds sutvāpi. [21] Bd pi.

katvā yāva kaṭito paṭhaviṁ pāvisi. Atha naṁ brāhmaṇo „sallakkhehi mahārāja“ 'ti vatvā puna dve gāthā abhāsi:

8. Jivhā tassa na bhavati macchassêva disampati
yo jānaṁ pucchito pañhaṁ aññathā naṁ viyākare. 52.
9. Sace hi saccaṁ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhiyyo pavisa Cetiyā 'ti. 53.

Tattha macchassevā 'ti nibbattanibbattaṭṭhāne musāvādino macchassa viya kathanasamatthā jivhā na hoti, mūgo va hotîti attho[1].

So pañcamam pi[2] „tvaṁ si[3] bhante kaniṭṭho, jeṭṭho Korakalambako[4]“ ti musāvādaṁ katvā yāva nābhito paṭhaviṁ pāvisi. Atha naṁ brāhmaṇo „puna pi sallakkhehi mahārājā“ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

10. Thiyo tassa pajāyanti na pumā jāyare kule
yo jānaṁ pucchito pañhaṁ aññathā naṁ viyākare. 54.
11. Sace hi saccaṁ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhiyyo pavisa Cetiyā 'ti. 55.

Tatthā thiyo ti nibbattanibbattaṭṭhāne musāvādissa dhītaro va[5] jāyanti, puttā na jāyantîti attho.

Rājā[6] anādiyitvā chaṭṭham[7] pi tath' eva musā bhaṇitvā yāva thanā paṭhaviṁ pāvisi. Puna[8] pi brāhmaṇo „sallakkhehi mahārājā“ 'ti vatvā dve gāthā abhāsi:

12. Puttā tassa na bhavanti pakkamanti disodisaṁ
yo jānaṁ pucchito pañhaṁ aññathā naṁ viyākare. 56.
13. Sace hi saccaṁ bhaṇasi hohi rāja yathā pure,
musā ce bhāsase rāja bhiyyo pavisa Cetiyā 'ti. 57.

Tattha pakkamantîti sace[9] musāvādissa puttā honti mātāpitunnaṁ anupakārā hutvā palāyantîti attho.

So pāpamittasaṁsaggadosena tassa vacanaṁ anādiyitvā sattamam pi tath' eva[10] akāsi, ath' assa paṭhavī vivaram adāsi, Avīcito jālā uṭṭhahitvā gaṇhi.

---

[1] Cks Cs2 omit attho. [2] Bd -maṁ, omitting pi. [3] Bd pi. [4] Cks Cs2 Kor - - jeṭṭho. [5] Bd pa, Ck omits va. [6] Bd adds tassa vacanaṁ. [7] Bd aṭhamaṁ, omitting pi. [8] Bd atha naṁ pu-. [9] Bd adds pana. [10] Bd tattheva musāvādaṁ.

14. Sa rājā isinā satto[1] antalikkhecaro pure
pāvekkhi paṭhaviṁ c' eso[2] hīnatto[3] patva pariyāyaṁ. 58.
15. Tasmā hi chandāgamanaṁ na-ppasaṁsanti paṇḍitā, (= vol. II $\frac{112}{20}$.)
aduṭṭhacitto bhāseyya giraṁ saccūpasaṁhitan ti 59.
imā dve abhisambuddhagathā honti.

Tattha sa rājā ti bhikkhave so rājā Cetiyo pubbe antalikkhe caro hutvā pacchā isinā abhisatto[4] parihīnabhāvo hutvā patva pariyāyaṁ[5] attano kālapariyāyaṁ patvā paṭhaviṁ pāvisîti attho, tasmā ti yasmā Cetiyarājā chandāgamanena Avīci-parāyano jāto tasmā aduṭṭhacitto ti chandādīhi adūsitacitto hutvā saccam eva bhāseyyā 'ti.

Mahājano „Cetiyarājā isiṁ akkositvā musāvādaṁ katvā Avīciṁ paviṭṭho" ti bhayappatto ahosi. Rañño pañca puttā āgantvā[6] „amhākaṁ avassayo hohîti" vadiṁsu. Brāhmaṇo „tāta, tumhākaṁ pitā dhammaṁ nāsetvā musāvādaṁ katvā isiṁ akkositvā Avīci-paṭipanno[7], dhammo nām' esa hato hanati[8], tumhehi na sakkā idha vasitun" ti vatvā[9] sabbajeṭṭhaṁ[10] „ehi tvaṁ tāta, pācīnadvārena nikkhamitvā ujukaṁ gacchanto sabbasetaṁ sattappatiṭṭhitaṁ hatthiratanaṁ passissasi[11], tāya saññāya tattha nagaraṁ māpetvā vasa, taṁ nagaraṁ Hatthipuraṁ nāma bhavissatîti" āha. Dutiyaṁ āmantetvā „tvaṁ tāta dakkhiṇadvārena nikkhamitvā ujukam eva[12] gacchanto sabbasetaṁ assaratanaṁ passissasi, tāya saññāya tattha nagaraṁ māpetvā vasa, taṁ nagaram Assapuraṁ nāma bhavissatîti" āha. Tatiyaṁ āmantetvā „tvaṁ tāta pacchimadvārena nikkhamitvā ujukaṁ[13] gacchanto kesarasīhaṁ passissasi, tāya saññāya tattha nagaraṁ māpetvā vasa, taṁ nagaraṁ Sīhapuraṁ nāma bhavissatîti" āha. Catutthaṁ āmantetvā „tvaṁ tāta uttaradvārena nikkhamitvā ujukaṁ yeva[14] gacchanto sabbaratanamayaṁ cakkapañjaraṁ[15] passissasi, tāya saññāya

---

[1] Bd iminā patto. [2] Bdf jacco. [3] Ck hinanto, Cs² hananto, Bd hiṇattho, Bf hinattho. [4] Cks Cs² -sitto, Bd iminā atipattho. [5] Bd -yanti. [6] Bd adds brahmaṇassa pādesu patitvā. [7] Bd -upapanno. [8] Cs Cs² hanti. [9] Bd adds tesu. [10] Bd -jeṭhakaṁ [11] Cks -ti, Bd pavīsasi. [12] Ck adds gaccha. [13] Cks Cs² add gaccha. [14] Bd -kameva. [15] Bd pañcacakkaṁ.

tattha nagaraṁ māpetvā vasa, taṁ nagaraṁ Uttarapañcālaṁ nāma bhavissatîti" āha. Pañcamaṁ āmantetvā „tāta tayā imasmiṁ ṭhāne vasituṁ na sakkā, imasmiṁ nagare mahāthūpaṁ katvā nikkhamitvā pacchimauttarāya[1] disāya ujukaṁ gaccha, gacchanto[2] dve pabbate aññamaññaṁ paharitvā[3] daddarā 'ti saddaṁ[4] karonte passissasi, tāya saññāya tattha nagaraṁ māpetvā vasa[5], taṁ nagaraṁ Daddarapuraṁ[6] nāma bhavissatîti" āha. Te pañca pi[7] janā tāya saññāya gantvā tasmiṁ ṭhāne nagarāni māpetvā vasiṁsu.

Satthā imaṁ desanaṁ[8] āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādaṁ katvā paṭhaviṁ paviṭṭho" ti vatvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Cetiyarājā Devadatto ahosi, Kapilabrāhmaṇo[9] aham evā" 'ti. Cetiyajātakaṁ[10].

7. Indriyajātaka.

Yo indriyānan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto purāṇadutiyikapalobhanaṁ[11] ārabbha kathesi. Sāvatthiyaṁ kir' eko kulaputto Satthu dhammadesanaṁ sutvā „na sakkā agāramajjhe vasantena ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, niyyānike sāsane[12] pabbajitvā dukkhass' antaṁ karissāmîti" gharavibhavaṁ puttadārassa niyyādetvā[13] Satthāraṁ pabbajjaṁ[14] yāci. Satthâpi 'ssa pabbajjaṁ dāpesi. Tassâcariyupajjhāyehi[15] saddhiṁ piṇḍāya carato[16] navakattā[17] c' eva bhikkhūnaṁ bahubhāvena ca kulaghare vā āsanasālāya vā āsanaṁ na pāpuṇāti[18], saṁghanavakakoṭiyaṁ[19] pīṭhaṁ[20] vā phalakaṁ vā[21] pāpuṇāti, āhāro[22] pi uḷuṁkapiṭṭhena[23] ghaṭṭitā[24], bhinnasitthakayāguṁ[25] vā[26] pūtisukkhakhajjaṁ[27] vā jhāmasukkhaṁkuro vā pāpuṇāti, yāpanapamāṇaṁ na hoti[28]. So

[1] Bd -mutta-. [2] Bd -kameva gacchanto. [3] Bd repeats pa-. [4] Bd -rasaddaṁ. [5] Bd vasi. [6] Cks Cs2 daddapu-. [7] Bd omits pi. [8] Bd dhammade. [9] Bd kappīlabrahmaṇo pana. [10] Bd adds chaṭhamaṁ. [11] Ck -dū-. [12] Bd buddhasā-. [13] Bd adds nikkhamitvā. [14] Cks omit pab-. [15] Bd tassa āc. [16] Bd caranto. [17] Cs navakkattā. [18] Cks Cs2 pāpuṇantaṁ in the place of na pāpuṇāti. [19] Bd -kānaṁ ko-. [20] Bd piṭhikaṁ. [21] Bd omits vā pha - - vā. [22] Bd -re. [23] Bd ujuka-. [24] so all four MSS. instead of -to? [25] Bd -sitthaka kañcikaṁ vā yāguṁ. [26] Bd adds pāpuṇāti. [27] Bd omits pūti. [28] Bd yāpanappakaṁ hoti.

attanā laddhaṁ gahetvā purāṇadutiyikāya[1] santikaṁ gacchati, ath' assa sā pattaṁ gahetvā vanditvā pattato bhattaṁ haritvā[2] susampāditāni yāgubhattasūpavyañjanāni deti, mahallako rasataṇhāya bajjhitvā purāṇadutiyikaṁ[1] jahituṁ na sakkoti. Sā cintesi: „baddho nu kho no ti vīmaṁsissāmi nan" ti. Ath' ekadivasaṁ janapadamanussaṁ setamattikāya nahāpetvā gehe nisīdāpetvā aññe pi 'ssa katipaye[3] manusse[4] ānāpetvā[5] thokaṁ[6] pānabhojanaṁ dāpesi. Te khādantā bhuñjantā[7] nisīdiṁsu. Gehadvāre cakkesu goṇe bandhāpetvā ekaṁ sakaṭam pi ṭhapāpesi. Sayaṁ pana piṭṭhigabbhe nisīditvā pūve paci. Mahallako āgantvā dvāre aṭṭhāsi. Taṁ disvā[8] eko mahallakapuriso „ayye eko thero[9] dvāre ṭhito" ti āha. „Vanditvā aticchāpehîti[10]". „Aticchatha bhante" ti punappuna kathetvâpi taṁ anāgacchantaṁ[11] disvā „ayye thero na gacchatîti" āha. Sā āgantvā sāṇikaṁ ukkhipitvā oloketvā[12] „aho mama[13] dārakapitā" ti vatvā nikkhamitvā vanditvā pattaṁ gahetvā gehaṁ pavesetvā bhojetvā bhojanapariyosāne vanditvā „bhante tumhe idh' eva parinibbāyatha, mayaṁ ettakaṁ kālaṁ[14] aññaṁ kulaṁ na gaṇhimha[15], assāmike pana ghare gharavāso na saṇṭhāti, mayaṁ aññaṁ kulaṁ gaṇhāma, dūraṁ janapadaṁ gacchissāma, tumhe appamattā hotha, sace me doso atthi khamathā" 'ti āha. Mahallakassa hadayaphālanakālo viya ahosi. Atha naṁ „ahaṁ taṁ jahituṁ na sakkomi, mā gaccha vibbhamissāmi, asukaṭṭhāne[16] sāṭakaṁ pesehi, pattacīvaraṁ paṭicchāpetvā āgacchissāmîti" āha. Sā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Mahallako vihāraṁ gantvā ācariyupajjhāye pattacīvaraṁ paṭicchāpento „kasmā[17] evaṁ karosîti" vutte „purāṇadutiyikaṁ[1] jahituṁ na sakkomi, vibbhamissāmîti" āha. Atha naṁ te anicchantaṁ ñeva Satthu santikaṁ netvā „kiṁ bhikkhave imaṁ anicchantaṁ ñeva ānayitthā" 'ti vutte „bhante ayaṁ ukkaṇṭhitvā vibbhamitukāmo" ti vadiṁsu. Atha naṁ Satthā „saccaṁ kira tvaṁ[18] ukkaṇṭhito" ti pucchitvā „saccaṁ[19] bhante" ti „ko taṁ ukkaṇṭhāpetîti" „purāṇadutiyikā[1] bhante" ti vutte „bhikkhu[20] sā itthi tuyhaṁ anatthakārikā, pubbe[21] tvaṁ etaṁ[22] nissāya catuhi[23] jhānehi parihīno mahādukkhaṁ patvā maṁ nissāya tamhā dukkhā muccitvā naṭṭhaṁ[24] jhānaṁ paṭilabhîti" vatvā atītaṁ āhari:

[1] Ck Cs² -dū-. [2] Bd niha-. [3] Bd katiye. [4] Bd parivārama-. [5] Cs ānā- corr. to āṇā-, Bd āṇā-. [6] Bd repeats tho-. [7] Cks Cs² bhojantā, Bd bhuñjanti. [8] Bd athā saṁ sutvā. [9] Bd mahāthero. [10] Cks Cs² -petīti. [11] Cks Cs² āg-. [12] Bd -kento. [13] Bd ambho amhākaṁ. [14] Bd etthake kāle. [15] Bd gaṇhāma. [16] Bd adds me. [17] Bd adds āvuso. [18] Bd adds bhikkhu. [19] Bd āma. [20] Bd adds idāneva. [21] Bd adds pi. [22] Bd taṁ. [23] so all four MSS. [24] Bd naṭha.

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto tassa purohitaṁ paṭicca tassa brāhmaṇiyā kucchismiṁ[1] nibbatti. Jātadivase c' assa sakalanagare āvudhāni pajjaliṁsu, ten' assa Jotipālakumāro ti nāmaṁ kariṁsu. So vayappatto Takkasilāya[2] sabbasippāni uggaṇhitvā rañño sippaṁ dassetvā issariyaṁ pahāya kañci[3] ajānāpetvā aggadvārena nikkhamitvā araññam pavisitvā Sakkadattiye Kaviṭṭhakaassame[4] isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ nibbattesi. Taṁ tattha vasantaṁ anekāni isisatāni parivāresuṁ. Mahāsamāgamo ahosi, satta[5] antevāsikajeṭṭhakā ahesuṁ. Tesu Sālissaro nāma isi Kaviṭṭhakassamā[6] nikkhamitvā Suraṭṭhajanapade[7] Sātodikānāmanadiyā[8] tīre anekasahassaisiparivāro vasi. Meṇḍissaro[9] nāma isi Pajakarañño[10] vijite[11] Lambacūḷakaṁ[12] nāma nigamaṁ nissāya anekasahassaisiparivāro vasi. Pabbato nāma isi ekaṁ aṭavijanapadaṁ[13] nissāya anekasahassaisiparivāro vasi. Kāḷadevalo nāma isi Avantī-dakkhiṇāpathe ekaṁ ghanaselaṁ[14] nissāya anekasahassaisiparivāro[15] vasi. Kisavaccho nāma isi ekako va Daṇḍakirañño Kumbhavatīnagaraṁ nissāya uyyāne vasi. Anusissatāpaso[16] pana Bodhisattass' upaṭṭhāko[17] tassa santike[18] vasi. Nārado nāma isi Kāḷadevalassa kaniṭṭho Majjhimapadese[19] Arañjaragirimhi[20] pabbatajālantare ekako va ekasmiṁ guhālene[21] vasi. Arañjaragirito[22] pana[23] avidūre eko ākiṇṇamanusso nigamo atthi. Tesaṁ antare mahatī[24] nadī, taṁ nadiṁ bahū manussā otaranti[25], uttamarūpadharā vaṇṇadāsiyo pi purise palobhiyamānā[26] tassā nadiyā tīre nisīdanti. Nāradatāpaso tāsu ekaṁ disvā paṭibaddhacitto hutvā jhānaṁ antaradhāpetvā nirāhāro

[1] B^d -imhi. [2] B^d -yaṁ. [3] B^d kiñci. [4] B^d kapiṭha-. [5] B^d tattha. [6] C^{ks} C^{s2} kaviṭṭhakasmā, B^d kaṁ assamā, B^s sakaassamā. [7] B^d puraṭhimaja-. [8] B^d sātāgitānāma-. [9] C^s C^{s2} meṭṭhi-. [10] B^d pañcalarañño. [11] C^{ks} C^{s2} -to. [12] B^d kalampaculakaṁ. [13] B^d aṭṭavi-. [14] B^d ekagghalaselaṁ. [15] C^{ks} C^{s2} neka-. [16] B^d anupiyatā-. [17] B^d -ttassa upa-. [18] B^d tassantike, C^{ks} C^{s2} omit tassa. [19] B^d majjhimadese. [20] B^d añcanigi-. [21] C^{s2} -ne. [22] C^k C^{s2} -no, B^d arañcarāgīriṇo. [23] B^d nāma. [24] B^d mahā. [25] B^d osarantā. [26] so all four MSS. instead of palobha-?

parisussanto kilesavasaṁ gantvā sattāhaṁ[1] nipajji. Ath' assa bhātā Kāḷadevalo āvajjanto[2] taṁ kāraṇaṁ ñatvā ākāsenâgantvā leṇaṁ[3] pāvisi. Nārado taṁ disvā „kasmā bhavaṁ āgato[4]" 'ti. „Bhavaṁ akallako ti bhavantaṁ paṭijaggituṁ āgato 'mhîti". Atha naṁ so „avatthukaṁ[5] bhavaṁ kathesi, alikaṁ tucchakaṁ[6] kathesîti[7]" musāvādena niggaṇhi. So „na taṁ pahātuṁ vaṭṭatîti" Sālissaraṁ ānesi Meṇḍissaraṁ ānesi Pabbatissaraṁ[8] ānesi. Itaro pi te tayo musāvādena niggaṇhi. Kāḷadevalo „Sarabhaṅgasatthāraṁ ānessāmîti" ākāsena[9] gantvā taṁ ānesi. So āgantva[10] taṁ disvā „indriyavasaṁ gato" ti ñatvā „kacci si[11] Nārada indriyānaṁ vasaṁ gato" ti pucchitvā itarena kathaṁ[12] sutvā va uṭṭhāya vanditvā „āma ācariyā" 'ti vutte „Nārada indriyavasaṁ gatā nāma imasmiṁ attabhāve sussantā[13] dukkhaṁ anubhavitvā dutiyattabhāve[14] niraye nibbattantîti" vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Yo indriyānaṁ kāmena vasaṁ Nārada gacchati
so pariccajj' ubho loke jīvar eva visussatîti[15]. 60.

Tattha yo indriyānan ti Nārada yo puriso rūpādīsu subhākāraṁ gahetvā kilesakāmavasena channaṁ indriyānaṁ vasaṁ gacchati, pariccajjubho loke[16] ti so puriso[17] manussalokañ ca devalokañ cā 'ti ubho loke pariccajitvā nirayādīsu nibbattatîti, jīvareva visussatîti[18] jīvanto yeva ca attanā icchitaṁ kilesavatthuṁ alabhanto sokena visussati mahādukkhaṁ pāpuṇātîti.

Taṁ sutvā Nārado „ācariya kāmasevanaṁ nāma sukhaṁ, evarūpaṁ sukhaṁ[19] kiṁ sandhāya[20] dukkhan ti vadasîti" pucchi. Ath' assa Sarabhaṅgo „tena hi suṇāhîti" dutiyaṁ gātham āha:

2. Sukhassânantaraṁ dukkhaṁ dukkhassânantaraṁ sukhaṁ,
so pi patto[21] sukhā dukkhaṁ[22] paṭikaṁkha[23] varaṁ sukhan ti. 61.

---

[1] B^d adds vasitvā [2] C^k C^{s2} B^d āvajje-. [3] C^{s2} -naṁ, C^s -naṁ corr. to -ṇaṁ. [4] B^d adds si. [5] B^d abhutaṁ. [6] B^d tucchaṁ. [7] C^k kathehīti. C^s kathehīti corr. to kathetīti, C^{s2} kathetīti [8] B^d pabbataṁ. [9] C^{ks} C^{s2} -nā. [10] B^d āgato va. [11] B^d kiñci, omitting si. [12] B^d pucchi itaro taṁ kathaṁ. [13] B^d adds parisussantā. [14] B^d -ye atta-. [15] B^d jīvanto vā pisu-, B^f jivanto vā vi-. [16] C^{ks} C^{s2} omit loke. [17] B^d omits puriso. [18] B^d jīvanto vā pi su-. [19] B^d adds ca. [20] B^d adds sukhaṁ ti. [21] B^{df} satto. [22] C^s sukha-, B^{df} sukhaṁ-. [23] C^{ks} B^{df} pā-.

Tattha sukhassānantaran ti kāmasukhassa anantaraṁ nirayadukkhaṁ, dukkhassā 'ti sīlarakkhaṇadukkhassa anantaraṁ dibbamānusakaṁ[1] sukhañ c' eva nibbānasukhañ ca, idaṁ vuttaṁ hoti: Nārada ime hi sattā kāmasevanasamaye kālaṁ katvā ekantadukkhe niraye nibbattanti, sīlaṁ rakkhantā vipassanāya kammaṁ karontā ca[2] pana kilamanti[3], te[4] dukkhena sīlaṁ rakkhitvā sīlabalena vuttappakāraṁ sukhaṁ paṭilabhanti[5], idaṁ[6] sandhāyâhaṁ evaṁ[7] vadāmîti, so pi patto[8] ti[9] tvaṁ Nārada idāni jhānasukhaṁ nāsetvā tato sukhā[10] mahantaṁ kāmanissitaṁ cetasikadukkhaṁ patto, paṭikaṁkhā 'ti idaṁ kilesadukkhaṁ chaḍḍetvā puna tad eva varaṁ uttamaṁ jhānasukhaṁ iccha patthehi.

Nārado „idaṁ ācariya dukkhaṁ dussahaṁ, na[11] taṁ adhivāsetuṁ sakkomîti" āha. Atha naṁ Mahāsatto „Nārada dukkhaṁ nāma uppannaṁ adhivāsetabbam evā" 'ti vatvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Kicchakāle[12] kicchasaho yo kicchaṁ[13] nâtivattati[14]
sa kicchantaṁ sukhaṁ dhīro yogaṁ samadhigacchatîti. 62.

Tattha nātivattatîti na anuvattati[15], ayam eva vā pāṭho, idaṁ vuttaṁ hoti: Nārada yo kāyikacetasikadukkhasaṁkhātassa kicchassa uppannakāle appamatto tassa kicchassa haraṇūpāyaṁ karonto kicchasaho hutvā taṁ kicchaṁ nânuvattati tassa vase[16] avattitvā tehi tehi[17] upāyehi taṁ kicchaṁ abhibhavati vināseti[18] sa[19] dhīro kicchassa[20] antimasaṁkhātaṁ nirāmisaṁ sukhaṁ jhānasukhaṁ[21] adhigacchati[22] taṁ vā kicchantaṁ[23] yogasukhaṁ adhigacchati[24] akilamanto va[25] pāpuṇātîti.

So „ācariya kāmasukhaṁ nāma uttamasukhaṁ, na taṁ[26] jahituṁ sakkomîti" āha. Atha naṁ Mahāsatto[27] „dhammo nāma na kenaci kāraṇena nāsetabbo[28]" 'ti vatvā catutthaṁ gātham āha:

---

[1] Cks dibbaṁ-. [2] Bd omits ca. [3] Bd -tā. [4] Bd omits te. [5] Bd omits paṭi. [6] Bd adds dukkhaṁ. [7] Cks Cs² imaṁ. [8] Bd satto. [9] Bd adds so pi. [10] all three MSS. sukha. [11] Bd dukkhassahanaṁna, Cks Cs² dukkhassahaṁnantaṁ. [12] Ck kiccacchā-, Cs kicchā-, Bd kiñca-. [13] Ck Bdf kiccha, Cs kicchā corr. to kicchaṁ. [14] Cks Cs² nānuv-. [15] Bd nānu-. [16] Bd vasena. [17] Bd only one tehi. [18] Bd nā-. [19] Bd so. [20] Bd adds antaṁ karoti. [21] Bd -sukhasaṅkhātaṁ yogaṁ. [22] Bd -tīti. [23] Cs² adds vā kicchantaṁ, Bd taṁ taṁ kicchāyogasaṅkhātaṁ sukhaṁ. [24] Bd -tīti. [25] Bd ca. [26] Cks Cs² -sukhantaṁ. [27] Bd adds nārada. [28] Bd nāma k. k. na nāse-.

4\. **Na h' eva kāmāna[1] kāmā nânatthā n' atthakāraṇā na katañ ca nikatvāna[2] dhammā cavitum arahasîti. 63.**

Tattha kāmāna[1] kāmā ti kāmānaṁ kāmā[3], vatthukāmapatthanāyā[4] 'ti attho, nānatthā natthakāraṇā ti na anatthato na atthakāraṇā[5], na katañca nikatvānā[2] ti na katañca nipphāditaṁ[6] nikatvāna[7], idaṁ vuttaṁ hoti: Nārada na h' eva[8] vatthukāmapatthanāya[9] dhammā[10] cavitum arahasi, ekasmiṁ anatthe uppanne taṁ paṭihanitukāmo nânatthā[11] na atthena[12] pi kāraṇena[13] bhūtena dhammā cavitum arahasi, asuko nāma me attho uppajjissatîti evaṁ[14] atthakāraṇâpi na dhammā cavitum arahasi, kataṁ pana[15] nipphāditaṁ[16] jhānasukhaṁ niraṁkatvā vināsetvā n' eva dhammā cavitum arahasîti.

Evaṁ Sarabhaṅgena catūhi gāthāhi dhamme desite Kāḷadevalo attano kaniṭṭhaṁ ovadanto pañcamaṁ gātham āha:

5\. **Dukkhaṁ gahapataṁ[17] sādhu, saṁvibhajjañ ca bhojanaṁ, ahāso atthalābhesu, atthavyāpatti[18] avyatho ti. 64.**

Tattha dukkhaṁ gahapatan ti Nārada[19] gharāvāsaṁ vasantānaṁ gahapatīnaṁ bhoguppādanatthāya anālasyachekakusalabhāvasaṁkhātaṁ dukkhaṁ nāma sādhu dakkhabhāvo laṭṭhako[20], saṁvibhajjañca bhojanan ti dukkhena uppāditabhogānaṁ dhammikasamaṇabrāhmaṇehi[21] saṁvibhajitvā paribhogakāraṇaṁ dutiyaṁ sādhu, ahāso ti atthalābhe mahante issariye uppanne pamādavasena ahāso anubbilāvitattaṁ[22] tatiyaṁ sādhu, atthavyāpattîti[23] yadā pana attano atthavyāpatti[24] yasavināso hoti tadā avyatho akilamanaṁ catutthaṁ sādhu, tasmā tvaṁ Nārada jhānaṁ me antarahitan ti mā soci, sace indriyānaṁ vasaṁ na gamissasi naṭṭham pi te jhānaṁ puna pākatikam eva bhavissatîti.

Taṁ pana[25] Devalena[26] Nāradassa ovaditabhāvaṁ ñatvā Satthā abhisambuddho hutvā chaṭṭhaṁ gātham āha:

6\. **Ettāvatā te paṇḍiccaṁ Asito[27] Devalo bravī, na-y-ito[28] kiñcana[29] pāpiyo yo[30] indriyānaṁ vasaṁ vaje ti. 65.**

[1] Bdf -naṁ. [2] Cks Cs2 na katañcā-, Bdf na katañca niraṁkatvā. [3] all three MSS. kāma. [4] Bd -kāmānaṁ paṭhanāyā. [5] Ck na atthano-, Cs na atthato- corr. to anatthato-, Bd na atthato anatthakāraṇā. [6] Bd adds jhānaṁ. [6] Bd niraṁkatvā. [8] Bd soca [9] Cks Cs2 -mā-. [10] Cks -o, Cs2 -e. [11] Bd nana-. [12] Cks anatthena. [13] Bd kāraṇa. [14] Bd adds pi. [15] Bd omits pana. [16] Bd -ta. [17] Bd -ti, Bf dakkhaṁ - - ti. [18] Cks atthaṁ āpatti, Bd atthābyāpatti, Bf atthaṁbyā-. [19] Bd omits nā-. [20] Bd bhaddako. [21] Bd adds saddhiṁ. [22] Ck -lovi-, Cs -levittanaṁ, Cs2 -lāvittaṁ, Bd anuppilāpitatthaṁ. [23] Cs atthaṁvyā- corr. to atthavyā-, Cs2 atthavyapantîti, Bd atthābyāpattîti. [24] Cs2 atthavyapanti-, Bd atthaṁbyāpatti-. [25] Bd puna. [26] Bd kāladevīlena. [27] Bdf apiso. [28] Bd nasito, Bf nassito. [29] Bdf kiñci. [30] Bdf omit yo.

Tass' attho: bhikkhave, ettakaṁ etaṁ paṇḍiccaṁ yaṁ Devalo abravi, yo pana kilesavasena indriyānaṁ vasaṁ vajati ito añño pāpiyo n' atthîti.

Atha naṁ Sarabhaṅgo āmantetvā „Nārada, idaṁ tāva suṇa, yo hi paṭhamam eva kattabbayuttakaṁ na karoti so araññaṁ pavitthamāṇavako viya socati paridevatîti" vatvā atītaṁ āhari:

Atīte ekasmiṁ Kāsinigame eko[1] brāhmaṇamāṇavo abhirūpo ahosi thāmasampanno[2] nāgabalo, so cintesi: „kim me kasikammādīni katvā mātāpitūhi puṭṭhehi[3], kiṁ puttadārena, kiṁ dānādīhi puññehi[4] katehi[5], kañci[6] aposetvā kiñci puññaṁ akatvā araññaṁ pavisitvā mige māretvā attānam eva posessāmîti" so pañcāvudhasannaddho Himavantaṁ gantvā nānāmige vadhitvā khādanto anto-Himavante Vidhavāya nāma nadiyā tīre giriparikkhittaṁ mahantaṁ pabbatajālaṁ patvā[7] tattha mige vadhitvā aṅgāre pakkamaṁsaṁ khādanto vāsaṁ kappesi. So cintesi: „ahaṁ sadā[8] thāmasampanno nāma[9] na bhavissāmi, dubbalakāle araññe carituṁ na sakkhissāmi, idān' eva nānāvaṇṇamige[10] pabbatajālaṁ[11] pavesetvā dvāraṁ yojetvā araññaṁ[12] anāhiṇḍanto[13] va yathāruciyā mige vadhitvā khādissāmîti" tathā akāsi. Ath' assa kāle atikkamante taṁ kammaṁ matthakaṁ pattaṁ, diṭṭhadhammavedanīyaṁ[14] jātaṁ: attano hatthapāde na labhi, aparāparaṁ parivattetuṁ nâsakkhi, n' eva kiñci khādaniyaṁ na pānīyaṁ[15] passi, sarīraṁ milāyi, manussapeto ahosi, gimhakāle paṭhavī[16] viya sarīraṁ bhijjitvā rājiyo[17] dassesi, so dūrūpo dussaṇṭhito mahādukkhaṁ anubhavi. Evaṁ addhāne[18] gate Siviraṭṭhe Sivirājā nāma „araññe aṅgāre[19] pakkamaṁsaṁ khādissāmîti" amaccānaṁ rajjaṁ niyyādetvā pañcāvudhasannaddho araññaṁ pavisitvā mige vadhitvā maṁsaṁ khādanto[20] anupubbena taṁ padesaṁ patvā taṁ purisaṁ disvā bhīto pi[21] dhitiṁ[22] upaṭṭhapetvā „ko si tvaṁ ambho purisā" 'ti pucchi. „Sāmi[23] manussapeto 'haṁ[24], attanā katakammassa phalaṁ anubhavāmi[25], tvaṁ pana ko sîti". „Sivirājâham asmîti". „Atha kasmā idhâgato sîti".

[1] Bd omits kāsi, Cks Cs2 omit eko. [2] Bd gāma-. [3] Bd -pitunaṁ upaṭhehi. [4] Ck Cs2 puññāni, Cs puññā. [5] Bd kathehi. [6] Cs2 Bd kiñci. [7] Ck katvā. [8] Bd sappadā. [9] Bd omits nāma. [10] Cks Cs2 add vadhitvā. [11] Bd tabpatājālaṁ. [12] Bd araññe. [13] Bd ahi-. [14] Cs Cs2 Bd -niyaṁ [15] Bd khādaniyabhojaniyaṁ pāniyaṁ. [16] Bd pathavi, Cks Cs2 -viṁ. [17] Cks rājiṁyo. [18] Ck aṭṭhāne, Cs aṭṭhā- corr. to addhā-. [19] Bd -ra. [20] Bd -daniyamāno. [21] Ck vi, Bd va. [22] Bd ditiṁ corr. to satiṁ. [23] Ck ssāmi. [24] Bd -to ti ahaṁ. [25] Bd -bhomi.

„Migamaṁsaṁ khādanatthāyā“ 'ti. Ath' assa so „aham pi mahārāja iminā va kāraṇenâgantvā[1] manussapeto jāto“ ti sabbaṁ vitthārena kathetvā attano dukkhitabhāvaṁ rañño ācikkhanto sesagāthā āha:

7. Amittānaṁ va hatthatthaṁ[2] Siva[3] pappoti māṁ iva[4],
kammaṁ vijjañ ca dakkheyyaṁ vivāhaṁ sīlamaddavaṁ
ete ca yase hāpetvā nibbatto sehi kammehi. 66.

8. So 'haṁ sahassajīno[5] va abandhu aparāyano
ariyadhammā apakkanto yathā peto tath' ev' ahaṁ[6]. 67.

9. Sukhakāme dukkhāpetvā[7] āpanno 'smi padaṁ imaṁ,
so sukhaṁ nâdhigacchāmi cito[8] bhānumatā-m-ivā 'ti. 68.

Tattha amittānaṁ va hatthatthan ti amittānaṁ hatthahatthaṁ[9] vināsaṁ viya, Sivā[10] 'ti rājānaṁ ālapati, pappoti māmivā[11] 'ti mādiso pāpakamme[12] pāpuṇāti, attano va[13] kammena vināsaṁ pāpuṇātîti[14] vuttaṁ hoti, kamman ti kasikammādibhedaṁ ājīvasādhakakiccaṁ[15], vijjan ti nānappakārakaṁ[16] hatthisippādikaṁ sippaṁ, dakkheyyan ti nānappakārena bhoguppādanakosallaṁ, vivāhan ti āvāhavivāhasampannaṁ[17] bandhaṁ, sīlamaddavan ti pañcavidhasīlañ c' eva muduvacanaṁ hitakāmaṁ pāpanivāraṇaṁ kalyāṇamittatañ[18] ca, so hi idha maddavo ti adhippeto, ete ca yase hāpetvā ti ete ettake yasadāyakadhamme[19] hāpetvā va[13], nibbatto sehi kammehîti attano kammehi nibbatto[20], idaṁ vuttaṁ hoti: ahaṁ mahārāja imasmiṁ loke[21] issariyadāyakaṁ kattabbayuttakaṁ kammaṁ[22] akatvā sippaṁ asikkhitvā upāyena bhoge anuppādetvā āvāhavivāhaṁ akatvā sīlaṁ arakkhitvā maṁ akiccaṁ karontaṁ[23] nivāraṇasamatthe[24] kalyāṇamitte abhajitvā ime ettake yasakārakattā[25] yase ti saṁkhaṁ gate lokapavattidhamme avahāpetvā[26] chaḍḍetvā imaṁ araññaṁ pavisitvā[27] sayaṁkatehi pāpakammehi idāni manussapeto hutvā nibbatto 'smîti, sahassajīno vā 'ti[28] sahassajitapuriso[29] viyā 'ti attho, yv-āyaṁ[30] sammā paṭipajjitvā bhoge uppādeyyaṁ[31] tehi anekasahassehi bhogehi jīno[32] ti pi attho, aparāyano ti asaraṇo nippatiṭṭho[33], ariyadhammā ti sappurisadhammato,

[1] Bd -na āg-. [2] so Cks Cs2 Bd; Bf hattatthaṁ. [3] Bf sīvi, Bd visi. [4] Cks Cs2 maṁmiva, Bd māmi. [5] Ck Cs2 Bf -jiṇṇo, Cs -jinne corr. to -jiṇṇo, Bd -jivino. [6] Bd tathāvahaṁ, Bf tathā aham. [7] Cks Cs2 dukkha-. [8] Cs2 citto, Bdf ṭhito. [9] Ck Cs2 hatthehatthaṁ, Cs atthehatthaṁ corr. to hatthehatthaṁ. [10] Bd sivi. [11] Ck maṁvivā, Cs Cs2 miṁmivā. [12] so all three MSS. instead of -o? [13] Bd omits va. [14] Ck Cs2 -nāti, Cs -nāti corr. to -ṇātīti. [15] Bd -kaṁ kicca. [16] Cks Cs2 -rādikaṁ. [17] Bd -vivāhaṁsaṁ. [18] Cks Cs2 -mittatā, Bd -mittā. [19] Bd -ke-. [20] Bd nippatto, Cks Cs2 nibbatti. [21] Bd omits i- lo-. [22] Cks Cs2 -yuttakammaṁ. [23] Bd -to. [24] Bd pāpanivā-. [25] Bd -dāyakattā. [26] Bd hāpetvā, Ck avhā-. [27] Bd parivi-. [28] Ck omits sa - - ti, Cs sahassajinneva corr. to -jiṇṇo va, omitting ti, Cs2 -jiṇṇe va? Bd -jino-. [29] Bd -jino-. [30] Ck yavāsaṁ, Cs savāyaṁ corr. to sacāyaṁ, Cs2 yavāyaṁ, Bd yathāyaṁ. [31] Cks Cs2 -deyyuṁ. [32] Cs Cs2 Bd jino. [33] Bd nippatitho, iti attho.

yathā peto ti yathā mato peto hutvā uppajjeyya, jīvamāno yeva tathā manussapeto jāto 'smîti attho, sukhakāme dukkhāpetvā ti sukhakāme satte dukkhāpetvā, sukhakāmo ti pi pāṭho, sayaṁ sukhakāmo aññaṁ[1] dukkhāpetvā ti attho, āpanno smi padaṁ iman ti imaṁ evarūpaṁ koṭṭhāsaṁ patto 'smi, pathan[2] ti pi pāṭho, imaṁ[3] dukkhassa pathabhūtaṁ[4] attabhāvaṁ patto smîti attho, cito[5] bhānumatāmivā 'ti bhānumā vuccati aggi, vītaccikaṅgārehi samantā parikiṇṇe[6] viya sarīre uṭṭhitena[7] mahāḍāhena[8] ḍayhanto[9] kāyikacetasikasukhaṁ nāma na vindāmîti vadati.

Evañ ca pana vatvā „ahaṁ mahārāja sukhakāmo paraṁ[10] dukkhāpetvā diṭṭhe va dhamme manussapeto jāto 'smi[11], tvaṁ pāpaṁ mā kari, attano[12] nagaraṁ gantvā dānādīni puññāni karohîti“ āha. Rājā tathā katvā saggapathaṁ[13] pūresi.

Sarabhaṅgasatthā imaṁ kāraṇaṁ āharitvā tāpasaṁ saññāpesi. So tassa kathāya[14] saṁvegaṁ paṭilabhitvā taṁ vanditvā khamāpetvā kasiṇaparikammaṁ katvā naṭṭhaṁ jhānaṁ paṭipākatikaṁ akāsi. Sarabhaṅgo tassa tattha vasituṁ adatvā taṁ ādāya attano assamaṁ gato.

Satthā imaṁ dessanaṁ āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā Nārado ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi[15], Sālissaro Sāriputto, Meṇḍissaro Kassapo, Pabbato Anuruddho, Kāḷadevalo Kaccāno[16], Anusisso[17] Ānando, Kisavaccho Moggallāno[18], Sarabhaṅgo pana aham evā“ 'ti. Indriyajātakaṁ[19].

8. Ādittajātaka.

Ādittasmin ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto asadisadānaṁ ārabbha kathesi. Asadisadānaṁ Mahāgovindasuttavaṇṇanato vitthāretvā kathetabbaṁ. Tassa pana dinnadivasato dutiyadivase dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso Kosalarājā vicinitvā

---

1 Bd paraṁ. 2 Bd puttasmiṁ. 3 Bd idaṁ. 4 Bd pajābhutaṁ. 5 Ck Cs[2] cite, Bd ṭhito. 6 Ck -kinno, Cs[2] -kiṇṇo, Bd -kiṇṇā. 7 Cs Bd -te. 8 Bd -ḍāye. 9 Bd dayyanto. 10 Ck Cs[2] para, Cs para corr. to paraṁ, Bd varaṁ. 11 Bd tasmā in the place of smi. 12 Bd omits attano. 13 Bd sakkapūraṁ. 14 Bd dhammaka-. 15 Bd adds nagarasobhagipurāṇadutiyikā. 16 Bd kaccāyano, Cs[2] kasāsano. 17 Bd anupiyo. 18 Bd mahāmo-. 19 Bd adds sattamaṁ.

va khettaṁ[1] ñatvā Buddha-pamukhassa ariyasaṁghassa mahādānaṁ[2] adāsîti". Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „anacchariyaṁ bhikkhave rañño[3] vicinitvā anuttare puññakhette dānapatiṭṭhāpanaṁ, porāṇakapaṇḍitâpi vicinitvā va[4] dānaṁ[5] adaṁsū" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Sovīraraṭṭhe[6] Roruvanagare Bharatamahārājā[7] nāma dasarājadhamme akopetvā catūhi saṁgahavatthūhi janaṁ saṁgaṇhanto mahājanassa mātāpitiṭṭhāne[8] ṭhatvā kapaṇiddhikavanibbakayācakādīnaṁ[9] mahādānaṁ pavatteti. Tassa Samuddavijayā[10] nāma aggamahesī ahosi paṇḍitā ñāṇasampannā. So ekadivasaṁ dānaggaṁ olokento „mayhaṁ dānaṁ dussīlā lolasattā bhuñjanti[11], taṁ maṁ na hāseti[12], ahaṁ kho pana sīlavantānaṁ aggadakkhineyyānaṁ[13] paccekabuddhānaṁ dātukāmo, te ca Himavantapadese vasanti, ko nu kho te nimantetvā ānessati[14], kaṁ pesessāmîti" cintetvā tam atthaṁ deviyā ārocesi. Atha naṁ sā āha: „mahārāja, mā cintayittha, amhākaṁ dātabbadānabalena sīlabalena saccabalena pupphāni pesetvā paccekabuddhe nimantetvā tesaṁ āgatakāle sabbaparikkhārasampannaṁ dānaṁ dassāmā" 'ti. Rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā „sakalanagaravāsino sīlaṁ samādiyantū" 'ti[15] bheriñ carāpetvā sayam pi saparijano uposathaṅgāni adhiṭṭhāya mahādānaṁ pavattetvā sumanapupphapuṇṇaṁ suvaṇṇasamuggaṁ gāhāpetvā pāsādā oruyha rājaṅgaṇe ṭhatvā pañcaṅgāni paṭhaviyaṁ patiṭṭhāpetvā pācīnadisābhimukho vanditvā „pācīnadisāyaṁ[16] arahante vandāmi, sace amhākaṁ koci guṇo atthi amhesu anukampaṁ katvā amhākaṁ bhikkhaṁ gaṇhathā" 'ti vatvā sattapupphamuṭṭhiyo khipi. Pācīnadisāyaṁ paccekabuddhānaṁ abhāvā[17] punadivase nâgamiṁsu. Dutiyadivase dakkhiṇadisaṁ namassi, tato pi nâgatā. Tatiyadivase pacchi-

---

[1] Bd puññakhe-. [2] Bd asadisadā-. [3] Cks Cs2 -ā. [4] Bd omits va. [5] Bd mahādā-. [6] Bd siviraṭhe. [7] Bd roruvama-. [8] Bd -tu-. [9] Bd -kānaṁ. [10] Cs samuda-, Bd samutta-. [11] Bd -tīti. [12] Bd toseti. [13] Bd omits a- [14] Cks Cs2 -ssanti. [15] Bd samādayanti nagaraṁ. [16] Bd -ya. [17] Bd -vena.

mādisaṁ namassi, tato pi nâgatā. Catutthadivase uttaradisaṁ namassi, namassitvā ca pana „Uttarahimavanta-padesavāsino paccekabuddhā[1] amhākaṁ bhikkhaṁ gaṇhantū“ 'ti sattapupphamuṭṭhiyo vissajjesi, pupphāni gantvā Nandamūlakapabbhāre[2] pañcannaṁ paccekabuddhasatānaṁ[3] upari patiṁsu, te āvajjamānā raññā attano nimantitabhāvam ñatvā punadivase satta[4] paccekabuddhe āmantetvā „mārisā rājā vo[5] nimanteti, tassa saṁgahaṁ karothā“ 'ti vadiṁsu. Paccekabuddhā[6] ākāsenâgantvā[7] rājadvāre[8] otariṁsu. Te disvā rājā somanassajāto vanditvā pāsādaṁ āropetvā mahantaṁ sakkāraṁ katvā dānaṁ datvā bhattakiccapariyosāne punadivasatthāya[9] punadivasatthāyā ti evaṁ pañcamadivase[10] nimantetvā chāhaṁ bhuttānaṁ[11] sattamadivase sabbaparikkhāradānaṁ sajjetvā suvaṇṇakhacitāni[12] mañcapīṭhāni paññāpetvā ticīvarādike sabbe[13] samaṇaparibhoge sattannaṁ paccekabuddhānaṁ santike ṭhapetvā[14] „ime parikkhāre[15] tumhākaṁ demā“ 'ti vanditvā[16] tesaṁ bhattakiccapariyosāne rājā ca devī ca ubho pi vanditvā[17] namassamānā aṭṭhaṁsu. Atha nesaṁ anumodanaṁ karonto saṁghatthero dve gāthā abhāsi:

1. Ādittasmiṁ agārasmiṁ yaṁ nīharati bhājanaṁ[18]
tam tassa hoti atthāya no ca yaṁ tattha ḍayhati. 69.
2. Evaṁ ādīpito[19] loko[20] jarāya maraṇena ca,
nīhareth' eva[21] dānena, dinnaṁ hi[22] hoti nībhatan[23] ti. 70.

Tattha ādittasmin ti taṁkhaṇe pajjalite, bhājanan ti yaṁ kiñc' ūpakaraṇaṁ, no ca yaṁ tatthā 'ti yaṁ pana tattha ḍayhati antamaso ratanasantharo[24] pi sabbaṁ tassa anupakāram[25] eva hoti, jarāya maraṇena cā 'ti desanāsīsam etaṁ, atthato pan' esa ekādasahi aggīhi ādīpito nāma, nī-

[1] Ck Cs[2] add addhā. [2] Bd omits ka. [3] Bd sattannaṁ paccekabuddhānaṁ. [4] Bd -se saṅghattherā te. [5] Bd -sa roru vo. [6] Bd satta pa-. [7] Bd -na-. [8] Bd -raṁ. [9] Cs omits pu-. [10] Bd chadi-. [11] Bd omits chā - - naṁ. [12] Bd sattaratanakha-. [13] Bd sappassa. [14] Bd adds mayaṁ. [15] Bd sabbapa-. [16] Bd vatvā. [17] Bd omits va-. [18] Bd bho-. [19] Cks Cs[2] -di-, Bdf evamādipi-. [20] Cks -ke. [21] Bd niharateva, Bf nihareteva. [22] Cs[2] Bd omit hi. [23] Cs sunībhatan corr. to nī-, Bd suṇibha-, Bf suniha-. [24] Cks Cs[2] -thate, Bd tiṇasanthāro. [25] Bd -karaṇam.

baretheva[1] 'ti tato ekādasahi aggīhi pajjalitā lokā[2] dasavidhadānavatthubhedaṁ taṁ taṁ parikkhāraṁ[3] dānacetanāya nikkaḍḍheth' eva[4], **dinnaṁ hîti**[5] appaṁ vā hi[6] bahuṁ vā yaṁ dinnaṁ tad eva nībhataṁ[7] nāma hotîti[8].

Evaṁ saṁghatthero anumodanaṁ katvā „appamatto hohi mahārājā" 'ti rañño ovādaṁ datvā ākāse uppatitvā pāsādakaṇṇikaṁ dvidhā katvā gantvā[9] Nandāmūlakappabbhāre[10] yeva otari[11], tassa dinnaparikkhāro[12] pi ten' eva[13] saddhiṁ uppatitvā pabbhāre[14] yeva otari, rañño ca deviyā ca sakalasarīraṁ pītiyā puṇṇaṁ ahosi. Evaṁ tasmiṁ gate avasesâpi[15]

3. Yo dhammaladdhassa dadāti dānaṁ
uṭṭhānaviriyādhigatassa jantu[no]
atikkamma so Vetaraṇiṁ Yamassa
dibbāni ṭhānāni upeti[16] macco. 71.

4. Dānañ ca yuddhañ ca samānam āhu:
appâpi santā bahuke jinanti,
appam pi ce saddahāno[17] dadāti
ten' eva so hoti sukhī parattha. 72.

5. Viceyya dānaṁ Sugata-ppasatthaṁ,
ye dakkhiṇeyyā idha jīvaloke
etesu dinnāni mahapphalāni
bījāni vuttāni yathā sukhette. 73.

6. Yo pāṇabhūtāni aheṭhayañ caraṁ
parūpavādā na karoti pāpaṁ
bhīruṁ[18] pasaṁsanti, na hi[19] tattha sūraṁ,
bhayā hi santo na karoti pāpaṁ. 74.

7. Hīnena brahmacariyena khattiye upapajjati
majjhimena ca devattaṁ, uttamena visujjhati. 75.

8. Addhā hi dānaṁ bahudhā pasatthaṁ
dānā ca kho dhammapadaṁ va seyyo,

---

1 Bd niharatevā. 2 Bd toloko. 3 Bd -radānaṁ. 4 Bd nikkhateva. 5 Bd hotīti. 6 Bd omits hi. 7 Bd sunibha-. 8 Bd hoti. 9 Bd omits ga-. 10 Bd omits ka. 11 Bd -risuṁ. 12 Bd te pari- in the place of tassa dinnapari-. 13 Bd tehi. 14 Bd nandamūlapa-. 15 Bd -sā gāthā abhāsi. 16 Cks Cs2 upenti. 17 Ck -hano. 18 Ck Cs2 Bd -rū, Cs -ru. 19 so Cks Cs2 Bd; Bf omits hi.

pubbe va hi pubbatar' eva[1] santo
nibbānam ev' ajjhagamū sapaññā ti 76.

evam ekekāya gāthāya anumodanam katvā tath' eva agamaṁsu[2] saddhiṁ parikkhārehi.

Tattha dhammaladdhassā 'ti khīṇāsavaṁ ādiṁ katvā yāva vipassakayogāvacaro puggalo dhammassa laddhattā dhammaladdho nāma, sv-eva[3] uṭṭhānaviriyena[4] tassa dhammassa adhigatattā uṭṭhānaviriyādhigato[5] nāma, tassa puggalassa yo jantu dadāti dānan ti attho, dhammena[6] laddhassa uṭṭhānasaṁkhātena viriyenâdhigatassa deyyadhammassa aggaṁ gahetvā yo jantu sīlavantesu dānaṁ dadātîti pi[7] attho, upayogatthe vā sāmivacanaṁ katvâp' ettha attho veditabbo, Veteraṇîti[8] desanāsīsam etaṁ, aṭṭha mahāniraye soḷasa ca ussade atikkamitvā ti attho, dibbāni ṭhānāṇi upetîti devaloke uppajjati, samānamāhū 'ti sadisaṁ vadanti, khayabhīrukassa[9] hi dānaṁ n' atthi bhayabhīrukassa yuddhaṁ[10] n' atthi, jīvite ālayaṁ vijahitvā yujjhanto yujjhituṁ[11] sakkoti, bhogesu ālayaṁ vijahitvā va dāyako dātuṁ sakkoti, ten' eva taṁ ubhayaṁ samānan ti vadanti, appâpi santā ti thokâpi samānā pariccattajīvitā bahuke jinanti, evam evaṁ appâpi muñcanacetanā bahum pi maccheracittaṁ lobhādiṁ vā[12] kilesagahanaṁ jināti[13], appampi ce ti thokam pi ce deyyadhammaṁ kammañ ca phalañ ca saddahanto deti, teneva so ti tena parittadeyyadhammavatthukena parittakena pi cāgena parattha[14] sukhī hoti mahārājā 'ti, viceyya dānan ti dakkhiṇañ ca[15] dakkhiṇeyyañ ca[16] vicinitvā[17] dinnadānaṁ, tattha yaṁ vā taṁ vā adatvā aggaggaṁ[18] paṇītaṁ deyyadhammaṁ vicinitvā dento[19] dakkhiṇaṁ vicināti nāma, yesaṁ vā[20] tesaṁ vā adatvā sīlādiguṇasampanne[21] vicinitvā tesaṁ dadanto dakkhiṇeyye[22] vicināti nāma, Sugatappasatthan ti evarūpaṁ dānaṁ Buddhehi[23] pasatthaṁ, tattha dakkhiṇeyyavicinanaṁ[24] dassetuṁ ye dakkhiṇeyyā ti ādi vuttaṁ, tattha dakkhiṇeyyā ti dakkhiṇāya[25] anucchavikā Buddhādayo, pāṇabhūtānîti pāṇasaṁkhātāni bhūtāni aheṭhayanto[26] kāruññena aviheṭhento caramāno, parūpavādā ti parūpavādabhayena pāpaṁ na karoti, bhīrun ti upavādā bhīrukaṁ[27], na hi tattha sūran ti yo pana ayonisomanasikārena tasmiṁ upavāde sūro hoti taṁ paṇḍitā na-ppasaṁsanti, bhayā hîti upavādabhayena hi paṇḍitā pāpaṁ na karonti, hīnena brahmacariyenā 'ti bāhiratitthāyatane tāva methunavirati-

[1] Bd -reca. [2] Bd āgamaṁsuṁ. [3] Cks Cs2 yeva. [4] Cs uṭṭhānena vi-. [5] Cks Cs2 -gamo. [6] Bd adds vā. [7] Bd omits pi. [8] so all four MSS. [9] Cs2 bhaya-. [10] Bd hutaṁ. [11] Bd vavijituṁ. [12] Bd lobhādigataṁ. [13] Bd jānāti. [14] Bd paritta. [15] Bd omits da-. [16] Bd adds deyyadhammaṁ. [17] Bd uci-. [18] Bd aggaṁ. [19] Bd dadanto. [20] Bd omits vā. [21] Bd -nno. [22] Cs -neyya corr. to -ṇeyye, Cs2 -ṇeyya, Bd -ṇeyyaṁ. [23] Bd adds pi. [24] Ck vicinantaṁ, Cs -nantaṁ corr. to -nananaṁ, Cs2 vicinnaṁ or -nanaṁ, Bd vicinandaṁ. [25] Bd -ṇaṁ. [26] Bd avihedhayanti. [27] Cs2 -dabhī-, Bd -dahedukaṁ.

sīlamattakaṁ[1] hīnabrahmacariyaṁ[2] nāma, tena khattiyakule uppajjati[3], jhānassa upacāramattaṁ majjhimaṁ, tena devaloke uppajjati[3], aṭṭha samāpattiyo uttamaṁ, tena Brahmaloke uppanno[4] visujjhati nāma, sāsane pana sīlavantass' eva paṇidhāya[5] brahmacariyaṁ hīnaṁ nāma, parisuddhasīlass' eva samāpattinibbattanaṁ majjhimaṁ nāma, parisuddhasīle ṭhatvā vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattapatti[10] uttamaṁ nāma, osānagāthāya attho: mahārāja kiñcāpi hi ekaṁsen' eva dānaṁ bahudhā pasatthaṁ[7] vaṇṇitaṁ dānato pana[8] samathavipassanāsaṁkhātaṁ nibbānasaṁkhātañ ca dhammakoṭṭhāsabhūtaṁ[9] dhammapadam eva uttaritaraṁ, kiṁkāraṇā: pubbe va hi imasmiṁ kappe Kassapadasabalādayo pubbatar' eva[10] Vessabhūdasabalādayo santo[11] sappurisā sapaññā samathavipassanā[12] bhāvetvā nibbānam eva ajjhagamū[13] adhigatā ti.

Evaṁ sattamapaccekabuddho[14] anumodanāya rañño Amatamahānibbānaṁ vaṇṇetvā rājānaṁ appamādena ovaditvā vuttanayena attano vasanaṭṭhānam eva gato. Rājâpi saddhiṁ mahesiyā[15] yāvajīvaṁ[16] dānaṁ datvā[17] saggapadaṁ[18] pūresi.

Satthā imaṁ desanaṁ[19] āharitvā „evaṁ pubbe pi paṇḍitā viceyyadānaṁ adaṁsū“ 'ti vatvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā paccekabuddhā parinibbāyiṁsu, Samuddavijayā Rāhulamātā ahosi, Bharatarājā[20] aham evā“ 'ti. Ādittajātakaṁ[21].

9. Aṭṭhānajātaka.

Gaṅgākumudinîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Taṁ[22] hi bhikkhuṁ Satthā „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu ukkaṇṭhito“ ti[23] pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti „kiṁkāraṇā“ ti „kilesavasenā“ 'ti „bhikkhu mātugāmo nāma akataññū mittadūbhī avissāsaniyo[24], atīte paṇḍitā[25] devasikaṁ sahassaṁ dentâpi[26] mātugāmaṁ tosetuṁ nâsakkhiṁsu, sā[27] ekadivasamattaṁ sahassaṁ alabhitvā va te[28] gīvāya[29] gāhāpetvā nī-

---

[1] Bd -mattha-. [2] Bd hīnaṁ-. [3] Bd upapajjati. [4] Bd upapajjanto. [5] Cs Cs2 -ni- [6] Bd arahatthupatti. [7] Ck Cs2 -ttha, Cs -ttha corr. to -tthaṁ. [8] Bd omits pana. [9] Bd -sa. [10] Bd puppedhireca. [11] Ck sattā, Cs2 santā? [12] Bd -naṁ. [13] Cs -mu, Cs2 -mo, Bd acchagamuṁ. [14] Bd sattapaccekabuddhā. [15] Bd aggama-. [16] Bd omits yā-. [17] Bd adds yāvajīvaṁ ṭhatvā tato cavetvā. [18] Bd saggapūraṁ. [19] Bd dhammade-. [20] Bd roruvamahārājā pana. [21] Bd adds aṭhamaṁ. [22] Bd tañ. [23] Bd sīti. [24] Cs avi- corr. to ava-, Bd avisāsaniyo. [25] Bd -tāpi. [26] Bd dinnāpi. [27] Bd esā. [28] Bd omits va te. [29] Bd -yaṁ.

harāpesi, evaṁ akataññū mātugāmo, mā tassa[1] kāraṇā kilesavasaṁ gacchā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente tassa ca putto Brahmadattakumāro Bārāṇasiseṭṭhino ca putto Mahādhanakumāro[2] nāma[3] sahapaṁsukīḷitā[4] sahāyā[5] ahesuṁ, ekācariyakule yeva sippaṁ uggaṇhiṁsu[6]. Kumāro[7] pitu accayena rajje patiṭṭhāsi[8], seṭṭhiputto pi 'ssa santike yevâhosi[9]. Bārāṇasiyaṁ ca ekā nagarasobhaṇī[10] vaṇṇadāsī abhirūpā ahosi sobhaggappattā. Seṭṭhiputto devasikaṁ sahassaṁ datvā niccakāle tāya yeva saddhiṁ abhiramanto pitu accayena seṭṭhiṭṭhānaṁ labhitvā[11] taṁ na[12] vijahi[13], tath' eva devasikaṁ sahassaṁ datvā abhirami. So[14] divasassa tayo vāre rājupaṭṭhānaṁ gacchati. Ath' assa ekadivasaṁ sāyaṁ[15] rājupaṭṭhānaṁ gatassa raññā saddhiṁ samullapantass' eva suriyo atthamito[16], andhakāraṁ jātaṁ. So rājakulā nikkhamitvā „idāni gehaṁ gantvā āgamanavelā n' atthi, nagarasobhaṇiyā yeva gehaṁ gamissāmîti" upaṭṭhāke uyyojetvā ekako va tassā gehaṁ pāvisi. Atha naṁ sā disvā va[17] „ayyaputta sahassaṁ ābhatan" ti āha[18]. „Bhadde[19] ajja ativikālo jāto, tasmā gehaṁ agantvā[20] manusse uyyojetvā ekako va paviṭṭho 'smi[21], sve[22] pana te dve sahasse[23] dassāmîti[24]". Sā cintesi: „sac' āhaṁ ajja okāsaṁ karissāmi aññesu pi divasesu tucchahattho[25] āgamissati, evaṁ me dhanaṁ parihāyissati, na dāni 'ssa okāsaṁ karissāmîti[26]. Atha naṁ evam āha: „sāmi mayaṁ vaṇṇadāsiyo nāma, amhākaṁ sahassaṁ keḷi[27] nāma n' atthi[28], āhara sahassan" ti. „Bhadde sve diguṇaṁ[29] āharissāmîti" punap-

---

[1] B^d tassā. [2] B^d mahaddha- [3] B^d adds te ubho pi [4] B^d -kiḷakā. [5] B^d -yakā. [6] B^d gaṇhisu. [7] B^d rājaku-. [8] B^d rajjaṁ patiṭhāpesi. [9] B^d yeva a-. [10] C^k -soṇī, C^s -sobhinī, C^{s2} -sobhati, B^d -sobhaṇi. [11] B^d -tvāpi. [12] B^d na taṁ. [13] B^d jīvati. [14] B^d seṭhiputto. [15] B^d omits sāyaṁ. [16] B^d athaṅgamito. [17] B^d omits va. [18] C^{ks} C^{s2} omit āha. [19] B^d adds ahaṁ. [20] C^s āg- corr. to ag-, B^d anāg-. [21] B^d smīti āha. [22] C^{s2} yeva, C^s sace corr. to sve. [23] B^d -ssāni. [24] C^s adds demāti. [25] B^d -hatthako. [26] B^d dassāmiti. [27] C^{ks} C^{s2} -ssa keḷi, B^d sahassaṁ adatvā keli. [28] B^d natthīti. [29] B^d dvī-.

puna yāci. Nagarasobhanā[1] dāsiyo āṇāpesi: „etassa idha ṭhatvā maṁ[2] oloketuṁ mā adattha, gīvāya[3] naṁ gahetvā nīharitvā dvāraṁ pidahathā“ 'ti[4]. Tā[5] tathā akaṁsu[6]. So[7] cintesi: „ahaṁ imāya saddhiṁ asītikoṭidhanaṁ khādiṁ, sā maṁ ekadivasaṁ tucchahatthaṁ disvā gīvāya[3] gahetvā nīharāpesi, aho mātugāmo nāma pāpo nillajjo akataññū mittadūbhîti“ so mātugāmassa aguṇaṁ anussaranto anussaranto va virajji paṭikkūlasaññaṁ paṭilabhi gharāvāse pi ukkaṇṭhi, tato[8] „kiṁ me gharāvāsena, ajj' eva nikkhamitvā pabbajissāmîti“ puna gehaṁ agantvā[9] rājānam pi adisvā va nagarā nikkhamitvā araññaṁ pavisitvā Gaṅgātīre assamaṁ māpetvā pabbajitvā[10] jhānābhiññaṁ nibbattetvā[11] vanamūlaphalāhāro tattha vāsaṁ kappesi. Rājā taṁ[12] apassanto „kahaṁ me[13] sahāyo“ ti pucchi. Nagarasobhaniyâpi[14] katakammaṁ[15] sakalanagare pākaṭaṁ jātam. Ath' assa tam atthaṁ ācikkhitvā „iti te deva sahāyo lajjāya gharam pi agantvā[9] araññaṁ pavisitvā pabbajito kirā“ 'ti kathayiṁsu[16]. Rājā[17] nagarasobhaniṁ pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ ekadivasaṁ sahassaṁ alabhitvā mama sahāyaṁ gīvāya[3] gāhāpetvā[18] nīharāpesîti“ pucchi. „Saccaṁ devā“ 'ti. „Pāpe jammi sīghaṁ mama sahāyassa gataṭṭhānaṁ gantvā[19] ānehi, noce ānesi jīvitaṁ te n' atthîti“. Sā rañño vacanaṁ sutvā bhītā rathaṁ āruyha mahantena parivārena nagarā nikkhamitvā tassa gataṭṭhānaṁ[20] pariyesantī sutivasena[21] sutvā tattha gantvā vanditvā „ayya mayā[22] andhabālabhāvena katadosaṁ[23] saha[24], na pun' evaṁ karissāmîti“ yācitvā „sādhu khamāmi[25], n' atthi me tayi āghāto“ ti vutte „sace[26] me khamatha mayā saddhiṁ rathaṁ abhirūhatha[27], nagaraṁ gacchissāma, nagaraṁ

---

[1] Bd -ṇi. [2] Bd omits maṁ. [3] Bd -yaṁ. [4] Bd adds āha. [5] Bd taṁ sutvā dāsiyo. [6] Bd karisu. [7] Bd atha so. [8] Cs² tatho, Bd ukkaṇṭhito. [9] Bd anāg-. [10] Bd omits pa-. [11] Bd upādetvā. [12] Cks Cs² naṁ. [13] Bd mama. [14] Bd -ṇi-. [15] Bd kataṁ-. [16] Bd -to bhavissatîti ahaṁsu. [17] Bd adds taṁ sutvā. [18] Bd kaḍhitvā. [19] Bd adds taṁ. [20] Bd vasanaṭhānaṁ. [21] Bd omits su-. [22] Cs mayaṁ, Bd mahaṁ. [23] Bd kataṁ-. [24] Bd khamatha ahaṁ. [25] Bd adds te. [26] me -- sace wanting in Bd. [27] Bd -rūyha.

gatakāle yeva yaṁ[1] mama ghare dhanaṁ atthi sabbaṁ dassāmîti" āha. So tassā vacanaṁ sutvā „bhadde idāni tayā saddhiṁ gantuṁ na sakkā, yadā pana imasmiṁ loke yaṁ[2] na bhavitabbaṁ taṁ bhavissati api nāma tadā gaccheyyan" ti vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Gaṅgā kumudinī santā[3] saṁkhavaṇṇā ca[4] kokilā
jambu tālaphalaṁ dajjā[5] atha nūna tadā siyā ti. 77.

Tass' attho: bhadde yathā hi kumudasarā kumudehi sañchannā tiṭṭhanti tath' eva sace sakalâpi mahā-Gaṅgā kumudinī sīghasotaṁ[6] pahāya santā upasantā siyā sabbakokilā ca saṁkhavaṇṇā bhaveyyuṁ[7] sabbo pi ca jamburukkho tālaphalaṁ dadeyya atha nūna tadā siyā ti atha tādise kāle amhākam pi samāgamo nūna siyā bhaveyya nāmā 'ti vuttaṁ hoti.

Evaṁ vatvā puna pi tāya „ehi[8], gacchām' evā[9]" 'ti vutte „gacchissām' evā[10]" 'ti vatvā „kasmiṁ[11] kāle" ti „asukasmiñ cā" 'ti vatvā sesagāthā abhāsi:

2. Yadā kacchapalomānaṁ pavāro tividho siyā
hemantikaṁ pāpuraṇaṁ atha nūna tadā siyā. 78.
3. Yadā makasadāṭhānaṁ[12] aṭṭālo[13] sukato siyā
daḷho ca appakampī ca atha nūna tadā siyā. 79.
4. Yadā sasavisāṇānaṁ nisseṇi sukatā siyā
saggassârohaṇatthāya[14] atha nūna tadā siyā. 80.
5. Yadā nisseṇim āruyha candaṁ khādeyyuṁ mūsikā
Rāhuñ ca paripāteyyuṁ[15] atha nūna tadā siyā. 81.
6. Yadā surāghaṭaṁ pītvā makkhikā gaṇacārinī
aṅgāre[16] vāsaṁ kappeyyuṁ atha nūna tadā siyā. 82.
7. Yadā bimboṭṭhasampanno gadrabho sumukho siyā
kusalo naccagītassa atha nūna tadā siyā. 83.
8. Yadā kākā ulūkā ca mantayeyyuṁ rahogatā
aññamaññaṁ pihayeyyuṁ[17] athā nūna tadā siyā. 84.

---

[1] Bd vo in the place of yeva yaṁ. [2] Bd yena. [3] Bd -santi. [4] Cks Cs² va. [5] Bd tālaaggaṁ dajja. [6] Bd sighaṁsotābhāvaṁ, Cks Cs² dīghasotam. [7] Cs -yya. [8] Bd adds ayya. [9] Bd gacchāmā. [10] Bd -ssami. [11] Ck Cs² tasmiṁ. [12] Bdf -sapādānaṁ. [13] Bd aṭṭako, Ff aṭṭā. [14] Ck saggassa rohaṇanīya, Cs saggassa rohaṇa niya, Cs² saggassa rohaṇaya, Bd saggarohatthā. [15] Ck Cs² -pādeyyuṁ, Cs paṭipādeyyuṁ, Bd parivādeyya corr. to -teyya, Bf paripābheyyuṁ. [16] Bd aggarā. [17] Bd visāseyya.

9. Yadā pulasapattānaṁ[1] chattaṁ thirataraṁ siyā
vassassa paṭighātāya atha nūna tadā siyā. 85.

10. Yadā kuluṁko[2] sakuṇo pabbataṁ Gandhamādanaṁ
tuṇḍenâdāya gaccheyya atha nūna tadā siyā. 86.

11. Yadā sāmuddikaṁ nāvaṁ sayantaṁ[3] savaṭākaraṁ
ceṭo[4] ādāya gaccheyya atha nūna tadā siyā. 87.

Tattha tividho ti eko kacchapalomamayena pupphena eko tūlena eko ubhayenā 'ti evaṁ tippakāro, hemantikaṁ pāpuraṇan ti himapātasamaye pāpuraṇāya bhavituṁ samattho, atha nūna tadā siyā ti atha tasmiṁ kāle mama tayā saddhiṁ ekaṁsen' eva saṁsaggo siyā, evaṁ sabbattha pacchimapadaṁ[5] yojetabbaṁ, aṭṭālo sukato[6] ti abhirūhitvā yujjhantaṁ purisasataṁ dhāretuṁ yathā sakkoti evaṁ sukato, paripāteyyun[7] ti palāpeyyuṁ, aṅgāre ti vītaccikaṅgārasanthare, vāsaṁ kappeyyun tî ekekaṁ surāghaṭam pivitvā mattā vaseyyuṁ, bimboṭṭhasampanno ti bimbaphalasadisehi oṭṭhehi samannāgato, sumukho ti suvaṇṇādāsasadisamukho[8], pihayeyyun ti aññamaññassa sampattiṁ icchantā pihayeyyuṁ patthеyyuṁ, pulasapattānan[9] ti sanhānaṁ pulasagacchapaṇṇānaṁ[10], kuluṁko ti eko khuddakasakuṇo, sāmuddikan ti samuddapakkhandanamahānāvaṁ[11]. sayantaṁ savaṭākaran[12] ti yantena c' eva[13] vaṭākarena[14] ca[15] saddhiṁ sambhārayuttaṁ[16], ceṭo[17] ādāyā 'ti yadā evarūpaṁ nāvaṁ khuddako gāmadārako hatthena gahetvā gaccheyyā 'ti attho.

Iti Mahāsatto imā aṭṭhānaparikappena ekādasa gāthā abhāsi. Tā[18] sutvā nagarasobhanī[19] Mahāsattaṁ khamāpetvā nagaraṁ gantvā rañño taṁ kāraṇaṁ ārocetvā attano jīvitaṁ yācitvā gaṇhi.

Satthā imaṁ desanaṁ[20] āharitvā „evaṁ bhikkhu mātugāmo nāma akataññū mittadūbhîti" vatvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā rājā Ānando ahosi, tāpaso[21] aham evā" 'ti. Aṭṭhānajātakaṁ[22].

---

[1] Bd pulā-, Bf mūlā-. [2] Bd kaluko. [3] Bd pay-. [4] Bdf ceko. [5] Bd -maṁ-. [6] Bd aṭṭalo sukaṭo. [7] Cks Cs[2] -pāde-, Bd -vāre-. [8] Cs suvaṇṇadāsasadise, Cs[2] svaṇṇā-, Bd suvaṇṇaādāsasadiso-. [9] Bd mulāsamattā-. [10] Bd mulāsagacchapattānaṁ. [11] Bd sāmudda-, Cks Cs[2] samuddapakkhanānaṁ. [12] Bd payanti vasatākāran. [13] Cks Cs[2] ce, Bd omits ceva. [14] Bd vasatākārena. [15] Bd omits ca. [16] Bd sappasambhā-. [17] Bd ceko. [18] Bd taṁ. [19] Bd -ṇi. [20] Bd dhammade-. [21] Bd adds pana. [22] Bd adds navamaṁ.

10. Dīpijātaka.

Khamanīyaṁ[1] yāpanīyan ti. Idaṁ Satthā Jetavane[2] viharanto ekaṁ eḷikaṁ ārabbha kathesi. Ekasmiṁ hi samaye Moggallānatthero[3] giriparikkhitte ekadvāre giribbajasenāsane[4] vihāsi. Dvārasamīpe yev' assa[5] caṁkamo ahosi. Tadā eḷakapālakā „eḷakā ettha carantū" 'ti giribbajaṁ pavesetvā kīḷantā viharanti. Tesu ekadivasaṁ sāyaṁ āgantvā eḷake gahetvā gacchantesu ekā eḷikā dūre caramānā eḷake nikkhamante adisvā ohīyi. Taṁ pacchā nikkhamantiṁ eko dīpiko disvā „khādissāmi nan" ti giribbajadvāre aṭṭhāsi. Sâpi ito c' ito ca olokentī[6] taṁ disvā „esa maṁ māretvā khāditukāmatāya ṭhito, sace nivattitvā palāyissāmi jīvitam me n' atthi, ajja mayā purisākāraṁ kātuṁ vaṭṭatîti" cintetvā siṅgāni ukkhipitvā tassâbhimukhaṁ[7] vegena pakkhanditvā dīpikassa „ito gaṇhissāmîti" vipphandato va[8] gahaṇaṁ anupagantvā vegena palāyitvā eḷakānaṁ antaraṁ[9] pāvisi. Thero[10] taṁ[11] tesaṁ kiriyaṁ disvā punadivase gantvā Tathāgatassârocetvā[12] „evaṁ bhante sā eḷikā attano upāyakusalatāya parakkamaṁ katvā dīpikato muccîti[13]" āha. Satthā „Moggallāna, idāni tāva so dīpiko taṁ gahetuṁ nâsakkhi, pubbe pana[14] naṁ viravantiṁ māretvā khādîti" vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Magadharaṭṭhe Bodhisatto ekasmiṁ gāme mahābhogakule nibbattitvā vayappatto kāme pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā jhānābhiññaṁ nibbattetvā ciraṁ Himavante vasitvā loṇambilasevanatthāya Rājagahaṁ patvā[15] ekasmiṁ[16] yeva giribbaje paṇṇasālaṁ māpetvā vāsaṁ kappesi. Tadā iminā va niyāmena[17] eḷakapālesu[18] eḷake carantesu[19] ekadivasaṁ evam eva ekaṁ eḷikaṁ pacchā nikkhamantiṁ disvā eko dīpiko „khādissāmi nan" ti dvāre aṭṭhāsi. Sâpi taṁ disvā „ajja mayhaṁ jīvitaṁ n' atthi[20], eken' upāyena iminā saddhiṁ madhurapaṭisanthāraṁ katvā hadayamaddavam assa[21]

[1] Bd damaṇi-. [2] Bd veḷuvane. [3] Bd mahāmo- [4] Bd gīripabbaje senāsane ca. [5] Bd yeva. [6] all four MSS. -ti. [7] Bd tassa abhimokhi. [8] Cs vipphandanatova, Cs vipphandantova corr. to vipphandatova, Bd vippakkhanti tassevā. [9] Bd -re. [10] Bd atha the-. [11] Bd omits taṁ. [12] Bd -tassa ā-. [13] Bd muñciti. [14] Bd pi. [15] Bd gantvā. [16] Ck Cs2 eta-. [17] Bd -neva. [18] Bd -lakesu. [19] so all four MSS. [20] Bd adds addhā mayhaṁ jīvitatthāya parakkamaṁ kātuṁ vaṭṭatîti. [21] Bd hadayamassavacamasa.

janetvā jīvitaṁ rakkhissāmîti[1]" cintetvā dūrato[2] va tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ karontī āgacchamānā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Khamanīyaṁ yāpanīyaṁ[3] kacci[4] mātula te sukhaṁ,
sukhaṁ te ammā avaca, sukhakāmā hi te mayan ti. 88.

Tattha sukhaṁ te ammā 'ti mayhaṁ mātâpi tumhākaṁ sukhaṁ puccheyyāsîti[5] ajja maṁ avacā 'ti attho, mayan ti mātula mayam pi tumhākaṁ sukham eva icchāmā 'ti.

Taṁ sutvā dīpiko „ayaṁ dhuttikā maṁ mātulavādena vañcetukāmā, na me kakkhaḷabhāvaṁ jānātîti" cintetvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Naṅguṭṭham me avakkamma[6] heṭhayitvāna[7] eḷiki
s' ajja mātulavādena muñcitabbā nu maññasîti[8]. 89.

Tass' attho: tvaṁ mama naṅguṭṭhamaṇḍalaṁ akkamitvā heṭhayitvā[9] āgacchasi, sā tvaṁ ajja mātulavādena muñcitabbâham asmîti maññasi nu, evaṁ maññasi[10] maññe ti[11].

Taṁ sutvā itarā „mātula mā evaṁ vadîti" vatvā[12] tatiyaṁ gātham āha:

3. Puratthāmukho nisinno si[13], ahaṁ te[14] mukham āgatā,
pacchato tuyha[15] naṅguṭṭhaṁ, kathaṁ kho 'haṁ avakkamin[16] ti. 90.

Tattha mukhan ti abhimukhaṁ, kathaṁ kho han ti taṁ tava pacchato ṭhitaṁ ahaṁ kathaṁ avakkamin[16] ti attho.

Atha naṁ so „kiṁ kathesi eḷike, mama naṅguṭṭhassa aṭhitaṭṭhānaṁ[17] nāma n' atthîti[18]" vatvā catutthaṁ gātham āha:

[1] C^{ks} C^{s2} -ssāminanti. [2] B^d purato. [3] C^k C^{s2} pāpanīyaṁ. [4] B^{df} kiñci. [5] B^d icche-. [6] B^d apakkamaṁ, B^f apakkammaṁ. [7] C^k heṭhapi-, B^d socayi-, B^f heṭhahitvā. [8] C^s mucci-. [9] C^k heṭhapi-, B^d podayi-. [10] C^k maññesi. [11] B^d bhuñjitabbāsamasmiṁti maññāmi evamāha. [12] B^d evaṁ karissati, omitting vatvā. [13] C^{s2} puratthābhimu-, B^d puratattāpimukho nisinnāmiti. [14] C^{ks} C^{s2} taṁ. [15] B^d tuyhaṁ. [16] B^d apakkami, B^f kho padaṁ apakkami. [17] C^s ayita- corr. to aṭṭhita-, B^d adhiṭhita-. [18] B^d atthiti.

4. Yāvatā caturo dīpā sasamuddā sapabbatā
tāvatā mayha[1] naṅguṭṭhaṁ kathaṁ kho tvaṁ vivajjayîti. 91.

Tattha **tāvatā** ti ettāvatā[2] mama naṅguṭṭhaṁ parikkhipitvā gatan ti vadati.

Taṁ sutvā eḷikā „ayaṁ pāpo madhurakathāya na[3] allīyati, paṭisattu hutvâssa kathessāmîti[4]" pañcamaṁ gātham āha:

5. Pubbe va m' etaṁ[5] akkhaṁsu[6] mātā pitā ca bhātaro:
dīghaṁ duṭṭhassa naṅguṭṭhaṁ, s' amhi vehāyasâgatā ti. 92.

Tattha **akkhaṁsū**[7] 'ti pubbe va me evaṁ[8] mātā ca pitā ca bhātaro ca ācikkhiṁsu[9], **samhîti** sā ahaṁ ñātakānaṁ santikā tava naṅguṭṭhassa dīghabhāvaṁ sutvā tava naṅguṭṭhaṁ pariharantī[10] vehāyasā[11] ākāsena āgatā ti.

Atha naṁ so „jānāmi te ahaṁ ākāsenâgatabhāvaṁ[12], evaṁ āgacchantī[13] pana mayhaṁ bhakkhe nāsetvā[14] āgatâsîti" vatvā chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Tañca[15] disvāna āyantiṁ antalikkhasmim[16] eḷiki
migasaṁgho palāyittha, bhakkho me nāsito tayā ti. 93.

Taṁ sutvā itarā maraṇabhayabhītā aññaṁ kāraṇaṁ āharituṁ asakkontī „mātula mā evarūpaṁ kakkhaḷakammaṁ kari, jīvitaṁ me dehîti" vilapi. Itaro pi naṁ vilapantiṁ yeva khandhe gahetvā māretvā khādi.

7. Icc-eva[17] vilapantiyā eḷikiyā ruhaṁghaso
galakaṁ anvāmaddi[18], n' atthi duṭṭhe[19] subhāsitaṁ. 94.
8. N' eva duṭṭhe nayo atthi na dhammo na subhāsitaṁ,
nikkamaṁ[20] duṭṭhe yujjetha[21], so ca sabbhi na rajjatîti 95.

imā dve abhisambuddhagāthā.

---

[1] Bdf mayhaṁ, Cs mayha corr. to mayhaṁ. [2] Bd etthakaṁ ṭhānaṁ. [3] Bd omits na. [4] Bd hutvā tassa gamissāmiti. [5] Cs ce taṁ, Bd mevaṁ. [6] Bdf akkhisuṁ. [7] Bd akkhīsu. [8] Bd etā. [9] Bd acakkhisuṁ. [10] all four MSS. -ti. [11] Bd vehāyasaṁ katā ti. [12] Bd -nagata-. [13] Cks Cs2 -ti, Bd āgacchati. [14] Bd nādasetvā. [15] Cks Cs2 tava. [16] Cks -smiṁhi, Bdf omit hi. [17] Bdf -evaṁ. [18] Bd anvānumaṭṭi?, Bf anvāvamaddi. [19] Bd khukhe. [20] Bf nikkammaṁ, Cs nikkhama corr. to nikkhamma. [21] Bd dukkhe yuñceya.

Tartha rubaṁghaso ti ruhirabhakkho lohitapāyī sāhasikadīpiko, galakaṁ anvāmaddîti[1] gīvaṁ maddi[2], ḍasitvā phālesîti[3] attho, nayo ti kāraṇaṁ, dhammo ti sabhāvo, subhāsitan ti sukathitavacanaṁ, sabbam p' etaṁ[4] duṭṭhe n'atthîti[5] attho, nikkamaṁ[6] duṭṭhe yujjethā[7] 'ti bhikkhave duṭṭhapuggale parakkamo ca yujjeyya, so ca sabbhi na rajjatîti so pana puggalo sabbhi sundaraṁ subhāsitaṁ na rajjati, na sampiyāyatîti attho.

Tāpaso tesaṁ kiriyaṁ sabbaṁ addasa.

Satthā imaṁ desanaṁ[8] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā eḷikī va etarahi eḷikī[9], dīpiko va[10] etarahi dīpiko, tāpaso pana aham evā" 'ti. Dīpijātakaṁ[11]. Kaccānivaggo. Aṭṭhanipātavaṇṇanā niṭṭhitā[12].

[1] Bd anvānapaṭṭiti. [2] Bd paṭṭi. [3] Bd pilesiti. [4] Bd sabbametaṁ. [5] Bd duthe atīti. [6] Ck nikkamma, Cs[2] nikkhamma, Cs kamma corr. to nikkamma. [7] Bd yuñcethā. [8] Bd dhammade-. [9] Bd adds ahosi. [10] Bd pi. [11] Bd adds dasamaṁ. [12] Bdf aṭhanipātaṁ niṭhitaṁ, Bd adds sakkarāj 1150 etc.

IX. NAVANIPĀTA.

1. Gijjhajātaka.

Parisaṁkupatho nāmā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ dubbacaṁ[1] ārabbha kathesi. So kira eko kulaputto niyyānikasāsane pabbajitvâpi atthakāmehi ācariyupajjhāyehi c' eva sabrahmacārīhi ca „evaṁ te abhikkamitabbaṁ evaṁ paṭikkamitabbaṁ evaṁ ālokitabbaṁ evaṁ vilokitabbaṁ evaṁ sammiñjitabbaṁ evaṁ pasāretabbaṁ evaṁ nivāsetabbaṁ evaṁ pārupitabbaṁ evaṁ patto gahetabbo yāpanamattaṁ[2] gahetvā paccavekkhitvā va paribhuñjitabbaṁ indriyesu guttadvārena bhojane mattaññunā jāgariyam anuyuttena bhavitabbaṁ idaṁ āgantukavattaṁ nāma jānitabbaṁ[3] idaṁ gamikavattaṁ nāma[4] imāni cuddasa khandhakavattāni[5] asīti mahāvattāni tattha te sammā vattitabbaṁ ime terasa dhutaṅgaguṇā[6] nāma ete samādāya vattitabban" ti ovadiyamāno dubbaco[7] ahosi akkhamo appadakkhiṇaggāhī[8] anusāsaniṁ[9], „ahaṁ tumhe na anuvadāmi[10], tumhe[11] kasmā maṁ vadetha[12], aham eva attano atthaṁ vā anatthaṁ vā jānissāmîti[13]" attānaṁ avacanīyaṁ akāsi. Ath' assa dubbacabhāvaṁ[14] ñatvā bhikkhū dhammasabhāyaṁ[15] aguṇaṁ kathentā[16] nisīdiṁsu. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte taṁ bhikkhuṁ pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ[17] dubbaco" ti pucchitvā „saccan" ti vutte „kasmā bhikkhu evarūpe niyyānikasāsane[18] pabba-

[1] Bd -ccabhikkhuṁ. [2] Bd adds bhattaṁ. [3] Bd omits jā-. [4] Bd adds jānitabbanti. [5] Cks khandhava-. [6] Cs dūtagu-. Ck guṇā. [7] Bd dubbacco. [8] all three MSS. -hi. [9] Bd ananusāsaniyaṁ. [10] Cs Bd va-. [11] Bd adds pana. [12] Bd vadatha. [13] Bd karissāmiti. [14] Bd -cca-. [15] Cks omit dhamma. [16] Bd -ṇakathanaṁ kathento. [17] Bd adds bhikkhu. [18] Ck -ke-.

jitvā atthakāmānaṁ vacanaṁ na karosi, pubbe pi tvaṁ paṇḍitānaṁ vacanaṁ akatvā verambavātamukhe cuṇṇavicuṇṇajāto[1]" ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Gijjhapabbate[2] Bodhisatto gijjhayoniyaṁ nibbatti. Putto pan' assa Supatto[3] nāma gijjharājā anekasahassagijjhaparivāro thāmasampanno ahosi. So mātāpitaro posesi. Balasampannattā[4] pana atidūraṁ uppatati, atha naṁ pitā „tāta ettakaṁ nāma ṭhānaṁ atikkamitvā na gantabban" ti ovadi. So „sādhū" 'ti vatvâpi ekadivasaṁ pana vuṭṭhe[5] deve gijjhehi saddhiṁ uppatitvā sese ohāya atibhūmiṁ gantvā verambavātamukhaṁ patvā cuṇṇavicuṇṇabhāvaṁ pāpuṇi.

Satthā tam atthaṁ dassento abhisambuddho hutvā imā gāthā abhāsi:

1. Parisaṁkupatho nāma gijjhapantho[6] sanantano,
tatrâsi[7] mātāpitaro gijjho posesi jiṇṇake[8]. 1.
2. Tesaṁ ajakaraṁ[9] medaṁ accahāsi[10] bahūtaso[11],
pitā ca puttaṁ avaca jānaṁ uccāpapātinaṁ[12]
supattaṁ pakkhasampannaṁ[13] tejasiṁ dūragāminaṁ. 2.
3. Pariplavantaṁ[14] paṭhaviṁ: yadā tāta[15] vijānahi
sāgarena parikkhittaṁ cakkaṁ va parimaṇḍalaṁ
tato tāta nivattassu, mâssu etto paraṁ gami. 3.
4. Udapatto si[16] vegena balī[17] pakkhī[18] dijuttamo
olokayanto vakkaṅgo pabbatāni vanāni ca. 4.
5. Addasa[19] paṭhaviṁ gijjho yathâsâsī[20] pitus sutaṁ[21]
sāgarena parikkhittaṁ cakkaṁ va parimaṇḍalaṁ
[tato tāta nivattassu, mâssu etto paraṁ gami]. 5. (Cfr. p. 255,30.)
6. Tañ ca so samatikkamma param ev' accavattatha[22]
tañ ca vātasikhā tikkhā accahāsi baliṁ[23] dijaṁ. 6.
7. Nâsakkh' ātigato poso punar[24] eva nivattituṁ,
dijo vyasanam āpādi verambānaṁ vasaṁ gato. 7.

---

[1] Bd -ṇṇojāto. [2] Bd gijhakuṭe pabbate. [3] Bd sumutto. [4] Bd thāmasampannotāya. [5] Ck -saṁ nava cadde, Cs nava caṇḍe. [6] Cs -patto, Bd -paṁṇho, Bf -panto. [7] Bd tatrāpi. [8] Bd -re. [9] Bd ajagara, Bf ajarāgara. [10] Cs -bhāsi. [11] so Ck instead of pahūtaso? Cs Bf bahutaso, Bd bahudhā so. [12] Bdf uccaṁ-. [13] Bd thāmasam-. [14] Bd -plavitaṁ. [15] Bd tāva. [16] Bf pi. [17] Cks thale, Bdf bali. [18] Cks Bd -i, Bf kkh. [19] Cks -saṁ. [20] Cs -sāsi, Bd yathāyāti corr. to -yāsi, Bf yathāyiti. [21] Cks -tā, Bd pitusutā. [22] Bd paramevapavatthatha, Bf -evapavattata. [23] Cks balaṁ, Bdf bali. [24] Bdf punad.

8. Tassa puttā ca dārā ca ye c' aññe anujīvino (Cfr. p. 256, 14.)
sabbe vyasanaṁ āpāduṁ[1] anovādakare[2] dije[3]. 8.

9. Evam pi idha vaddhānaṁ[4] yo vākyaṁ nâvabujjhati
atisīmacaro[5] ditto gijjho vâtītasāsano
sa ve[6] vyasanaṁ pappoti[7] akatvā vaddhasāsanan[8] ti. 9.

Tattha parisaṁkupatho ti saṁkupatho, manussā hiraññasuvaṇṇatthāya gacchantā tasmiṁ padese khāṇuke koṭṭetvā tesu rajjuṁ bandhitvā gacchanti, tena so Gijjhapabbate[9] jaṁghamaggo saṁkupatho ti vuccati, gijjhapantho ti gijjhapabbatamatthake maggo[10], sanantano ti porāṇo, tatrāsîti tasmiṁ gijjhapabbatamatthake saṁkupathe eko gijjho āsi[11], so jiṇṇake[12] mātāpitaro posesi, ajakaraṁ[13] medan ti ajakaramedaṁ[14], accahāsîti ativiya āhari, bahūtaso[15] ti bahūtaso[16], jānaṁ[17] uccāpapātinan[18] ti putto te atiuccaṁ ṭhānaṁ laṁghatîti sutvā ucce[19] papātī ayan ti jānanto, tejasin ti purisatejasampannaṁ, dūragāminan ti ten' eva tejena dūragāmiṁ, pariplavantan[20] ti uppalapattaṁ[21] viya udake upplavamānaṁ[22], vijānahîti[23] vijānāsi, cakkaṁ va parimaṇḍalan ti yaṁ[24] tasmiṁ te[25] padese ṭhitassa samuddena paricchinno Jambudīpo cakkaṁ[26] va paññāyati tato ṭhānā[27] nivattāhîti ovadanto evam āha, udapatto sîti pitu ovādaṁ akatvā ekaṁ[28] divasaṁ gijjhehi saddhiṁ uppatito te ohāya pitarā kathitaṭṭhānaṁ agamāsi, olokayanto[29] vakkaṁgo ti vaṁkagīvo[30], yathāsāsi[31] pitussutan[32] ti yathâssa[33] pitu santikā sutaṁ āsi[34] tath' eva addasa, yathāssāsîti[35] vā pāṭho, paramevaccavattathā 'ti pitarā akkhātaṭṭhānato paraṁ ativatto[36] va, tañca[37] vātasikhā tikkhā ti taṁ anovādakaṁ[38] balim[39] pi samānaṁ dijaṁ tikhiṇaverambavātasikhā accahāsi atihari[40] cuṇṇavicuṇṇaṁ akāsi, nāsakkhātigato ti nâsakkhi atigato[41], poso ti satto, anovādakare ti tasmiṁ dije paṇḍitānaṁ ovādaṁ akaronte sabbe pi te mahādukkhaṁ pāpuṇiṁsu, akatvā vaddhasāsanan[42] ti vuddhānaṁ[43] hitakāmānaṁ vacanaṁ akatvā evam eva vyasanaṁ mahādukkhaṁ pāpuṇāti.

[1] Cks -du. [2] Cks -ro. [3] Bd -jo. [4] Bf vuddhā-, Bd vudhā-. [5] Ck -sīmañcaro. [6] Bdf sabbe. [7] Bdf papponti. [8] Bd vuḍha-, Bf vadaddha-. [9] Bd -to. [10] Bd mahāma. [11] Bd ahosi. [12] Bd jinna. [13] Ck -ra, Bd ajagara. [14] Bd ajāgara-. [15] Cs Bd -hu-. [16] Cs -hu-, Bds bahutāso. [17] Cks ja-. [18] Bd uccaṁ-. [19] Bd uccaṁ. [20] Bd -plavitan. [21] Bd upalinipattaṁ. [22] Ck uppala-, Bd uplavanāmaṁ. [23] Cs vijānaṁ vijānāhīti, Bd vijānāhiti. [24] so Cks instead of yasmiṁ? Bd omits yaṁ. [25] Bd yeva. [26] Bd cakkamaṇḍalaṁ. [27] Bds tāta. [28] Cs Bd eka. [29] Bd adds kiṇṭhānaṁ (?) patvā heṭhā olokento. [30] Bd vakkaṅgivo. [31] Cks yathāsāsi, Bdf yāthāyāti corr. to -yāsi. [32] Bd pitusutā. [33] Bd yathā ca. [34] Bd sutā asi. [35] Bd yathāyāsiti. [36] Bd -vattento. [37] Cks taṁ. [38] Cs -ka, Bd anācāraga. [39] Bd balisi, Cks bālam. [40] Bd atiāhari. [41] Ck atibhaṭo, Cs -haṭo. [42] Bd vuḍha-. [43] Bd vuḍhā-.

„Tasmā tvaṁ[1] bhikkhu mā gijjhasadiso bhava, atthakāmānaṁ vacanaṁ karohîti“ so Satthārā evaṁ ovadito tato paṭṭhāya subbaco[2] ahosi.

Satthâpi imaṁ desanaṁ[3] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā dubbacagijjho[4] etarahi dubbacabhikkhu[5] ahosi, gijjhapitā pana aham evā“ 'ti. Gijjhajātakaṁ[6].

2. Kosambījātaka.

Puthusaddo ti. Idaṁ Satthā Kosambiyaṁ nissāya Ghositārāme viharanto Kosambiyaṁ bhaṇḍanakārake ārabbha kathesi. Vatthuṁ Kosambakkhandhake āgatam eva. Ayaṁ pan' ettha saṁkhepo: Tadā kira dve bhikkhū ekasmiṁ āvāse vasiṁsu vinayadharo ca[7] suttantiko ca. Tesu suttantiko ekadivasaṁ sarīravaḷañjaṁ[8] katvā udakakoṭṭhake[9] ācamanaudakāvasesaṁ bhājane ṭhapetvā nikkhami. Pacchā vinayadharo tattha paviṭṭho taṁ udakaṁ disvā nikkhamitvā itaraṁ pucchi: „tayā udakaṁ ṭhapitan“ 'ti. „Āma āvuso[10]“ 'ti. „Kiṁ pan' ettha āpattibhāvaṁ na jānāsîti“. „Āma[11] na jānāmîti“. „Hot'[12] āvuso, etthâpattîti[13]“. „Tena hi paṭikarissāmi nan“ ti. „Sace pana te āvuso asañcicca asatiyā kataṁ[14] n' atthi āpattîti[15]“ so tassā āpattiyā anāpattidiṭṭhi ahosi[16]. Vinayadharo pi attano nissitakānaṁ „ayaṁ suttantiko āpattiṁ āpajjamāno pi na jānātîti“ ārocesi. Te tassa nissitake disvā „tumhākaṁ upajjhāyo apattiṁ āpajjitvâpi āpattibhāvaṁ na jānātîti“ āhaṁsu. Te gantvā attano upajjhāyassa ārocesuṁ. So evam āha: „ayaṁ vinayadharo pubbe 'anāpattîti' vatvā idāni 'āpattîti' vadati, musāvādī eso“ ti. Te gantvā „tumhākaṁ upajjhāyo musāvādîti“. Evaṁ aññamaññaṁ kalahaṁ vaḍḍhayiṁsu[17]. Tato vinayadharo okāsaṁ labhitvā tassa āpattiyā[18] adassane[19] ukkhepanīyakammaṁ akāsi. Tato paṭṭhāya tesaṁ paccayadāyakā upāsakāpi[20] dve koṭṭhāsā ahesuṁ, ovādapaṭiggāhikā bhikkhuniyo pi ārakkhadevatâpi[21] sandiṭṭhā sambhattā ākāsaṭṭhakadevatâpi[22]

[1] Cks taṁ. [2] Bd suvaco. [3] Bd dhammade- [4] Bd dubbhacca-. [5] Bd dubbacca. [6] Bd adds pathamaṁ. 2. Cfr. Dhammapada p. 103 and Vinaya vol. I p. 337. [7] Bd omits ca. [8] Ck -ḷañchaṁ, Bd -lañca. [9] Cks -ke. [10] Bd āmāvu-. [11] Bd āmāvuso. [12] Cks bhot, Bd hotu. [13] Bd ettha ā-. [14] Ck kathaṁ, Cs kathaṁ corr. to kataṁ. [15] Ck āpatti. [16] Bd hoti. [17] Bd vaḍhisu. [18] Bd -tti. [19] Bd -nena. [20] Bd paccayakāpi dāyakāpi, omitting upā-. [21] Bd adds dve koṭhāsā ahesuṁ tāsaṁ. [22] Bd omits ka.

yāva Brahmalokā sabbe puthujjanā dve pakkhā ahesuṁ, yāva Akaniṭṭhabhavanā pana[1] idaṁ kolāhalaṁ agamāsi. Ath' eko bhikkhu Tathāgataṁ upasaṁkamitvā ukkhepakānaṁ „dhammiken' eva kammenâyaṁ[2] ukkhitto" ti[3] ukkhittānuvattakānaṁ „adhammikena kammena ukkhitto" ti laddhiṁ ukkhepakehi vāriyamānānaṁ[4] pi ca[5] nesaṁ[6] taṁ[7] anuparivāretvā[8] caraṇabhāvaṁ[9] ārocesi. Bhagavā[10] „bhinno bhikkhusaṁgho bhinno bhikkhusaṁgho[11]" ti tesaṁ santikaṁ gantvā ukkhepakānaṁ ukkhepane itaresañ ca[12] āpattiyā adassanāya[13] ādīnavaṁ vatvā pakkāmi. Puna tesaṁ tatth' eva ekasīmāya uposathādīni karitvā bhattaggādisu bhaṇḍanajātānaṁ „āsanantarikāya nisīditabban" ti bhattagge vattaṁ paññāpetvā „idāni pi bhaṇḍanajātā viharantîti" sutvā tattha gantvā „alaṁ bhikkhave, mā bhaṇḍanan" ti ādīni vatvā aññatarena[14] dhammavādinā Bhagavato vihesaṁ[15] anicchantena „āgametu bhante Bhagavā dhammassāmī[16], apposukko bhante Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharatu, mayaṁ etena bhaṇḍanena kalahena viggahena vivādena paññāyissāmā" 'ti vutte „bhūtapubbaṁ bhikkhave Bārāṇasiyaṁ Brahmadatto nāma Kāsirājā ahosîti[17] Brahmadattena Dīghatissa Kosalarañño rajjaṁ acchinditvā aññātakavesena vasantassa māritabhāvañ c' eva Dīghāvukumārena[18] attano jīvite[19] dinne tato paṭṭhāya tesaṁ samaggabhāvañ ca kathetvā „tesaṁ hi[20] nāma bhikkhave rājūnaṁ ādinnadaṇḍānaṁ[21] ādinnasatthānaṁ[22] evarūpaṁ khantisoraccaṁ bhavissati[23], idha kho taṁ[24] bhikkhave sobhetha yaṁ tumhe evaṁ svākkhāte dhammavinaye pabbajitā samānā khamā va[25] bhaveyyātha soratā cā" 'ti ovaditvā tatiyam pi[26] „alaṁ bhikkhave, mā bhaṇḍanan" ti vāretvā anoramante disvā „pariyādinnarūpā kho ime moghapurisā, na-y-ime sukarā saññāpetun" ti pakkamitvā punadivase piṇḍapātapaṭikkanto[27] gandhakuṭiyā thokaṁ vissamitvā senāsanaṁ saṁsāmetvā attanā va[28] attano pattacīvaraṁ[29] ādāya saṁghamajjhe ākāse ṭhatvā imā gāthā abhāsi:

[1] Bd yana. [2] Bd na ayaṁ. [3] Cks omit ti. [4] Ck vādhāri-, Cs vādhāviya-. [5] Bd omits ca. [6] Bd tesaṁ. [7] Bd omits taṁ. [8] Bd anupadhāretvā. [9] Bd vaḍḍhabhāvaṁ satthu. [10] Bd adds samaggā kira hontu ti dve vāre pesetvā na icchanti bhante samaggā bhavituṁ ti vatvā tatiyavāre. [11] Cs Bd do not repeat bh. bb. [12] Bd adds asañcicca. [13] Bd -nena. [14] Bd adds bhikkhunā. [15] Bd pīḷosaṁ. [16] all three MSS. -i. [17] Bd -si. [18] Cks dīghāyukumāre. [19] Cks vijite. [20] Bd omits hi. [21] Cs Bd ad-. [22] Cs ad-, Bd omits ād-. [23] Bd -tīti. [24] Cs Bd tvaṁ. [25] Bd khemā, omitting va. [26] Bd ovādi dutiyampi tatiyampi. [27] Bd -taṁ pa-. [28] Bd omits a-va. [29] Ck Bd -ram.

1. Puthusaddo samajano, na bālo koci maññatha, (= Vinaya vol. I p. 349.)
saṁghasmiṁ bhijjamānasmiṁ nâññaṁ bhiyyo amaññaruṁ. 10.
2. Parimuṭṭhā paṇḍitābhāsā vācāgocara bhāṇino
yāv' icchanti mukhāyāmaṁ yena nītā na taṁ vidū. 11.
3. 'Akkocchi maṁ avadhi maṁ ajini maṁ ahāsi me' (Cfr. supra p. 212.)
ye[1] taṁ upanayhanti veraṁ tesaṁ na sammati. 12.
4. 'Akkocchi maṁ avadhi maṁ ajini maṁ ahāsi me'
ye[1] taṁ na upanayhanti veraṁ tesûpasammati. 13.
5. Na hi verena verāni sammant' idha[2] kudācanaṁ,
averena ca sammanti, esa dhammo sanantano. 14.
6. Pare ca na vijānanti 'mayam ettha yamāmase',
ye ca tattha vijānanti tato sammanti medhagā. 15.
7. Aṭṭhicchiddā[3] pāṇaharā gavāssadhanahārino,
raṭṭhaṁ vilumpamānānaṁ tesaṁ pi hoti saṁgati,
kasmā tumhāka[4] no siyā. 16.
8. Sace labetha nipakaṁ sahāyaṁ (Cfr. Dhp. v. 328—29 & p. 108.
saddhiṁcaraṁ sādhuvihāri dhīraṁ Suttanip. vv. 44—45.)
abhibhuyya sabbāni parissayāni
careyya ten' attamano satīmā. 17.
9. No ce labhetha nipakaṁ sahāyaṁ
saddhiṁcaraṁ sādhuvihāri dhīraṁ
rājā va raṭṭhaṁ vijitaṁ pahāya
eko care mātaṅg' araññe[5] va nāgo. 18.
10. Ekassa caritaṁ seyyo, n' atthi bāle sahāyatā,
eko care na ca pāpāni kayirā
appossukko mātaṅg' araññe[6] va nāgo ti. 19.

Tattha puthu mahā saddo assā 'ti puthusaddo, samajano ti samāno ekasâdiso jano, sabbo vâyaṁ[7] bhaṇḍanakārakajano samantato saddanicchāraṇena puthusaddo c' eva sadiso cā 'ti vuttaṁ hoti, na bālo koci maññathā 'ti tattha koci eko pi[8] ahaṁ bālo ti[8] na maññittha, sabbe paṇḍitamānino, sabbo câyaṁ bhaṇḍanakārako jano yeva nâññaṁ bhiyyo maññanti[9], koci eko pi ahaṁ[10] bālo ti na maññittha[11], bhiyyo ca[12] saṁghasmiṁ bhijjamāne aññam pi ekaṁ[13], mayhaṁ kāraṇena[14] saṁgho bhijjatîti idaṁ kāraṇaṁ na maññitthā 'ti attho, parimuṭṭhā ti muṭṭhassatino, paṇḍitābhāsā ti attano paṇḍita-

[1] Bd*f* ye ca. [2] C*k* -tīdha. [3] Bd*f* aṭhicchinnā. [4] Bd*f* -kaṁ. [5] C*k* -raññо, Bd mātavaraññо. [6] C*k* -raññо. [7] Bd cāyaṁ. [8] C*ks* add ca. [9] so C*ks*; Bd amaññananti. [10] Bd ayaṁ. [11] sabbe paṇḍita - - - maññittha wanting in C*k*. [12] Bd va. [13] Bd añño pi eko. [14] Bd -ṇā.

mānena paṇḍitasadisā, vācāgocara bhāṇino ti rākārassa[1] rassādeso[2] kato, vācāgocarā ca na[3] satipaṭṭhānādiariyadhammagocarā bhāṇino ca[4], kathaṁbhāṇino[5]: yāvicchanti mukhāyāman ti yāva mukhaṁ āyamituṁ[6] icchanti tāva pasāretvā aggaggapādehi[7] ṭhatvā bhāṇino, eko pi saṁghagāravena mukhasaṁkocanaṁ[8] na karotîti attho, yena nītā ti yena bhaṇḍanena imaṁ nillajjabhāvaṁ nītā, na taṁ vidū ti evaṁ sādīnavaṁ idan ti na[9] jānanti, ye[10] taṁ upanayhantîti taṁ akkocchi man ti ādikaṁ ākāraṁ ye upanayhanti, sanantano ti porāṇo, pare ti paṇḍite ṭhapetvā tato aññe bhaṇḍanakārakā pare nāma, te[11] ettha saṁghamajjhe kolāhalaṁ karontā mayaṁ yamāmase uparamāma nassāma[12] satataṁ[13] samitaṁ maccusantikaṁ gacchāmā 'ti na jānanti, ye ca tattha vijānantîti ye tattha[14] paṇḍitā mayaṁ maccusamīpaṁ gacchāmā 'ti vijānanti, tato sammanti medhagā ti evaṁ hi te jānantā yonisomanasikāraṁ uppādetvā medhakānaṁ kalahānaṁ vūpasamāya paṭipajjanti, aṭṭhicchiddā[15] ti ayaṁ gāthā Brahmadattañ ca Dīghāvukumārañ[16] ca sandhāya vuttā, tesam pi hoti saṁgati, kasmā tumhākaṁ na hoti yesaṁ vo[17] n' eva mātāpitunnaṁ aṭṭhīni chinnāni na pāṇā haṭā na gavāssadhanāni hatāni[18], idaṁ vuttaṁ hoti: bhikkhave tesaṁ hi nāma ādinnadaṇḍānaṁ[19] rājūnaṁ evarūpā saṁgati samāgamo āvāhavivāhasambandhaṁ katvā ekato pānabhojanaṁ hoti, tumhe evarūpe sāsane pabbajitvā attano veramattam pi nissajituṁ[20] na sakkotha, ko tumhākaṁ bhikkhubhāvo ti, sace labhethā 'ti-ādi-gāthāyo paṇḍitasahāyassa ca bālasahāyassa ca[21] vaṇṇāvaṇṇadīpanatthaṁ[22] vuttā, abhibhuyya sabbāni parissayānîti sabbe pākaṭaparissaye ca paṭicchannaparissaye ca abhibhavitvā tena saddhiṁ[23] attamano satimā careyya, rājā va raṭṭhaṁ vijitan ti yathā attano vijitaraṭṭhaṁ[24] Mahājanakarājā ca[25] Arindamakarājā[26] ca[25] pahāya ekakā va cariṁsu[27] evaṁ careyyā 'ti attho, mātaṅgaraññe[28] va nāgo ti[29] mātaṅgo ti[30] hatthi vuccati, nāgo ti mahantatādhivacanaṁ[31] etaṁ, yathā hi mātiposako[32] mātaṅganāgo araññe eko cari[33] na ca pāpāni akāsi yathā ca[34] Pārileyyako evaṁ eko care na ca pāpāni kayirā ti vuttaṁ hoti.

Satthā evaṁ kathetvâpi[35] te bhikkhū samagge kātuṁ asakkonto Bālakaloṇakāragāmaṁ[36] gantvā Bhaguttherassa ekībhāve ānisaṁsaṁ kathetvā tato tiṇṇaṁ kulaputtānaṁ vasanaṭṭhānaṁ gantvā tesaṁ sāmaggirase[37] ānisaṁsaṁ kathetvā tato Pārileyyakavanasaṇḍaṁ gantvā

---

[1] Ck ra- [2] Bd -no ti bhākārādeso, in the place of rā-. [3] Bd -gocarānaṁ. [4] Bd omits ca. [5] Bd adds ca. [6] Bd pasāretuṁ. [7] Bd aggāpāde. [8] Bd mukhaṁ-. [9] Bd adds taṁ. [10] Bd ye va. [11] Bd omits te. [12] Bd omits na-. [13] Bd mayaṁ sacātaṁ. [14] Ck omits ta-. [15] Bd athicchinnā. [16] Ck -yu-. [17] Bd te. [18] Bd pāṇaharāti na garassapāṇāni hatāni. [19] Cs Bd adiṇṇa-. [20] Bd jahituṁ. [21] Bd omits cā bā - - ca. [22] Bd guṇavaṇṇa-. [23] Bd te pana. [24] Bd -taṁra-. [25] Ck va. [26] Bd omits ka. [27] Bd vi carituṁ. [28] Ck -garājo. [29] Ck adds mātaṅgaraññe nāgo va. [30] Bd omits mā - - ti. [31] Bd omits ta. [32] Bd -tu-. [33] Bd ekako vicari. [34] Bd adds sīlavahatthi nāgo yathāca. [35] Bd omits pi. [36] Bd bālakaṁ gāmaṁ. [37] Bd -vāse.

tattha temāsaṁ vasitvā puna Kosambiṁ[1] anāgantvā Sāvatthim[2] eva agamāsi. Kosambivāsino pi[3] upāsakā „ime kho ayyā[4] Kosambakā bhikkhū bahuno amhākaṁ anatthassa kārakā, imehi ubbāḷho Bhagavā pakkanto, mayaṁ[5] imesaṁ n' evâbhivādanādīni[6] karissāma na upagatānaṁ[7] piṇḍakaṁ[8] dassāma, evaṁ ime pakkamissanti vā vibbhamissanti vā[9] Bhagavantaṁ vā[10] pasādessantîti[11]" sammantayitvā tathā akaṁsu. Te tena daṇḍakammena pīḷitā Sāvatthiṁ gantvā Bhagavantaṁ khamāpesuṁ.

Satthā[12] jātakaṁ samodhānesi: „Pitā Suddhodanamahārājā[13] ahosi, matā Mahāmāyā, Dīghāvukumāro pana aham evā[14]" 'ti. Kosambījātakaṁ[15].

3. Mahāsukajātaka.

Dumo yadā hotîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto aññataraṁ bhikkhuṁ ārabbha kathesi. So kira Satthu santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā Kosalajanapade aññataraṁ paccantagāmaṁ upanissāya araññe vihāsi. Manussā tassa rattiṭṭhānadivāṭṭhānādīni sampādetvā gamanāgamanasampanne ṭhāne senāsanaṁ katvā sakkaccaṁ upaṭṭhahiṁsu. Tassa vassūpagatassa paṭhamamāse yeva so gāmo jhāyi, manussānaṁ bījamattaṁ pi avasiṭṭhaṁ nâhosi[16], te tassa[17] paṇītaṁ piṇḍapātaṁ dātuṁ nâsakkhiṁsu, so sappāyasenāsane[18] piṇḍapātena kilamanto maggaṁ vā phalaṁ vā nibbattetuṁ nâsakkhi. Atha naṁ temāsaccayena Satthāram vandituṁ āgataṁ[19] Satthā paṭisanthāraṁ katvā „kacci[20] piṇḍapātena kilamanto pi[21] senāsanaṁ sappāyaṁ[22] ahosîti" pucchi. So tam atthaṁ ārocesi. Satthā tassa taṁ[23] senāsanaṁ sappāyan ti ñatvā „bhikkhu samaṇena nāma senāsane[24] sappāye sati loluppacāraṁ pahāya kiñcid eva yathāladdhaṁ paribhuñjitvā santuṭṭhena samaṇadhammaṁ kātuṁ vaṭṭati, porāṇakapaṇḍitā tiracchānayoniyaṁ nibbattitvā attano vāse sukkharukkhe

---

[1] Bd -bi, Ck -biyaṁ. [2] Bd -iyaṁ. [3] Ck -vāsi, omitting pi. [4] Bd -a. [5] Bd omits ma-. [6] Bd neva abhi-. [7] Bd upakāraṇaṁ. [8] Bd piṇḍapātaṁ; kathetvā tesaṁ hi nāma (p 487,20) - - - piṇḍakaṁ wanting in Cs. [9] Bd adds tadā. [10] Bd omits vā. [11] Bd passidessanti iti. [12] satthā wanting in Cks. [13] Bd sirisuddhodano- [14] Ck satthā in the place of p. a. e. [15] Cks -ba-, Bd kosampi - - dutiyaṁ [16] manussā - - - nāhosi wanting in Bd. [17] Bd cassa. [18] Bd -naṁ pi [19] Cks gataṁ. [20] Bd kiñci bhikkhu. [21] Ck kilantesi. Cs -tesi corr. to -tosi, Bd kilamanto pi. [22] Bd -yañca. [23] Bd omits taṁ. [24] Cks -naṁ. Bd -nā

cuṇṇaṁ khādantâpi[1] loluppacāraṁ pahāya santuṭṭhā mittadhammaṁ abhinditvā aññattha na agamiṁsu[2], tvaṁ[3] kasmā 'piṇḍapāto paritto[4] lūkho' ti sappāyasenāsanaṁ pariccajîti" vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Himavante Gaṅgātīre ekasmiṁ udumbaravane anekasatasahassā sukā[5] vasiṁsu. Tatth' eko[6] sukarājā attano nivāsarukkhassa[7] phalesu khīṇesu yañ ñad eva[8] avasiṭṭhaṁ hoti aṁkuro vā pattaṁ vā taco vā papaṭikā[9] vā taṁ khāditvā Gaṅgāya pānīyaṁ pivitvā paramaappicchasantuṭṭho[10] hutvā aññattha na gacchati. Tassa[11] appicchasantuṭṭhabhāvaguṇena[12] Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko āvajjamāno taṁ disvā tassa vīmaṁsanatthaṁ attano ānubhāvena taṁ rukkhaṁ sukkhāpesi, rukkho khāṇumatto hutvā chiddāvacchiddo[13] vāte paharante[14] ākoṭiyamāno va[15] aṭṭhāsi, tassa chiddehi cuṇṇāni nikkhamanti. Sukarājā tāni cuṇṇani khāditvā Gaṅgāya pānīyaṁ pivitvā aññattha agantvā[16] vātātapaṁ agaṇetvā udumbarakhāṇumatthake[17] nisīdati[18]. Sakko tassa paramappicchabhāvaṁ ñatvā „mittadhammaguṇaṁ kathāpetvā varam assa datvā udumbaraṁ amataphalaṁ[19] karitvā āgamissāmîti" eko haṁsarājā hutvā Sujaṁ asurakaññaṁ purato katvā taṁ udumbaravanaṁ gantvā avidūre ekassa[20] rukkhassa sākhāya nisīditvā tena saddhiṁ kathaṁ samuṭṭhāpento[21] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Dumo yadā hoti phalūpapanno
bhuñjanti naṁ vihagā[22] sampatantā,
khīṇan ti ñatvāna dumaṁ phalaccaye
disodisaṁ yanti tato vihaṅgamā ti. 20.

Tass' attho: sukarāja rukkho nāma yadā phalasampanno hoti tadā taṁ sākhato sākhaṁ sampatantā[23] vihaṅgamā bhuñjanti, taṁ pana[24] khīṇaṁ ñatvā phalānaṁ accaye[25] tato rukkhato disodisaṁ vihaṅgamā gacchantîti[26].

[1] Bd attano nivāsanaṁ rukkhe sukkhacuṇṇaṁ ca khantāpi. [2] Bd gamisu. [3] Bd adds pana. [4] Bd paribhutto taṁ. [5] Bd suvakā. [6] Bd tatra eko. [7] Bd nivāsana-. [8] Cks yaṁñedeva, Bd yadeva. [9] Ck paṭikā, Cs ppaṭikā corr. to papaṭikā, Bd pappatikā. [10] Bd paramapp-. [11] Bd assa. [12] Cks -vaṁgu-. [13] Cks -vachi-. [14] Cks vātena paharanto, Bd vātena parahanto. [15] Cks ako-, Bd ako--viya. [16] Bd anāg-. [17] Bd -khānike. [18] Bd -di. [19] Bd -tampha-. [20] Bd eka. [21] Bd samuṭha-. [22] Bdf vihaṅgamā. [23] Bd sampatataṁ va. [24] Bd omits pana. [25] Bd paccayena. [26] Bd disādisamāgacchantîti.

Evañ ca pana taṁ[1] vatvā tato[2] uyyojetuṁ dutiyaṁ gātham āha:

2. Cara[3] cārikaṁ lohitatuṇḍa mā cari[4],
kiṁ tvaṁ suva sukkhadumamhi[5] jhāyasi,
tad iṁgha maṁ[6] brūhi vasantasannibha:
kasmā suva sukkhadumaṁ na riñcasîti. 21.

Tattha jhāyasîti kiṁkāraṇā sukkhakhāṇumatthake[7] jhāyanto pajjhāyanto tiṭṭhasi, iṁghā 'ti codanatthe nipāto, vasantasannibhā 'ti vasantakāle vanasaṇḍo sukagaṇasamākiṇṇo viya nīlobhāso hoti, tena taṁ vasantasannibhā 'ti ālapati, na riñcasîti na chaḍḍesi.

Atha naṁ sukarājā[8] „ahaṁ haṁsa attano kataññūkataveditāya imaṁ rukkhaṁ[9] na jahāmîti" vatvā dve gāthā abhāsi:

3. Ye ve[10] sakhīnaṁ sakhāro bhavanti
pāṇaccaye sukhadukkhesu haṁsa
khīṇaṁ akhīṇan ti na taṁ jahanti
santo sataṁ dhammam anussarantā. 22.

4. So 'haṁ sataṁ aññataro 'smi haṁsa,
ñātī ca me hoti sakhā ca rukkho,
taṁ n' ussahe jīvikattho[11] pahātuṁ
khīṇan ti ñatvāna, na h' esa dhammo[12] ti. 23.

Tattha ye ve[13] sakhīnaṁ sakhāro bhavantîti ye sahāyānaṁ sahāyā honti, khīṇaṁ akhīṇan ti paṇḍitā nāma attano sahāyaṁ[14] bhogaparikkhayena pi khīṇam pi akhīṇam pi na jahanti, sataṁ dhammamanussarantā ti paṇḍitānaṁ paveṇiṁ[15] anussaramānā, ñātī ca me ti haṁsarāja ayaṁ rukkho sampiyāyanaṭṭhena mayhaṁ ñāti ca[16] sahaciṇṇacaraṇatāya[17] sakhā ca, jīvikattho[18] ti tam ahaṁ jīvikāya[19] atthiko hutvā pahātuṁ na sakkomi.

Sakko tassa kathaṁ[20] sutvā tuṭṭho pasaṁsitvā varaṁ dātukāmo dve gāthā abhāsi:

---

[1] Bd omits taṁ. [2] Bd adds naṁ. [3] Ck varaṁ, Bd caraṁ, Bf vara. [4] so Cks; Bd pari. [5] Cs sukha dukkha-, Bd suva sukkhaṁ-, Bf sukha sukkha-, Ck suva dukkha- corr. sto -sukkha-. [6] Cks ma, Bdf omit maṁ. [7] Bd -khāṇuke. [8] Bd sūva-. [9] Cks omit rukkhaṁ. [10] Bd ce, Bf ca. [11] Bdf jīvitattho. [12] Bdf na so saddhammo. [13] Bd ce. [14] Ck -ya, Bd sahāyassa. [15] Cks pame-. [16] khīṇaṁ - - - ca wanting in Cs. [17] Bd samācinnacaraṇakāya, Cs sahaciṇṇāciṇṇatāya. [18] Cks -tthe, Bd -tattho. [19] Bd -tāva. [20] Bd vacanaṁ.

5. Sādhu sakkhi kataṁ[1] hoti metti saṁsati[2] santhavo,
sac' etaṁ[3] dhammaṁ rocesi pāsaṁso[4] si[5] vijānataṁ. 24.
6. So te suva varaṁ dammi pattayāna vihaṅgama, (Cfr. p. 495.)
varaṁ varassu vakkaṅga[6] yaṁ kiñci manas' icchasîti. 25.

Tattha sādhū ti sampahaṁsanaṁ[7], sakkhi kataṁ[8] hoti metti saṁsati[9] santhavo ti sakhībhāvo ca mettī ca[10] parisamajjhe santhavo cā 'ti[11] yaṁ p' etaṁ[12] kataṁ[13] sādhu hoti laṭṭhakaṁ bhaddakaṁ[14] eva, sacetaṁ dhamman ti sace etaṁ[15] mettidhammaṁ, vijānatan ti evaṁ sante[16] viññūnaṁ pasaṁsitabbayuttako sîti attho, so te ti so 'haṁ[17] tuyhaṁ, varassū 'ti iccha, manasicchasîti yaṁ kiñci manasā icchasi sabbaṁ taṁ dadāmi te ti.

Taṁ sutvā sukarājā[18] varaṁ varanto[19] sattamaṁ gātham āha:

7. Varaṁ ce me haṁsa tuvaṁ dadeyya
ayaṁ rukkho punar āyuṁ[20] labhetha,
so sākhavā phalimā saṁvirūḷho
madhatthiko[21] tiṭṭhatu sobhamāno ti. 26.

Tattha sākhavā ti sākhāsampanno, phalimā ti phalinīhi sākhāhi upeto, saṁvirūḷho ti samantato virūḷhapatto taruṇapattasaṁchanno hutvā, madhatthiko[22] ti saṁvijjamānamadhuraphalesu pakkhittamadhu[23] viya, madhuraphalo hutvā ti attho.

Ath' assa Sakko varaṁ dadamāno aṭṭhamaṁ gāthaṁ āha:

8. Taṁ passa samma phalimaṁ[24] uḷāraṁ,
sabhā[25] va te hotu udumbarena,
so sākhavā phalimā saṁvirūḷho
madhatthiko tiṭṭhatu sobhamāno ti. 27.

Tattha sabhā[26] va te hotu udumbarenā 'ti tava udumbarena saddhiṁ saha ekato va[27] vāso hotu.

[1] Bd sakhivaraṁ. [2] Bdf saṁgati. [3] Cks na. [4] Bd pa-, Bf piyaṁso. [5] Bd pi, Cks omit si. [6] Bd vaṅkkaga. [7] Cs -taṁ, Bd sampapāsanaṁ. [8] Bd sakhigataṁ. [9] Bd saṁgati. [10] Bd omits me-ca. [11] Ck adds ta, and Cs taṁ. [12] Bd mitta. [13] Bd omits ka-. [14] Bd laddhakaṁ bhattakam. [15] Bd evaṁ. [16] Bd -to. [17] Bd ahaṁ. [18] Bd suva-. [19] Bd gaṇhanto [20] Bd pana assu. [21] Bdf madhuttiko. [22] Ck madhitth-, Bd madhutti-. [23] Bd makkhikamadhu. [24] Bd samā-, Cs sampa-. [25] Bdf sahā. [26] Bd sahā. [27] Cks omit va.

Evañ ca pana vatvā taṁ[1] attabhāvaṁ vijahitvā attano ca Sujāya ca ānubhāvaṁ dassetvā Gaṅgato[2] hatthena udakaṁ gahetvā udumbarakhāṇukaṁ pahari[3], tāvad eva sākhāvīṭapasampanno madhuraphalo rukkho uṭṭhahitvā muṇḍa-Maṇipabbato viya vilāsasampanno[4] aṭṭhāsi. Sukarājā[5] taṁ disvā somanassappatto Sakkassa thutiṁ karonto navamaṁ gātham āha:

9. Evaṁ Sakka sukhī hohi saha sabbehi ñātibhi (Cfr. p. 495.)
yathâham ajja sukhito disvāna phalitaṁ duman ti. 28.

Sakko[6] tassa varaṁ datvā udumbaraṁ amataphalaṁ katvā saddhiṁ Sujātāya attano ṭhānam eva gato.

Tam atthaṁ dīpayamānā osāne[7] abhisambuddhagāthā ṭhapitā[8]:

10. Suvassa ca varaṁ datvā katvāna saphalaṁ dumaṁ (Cfr. p. 495.)
pakkāmi saha bhariyāya devānaṁ Nandanaṁ vanan ti. 29.

Satthā imaṁ desanaṁ[9] āharitvā „evaṁ bhikkhu porāṇakapaṇḍitā tiracchānayoniyaṁ nibbattitvâpi[10] nilloluppā[11] ahesuṁ, tvaṁ[12] kasmā evarūpe sāsane pabbajitvā loluppacāraṁ carasi, gaccha tatth' eva vasā[13]" 'ti kammaṭṭhānam assa kathetvā jātakaṁ samodhānesi (so bhikkhu tattha gantvā vipassanto arahattaṁ pāpuṇi): „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, sukarājā[14] aham evā" 'ti. Mahāsukajātakaṁ[15].

4. Cullasukajātaka.

Santi rukkhā ti. Idaṁ Satthā Jetavane[16] viharanto Verañjakaṇḍaṁ ārabbha kathesi. Satthari hi[17] Verañjāyaṁ vassaṁ vasitvā anupubbena Sāvatthiṁ anuppatte bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso, Tathāgato khattiyasukhumālo buddhasukhumālo mahantena iddhānubhāvena samannāgato pi[18] Verañjena[19] brāhmaṇena nimantito temāsaṁ vasanto Mārāvaṭṭanavasena[20] tassa santikā[21] ekadivasam pi bhikkhaṁ alabhitvā loluppacāraṁ pahāya temāsaṁ patthamūlakapiṭṭhodakena[22] yāpento aññattha na agamāsi, aho Tathā-

[1] Cks omit taṁ. [2] Bd gaṅgā-. [3] Bd parihari. [4] so Bs; Ck vilapanto, Cs vilapatto, Bd khīṇasasampanno. [5] Bd suva-. [6] Bd adds pi. [7] Bd -nena. [8] Bd abhāsi. [9] Bd dhammade-. [10] Bd nippattāpi. [11] Bd alolupacārā. [12] Bd adds pana. [13] Bd vasāhi. [14] Bd suva - - pana. [15] Bd -suva - - tatiyaṁ. [16] Bd sāvatthiyaṁ. [17] Bd omits hi. [18] Cks ti. [19] Bd verañca. [20] Cks -vaddha-, Bd -vatta-. [21] Bd -ke. [22] Cks -pūlakā-, Bd paṭhamūlakena piṭho-, Bs pattamūlakena.

gatānaṁ appicchasantuṭṭhabhāvo" ti. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" 'ti vutte „anacchariyaṁ bhikkhave Tathāgatassa idāni loluppacārapahānaṁ yo[1] pubbe tiracchānayoniyaṁ nibbatto pi loluppacāraṁ pahāsîti[2]" vatvā atītaṁ āhari. Sabbaṁ[3] vatthuṁ heṭṭhākathitaniyāmen' eva[4] vitthāretabbaṁ:

1. Santi rukkhā haritapattā dumā nekaphalā bahū,
kasmā nu sukkhe koḷāpe[5] sukassa[6] nirato mano. 30.
2. Phal' assa upabhuñjimha nekavassagaṇe[7] bahū,
aphalam pi viditvāna sā va[8] metti yathā pure. 31.
3. Sukkhañ ca rukkhaṁ[9] koḷāpaṁ[10] opattam[11] aphalaṁ dumaṁ
ohāya sakuṇā yanti, kiṁ dosaṁ passase[12] dija. 32.
4. Ye phalaṭṭhā sambhajanti aphalo ti jahanti naṁ,
attaṭṭhapaññā dummedhā te honti pakkhapātino. 33.
5. Sādhu sakkhi kataṁ hoti mittaṁ saṁsati santhavo,
sac' etaṁ dhammaṁ rocesi pāsaṁso si[13] vijānataṁ. 34.
6. So te suva varaṁ dammi pattayāna vihaṅgama,
varaṁ varassu vakkaṅga yaṁ kiñci manas' icchasi. 35.
7. Api nāma naṁ passemu[14] sapattaṁ saphalaṁ dumaṁ,
daliddo va nidhiṁ laddhā[15] nandeyy' āhaṁ[16] punappunaṁ. 36.
8. Tato amatam ādāya abhisiñci mahīruhaṁ,
tassa sākhā virūhiṁsu[17] sītacchāyā manoramā. 37.
9. Evaṁ Sakka sakhī hohi saha sabbehi ñātibhi
yathâham ajja sukhito disvāna saphalaṁ dumaṁ. 38.
10. Suvassa ca varaṁ datvā[18] katvāna saphalaṁ dumaṁ
pakkāmi saha bhariyāya devānaṁ Nandanaṁ vanan ti. 39.

Pañhapaṭipañhâpi[19] purimanayen' eva veditabbā[20], anuttānapadamattam eva[21] vaṇṇayissāma: haritapattā ti nīlapaṇṇasañchannā[22], koḷāpe ti vāte paharante

---

[1] Bd omits yo. [2] Bd -sinti. [3] Bd adds pi. [4] Bd purimanayeneva, supra p. 491. [5] Bd koṭhāpe. [6] Bdf suvassa. [7] Bdf -guṇe. [8] Bdf ca. [9] Cks -añca. [10] Bd -lā-. [11] Bd -tta. [12] Cks maññase. [13] Bd pi. [14] Bd api nāma manaṁ passemu, Cks api nāma naṁ puna passe. [15] Bdf -o. [16] Bd nandeyyanaṁ. [17] Bd virūḷhassa. [18] Bd vacanaṁ sutvā. [19] Bd attho pi. [20] Bd -o. [21] Bd -padameva pana. [22] Bd nīlapatta-.

ākoṭitasaddaṁ viya[1] muñcamāne[2] nissāre, sukassā[3] 'ti āyasmato sukarājassa[3] kasmā evarūpe rukkhe mano nirato, phalassā[4] 'ti phalam assa[5] rukkhassa, nekavassagaṇe ti aneke vassagaṇe bahū ti samāne pi anekasate na dve tayo atha kho bahū, viditvānā 'ti haṁsarāja idāni amhākaṁ imaṁ rukkhaṁ aphalaṁ viditvâpi yathā pure etena saddhiṁ metti[6], taṁ hi[7] mayaṁ na bhindāma, mettiṁ bhindantā hi anariyā asappurisā nāma hontîti pakāsento evam āha, opattan ti avapattaṁ nippattaṁ patitapattaṁ, kiṁ dosaṁ passasîti aññe sakuṇā etaṁ ohāya aññattha gacchanti, tvaṁ evaṁgamane[8] kiṁ nāma dosaṁ passasîti[9], ye phalaṭṭhā ti ye pakkhino phalatthāya phalakāraṇā saṁbhajanti upagacchanti, jahanti nan ti aphalo ti ñatvā etaṁ[10] jahanti, attatthapaññā[11] ti attano atthāya paññā, paraṁ[12] anoloketvā attani yeva vā ṭhitā[13] etesaṁ[14] paññā ti attatthapaññā[15], pakkhapātino ti te attano yeva vaḍḍhiṁ[16] paccāsiṁsamānā mittapakkhaṁ pātenti nāsentîti pakkhapātino nāma honti, attapakkhe yeva vā patantîti pi[17] pakkhapātino, api nāma nan ti haṁsarāja sace mama manoratho[18] nippajjeyya tayā vā[19] dinno varo sampajjeyya api nāma ahaṁ imaṁ rukkhaṁ sapattaṁ saphalaṁ puna passeyyaṁ, tato daliddo nidhiṁ labhitvā va punappunaṁ[20] etaṁ abhinandeyyaṁ[21] disvā disvā[22] ca[23] pamodeyyaṁ[24] ti[25], amatamādāyā[26] 'ti attano ānubhāve[27] ṭhito Gaṅgodakaṁ gahetvā, imasmiṁ jātake imāyā saddhiṁ dve abhisambuddhagāthā honti.

Satthā imaṁ desanaṁ[28] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, sukarājā[29] aham evā“ 'ti. Cullasukajātakaṁ[30].

5. Hāritajātaka.

Sutaṁ metaṁ Mahābrahme ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ukkhaṇṭhitabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Taṁ hi[31] bhikkhuṁ ekaṁ alaṁkatamātugāmaṁ[32] disvā ukkaṇṭhitaṁ dīghalomanakhakesaṁ[33] vibbhamitukāmaṁ ācariyupajjhāyehi aruciyā[34]. ānītaṁ Satthā „saccaṁ kira tvaṁ ukkaṇṭhito[35]“ ti pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti[36] „kiṁkāraṇā“ ti „alaṁkatamātugāmaṁ disvā kilesavasena bhante“

---

[1] Bd akoṭenasaddaṁ. [2] Bd vajjamāne. [3] Bd suva-. [4] Bd phalajjassā. [5] Bd ajjassa. [6] Cks adds yāva metti. [7] Bd kamhi. [8] Bd etaṁ-. [9] Bd saṁpassasi. [10] Bd evaṁ. [11] Bd atthatthapasā. [12] Cks pāraṁ. [13] Bd attano yeva ṭhitā. [14] Ck tesaṁ. [15] Bd atthatthapaññā. [16] Bd vudhā. [17] Bd omits pi. [18] Bd mano. [19] Bd omits vā. [20] Bd puna. [21] Bd -yyanti. [22] Bd only one disvā. [23] Bd va. [24] Ck khomādeyyan, Cs codeyyan, Bd pamodeyya. [25] Bd omits ti. [26] Cks amataphalamādāyā. [27] Bd -ena [28] Bd dhammade-. [29] Bd suvarājā pana. [30] Bd culasuva - - catutthaṁ. [31] Bd tañhi. [32] Bd -taṁ mā-. [33] Bd dighakesanakhalomaṁ. [34] Bd adds va. [35] Bd adds si. [36] Bd adds vutte.

ti vutte „bhikkhu kileso nāma guṇaviddhaṁsako nirassādo[1] niraye nibbattāpeti, esa pana kileso kiṁkāraṇā taṁ[2] na kilamessati[3], na hi Sineruṁ paharitvā[4] haraṇavāto purāṇapaṇṇassa lajjati, imaṁ hi kilesaṁ nissāya bodhiñāṇassânupadaṁ[5] caramānā pañcābhiññāaṭṭhasamāpattilābhino[6] visuddhamahāpurisâpi satiṁ upaṭṭhapetuṁ[7] asakkontā jhānaṁ antaradhāpesun" ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto ekasmiṁ nigame asītikoṭivibhave brāhmaṇakule nibbatti, kañcanachavitāya tassa[8] Harittacakumāro ti[9] nāmaṁ kariṁsu. So vayappatto Takkasilāya[10] uggahitasippo kuṭumbaṁ saṇṭhapetvā mātāpitunnaṁ accayena dhanavilokanaṁ katvā „dhanam eva paññāyati, dhanassa uppādanakā[11] na paññāyanti, mayâpi maraṇamukhe cuṇṇavicuṇṇena bhavitabban" ti maraṇabhayabhīto mahādānaṁ datvā Himavantaṁ pavisitvā[12] pabbajitvā sattame divase abhiññā[13] ca samāpattiyo ca nibbattetvā tattha ciraṁ vanamūlaphalāhāro[14] yāpetvā loṇambilasevanatthaṁ[15] pabbatā otaritvā anupubbena Bārāṇasiṁ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase Bārāṇasiyaṁ bhikkhāya caranto rājadvāraṁ sampāpuṇi. Rājā taṁ disvā pasannacitto pakkosāpetvā samussitasetacchatte rājapallaṁke nisīdāpetvā nānaggarasabhojanaṁ bhojetvā anumodanāvasāne atirekataraṁ pasīditvā „kahaṁ bhante gacchathā" 'ti pucchitvā „vassāvasanaṭṭhānaṁ upadhārema mahārājā" 'ti vutte „sādhu bhante" ti bhuttapātarāso taṁ ādāya uyyānaṁ gantvā tassa[16] tattha rattiṭṭhānadivāṭṭhānādīni kāretvā[17] uyyānapālaṁ paricārikaṁ katvā datvā[18] vanditvā nikkhami. Mahāsatto tato paṭṭhāya nibaddhaṁ rājagehe[19] bhuñjanto dvādasa vassāni tattha[20] vasi. Ath' ekadivasaṁ rājā paccantaṁ kupitaṁ vūpasametuṁ gac-

[1] Bd appasādo. [2] Bd omits taṁ. [3] Bd kilamissasiti, Ck kilesamessati. [4] Bd saṁbāretāva, Bs saṁhāretvā. [5] Bd -ñāṇānāya anu-. [6] Bd pañca a-. [7] Bd upaṭhā-. [8] Bd cassa. [9] Bd tissa [10] Bd -sīlaṁ gantvā. [11] Bd upādakā. [12] Bd adds isipappajjaṁ. [13] Bd pañca abhiññāyo. [14] Bd omits vana. [15] Bd -natthāya. [16] Bd omits tassa. [17] Bd -nāni kārāpetvā. [18] Bd omits datvā. [19] Bd rañño ge-. [20] Ck Bd omit ta-.

chanto „amhākaṁ puññakkhettaṁ mā pamajjîti“ Mahāsattaṁ deviyā niyyādetvā agamāsi. Tato paṭṭhāya sā Mahāsattaṁ sahatthā parivisati. Ath' ekadivasaṁ sā bhojanaṁ sampādetvā tasmiṁ cirāyamāne gandhodakena nahātvā saṇhaṁ maṭṭasāṭakaṁ[1] nivāsetvā sīhapañjaraṁ vivarāpetvā sarīraṁ[2] vātaṁ paharāpentī muṭṭhimañcake[3] nipajji. Mahāsatto pi[4] divātaraṁ sunivattho supāruto bhikkhābhājanaṁ ādāya ākāsenâgantvā sīhapañjaraṁ sampāpuni[5]. Deviyā tassa vākacīrasaddaṁ sutvā vegena uṭṭhahantiyā maṭṭasāṭako bhassi. Mahāsattassa visabhāgārammaṇaṁ cakkhuṁ paṭihaññi, ath' assa anekavassakoṭisatasahassakālabbhantare[6] nivutthakileso[7] karaṇḍake sayitaāsīviso viya uṭṭhahitvā jhānaṁ antaradhāpesi. So satiṁ upaṭṭhapetuṁ asakkonto gantvā deviṁ[8] hatthe gaṇhi, tāvad eva sāṇiṁ parikkhipiṁsu. So tāya saddhiṁ lokadhammaṁ sevitvā bhuñjitvā uyyānaṁ gantvā tato paṭṭhāya devasikaṁ tath' eva akāsi. Tassa tāya saddhiṁ lokadhammapaṭisevanam[9] sakalanagare pākaṭaṁ jātaṁ. Amaccā „Hāritatāpaso[10] evam akāsîti“ rañño paṇṇaṁ pahiṇiṁsu. Rājā „maṁ[11] bhinditukāmā evaṁ vadantîti“ asaddahitvā paccantaṁ vūpasametvā Bārāṇasiṁ[12] paccāgantvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā deviyā santikaṁ gantvā „saccaṁ kira mama ayyo Hāritatāpaso[13] tayā saddhiṁ lokadhammaṁ paṭisevîti[14]“ pucchi. „Saccaṁ devā“ 'ti. So tassâpi asaddahitvā „tam eva pucchissāmîti[15]“ uyyānaṁ gantvā vanditvā ekamantaṁ nisīditvā taṁ pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

1. Sutaṁ m' etaṁ[16] mahābrahme: kāme bhuñjati Hārito[17],
kacc' etaṁ vacanaṁ tucchaṁ, kacci suddho irīyasîti[18]. 41.

Tattha kaccetan ti kacci etaṁ Hārito kāme paribhuñjatîti amhehi sutavacanaṁ tucchaṁ abhūtaṁ, kacci tvaṁ suddho iriyasi viharasîti.

---

[1] Bd maṭha-. [2] Bd -re. [3] Bd khuddakamañjuke. [4] Bd omits pi. [5] Bd omits sam. [6] Bd -kāle abbh-. [7] Bd nivatta-. [8] Bd deviyā. [9] all three MSS. -dhammaṁ-, Bd -paṭi- [10] Bd haritacatāpaso pana. [11] Bd taṁ. [12] Cs -siyaṁ, Bd -sī. [13] Bd haritaca-. [14] Bd paṭisevatīti. [15] Bd paṭipu-. [16] Bdf sutametaṁ. [17] Bd ha-. [18] Cks iriyya-, Bd irīya-.

So cintesi: „ayaṁ rājā 'nâhaṁ paribhuñjāmîti' vutte pi mama saddahissat' eva, imasmiṁ pana[1] loke saccasadisī[2] patiṭṭhā nāma n' atthi, ujjhitasaccā[3] hi bodhitale[4] nisīditvā bodhiṁ pāpuṇituṁ na sakkonti, mayā saccam eva kathetuṁ vaṭṭatîti". Bodhisattassa hi ekaccesu[5] ṭhānesu[6] pāṇātipāto[7] pi[8] adinnādānam pi[9] micchācāro pi[8] surāpānam[10] pi hoti yeva, atthabhañjakavisaṁvādaṁ[11] pana[12] purakkhatvā musāvādo nāma na hosi[13], tasmā so saccam eva kathento dutiyaṁ gātham āha:

2. Evam etaṁ[14] mahārāja yathā te vacanaṁ sutaṁ,
kummagge paṭipanno 'smi mohaneyyesu mucchito ti. 42.

Tattha mohaneyyesū 'ti kāmaguṇesu, kāmaguṇesu hi loko muyhati[15], te ca[16] lokaṁ mohenti[17], tasmā mohaneyyā ti vuccanti.

Taṁ sutvā rājā tatiyaṁ gātham āha:

3. Ādu[18] paññā kimatthikā[19] nipuṇā sādhucintanī[20]
yāva[21] uppatitaṁ rāgaṁ kiṁmano na vinodaye ti. 43.

Tattha ādū[18] 'ti nipāto, idaṁ vuttaṁ hoti: bhante gilānassa nāma[22] bhesajjaṁ pipāsitassa[23] pānīyaṁ paṭisaraṇaṁ[24], tumhākaṁ pan' esā nipuṇā sādhūnaṁ[25] atthānaṁ[26] cintanī[27] paññā kimatthiyā[28] yā[21] puna[29] uppatitaṁ rāgaṁ kiṁmano na vinodaye ti kiṁcittam pi[30] nāma vinodetuṁ nâsakkhîti.

Ath' assa kilesabalaṁ dassento Hārito catutthaṁ gātham āha:

4. Cattāro 'me mahārāja loke atibalā[31] bhusā
rāgo doso mado moho yattha paññā na gādhatîti. 44.

[1] Bd omits pana. [2] Bd -sā. [3] Bd uccita-. [4] Bd bodhimūle. [5] Bd -cce. [6] Bd omits ṭhā-. [7] Bd -tā. [8] Bd omits pi. [9] Bd dānā kāmesu. [10] Bd surāmerayamajjapānaṁ. [11] Bd atthabhedakavisaṁvādanaṁ. [12] Bd omits pana. [13] Bd hoti. [14] Bd evaṁ. [15] Bd lokā muyhanti. [16] Bd omits ca. [17] Bd muyhanti. [18] Bdf a-. [19] Bd kimittiyo, Bs -itthiyo, Bf kimattiyā. [20] Bd -nā. [21] Bdf yāya. [22] Bd omits nāma. [23] Cks pipātitassa. [24] Bd besajjaṁ paṭissaraṇaṁ udakaṁ pipāsitassa paṭissaraṇaṁ. [25] Bd sādhunaṁ. [26] Cks Bd attānaṁ. [27] Bd na, Bs cintana. [28] Ck timatthiyā. Cs timatthitiyā, Bd kimattiyo. [29] Cks pana, Bd omits puna. [30] Cks kiṁcitto, Bd ki cittaṁ, omitting pi. [31] Bdf -phalā.

Tattha yatthā 'ti yesu pariyuṭṭhānappattesu[1] mahoghe[2] patitā[3] viya paññā gādhaṁ patiṭṭhaṁ na labhati.

Taṁ sutvā rājā pañcamaṁ gātham āha:

5. Arahaṁ[3] sīlasampanno suddho carati Hārito
medhāvī paṇḍito c' eva, iti no sammato bhavan ti. 45.

Tattha iti no sammato ti evaṁ amhākaṁ sammato sambhāvito[4] bhavaṁ[5].

Tato Hārito chaṭṭhaṁ[6] gātham āha:

6. Medhāvinam[7] pi hiṁsanti isiṁ[8] dhammaguṇe rataṁ
vitakkā[9] pāpakā[10] rāja subhā rāgūpasaṁhitā[11] ti. 46.

Tattha subhā ti subhanimittagahaṇena pavattā.

Atha naṁ kilesappahāne[12] ussāhento[13] rājā sattamaṁ gātham āha:

7. Uppann' āyaṁ sarīrajo
rāgo vaṇṇavidūsano tava[14],
taṁ pajaha, bhaddam atthu te,
bahunn' āsi[15] medhāvi sammato ti. 47.

Tattha vaṇṇavidūsano[16] ti tava sarīravaṇṇassa ca guṇavaṇṇassa ca vidūsano, bahunnāsîti bahunnaṁ asi[17] medhāvîti sammato ti.

Tato Mahāsatto satiṁ paṭilabhitvā kāmesu ādīnavaṁ sallakkhetvā aṭṭhamaṁ gātham āha:

8. Te andhakaraṇe[18] kāme bahudukkhe mahāvise
tesaṁ mūlaṁ gavesissaṁ, checchaṁ[19] rāgaṁ sabandhanan[20] ti. 48.

Tattha andhakaraṇe[21] ti paññācakkhuvināsanato andhakare[22], bahudukkhe[23] ti ettha appasādā kāmā ti ādīni suttāni āharitvā tesaṁ bahudukkhatā dassetabbā, mahāvise ti sampayuttakilesavisassa c' eva[24] vipākavisassa[25] ca[26] mahantatāya mahāvise, tesaṁ mūlan ti te vuttappakāre kāme pahātuṁ tesaṁ[27]

---

[1] Bd -nampa-. [2] Bd -o. [3] Bdf -hā. [4] Bd omits sambh-. [5] Bd -vanti. [6] Bd chaṭhamaṁ. [7] Cks -vī-. [8] Bd iti. [9] Cks -o, Bd -a. [10] Cs -a. [11] Bd rāgupasaññitā, Bf -upasañhitā. [12] Bd -pahārena. [13] Bd usāhaṁ karonto. [14] Cks taca. [15] Bd bāhudhāpi, Bf bahunāpi. [16] Cks add tavan. [17] Ck āsī, Bd bahunāpiti bahunā api. [18] Cs Bdf -kā-. [19] Ck Bdf chejjaṁ. [20] Cks -nā. [21] Bd -kā-. [22] Cs andhakakare, Bd andhabhāvakare. [23] Cks -o. [24] Cks -kilesassa ceva, Bd -lesavisayassa, omitting ceva. [25] Bd vipākassa. [26] Cks omit ca. [27] Bd tesu.

mūlaṁ gavesissaṁ[1] pariyesissāmi[2], kiṁ pana tesaṁ[3] mūlan ti: ayonisomanasikāro, checchaṁ[4] rāgaṁ sabandhanan ti mahārāja idān' eva paññākhaggena paharitvā subhanimittabandhanena sabandhanaṁ[5] rāgaṁ chindissāmîti.

Idañ ca pana vatvā „mahārāja okāsaṁ tāva me karohîti" okāsaṁ kāretvā paṇṇasālaṁ pavisitvā kasiṇamaṇḍalaṁ oloketvā puna jhānaṁ[6] uppādetvā paṇṇasālato nikkhamma[7] ākāse pallaṁkena nisīditvā rañño dhammaṁ desetvā „mahārāja, ahaṁ aṭṭhāne[8] vutthakāraṇā[9] mahājanamajjhe garahappatto, appamatto hohi, puna dāni ahaṁ anitthigandhavanasaṇḍam eva gamissāmîti" rañño rodantassa paridevantassa Himavantam eva[10] gantvā aparihīnajjhāno brahmalokūpago ahosi.

Satthā taṁ kāraṇaṁ ñatvā[11]

9\. Idaṁ vatvāna Hārito[12] isi saccaparakkamo (Alwis, Nirvāna 121.)
kāmarāgaṁ virājetvā brahmalokūpago ahū ti 49.

abhisambuddho hutvā imaṁ gāthaṁ[13] vatvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi (saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu arahatte patiṭṭhahi): „Tadā rājā Anando ahosi, Hārito pana[14] aham evā" 'ti.
Häritajātakaṁ[15].

6. Padakusalamāṇavajātaka.

Bahussutan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ dārakaṁ ārabbha kathesi. So kira Sāvatthiyaṁ kuṭumbiyaputto[16] sattavassakāle yeva padakusalo ahosi. Ath' assa pitā „imaṁ vīmaṁsissāmîti" tassa ajānantass' eva mittagharaṁ[17] agamāsi. So pitu gataṭṭhānaṁ apucchitvā va[18] tassa padānusārena gantvā pitu[19] santike aṭṭhāsi. Atha naṁ pitā ekadivasaṁ pucchi[20] „tāta tvaṁ mayi taṁ[21] ajānāpetvā gate pi kathaṁ[22] mama gataṭṭhānaṁ[23] jānasîti".

[1] Bd -sissāmiti. [2] Bd omits pa-. [3] Cks panesaṁ. [4] Ck Bd chejjaṁ. [5] Bd -nimittamattena sampandhaṁ. [6] Bd naṭhajhā-. [7] Bd -mitvā. [8] Bs imasmiṁ ṭhāne. [9] Bd vutta-. [10] Bd -taṁ, omitting eva. [11] Bd omits ñatvā. [12] Bd hiriko. [13] Bd idaṁ in the place of i. g. [14] Bd haritacatāpaso. [15] Bf haritacajā-, Bd harikacajā - - pañcamaṁ. [16] Bd -bika-. [17] Bd pitā-. [18] Bd ca. [19] Cks omit pitu. [20] Cks pucchitvā. [21] Bd tvaṁ. [22] Bd omits ka-. [23] Bd vasanaṭhānaṁ ki.

„Tāta[1] padaṁ te saṁjānāmi[2], padakusalo ahan“ ti. Ath' assa vīmaṁsanatthāya pitā bhuttapātarāso gharā nikkhamitvā anantarapaṭivissakagharaṁ[3] gantvā tato dutiyaṁ[4] pavisitvā tatiyagharā nikkhamitvā[5] puna attano gharadvāraṁ[5] āgantvā tato uttaradvāraṁ gantvā dvārena nikkhamitvā nagaraṁ vāmaṁ karonto Jetavanaṁ[6] gantvā[7] Satthāraṁ vanditvā dhammaṁ suṇanto nisīdi. Dārako „kahaṁ me pitā“ ti pucchitvā „na jānāmā[8]“ 'ti vutte[9] tassa padānusārena anantarapaṭivissakagharaṁ[10] ādiṁ katvā pitu gataṭṭhānamaggen' eva[11] Jetavanaṁ gantvā Satthāraṁ vanditvā pitu santike aṭṭhāsi, pitarā ca[12] „kathaṁ tāta mama idhāgatabhāvaṁ aññāsîti“ puṭṭho „padāni[13] sañjānitvā padānusārena āgato 'mhîti“ āha. Satthā „kiṁ kathesi upāsakā“ 'ti pucchitvā „bhante ayaṁ dārako padakusalo, ahaṁ[14] imaṁ vīmaṁsanto iminā nāma upāyena āgato, ayam pi maṁ gehe adisvā mama padānusāren' eva[15] āgato“ ti vutte „anacchariyaṁ upāsaka bhūmiyaṁ padasañjānanaṁ[16], porāṇakapaṇḍitā ākāse[17] padaṁ sañjāniṁsū“ ti vatvā tena yācito atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente tassa aggamahesī aticaritvā raññā pucchitā „sace ahaṁ tumhe aticarāmi assumukhī[18] yakkhinī homîti“ sapathaṁ katvā kālakatā[19] ekasmiṁ pabbatapāde assumukhī[18] yakkhinī hutvā leṇaguhāya[20] vasamānā mahāaṭaviyaṁ pubbantato[21] aparantagamanamaggaṁ[22] anusañcarante manusse gahetvā khādati. Sā kira tīṇi vassāni Vessavaṇaṁ upaṭṭhahitvā[23] āyāmato tiṁsayojane vitthārato pañcayojane[24] ṭhāne manusse[25] khādituṁ labhi. Ath' ekadivasaṁ eko aḍḍho[26] mahaddhano[27] abhirūpo brāhmaṇo bahūhi manussehi parivuto taṁ maggaṁ abhirūhi[28]. Taṁ disvā yakkhinī hasitvā[29] pakkhandi[30], parivāramanussā palāyiṁsu. Sā vātavegena[31] gantvā brāhmaṇaṁ gaṇhitvā[32]

[1] Bd omits tāta. [2] Bd -mīti. [3] Bd -rampa-. [4] Bd tatiyaṁ. [5] Bd adds na. [6] Bd uttaradvāre nikkhamitvā jetavanaṁ. [7] Cs āg-. [8] Cks jānā. [9] Cks -o. [10] Bd -kassa gharaṁ. [11] Bd gatamag-. [12] Bd omits ca. [13] Bd padaṁ te. [14] Bd ayaṁ. [15] Bd -sārena. [16] Cks padaṁsañ-, Bd padasañjānakaṁ. [17] Bd -sena. [18] Bd assa-. [19] Bd tato kālaṁ katvā. [20] Ck leṇa-, Bd -yaṁ. [21] Cs pubbanto corr. to pubbantā, Bd pubbatanato corr. to pubbantato. [22] Cks -magge, Bd -taṁgamanaṁ. [23] Bd upaṭhāpetvā. [24] Bd -na. [25] Bd -aṁ. [26] Bd addho. [27] Bd adds mahā bhogo [28] Bd -rūyhi. [29] Bd tussitvā, Ck haṁsitvā. [30] Bd adds taṁ disvā. [31] Bd -nā. [32] Bd gahetvā.

piṭṭhiyaṁ nipajjāpetvā guhaṁ gacchantī[1] purisasamphassaṁ paṭilabhitvā kilesavasena tasmiṁ sinehaṁ uppādetvā taṁ akhāditvā[2] attano sāmikaṁ akāsi. Te aññamaññaṁ samaggavāsaṁ[3] vasiṁsu. Tato paṭṭhāya ca yakkhinī manusse gaṇhantī[1] vatthataṇḍulateḷādīni pi[4] gahetvā tassa nānaggarasabhojanaṁ upanetvā attanā manussamaṁsaṁ khādati, gamanakāle ca[5] tassa palāyanabhayena mahatiyā silāya guhādvāraṁ pidahitvā gacchati. Evaṁ tesu sammodamānesu[6] vasantesu Bodhisatto nibbattaṭṭhānā cavitvā brāhmaṇaṁ paṭicca tassā kucchismiṁ[7] paṭisandhiṁ gaṇhi. Dasamāsaccayena puttaṁ janetvā[8] putte ca brāhmaṇe ca balavasinehā hutvā ubho pi posesi. Sā aparabhāge putte vuddhippatte[9] puttam pi[10] pitarā saddhiṁ antokaritvā[11] dvāraṁ pidahati. Ath' ekadivasaṁ Bodhisatto tassā gatabhāvaṁ[12] ñatvā silaṁ apanetvā pitaraṁ bahiakāsi. Sā āgantvā „kena silā apanītā" ti vatvā „amma mayā apanītā, andhakāre nisīdituṁ na sakkomā" 'ti vutte puttasinehena na kiñci avoca[13]. Ath' ekadivasaṁ Bodhisatto pitaraṁ pucchi: „tāta mayhaṁ mātu mukhaṁ aññasadisaṁ[14] tumhākaṁ[15] aññasadisaṁ[14], kiṁ nu kho kāraṇan" ti. „Tāta, tava mātā manussamaṁsakhādakayakkhinī[16], mayaṁ ubho manussā" ti. „Yadi evaṁ[17] idha kasmā vasāma, ehi manussapathaṁ gacchāmā" 'ti. „Tāta sace mayaṁ palāyissāma ubho pi amhe tava mātā māressatîti[18]". Bodhisatto „mā bhāyi tāta, tava[19] manussapathaṁ sampāpanaṁ mama bhāro" ti pitaraṁ assāsetvā[20] punadivase mātari gatāyaṁ[21] pitaraṁ gahetvā palāyi. Yakkhinī āgantvā te adisvā vātavegena pakkhanditvā te gahetvā „brāhmaṇa, kiṁ palāyasi, kiṁ te[22] idha n' atthîti" vatvā „bhadde, mā mayhaṁ[23] kujjhi, putto te

[1] all three MSS -ti. [2] C^ks add di, for pi? [3] Bd te ubho pi samaggasaṁvāsaṁ. [4] Bd omits pi. [5] Bd omits ca. [6] Bd -nā. [7] C^s Bd -imhi. [8] Bd vijāyetvā. [9] Bd vuḍḍhi-. [10] Bd omits p. p. [11] Bd antoguhāyaṁ pesetvā. [12] Bd gatakāle. [13] Bd -caṁ. [14] C^ks aññā-. [15] Bd adds mukhaṁ. [16] Bd manussakhādakā-. [17] Bd tāta in the place of y. e. [18] Bd khādissatîti [19] C^s va, Bd omits tava. [20] Bd samasāsetvā. [21] C^s Bd -ya. [22] Bd omits te. [23] Bd maṁ.

maṁ[1] gahetvā yātîti[2]" vutte puttasinehena kiñci avatvā te assāsetvā attano vasanaṭṭhānam eva[3] te gahetvā[4] gantvā evaṁ puna[5] katipaye divase palāyante ānesi. Bodhisatto cintesi: „mayhaṁ mātu paricchinnena[6] okāsena bhavitabbaṁ, yan nūnâhaṁ imissā āṇāpavattiṭṭhānasīmaṁ[7] puccheyyaṁ, atha naṁ atikkamitvā palāyissāmîti[8]" so ekadivasaṁ mātaraṁ gahetvā ekamantaṁ nisinno „amma, mātu santakaṁ nāma puttānaṁ pāpuṇāti, akkhāhi tāva[9] me attano santakāya bhūmiyā paricchedan" ti āha. Sā sabbadisāsu pabbatādinimittāni kathetvā āyāmato tiṁsayojanaṁ vitthārato pañcayojanaṭṭhānaṁ[10] puttassa kathetvā „idaṁ ettakaṁ[11] ṭhānaṁ sallakkhehi puttā" 'ti āha. So dve tayo divase atikkamitvā mātu aṭaviṁ gatakāle pitaraṁ khandhe āropetvā mātarā[12] dinnasaññāya vātavegena pakkhanditvā paricchedanadītīraṁ sampāpuṇi. Sâpi āgantvā te apassantī[13] anubandhi. Bodhisatto pitaraṁ gahetvā nadīmajjhaṁ agamāsi. Sā āgantvā nadītīre ṭhatvā attano paricchedaṁ atikkantabhāvaṁ ñatvā tatth' eva ṭhitā[14] „tāta pitaraṁ gahetvā ehi, ko mayhaṁ doso, tumhākaṁ[15] maṁ[16] nissāya kiṁ nāma na sampajjati, nivatta[17] sāmîti" puttañ ca patiñ ca yāci. Atha brāhmaṇo nadiṁ uttari. Sā puttam eva yācantī „tāta, mā evaṁ kari, nivattāhîti" āha. „Amma, mayaṁ manussā, tvaṁ yakkhinī, na sakkā sabbakālaṁ tava santike vasitun[18]" ti. „N' eva nivattissasi[19] tātā" 'ti. „Āma ammā" 'ti. „Yadi[20] na nivattissasi — manussaloke jīvituṁ nāma dukkhaṁ, sippaṁ ajānantā jīvituṁ na sakkonti — ahaṁ ekaṁ cintāmaṇiṁ nāma vijjaṁ jānāmi, tassânubhāvena dvādasasaṁvaccharamatthake gatānam pi[21] padānupadaṁ sakkā gantuṁ[22], ayaṁ te jīvikā bhavissati, gaṇha[23] tāta anagghamantan" ti tathārūpena dukkhena abhibhūtā[24] puttasinehena

---

[1] Bd saṁ. [2] Cs ya-, Bd palāya-. [3] Bd -naññeva. [4] Bd omits te g. [5] Bd pi. [6] Bd -cchannena, Cs -ccha- corr. to -cchi-. [7] Bd -ṭhānamimaṁ. [8] Bd -mā ti. [9] Bd omits tāva. [10] Bd -yojanaṁ. [11] Bd omits e-. [12] Bd tassā. [13] all three MSS. -ti. [14] Bd tatvā. [15] Bd omits tu-. [16] Cks me. [17] Bd nivattatu. [18] Bd nisīditun. [19] Ck -ttissa, Cs -ttissati corr. to -ssasi. [20] Bd tāta yadi. [21] Bd hatabhaṇḍampi. [22] Bd jānituṁ. [23] Bd ki ukkaṇha-. [24] Bd ajjagatāpi.

mantaṁ adāsi. Bodhisatto nadiyā ṭhitako va mātaraṁ vanditvā hatthakacchapakaṁ[1] katvā mantaṁ gahetvā mātaraṁ vanditvā „gacchatha ammā“ 'ti āha. „Tāta tumhesu anivattantesu[2] mayhaṁ jīvitaṁ n' atthîti“ vatvā[3] yakkhinī[4] uraṁ pahari[5], tāvad ev' assā[6] puttasokena hadayaṁ phali, sā maritvā tatth' eva patitā. Bodhisatto tassā matabhāvaṁ ñatvā pitaraṁ pakkositvā[7] mātu santikaṁ gantvā citakaṁ katvā jhāpetvā[8] āḷāhanaṁ nibbāpetvā[9] nānāvaṇṇehi pupphehi pūjetvā[10] roditvā paridevitvā pitaraṁ ādāya Bārāṇasiṁ gantvā[11] „padakusalamāṇavo dvāre ṭhito“ ti rañño paṭivedetvā „āgacchatū“ 'ti vutte pavisitvā[12] vanditvā „tāta kiṁ sippaṁ jānāsîti“ vutte „deva dvadasasaṁvaccharamatthake haṭabhaṇḍaṁ[13] padānupadaṁ gantvā[14] gaṇhituṁ jānāmîti“ āha. „Tena hi maṁ upaṭṭhāhîti“ āha. „Devasikaṁ[15] sahassaṁ labhanto upaṭṭhahissāmîti“. „Sādhu tāta upaṭṭhahā“ 'ti rājā devasikaṁ sahassaṁ dāpesi[16]. Ath' ekadivasaṁ purohito rajānaṁ āha: „mahārāja, mayaṁ tassa māṇavassa sippānubhāvena kassaci kammassa akatattā 'sippaṁ atthi vā n' atthi vā' ti na jānāma, vīmaṁsāma[17] tāva nan“ ti. Rājā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā ubho pi nānāratanagopakānaṁ[18] saññaṁ datvā ratanasāraṁ[19] gahetvā pāsādā oruyha rājanivesane[20] tikkhattuṁ andhitvā[21] nisseṇiṁ attharitvā pākāramatthakena[22] bahi otaritvā vinicchayasālaṁ pavisitvā tattha nisīditvā puna gantvā nisseṇiṁ attharitvā pākāramatthakena otaritvā antopure[23] pokkharaṇiyā tīraṁ gantvā pokkharaṇiṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā otaritvā antopokkharaṇiyaṁ bhaṇḍakaṁ[24] ṭhapetvā pāsādaṁ abhirūhiṁsu[25]. Punadivase

[1] Bd -kacchakaṁ. [2] Bd nivattesu. [3] Bd adds gāthamāha: Ehi putta nivattassa, mā anāthaṁ karohi me, Ajja puttaṁ apassanti yakkhini maraṇaṁ gatā ti. [4] Bd adds pi. [5] Bd -ritvā. [6] Bd eva. [7] Bd -sāpetvā. [8] Bd omits jhā-. [9] Bd niṭhāpetvā. [10] Bd adds vanditvā. [11] Bd adds rājadvāre ṭhatvā. [12] Bd adds rājānaṁ. [13] Bd hatthabhaṇḍaṁ. [14] Bd omits gantvā. [15] Bd deva deva-. [16] Bd adāsi. [17] Bd vimaṁsissāma. [18] Bd janāratana- [19] Bd adds bhaṇḍikaṁ. [20] Bd -sanadvāre. [21] so Ck; Cs āndhicakhitvā, Bd āviñcetvā, Bs āviñchetvā? [22] Bd -mattake. [23] Bd antepureneva. [24] Bd bhaṇḍi-. [25] Bd -rūyhisuṁ.

„rājanivesanato kira ratanaṁ hariṁsū“ 'ti ekakolāhalaṁ ahosi. Rājā ajānanto viya hutvā Bodhisattaṁ pakkositvā[1] „tāta, rājanivesanato bahuṁ ratanabhaṇḍaṁ haṭam[2], anuvijjituṁ vaṭṭatîti“ āha. „Mahārāja, dvādasasaṁvaccharamatthake haṭabhaṇḍaṁ corānaṁ[3] padānupadaṁ gantvā āharaṇasamatthassa mama anacchariyaṁ ajjarattiṁ[4] haṭabhaṇḍaṁ āharituṁ, āharissāmi[5] taṁ[6], mā cintayitthā“ 'ti. „Tena hi tāta āharā“ 'ti. So „sādhu devā“ 'ti gantvā mātaraṁ vanditvā mantaṁ parivattetvā mahātale ṭhito va „mahārāja dvinnaṁ corānaṁ padaṁ paññāyatîti[7]“ rañño ca purohitassa ca padānusārena sirigabbhaṁ pavisitvā tato nikkhamitvā pāsādā oruyha rājanivesane[8] tikkhattuṁ parigantvā[9] padānusāren' eva pākārasamīpaṁ gantvā pākāre ṭhatvā „mahārāja, imasmiṁ ṭhāne pākārato muccitvā[10] ākāse padaṁ paññāyati, nisseṇiṁ dethā“ 'ti nisseṇiṁ attharāpetvā pākāramatthakena otaritvā padānusāren' eva vinicchayasālaṁ gantvā puna rājanivesanaṁ āgantvā nisseṇiṁ attharāpetvā pākāramatthakena oruyha pokkharaṇiṁ gantvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā „mahārāja corā imaṁ pokkharaṇiṁ otiṇṇā“ ti vatvā attanā ṭhapitaṁ viya bhaṇḍakaṁ[11] nīharitvā rañño datvā[12] „mahārāja, ime dve corā abhiññātamahācorā[13], iminā maggena rājanivesanaṁ abhirūḷhā[14]“ ti āha. Mahājano[15] haṭṭhatuṭṭho[16] aṅguliyo poṭhesi[17], celukkhepā pavattiṁsu[18]. Rājā cintesi: „ayaṁ māṇavo padānusāren' eva[19] gantvā corehi ṭhapitabhaṇḍaṭṭhānam[20] eva maññe jānāti, core pana gahetuṁ[21] na sakkotîti“. Atha naṁ āha: „corehi haṭabhaṇḍaṁ tāva no tayā āhaṭaṁ, core pana no gahetvā dātuṁ sakkhissasîti[22]“. „Mahārāja, idh' eva corā, na[23] dūre“ ti[24].

[1] B^d -sāpetvā. [2] B^d adds handa naṁ. [3] B^d omits co-. [4] B^d omits ra-. [5] B^d sakkhissāmi. [6] B^d na-, B^s naṁ, C^s ta. [7] B^d adds vatvā. [8] B^d adds dvāre. [9] B^d parigahetvā. [10] B^d muñci. [11] B^d bhaṇḍi-. [12] B^d dassesi. [13] B^d -tā-. [14] B^d -rūhisuṁ. [15] B^d -ā. [16] B^d tuṭhapahaṭhā. [17] B^d pāṭesuṁ, B^d poṭhesuṁ. [18] B^d -vattayisuṁ, B^s -yiṁsu. [19] B^d -rena. [20] C^{ks} -taṁ bh-. [21] B^d gaṇhituṁ. [22] C^{ks} -tīti, B^{ds} core pana na āhatā ti ko attho. [23] B^d naṁ, B^s naṁ corr. to na. [24] B^{ds} add te.

„Ko ca ko cā“ 'ti. „Mahārāja yo[1] icchati so va coro hotu[2], tumhākaṁ bhaṇḍakassa[3] laddhakālato paṭṭhāya corehi[4] ko attho, mā pucchathā[5]“ 'ti. „Tāta, ahaṁ tumhākaṁ[6] devasikaṁ sahassaṁ dammi, core[7] me gahetvā dehîti“. „Mahārāja dhane laddhe kiṁ corehîti[8]“. „Dhanato[9] pi no tāta[10] core laddhuṁ vaṭṭatîti“. „Tena hi mahārāja 'ime nāma corā' ti tumhākaṁ na[11] kathessāmi, atīte pavattitakāraṇaṁ[12] pana vo āharissāmi, sace tumhe paññāvanto[13] taṁ kāraṇaṁ jānāthā[14]“ 'ti. So evaṁ vatvā atītaṁ āhari:

Mahāraja, atīte[15] Bārāṇasito avidūre nadītīragāmake[16] Pāṭalo[17] nāma eko naṭo vasati[18]. So ekasmiṁ divase[19] bhariyaṁ ādāya Bārāṇasiṁ pavisitvā naccitvā[20] gāyitvā dhanaṁ labhitvā ussavapariyosāne bahuṁ surābhattaṁ gāhāpetvā attano gāmaṁ gacchanto nadītīraṁ patvā navodakaṁ āgacchantaṁ disvā[21] suraṁ pivanto nisīditvā matto attano balaṁ ajānanto „mahāvīṇaṁ gīvāya bandhitvā nadiṁ taritvā[22] gamissāmîti“ bhariyaṁ hatthe[23] gahetvā nadiṁ otari. Vīṇāchiddehi udakaṁ pāvisi, atha naṁ sā vīṇā udake osīdāpayi. Bhariyā pan' assa osīdanabhāvaṁ ñatvā taṁ vissajjetvā uttaritvā tīre aṭṭhāsi. Naṭa-Pāṭalo[24] sakiṁ ummujjati sakiṁ nimmujjati, udakaṁ pivitvā uddhumātodaro ahosi. Ath' assa bhariyā cintesi: „mayhaṁ sāmiko idāni marissati, ekaṁ naṁ gītikaṁ[25] yācitvā parisamajjhe taṁ gāyantī[26] jīvikaṁ kappessāmîti“ cintetvā „sāmi, tvaṁ udake nimmujjasi, ekaṁ me gītakaṁ[27] dehi, tena jīvikaṁ kappessāmîti“ vatvā

1. Bahussutaṁ cittakathiṁ[28] Gaṅgā vahati[29] Pāṭalaṁ[30],
vuyhamānaka[31] bhaddan te, ekaṁ me gāhi[32] gāthakan ti gātham
āha[33]. 50.

Tattha gāthakan ti khuddakaṁ[34] gāthaṁ.

---

1 Bd yo mahārāja. 2 Ck hoti, Cs hoti corr. to hotu, Bd hoti adding tato. 3 Bd bhaṇḍi-. 4 Bd coro hoti. 5 Bd pucchitthā. 6 Bd tuyhaṁ. 7 Bds -raṁ. 8 Bd corehi ki. 9 Bd -ko. 10 Bd tāva. 11 Cs omits na. 12 Cks vattita-. 13 Bd pañña-. 14 Cks jāna-. 15 Bd omits mahārāja. 16 Bd nadītire, omitting gā-. 17 Bd -li. 18 Bd nāma samajjo vassāti. 19 Bd ussavadi-. 20 Bd adds viṇaṁ vāditvā. 21 Bd adds bhattaṁ bhuñjanto. 22 Bd ota-. 23 Bd omits ha-. 24 Bd natapātali 25 Cs eka naṁ gītikā, Bd ekaṁ gitaṁ. 26 all three MSS. -ti. 27 Cks gīta-, Bd gitaṁ. 28 Bds vikkattitaṁ. 29 Bds vapati. 30 Bd pātali. 31 Bd -kaṁ. 32 Bdf dehi. 33 Cks omit gāthamāha. 34 Cs Bd -ka.

Atha naṁ naṭa-Pāṭalo[1] „bhadde kathaṁ te[2] gītikaṁ[3] dassāmi[4], idāni maṁ[5] mahājanassa paṭisaraṇabhūtaṁ udakaṁ[6] māretîti" vatvā

2. Yena siñcanti dukkhitaṁ yena siñcanti āturaṁ
tassa majjhe marissāmi, jātaṁ saraṇato bhayan ti 51.

gātham āha.

Bodhisatto imaṁ gāthaṁ dassetvā[7] „mahārāja, yathā[8] udakaṁ mahājanassa paṭisaraṇaṁ tathā rājāno pi, tesaṁ santikā bhaye uppajjamāne[9] taṁ bhayaṁ ko paṭibāhissatîti" vatvā „mahārāja, idaṁ[10] kāraṇaṁ paṭicchannaṁ, mayā pana[11] paṇḍitavedanīyaṁ katvā kathitaṁ, jāna[12] mahārājā" 'ti āha. „Tāta ahaṁ evarūpam pi[13] paṭicchannakathaṁ na jānāmi, core me gahetvā dehîti[14]". Ath' assa Mahāsatto „tena hi mahārāja idaṁ sutvā jānāhîti" aparam pi kāraṇaṁ āhari:

Deva pubbe imissā va[15] Bārāṇasiyā[16] dvāragāme eko kumbhakāro bhājanatthāya mattikaṁ āharanto ekasmiṁ ñeva ṭhāne nibaddhaṁ gaṇhitvā antopabbhāraṁ mahantaṁ āvāṭaṁ khaṇi. Ath' ekadivasaṁ tassa mattikaṁ gaṇhantassa akālamegho[17] uṭṭhahitvā mahāvuṭṭhiṁ pātesi[18], udakaṁ avattharamānaṁ āvāṭataṭaṁ[19] pātesi, ten' assa[20] matthako[21] bhijji. So paridevamāno[22]

3. Yattha bījāni rūhanti sattā yattha patiṭṭhitā
sā me sīsaṁ nipīḷeti[23], jātaṁ saraṇato bhayan ti 52.

gātham āha:

Tattha nipīḷetîti patitvā[24] pīḷeti bhindati.

„Yathā hi deva mahājanassa paṭisaraṇabhūtā mahāpaṭhavī[25] kumbhakārassa sīsaṁ bhindi evaṁ[26] mahāpaṭhavisame[27] sabbalokassa paṭisaraṇe[28] narinde[28] uṭṭhāya corikaṁ[29] karonte ko paṭibāhissati, sakkhissasi mahārāja[30] evaṁ paṭic-

[1] Bd -pātali. [2] Ck kathente, Cs kathenti, Bd kathaṁ tava. [3] Cks gīta-, Bd gitaṁ. [4] Bd dassessāmi. [5] Bd omits maṁ. [6] Bd adds maṁ. [7] Bd vatvā. [8] Bd adds hi deva. [9] Bd upanne. [10] Bd imam. [11] Bd omits pana [12] Bd -nāhi. [13] Bd -paṁ, omitting pi. [14] Bd adds āha. [15] Bd yeva. [16] Cs Bd -yaṁ. [17] Bd akālamahāmegho. [18] Bds pāvisi. [19] Bd taṁ āvātaṁ. [20] Bd tassa in the place of tenassa. [21] Cs -ke, Bd mattakaṁ. [22] Bd -vanto. [23] Bd nippiḷeti, Ck nipīḷesi, Cs nipīlesi. [24] Bd nippati. [25] Bd omits mahā. [26] Bd adds me. [27] Bd pathavisamena, omitting mahā. [28] Bd -ena. [29] Bd corakammaṁ. [30] Bd adds na.

chādetvā kathitaṁ coraṁ jānitun" ti. „Tāta mayhaṁ paṭicchannena kāraṇaṁ n' atthi, 'ayaṁ coro' ti evaṁ me coraṁ gahetvā dehîti". So rājānaṁ rakkhanto „tvaṁ coro" ti avatvā aparam pi udāharaṇaṁ āhari:

Mahārāja pubbe imasmiṁ yeva nagare ekassa purisassa gehaṁ[1] ādittaṁ. So „anto pavisitvā bhaṇḍakaṁ[2] nīharā" ti aññaṁ āṇāpesi. Tasmiṁ pavisitvā nīharante gehadvāraṁ pidahitaṁ[3]. So dhūmandho[4] hutvā nikkhamanamaggaṁ alabhanto uppannaḍāhadukkho[5] anto ṭhito va paridevanto[6]:

4. Yena bhattāni paccanti[7] sītaṁ yena vihaññati
so maṁ ḍahati[8] gattāni, jātaṁ saraṇato bhayan ti 53.

gātham āha.

Tattha so maṁ ḍahatîti[8] so me ḍahati[9], ayam eva vā pāṭho.

„Mahārāja, aggi viya mahājanassa paṭisaraṇabhūto eko manusso ratanabhaṇḍikaṁ hari, mā maṁ coraṁ pucchā" 'ti. „Tāta mayhaṁ coraṁ[10] dehi yevā" 'ti. So rājānaṁ „tvaṁ coro" ti avatvā aparam pi udāharaṇaṁ āhari:

Deva pubbe imasmiṁ yeva nagare eko puriso atibahuṁ bhuñjitvā jīrāpetuṁ asakkonto vedanāmatto[11] hutvā paridevanto

5. Yena bhuttena yāpenti puthubrāhmaṇakhattiyā
so maṁ bhutto vyāpādi[12], jātaṁ saraṇato bhayan ti 54.

gātham āha.

Tattha so maṁ bhutto vyāpādîti so odano bhutto maṁ vyāpādeti māreti[13].

„Mahārāja, bhattaṁ viya mahājanassa[14] paṭisaraṇabhūto eko bhaṇḍakaṁ[15] hari, tasmiṁ laddhe kiṁ coraṁ pucchasîti[16]". „Tāta sakkonto coraṁ me dehîti". So tassa saññāpanatthaṁ[17] aparam pi udāharaṇaṁ āhari:

---

[1] Bd -he. [2] Bd bhaṇḍi-. [3] Bd pidahi. [4] Cs dhumanto, Bd sādhumāyanto. [5] Bd uppannamahādukkho hutvā. [6] Bd adds āha. [7] Cs paca-, Bd bhajanti. [8] Bdf ḍayha-. [9] so me ḍahati wanting in Bd. [10] Bd -re. [11] Bd -nappatto. [12] Bd vyāpādīhi, Bf byāpādeti. [13] Ck omits māreti. [14] Bd mahārājassa. [15] Bd -ḍaṁ. [16] Bd paccāsisasīti. [17] Bd omits t. s.

Mahārāja pubbe[1] imasmiṁ ñeva nagare ekassa vāto uṭṭhahitvā gattāni bhañji[2], so paridevanto[3]

6. Gimhānaṁ pacchime māse vātam icchanti paṇḍitā,
so me bhañjati gattāni, jātaṁ saraṇato bhayan ti 55.

gātham āha.

„Iti mahārāja saraṇato bhayaṁ uppannaṁ, jān' etaṁ[4] kāraṇan“ ti. „Tāta coram eva[5] dehîti“. So tassa saññāpanatthaṁ aparam pi udāharaṇaṁ āhari:

Deva atīte Himavantapasse[6] viṭapasampanno[7] mahārukkho ahosi[8] anekasahassānaṁ[9] sakuṇānaṁ nivāso, tassa dve sākhā aññamaññaṁ ghaṭṭesuṁ[10], tato dhūmo uppajji, aggicuṇṇāni patiṁsu, taṁ disvā sakuṇajeṭṭhako

7. Yaṁ nissitā jagatiruhaṁ[11] [vihaṅgamā] so[12] 'yaṁ aggiṁ pamuñcati[13],
disā bhajatha vakkaṅgā, jātaṁ saraṇato bhayan ti 56. (= J. I p. 216.)

gātham āha.

Tattha jagatiruhan ti mahīruhaṁ[14].

„Yathā hi deva rukkho pakkhīnaṁ paṭisaraṇaṁ evaṁ rājā mahājanassa[15], tasmiṁ corikaṁ[16] karonte ko paṭibāhissati, sallakkhehi devā“ 'ti. „Tāta mayhaṁ coram eva[17] dehîti“. Ath' assa so aparam pi udāharaṇaṁ āhari:

Mahārāja ekasmiṁ Kāsigāme[18] aññatarassa kulagharassa[19] pacchimabhāge kakkhaḷasuṁsumāranadī atthi, tassa ca kulassa eko va putto, so pitari kālakate mātaraṁ paṭijaggi. Tassa mātā anicchamānass' ev' ekaṁ kuladhītaraṁ ānesi. Sā pubbabhāge sassuṁ sampiyāyitvā[20] pacchā puttadhītāhi vaḍḍhamānā taṁ nīharitukāmā ahosi. Tassâpi pana mātâpi tasmiṁ ñeva[21] ghare vasati. Sā sāmikassa santike sassuyā nānappakāraṁ dosaṁ vatvā paribhinditvā „ahaṁ te mātaraṁ posetuṁ na sakkomi, mārehi nan“ ti vatvā „manussamaraṇaṁ

---

[1] Bd adds pi. [2] Bd sambhañji [3] Bd adds gāthamāha. [4] Bd jāna taṁ. [5] Bd coraṁ me. [6] Bd -padese. [7] Bd sākhāvi-. [8] Bd adds pubbaphalasampanno. [9] Bd omits an- [10] Bd saṁghaṭe-. [11] Bd jaggatirūpā. [12] Bd diso, Bf svā. [13] all four MSS. aggi, Bd samuccaṁti, Bf pamuccati. [14] Bd sāruhi. [15] Bd rājamahārājassa. [16] Bd patissaraṇaṁ in the place of tasmiṁ corikaṁ. [17] Bd core meva. [18] Bd kāsikagā-. [19] Bd kulassa. [20] Bd omits sam. [21] Bd yeva.

nāma bhāriyaṁ[1], kathaṁ naṁ[2] māremîti" vutte[3] „niddokkamanakāle naṁ[4] mañcaken' eva gahetvā suṁsumāranadiyaṁ khipissāma, atha naṁ suṁsumārā māressantîti[5]" āha. „Tuyhaṁ pana mātā kuhin[6]" ti. „Tassā[7] yeva santike sayatîti[8]". „Tena hi gaccha, tassā nipannamañcake[9] rajjuṁ bandhitvā saññaṁ karohîti". Sā tathā katvā „katā me saññā" ti āha. Itaro[10] „thokaṁ adhivāsehi, manussā tāva sayantū[11]" 'ti niddāyanto viya nipajjitvā gantvā taṁ rajjukaṁ bhariyāya mātu mañcake bandhitvā bhariyaṁ pabodhetvā ubho pi gantvā taṁ mañcaken' eva saddhiṁ ukkhipitvā nadiyaṁ khipiṁsu. Tattha naṁ[12] suṁsumārā viddhaṁsetvā khādiṁsu. Sā punadivase mātu parivattitabhāvaṁ[13] ñatvā „sāmi mama mātā va māritā, idāni tava mātaraṁ māremā[14]" 'ti vatvā „tena hi sādhū" 'ti vutte „susāne citakaṁ katvā aggimhi naṁ pakkhipitvā māressāmā" 'ti āha. Atha naṁ niddāyamānaṁ ubho pi susānaṁ[15] netvā ṭhapayiṁsu. Tatra[16] sāmiko bhariyaṁ āha: „aggi te ābhato[17]" ti. „Pammuṭṭhā sāmîti[18]". „Tena hi gantvā ānehîti". „Na sakkomi sāmi gantuṁ, tayi gate pi ca[19] ṭhātuṁ[20] na sakkhissāmi, ubho pi[21] gacchissāmā[22]" 'ti. Tesu gatesu[23] mahallikā[24] sītavātena pabodhitā susānabhāvaṁ ñatvā „ime maṁ māretukāmā, aggiatthāya gatā" ti ca[25] upadhāretvā „na me balaṁ jānantîti" ekaṁ kalebaraṁ[26] mañcake nipajjāpetvā[27] upari[28] pilotikāya paṭicchādetvā sayaṁ[29] palāyitvā tatth' eva lenaguhaṁ[30] pāvisi. Itare[26] aggiṁ āharitvā mahallikā ti saññāya kalebaraṁ[31] jhāpetvā pakkamiṁsu. Ekena ca[32] corena tasmiṁ guhālene bhaṇḍikā ṭhapitā, so „taṁ gaṇhissāmîti" āgantvā mahallikaṁ disvā „ekā yakkhinī bhavissati[33], bhaṇḍikā me amanussapariggahītā jātā[34]" ti ekaṁ bhūtavejjaṁ ānesi. Vejjo mantaṁ karonto guhaṁ pāvisi. Atha naṁ sā āha: „nâhaṁ yakkhinī, ehi ubho pi imaṁ dhanaṁ khādissāmā[35]" 'ti. „Kathaṁ saddhātabban" ti. „Tava jivhaṁ mama jivhāya ṭhapehîti". So tathā akāsi. Ath' assa sā jivhaṁ ḍasitvā[36] chinditvā[37] pātesi. Bhūtavejjo „addhā esā yakkhinîti" jivhāya lohitaṁ paggharantiyā

[1] Bd bha-. [2] Bd omits naṁ. [3] Bd -ā. [4] Bd na. [5] Bd ka han. [6] Bd khādissantīti. [7] Bd kassa. [8] Bd suppatiti. [9] Ck -nnā-, Bd nippannaṁ pañcake. [10] Bd -rā. [11] Bd niddāyantu. [12] Bd adds niddāyamānaṁ. [13] Bd maritabhā-. [14] Bd mārehī. [15] Bd -ne. [16] Bd tattha [17] Cs āhato, Bd ācākā, Bs ābhatā. [18] Bds pamuṭṭhasmiṁ sāmiti. [19] Bd omits ca. [20] Bd kātuṁ. [21] Bd adds mayaṁ. [22] Bd gacchāmā. [23] Bd adds mātu. [24] Bd -kāpi. [25] Bd omits ca. [26] Bd matakaligaraṁ gahetvā. [27] Bd omits mañ - - nipa - -. [28] Bd adds pi. [29] Bd omits sa-. [30] Cks leṇa-. [31] Bd kaliṅgāraṁ. [32] Bd omits ca. [33] Bd -tīti. [34] Bd omits jātā. [35] Bd bhājessā-. [36] Bd upaḍissitvā. [37] Bd omits chin-.

viravamāno palāyi. Mahallikā[1] punadivase maṭṭasāṭakaṁ[2] nivāsetvā nānāratanabhaṇḍikaṁ[3] gahetvā va[4] gharaṁ agamāsi. Suṇisā naṁ[5] disvā „kahaṁ[6] te amma idaṁ[7] laddhan" ti pucchi. „Amma etasmiṁ susāne dārucitakāya jhāpitā[8] evarūpaṁ labhantîti[9]". „Amma mayâpi sakkā laddhun" ti. „Mādisī hutvā labhissasîti". Sā piḷandhanabhaṇḍakalobhena[10] sāmikass' akathetvā tattha attānaṁ jhāpesi. Atha naṁ punadivase sāmiko apassanto „amma imāya hi[11] te[12] velāya[13] suṇisā[14] nâgacchatîti" āha. Sā taṁ „are[15] pāpapurisa kiṁ matā nāma āgacchantîti" tajjetvā

8. Yam ānayiṁ[16] somanassaṁ māliniṁ candanussadaṁ
sā maṁ gharā nicchubhati[17], jātaṁ saraṇato bhayan ti 57.

gātham āha.

Tattha somanassan ti somanassaṁ uppādetvā, somanassā[18] ti vā[19] pāṭho, somanassavatī[20] hutvā[21] ti attho, idaṁ vuttaṁ hoti: yam ahaṁ[22] imaṁ me nissāya putto puttadhītāhi[23] vaḍḍhissati[24] mañ ca mahallikakāle posessatîti[25] māliniṁ candanussadaṁ[26] katvā alaṁkaritvā somanassajātaṁ[27] ānesiṁ sā maṁ ajja gharā nīharati, saraṇato yeva[28] bhayaṁ uppannan ti.

„Mahārāja[29], suṇisā viya sassuyā mahājanassa rājā[30] patisaraṇaṁ, tato bhaye uppanne kiṁ sakkā kātuṁ, sallakkhehi devā[31]" 'ti. „Tāta[32], nâhaṁ tayā āhaṭakāraṇāni[33] jānāmi, coram eva dehîti[34]". So „rājānaṁ rakkhissāmîti" puna[35] aparam pi kāraṇaṁ[36] āhari:

Deva pubbe imasmiṁ ñeva[37] nagare eko puriso patthanaṁ katvā puttaṁ labhi. So tassa[38] jātakāle „putto me laddho" ti pītisomanassajāto[39] taṁ posetvā vayappattakāle dārena[40] saṁyojetvā aparabhāge jaraṁ patvā kammantaṁ adhiṭṭhātuṁ[41] nâsakkhi. Atha naṁ putto „tvaṁ kammaṁ kātuṁ na sakkosi, ito nikkhamā" 'ti[42] gehato

[1] Bd -kāpi. [2] Bd maṭha-. [3] Bd -tanaṁbhaṇḍikaṁ katvā. [4] Bd omits va. [5] Bd omits naṁ. [6] Bd ku-. [7] Bd imaṁ. [8] Bd -tāya. [9] Bd -bhatīti. [10] Bd sā laddhabhaṇḍika-. [11] Cs omits hi, Bds pi. [12] Bds omit te. [13] Cs -yaṁ. [14] Bd adds te. [15] Bd hare. [16] Cks -yī, Bd sāmanussi, Bf mānayi. [17] Bd ghari niharitā, Bf gharā nicchurāti. [18] Bd adds jātā. [19] Bd pi. [20] Cs -vatvā. [21] Bd somanassapakatitā. [22] Cks mayhaṁ, Bds yaṁ maṁ. [23] Bd ime nissāya puttadhitā, Ck puttadhītāya. [24] Bd -issanti. [25] Bd posissantīti. [26] Cs -nī-. [27] Cks -to, Bd -tā. [28] Bd adds me. [29] Bd -jā. [30] Bd omits rājā [31] Bd so. [32] Bd omits tāta. [33] Bd ānitakā. [34] Cs coremeva de-, Bd coraṁ me de-. [35] Bd omits puna. [36] Bd udāharaṇaṁ. [37] Bd yeva. [38] Bd puttassa. [39] Bd omits pīti. [40] Bd asabbhāyena. [41] Cks vdhiṭṭhi-. [42] Bd adds taṁ.

nīhari. So kicchena kasirena bhikkhāya[1] jīvikaṁ kappento paridevamāno

9. Yena jātena nandissaṁ[2] yassa ca[3] bhavam icchisaṁ[4]
so maṁ gharā nicchubhati, jātaṁ saraṇato bhaany ti 58.

gātham āha.

Tattha so man ti so putto maṁ gharato nīharati, sv-āhaṁ bhikkhaṁ caritvā dukkhaṁ[5] jīvāmi, saraṇato yeva me bhayaṁ jātan[6] ti.

„Mahārāja yathā pitā[7] nāma mahallako paṭibalena puttena rakkhitabbo evaṁ sabbo[8] pi janapado[9] raññā[10] rakkhitabbo[9], idañ[11] ca bhayaṁ uppajjamānaṁ sabbasatte rakkhantassa rañño santikā uppannaṁ, iminā kāraṇena 'asuko nāma coro' ti jāna devā" 'ti[12] āha[13]. „Tāta nâhaṁ kāraṇaṁ vā akāraṇaṁ vā[14] jānāmi, coraṁ vā me dehi tvaṁ ñeva vā coro hohîti[15]" evaṁ rājā punappuna māṇavaṁ anuyuñji. Atha naṁ so evam āha: „kiṁ pana mahārāja ekaṁsen' eva[16] coragahaṇaṁ rocethā" 'ti[17]. „Āma tātā 'ti. „Tena hi 'asuko ca asuko ca[18] coro' ti parisamajjhe pakāsemîti". „Evaṁ karohi tātā" 'ti. So tassa vacanaṁ sutvā „ayaṁ rājā attānaṁ rakkhituṁ na deti[19], gaṇhissāmi idāni[20] coran" ti sannipatite mahājane āmantetvā

10. Suṇantu me jānapadā negamā ca samāgatā:
yat odakaṁ tad ādittaṁ, yato khemaṁ tato bhayaṁ, 59.
11. Rājā vilumpate raṭṭhaṁ brāhmaṇo ca purohito,
attaguttā viharatha, jātaṁ saraṇato bhayan ti 60.

imā gāthā āha.

Tattha yatodakaṁ tadādittan ti yaṁ udakaṁ tad eva ādittaṁ, yato kheman ti yato rājato khemena bhavitabbaṁ tato va[21] bhayaṁ uppannaṁ, attaguttā viharathā 'ti tumhe dāni[22] anāthā jātā attānaṁ mā vināsetha,

---

[1] Bd omits bhi-. [2] Bd nandibhayaṁ. [3] Bd ye sacce. [4] Cks icchiyaṁ, Bd icchayaṁ; cfr. Trenckner's excellent Pāli Miscellany p. 75. [5] Ck -ā, Bd -ena. [6] Bd uppannan. [7] Bd omits pitā. [8] Bd -e. [9] Bd -ā. [10] Bds add ca purohitena ca. [11] Bd imañ. [12] Cs nāma devā ti jāna devanā ti, Bd nāma corā ti jānāti devā ti. [13] Ck omits āha, Bd vatvā. [14] Bd omits vā ak - - vā. [15] Ck hotīti, Bd coram eva dehiti tvaññe hi coro sīti. [16] Bd -sena. [17] Bds -gahaṇaṁ coro me dethā ti vadeyya. [18] Bd omits ca asu - - ca. [19] Ck detīti, Cs detīti corr. to deti. [20] Bd omits idāni. [21] Ck ca, Bd omits va. [22] Bd idāni.

attanā va guttā hutvā attano santakaṁ dhanadhaññaṁ rakkhatha[1], rājā nāma mahājanassa paṭisaraṇaṁ, tato va[2] tumhākaṁ bhayaṁ uppannaṁ, rājā ca purohito ca vilopakhādakacorā[3], sace core gahetukām' attha[4] ime dve gaṇhitvā[5] kammakaraṇaṁ karothā[6] 'ti.

Te tassa kathaṁ sutvā cintayiṁsu: „ayaṁ rājā[7] rakkhaṇāraho[8] pi samāno idāni aññass'[9] upari dosaṁ āropetvā attano bhaṇḍakaṁ[10] sayam eva pokkharaṇiyaṁ ṭhapetvā coraṁ pariyesāpeti, ito dāni paṭṭhāya puna corakammassa akaraṇatthāya mārema naṁ pāparājānan" ti daṇḍamuggarādihatthā[11] uṭṭhāya tatth' eva[12] rājānañ ca purohitañ ca pothetvā[13] jīvitakkhayaṁ pāpetvā Mahāsattaṁ abhisiñcitvā rajje patiṭṭhāpesuṁ[14].

Satthā imaṁ desanaṁ[15] āharitvā „anacchariyaṁ upāsaka paṭhaviyaṁ padasañjānanaṁ, porāṇakapaṇḍitā tāva[16] ākāse padaṁ sañjāniṁsū" 'ti vatvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi (Saccapariyosāne upāsako ca putto ca sotāpattiphale patiṭṭhitā): „Tadā pitā Kassapo ahosi, padakusalamāṇavo[17] aham evā" 'ti. Padakusalamāṇavajātakaṁ[18].

7. Lomasakassapajātaka.

Assa Inda-samo rājā ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ekaṁ ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Taṁ hi bhikkhuṁ Satthā „saccaṁ kira tvaṁ ukkaṇṭhito[19]" ti pucchitvā „saccan" ti vutte „bhikkhu[20] yasasamaṅgino pi[21] āyasakyaṁ pāpuṇanti[22], kilesā nām' ete[23] parisuddhasatte pi saṁkiliṭṭhe[24] karonti pag eva tādisan" ti vatvā[25] atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasi-rañño[26] Brahmadattassa putto Brahmadattakumāro nāma purohitaputto ca Kassapo nāma[27]

[1] Bd dhanaṁ hiraññaṁ rajataṁ vā rakkhaṁ vijānātha. [2] Bd omits va. [3] Cs -khādacorakā. [4] Bd gaṇhitu-. [5] Bd gahe-. [6] Bd -kāraṇaṁ karissathā. [7] Bd omits rā-. [8] Bd rakkhito. [9] Bd -ssa. [10] Bd -ḍi-. [11] Ck -rāti-, Cs -rāni- corr. to -rādi-. [12] Bd omits tattheva. [13] Bd thapetvā. [14] Bd patiṭha-. [15] Bd dhammade-. [16] Bd omits tāva. [17] Bd adds pana. [18] Cks omit kusala. [19] Bd adds si. [20] Bd sinerukampanavāto kiṁ purāṇapaṇṇāni na kampessati. [21] Bd omits pi and adds asappurisā. [22] Bd ayasasaṁkhaṁ sampā-. [23] Ck nomato, Bd nāmaṁ. [24] Bd -liṭhaṁ. [25] Bd adds tena yācito. [26] Bd bārāṇasīyaṁ brahmadatte rajjaṁ kārente. [27] Bd lāmakassapo nāma dve.

sahāyakā hutvā ekācariyakule sabbasippāni uggaṇhiṁsu. Aparabhāge kumāro[1] pitu accayena rajje patiṭṭhāsi. Kassapo cintesi: „mayhaṁ sahāyo rājā jāto, idāni me mahantaṁ[2] issariyaṁ[3] dassati, kiṁ me issariyena, ahaṁ mātāpitaro ca rājānañ ca āpucchitvā pabbajissāmîti" so rājānañ ca mātāpitaro ca āpucchitvā Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ[4] pabbajitvā sattame divase[5] abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā uñchācariyāya yāpento vihāsi. Pabbajitaṁ pana Lomasakassapo ti sañjāniṁsu. Parimāritindriyo[6] ghoratapo tāpaso ahosi. Tassa pana tapatejena[7] Sakkabhavanaṁ[8] kampi. Sakko āvajjamāno taṁ disvā cintesi: „ayaṁ tāpaso ativiya uggatejo Sakkabhāvâpi maṁ cāveyya[9], Bārāṇasiraññā saddhiṁ ekato hutvā tapam assa[10] bhindissāmîti" so Sakkānubhāvena aḍḍharattasamaye[11] Bārāṇasirañño sirigabbhaṁ pavisitvā sakalagabbhaṁ sarīrappabhāya obhāsetvā rañño santike ākāse ṭhito „uṭṭhehi mahārājā" 'ti rājānaṁ pabodhesi „ko si nāma tvan" ti ca[12] vutte „Sakko ham asmîti" āha. „Kimatthaṁ āgato sîti". „Mahārāja sakala-Jambudīpe ekarajjaṁ icchasi na icchasîti[13]". „Kissa na icchāmîti". Atha naṁ Sakko „tena hi Lomasakassapaṁ ānetvā pasughātayaññaṁ yajāpehi, Sakka-samo ajarāmaro hutvā sakala-Jambudīpe rajjaṁ karissasîti" vatvā paṭhamaṁ gātham āha:

1. Assa Inda-samo rāja[14] accantaṁ[15] ajarāmaro
sace tvaṁ[16] yaññaṁ yājeyya[17] isiṁ Lomasakassapan ti. 61.

Tattha assā ti bhavissasi[18], yājeyyā 'ti sace tvaṁ araññāyatanato isiṁ Lomasakassapaṁ ānetvā yaññaṁ yajissasi[19].

Tassa vacanaṁ sutvā rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Sakko „tena hi mā papañcaṁ karîti" vatvā pakkāmi. Rājā

---

[1] Bd brahmadattaku-. [2] Bd -te. [3] Bd -ye. [4] Bd omits isi. [5] Bd adds pañca. [6] Bd paramajitindri-. [7] Bd omits pana tapa. [8] Bd sakkassa-. [9] Bd sakkabhavanampi maṁ cāleyya. [10] Bd tāpasassa sīlaṁ. [11] Bd -tti-. [12] Bd omits ca. [13] Bd omits na icchasī. [14] Cks -jā. [15] Bd -ta. [16] Cks taṁ. [17] Bdf ya-. [18] Bd -ti. [19] Bd yajeyyāsiti.

punadivase Sayhaṁ[1] nāma amaccaṁ pakkositvā[2] „samma[3] mayhaṁ piyasahāyassa[4] Lomasakassapassa santikaṁ gantvā mama vacanena evaṁ vadehi: 'rājā[5] tumhehi yaññaṁ[6] yajāpetvā sakala-Jambudīpe ekarājā bhavissati, tumhākam pi yattakaṁ padesaṁ icchatha tattakaṁ dassati, mayā saddhiṁ yaññaṁ yajituṁ āgacchathā'" 'ti. So „sādhu devā" 'ti tāpasassa vasanokāsaṁ jānanatthaṁ nagare bheriñ carāpetvā ekena vanacarakena[7] „ahaṁ jānāmîti" vutte taṁ purato katvā mahantena parivārena tattha gantvā isiṁ vanditvā ekamantaṁ nisinno taṁ sāsanaṁ ārocesi. Atha naṁ so „Sayha[8] kiṁ nām' etaṁ kathesîti" vatvā paṭikkhipanto catasso gāthā abhāsi:

2. Sasamuddapariyāyaṁ mahiṁ sāgarakuṇḍalaṁ (Cfr. p. 32.)
na icche saha nindāya, evaṁ Sayha vijānahi. 62.

3. Dhi-r-atthu taṁ yasalābhaṁ dhanalābhañ ca[9] brāhmaṇa
yā vutti vinipātena adhammacaraṇena vā. 63.

4. Api ce pattam ādāya anāgāro paribbaje
sā eva jīvikā seyyā yā câdhammena esanā. 64.

5. Api ce pattam ādāya anāgāro paribbaje
aññaṁ ahiṁsayaṁ loke api rajjena taṁ varan ti. 65.

Tattha sasamuddapariyāyan ti sasamuddaparikkhepaṁ, mahiṁ sāgarakuṇḍalan ti cattāro dīpe parikkhipitvā ṭhitasāgarehi kaṇṇavalliyā ṭhapitakuṇḍalehi viya samannāgataṁ, saha nindāyā 'ti iminā pasughātakammaṁ katan ti imāya nindāya saha cakkavāḷapariyantaṁ mahāpaṭhaviṁ[10] na icchāmîti vadati, yā vutti vinipātenā 'ti narake vinipātakammena yā ca jīvikavutti[11] hoti taṁ dhiratthu, garahāmi taṁ vuttin ti dīpeti, sā jīvikā ti pabbajitassa mattikāpattaṁ ādāya paragharāni upasaṁkamitvā āhārapariyesanajīvikā yasadhanalābhato sataguṇena varatarā ti attho, api rajjena taṁ varan ti anāgārassa sato aññaṁ avihiṁsantassa[12] paribbajanaṁ[13] sakala-Jambudīparajjena[14] pi varan ti attho.

Amacco tassa kathaṁ sutvā gantvā rañño ārocesi. Rājā „anāgacchante kiṁ sakkā kātun" ti tuṇhī ahosi. Puna Sakko

---

[1] Bd se-. [2] Bd pakkosāpetvā. [3] Bd amma. [4] Bd -hāyakassa, Cks mayham pisahāyassa. [5] Bd adds kira. [6] Bd tumhe pasughātayaññaṁ. [7] Bd -cā-. [8] Bd so āha mayhaṁ. [9] Bd dhanalābhaṁ yasalā-. [10] Bd omits mahā. [11] Bd ci jivita-. [12] Cks ahiṁsanassa. [13] Bd pabbajjitānaṁ. [14] Cks -dīpena rajjena.

aḍḍharattasamaye[1] āgantvā ākāse ṭhatvā „kiṁ mahārāja Lomasakassapaṁ[2] ānāpetvā[3] yaññaṁ na[4] yājāpesîti“ āha. „Pesite pi[5] nâgacchatîti“. „Mahārāja, attano dhītaraṁ Candavatīkumāriṁ alaṁkaritvā Sayhassa[6] hatthe[7] pesetvā ‘sace kirâgantvā yaññaṁ yajissasi rājā te imaṁ kumārikaṁ dassatîti’ vadāpehi, addhā so kumārikāya paṭibaddhacitto[8] āgacchissatîti“. Rājā „sādhū“ ’ti sampaṭicchitvā punadivase Sayhassa[9] hatthe dhītaraṁ pesesi. So dhītaraṁ[10] gahetvā tattha gantvā isiṁ vanditvā paṭisanthāraṁ katvā devaccharāpaṭibhāgaṁ[11] rājadhītaraṁ tassa dassetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. So indriyāni bhinditvā taṁ olokesi, sah’[12] olokanen’ eva paṭibaddhacitto hutvā jhānā[13] parihāyi. Amacco tassa paṭibaddhabhāvaṁ[14] ñatvā „bhante sace kira yaññaṁ yajissatha rājā vo[15] imaṁ pādaparicārikaṁ[16] katvā dassatîti“. So kilesavasena kampanto[17] „imaṁ kira me dassatîti“ āha. „Āma yaññaṁ yajantassa te dassatîti“. So „sādhu, imaṁ labhanto yajissāmîti“ vatvā taṁ gahetvā sah’ eva jaṭāhi alaṁkatarathaṁ abhiruyha Bārāṇasiṁ agamāsi. Rājâpi „āgacchati kirā“ ’ti sutvā va[18] yaññāvāṭe kammaṁ paṭṭhapesi. Atha naṁ āgataṁ disvā „sace[19] yaññaṁ yajissatha ahaṁ[20] Inda-samo bhavissāmi[21], yaññapariyosāne vo[22] dhītaraṁ dassāmîti“ āha. Kassapo „sādhū“ ’ti sampaṭicchi. Atha naṁ rājā punadivase ādāya Candavatiyā saddhiṁ yeva yaññāvāṭaṁ gato. Tattha hatthiassausabhādisabbacatuppadā[23] paṭipāṭiyā ṭhapitā va ahesuṁ. Kassapo te[24] sabbe hanitvā ca[25] ghātetvā ca[26] yaññaṁ yajituṁ ārabhi. Atha naṁ tattha sannipatito mahājano disvā[27] „idan

[1] Bd -tti-. [2] Bd lomaka-. [3] Bd ānetvā. [4] Bd omits na. [5] Ck yājāpesi te pi, Bd yajāpesīti ahaṁ pesito pi. [6] Cs sahāyassa, Bd seyhaṁ [7] Bd tattheva. [8] Bd adds hutvā. [9] Bd seyassa. [10] Bd rājadhī-. [11] Bd -ra-. [12] Bd saha. [13] Bd ṭhānā. [14] Bd -bhandhacittabhā-. [15] Bd te. [16] Bd imaṁ dārikaṁ pari-. [17] Cks -pe-. [18] Bd omits va. [19] Cs sve, Ck veyava corr. to yeva? Bd omits sace. [20] Bd yajissāhi athāhaṁ. [21] Cks -mīti. [22] Bd te. [23] Ck -dī-, Cs omits sabba, Bd -catukkapādāya. [24] Bd omits te. [25] Bd ānetvā va. [26] Bd omits ca. [27] Bd omits di-.

te[1] Lomasakassapa[2] ayuttaṁ appatirūpaṁ, kin nām' etaṁ karosîti" vatvā paridevanto dve gāthā abhāsi:

6. Balaṁ cando balaṁ suriyo balaṁ samaṇabrāhmaṇā
balaṁ velā samuddassa balātibalam itthiyo. 66.

7. Yathā uggatapaṁ santaṁ isiṁ Lomasakassapaṁ
pitu atthā[3] Candavatī vācapeyyaṁ[4] ayājayîti[5]. 67.

Tattha balaṁ cando balaṁ suriyo ti mahāndhakāravidhamane[6] aññaṁ balaṁ nāma[7] n' atthi, candimasuriyā va tattha[8] balavanto[9] ti attho, samaṇabrāhmaṇā ti iṭṭhāniṭṭhavisayavegasahane[10] khantibalañāṇabalena samannāgatā samitapāpā bāhitapāpā[11] samaṇabrāhmaṇā, balaṁ velā samuddassā 'ti mahāsamuddassa uttarituṁ adatvā[12] udakaṁ āvaritvā ṭhānasamatthatāya[13] velā balaṁ[14] nāma, balātibalan ti itthiyo pana visadañāṇe[15] pi avītarāge attano vasaṁ[16] ānetvā vināsetuṁ samatthatāya etehi sabbehi balehi atibalā nāma, sabbabalehi itthibalam eva mahantan ti attho, yathā ti yasmā, pitu atthā ti pitu vaḍḍhiatthāya[17], idaṁ vuttaṁ hoti: yasmā imaṁ uggatapaṁ samānaṁ sīlādīnaṁ guṇānaṁ esitattā isiṁ ayaṁ Candavatī nissīlaṁ katvā pitu atthāya[18] vācapeyyayaññaṁ[19] yājeti[20] tasmā jānitabbam etaṁ: balātibalam itthiyo ti.

Tasmiṁ samaye Kassapo yaññaṁ yajanatthāya „maṅgalahatthiṁ gīvāya paharissāmîti" khaggaratanaṁ ukkhipi. Hatthi taṁ disvā maraṇabhayatajjito mahāviravaṁ viravi[21]. Tassa ravaṁ sutvā sesâpi hatthiassausabhā[22] maraṇabhayena viraviṁsu, mahājano pi viravi. Kassapo taṁ mahāviravaṁ[23] sutvā saṁvegappatto hutvā attano jaṭādīni[24] olokesi. Ath' assa jaṭā massu kucchilomāni[25] uralomāni[26] pākaṭāni ahesuṁ. So vippaṭisārī hutvā „ananurūpaṁ vata me pāpakammaṁ katan" ti saṁvegaṁ pakāsento aṭṭhamaṁ gātham āha:

---

[1] Bd kandante. [2] Bd lomaka-. [3] Cks -aṁ, Bf atta. [4] Ck vācāpeyyaṁ, Cs vācāpeyya, Bf vādhapeyya. [5] Bd sayājesīti, Bf ayādasi, Cks ayāca-. [6] Bd andha-. [7] Bd omits nāma. [8] Cs vattha, Bd vettha in the place of va tattha. [9] Cks balavābalavanto. [10] Bd -yasaṁvega-. [11] Bd omits bā-. [12] Bd addhitvā. [13] Bd -tuṁ ānetvā vināsesuṁ samatthatāya. [14] Bd velāya-, Cs velāya- corr. to velā-. [15] Bd vitarāge. [16] Bd attanā balaṁ. [17] Bd vuḍhi-. [18] Bd vuḍhiat-. [19] Bd -yyaṁ-, Ck vaca-. [20] Bds ya-. [21] Bd mahāravaṁ ravi. [22] Bd -bhādayo. [23] Bd mahāra-. [24] Cks -ṭāni. [25] Bd jaṭa-. [26] Bd omits ura-.

8. **Taṁ[1] lobhā pakataṁ kammaṁ kaṭukaṁ kāmahetukaṁ,**
tassa mūlaṁ gavesissaṁ, checchaṁ[2] rāgaṁ sabandhanan
ti. 68.

Tass' attho: mahārāja, yaṁ etaṁ mayā Candavatiyā lobhaṁ uppādetvā tena lobhena pakataṁ kāmahetukaṁ[3] pāpaṁ[4] taṁ[5] kaṭukaṁ tikhiṇavipākaṁ, tassâhaṁ ayonisomanasikārasaṁkhātaṁ mūlaṁ gavesissaṁ, alam me iminā khaggena, paññākhaggaṁ[6] nīharitvā subhanimittabandhanena saddhiṁ sabandhanaṁ rāgaṁ chindissāmîti.

Atha naṁ rājā „mā bhāyi samma, idāni te Candavatīkumāriñ ca[7] raṭṭhañ ca sattaratanarāsiñ ca dassāmi[8], yajāhi yaññan“ ti āha. Taṁ sutvā Kassapo „na me mahārāja iminā kilesen' attho[9]“ ti vatvā osānagātham āha:

9. Dhi-r-atthu kāme subahū pi loke,
tapo va seyyo kāmaguṇehi rāja,
tapo karissāmi[10] pahāya kāme,
tav' eva raṭṭhaṁ Candavatī ca hotū 'ti. 69.

Tattha subahūpîti[11] atibahuke pi[12], tapo karissāmîti sīlasaṁyamatapam[13] eva karissāmîti.

So evaṁ vatvā kasiṇaṁ[14] samannāharitvā naṭṭhaṁ visesaṁ uppādetvā ākāse pallaṁkena nisīditvā rañño dhammaṁ desetvā[15] „appamatto hohîti“ ovaditvā yaññāvāṭaṁ viddhaṁsāpetvā mahājanassa abhayadānaṁ[16] dāpetvā rañño yācantass' eva[17] uppatitvā attano vasanaṭṭhānam eva gantvā yāvajīvaṁ Brahmavihāre bhāvetvā[18] Brahmaloka-parāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[19] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu arahatte[20] patiṭṭhahi): „Tadā Sayhamahāmacco Sāriputto ahosi, Lomasakassapo[21] aham evā“ 'ti. Lomasakassapajātakaṁ[22].

[1] so all four MSS. [2] Ck chejjaṁ, Cs checcha, Bd chijjaṁ. [3] 1 Bd omits kā-. [4] Ck papā. [5] Bd kataṁ. [6] Cks maññā-. [7] Ck -rī ca, Cs -rīva, Bd -tikumāri ca. [8] Cks -mīti. [9] Bd -sena attho. [10] Bd cari-. [11] Bd adds te. [12] Cks ti. [13] Bd -yamam. [14] Cks -ṇa. [15] Bd omits dh- de-. [16] Ck abhayaṁ-, Bd ādāya-. [17] Bd yācante yeva. [18] Bd -jīvaṁ thatvā āyuhapariyosāne. [19] Bd dhammade-. [20] Bd sotāpattiphale. [21] Bd lomakas-. [22] Bdf lomakas-. Bd adds sattamaṁ.

8. Cakkavākajātaka.

Kāsāyavatthe ti. Idaṁ **Satthā Jetavane** viharanto ekaṁ **lolabhikkhuṁ** ārabbha kathesi. So kira lolo ahosi paccayaluddho ācariyupajjhāyavattādīni chaḍḍetvā pāto va Sāvatthiṁ pavisitvā Visākhāya gehe anekakhādaniyaparivāravarayāguṁ[1] pivitvā divā[2] nānaggarasaṁ[3] sālimaṁsodanaṁ[4] bhuñjitvâpi tenâtitto[5] tato Cullaanāthapiṇḍikassa Kosalarañño ti tesaṁ tesaṁ nivesanāni[6] sandhāya vicarati[7]. Ath' ekadivasaṁ tassa lolabhāvaṁ ārabbha dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā" ti pucchitvā „imāya nāmā" ti vutte taṁ bhikkhuṁ pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ[8] lolo" ti pucchitvā „saccaṁ bhante" ti vutte „bhikkhu kasmā lolo si[9], pubbe pi tvaṁ lolabhāvena Bārāṇasiyaṁ hatthikuṇapādīhi[10] atitto tato nikkhamitvā Gaṅgākūle[11] vicaranto Himavantaṁ paviṭṭho" ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte **Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte** rajjaṁ kārente eko lolakāko Bārāṇasiyaṁ hatthikuṇapādīni khāditvā caranto[12] tehi atitto „Gaṅgākūle[11] macchamedaṁ[13] khādissāmîti" vatvā[14] tattha[15] matamacche khādanto katipāhaṁ vasitvā Himavantaṁ pavisitvā nānāvidhāni[16] phalāphalāni khādanto pahūtamacchakacchapaṁ[17] mahantaṁ padumasaraṁ patvā tattha suvaṇṇavaṇṇe dve cakkavāke sevāle[18] khāditvā vasante disvā „ime ativiya vaṇṇasampannā sobhaggappattā, imesaṁ bhojanaṁ manāpaṁ bhavissati, imesaṁ bhojanaṁ pucchitvā aham pi tad eva[19] bhuñjitvā suvaṇṇavaṇṇo bhavissāmîti" cintetvā tesaṁ santikaṁ gantvā paṭisanthāraṁ katvā ekasmiṁ sākhāpariyante nisīditvā tesaṁ pasaṁsanapaṭisaṁyuttaṁ paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kāsāyavatthe sakuṇe vadāmi
duve duve nandimane[20] carante,
kaṁ aṇḍajaṁ aṇḍajā[21] mānusesu
jātiṁ pasaṁsanti, tad iṅgha brūthā[22] 'ti. 70.

---

[1] Bd -niyaṁ vā yāguṁ vā. [2] Bd omits di-. [3] Bd -sa. [4] Bd -maṁsādīni. [5] Bd tena a-. [6] Bd -naṁ. [7] Bd -ri. [8] Bd adds bhikkhu. [9] Cks ti. [10] Bd -pādīni khāditvā vicaranto tehi [11] Cks -kule, Bds -tīre. [12] Bd vica-. [13] Bd -maṁsaṁ. [14] Bd gantvā. [15] Bd adds pi. [16] Bd omits vidhāni. [17] Bd bahumacchakacchapasevitaṁ. [18] Bd -laṁ. [19] Bd tatheva. [20] Bd nanda-. [21] all four MSS. -ja. [22] Bd bruhi.

Tattha kāsāyavatthe ti suvaṇṇavaṇṇe kāsāyavatthanivatthe viya, duve duve ti dve dve hutvā, nandimane[1] ti tuṭṭhacitte, kaṁ aṇḍajaṁ aṇḍajā[2] mānusesu jātiṁ pasaṁsantîti ambho aṇḍajā tumhe mānusesu pasaṁsantā kaṁ aṇḍajan ti kataran nāma aṇḍajan ti vatvā pasaṁsanti, kaṁ sakuṇaṁ nāmā 'ti[3] vatvā tumhe manussānaṁ antare vaṇṇentîti attho, kaṁ aṇḍajaṁ aṇḍajamānusesū 'ti pi pāṭho, tass' attho: tumhe aṇḍajesu ca manussesu ca kataraṁ aṇḍajan ti vatvā pasaṁsantîti.

Taṁ sutvā cakkavāko dutiyaṁ gātham āha:

2. Amhe manussesu manussahiṁsa
anubbate[4] cakkavāke vadanti,
kalyāṇabhāv' amha[5] dijesu sammatā,
abhītarūpā vicarāma aṇṇave ti. 71.

Tattha manussahiṁsā 'ti kāko manusse hiṁsati viheṭheti, tena taṁ[6] evaṁ ālapati, anubbate[4] ti aññamaññaṁ anugate sammodamāne[7] piyasaṁvāse, cakkavāke ti cakkavākā nāma[8] sā aṇḍajajātîti pasaṁsanti vaṇṇenti kathenti, dijesū 'ti yattakā pakkhino nāma tesu mayaṁ kalyāṇabhāvā ti pi manussesu sammatā, dutiye atthavikappe: manussesu amhe cakkavākā ti pi vadanti, dijesu pana mayaṁ kalyāṇabhāvā ti sammatā[9], kalyāṇabhāvā ti no dijā vadanti, aṇṇave ti imasmiṁ ṭhāne saro aṇṇavo ti vutto, imasmiṁ padumasare mayam[10] eva dve janā paresaṁ ahiṁsanato abhītarūpā vicarāmā 'ti attho, imissā pana gāthāya catutthaṁ pādaṁ[11]: na ghāsahetu pakaroma[12] pāpan ti paṭhanti[13], tass' attho: yasmā mayaṁ ghāsahetu pāpaṁ na karoma tasmā kalyāṇabhāvā ti amha[14] manussesu ca dijesu ca sammatā ti.

Taṁ sutvā kāko tatiyaṁ gatham āha:

3. Kiṁ, aṇṇave kāni phalāni bhuñje
maṁsaṁ kuto khādatha cakkavākā,
kiṁ bhojanaṁ bhuñjatha vo anomā[15],
balañ ca vaṇṇo[16] ca anapparūpo[17] ti. 72.

Tattha kin ti pucchāvasena ālapanaṁ, kiṁ bho cakkavākā ti vuttaṁ hoti, aṇṇave ti imasmiṁ sare, bhuñje ti bhuñjitvā[18] ti attho, maṁsaṁ kuto khādathā 'ti katarapāṇīnaṁ[19] sarīrato maṁsaṁ khādatha, bhuñjatha vo[20]

---

[1] Bd nanda-. [2] all three MSS. -ja. [3] Bd kaṁ aṇḍajaṁ kataraṁ vā akataraṁ vā aṇḍajanti ki saguṇā nāma ti. [4] Bd anupubbake. [5] Bd -he. [6] Bd naṁ. [7] Cks -no. [8] Bd cakkavakkanāmake. [9] Bd omits kaly - - ti sam-. [10] Bd sayam. [11] Bd pa-. [12] Cks pakāroma, Bd pika-. [13] Ck patiṭhanti, Bd omits pa-. [14] Cks amhe, Bd amhākaṁ. [15] Bd abhiṇhaṁ. [16] Bd rupañ. [17] Bd -pā. [18] Bd ki bhuñce. [19] Ck -pāṇinaṁ, Cs -ṇinaṁ corr. to -ṇīnaṁ, Bd -raṁ pāṇinaṁ. [20] Bd te.

ti vokāro nipātamattaṁ vā[1] parapadena vâssa[2] sambandho: balañ ca vo vaṇṇo[3] ca anapparūpo[4] ti.

Tato cakkavāko catutthaṁ gātham āha:

4. Na aṇṇave santi phalāni vaṁka[5]
maṁsaṁ kuto khādituṁ cakkavāke,
sevālabhakkh' amha[6] avākabhojanā,
na ghāsahetū[7] pakaroma[8] pāpan ti. 73.

Tattha cakkavāke ti cakkavākassa, avākabhojanā ti vakkalarahitaudakabhojanā[9], amhākaṁ hi sevālo[10] c' eva udakañ ca bhojanan ti dasseti, na ghāsahetū ti tumhādisā viya mayaṁ ghāsahetu pāpaṁ na karoma[11].

Tato kāko dve gāthā abhāsi:

5. Na me idaṁ ruccati cakkavākā[12],
asmiṁ bhave bhojanasannikāso
ahosi me pubbe, tato me[13] aññathā,
icc-eva me vimati ettha jātā. 74.

6. Aham pi maṁsāni[14] phalāni bhuñje
annāni ca[15] loṇiyateliyāni,
rasaṁ manussesu labhāmi bhottuṁ[16]
sūro va saṁgāmamukhaṁ vijetvā[17],
na ca me tādiso vaṇṇo
cakkavāka yathā tavan ti. 75.

Tattha idan ti[18] tumhākaṁ bhuñjanabhojanaṁ mayhaṁ na ruccati, asmiṁ bhave bhojanasannikāso ti asmiṁ bhave abhojanasannikāso, yaṁ asmiṁ cakkavākabhave bhojanaṁ na tvaṁ tena[19] sannikāso[20] taṁsadiso[20] tadanurūpo na hosi[21], ativiya sampannasarīro sîti attho[22], tato me aññathā ti[23] mayhaṁ pubbe tumhe disvā va ete ettha nānāvidhāni phalāni c' eva macchamaṁsañ ca khādanti tena evaṁ[24] sobhaggappattā ti ahosi[25], idāni me[26] tato aññathā hotîti attho, icceva me ti eten' eva me[26] kāraṇena ettha tumhākaṁ

[1] Bd omits vā. [2] Bd omits vāssa. [3] Bd vaṇṇañ. [4] Bd -pā. [5] Bd caṁka, Bf dhaṅka. [6] Bd sevālaṁ pakkhima. [7] Cs Bd -tu. [8] Cs pakā-, Bd karoma. [9] Ck vakkalajahita-, Bds sakalapatita-. [10] Bd -laṁ. [11] Bd -mā ti. [12] Bdf -e. [13] Bd pi. [14] Bd -naṁ va. [15] Bd va. [16] Bd bhattaṁ. [17] Cks mukhamhi chetvā, Bd saṁgâmaṁ mukhaṁ vijetvā. [18] Cks idaṁ, omitting ti. [19] Bd -kāso ti imasmiṁ cakkavakkabhave bhojanatthaṁ tena. [20] Bd adds vā. [21] Bd akāsi. [22] Bd pasannasa-. [23] Bd adds yaṁ. [24] Bd ke in the place of tena evaṁ. [25] Bd -ppatānîti apagacchi. [26] Bd omits me.

sarīravaṇṇe[1] vimati jātā: kathan nu kho ete evarūpaṁ lūkhaṁ[2] bhojanaṁ bhuñjantā vaṇṇavanto jātā ti[3], ahaṁ pîti ahaṁ hi[4] ayam eva vā pāṭho, bhuñje ti bhuñjāmi, annāni ca 'ti bhojanāni ca, loṇiyateliyānîti loṇatelayuttāni, rasan ti manussesu manussaparibhogaṁ[5] paṇītarasaṁ, vijetvā[6] ti yathā sūro vīrayodho[7] saṁgāmamukhaṁ vijaṭetvā[8] vilumpitvā paribhuñjati tathā vilumpitvā paribhuñjāmîti attho, yathā tavan ti evaṁ paṇītabhojanaṁ[9] bhuñjantassâpi mama tādiso vaṇṇo n' atthi yādiso tava, tena te vacanaṁ na saddahāmîti dīpeti.

Ath' assa[10] vaṇṇasampattiyā abhāvakāraṇaṁ attano ca bhāvakāraṇaṁ kathento cakkavāko sesagāthā abhāsi:

7. Asuddhabhakkho si khaṇānupātī,
kicchena te labbhati annapānaṁ,
na tussasi rukkhaphalehi vaṁka[11]
maṁsāni vā yāni susānamajjhe. 76.

8. Yo[12] sāhasena adhigamma bhoge
paribhuñjati vaṁka khaṇānupātī
tato upakkosati naṁ sabhāvo,
upakkuṭṭho vaṇṇabalaṁ jahāti. 77.

9. Appam pi ce nibbutiṁ bhuñjatī yadi
asāhasena aparūpaghātī[13]
balañ ca vaṇṇo ca tad' assa hoti,
na hi sabbo āhāramayena vaṇṇo ti. 78.

Tattha asuddhabhakkho sîti tvaṁ[14] thenetvā[15] vañcetvā bhakkhaṇato[16] asuddhabhakkho[17], khaṇānupātîti pamādakkhaṇe anupatanasīlo, kicchena te ti tassa tava dukkhena annapānaṁ labbhati, maṁsāni vā ti yāni vā susānamajjhe maṁsāni tehi na tussasi[18], tato ti pacchā, upakkosati naṁ[19] sabhāvo ti attā va[20] taṁ puggalaṁ garahati, upakkuṭṭho ti evaṁ[21] attanâpi parehi pi akkuṭṭho[22] garahito vippaṭisāritāya vaṇṇañ ca balañ ca jahāti, nibbutiṁ bhuñjati yadîti yadi pana paraṁ aviheṭetvā appakam pi dhammaladdhaṁ nibbutabhojanaṁ[23] bhuñjati, tadassa hotîti tadā assa paṇḍitassa

[1] Cs -o [2] Bd lukha. [3] Bd omits ti. [4] Bd āhaññi. [5] Bd omits manussa. [6] Ck chetvā, Cs jetvā, Bd pijitvā. [7] Bd viriyayodho. [8] Bd vijetvā. [9] Bd -taṁbho-. [10] Cks atha. [11] Ck caṁka, Cs cakka, Bd vaka, Bf vañga. [12] Cks so. [13] Cks -ti, Bd anupaghaṭino, Bf anumanupaghāti. [14] Ck adds ta and Cs taṁ. [15] Cs netvā. [16] Bd kakkhalato. [17] Bd adds asi. [18] Bd tussi, Cks tussati. [19] Cks taṁ. [20] Cs vā. [21] Bd omits e-. [22] Bd upa-. [23] Bd nibbūti-.

sarīrabalañ ca vaṇṇabalañ ca[1] hoti, āhāramayenā 'ti nānappakārena āhārena, idaṁ vuttaṁ hoti: bho kāka vaṇṇo nām' esa catusamuṭṭhāno, so na āhāramatten' eva hoti, utucittakammehi pi hoti yevā 'ti.

Evaṁ cakkavāko anekapariyāyena kākaṁ garahi. Kāko garahāyitvā[2] „na mayhaṁ tava vaṇṇena attho" ti[3] kā kā ti[4] vassanto palāyi.

Satthā imaṁ desanaṁ[5] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi (Saccapariyosāne lolabhikkhu anāgāmiphale patiṭṭhahi): „Tadā kāko lolabhikkhu ahosi, cakkavākī Rāhulamātā, cakkavāko[6] aham evā" 'ti. Cakkavākajātakaṁ[7].

9. Haliddiragajātaka.

Sutitikkhan ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto thullakumāripalobhanaṁ ārabbha kathesi. Vatthuṁ Terasanipāte Cullanāradajātake āvibhavissati.

Atītavatthumhi pana sā kumārikā tassa tāpasakumārassa[8] sīlaṁ bhinditvā attano vase ṭhitabhāvaṁ ñatvā „imaṁ vañcetvā manussapathaṁ nessāmîti „cintetvā" rūpādikāmaguṇarahite araññe rakkhitasīlaṁ nāma na mahapphalaṁ hoti, manussapathe rūpādīnaṁ paccupaṭṭhāne mahapphalaṁ hoti, ehi mayā saddhiṁ tattha gantvā sīlaṁ rakkha[9], kin te araññenā" 'ti vatvā[10] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Sutitikkhaṁ araññamhi pantamhi[11] sayanāsane,
ye ca gāme titikkhanti te uḷāratarā tayā ti. 79.

Tattha sutitikkhan ti suadhivāsaṁ[12], titikkhantîti sītādīni adhivāsenti.

Taṁ sutvā tāpasakumāro „pitā me araññaṁ gato, tasmiṁ āgate taṁ āpucchitvā[13] gamissāmîti" āha. Sā cintesi: „pitâpi

---

[1] Bd sarire balañca vaṇṇañca. [2] so Cks; Bd palāyitvā. [3] Bd omits ti. [4] Bd has added vassanaṁ. [5] Bd dhammade-. [6] Bd adds pana. [7] cfr. vol. II $\frac{218}{24}$ I $\frac{241}{29}$; Bd adds aṭhamaṁ. [8] Bd omits tāpasa. [9] Bd -āhi. [10] Ck vattitvā, Cs vattitvā corr. to vatvā. [11] Ck pantampi, Cs pampi corr. to panthamhi, Bd mantamhi. [12] Cs adhivāsaṁ, omitting su, Bd suṭhuadhivāsanaṁ. [13] Cs pucch-, Bd apu-.

kir' assa atthi[1], sace maṁ so passissati kācakoṭiyā[2] va[3] pothetvā vināsaṁ pāpessati, mayā paṭhamam eva gantabban" ti. Atha naṁ āha: „tena hi ahaṁ magge[4] saññaṁ kurumānā paṭhamataraṁ gamissāmi, tvaṁ pacchā āgacchā[5]" 'ti. So tassā gatakāle[6] n' eva dārūni āhari na pānīyaṁ upaṭṭhāpesi, kevalaṁ pajjhāyanto[7] nisīdi, pitu āgamanakāle[8] paccuggamanam pi[9] na akāsi. Atha naṁ pitā „itthivasaṁ[10] gato eso" ti[11] ñatvâpi „kasmā tāta n' eva dārūni āhari na[12] pānīyaṁ na[12] paribhojanīyaṁ upaṭṭhāpesi[13], pajjhāyanto yeva pana nisinno sîti" āha. Tāpasakumāro „tāta, araññe kira[14] rakkhitasīlaṁ na mahapphalaṁ hoti manussapathe mahapphalaṁ, ahaṁ tattha gantvā sīlaṁ rakkhissāmi, sahāyo maṁ 'āgaccheyyāsîti' vatvā purato gato, ahaṁ[15] ten' eva[16] saddhiṁ gamissāmi, tattha pana vasantena mayā kathaṁrūpo[17] puriso sevitabbo" ti pucchanto dutiyaṁ gātham āha:

2. Araññā gāmam āgamma kiṁsīlaṁ kiṁvataṁ ahaṁ
purisaṁ tāta seveyyaṁ, tam me akkhāhi pucchito ti. 80.

Ath' assa pitā kathento sesagāthā abhāsi: (supra p. 148.)

3. Yo te vissāsaye[18] tāta vissāsañ ca khameyya te
sussūsī ca titikkhī ca taṁ bhajehi ito gato. 81.

4. Yassa kāyena vācāya manasā n' atthi dukkataṁ
urasîva patiṭṭhāya tam bhajehi ito gato. 82.

5. Yo ca dhammena carati caranto pi na maññati
visuddhakāriṁ[19] sappaññaṁ[20] taṁ bhajehi ito gato. 83.

6. Haliddirāgaṁ kapicittaṁ purisaṁ rāgavirāginaṁ
tādisaṁ tāta mā sevi nimmanussam[21] pi ce siyā. 84.

7. Āsīvisaṁ va[22] kupitaṁ mīḷhalittaṁ[23] mahāpathaṁ
ārakā parivajjehi yānîva visamaṁ pathaṁ. 85.

---

[1] Bd pitā te atthi. [2] Bd kāja-. [3] Bd omits va. [4] Bd magga. [5] Bd -āhi. [6] Bd gatāgata-. [7] Bd adds va. [8] Bd adds pi. [9] Bd -naṁ, omitting pi. [10] Cs itthī-, Bd itthinaṁ-. [11] Cks omit ti. [12] Cks omit na. [13] Bd upaṭha-. [14] Bd omits kira. [15] Bd omits ahaṁ. [16] Bd tena. [17] Bd kataro [18] Cks vissāsase, Bd visāsate, Bf visatesaye. [19] Ck -rī, Cs Bd -ri. [20] Bd -ñño. [21] Bd nidhanusso. [22] Bd pa. [23] Bd piḷhilitaṁ.

8. Anatthā tāta vaḍḍhanti bālaṁ accūpasevato,
mâssu bālena saṁgañchi[1] amittenêva sabbadā. 86.
9. Taṁ t' āhaṁ[2] tāta yācāmi, karassu vacanaṁ mama,
mâssu bālena saṁgañchi[1], dukkho bālehi saṁgamo ti. 87.

Tattha yo te vissāsaye[3] ti yo tava vissāseyya, khameyya te ti yo tava attani[4] tayā kataṁ vissāsaṁ khameyya, sussūsī ca titikkhī cā 'ti tava vacanaṁ sussūsāya c' eva vacanadhivāsanena ca samannāgato yo bhaveyyā 'ti attho, urasîva patiṭṭhāyā 'ti yathā mātu[5] urasi putto patiṭṭhāti evaṁ patiṭṭhahitvā viya attano mātaraṁ viya maññamāno taṁ bhajeyyāsîti vadati, yo ca dhammena caratîti yo tividhasucaritadhammen' eva[6] iriyati, na maññatîti tathā[7] caranto pi ca[8] ahaṁ[9] dhammaṁ carāmîti mānaṁ na karoti, visuddhakārin[10] ti visuddhānaṁ dasannaṁ[11] kusalakammapathānaṁ kārakaṁ, rāgavirāginan ti rāginañ ca virāginañ ca, rajjitvā[12] taṁkhaṇam eva[13] virajjanasabhāvaṁ[14], nimmanussam[15] pi ce ti sace pi sakala-Jambudīpatalaṁ nimmanussaṁ[15] hoti so yeva eko[16] manusso tiṭṭhati, tathâpi tādisam mā sevi, mahāpathan ti gūthamakkhitamaggaṁ viya ca[17], yānīvā[18] 'ti yānena gacchanto viya, visaman ti ninnaunnatakhāṇupāsāṇādivisamaṁ, bālaṁ accūpasevato ti bālaṁ apaññaṁ atisevantassa, sabbadā ti tāta bālena saddhiṁ saṁvāso nāma amittasaṁvāso viya sabbadā niccakālam eva dukkho, tantāhan[19] ti tena kāraṇena taṁ ahaṁ.

So evaṁ pitarā ovadito „tāta ahaṁ manussapathaṁ gantvā tumhādise paṇḍite na labhissāmi[20], tattha gantuṁ bhāyāmi, idh' eva tumhākaṁ santike vasissāmîti" āha. Ath' assa pitā bhiyyo pi ovādaṁ datvā kasiṇaparikammaṁ ācikkhi. So nacirass' eva abhiññā ca samāpattiyo ca uppādetvā[21] saddhiṁ pitarā Brahmaloka-parāyano ahosi.

Satthā imaṁ desanaṁ[22] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi (Saccapariyosāne ukkaṇṭhito sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā tāpasakumāro ukkaṇṭhitabhikkhu ahosi, kumārikā kumārikā ca[23], pitā[24] pana aham evā" ti. Haliddirāgajātakaṁ[25].

[1] Bd -gaccha. [2] Cs taṁ nāhaṁ, Bd handāhaṁ. [3] Cks vissāsate, Bd visāsase. [4] Bd yoca attano. [5] Bd omits mātu. [6] Bd -dhena -- tena dhammena. [7] Bd yathā. [8] Bd omits ca. [9] Bd haṁ. [10] Cks -rikan. [11] Bd dasa. [12] Cs omits virāgīnañca; Bd ti rāgañca vijjitvā. [13] Bd -naññeva. [14] Bd omits sa. [15] Bd nimanusso. [16] Cks ko. [17] Bd omits ca. [18] Bd yānivā, Cks yānicā. [19] Bd tathāhan. [20] Bd -miti. [21] Bd nibbattetvā. [22] Bd dhammade-. [23] Bd thullaku-. [24] Bd tāpaso. [25] Cs haliddhirajā-, Bd haliddhijātakaṁ navamaṁ.

10. Samuggajātaka.

Kuto nu āgacchathā 'ti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto ukkaṇṭhitabhikkhuṁ ārabbha kathesi. Taṁ[1] hi Satthā „saccaṁ kira tvaṁ ukkaṇṭhito“ ti pucchitvā „saccaṁ bhante“ ti vutte „kasmā bhikkhu mātugāmaṁ patthesi, mātugāmo nām' esa asabbho akataññū, pubbe dānavarakkhasā gilitvā kucchinā pariharantâpi[2] mātugāmaṁ rakkhituṁ ekapurisanissitaṁ[3] kātuṁ nâsakkhiṁsu, tvaṁ kathaṁ sakkhissasîti“ vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Bodhisatto kāme pahāya Himavantaṁ pavisitvā[4] pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā phalāphalena yāpento vihāsi. Tassa paṇṇasālāya avidūre eko dānavarakkhaso vasati, antarantarā Mahāsattaṁ upasaṁkamitvā dhammaṁ suṇāti, aṭaviyaṁ pana manussānaṁ sañcaraṇamagge ṭhatvā[5] manusse[6] gahetvā khādati[7]. Tasmiṁ kāle ekā Kāsiraṭṭhe[8] kuladhītā uttamarūpadharā aññatarasmiṁ paccantagāme niviṭṭhā[9] hoti. Tassā ekadivasaṁ mātāpitunnaṁ dassanatthāya āgantvā[10] paccāgamanakāle parivāramanusse disvā so dānavo bheravarūpena pakkhandi. Manussā gahitāvudhāni[11] chaḍḍetvā palāyiṁsu. Dānavo yāne nisinnaṁ abhirūpaṁ mātugāmaṁ disvā paṭibaddhacitto hutvā[12] attano guhaṁ netvā bhariyaṁ akāsi. Tato paṭṭhāya ca[13] sappitaṇḍulamacchamaṁsādīni c' eva madhuraphalāni[14] ca āharitvā taṁ posesi, vatthālaṁkārehi ca naṁ alaṁkaritvā rakkhanatthāya ekasmiṁ karaṇḍake nipajjāpetvā karaṇḍakaṁ gilitvā kucchinā pariharati. So ekadivasaṁ nahāyitukāmatāya ekaṁ saraṁ gantvā karaṇḍakaṁ uggilitvā[15] tato nīharitvā nahāpetvā vilimpetvā[16] alaṁkaritvā „thokaṁ tava sarīraṁ utuṁ gaṇhāpehîti“ taṁ karaṇḍakasamīpe ṭhatvā sayaṁ nahānatitthaṁ otaritvā[17] anāsaṁkamāno thokaṁ dūraṁ

---

[1] Bd tañ. [2] Bd -to, omitting pi. [3] Bd -sasanni-. [4] Bd adds isipabbajjaṁ. [5] Bd adds āgatāgate. [6] Bd adds disvā. [7] Bd -di. [8] Bd kāsikaraṭhe. [9] Bd nibbattā. [10] Bd gantvā. [11] Bd bhītā gahitagahitā-. [12] Bd adds taṁ. [13] Bd omits ca. [14] Bd -phalāphalāni. [15] Bd vamitvā. [16] Bd -pitvā. [17] Cks add taṁ.

gantvā nahāyi. Tasmiṁ samaye Vāyussa putto nāma vijjādharo sannaddhakhaggo ākāsena gacchati. Sā taṁ disvā „ehîti" hatthamuddaṁ akāsi. Vijjādharo khippaṁ otari. Atha naṁ sā karaṇḍake pakkhipitvā dānavassa āgamanaṁ olokentī[1] karaṇḍakūpari[2] nisīditvā taṁ āgacchantaṁ disvā tassa attānaṁ dassetvā tasmiṁ karaṇḍakasamīpaṁ asampatte yeva karaṇḍakaṁ vivaritvā anto pavisitvā vijjādharassa upari nipajjitvā attano sāṭakaṁ pārupi[3]. Dānavo āgantvā karaṇḍakaṁ asodhetvā va[4] „mātugāmo yeva me" ti saññāya karaṇḍakaṁ gilitvā attano guhaṁ gacchanto antarāmagge[5] „tāpaso me ciradiṭṭho[6], ajja tāva naṁ[7] gantvā vandissāmîti" tassa santikaṁ agamāsi. Tāpaso pi naṁ dūrato va[8] āgacchantaṁ disvā dinnaṁ janānaṁ kucchigatabhāvaṁ ñatvā ālapanto[9] paṭhamaṁ gātham āha:

1. Kuto nu āgacchatha bho tayo janā,
svāgataṁ[10] ettha nisīdathâsane,
kacci 'ttha[11] bhonto kusalaṁ anāmayaṁ,
cirassam abbhāgamanaṁ[12] hi[13] vo idhā 'ti. 88.

Tattha bho ti ālapanaṁ, kaccitthā[14] 'ti kacci bhotha bhavatha[15], bhonto ti puna pi ālapanto va āha, kusalaṁ anāmayan ti kacci[16] tumhākaṁ kusalaṁ ārogyaṁ, cirassamabbhāgamanaṁ hi vo[17] idhā 'ti ajja tumhākaṁ idha abbhāgamanañ ca cirassaṁ[18] jātaṁ.

Taṁ sutvā dānavo „ahaṁ imassa tāpasassa santikaṁ eko[19] va āgato, ayañ ca[20] 'tayo janā' ti vadati, kin nām' esa katheti, kin nu kho sabhāvaṁ ñatvā katheti udāhu ummattako hutvā vippalapatîti[21]" cintetvā tāpasaṁ upasaṁkamitvā vanditvā[22] ekamantaṁ nisīditvā tena saddhiṁ sallapanto dutiyaṁ gātham āha:

---

[1] all three MSS. -ti. [2] Bd -kakuppe. [3] Ck pāru, Bd parumpi. [4] Bd omits va. [5] Bd adds cintesi. [6] Bd ciraṁ na diṭho. [7] Bd omits naṁ. [8] Bd omits va. [9] Bd sallapento. [10] Bd -tā. [11] Bd kiñcittha. [12] Ck cirassaṁ vaṁhāga-, Cs cirassaṁ vagāmanaṁ, Bs cirassaṁ cabbhā-. [13] Cks omit hi. [14] Bd kiñcitthā. [15] Bd adds vijjatha. [16] Bd kiñci. [17] Cks cirassaṁ vabbhāgamanaṁ hitvā. [18] Bd ciraṁ. [19] Bd ekako. [20] Bd adds tāpaso. [21] Bd vilapasiti. [22] Bd omits va-.

2. Aham eva eko idha-m-ajja[1] patto
na câpi me dutiyo koci vijjati,
kim eva sandhāya te bhāsitaṁ ise:
kuto nu āgacchatha bho tayo janā ti. 89.

Tattha idhamajjā 'ti idha ajja, kimeva sandhāya te bhāsitaṁ ise ti bhante isi kin nām' etaṁ sandhāya tayā bhāsitaṁ, pākaṭaṁ[2] tāva[3] me katvā kathehîti.

Tāpaso „ekaṁsen' evâvuso sotukāmo sîti“ „āma bhante“ ti „tena hi suṇohîti[4]“ vatvā tatiyaṁ gātham āha:

3. Tuvañ[5] ca eko bhariyā ca te piyā
samuggapakkhittanikiṇṇa-m-antare[6],
sā rakkhitā kucchigatā va te sadā[7]
Vāyussa puttena sahā tahiṁ ratā ti. 90.

Tuvañ[5] ca eko ti paṭhamaṁ tāva tvaṁ eko[8], pakkhittanikiṇṇamantare[9] ti pakkhittā nikiṇṇā antare[10], atha te bhariyaṁ rakkhitukāmena sadā tayā[11] samugge pakkhittā saddhiṁ samuggena nikiṇṇā[12] antare, antokucchiyaṁ ṭhapitā ti attho, Vāyussa puttena sahā ti evannāmakena[13] vijjādharena saddhiṁ, tahiṁ ratā ti tattha tava antokucchiyaṁ ñeva kilesaratiyā ratā, so dāni tvaṁ mātugāmaṁ ekapurisanissitaṁ[14] rakkhissāmîti[15] kucchinā[16] pariharanto tassā jāram pi[17] ukkhipitvā carasîti.

Taṁ sutvā dānavo „vijjādharā nāma bahumāyā honti, sac' assa khaggo hatthagato[18] bhavissati kucchim me phāletvâpi palāyissatîti“ bhītatasito hutvā khippaṁ karaṇḍakaṁ uggilitvā[19] purato ṭhapesi.

Satthā abhisambuddho hutvā taṁ pavattiṁ pakāsento catutthaṁ gātham āha:

4. Saṁviggarūpo asinā vyākato[20]
so dānavo tattha samuggam uggili[21],

[1] Bd idhevavajja. [2] Bd omits pā-. [3] Bd tava. [4] Bd -ṇā-. [5] Cks tvañ, Bf evañ. [6] Ck -nikiṇṇa an-, Cs -nikiman-, Bf -pakkhittaṁ nikkhiṇṇam-. [7] Cs satā. [8] Bd adds jano. [9] Bd -nikkinnam-. [10] Ck nikkhittānikiṇṇa an-, Bd omits pakkhittā - - - re. [11] Bd sadā tassā, Cks satā tayā. [12] Bd nikkinnā. [13] Cks -ke. [14] Bd ekaṁ puri-. [15] Bd karissāmîti. [16] Bd -nāpi [17] Ck jarampi, Bd tassa jāraṁ, omitting pi [18] Ck adds sa, Bd khaggahattho gato. [19] Bd ukkhipitvā. [20] Bd byā-. [21] Bd uggīri.

addakkhi bhariyaṁ sucimālabhāriniṁ
Vāyussa puttena sahā tahiṁ ratan ti. 91.

Tattha addakkhîti karaṇḍakaṁ vivaritvā addasa.

Karaṇḍake pana vivaṭamatte yeva vijjādharo vijjaṁ parijapitvā[1] khaggaṁ gahetvā ākāsaṁ pakkhandi. Taṁ disvā dānavo Mahāsattassa tussitvā thutipubbaṅgamā sesagāthā abhāsi:

5. Sudditṭharūp' uggatapānuvattinā[2]:
hīnā narā ye pamadāvasaṁ[3] gatā,
yathā have[4] pāṇa-r-iv' ettha[5] rakkhitā
duṭṭhā mayī[6] aññam abhippamodati. 92.

6. Divā ca ratto ca mayā upaṭṭhitā
tapassinā[7] jotir ivā vane vasaṁ,
sā dhammam okkamma adhammam ācari,
akiriyarūpo pamadāhi[8] santhavo. 93.

7. 'Sarīramajjhamhi ṭhitā' ti maññi 'haṁ[9]
'mayhaṁ ayan' ti asatiṁ[10] asaññataṁ,
sā dhammam okkamma adhammam ācari,
akiriyarūpo pamadāhi santhavo. 94.

8. 'Surakkhitam me' ti kathan nu vissase,
anekacittāsu na h' atthi rakkhaṇā[11],
etā hi pātālapapātasannibhā,
ettha-ppamatto vyasanaṁ nigacchati. 95.

9. Tasmā hi te sukhino vītasokā
ye mātugāmāhi[12] caranti nissaṭā[13],
etaṁ sivaṁ uttamam ābhipatthayaṁ[14]
na mātugāmāhi[12] kareyya santhavan ti. 96.

---

[1] Bd jappetvā. [2] Bd sudiṭhaṁ rūpapuggata-, Bf sudiṭharupamugga-. [3] Bd napamuvasaṁ. [4] Ck bhave. [5] Cs pāṇarivena, Bd pāṇānivettha, Bf yadā me hata pāṇānivatta. [6] Ck Bf mayi, Cs mahi, Bd masi. [7] Bd -no. [8] Bd pamodāhi, Bf pamudāhi. [9] Bd sarīramajjhatitā ti maññāhaṁ, Bf sarīramajjhambhi kitā ti maññayaṁ. [10] Cs Bdf -ti, Ck -tī. [11] Bd -cittāpunahettharakkhaṇā, Bf -punahettharakkhajanā. [12] Bdf -mehi. [13] Bd nissadā, Bf nissakā. [14] Bdf abhi-.

Tattha suddiṭṭharūpuggatapānuvattinā[1] ti bhante isivara uggatapa-anuvattanena[2] uggatapānuvattinā tayā sudiṭṭharūpaṁ idam kāraṇaṁ, hīnā ti nīcā, yathā have[3] pāṇarivettha[4] rakkhitā ti ayaṁ mayā attano pāṇā viya ettha antokucchiyaṁ pariharantena rakkhitā, duṭṭhā mayîti idāni mayi[5] mittadūbhikammaṁ katvā duṭṭhā aññaṁ purisaṁ abhippamodati, jotiriva vane vasan ti vane vasantena tapassinā aggi viya mayā upaṭṭhitā paricaritā, sā dhammamokkammā 'ti sā[6] esā dhammaṁ ukkamitvā[7] atikkamitvā, akiriyarūpo ti akattabbarūpo, sarīramajjhamhi ṭhitā ti maññihaṁ[8] mayhaṁ ayan ti asatiṁ[9] asaññatan ti imaṁ asatiṁ[10] asappurisadhammasamannāgataṁ asaññataṁ dussīlaṁ mayhaṁ[11] sarīramajjhamhi ṭhitā ti ca mayhaṁ ayan ti ca[12] maññāmi, surakkhitamme ti kathannu vissase ti ayaṁ mayā surakkhitā ti kathaṁ paṇḍito vissaseyya yatra hi nāma mādiso pi attano kucchiyaṁ rakkhanto rakkhituṁ nâsakkhi[13], pātālapapātasannibhā[14] ti lokassādena duppūraṇīyattā[15] mahāsamudde[16] pātālasaṁkhātena papātena sadisā[16], etthappamatto[17] ti evarūpāsu etāsu nigguṇāsu pamatto puriso mahāvyasanaṁ pāpuṇāti, tasmā hîti yasmā mātugāmavasaṁ gatā mahāvināsaṁ pāpuṇanti tasmā[18] ye mātugāmāhi nissaṭā[19] hutvā caranti te sukhino, etaṁ sivan ti yad etaṁ mātugāmato nissaṭānaṁ[20] visaṁsaṭṭhānaṁ[21] caraṇaṁ etaṁ jhānasukham eva sivaṁ khemaṁ uttamaṁ abhipatthetabbaṁ, etaṁ patthayamāno mātugāmehi saddhiṁ santhavaṁ na kareyyā 'ti.

Evaṁ[22] vatvā dānavo Mahāsattassa pādesu patitvā „bhante, tumhe nissāya mayā jīvītaṁ laddhaṁ, man' amhi[23] imāya pāpadhammāya vijjādharena mārāpito" ti Mahāsattaṁ abhitthavi. So pi 'ssa dhammaṁ desetvā „imissā mā kiñci pāpaṁ akāsi, sīlāni gaṇhā[24]" ti taṁ pañcasīlesu patiṭṭhāpesi. Dānavo „ahaṁ kucchinā pariharanto pi[25] rakkhituṁ na sakkomi, añño[26] ko rakkhissatîti[27]" taṁ uyyojetvā attano araññam eva pāvisi[28].

Satthā imaṁ desanaṁ[29] āharitvā saccāni pakāsetvā jātakaṁ samodhānesi (Saccapariyosāne ukkaṇṭhito[30] sotāpattiphale patiṭṭhahi): „Tadā dibbacakkhukatāpaso[31] aham eva ahosin" 'ti. Samuggajātakaṁ[32].

[1] Ck -tthā-, Bd sudiṭhamrūpamugga-. [2] Bd omits ugga-. [3] Ck bhave. [4] Ck pāṇir-, Cs pārivettha, Bd pāṇānivettha. [5] Bd omits ma-. [6] Ck omits sā. [7] Bd okka-. [8] Bd maññāhaṁ. [9] Cs Bd -ti, Ck -tī. [10] Ck -tī, Cs -ti, Bd asantaṁ. [11] Bd mayaṁ. [12] Bd omits ca. [13] Cks -iṁ, Bd -i? [14] Cks -lappapā-. [15] Bd -yatthā. [16] Bd -o. [17] Cks etta-. [18] Bd adds hi. [19] Bd mātugāmaṁ nissitā. [20] Ck -na. [21] Cs nisaṁsa-, Bd nisatthānaṁ. [22] Bd evañca. [23] Bd laddhi namhi. [24] Bd -hāhi. [25] Bd adds taṁ. [26] Cks -e. [27] Bd -titi, Cks -sīti. [28] Bd agamāsi. [29] Bd dhammade-. [30] Bd -tabhikkhu. [31] Bd adds pana. [32] Bd adds dasamaṁ.

11. Pūtimaṁsajātaka.

Na kho me ruccatîti. Idaṁ Satthā Jetavane viharanto indriyasaṁvaraṁ[1] ārabbha kathesi. Ekasmiṁ hi samaye bahubhikkhū indriyesu aguttadvārā[2] ahesuṁ. Satthā „ime bhikkhū ovadituṁ vaṭṭatîti" Ānandattherassa vatvā[3] aniyamavasena bhikkhusaṁghaṁ sannipātāpetvā alaṁkatapallaṁkavaramajjhagato[4] bhikkhū āmantetvā „bhikkhave, bhikkhunā nāmarūpādīsu subhanimittavasena[5] nimittaṁ gaṇhituṁ[6] na vaṭṭati[7], sace hi tasmiṁ samaye kālaṁ karoti nirayādisu nibbattati, tasmā rūpādīsu subhanimittaṁ mā gaṇhittha[8], bhikkhunā nāmarūpādigocarena[9] na bhavitabbaṁ, rūpādigocarā hi diṭṭhe va[10] dhamme mahāvināsaṁ pāpuṇanti, tasmā varaṁ[11] bhikkhave tattāya ayosalākāya cakkhundriyaṁ sampalimaṭṭhan[12]" ti vitthāretvā „tumhākaṁ rūpaṁ olokanakālo pi atthi anolokanakālo[13] pi, olokanakāle subhavasena anoloketvā asubhavasen' eva[14] olokeyyātha, evaṁ attano gocarā[15] na parihāyissatha, ko[16] pana tumhākaṁ gocaro[17] ti: cattāro satipaṭṭhānā[18] ariyo aṭṭhaṅgiko maggo nava lokuttaradhammā[19], etasmiṁ hi[20] vo gocare carataṁ[21] na lacchati Māro otāraṁ[22], sace pana kilesavasikā[23] hutvā subhanimittavasena olokessatha Pūtimaṁsasigālo viya attano gocarā parihāyissathā" 'ti vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente Himavantapasse[24] araññāyatane pabbataguhāyaṁ anekasatā eḷakā vasanti. Tesaṁ vasanaṭṭhānato avidūre ekissā guhāya Pūtimaṁso nāma sigālo Veṇiyā[25] nāma bhariyāya saddhiṁ vasati. So ekadivasaṁ bhariyāya saddhiṁ vicaranto te eḷake disvā „eken' upāyena[26] imesaṁ maṁsaṁ khādituṁ vaṭṭatîti" cintetvā upāyena ekekaṁ[27] eḷakaṁ māresi. Te ubho pi eḷakamaṁsaṁ khādantā thāmasampannā thūlasarīrā ahesuṁ. Anupubbena eḷakā parikkhayaṁ agamaṁsu[28] Tesaṁ antare

---

[1] Bd -yaṁ asaṁ-. [2] Ck gu-. [3] Bd adds ānandatherassa gantvā. [4] Bd adds bahu. [5] Bd omits nimitta. [6] Bd gahetuṁ. [7] Cs Bd -tīti. [8] Bd -hathā ti. [9] Bd -pādīsugo-. [10] Bd yeva. [11] Bd tasmā caranti mā. [12] Cks samphali-, Bd sampalipaṭhan. [13] Ck alok-, Cs ālo-, Bd anālo-. [14] Bd omits ano - - asu - -. [15] Bd -raṁ. [16] Bd ke. [17] Ck Bd -rā. [18] Bd adds cattāro samapaṭhānā cattāro iddhipādā. [19] Bd -o. [20] Bd imasmiṁ, omitting hi. [21] Bd carantānaṁ. [22] Bd māro chiddaṁ na lacchati māro okāsaṁ. [23] Bd -vasena. [24] Bd -padese. [25] Cs -yāya, Bd veniyā. [26] Bd -na up-. [27] Bd ekaṁ. [28] Bd āg-.

Meḷamātā[1] nāma ekā eḷikā vyattā ahosi. Upāyakusalo[2] sigālo taṁ māretuṁ asakkonto ekadivasaṁ bhariyāya saddhiṁ sammantento „bhadde, eḷakā khīṇā[3], imaṁ eḷikaṁ eken' upāyena[4] khādituṁ vaṭṭati, ayaṁ pan' ettha upāyo: tvaṁ ekikā va gantvā etāya saddhiṁ sakhikā[5] hohi[6], atha te[7] tāya saddhiṁ vissāse uppanne ahaṁ matālayaṁ karitvā[8] nipajjissāmi, tvaṁ etaṁ upasaṁkamitvā 'āḷi[9], sāmiyo me mato ahañ ca anāthā, ṭhapetvā taṁ añño me ñātako n' atthi, ehi roditvā kanditvā tassa sarīrakiccaṁ karissāmā' 'ti vatvā taṁ gaṇhitvā[10] āgaccheyyāsi, atha naṁ ahaṁ[11] uppatitvā gīvāya ḍasitvā māressāmîti". Sā[12] „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā tāya saddhiṁ sakhibhāvaṁ katvā vissāse uppanne eḷikaṁ tathā avoca. Eḷikā „āḷi[13], tava sāmikena sabbe mama ñātakā khāditā[14], bhāyāmi, na sakkomi gantun" ti āha. „Āḷi, mā bhāyi, matako kiṁ karissatîti". „Kharamanto te sāmiko, bhāyām' evâhan" ti sā evaṁ vatvâpi[15] tāya punappuna yāciyamānā „addhā mato bhavissatîti" sampaṭicchitvā tāya saddhiṁ pāyāsi. Gacchantī[16] pi[17] pana „ko jānāti kiṁ bhavissatîti[18]" tasmiṁ āsaṁkāya[19] sigāliṁ purato katvā sigālaṁ pariganhantī[20] yeva gacchati[21]. Sigālo tesaṁ padasaddaṁ sutvā „āgatā nu kho eḷikā" ti sīsaṁ ukkhipitvā akkhīni[22] parivattetvā olokesi. Eḷikā taṁ tathā karontaṁ disvā „ayaṁ pāpadhammo maṁ vañcetvā māretukāmo[23] matālayaṁ dassetvā nipanno" ti nivattitvā palāyantī[24] sigāliyā „kasmā palāyasîti" vutte taṁ kāraṇaṁ kathentī[20] paṭhamaṁ gāthaṁ āha:

[1] C^s mela-, B^d meṇḍikamātā. [2] C^k -lā, C^s -laṁ, B^d -lo corr. to -lā. [3] C^k eḷakkhīṇā, B^d ekā khiṇā. [4] B^d -na up-. [5] C^k sakkhikā, B^d sakhi. [6] C^s hoti, B^d hotha. [7] B^d tvaṁ. [8] B^d kāre-. [9] B^d eḷikā [10] C^k omits taṁ ga-; B^d taṁ gahetvā. [11] B^d panāhaṁ. [12] C^{ks} omit sā. [13] B^d omits āḷi. [14] C^k khāditā, C^s māditā. [15] B^d omits pi. [16] C^k -ti, C^s -to, B^d -taṁ. [17] B^d omits pi. [18] B^d karissatîti. [19] B^d asaṅkā. [20] all three MSS. -ti. [21] B^d -anti. [22] B^d omits akkhīni. [23] B^d -matāya. [24] C^{ks} -ti, B^d nipanno nivattiyā, omitting palāyantī.

1. Na' kho me ruccati[1] āḷi Pūtimaṁsassa pekkhanā,
etādisā sakhārasmā ārakā parivajjaye ti. 97.

Tattha āḷîti ālapanaṁ, sakhi[2] sahāyike ti attho, etādisā sakhārasmā ti evarūpā sahāyakā apakkamitvā taṁ sahāyakaṁ ārakā parivajjethā 'ti attho.

Evañ ca pana vatvā sā nivattitvā attano vasanaṭṭhānam eva gatā. Sigālī pi[3] taṁ nivattetuṁ asakkontī tassā kujjhitvā attano sāmikass' eva santikaṁ gantvā pajjhāyamānā nisīdi. Atha naṁ sigālo garahanto dutiyaṁ gātham āha:

2. Ummattikā ayaṁ[4] Veṇī[5], vaṇṇeti patino sakhiṁ[6],
pajjhāti paṭigacchantiṁ[7] āgataṁ Meḷamātaran[8] ti. 98.

Tattha Veṇîti[9] tassā nāmaṁ, vaṇṇeti patino sakhin ti paṭhamam eva attano sakhiṁ eḷikaṁ mayi sassinehavissāsikā āgamissati[10] no[11] santikaṁ matālayaṁ karohîti patino santike vaṇṇeti, atha naṁ idāni āgataṁ mama santikaṁ anāgantvā va paṭigacchantiṁ[12] Melamātaraṁ[13] pajjhāyati anusocatîti.

Taṁ sutvā sigālī tatiyaṁ gātham āha:

3. Tvaṁ kho si samma ummatto dummedho avicakkhaṇo
yo tvaṁ matālayaṁ katvā akālena vipekkhasîti. 99.

Tattha avicakkhaṇo ti vicāraṇapaññārahito, akālena vipekkhasîti eḷikāya attano santikaṁ anāgatāy' eva[14] olokesîti attho.

4. Na akāle vipekkheyya kāle pekkheyya paṇḍito,
Pūtimaṁso va[15] pajjhāti[16] yo akāle vipekkhatîti 100.
ayaṁ abhisambuddhagāthā.

Tattha akāle ti kāmaguṇe ārabbha subhavasena cittuppattikāle[17], ayaṁ hi bhikkhuno rūpaṁ oloketuṁ akālo nāma, kāle[18] ti asubhavasena anussativasena kasiṇavasena vā rūpagahaṇakāle[18], ayaṁ hi bhikkhuno rūpaṁ oloketuṁ[19] kālo nāma, tattha akāle sārattakāle[20] rūpaṁ olokento mahāvināsaṁ pāpuṇātîti[21] Hāritajātaka-Lomasakassapajātakādīhi dīpetabbaṁ, kāle asubhavasena olokento[22] arahatte patiṭṭhahatîti[23] Asubhakammikatissattheravatthunā kathetabbaṁ, Pūtimaṁso va pajjhātîti bhikkhave yathā Pūtimaṁsasigālo akāle eḷikaṁ oloketvā

---

[1] Bf rujjhati. [2] Cks -ī. [3] Bd omits pi. [4] Cks -kāyaṁ. [5] Ck Bdf -i. [6] Cks sakhī, Bd sana, Bf sakhi. [7] Cks Bd pajjhāyati, Ck Bd -gacchanti, Cs -gacchati, Bf patigacchanti. [8] Bdf meṇḍa-. [9] Ck venīti. [10] Bd sinehā visāsikā ga-. [11] Bd patino. [12] Bd -gacchati. [13] Bd meṇḍamā-. [14] Cks -gateyeva, Bd -gatāya. [15] Cs ca. [16] Bdf pajjhāyi. [17] Bd cittuppādakule. [18] Cks -lo. [19] Bd -tu. [20] Bd āsārattha-. [21] all three MSS. -ṇantīti. [22] Cks -te. [23] Cks -hantīti.

attano gocarā parihīno pajjhāyati evaṁ bhikkhu akāle subhavasena rūpaṁ oloketvā satipaṭṭhānādigocarā[1] parihīno diṭṭhadhamme samparāye pi jhāyati[2] pajjhāyati kilamati.

Veṇī pi kho sigālī Pūtimaṁsaṁ samassāsetvā[3] „sāmi, mā cintesi, ahaṁ taṁ puna pi upāyena ānessāmi, tvaṁ āgamanakāle[4] appamatto gaṇheyyāsîti[5]" tassā santikaṁ gantvā „āḷi, tava āgatabhāvo[6] yeva no atthāya[7] jāto, tava[8] āgatakālasmiṁ[9] yeva hi[10] me sāmiko satiṁ paṭilabhi, idāni jīvati, ehi[11] tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ karohîti[12]" vatvā pañcamaṁ gātham āha:

5. Piyaṁ kho āḷi me hotu, puṇṇapattaṁ dadāhi me,
pati sañjīvito mayhaṁ, eyyāsi piyapucchikā[13] ti. 101.

Tattha puṇṇapattaṁ dadāhi me ti piyakkhānaṁ akkhāyikā[14] mayhaṁ tuṭṭhidānaṁ dehi, pati sañjīvito ti mayhaṁ sāmiko sañjīvito uṭṭhito arogo[15] ti attho, eyyāsîti mayā saddhiṁ ñeva[16] āgaccha.

Eḷikā „ayaṁ pāpadhammā maṁ vañcetukāmā, ayuttaṁ kho pana paṭipakkhakaraṇaṁ[17], upāyen' eva naṁ vañcessāmîti" cintetvā chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Piyaṁ kho āḷi te hotu, puṇṇapattaṁ dadāmi te,
mahatā ca[18] parivārena esaṁ, kayirāsi bhojanan ti. 102.

Tattha esan ti āgamissāmi, āgacchamānā ca attano rakkhaṁ[19] katvā mahantena parivārena āgacchissāmi.

Atha naṁ sigālī parivāraṁ pucchantī[20]

7. Kīdiso tuyhaṁ parivāro yesaṁ kāhāmi bhojanaṁ,
kiṁnāmakā[21] ca te sabbe, te[22] me akkhāhi pucchitā ti 103.

sattamaṁ gātham āha. Sā ācikkhantī[23]

8. Māliyo Caturakkho ca[24] Piṅgiyo[25] atha Jambuko[26]
ediso mayhaṁ parivāro, tesaṁ kayirāsi[27] bhojanan ti 104.

aṭṭhamaṁ gātham āha.

---

[1] C^s -nāgocarā corr. to -nādigo-, B^d -nāgocara. [2] B^d socati. [3] B^d assā-. [4] B^d āgata-. [5] B^d adds vatvā. [6] B^d āgatakāle. [7] B^d attho. [8] C^ks tāva. [9] C^ks -lasmiṁhi (instead of -lamhi?) [10] B^d omits hi. [11] B^d nahi. [12] B^d karosîti. [13] C^ks -pucchakā, B^d -pucchitā, B^f pissa pucchitā. [14] B^d piyakānaṁ āgatassā. [15] C^s B^d a-. [16] B^d omits ñeva. [17] C^s -pakka-, B^d paṭipakkhakā-. [18] B^df omit ca. [19] B^d āra-. [20] C^ks -ti, B^d -taṁ. [21] B^df kinā-, C^ks kinandāmakā. [22] B^df taṁ. [23] C^ks B^d -ti. [24] B^d caturakkhena, B^f -rakkhova. [25] B^d migiyo, B^f piṅgayo. [26] B^d -uyo. [27] C^k -rāhi, C^s -rāni, B^d -rāyi, B^f karirāpi.

Tattha te me[1] ti te parivāre[2] mayhaṁ ācikkha, Māliyo ti ādīni catunnaṁ sunakhānaṁ nāmāni.

„Tattha ekekassa pañca sunakhasatāni[3] parivāro ti[4] evaṁ dvīhi[5] sunakhasahassehi parivāritā āgamissāmîti“ vatvā „sace te[6] bhojanaṁ na labhissanti tumhe pi dve jane māretvā khādissantîti“ āha. Taṁ sutvā sigālī bhītā „alaṁ imissā tatthagamanena, upāyen' assā[7] anāgamanam eva karissāmîti“ cintetvā navamaṁ gātham āha:

9. Nikkhantāya agārasmā bhaṇḍakam pi vinassati,
ārogyaṁ āḷino vajjaṁ, idh' eva vasa, mā gamā[8] 'ti. 105.

Tass' attho: āli, tava gehe bahubhaṇḍakaṁ atthi, tan te nikkhantāya[9] agārasmā nirārakkhaṁ[10] bhaṇḍakaṁ vinassissati[11], aham eva te āḷino sahāyakassa ārogyaṁ vajjaṁ vadissāmi, tvaṁ idh' eva vasa, mā gamā[12] ti.

Evañ ca pana vatvā maraṇabhayabhītā vegena sāmikassa santikaṁ gantvā taṁ gahetvā[13] palāyi. Te puna taṁ ṭhānaṁ āgantuṁ[14] nâsakkhiṁsu.

Satthā imaṁ desanaṁ[15] āharitvā jātakam samodhānesi: „Tadā ahaṁ tasmiṁ ṭhāne vanajeṭṭharukkhe[16] nibbattadevatā ahosin“ ti. Pūtimaṁsajātakaṁ[17].

12. Tittirajātaka.

Yo te puttake ti. Idaṁ Satthā Gijjhakūṭe viharanto vadhāya parisakkanaṁ ārabbha kathesi. Tasmiṁ[18] hi samaye dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „aho[19] āvuso Devadatto nillajjo anariyo evaṁ uttamaguṇadharassa Sammāsambuddhassa Ajātasattunā saddhiṁ ekato hutvā dhanuggahapayojana-silāvijjhana-nāḷāgirivissajjanehi[20] vadhāya upāyaṁ karotîti“. Satthā āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā“ ti pucchitvā „imāya

---

[1] Bd taṁ me. [2] Bd kena parivārena. [3] Bd pañcapañcasu-. [4] Bd parivārenti. [5] Bd evam hi dve. [6] Bd omits te. [7] Bd upāyenāhaṁ. [8] Cks gatā, Bd idhe vasa māgatā, Bf idhe sa māgatā. [9] Bd atthīte tayā nikkhantiyā. [10] Bd anā-. [11] Ck -si, Bd vinassati. [12] Cks gatā, Bd idhevasamāgamāhi. [13] Bd omits taṁ ga-. [14] Bd gantuṁ. [15] Bd dhammade-. [16] Bd -jeṭhakaru-. [17] Bd adds ekādasamaṁ. [18] Bd -ñ. [18] Bd omits aho. [19] Cs Bd -silāpavi-.

nāmā" 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhaṁ vadhāya parisakki[1], idāni pana me tāsamattam pi kātuṁ nàsakkhìti[2]" vatvā atītaṁ āhari:

Atīte Bārāṇasiyaṁ Brahmadatte rajjaṁ kārente eko disāpāmokkho ācariyo Bārāṇasiyaṁ pañcasatānaṁ māṇavakānaṁ sippaṁ vācento ekadivasaṁ cintesi: „mayhaṁ idha vasantassa palibodho hoti, māṇavānam[3] pi sippaṁ na niṭṭhāti, Himavantapadese araññāyatanaṁ[4] pavisitvā tattha vasanto vācessāmîti". So māṇavakānaṁ kathetvā tilataṇḍulatelavatthādīni gāhāpetvā araññaṁ pavisitvā[5] maggato avidūraṭṭhāne paṇṇasālaṁ kāretvā nivāsaṁ kappesi. Māṇavâpi attano attano[6] paṇṇasālaṁ kariṁsu. Māṇavānaṁ ñātakā[7] taṇḍulādīni pesenti, raṭṭhavāsino pi „disāpāmokkhācariyo[8] kira araññe asukaṭṭhāne nāma vasanto sippaṁ uggaṇhāpetîti[9]" tassa taṇḍulādīni abhiharanti, kantārapaṭipannâpi denti, aññataro puriso khīrapānatthāya savacchaṁ[10] dhenum pi[11] adāsi. Ācariyassa pana[12] paṇṇasālāya santike dvīhi potakehi saddhiṁ ekā godhā vasati[13], sīhavyagghàpi 'ssa upaṭṭhānaṁ āgacchanti. Eko tittiro pi tattha nibaddhavāso ahosi, so ācariyassa māṇavānaṁ mante vācentassa sutvā tayo pi vede uggaṇhi. Māṇavā tena saddhiṁ ativissāsikā ahesuṁ. Aparabhāge māṇavesu nipphattiṁ[14] appattesu yeva ācariyo kālam akāsi, māṇavā tassa sarīraṁ jhāpetvā vālukāthūpaṁ[15] katvā nānāpupphehi pūjetvā rodanti paridevanti. Atha te[16] tittiro „kasmā rodathā" 'ti āha. „Ācariyo[17] no sippe aniṭṭhite yeva kālakato, tasmā rodāmā" 'ti. „Evaṁ sante mā cintayittha[18], ahaṁ vo sippaṁ[19] vācessāmîti". „Tvaṁ kathaṁ jānāsîti". „Ahaṁ ācariye tumhākaṁ vācente sutvā va[20] tayo vede paguṇe akāsin" ti. „Tena hi attano paguṇabhāvaṁ amhe jānāpehîti".

---

[1] Bd -sakkatīti. [2] Bd omits idāni pana - - - nāsakkhīti. [3] Bd -vakānam. [4] Bd -ne, Cs -ne corr. to -naṁ. [5] tattha - - pavisitvā wanting in Bd. [6] Cks omit one attano. [7] Bd adds tesaṁ. [8] Bd -mokkho āc-. [9] Bd gaṇ-. [10] Cs -a. [11] Bd -nuṁ, omitting pi. [12] Bd omits pa-. [13] Bd -anti. [14] all three MSS. nippa-. [15] Ck lukā-, Bd vāḷikāya-, Cs vāḷukā-. [16] Bd ne. [17] Cks -ye. [18] Bd socittha. [19] Bd omits si-. [20] Bd omits va.

Tittiro „tena hi suṇāthā[1]“ 'ti tesaṁ ganthigaṇṭiṭṭhānam[2] eva pabbatamatthakā[3] nadiṁ otārento viya osāresi. Māṇavā haṭṭhatuṭṭhā hutvā tittirapaṇḍitassa santike sippaṁ paṭṭhapesuṁ. So pi disāpāmokkhācariyaṭṭhāne[4] ṭhatvā te[5] sippaṁ vācesi. Māṇavā tassa suvaṇṇapañjaraṁ karitvā upari vitānaṁ[6] bandhitvā suvaṇṇataṭṭake madhulājādīni upaharantā nānāvaṇṇehi pupphehi pūjentā mahantaṁ sakkāraṁ kariṁsu. „Tittiro kira araññāyatane pañcasate māṇave[7] manṭe vācetîti“ sakala-Jambudīpe pākaṭo ahosi. Tadā Jambudīpe giraggasamajjasadisaṁ[8] mahantaṁ chaṇaṁ ghosayiṁsu. Māṇavānaṁ mātāpitaro chaṇadassanatthāya[9] āgacchantū 'ti pesesuṁ. Māṇavā tittirassa ārocetvā tittirapaṇḍitañ ca[10] sabbañ ca assamapadaṁ godhaṁ paṭicchāpetvā[11] attano attano nagaraṁ gamiṁsu[12]. Tadā eko niggatiko[13] duṭṭhatāpaso tattha tattha vicaranto taṁ ṭhānaṁ pāpuṇi[14]. Godhā taṁ[15] disvā paṭisanthāraṁ katvā „asukaṭṭhāne taṇḍulā[16] asukaṭṭhāne telādīni atthi, bhattaṁ pacitvā bhuñjā[17]“ 'ti vatvā gocaratthāya gatā. So[18] pāto va bhattaṁ pacitvā dve godhāputtake[19] māretvā rasaṁ katvā bhuñji[20], divā tittirapaṇḍitañ ca vacchakañ ca māretvā khādi, sāyaṁ dhenuṁ āgataṁ[21] disvā tam pi māretvā maṁsaṁ khāditvā rukkhamūle nipajjitvā ghurughurāyanto[22] niddaṁ okkami. Godhā sāyaṁ āgantvā puttake apassantī upadhārayamānā vicari. Rukkhadevatā godhaṁ puttake adisvā kampamānaṁ oloketvā khandhavivare dibbānubhāvena ṭhatvā „godhe, mā kampi, iminā pāpapurisena tava puttakā ca tittiro ca vaccho ca dhenu ca māritā, gīvāya[23] ḍasitvā jīvitakkhayaṁ pāpehîti“ sallapantī paṭhamaṁ gātham āha:

[1] Ck suṇā, Cs suṇā corr. to suṇāthā. [2] Bd omits one ganṭhi. [3] Bd -ke. [4] Bd -yassaṭhāne. [5] Bd tesaṁ. [6] Bd -ne. [7] Bd -ṇavake. [8] Cs -samuccasadisaṁ, Bd giraggisamajjadivasaṁ, Bs giraggasamajjadidivasaṁ. [9] Bd chaṇaṁ-. [10] Bd -taṁ, omitting ca. [11] Ck -cchādetvā, Bd -cchādāpetvā. [12] Bd -rameva agamaṁsu. [13] Bd nikkāruṇiko. [14] Bd sampā-. [15] Cks naṁ. [16] Bd -laṁ. [17] Bd -āhi. [18] Bd tāpaso. [19] Bd godha-. [20] Bd khādi in the place of rasaṁ k. bh. [21] Ck -tā, Bd dhenu āgacchantaṁ. [22] Bd gharugharā. [23] Bd adds naṁ.

1. Yo te puttake akhādi dinnabhatto[1] adūsake
tasmiṁ dāṭhaṁ nipātehi[2], mā te muccittha jīvato ti[3]. 106.

Tattha dinnabhatto[1] ti bhattaṁ pacitvā bhuñjā[4] 'ti tayā dinnabhatto[5], adūsake ti niddose niraparādhe, tasmiṁ dāṭhan ti[6] tasmiṁ pāpapurise catasso pi dāṭhā[7] nipātehîti adhippāyo, mā te muccittha jīvato[8] ti jīvanto[9] sajīvo hutvā tava hatthato esa[10] pāpadhammo mā mucci[11] mokkhaṁ mā labhatu, jīvitakkhayaṁ[12] pāpehîti attho.

Tato godhā dve gāthā abhāsi:

2. Ākiṇṇaluddo puriso dhāticelaṁ[13] va makkhito,
padesan taṁ[14] na passāmi yattha dāṭhaṁ[15] nipātaye. 107.

3. Akataññussa posassa niccaṁ vivaradassino (I, 322; Dhp. p. 149.)
sabbaṁ[16] ce paṭhaviṁ dajjā n' eva naṁ abhirādhaye ti. 108.

Tattha ākiṇṇaluddo ti gāḷhaluddo[17], vivaradassino ti chiddaṁ otāraṁ pariyesantassa, neva naṁ abhirādhaye ti evarūpaṁ puggalaṁ sakalaṁ paṭhaviṁ dento[18] pi tosetuṁ na sakkuṇeyya, kimaṅga[19], panâhaṁ bhattamattadāyikā ti dasseti.

Godhā evaṁ vatvā „ayaṁ pabujjhitvā mam[20] pi khādeyyā" 'ti attano jīvitaṁ rakkhamānā palāyi. Te pi pana sīhavyagghā tittirassa sahāyakā va[21]. Kadāci[22] pi[23] te āgantvā tittiraṁ passanti, kadāci[24] so gantvā tesaṁ dhammaṁ desetvā āgacchati. Tasmiṁ pana divase sīho vyagghaṁ āha: „samma, ciradiṭṭho no[25] tittiro, ajja sattaṭṭhadivasā honti[26], gaccha tāv' assa pavattiṁ ñatvā ehîti". Vyaggho „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā godhāya palātakāle[27] taṁ ṭhānaṁ patvā taṁ pāpapurisaṁ niddāyantaṁ passi. Tassa jaṭantare tittirapaṇḍitassa

[1] Bd -e. [2] Bd tasmiṁ adhe nupātehi. [3] mā - - ti wanting in Bd, Bf muñcitta jīvato, Cks jīvito. [4] Bd -āhi. [5] Bd -aṁ. [6] Bd tasmiṁ adhe nipātehi ti. [7] Bd adhā. [8] Cks jīvito, Bd muñcittha jīvato. [9] Bd jito. [10] Bd eso. [11] Bd muñca. [12] Cks add na. [13] Bd dhātivelaṁ, Bd nativelaṁ. [14] Ck pādetaṁsaṁ, Cs pādesantaṁ. [15] Cks dāṭhan. [16] Ck Bf sabbañ. [17] Bd kakkhalalu-. [18] Bd dadanto. [19] Bd -aṁ. [20] Cks mama, Bd maṁ. [21] Bd omits va. [22] Bd kathāci. [23] Bd omits pi. [24] pite - - kadāci wanting in Cs. [25] Bd cīraṁ na dittho. [26] Bd omits ho-. [27] Cs Bd palāyana-.

lomāni paññāyanti, dhenuyā ca vacchakassa ca aṭṭhīni paññāyanti. Vyaggharājā taṁ sabbaṁ disvā suvaṇṇapañjare ca tittirapaṇḍitaṁ adisvā „iminā pāpapurisen' ete[1] māritā bhavissantîti" taṁ pādena paharitvā uṭṭhapesi[2]. So taṁ[3] disvā bhītatasito va ahosi. Atha naṁ vyaggho „tvaṁ ete māretvā khādīti[4]" pucchi. „N' eva māremi na khādāmîti". „Pāpadhamma, tayi amārente añño ko māressati[5], kathehi[6], akathentassa te jīvitaṁ n' atthîti[7]". So maraṇabhayabhīto „āma sāmi, godhapotake[8] vacchakañ ca dhenuñ ca māretvā khādiṁ[9], tittiraṁ pana na māremîti[10]". So tassa bahuṁ kathentassâpi[11] asaddahitvā „tvaṁ kuto āgato sîti[12]" pucchitvā „sāmi Kāliṅgaraṭṭhe[13] vāṇijakānaṁ bhaṇḍikaṁ[14] vahanto jīvikahetu[15] idañ c' idañ ca[16] kammaṁ katvā idāni 'mhi[17] idhâgato" ti tena sabbasmiṁ attanā katakamme kathite „pāpadhamma, tayi tittiraṁ amārente añño ko māressati, ehi sīhassa taṁ migarañño santikaṁ[18] nessāmîti" taṁ purato katvā tāsento agamāsi. Sīho[19] vyaggharājānaṁ[20] taṁ ānentaṁ disvā[21] vyagghaṁ pucchanto catutthaṁ gātham āha:

1. Kin nu Subāhu taramānarūpo
paccāgato si saha māṇavena,
kiṁ kiccam[22] atthaṁ idha-m-atthi tuyhaṁ,
akkhāhi me pucchito etam atthan ti. 109.

Tattha Subāhū 'ti vyagghaṁ nāmenâlapati, vyagghassa hi purimakāyo manāpo hoti, tena taṁ[23] evam āha, kiṁ kiccamatthaṁ[22] idhamatthi tuyhan ti kiṁ karaṇīyaṁ atthasaṁhitaṁ iminā māṇavena idha atthi tuyhaṁ, kikiccamatthan[24] ti pi pāṭho, ayam eva attho.

[1] Cs -senevate, Bd -sena, omitting ete. [2] Bd uṭhā-. [3] Bd pi. [4] Bd -dasīti. [5] Bd mārissatīti. [6] Bd kathehiti corr. to kathehi tāva kāraṇaṁ. [7] Cks natthi, Bd jīvitante panatthīti. [8] Bd -puttake. [9] Bd khādāmi? [10] Cks -mi. [11] Bd -tassapi. [12] Bd āgacchasīti. [13] Bd kaliṅgaraṭhato. [14] Cs -ḍa-, Bd bhaṇḍaṁ. [15] Bd jīvita-. [16] Bd omits idañc. [17] Bd omits mhi. [18] Bd sīhāya mi--santike taṁ. [19] Bd sīharājā. [20] Cks -jāna, Bd omits vya-. [21] Bd omits di-. [22] Cks kiki-, Bd ki- corr. to kiṁ. [23] Cks naṁ. [24] Bd kiki- corr. to kiṁki-.

Taṁ sutvā vyaggho pañcamaṁ gātham āha:

5. Yo te sakhā daddaro sādhurūpo
tassa vadhaṁ[1] parisaṁkāmi ajja,
purisassa kammāyatanāni sutvā
nâhaṁ sukhiṁ[2] daddaraṁ ajja maññe ti. 110.

Tattha daddaro ti tittiro, tassa vadhan[3] ti tassa tittirapaṇḍitassa imamhā purisā[4] ajja vadhaṁ parisaṁkāmi, nâhaṁ sukhin ti ahaṁ ajja daddaraṁ sukhiṁ ārogyaṁ[5] na maññāmi.

Atha sīho chaṭṭhaṁ gātham āha:

6. Kāni 'ssa[6] kammāyatanāni assu
purisassa vattisamodhānatāya[7],
kaṁ vā paṭiññaṁ purisassa sutvā
parisaṁkasi daddaraṁ māṇavenā 'ti. 111.

Tattha assū ti assosi, vattisamodhānatāyā[7] 'ti jīvitavuttisamodhānatāya[8] kāni nāma iminā attano kammāni tuyhaṁ kathitānîti attho, māṇavenā 'ti kiṁ sutvā iminā māṇavena māritaṁ parisaṁkasi.

Ath' assa kathento vyaggharājā sesagāthā abhāsi:

7. Ciṇṇā[9] Kāliṅgā[10], caritā[11] vaṇijjā[12],
vettācāro saṁkupatho pi ciṇṇo[13],
naṭehi ciṇṇaṁ saha vākarehi[14],
daṇḍehi[15] yuddham pi[16] samajjamajjhe. 112.

8. Baddhā kuliṁkā, mitam āḷhakena[17],
akkhā jitā, saṁyamo abbhatīto,
abbūhitaṁ[18] pupphakaṁ[19] aḍḍharattaṁ,
hatthā daḍḍhā piṇḍapaṭiggahena. 113.

1 B^{d} vadhi. 2 C^{k} -ī, C^{s} B^{d} -i. 3 B^{d} vadhin. 4 B^{d} -samhā. 5 B^{d} arogaṁ. 6 B^{d} kānitassa. 7 B^{d} vutti-. 8 B^{d} vutti-, C^{ks} -natthāsa. 9 C^{s} B^{d} -a. 10 C^{s} -a, B^{df} kaliṅgā. 11 B^{d} vica-. 12 C^{s} vāni-, B^{d} vānijjāni, B^{f} vāṇijā. 13 B^{df} vicinno, C^{ks} ca diṭṭho. 14 B^{df} -ku-. 15 C^{s} -e, B^{df} -ena. 16 B^{d} yuddhuṁ pi, B^{f} yuddhaṁ vi, C^{ks} -amhi. 17 B^{d} -mālakena, B^{f} pitamāḷakena. 18 B^{df} appahi-. 19 B^{d} agghigaṁ, B^{f} pubbakaṁ.

9. Tāni 'ssa kammāyatanāni assuṁ[1]
purisassa vattisamodhānatāya[2],
yathā ayaṁ dissati lomapiṇḍo
gāvo hatā, kiṁ pana daddarassā 'ti. 114.

Tattha cinnā[3] kāliṅgā[4] ti vāṇijakānaṁ bhaṇḍaṁ vahantena kira nena[5] Kāliṅgaraṭṭhaṁ[6] cinnaṁ, caritā[7] vaṇijjā ti[8] vāṇijjâpi tena katā, vettācāro ti vettehi sañcaritabbo, saṁkupatho pi cinno ti khāṇukamaggo pi valañjito, naṭehîti jīvitahetu yeva naṭehi pi saddhiṁ cinnam, saha vākarehîti[9] vākarā[10] vahantena vākarehi[11] pi saddhim caritaṁ, daṇḍena yuddhan ti daṇḍayuddham pi kira tena yujjhitaṁ, baddhā kuliṁkā ti sakuṇikâpi kira tena baddhā[12], mitamālhakenā[13] 'ti dhaññamāpakakammam pi kira tena kataṁ, akkhā jitā ti akkhadhuttānaṁ[14] veyyāvaccam karontena akkhā hatā[15], saṁyamo abbhatīto ti jīvikavuttiṁ[16] nissāya pabbajanten' eva sīlasaṃyamo atikkanto, abbūhitan[17] ṭhapitaṁ appaggharakaṁ kataṁ[18], pupphakaṁ[19] ti lohitaṁ, idam vuttaṁ hoti: iminā kira jīvikaṁ[20] nissāya rājāparādhikānaṁ[21] hatthapāde[22] chinditvā te[23] ānetva sālāyaṁ[24] nipajjāpetvā vanamukhehi paggharantaṁ lohitaṁ aḍḍharattasamaye tattha gantvā kuṇḍakadhūmaṁ nāma datvā[25] ṭhapitan ti, hatthā daḍḍhā ti ājīvikapabbajjam pabbajitakāle uṇhapiṇḍapatiggahaṇena[26] hatthâpi kir' assa daḍḍhā, tānissa kammāyatanānîti tāni assa[27] kammāni, assun[28] ti assosiṁ, yathā ayan ti yathā[29] etassa jaṭantare tittiralomapiṇḍo[30] dissati imīnā kāraṇena veditabbam etaṁ: eten' eva so mārito ti, gāvo hatā kiṁ pana daddarassā 'ti gāvo pi etena hatā, daddarassa pana kiṁ kathetabbaṁ[32] atthi, kasmā esa tam na māressatîti.

Sīho taṁ purisaṁ pucchi: „mārito te tittirapaṇḍito[32]" ti. „Āma sāmîti". Ath' assa saccavacanaṁ sutvā taṁ vissajjetukāmo ahosi, vyaggharājā pana „māretabbayuttako[33] esa pāpo[34]" ti[35] tatth' eva[36] naṁ dāṭhāhi paharitvā[35] āvāṭaṁ

[1] Cks assa, Bdf assu. [2] Bdf vutti-. [3] Cks -a. [4] Ck Bd kaliṅgā. [5] Ck -ṇena Bd kinānena. [6] Bd kaliṅgaraṭhe. [7] Cs -taṁ. [8] Cs ni? Bd niti, Ck omits vāṇijjāpi. [9] Bd vākū-. [10] Cks vākārā, Bd vākūraṁ. [11] Cks vākā-, Bd vāku-. [12] Bd bandhā, Cks vaddhā. [13] Bd pitamālakenā. [14] Cs -ni. [15] Bd akkhāhipijjapitā. [16] Bd jīvita-. [17] Ck abyū-, Cs abyūhī-. [18] Bd appahita agghanti appagghanakaṁ, omitting kataṁ. [19] Bd puppekan. [20] Bd jīvitaṁ. [21] Bd -na. [22] Cks -dehi. [23] Bd taṁ. [24] Bd -ya. [25] Bd kaṇukathupaṁ katvā. [26] Cks -ṇe. [27] Bd tānissa. [28] Cks assan, Bd assu. [29] Bd adds esa. [30] Bd adds pi. [31] Bd kiṁ na hanitabbam. [32] Cks -tassā. [33] Cks add pana. [34] Bd omits esa pāpo. [35] Bd adds vatvā. [36] Bd adds māretvā.

khaṇitvā pakkhipi. Māṇavā āgantvā tittirapaṇḍitaṁ adisvā roditvā paridevitvā pakkamiṁsu[1].

Satthā imaṁ desanaṁ[2] āharitvā „evaṁ bhikkhave Devadatto pubbe pi mayhaṁ vadhāya parisakkîti[3]" vatvā jātakaṁ samodhānesi : „Tadā jaṭilo[4] Devadatto ahosi, godhā Kisāgotamī[5], vyaggho Moggallāno, sīho Sāriputto, disāpāmokkhācariyo[6] Kassapo, tittirapaṇḍito aham evā" 'ti. Tittirajātakaṁ[7]. Navanipātavaṇṇanā niṭṭhitā[8].

[1] Bd nivattisuṁ. [2] Bd dhammade-. [3] Bd -khatīti. [4] Bd kuṭaja-. [5] Bd uppalavaṇṇo. [6] Bd -mokkho ā-. [7] Bd adds dvādasamaṁ, Bf daddarajā-. [8] Bd navanipātaṁ jātakaṁ niṭhitaṁ. Yattha yattha bhave jāto puriso homi paṇḍito abhirūpo mahāpuñño dhāremi piṭakattayaṁ. Sakkarāj 1150 etc.